B40

ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

ਸੰਪਾਦਕ

ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ

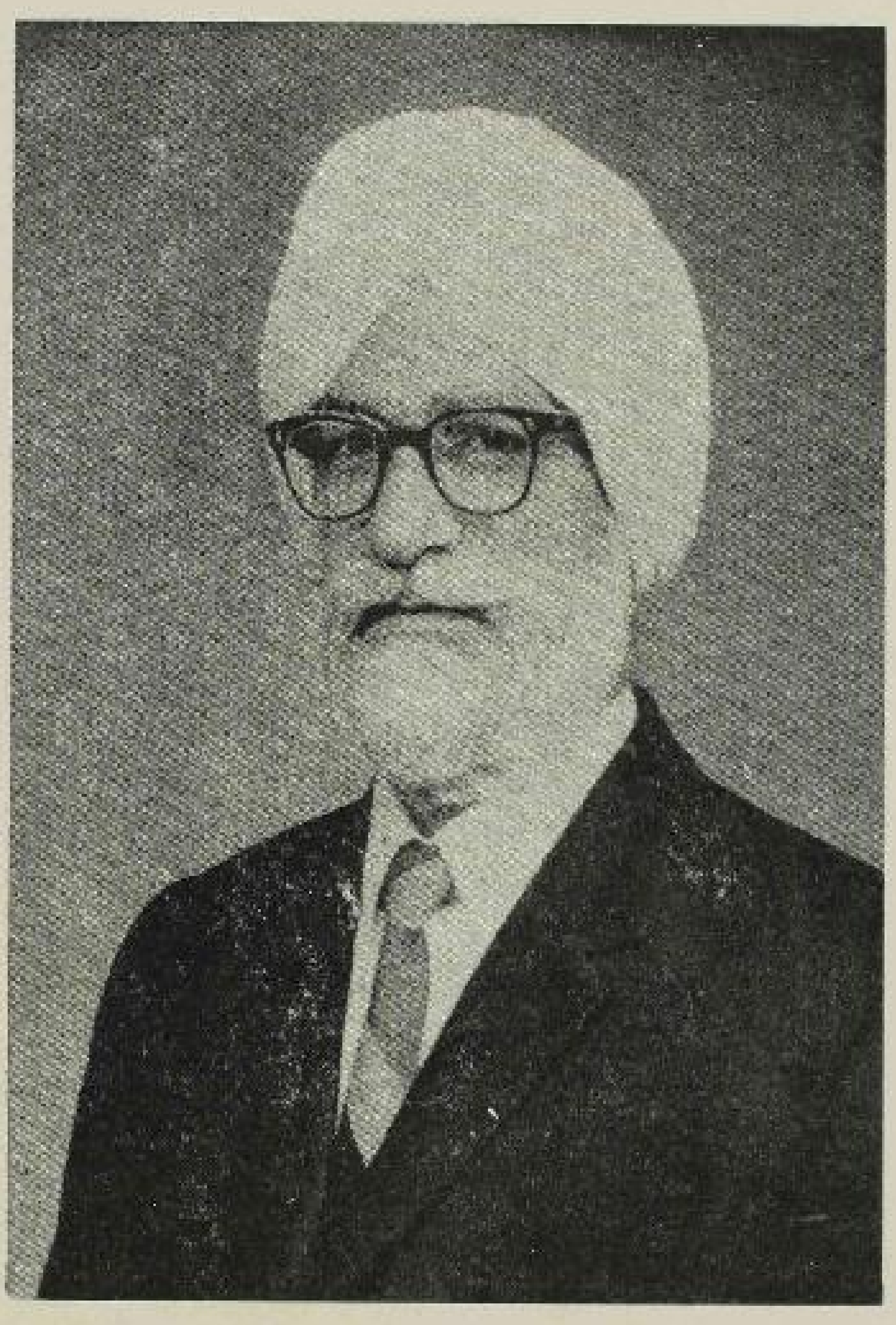
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਜਨਮਸਾਖੀ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

[ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ
ਹੱਥ-ਲਿਖਤ P. B 40 ਵਾਲੀ]

ਬਾਬੇ ਭੇਖ ਬਣਾਇਆ
ਉਦਾਸੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ
ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੋਧਣ ਧਰਤ ਲੁਕਾਈ

—ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ

ਸੰਪਾਦਕ : ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ

ਜਨਮਸਾਖੀ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

[ਮੂਲਪਾਠ ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਲੰਡਨ, ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ
Panj. B 40 ਤੋਂ ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡਜ਼
ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਛਾਪਿਆ ਗਇਆ ਹੈ]

ਸੰਪਾਦਕ

ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਕਲਾਸੀਕਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲੜੀ : ੧

ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

(ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਲੰਡਨ, ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਵਾਲੀ)

ਸੰਪਾਦਕ

ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ

ਭੂਤਪੂਰਵ ਮੁਖੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿੱਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਭਾਗ,

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ।

Acknowledgement

The text of this Janamsakhi is reproduced from a photostat copy in the Library of the Languages Department, Punjab, Patiala, obtained by the courtesy of the Director, India Office Library and Records (Foreign and Commonwealth Office), London, from a manuscript, Panj. B 40, in the India Office Library, London.

ਪਹਿਲਾ ਸੰਸਕਰਣ

1974

ਦੂਜਾ, ਸੋਧਿਆ ਤੇ ਵਧਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੰਸਕਰਣ

1989

ਗਿਣਤੀ : 1100

ਮੁੱਲ : 56/- ਰੁ. (ਡੀਲਕਸ)

44/- ਰੁ. (ਪੇਪਰ ਬੈਕ)

ਸਰਦਾਰ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਰਜਿਸਟ੍ਰਾਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ, ਅਤੇ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ, ਪ੍ਰੈਸ ਮੈਨੇਜਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦੁਆਰਾ ਮੁਦ੍ਰਿਤ।

ਮੁਖਬੰਧ
(ਦੂਜਾ ਸੰਸਕਰਣ)

ਜਨਮਸਾਖੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਹਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖਰੜਾ ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਲੰਡਨ, ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਆਫ਼ਿਸ ਵਿਚ ਪਇਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ "ਗੰਗੋਤਰੀ" ਕਰਕੇ ਜਾਣੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪਹਲਾ ਸੰਸਕਰਣ ਸਿਖ ਜਗਤ ਦੇ ਲਾਭ ਹਿਤ ੧੯੭੪ ਵਿਚ ਡਾ. ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਛਾਪਿਆ ਗਇਆ ਸੀ। ਮਗਰੋਂ ੧੯੮੦ ਵਿਚ, ਇਸ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ, ਜੋ ਡਾ. ਡਬਲਿਊ ਅੱਚ. ਮੈਕਲਊਡ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਵੀ ਛਾਪਿਆ ਗਇਆ। ਓਦੋਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਸੋਧਿਆ ਤੇ ਵਧਾਇਆ ਹੋਇਆ ਦੂਜਾ ਸੰਸਕਰਣ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਕੇਵਲ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਵਧੀਆ ਸੰਗ੍ਰਹ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਸਮੇ ਦੀ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਦਾ ਵੀ ਵੱਡਾ ਪੁੰਜ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ੫੭ ਰੰਗੀਨ ਚਿਤ੍ਰ ਹਨ। ਅਸਾਂ ਉਹ ਚਿਤ੍ਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮੁਢਲੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ, **B 40 Janamsakhi Paintings** ਨਾਂ ਹੇਠ, ਵਖਰੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਛਾਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪਾਠਕ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ

(ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ)
ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
੨੭ ਜਨਵਰੀ ੧੯੮੯

ਪਹਲੇ ਸੰਸਕਰਣ ਦੀ ਗਾਥਾ

ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਅਨੁਭਵੀ ਪੁਰਖ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। "ਪੰਜਾਬ ਜੀਂਦਾ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ", ਉਸ ਨੇ ਕਹਿਆ ਹੈ; ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਦੇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਭਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਕਢ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਰਹੰਦਾ ਹੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਸਿਖ ਗੁਰੂਆਂ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੋਈ ਰਚਨਾ, ਕੋਈ ਨਿੱਗਰ ਯਾਦ-ਦਾਸ਼ਤ, ਸਾਡੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ। ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੀ ਕਿਵੇਂ ? ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਦਸਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਖਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਮਣਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਅਗੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨ ਟਿਕ ਸਕਿਆ। ਅਲਬੇਰੂਨੀ ਜੋ ਗਿਆਰਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਵਿਚ, 30 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਤਕ, ਲਾਹੌਰ ਰਹਿਆ, ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਮਹਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਕਾਰਣ [ਪੰਜਾਬ ਦੇ] ਹਿੰਦੂ ਧੂੜ ਵਾਂਙ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖਿੰਡ ਗਏ . . . ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਜਿੱਤੇ ਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਵਾਰਾਨਸੀ ਵਰਗੇ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵਸੀਆਂ ਜਿਥੇ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਤਕ ਨਹੀਂ ਹੈ"। ਮਹਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਹੰਮਦ ਗ਼ੌਰੀ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਤੇ ਮੰਗੋਲਾਂ ਦੇ ਆਕ੍ਰਮਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਕਈ ਬਾਰ ਦੁਹਰਾਇਆ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਦੇਸ ਦੇ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਨ ਸਾਹਿੱਤ ਰਹਿਆ, ਨ ਕਲਾ-ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਅਤੇ ਨ ਕੋਈ ਚੱਜ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ।

ਪਰ, ੧੪੬੯ ਈ. ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਆਗਮਨ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀ ਇਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਬਦਲੀ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਉਸ ਅੰਦਰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਆਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੋਈ ਮਿੱਟੀ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਚਮਕ ਉੱਠੀ; ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ-ਰੌ ਮੁੜ ਠੁਮਕੇ ਖਾਣ ਲੱਗੀ, ਅਤੇ ਮੁਰਦਾ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਹਿੱਤ ਮੁੜ ਰਚਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ।

ਨਵਾਂ ਪੁੰਗਰਿਆ ਇਹ ਸਾਹਿੱਤ ਸਿਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਮੰਦਿਰਾਂ ਦੁਆਲੇ ਪਲਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਗੁਰੂ-ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਪਰਮਾਰਥਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਰਹੀ। ਇਸ ਯਤਨ ਵਿੱਚੋਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਉਪਜੀਆਂ; ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ; ਟੀਕੇ ਲਿਖੇ ਗਏ; ਅਤੇ ਪੌਰਾਣਿਕ ਸਾਹਿੱਤ ਨੂੰ ਮੁੜ ਚਿਤਾਰਿਆ ਗਇਆ। ਪਰ, ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਾਹਿੱਤ ਦਾ ਵੱਡੇਰਾ ਭਾਗ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੰਦ ਪਇਆ ਰਹਿਆ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਲੋਕਾਂ ਤਕ ਨ ਅਪੜ ਸਕਿਆ; ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਵੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਪਈ ਰਹੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਵੀ, ਤਾਂ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਨਾਕਿਸ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਕੁਝ ਤ੍ਰੱਦਦ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੈਕਾਲਿਫ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹਾਫ਼ਿਜ਼ਾਬਾਦ ਵਾਲਾ ਨੁਸਖਾ ਛਾਪ ਕੇ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਬਹੁਤਾ ਸਾਹਿੱਤ ਚਿਰ ਤਕ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪਇਆ ਰਹਿਆ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਖੋਜ ਦੀ ਰੁਚੀ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਹੈ, ਲੋੜ ਮਹਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਾਹਿੱਤ ਛਾਪ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਏ। ਇਹ ਕੰਮ ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ

ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿੱਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਡਾ. ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲੜੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ : 'ਕਲਾਸੀਕਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ' ਅਤੇ 'ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਭੁੱਲੇ ਵਿਸਰੇ ਕਵੀ/ਸਾਹਿੱਤਕਾਰ।'

ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਪਹਲੀ ਲੜੀ ਦੀ ਪਹਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਾਹਿਰ ਪੀਰ ਜਗਤ-ਗੁਰੂ, ਅਗਿਆਨ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕ, ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਡਾ. ਡਬਲਿਉ ਐਚ. ਮੈਕਲਉਡ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ *Guru Nanak and the Sikh Religion* ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਮਾਣਿਕ ਹੋਣ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇਕ ਖਰੜਾ ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ (ਲੰਡਨ) ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਫੋਟੋਸਟੇਟ ਕਾਪੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਇਕ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫਿਲਮ ਕਾਪੀ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਆਰਕਾਈਵਜ਼ ਵਿਚ ਪਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, ਵਾਲੇ ਨੁਸਖ਼ੇ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸ੍ਰੀ ਰਜਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਰਿਣੀ ਹਾਂ। ਮੂਲ ਪੋਥੀ ਚੂੰਕਿ ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ (ਹੁਣ, ਫ਼ਾਰੇਨ ਐਂਡ ਕਾਮਨ ਵੈਲਥ ਆਫ਼ਿਸ, ਲੰਡਨ) ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਛਾਪੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੜੀ ਉਦਾਰਤਾ ਸਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਲੰਡਨ, ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰਿਣੀ ਹਾਂ।

ਮੂਲ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਉੱਲੇਖ ਕੀਤਾ ਗਇਆ ਹੈ, ੫੭ ਰੰਗੀਨ ਚਿਤ੍ਰ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਵਾਚਣ ਲਈ ਮੂਲ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਛਾਪ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੰਗੀਨ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀਆਂ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਇਸ ਵਕਤ ਮੁਰੰਮਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਮਾਹਿਰਾਂ ਪਾਸ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਇਸ ਦੇ ਛੇਤੀ ਪਰਤਣ ਦੀ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਕਾਰਣ ਰੰਗੀਨ ਨੈਗੇਟਿਵ ਭੇਜੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਤਾਂ ਵੀ, ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਭਾਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਅਸਾਂ ਛੇ ਚਿਤ੍ਰ ਕਾਲੇ ਤੇ ਸਫ਼ੈਦ ਰੰਗ ਵਿਚ, ਫੋਟੋਸਟੇਟ ਕਾਪੀ ਤੋਂ ਹੀ ਉਤਰਵਾ ਕੇ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੇ ਇਕ ਪੰਨੇ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ, ਛਾਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਅਧੂਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਡਾ. ਡਬਲਿਉ ਐਚ. ਮੈਕਲਉਡ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜਾਣਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਛੇਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਰਖਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਵਿਚ ਰੰਗੀਨ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵੰਨਗੀ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ।

ਡਾ. ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਕਲਾਸੀਕਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲੜੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ; ਢਾਲ ਅੱਡੀ ਪਈ ਹੈ; ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆ ਕਈ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਆਸ ਰਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
੨ ਸਤੰਬਰ, ੧੯੭੪

ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦ੍ਰੀ
(ਕੁਲਪਤੀ)

ਵਿਸ਼ੈ ਸੂਚੀ

ਅੰਤਿਕਾਵਾਂ

ਚਿਤ੍ਰ
PLATES

ਸੰਕੇਤਾਵਲੀ

ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸੰਕੇਤਾਂ ਦਾ ਬਿਓਰਾ

ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ	: ਸ਼ੰਭੂਨਾਥ ਵਾਲੀ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਂ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ'।
ਸ੍ਰੀ. ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ.	: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ)
ਗੰ. ਸਿੰ.	: ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਿਜੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਪਇਆ 'ਗੋਸ਼ਟ ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਕੀ' ਦਾ ਇਕ ਨੁਸਖਾ (ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਾਸ ਸੁਰਖਿਅਤ)
ਜ. ਸਾ. (ਬਾਲਾ)	: ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ
ਜ. ਸਾ. (ਮਿਹਰਬਾਨ)	: ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ)
ਪੁ. ਜ. ਸਾ.	: ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ
ਸਿ. ਰੈ. ਲਾ.	: ਸਿਖ ਰੈਫ਼ਰੈਂਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਸੈਂ. ਪ. ਲਾ.	: ਸੈਂਟਰਲ ਪਬਲਿਕ (ਸਟੇਟ) ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਨੋਟ : ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਛਾਪਦੇ ਸਮੇਂ ਮੂਲ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਓਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਰਹਣ ਦਿੱਤਾ ਗਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਠਕ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਲਿਖਣ-ਢੰਗ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਸਕਣ। ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਉਹੀ ਹਨ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਨਿਬਾਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇੱਕੋ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਕਾਰਣ ਗੜਬੜ ਮਚੀ ਨ ਦਿਸ ਆਵੇ।

ਸੰਪਾਦਕ

ਭੂਮਿਕਾ

(ਪੁਸਤਕ ਪਰਿਚਯ)

੧

ਮੂਲਾਧਾਰ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੀ ਵਿਥਿਆ

ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ, 'ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ', ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ (ਲੰਡਨ) ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj B. 40 ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਕੋਲਬਰੁਕ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨਾਲੋਂ, ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ, ਵੱਖਰੀ ਹੈ। 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਦਾ ਮੂਲ ਖਰੜਾ ਵੀ ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ (ਹੁਣ ਫ਼ਾਰੇਨ ਐਂਡ ਕਾਮਨਵੇਲਥ ਆਫ਼ਿਸ, ਲੰਡਨ) ਵਿਚ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨੰਬਰ Panj B. 6 ਹੈ। ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj B. 40 ਕੋਲਬਰੁਕ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੋਂ, ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ, ਲੰਡਨ ਪਹੁੰਚੀ। ਇਸ ਵਿਚ ੫੭ ਰੰਗੀਨ ਚਿਤ੍ਰ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਆਮ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਂ, ਲਿਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਪਤਾ, ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਮਤ, ਤੇ ਚਿਤ੍ਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੰਬੰਧੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਤੇ ਮਿਤੀਬਧ ਜਨਮ-ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਸਿਵਾਇ ੧੭੧੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ/੧੬੫੮ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ 'ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਦੇ, ਹੋਰਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਾਰਣ ਸਾਡੇ ਉਚੇਚੇ ਧਿਆਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬੜੀ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਖੋਜਕਾਰ, ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ (ਕਰਤਾ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ') ਦੇ, ਜੋ ਢੇਰ ਚਿਰ ਤੋਂ 'ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਹਕੀਕਤ'[2] ਨਾਮੀ ਪੁਸਤਕ ਉਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹਿਆ ਸੀ, ਧਿਆਨ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਬਣੀ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਆਪ ਲੰਡਨ ਗਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਪੁਰਾਤਨ ਖਰੜਿਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਚੜ੍ਹੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪਾਰਖੂ ਨਜ਼ਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਾ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਭਾਂਪ ਲਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨਵੀਂ ਲੱਭਤ ਤੋਂ ਗਦ ਗਦ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ (ਪਟਿਆਲਾ) ਨੂੰ ਇਸ ਭਾਵ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਇਕ ਐਸੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਜਾ ਤੌਰ ਤੇ "ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆ ਦੀ ਗੰਗੋਤਰੀ" ਕਹਿਆਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਤਕੰਠਾ ਜਾਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਰਕਾਈਵਜ਼ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ,

---

[1]ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੌਜ਼ ਕਾਜ਼ੀ, ਦਿੱਲੀ, ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀਆ ਫੋਟੋ-ਸਟੈਟ ਕਾਪੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪੁਸਤਕਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹਨ।

[2]ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ' ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਪੰਨਾ ੩, ਫੁ. ਨੋਟ), ਪਰ ਇਹ ਛਪ ਨਹੀਂ ਸਕੀ ਤੇ ਨ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਖਰੜਾ ਸਾਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੇਖਣਾ ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਾਮਾਦ ਜੀ. ਐਸ ਖੋਸਲਾ ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪਟਿਆਲਾ, ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਫੋਟੋ-ਸਟੈਟ ਕਾਪੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਆ । ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਦੀਆਂ ਲਗਪਗ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਨਾਂ ਲੈਣ ਜੋਗੀਆਂ ਖੋਜ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਰਿਣੀ ਹਾਂ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਫੋਟੋ-ਸਟੈਟ ਕਾਪੀ ਇਸ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪਟਿਆਲਾ, ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਲਈ ਮੰਗਵਾ ਦਿੱਤੀ ।[3]

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪਟਿਆਲਾ,ਵਿਚ ਪਈ ਇਸ ਫੋਟੋ-ਸਟੈਟ ਕਾਪੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?— ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਝ ਕਹਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਇੰਞ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖੋਜਕਾਰ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ (ਸਾਬਿਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ) ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛੇਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ (੧੯੫੪–੫੫ ਈ.) ਵਿਚ ਵਾਚਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਥਾਹ ਨ ਪਾ ਸਕਿਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਖ਼ੁਦ ਇਸ ਨੂੰ ੧੯੫੯–੬੦ ਵਿਚ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪਟਿਆਲਾ, ਵਲੋਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੁਸਤਕ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ' ਲਈ "ਪੰਜਾਬੀ ਗੱਦ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਤੇ ਵਿਕਾਸ" ਨਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਇ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹਿਆ ਸੀ, ਵਾਚਿਆ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਤਹ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਕਠਿਨਾਈ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਏ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਹਲ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਪਿੱਛੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ । ਇਹ ਕੰਮ ਉਸ ਨੇ ਅੰਤ ਆਪਣੇ ਸ਼ੋਧ-ਪ੍ਰਬੰਧ, *A Critical Survey of Panjabi Prose in the Seventeenth Century* ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸਮੇਂ, ਸਾਲ ੧੯੬੭-੬੮ ਵਿਚ, ਕੀਤਾ । ਪਰੰਤੂ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਲਾ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ, ਡਾ. ਡਬਲਿਊ. ਐਚ. ਮੈਕਲਉਡ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ੋਧ-ਪ੍ਰਬੰਧ, *Guru Nanak and the Sikh Religion*, ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਝ ਜਾਣਕਾਰੀ *Journal of Indian History* ਵਿਚ ਵੀ ਦਿਤੀ ।[4] ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰਿਸਰਚ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ, ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦੇ ਮੁਖੀ, ਪ੍ਰੋ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ੧੯੬੪ ਈ. ਵਿਚ ਲੰਡਨ ਜਾ ਲੱਭਿਆ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫਿਲਮ ਕਾਪੀ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਆਰਕਾਈਵਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ, ਪਾਸ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਾਈ; ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ, ਇਕ ਉਤਾਰਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਲਈ ਵੀ ਰੱਖ ਲਇਆ । ਇਸ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੀ ਇਕ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫਿਲਮ ਕਾਪੀ ਡਾ. ਡਬਲਿਊ. ਐਚ. ਮੈਕਲਉਡ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਬੇਰਿੰਗ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਕਾਲਿਜ, ਬਟਾਲਾ, ਦੇ ਪੁਸਤਕਾਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪਹੁੰਚੀ । ਪਿੱਛੋਂ ਜਦੋਂ ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਹਿਸਟੋਰੀਕਲ ਸਟੱਡੀਜ਼ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਾ ਲਗੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸੰਬੰਧੀ ਇਕ ਖੋਜ-ਪਤ੍ਰ ਪੰਜਾਬ ਹਿਸਟਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ੧੪-੧੫ ਮਾਰਚ, ੧੯੬੯ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ।[5] ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਡਾ. ਡਬਲਿਊ. ਐਚ. ਮੈਕਲਉਡ ਵੀ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕੁਝ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਤੇ ਛਾਪ ਚੁਕੇ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਰ-ਕਥਿਤ ਸ਼ੋਧ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਛਪ ਚੁਕਿਆ ਸੀ । ਇੰਞ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

---

[3] ਦੇਖੋ ਹੱਥ ਲਿਖਤ (ਫੋਟੋ-ਸਟੈਟ) ਨੰ. ੪੭੪ ।

[4] Vol. XLV, Part I, No. 133 (April 1967).

[5] "A Study of a Manuscript Janamsakhi in the Old India Office Library", *Papers on Guru Nanak*, pp. 87-95.

ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਜਨਮ-ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਤਕ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸੁਤੰਤਰ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਬਣ ਚੁਕੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਲੇਖਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਹਿਤ ਛਾਪ ਦੇਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਇਸੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਖਰੜਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲਾ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਾਲੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਦੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਣ ਛਪ ਨ ਸਕੀ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਨਵੇਂ ਤੱਥ ਅੱਖਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾ ਲਇਆ ਗਇਆ। ਯਤਨ ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦੀ 'ਕਲਾਸੀਕਲ ਸਾਹਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲੜੀ' ਦੀ ਪਹਲੀ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੈ।[6]

੨

ਜਨਮਸਾਖੀ-ਸਾਹਿੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਾਰੰਭ

ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਕਦੋਂ ਕੁ ਲਿਖਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ ?-ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ। ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਿ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ੧੫੯੨ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਮੁਖਸਤ ਬਾਲਾ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੇ ਲਿਖਵਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲਿਖਣ ਉਪਰ "ਦੋਇ ਮਹੀਨੇ ਸਤਾਰਹ ਦਿਨ ਲਗੇ ਆਹੇ" ਤਰਕ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ। ੧੫੯੨ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਇਕ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪ ਜੀਵਿਤ ਸਨ (ਆਪ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੫੯੬ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ), ਦੂਜੇ, ਇਕ ਵੇਰਵੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਜੇ ਭਾਈ ਲਹਣਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਏ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਨਾਲੇ, ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਬੱਗ ਤੇ ਲਗਪਗ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਦਮੋਦਰ ਦੀ ਹੀਰ ਦੀ "ਆਖ ਦਮੋਦਰ ਮੈਂ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ" ਵਾਲੀ ਭਰੋਸਾ-ਦੁਆਊ ਵਿਧੀ ਤੋਂ ਵਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਸੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਮਹੱਤਾ ਦੇਣੀ ਬਣਦੀ ਨਹੀਂ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸ੍ਰੋਤ ਜੋ ਸਾਖੀਆਂ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਰਿ ਜੀ ਰਚਿਤ 'ਗੋਸ਼ਟਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਕੀ' ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਕਰਦਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਜੀ (ਮ੍ਰਿਤੂ ੧੭੫੬ ਬਿ./ ੧੬੯੯ ਈ.) ਲਿਖਦਾ ਹੈ :

> ਅਰਿ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਐਸਾ ਸੁਭਾਉ ਭਇਆ ਥਾ ਜੋ ਆਠੋ ਪਹਰਿ ਗੁਰਾ ਅਰੁ ਭਗਤਾ ਕੇ ਚਲਾਣੇ ਹੀ ਕੀਆ ਬਾਤਾਂ ਕੀਜੀਅਹਿ। ਅਰੁ ਗਿਆਨੁ ਕਥਾ ਭਾਗਵਤੁ ਅਰੁ ਭਾਰਥ ਕੀ ਕਥਾ ਸਭ ਮੁਖੁ ਕਹਿ [ਕਰਿ] ਕੀਜੀਅਹਿ। ਅਰਿ ਗੀਤਾ ਸਾਰੀ ਕਾ ਅਰਥੁ ਮੁਖ ਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹੀਐ॥ ਖਰੇ ਹੀ ਆਨੰਦਮਾਨੁ ਰਹੀਐ। ਅਰੁ ਗੋਸਟੀ ਪੜੀਅਹਿ ਅਰੁ ਸਾਖੇ ਸਵਾਰੀਅਹਿ॥ ਅਰ ਸਭਨਾ ਗੁਰਾ ਕੀ ਗੋਸਟੀ ਅਰੁ ਸਭਨਾ ਭਗਤਾ ਕੀਆ ਗੋਸਟੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਲਾਮਤਿ ਹੋਂਦੇ ਹੀ ਹੋਈਆ ਥੀਆਂ ਅਰੁ ਨੰਗਲ ਸਹਰੁ ਸਾਡੇ ਧਉਲੇ ਵਿਚਿ

---

[6]ਡਾ. ਡਬਲਿਊ. ਐਚ. ਮੈਕਲਉਡ ਵਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ (ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸਹਿਤ) *The B. 40 Janamsakhi* ਨਾਂ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੁਆਰਾ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ ਗਇਆ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੱਜਨ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਵਾਚ ਲੈਣ।

ਚਉਬਾਰੇ ਊਪਰਿ ਗੋਸਟੀ ਕਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਥਾ ॥ ਤਬ ਆਦਿ ਹੀ ਕੰਬੀਰੁ ਗੋਸਾਈ ਕੀਆ ਗੋਸਟਾ ਭਈ ਥੀਆਂ ॥ ਤਿਸ ਥੀ ਪੀਛੇ ਅਉਰੁ ਸਭੁ ਗੋਸਟੀ ਹੋਈਆ। ਬਾਣੀ ਕਾ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਵਦਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੋਇਆ ॥ ਜੋ ਕੁਛ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਕੀ ਬਾਤਿ ਥੀ ਸੋ ਸਭੁ ਬਾਣੀ ਕੇ ਅਰਥਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਿ ਦਿਖਲਾਈ ॥ ਅਰੁ ਸਭਨਾ ਗੁਰਾ ਕੇ ਅਰੁ ਸਭਨਾ ਭਗਤਾ ਕੇ ਸਬਦ ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਪਰਥਾਇ ਭਏ ਥੇ ਸੋ ਸਭੁ ਕਹਿ ਸਮਝਾਇ ॥ ਅਰ ਪਿਛਲੇ ਭਗਤਾ ਕੇ ਜਨਮ ਪਰਗਟਿ ਕੀਏ ॥[7]

ਇਸ ਟੂਕ ਵਿਚ ਮੋਟੇ ਟਾਈਪ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦ '**ਅਰੁ ਗੋਸਟੀ ਪੜੀਅਹਿ ਅਰੁ ਸਾਥੇ ਹੀ ਸਵਾਰੀਅਹਿ**' ਬੜੇ ਮਹਤ੍ਵਪੂਰਣ ਹਨ। ਇਹ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪੈਰ ਪਾਣ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਸੰਬੰਧੀ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਪੜ੍ਹੀ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਗੇ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਵੇ। "ਸੰਵਾਰਨ" ਪਦ ਸੰਪਾਦਨ ਕ੍ਰਿਆ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅਗੇ ਲਿਖੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸੋਧ ਸੁਧਾਈ, ਉਸ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕਾਂਟ ਛਾਂਟ, ਵਧਾ ਚੜ੍ਹਾ ਤੇ ਕਲਾ ਪੱਖ ਤੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕੇ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਨਵੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੀ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਹੈ।

ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਾਲੀ 'ਪੋਥੀ ਹਰਿ ਜੀ' ਵਿਚ "ਗੰਗਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ" ਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਪਿੱਛੇ ਇਸ ਟੂਕ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਇਹ ਸਾਖੀ ਅਕਬਰ ਪਾਤਿਸਾਹ ਕਰਿ ਸੁਨਾਈ ਥੀ ਜਬ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨੁ ਲਾਹੌਰ ਆਇ ਮਿਲਿਆ ਥਾ ਅਕਬਰ ਪਾਤਿਸਾਹ ਕਉ[8]।" ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਕਬਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ੧੫੮੪ ਅਤੇ ੧੫੯੮ ਈ. ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਕਬਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੈਡ ਕੁਆਰਟਰ ਲਾਹੌਰ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜੇ ਉਪਰਲੀ ਸੂਚਨਾ ਠੀਕ ਹੈ ਤਾਂ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ੧੫੯੮ ਈ. ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ੧੫੮੧ ਈ. ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੧੫੯੮ ਈ: ਤਕ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ ਕੇਵਲ ੧੭ ਸਾਲ ਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਸੰਭਵ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਦੋਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੋਸਟੀਆਂ ਰਚ ਲਈਆਂ ਹੋਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸੁਣਾਈ ਵੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਕਹਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਗੋਸਟੀ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮਿਹਰਬਾਨ ਰਚਿਤ ਗੋਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਿਭਦੀ ਨਹੀ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਹਠ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਖੀਆਂ ਰਚਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ।[9] ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ, ਮਿਹਰਬਾਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਫਲੀਭੂਤ ਕੀਤਾ।

ਉਪਰਲੇ ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਪ੍ਰੌੜਤਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਰਚਿਤ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ ਪਹਲੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ੨੩-੪੫ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ

---

7 ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੩੫੧੦ (ਸਿ.ਹੰ.ਲਾ.), ਪੰਨਾ ੩੪੯ (ੳ)

8 ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ), ਭਾਗ ਦੂਜਾ, ਪੰਨਾ ੧੩੮।

9 ਇਸ ਮਤ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਸੰਪ: 'ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ'—ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ), ਡਾ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ (ਸੰਪਾ: ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ) ਅਤੇ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਰਤਾ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ' ਹਨ।

ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੁਝ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚੋਂ "ਬਖ਼ਸ਼ਦਰ"ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੇ ਫਿਰ ਘਾਲ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਇਆ ਹੈ, ਬਾਬੇ ਦੀ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ, ਮੱਕੇ ਦਾ ਫੇਰਨਾ, ਬਗ਼ਦਾਦ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਨਿਵਾਉਣਾ, ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿਆਰਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬਾਬਰ ਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ ਦੇਣਾ ਹਨ। ਕੁਝ ਵੇਰਵਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਤੇ ਥਾਪਣ ਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ "ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੀਜ ਰੂਪ ਜਨਮਸਾਖੀ" ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੂਪ ਧਾਰ ਚੁਕੇ ਹੋਣ ਦਾ ਇਹਸਾਸ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤਕ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜਾਂ ਛੇਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਨੇਤਾ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਛੋਹ ਪਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੋਈ ਮਿੱਟੀ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਜੀਉ ਉੱਠੀ ; ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਜੀਅ-ਦਾਨ ਮਿਲਿਆ; ਇਕ ਨਵੀਂ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਆਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਕ ਨਵਾਂ ਆਰਟ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਹੋਇਆ ! ਇਸ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਜੁੜੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਬਚਨ ਸੰਭਾਲੇ, ਜੋ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੰਠ ਕਰ ਲਏ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਿਖ ਲਏ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਜਾਗਿਆ। ਇਹ ਸੀ ਆਪਣੇ ਮਹਿਬੂਬ ਨੇਤਾ, ਆਪਣੇ ਚੋਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਜਾਣਨ, ਕੁਝ ਸੁਣਨ ਦਾ। ਇਸ ਉਤਸੁਕਤਾ ਵਿਚੋਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪੀਲ ਜਨ-ਸਾਧਾਰਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਸਮੈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਸੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਭੁਖ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤਾਉਣ ਲਈ ਸਾਖੀਆਂ ਰਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਰਸੰਕੋਚ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਛੇਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਚਲ ਪਈ। ਐਨ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਕੰਠਸਤ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ, ਲਿਖਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਗਇਆ ਹੋਵੇ।

੩

ਸਾਖੀਆਂ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵਿਧੀ

ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਖਰੜੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਰੋਲ ਘਚੋਲ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਖਰੜਾ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਪੂਰਣ ਭਾਂਤ ਨਹੀਂ ਰਲਦਾ; ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਇਕ ਹੀ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਖਰੜੇ ਵੀ—ਉਹ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਹਨ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਭਾਵੇਂ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਦੇ ਹਨ—ਆਪਸ ਵਿਚ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੁਝ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਕੁਝ। ਫਿਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਵੀ ਚੋਖਾ ਫ਼ਰਕ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜੇ ਇਕ ਵਿਚ ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਵਿਚ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਖਰੜੇ ਵਿਚ ਇਹ

ਅੰਤ ਤੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਦੋ ਜਾਂ ਚਾਰ ਖਰੜੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਰਲ ਵੀ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਲਦੇ; ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੱਡੀ; ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਵਧ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਧ। ਅਜੇਹਾ ਕਿਉਂ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦੇ ਉਲਝਾਉ ਕੀ ਹਨ ?

ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ-ਇਕਾਈ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ, ਆਪਣੇ ਨਾਇਕ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਜੀਵਨੀ ਜਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਜ ਕਲ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਕਸ਼ ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕੋਲਿਤਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਕਾਨੀਬਧ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਕਹਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਚਨਾ ਦੀ ਇਕਾਈ ਸਮੁੱਚੀ ਜੀਵਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਾਤ ਜਾਂ ਵਾਰਤਾ ਸੀ—ਉਹੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਖ ਜਗਤ ਵਿਚ "ਸਾਖੀ" ਜਾਂ "ਗੋਸਟਿ" ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਖੀਕਾਰ ਆਪਣੇ ਨਾਇਕ ਦੀ ਕੋਈ ਇਕ ਘਟਨਾ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਨਾਇਕ ਦਾ ਕੋਈ ਗੁਣ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣ, ਲਈ ਰਚ ਦੇਂਦਾ। ਇੱਕੀਆਂ ਦੁੱਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਚਲਦੀਆਂ ਹੰਦੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਹ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਕਈ ਵਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਆਪ ਬਦਲ ਸੰਵਾਰ ਲੈਂਦੇ। ਰਚਨਾ ਇਹ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਇਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਤੇ ਦੂਜੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦੀ ਰਹੰਦੀ; ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨ ਮੰਨਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਿਆਲ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਬਿਗਾਨੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਦਖ਼ਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਲੇਖਕਾਂ ਤਕ, ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵੀ ਨ ਪੋਂਹਦਾ। ਲੇਖਕ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤਕ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਕ ਹੁੰਦੇ; ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਣਾਉਣ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਿਆਲ ਨ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਨ ਉਹ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਦੇਂਦੇ ਨ ਲਿਖਣ-ਸੰਮਤ। ਨਕਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਕੋਈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨ ਪਾਂਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕਿਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਕਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲੋਂ ਉਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਾ ਦੇਂਦੇ। ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਕਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ; ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਵੇਰਵਾ ਵਧਾ ਲਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਨਾਂ, ਕਿਧਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵਾਂ ਸ਼ਬਦ ਪਾ ਲਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦੀ ਰਹੰਦੀ।

ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਰਚਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਮੁਖ ਕੇਂਦ੍ਰ, ਬਹੁਤ ਹਦ ਤਕ, ਗੁਰੂ-ਘਰ ਹੁੰਦਾ। ਪਰੰਪਰਾ ਸਾਖੀਆਂ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੀਤੇ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਂਤ ਆਇਆ ਹੈ।[10] ਸੋ, ਵਿਦਵਾਨ ਗੁਰੂ-ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਉਤਸਾਹ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਪਾ ਕੇ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਜਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਰਚਦੇ। ਇਹ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਕੋਲਿਤਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦ੍ਰਾਂ ਤੇ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹੰਦੀਆਂ। ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਕਲ ਕਰ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਰਹੰਦੇ ਤੇ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਚੋਖਾ ਚਿਰ ਚਲਦੀ ਰਹੰਦੀ। ਫਲਸਰੂਪ, ਇਕ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠ ਵਿਚ, ਸੁਤਹ ਸਿਧ, ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਫ਼ਰਕ ਪਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸੰਗ੍ਰਹਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਅੱਡਰਤਾ ਦਿਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ

---

[10] ਦੇਖੋ ਉਪਰ, ਪੰਨਾ ਪ; ਅਤੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੬੭੧ (ਸੈ.ਪ.ਲਾ), 'ਸੁਖਦੇਉ ਭਗਤਿ ਕੀ ਗੋਸ਼ਟਿ'।

ਕਿਸੇ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਮ ਹੈ। ਤਾਂ ਵੀ, ਅੱਡ ਅੱਡ ਸੰਗ੍ਰਹਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਰੂਪਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕੁ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾ ਸਕਣਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਸਕਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਬੜਾ ਰੌਚਕ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਅਗਲੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਵਾਂਗੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਰਣ ਨੂੰ ਛੱਡੀਏ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਜਗਤ-ਪ੍ਰਵਾਣ ਨੇਮ ਚਿਤਾਰਣ ਦੀ ਆਵੱਸ਼ਕਤਾ ਭਾਸਦੀ ਹੈ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਸਦਾ ਹੀ ਅਣਘੜ, ਸੰਖੇਪ ਤੇ ਕੱਚੇਰੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਇਹ ਗੱਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਪਹਲੇ ਸੰਦ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਪਹਲੇ ਘਰ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਪਹਲੇ ਬਰਤਣ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬਣਾਈ ਮੁੱਢਲੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਭ ਸਾਧਾਰਣ ਤੇ ਕਚਘੜ ਵੰਨਗੀ ਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੰਘਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੁਖ਼ਤਗੀ ਆਉਂਦੀ ਗਈ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਅੱਜ ਦੇ ਪਰਮਾਣੂ ਯੁਗ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣੀਆਂ। ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੀ ਅਸੂਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਦਿਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਕਸਿਤ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਲਿਖਣ-ਢੰਗ ਵੀ ਚਿਰ ਤੋਂ ਸਥਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕੇਵਲ ਵਸਤੂਗਤ ਵੇਰਵਾ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਸੀ। ਇਸੇ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸੋ ਹੋਈ ਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮੁੱਢਲੇ ਰੂਪ ਤੋਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਅਤਿ ਪ੍ਰੌੜ੍ਹ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੀਆਂ।

ਇਸ ਵਿਆਪਕ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਈ ਜਾਣਾ ਕਿ 'ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਲੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਉਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜਾਂ ਚੋਣਵਾਂ ਰੂਪ ਹਨ,ਅਕਲ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਉੱਤੇ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ।[11]

੪

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਾਹਿੱਤ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਹਨ;[12] ਕੁਝ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਹਨ, ਕੁਝ ਵਾਰਤਿਕ ਵਿਚ। ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਲੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਚਨਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਲਿਖੀ ਪਹਲੀ ਵਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ੨੩ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ੪੫ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਤਕ ਅਤੇ ੧੧ਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ੧੩ਵੀਂ ਤੇ ੧੪ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਕੌਤਕ ਦਰਜ ਹਨ।

[11]ਅਜੇਹੇ ਇਕ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਦੇਖੋ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ, 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ', ਅਧਿ. ੧੨।

[12]ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸੰਭੂ ਨਾਥ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਪਤ੍ਰੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ', ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਂ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' (ਸੰਪ. ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ), ਭੂਮਿਕਾ, ਤੀਜਾ ਸੰਸ, ਅਤੇ 'ਜਨਮਸਾਖੀ ਪਰੰਪਰਾ' ਕ੍ਰਿਤ ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਭੂਮਿਕਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਹੀਂ; ਬੀਜ ਰੂਪ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਰਚਿਤ ਵਾਰ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਜਸ ਗਾਇਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਗ-ਵਿਜੈ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਤਲ ਤੇ ਦੋ ਵੱਡੀਆਂ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ : ਇਕ ਸੀ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸੂਫ਼ੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ; ਦੂਜੇ ਸਨ ਨਾਥ ਜੋਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਟੱਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਵਿਜੱਈ ਹੋ ਕੇ ਨਿਕਲੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉੱਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਸ ਦਿਗ-ਵਿਜੈ ਨੂੰ ਹੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ ਫਲਸਰੂਪ, ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬਾਦ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਅੱਠ ਪਉੜੀਆਂ ਅਤੇ ਸਤ ਪਉੜੀਆਂ ਮੱਕਾ ਤੇ ਬਗਦਾਦ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਦਿਗ-ਵਿਜੈ ਨੂੰ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸਲਾਮੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਗੜ੍ਹ ਸਨ, ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸੰਕੇਤ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ; ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਗੁਰੂ-ਜਸ ਗਾਇਣ ਉਪਰ ਹੀ ਰਹਿਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਗਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਨ ਚਿਤਾਰਦਿਆਂ ਵਾਰਤਿਕ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਗਿਣਾਈਆ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ, ਬੜੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਹਰ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬਾਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਲੀਆਂ ਕੁਝ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ, ਤਿੰਨੇ, ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ; ਪਿੱਛੋਂ ਖੁਰਮਾ ਸ਼ਹਰ ਵਿਚ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਹਜਾਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਕੇਵਲ ਇਕ, ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਖੁਰਮਾ ਸ਼ਹਰ ਵਿਚ ਵੱਸੇ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪਰ, ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਬਾਲਾ ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਖੀਆਂ (ਨੌ ਖੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ) ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ, ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਜੌਹਰੀ, ਬਾਬੇ ਦਾ ਮਇੰਤ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਤੇ "ਸਹਜ ਵਿਚ ਕੁਸਹਜ" ਹੋਣਾ, ਹਨ। ਅਜੋਕੀ ਖੋਜ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨੂੰ ਹੰਦਾਲੀਆਂ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਇਕ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਹੰਦਾਲ ਦੀ ਇਕ ਜਨਮਸਾਖੀ ਗੱਦ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਜੋ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਅੱਧ ਦੀ ਨਕਲ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਪੈਟਰਨ ਉਤੇ ਢਲੀ ਹੋਈ ਹੈ[13], ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ ਦੇ ਇਕ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਗੱਦ ਵਿਚ ਰਚਿਤ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਪਰੰਪਰਾ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਨਾਂ ਹੇਠ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਨਾਂ ਕੋਲਬ੍ਰੁਕ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਤੇ ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹਨ। ਹਾਫ਼ਿਜ਼ਾਬਾਦ ਜਾਂ ਮੈਕਾਲਿਫ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵੀ ਇਸੇ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਖਾ (recension) ਹੈ।

---

[13]ਨਮੂਨੇ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅੰਤਿਕਾ ੧। ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਟੋਹ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਖੋਜਕਾਰ ਬੀਬੀ, ਮਿਸਿਜ਼ ਗੁਰਬਚਨ ਕੌਰ ਮੰਧੂ, ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਨਕਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦ ਯਤਨ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਸ ਉਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਚਰਚਾ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇਗੀ।

ਇਕ ਤੀਜੀ ਪਰੰਪਰਾ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਧਾਰਣ ਨਾਂ ਦੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਇਕ ਸੇਵਕ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਰਦਾਨਾ ਨ ਕੇਵਲ ਅੰਤ ਤਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਲ ਨਿਭਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਜਾਣ ਦੇ ਅੱਠ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਹ ਤਿਆਗਦਾ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਅਤੇ ਬੜੀ ਪ੍ਰਬਲ ਪਰੰਪਰਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਪ੍ਰਚਲਿਤ 'ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ' ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਭਤੀਜੇ, ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ (੧੫੮੧-੧੬੩੯ ਈ.) ਸਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਹੋਈ। ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ੫੭੫ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ੨੯੮ ਸਾਡੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਹਨ; ਬਾਕੀ ਗੁਮ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀਆਂ ਇੰਨੀਆਂ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ, ਪ੍ਰੌੜ੍ਹ ਅਤੇ ਕਲਾਮਈ ਬਿਰਤੀ ਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੋਸ਼ਟੀ ਜਾਂ ਸਾਖੀ ਰਚਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਸਿਖਰ ਮੰਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਵੀਂ ਜਨਮਸਾਖੀ ਪਰੰਪਰਾ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਪਹਲੀ ਵਾਰ ਦਾ ਟੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਗਪਗ ੨੧੯ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਸਾਖੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਉਤੇ ਇਹ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ', 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਅਤੇ 'ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਮਿਲਗੋਭਾ ਦਿਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਸ਼ੰਕਾ ਹੈ। ਨਵੀਨ ਖੋਜ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਕ ਸਿਸ਼, ਚਿਨਿਓਟ ਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ, ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ[14]। ਇਕ ਖੋਜਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਂ 1730-35 ਈ. ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ[15]।

ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸੁਤੰਤਰ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਮਾਲਿਕ ਹੈ। ਬਾਕੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ : 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਾਲੀ, 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੀ ਅਤੇ 'ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ' ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਨੀ ਸਮਾਨਤਾ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਇਹਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਰੰਪਰਾ ਕੀ ਸੀ? ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਰੂਪ ਕੀ ਸੀ?—ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਕੁ ਅਨੁਮਾਨ ਹਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਤੋਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਲ ਅਗਲੇ ਖੰਡ ਵਿਚ ਪਰਤਾਂਗੇ।

੫

ਮੂਲਾਧਾਰ ਖਰੜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ

ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ Panj. B 40 ਵਾਲਾ ਖਰੜਾ ਭਾਵੇਂ ੧੭੯੦ ਬਿਕ੍ਰਮੀ/੧੭੩੩ ਈਸਵੀ ਦੀ ਨਕਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਹੋਰਨਾਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ[16], ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਕੁ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ

14 ਦੇਖੋ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ 'ਸ਼ਹੀਦ ਬਿਲਾਸ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ' (ਸੰਪ. ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ), ਭੂਮਿਕਾ, ਪੰਨੇ ੪੬-੪੭

15 ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, 'ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ', ਪੰਨਾ 84.

16 ਅੱਡ ਅੱਡ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅੰਤਿਕਾ ੨.

ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ[17]। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ "ਪਾਂਧੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਗੋਸ਼ਟ" ਸਮੇਂ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪੱਟੀ ਉਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪੱਟੀ ਉਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਨ ਹੀ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਿਚ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪੱਟੀ ਉਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਰੂਪ ਇੱਨਾ ਕੁ ਹੀ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਇਸ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ।

"ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕੀਤਾ" ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਿਚ ਇਹ ਕੁਝ ਭਿੰਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਇੱਥੇ ਕਣਕ ਦੀ ਥਾਂ ਮੱਠਾਂ ਨੇ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ। "ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਂ ਨ ਫਿਰੀ", "ਗੋਸ਼ਟ ਵੈਦ ਨਾਲ" "ਵੇਈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼" ਤੇ "ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ" ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਫਿਰ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਾਖੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟੀਆਂ ਤੇ ਵਾਧੂ ਵੇਰਵੇ ਤੋਂ ਪਾਕ ਹਨ। ਸੋ, ਇਹ ਵੀ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਮ ਦਿਸ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਨੇੜੇ ਹਨ।

ਅਗਲੀ ਸਾਖੀ "ਉਪਲ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਬਸਤੀ" ਇਸ ਪਖ ਤੋਂ ਬੜੀ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ (ਅਤੇ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਿਚ ਵੀ) ਇਸ ਥਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਭੁੱਖ ਤੇ ਮਰੂੰ ਮਰੂੰ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਬਿਖ ਫਲ ਖੁਆ ਕੇ ਅੰਤ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਨਾਲ ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਇਆ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ 'ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਲਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਸਾਖੀ ਘੜੀ ਗਈ, ਜੋ ਇੱਥੇ ਦਰਜ ਹੈ, 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਾਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨੁਸਖੇ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੧੯੪ ਵਿਚ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਛਪੀ ਹੋਈ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਜਾਂ ਕੋਲਬਰੁਕ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਤਥਾ ਹਾਫ਼ਿਜ਼ਾਬਾਦ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਪੈ ਗਇਆ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਸ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਦੋ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤ ਲਇਆ ਗਇਆ ਹੈ ਜੋ "ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਈ" ਅਤੇ "ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਗਵਾਈ" ਨਾਂ ਹੇਠ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੧੯੪ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਨ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਜਿੱਥੇ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ, ਭੰਨ ਤ੍ਰੋੜ ਕੇ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਨਵੇਂ ਪਸੰਗਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੱਥਲੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੇ ਸਾਖੀ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ ਦਾ ਦਮ ਵੀ ਭਰਦੀ ਹੈ।

"ਸਾਖੀ ਰਾਕਸ਼ ਨਾਲ ਹੋਈ", 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਦੀ ਕਉਡੇ ਰਾਕਸ਼ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਨਾਲ ਰਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵੇਰਵੇ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਿਚ ਕੜਾਹਾ ਤਪਦਾ ਹੀ

---

[17]ਚੇਤਾਵਨੀ: ਇਸ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਬਹਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਸੰਗਾ ਦਾ ਘਟਨਾਗਤ ਵਿਕਾਸ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ "ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ" ਜਾਂ "ਸਾਖੀ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਰੂਪ" ਆਦਿ ਪਦ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਭਾਵ ਇਸੇ ਘਟਨਾਗਤ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਹੈ, ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਜੋ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜਾਂ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਹੀਂ, ਇਥੇ ਕੜਾਹਾ ਬਾਬੇ ਦੇ ਉਂਗਲ ਪਾਣ ਨਾਲ ਸੀਤਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਿਚ ਰਾਕਸ਼ ਦੇ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਪਾਣ ਨਾਲ ਕੜਾਹਾ ਸੀਤਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਿਚ ਮਰਦਾਨਾ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੜਾਹਾ ਤਪਦਾ ਨਹੀਂ। ਇੰਞ ਇਹ ਸਾਖੀ ਉਪਰੋਕਤ ਚੌਹਾਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭਿੰਨ ਹੈ; ਪਰੰਤੂ, ਚੌਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਉਡੇ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਹ ਨਾਂ ਸ਼ਾਇਦ 'ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ' ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ "ਫੂਟੋ ਅੰਡਾ ਭਰਮ ਕਾ" ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਨ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਸਾਖੀ ਨਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਜੁੜਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਉਂਞ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੈ।

"ਸੱਜਣ ਠੱਗ" ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਹਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੋਰਵੇਂ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ "ਭੋਲਾ ਚੋਰ" ਕਹਿ ਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਇਆ ਹੈ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਰੂਪ ਇਹੀ ਹੋਵੇ ਤੇ "ਸੱਜਣ" ਨਾਂ ਭੋਲੇ ਚੋਰ ਨਾਲ ਬਾਅਦ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਲੈ ਕੇ ਜੁੜ, ਗਇਆ ਹੋਵੇ।

"ਕਲਿਜੁਗ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ" ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੇ ਨੁਸਖ਼ੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਾਲੇ ਨੁਸਖ਼ੇ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਭਿੰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ "ਡਰਪੈ ਧਰਤਿ ਅਕਾਸ਼ ਨਖੵਤ੍ਰਾ" ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਵਾਧੂ ਹੈ ਜੋ ਹਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਰੂਪ ਦੇ ਫਿਰ ਮੁੱਢਲੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕਾਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ "ਮੱਕਾ ਫੇਰਿਆ" ਤੇ "ਗੋਸ਼ਟ ਸ਼ਾਹ ਰੁਕਨ ਦੀਨ" ਨਾਲ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਦੀ ਮੱਕਾ ਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਦੇ ਹੀ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਰੂਪ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਪਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਉਹੀ ਹਨ। ਇੰਞ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਮੂਲਕ ਰੂਪ ਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ, ਦੋ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਨਵੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹ ਵਿਚ ਆਈ ਸਾਖੀ "ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੁਜਰਾਤ ਗਏ" 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਿਚ ਆਈ "ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਨਿਸਤਾਰਾ" ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਕੇਵਲ ਪਦ "ਇਕ ਸਾਹ" ਵਰਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਬਾਕੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। "ਇਕ ਸਾਹ" ਦੀ ਥਾਂ "ਦੁਨੀ ਚੰਦ" ਦਾ ਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਖੀ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਤਾਂ ਵੀ, ਇਸ ਦੇ ਹਥਲੇ ਰੂਪ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹੋਣ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਇਸ ਸੰਚੇ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਜੋ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਨਾਲ ਰਲਦੀਆਂ ਹਨ, "ਕੁੜਮਾਈ ਤੇ ਵਿਆਹ", "ਖੇਤੀ ਵਣਜ ਤੇ ਸੌਦਾਗਰੀ", "ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ", "ਕਾਜੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ", "ਗੋਸਟਿ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ", "ਗੋਸਟਿ ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ", "ਸੈਦਪੁਰ ਦੀ ਕਤਲਾਮ", "ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ", "ਰਾਵੀ ਚੱਕ ਬੱਧਾ", "ਸਾਖੀ ਕਰੋੜੀਏ ਨਾਲ", "ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਇਆ", "ਬਾਬਾ ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜ ਗਇਆ", "ਭਾਗੀਰਥ ਤੇ ਬਾਣੀਆ" ਅਤੇ "ਗੋਸਟਿ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨਾਲ" ਹਨ। ਇਹ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਾਲੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਇੰਨੀਆਂ ਰਲਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੇ ਸ੍ਰੋਤ ਤੋਂ ਆਇਆ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਉਘੜਵੇਂ ਪਾਠ-ਭੇਦ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਹੋਈ "ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟ" (ਸਾਖੀ ਨੰਬਰ ੨੨) ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਿਰਹੀ, ਉਦਾਸੀ, ਬੈਰਾਗੀ, ਆਦਿ ਦਾ ਅਸਲੀ ਕਰਤੱਵ ਦਰਸਾਇਆ ਗਇਆ ਹੈ, 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆ' ਨਾਲ ਤਾਂ ਰਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਨਾਲੋਂ ਚੋਖੀ ਭਿੰਨ ਹੈ। ਇਸ ਪਿਛਲੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਡਿੱਬੀ ਵਾਲੀ ਕਰਾਮਾਤੀ ਘਟਨਾ ਵਧ ਹੈ, ਜੋ ਦੂਜੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ। "ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਗਇਆ" (ਸਾਖੀ ਨੰਬਰ ੨੯) ਵਿਚ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਨਿਪਟ ਗੋਸ਼ਟਿ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ, 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਅਤੇ Panj. B 40 ਵਾਲੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਥਾਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਰੂਪ ਕੀ ਸਨ ? ਇੰਵ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵੰਡ ਕੇ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੇਰਵਾ ਭਰ ਕੇ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਾਲੇ (ਅਤੇ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੇ) ਬਿਰਤਾਂਤ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਏ ਗਏ।

ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਖਰੜੇ ਦੀਆਂ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨਾਲ ਰਲਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ "ਤਪਸਿਆ ਤੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ", "ਭਾਈ ਲਹਣਾ ਭਉਣ ਪਰਸਨ ਗਇਆ", "ਲਹਣਾ ਜੀ ਦੀ ਘਰ ਵਾਪਸੀ", "ਸਾਖੀ ਮੂਲੇ ਖਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਹੋਈ", "ਬਾਬੇ ਤਪ ਆਰੰਭਿਆ", "ਲਹਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਠੰਡ ਪਸਰ ਗਈ", "ਬਾਬੇ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭੀ", "ਬਾਬੇ ਧਾਣਕ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ", "ਬਾਬਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਮਹਲ ਵਿਚ", "ਮੁਨਾਫਕ ਦੇਸ ਦੀ ਸਾਖੀ", "ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਇਆ", "ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨਾਲ" (ਨੰਬਰ ੫੪) ਅਤੇ "ਸਾਖੀ ਚਲਾਣੇ ਦੀ" ਹਨ। ਇਹ ਪਿਛਲੀ, ਚਲਾਣੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਜਨਮਸਾਖੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਇਕ ਸੇਵਕ, ਸਾਧਾਰਣ, ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਜੋ ਅੰਤਿਮ ਚਲਾਣੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਦਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਇਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸ੍ਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਤਿਥਿ ਅਗੇ ਪਾਣੀ ਪਈ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਾਲੀ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਸਾਖੀ ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ "ਓੜਕ ਦੀ ਸਾਖੀ" ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਮੁਕਾਬਲਾ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਾਲੇ ਚਲਾਣੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੇ ਸਮੇਂ ਦਾ, 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆ' ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇਰੇ ਦਾ, ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।[18] ਖ਼ੈਰ, ਸਾਡੇ ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਇੰਨਾ ਕੁ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਦਿੱਤੀ ਚਲਾਣੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਾਰਣ "ਪੁਰਾਤਨ" ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਘਟੋ ਘਟ ਇਸ ਸਾਖੀ ਦੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੇ ਰੂਪ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਹਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਹੋਣ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਅਤੇ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀਆ ਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਵੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵੀ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਚਰਚਾ ਇਥੇ ਕਰ ਲੈਣੀ ਅਨੁਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। "ਗੋਸਟਿ ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ ਨਾਲ" ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ ਦੇ ਮੁਰੀਦ 'ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ' ਦੇ ਚੌਦ੍ਹਾਂ ਤਬਕਾਂ ਦੀ

18 ਪੂਰੇ ਤਰਕ ਲਈ ਵੇਖੋ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' (ਸੰਪ: ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ), ਤੀਜਾ ਸੰਸਕਰਣ, ਭੂਮਿਕਾ, ਪੰਨੇ 55-66.

ਥਾਂ "ਪਾਤਾਲਾ ਪਾਤਾਲ, ਲਖ ਆਗਾਸਾ ਆਗਾਸ" ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ ਦਾ ਠੀਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ "ਮੱਕਾ ਮਦੀਨਾ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟ" ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਵੇ। ਉਂਞ ਇਹ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਪਰ ਉਥੇ ਇਹ ਉਚ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੇ ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਦੇ ਇਕ ਸਿੰਧੀ ਚੇਲੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ ਬਾਲਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ੍ਰੋਤ ਤੋਂ ਆਈ ਲਗਦੀ ਹੈ।

"ਸਾਖੀ ਇਕ ਸਿਖ ਨਾਲ" ਨ ਤਾਂ "ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ" ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਨ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਿਚ। ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸ੍ਰੋਤ ਤੋਂ ਆਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੪੭੯ ਵਿਚ ਵੀ, ਜੋ ਵਿਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਾਂਙ ਪੁਰਾਣੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੈ ਇਹ ਸਾਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।[19]

"ਗੋਸਟਿ ਬਾਬਾ ਰਤਨ ਹਾਜੀ ਨਾਲ" 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਦੀ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗੋਸਟਿ ਦਾ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਤੇ ਵੇਰਵੇ ਦਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅੰਤਰ ਵੀ ਹੈ।

"ਗੋਸਟਿ ਅਜਿਤੇ ਰੰਧਾਵੇ ਨਾਲ", ਇਸ ਨਾਂ ਹੇਠ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹੋਰਨਾਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਮੁੱਢਲਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ, ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਿਦਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਅਜਿਤੇ ਰੰਧਾਵੇ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਆਮ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਇੰਞ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾ ਲਇਆ।

"ਗੋਸਟਿ ਕਬੀਰ ਭਗਤ ਨਾਲ" 'ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ' ਵਿਚ ਉਪਲਬਧਿ ਹੈ।[20] ਇਹ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਪਰ ਉਥੇ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਚੋਖਾ ਭਿੰਨ ਹੈ।

"ਭੁਟੰਤ ਕੇ ਦੇਸ ਕੀ ਸਾਖੀ", "ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾਈਆਂ" ਅਤੇ "ਮੋਏ ਦੁੰਬੇ ਜਿਵਾਏ", "ਬਾਬਾ ਰੁਹੇਲਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ ਗਇਆ, ਅੰਨ ਅਤੇ ਅੱਗ ਦਿੱਤੀ", "ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਘਰ ਢਾਹਣੋਂ ਰੋਕਿਆ", "ਸਾਖੀ ਅਜਿਤੇ ਰੰਧਾਵੇ ਨਾਲ" (ਢੀਮ ਚੁਕ ਕੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਦਿੱਤਾ), "ਬਾਬਾ ਹਿੰਵਚਲ ਆਇਆ", "ਸਾਖੀ ਭੂਮੀਏ ਚੋਰ ਨਾਲ", "ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ", "ਗੋਸਟ ਸੇਖ ਸਰਫ ਨਾਲ", "ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਕਾ ਫਲ", "ਬੀਚਾਰ ਫ਼ਕੀਰੀ ਕਾ", "ਗੋਸ਼ਟ ਗੋਰਖ ਨਾਲ", "ਗੋਸਟ ਅੰਗਦ ਨਾਲ", "ਸਾਖੀ ਵਿਲੁੰਧਰੇ ਪਿੰਡੇ ਦੀ" ਅਤੇ "ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ", ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਕੁਝ ਕੁ ਨਵੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਅਤੇ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਿੱਛੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀਆਂ ਅਪ੍ਰਾਪਤ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਣ। "ਭੁਟੰਤ ਦੇਸ ਦੀ ਸਾਖੀ" ਅਤੇ "ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾਈਆਂ" ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੋਹਿਸਤਾਨੀ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕੁੱਲੂ ਤੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਭੂੰਤਰ ਤੋਂ ਅਗੇ ੨੦ ਕੁ ਮੀਲਾਂ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਮਿਲਦੇ ਮਣੀਕਰਣ ਦੇ ਚਸ਼ਮਿਆਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਥੇ ਗਰਮ ਉਬਲਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਰੋਟੀ, ਚਾਵਲ, ਆਦਿ ਪਕਾਣ ਲਈ ਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਲਾਂ ਰੋਟੀ ਡੁਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਪਕ ਕੇ

---

[19] ਪੱਤ੍ਰਿ ੩੦੦-੦੧

[20] ਦੇਖੋ ਸੰਤ ਸੰਪੂਰਣ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਸਪਾਦਿਤ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ' (ਦੇਵ ਨਾਗਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ), ਪੰਨਾ ੨੪੦-੫੪.

ਉਪਰ ਤੌਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਖੀ, ਇੰਞ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਸ਼ਾਇਦ ਪਿੱਛੋਂ, ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਇਆ।

"ਰੁਹੇਲਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ" ਦੀ ਸਾਖੀ ਵੀ ਬਾਅਦ ਦੀ ਉਪਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵੇਰਵੇ ਵਿਚ ਇਹ ਯੂਸੁਫ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਐਨ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਰੁਹੇਲਖੰਡ ਦੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਸੇ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਖਾ ਵਿਚ ਜੋ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੭੬੭ (ਪੰਜਾਬੀ ਆਰਕਾਈਵਜ਼) ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ, ਬਾਲਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਖ਼ੈਰ, ਇਸ ਖੰਡ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਚਰਚਾ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ ਇਹ ਕਿ ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੱਖੋਂ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਤੇ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰੂਪ ਸੰਭਾਲੀ ਬੈਠੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੋਂ, ੧੭੯੦ਬਿ./੧੭੩੩ ਈ. ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ।

੬

ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ

ਹੁਣ ਤਕ ਅਸੀਂ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਦੋ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ, 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਾਲੀ ਅਤੇ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੀ, ਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰਖ ਕੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਚੀਏ। ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਅੰਤਿਕਾ ੨ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰਣੀ ਉਪਰ ਨਜ਼ਰ ਪਾਣ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਹ ਦੱਸ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰਾਂ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ', 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਜਰੂਪ ਸਾਖੀਆਂ ਵੰਡੇ ਜਾ ਕੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦੋ ਦੋ, ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ, ਅਤੇ ਕਈ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ, ਵਧ ਸਾਖੀਆਂ ਹੋ ਨਿਬੜੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, "ਅਵਤਾਰ ਬਾਲਪਣ" ਦੀ ਸਾਖੀ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਦੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਜੁੜ ਕੇ, ਇਹ ਇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਚਾਰ ਸਾਖੀਆਂ (੧-੪) ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਬਣ ਗਈ ਹੈ; "ਕੁੜਮਾਈ ਤੇ ਵਿਆਹ" ਦੀ ਇਕ ਸਾਖੀ ਦੀ ਥਾਂ ਦੋ ਸਾਖੀਆਂ (੧੧ ਤੇ ੧੨) ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ; "ਖੇਤੀ ਵਣਜ ਤੇ ਸੌਦਾਗਰੀ" ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵੀ ਇਕ ਨ ਰਹ ਕੇ ਤਿੰਨਾਂ (੧੭, ੨੨, ੨੩) ਵਿਚ ਵਟ ਗਈ ਹੈ; "ਗੋਸ਼ਟ ਵੈਦ ਨਾਲ" ਫਿਰ ਦੋ ਸਾਖੀਆਂ (੧੫, ੧੬) ਵਿਚ ਵਟ ਗਈ ਹੈ; "ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ", 'ਵੇਈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼' ਤੇ "ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ" ਆਦਿ, ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸਾਖੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਿਚ ਅੱਠ (੨੪, ੨੬, ੨੮, ੨੯, ੩੦, ੩੧, ੩੨, ੧੧੩) ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ; "ਉਪਲ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਗਵਾਈ" ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਤਿੰਨ ਸਾਖੀਆਂ (੩੫, ੩੬, ੬੩,) ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। "ਗੋਸ਼ਟ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ" ਚਾਰ ਸਾਖੀਆਂ (੧੪੨, ੧੪੩, ੧੪੪, ੧੪੫) ਵਿਚ ਨਿਭਾਈ ਗਈ ਹੈ; "ਗੋਸਟ ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ" ਫਿਰ ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਖੀਆਂ (੧੪੭, ੧੪੮, ੧੪੯) ਵਿਚ ਵੱਟ ਗਈ ਹੈ; "ਸੈਦਪੁਰ ਦੀ ਕਤਲਾਮ" ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਦੋਹਾਂ (੧੩੯,

੧੪੦) ਵਿਚ, "ਤਪਸਿਆ ਤੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ" ਵਾਲੀ ਚੋਹਾਂ (੩੬, ੩੯, ੪੦, ੪੧) ਵਿਚ, "ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਹੋਈ ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟ" ਵਾਲੀ ਅੱਠਾਂ ਸਾਖੀਆਂ (੧੧੭-੧੨੪) ਵਿਚ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਿਤ ਹੋਈ ਹੈ; ਅਤੇ ਗੱਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਸਾਖੀ ਉਤੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀਆਂ ਕੁਝ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਚੋਖੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਆਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਫੈਲਾਉ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ।

'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਅਤੇ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਵੀ ਪਹਲੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਬੀਜ-ਰੂਪ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਇਹ ਹੱਠ ਕਰੀ ਜਾਣਾ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਵਕਤ 'ਸੱਚ ਖੰਡ ਪੋਥੀ', 'ਹਰਿ ਜੀ ਪੋਥੀ' ਤੇ 'ਚਤਰਭੁਜ ਪੋਥੀ' ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਪਹਲੀ ਅਥਵਾ ਮੁੱਢਲੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਤੇ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਜਾਂ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ', ਜਾਂ ਫਿਰ 'ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਾਲੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40, ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦਾ ਸੰਖਿਪਤ ਰੂਪ ਹਨ, ਖਾਸੀ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਗੱਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।[21]

ਇਸ ਕਾਰਣ, ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਮਤ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਜਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹੀ, ਜਾਂ ਛੇਤੀ ਪਿੱਛੋਂ, ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਇਆ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਰਹੇ; ਫਿਰ ਇਹ ਇੱਕੇ ਦੁੱਕੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਨਕਲ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਜ-ਰੂਪ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਕਰ ਕੇ, ਕਈ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਾ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਾਂ ਕਰਵਾਈ; ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਾਰੇ ਸੰਗ੍ਰਹ, ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ, ਉਸ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗ੍ਰਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਰੱਖੇ ਗਏ; ਪੋਥੀ ਸੱਚਖੰਡ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ, ਅਗਲੀ ਪੋਥੀ ਹਰਿ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ, ਤੇ ਹੋਰ ਅਗਲੇਰੀ ਚਤਰਭੁਜ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ। ਤਿੰਨ ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਹੁਣ ਅਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ, 'ਕੇਸੋ ਰਾਇ ਪੋਥੀ', 'ਅਭੈ ਪਦ ਪੋਥੀ' ਤੇ 'ਪ੍ਰੇਮ ਪਦ ਪੋਥੀ' ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਇਆ। ਸੰਗ੍ਰਹ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਕੰਮ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿਆ ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਾ ਕੇ, ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਨਾਂ 'ਸਚਖੰਡ ਪੋਥੀ' ਰਖਿਆ ਗਇਆ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਮਿਹਰਬਾਨ, ਹਰਿ ਜੀ ਤੇ ਚਤਰਭੁਜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਮੰਨਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਜੋ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਇਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਰਤਾ ਦੇ ਇਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾਨਤਾ ਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

੭

ਲੇਖਕ ਤੇ ਸੰਗ੍ਰਹ-ਕਾਲ

ਹਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਲਿਖਣ-ਕਾਲ ਸੰਬੰਧੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਦੂਜੀਆਂ ਜਨਮ-

[21]ਇਸ ਮਤ ਦੇ ਤਰਕ ਲਈ ਦੇਖੋ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ, 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ', ਪੰਨੇ ੧੪੪-੭੬.

ਸਾਖੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉਦਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਖੀ ਨੰਬਰ ੨੧ (ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਿਰਿਆ ਰਾਜ ਗਇਆ) ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਲਈ ਦੋਬਾਰਾ ਛੱਡੀ ਗਈ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਟੂਕ ਆਈ ਹੈ :

> ਭਾਈ ਸੰਗੂ ਪੋਥੀ ਲਿਖਵਾਈ ਦਿਸਵੰਧੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ, ਟੈਹਲੀਏ ਸੰਗਤ ਦੇ ॥ ਲਿਖੀ ਦਏ ਖਤਰੇਟੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ॥ ਸੂਰਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਆਲਮਚੰਦ ਰਾਜ, ਸੰਗਤ ਦੇ ਟੈਹਲੀਏ ॥
>
> [ਪੱਤ੍ਰਿ ੮੪ (ਅ)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਆਇਆ ਹੈ :

> ਸਾਖੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ॥ ॥ ਸੰਮਤ ॥ ੧੭੯੦ ॥ ਮਿਤੀ ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ਵਾਰ ਸੁਕਰੁ ॥ ਜੋਗ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ ॥ ਲਿਖਤੰ ਫਕੀਰ ਹਕੀਰ ਤਕਸੀਰ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਗੁਲਾਮੁ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਟਹਲੂ ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਬਰੋਲੁ ਕਾ ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ ਵਾਚਣਾ ॥ ਹੋਰ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕੀ ਦੀਵਾਨੁ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕੀ ਜ਼ਬਾਨ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਾ ਤੁਸਾਂ ਹੀ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ ॥ ਤੁਸਾਂ ਥੀਂ ਮੰਗੀਐ ਸੋ ਪਾਈਐ ॥ . . . ਜੇ ਕੋਈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਖੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਸਨ ਦਾ ਫਲੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇਗਾ ॥ . . . ਤਿਸ ਕਾ ਆਵਾਗਉਣ ਕਟੀਐਗਾ ॥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਿਵਾਜੇ ॥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਮੰਨੇ ॥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਬਖਸ਼ੇ ॥ ਸਨਮੁਖਿ ਦਰਬਾਰੀ ॥ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਮਥੇ ਉਜਲੇ ॥ ਸਬਦੁ ਕੇ ਬੇਤੇ ਜਿਨਾ ਡਿੱਠਿਆ ਗੁਰੂ ਚਿਤ ਆਵੈ ॥ ਜਿਨਾ ਮਿਲਿਆ ਮੇਰੀ ਦੁਰਮਤਿ ਵੰਞੈ ਮਿਤ੍ਰ ਅਸਾਡੇ ਸੇਈ ॥ ਭਾਈ ਸੰਗੂ ਮਲ ॥ ਪਾਸੇ ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ ਵਾਚਣਾ ॥ ਹੋਰ ਹਥਿ ਪਕੜਿਆ ਦੀ ਸਰਮ ਹੈ ॥ ਖੁਸੀ ਕਰਣੀ ॥ . . . [ਪੱਤ੍ਰਿ ੨੩੦ (ਅ)

ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪੋਥੀ ਭਾਈ ਸੰਗੂ ਜਾਂ ਸੰਗੂ ਮਲ ਨੇ ਲਿਖਵਾਈ ਜਿਸ ਨੂੰ "ਸੰਗਤ ਦਾ ਟਹਲੀਆ" ਕਹਿਆ ਗਇਆ ਹੈ। "ਸੰਗਤ" ਦਾ ਇਥੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਨਾਮਲੇਵਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ (congregation) ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ। ਪਰੰਤੂ ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿਖੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਲੇਖ ਵਿਚ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ "ਸੰਗਤ", "ਸੰਗਤੀਆ", ਜਾਂ "ਸੰਗਤ ਦਾਸ" ਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕਿਵੇਂ ਕਢ ਲਏ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸੰਗਤੀਆ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ।[22] ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਪਰਲੀ ਟੂਕ ਵਿਚ ਆਏ ਪਦ "ਸਨਮੁਖਿ ਦਰਬਾਰੀ" ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਈ ਸੰਗੂ ਮਲ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਸੀ।[23] "ਸਨਮੁਖਿ ਦਰਬਾਰੀ" ਤੋਂ ਇਹ ਅਰਥ ਕਢਣੇ ਕਿਸੀ ਸੂਰਤ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਿਸੇ ਰਾਜ-ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਹੈ। "ਹੋਰ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕੀ ਦੀਵਾਨ ਹੈ" ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਸੰਗੂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਕੋਈ ਅਨੰਨ ਭਗਤ ਅਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ, ਰਾਜ-ਦਰਬਾਰਾਂ ਦਾ ਜੀ-ਹਜ਼ੂਰੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਪਰਲੀ ਟੂਕ ਵਿਚ ਹੀ ਭਾਈ ਸੰਗੂ ਨੂੰ "ਸਬਦ ਕਾ ਬੇਤਾ" ਤੇ "ਦੁਰਮਤ ਦਾ ਵੰਞਾਉਣ"

---

22 "On folio No 80 (a) [Sic] the scribe pays glowing tributes to his patron who initiated this project Bhai Sangu Mal or Sangat as he calls him." —"A Study of a Manuscript Janamsakhi in the Old India Office Library", *Papers on Guru Nanak*, p. 88,

23 ਉਹੀ, ਪੰਨਾ 89.

ਵਾਲਾ ਕਹਿਆ ਗਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਉੱਚੀ ਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਨਾਮਲੇਵਾ ਸੀ, ਰਾਜ-ਦਰਬਾਰੀ ਪਿੱਠੂ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਾਸੀ ਸੰਗਤਦਾਸ ਤੇ ਕਿਸੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਾਰਣ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤ ਨੂੰ ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕਰਨੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਾਂ।

ਉਪਰਲੀ ਟੂਕ ਵਿਚ ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਬਰੋਲ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਿੱਥੋਂ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਰ ਕੀ ਸੀ ?—ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ। ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਪੀਹੜ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਦਸ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਕਾਲ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰੁਚੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਤਾਂ ਵੀ, ਇੰਨਾ ਕੁ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖਣ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਵ੍ਰਿਤਕਾਂ ਵਾਂਗ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿਉਂਜੋ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਟੋਹ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪਟਿਆਲਾ, ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ੩੪੭ ਨੰਬਰ ਦੀ ਇਕ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਪਈ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਰਾਤਨ ਵਾਰਤਿਕ ਦੀਆਂ ਵਖ ਵਖ ਰਚਨਾਵਾਂ : 'ਧਿਆਉ ਬਿਹੰਗਮ ਕਾ', 'ਜੁਗਾਵਲੀ', 'ਗੋਸ਼ਟਿ ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ', ਆਦਿ, ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪਹਲੀ ਰਚਨਾ, 'ਧਿਆਉ ਬਿਹੰਗਮ ਕਾ', ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਇਹ ਟੂਕ ਆਈ ਹੈ :

> ਬਾਣੀ ਬਿਹੰਗਮ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ ਸੰਮਤ ੧੭੯੦ ॥ ਮਿਤੀ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਦੂਜ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ . . . ਪਹਲੇ ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਬਰੋਲ ਲਿਖੀ ॥ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ ੧੮੨੩ ਸਾਵਣ ਸੁਦੀ ਤੀਜ ਨੂੰ ਸੁਰਖੁਪੁਰ ਧਰਮਸਾਲਾ ਅੰਦਰ[24] ॥

ਇਸ ਤੋਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ : ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਬਰੋਲ ਪੋਥੀਆਂ ਨਕਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਬਾਕਾਇਦਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ; ਉਸ ੧੭੯੦ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਉਪਰੋਕਤ 'ਧਿਆਉ ਬਿਹੰਗਮ ਕਾ' ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਸੁਰਖੁਪੁਰ ਧਰਮਸਾਲਾ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਗਇਆ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰਖਪੁਰ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਬਰੋਲ ਲਿਖਿਤ ਸਾਹਿੱਤ ਪਇਆ ਸੀ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰਖਪੁਰ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੋਵੇ।

ਪਹਲੇ ਸੰਸਕਰਣ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸੁਰਖਪੁਰ ਦੀ ਪਛਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਭੁਲ ਕਰ ਗਏ ਸਾਂ। ਇਕ ਤਾਂ ਅਸੀਂ 'ਸੁਰਖਪੁਰ' ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਥਾਂ 'ਸਰਖਪੁਰ' ਪੜ੍ਹ ਗਏ, ਦੂਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਿੰਡ ਸਰਕਪੁਰ ਨਾਲ ਰਲਗਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਹੁਣ ਇਤਫ਼ਾਕ ਨਾਲ ਸੁਰਖਪੁਰ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਚਿਤੇਰੇ ਆਲਮਚੰਦ ਰਾਜ ਦੀ ਵੀ ਪਛਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਭ ਲਈ ਅਸੀਂ ਡਾ. ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 'ਵਿਦਿਆਰਥੀ' ਦੇ ਰਿਣੀ ਹਾਂ।

ਡਾ. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਾਲ ਇਕ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਚਿਤੇਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਚਿਤੇਰੇ, ਆਲਮਚੰਦ ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਓਦੋਂ ਡਾ. 'ਵਿਦਿਆਰਥੀ' ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਆਲਮਚੰਦ ਰਾਜ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਨਾਲ

[24] ਉਪਰਕਥਿਤ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ, ਪੱਤ੍ਰਿ ੪੫.

ਸਾਡੀਆਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਕਿ ਆਲਮਚੰਦ ਰਾਜ ਸੁਰਖਪੁਰ ਜ਼ਿਲਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ।

ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹਾਲੀ 'ਸੁਰਖਪੁਰ' (ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਪਛਾਣ ਅਨੁਸਾਰ 'ਸਰਕਪੁਰ') ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਸੋ, ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ। 'ਵਿਦਿਆਰਥੀ' ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਰ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਆਲਮ ਚੰਦ ਰਾਜ ਠੀਕ ਸੁਰਖਪੁਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ—ਉਸੇ ਸੁਰਖਪੁਰ ਦਾ ਜਿਸ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਬਰੋਲ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਕਪੂਰਥਲਾ ਸਹਰ ਤੋਂ ਗਿਆਰਾਂ ਕਿੱਲੋ ਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿਥ ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। 'ਵਿਦਿਆਰਥੀ' ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਸ (ਆਲਮ ਚੰਦ) ਦੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ "ਭਾਈ ਕੇ" ਕਰਕੇ ਸੱਦਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ "ਭਾਈ ਕਿਆਂ" ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੀ (ਨਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਹੋਣ ਬਾਰੇ 'ਵਿਦਿਆਰਥੀ' ਜੀ ਕੁਝ ਸੰਦੇਹ ਵਿਚ ਸਨ) ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੀਹ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਹੋਰ ਭਰਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਨ (ਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਨ)। ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਮਾਨ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਨੂੰ "ਭਾਈ ਕੇ" ਦੇ ਆਦਰਨੀ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸੱਦਦੇ ਸਨ।

ਹੁਣ, ਚੂੰਕਿ 'ਵਿਦਿਆਰਥੀ' ਜੀ ਆਪ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕਲ 'ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ' ਪਦ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ "ਭਾਈ ਕਿਆਂ" ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਿਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਲਮ ਚੰਦ ਰਾਜ ਵੀ ਉਸੇ ਸ੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ। ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ ਉਹ ਰਾਜਗੀਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਅਮਾਰਤਾਂ ਉਪਰ ਚਿਤ੍ਰ ਵਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਉਪਰ ਚਿਤ੍ਰ ਵਾਹੁਣ ਦੀ ਕਲਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ।

ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ **PB** 40 ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ (੧੭੯੦ ਬਿ.) ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਔਕੜ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪਹਲੇ ਤਿੰਨ ਅੰਕ ੧, ੭ ਅਤੇ ੯ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਂਤ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਅੰਤਲਾ ਅੰਕ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਕੁਝ ਮਿਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਉੱਧਰਿਤ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿਚ, ੧੭੯੧ ਬਿ. ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ[25] ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਪੁਰਾਤਨ ਪੰਚਾਗਾਂ[26] ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ਕਿ ਠੀਕ ਸੰਮਤ ੧੭੯੦ ਹੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਦੀ ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਸੁਦੀ ੩ ਕੇਵਲ ੧੭੯੦ ਬਿ. ਵਿਚ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ; ਇਸ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਸੋ, ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਠੀਕ ਸੰਮਤ ੧੭੯੦ ਬਿ./੧੭੩੩ ਈ. ਹੀ ਹੈ।

੮

ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ

ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ (ਲੰਡਨ) ਦੀ ਵਿਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ

[25] *Papers on Guru Nanak*. p. 87.

[26] L.D. Swami Kannu Pillai, *Indian Ephemeris*, Vol. (1600–1799 A.D.), p. 269, and B.P. Modak, *Chronological Tables* (1728—1889), p. 14.

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਕੁ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ ਜੋ ਸਚਿਤ੍ਰ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ੫੭ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ੫੭ ਹੀ ਹੈ; ਹਰੇਕ ਸਾਖੀ ਮਗਰ ਇਕ ਚਿਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਰੰਗੀਨ ਚਿਤ੍ਰ ਹਨ ਅਤੇ ਬੜੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਖਿੱਚੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਂ ਸਾਡੇ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ; "ਸੂਰਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਆਲਮ ਚੰਦ ਰਾਜ"। ਇਹ ਕੌਣ ਸੀ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਰਹ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ?—ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਉੱਧਰਿਤ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਆਲਮ ਚੰਦ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿਆ ਹੈ[27]। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ੭ ਵਿਚ ਸੰਕੇਤ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ, "ਸਨਮੁਖਿ ਦਰਬਾਰੀ" ਅਤੇ ਆਲਮਚੰਦ ਨਾਲ ਆਏ ਪਦ "ਰਾਜ" ਤੋਂ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗਾ ਹੈ। "ਰਾਜ" ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਇਥੇ 'ਰਾਜ-ਦਰਬਾਰ' ਨਹੀਂ, "ਮਿਅਮਾਰ" ਜਾਂ mason ਹੈ। ਸਾਡੇ ਬਹੁਤੇ ਚਿਤੇਰੇ ਉਦੋਂ ਅਮਾਰਤਸਾਜ਼ੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ "ਰਾਜ" ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਕੰਧਾਂ ਉੱਪਰ ਚਿਤ੍ਰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਪਰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਆਲਮ ਚੰਦ ਅਜੇਹਾ ਹੀ ਇਕ ਪ੍ਰਵੀਣ ਚਿਤੇਰਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸਰਨਾਵੇਂ, ਯਾਦ-ਦਾਸ਼ਤ ਲਈ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਚਿਤ੍ਰ ਵਖਰੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਪਰ ਬਣਾ ਕੇ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਚਸਪਾਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਨਮਸਾਖੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ, ਲਿਖਦੇ ਸਮੇਂ, ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਲਈ ਥਾਂ ਖ਼ਾਲੀ ਛਡ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਚਿਤ੍ਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਚੰਬੋੜ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਲਿਖਾਰੀ ਆਪ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਪਤ੍ਰਿਆਂ ਉਪਰ ਹੀ ਚਿਤ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦਾ। ਖ਼ੈਰ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ, ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੀ, ਅਜੇਹੇ, ਕੁਝ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਵੀਣ ਚਿਤੇਰੇ ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ।

ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਚਿਤ੍ਰ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸੰਤ ਦਾਸ ਛਿੱਬਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਰਚੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤਿਲਿਪੀਆਂ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਨੁਸਖ਼ੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਚਿਤ੍ਰ ਵੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕਲਾ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਹਨ। ਸੰਤਦਾਸ ਛਿੱਬਰ ਰਚਿਤ ਸਚਿਤ੍ਰ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਚਿਤ੍ਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਚਿਤ੍ਰ ਕਲਾ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨ ਨੁਹਾਰ ਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ੧੭੧੫ ਬਿ./੧੬੫੮ ਈ. ਦੀ ਲਿਖੀ ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਪਾਸ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸੁਰਖਿਅਤ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਪੰਨਾ ੩ ਤੇ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ।

ਇਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸਚਿਤ੍ਰ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ 1781 ਬਿ. (ਭਾਈ ਅਰਦਮਨ ਸਿੰਘ ਬਾਗੜੀਆ ਪੁਸਤਕਾਲਾ), 1790 ਬਿ. (ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ, ਲੰਡਨ **PB** 40), 1804 ਬਿ. (ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਪੁਸਤਕਾਲਾ), 1817 ਬਿ. (ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲਾ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਅਤੇ 1820 ਬਿ. (ਮਹਾਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਪੁਸਤਕਾਲਾ), 1825 ਬਿ. (ਮਹੰਤ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਉਦਾਸੀਨ ਮੰਡਲ, ਪੱਛਮੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਪਟਨਾ) ਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੇ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਮੁਹਰੇ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਤੇ ਵੇਸ-ਭੂਸ਼ਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ

[27] *Papers on Guru Nanak*, pp. 87-88.

ਰਲਦੀਆਂ ਹਨ[28] ? ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਝਾਤੀ ਪਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅਵੱਸ਼ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪੁਜਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਠ੍ਹਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਤਕ ਸਿੱਖ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਸਕੂਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੁੱਲ ਨਾਲ "ਪਹਾੜੀ" ਸਕੂਲ ਆਫ ਆਰਟ ਕਹਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ "ਕਾਂਗੜਾ" ਸਕੂਲ, ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਬਸੋਹਲੀ, ਨੂਰਪੁਰ, ਗੁਲੇਰ, ਕਾਂਗੜਾ ਅਤੇ ਚੰਬਾ ਮਿੱਥੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚਿਤ੍ਰ ਕਾਂਗੜਾ ਵਾਦੀ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ ਸਨ। ਪਰੰਤੂ, ਸਾਡਾ ਇਸ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਦ੍ਰਿੜ ਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕੇ, ਲਾਹੌਰ, ਜਲੰਧਰ, ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਰਗੇ ਕੇਂਦ੍ਰੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ।

ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਏ ਚਿੱਤ੍ਰਾਂ[30] ਨੂੰ ਗਹੁ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆਂ ਇਸ ਦੀ ਚਿਤ੍ਰਕਲਾ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਿਕ ਵੰਨਗੀ ਦੀ ਦਿਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਚਿਤ੍ਰ ਬੜੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਵਿਤ੍ਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਰੰਗ-ਆਮੇਜ਼ੀ ਬੜੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ; ਬਸਤ੍ਰਾਂ, ਭੂਸ਼ਣਾਂ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵੀ ਬੜਾ ਰੋਚਕ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਚਿਤ੍ਰਣ ਦਾ ਕੋਈ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿਹਰਾ-ਮੁਹਰਾ ਸਭ ਥਾਂ ਇਕ ਜੈਸਾ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਪਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਮਰ ਜਾਂ ਸਥਿਤੀ ਕਾਰਣ, ਮਨੋਦਸ਼ਾ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਚਿਤ੍ਰ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਵਿਆਖਿਆਮਈ (illustrative) ਜਾਂ ਸਜਾਵਟੀ (ornamental) ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਵੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਿਰੂਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ, ਭੂਸ਼ਣਾਂ ਤੇ ਰੁਚੀਆਂ ਬਾਰੇ ਬੜੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਦੂਰੀ ਦਾ ਇਹਸਾਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਉਪਰ ਜਾਂ ਫ਼ਾਸਲੇ ਤੇ ਚਿਤ੍ਰ ਕੇ ਕਰਾਇਆ ਗਇਆ ਹੈ;[31] ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਪੱਛਮੀ (ਯੂਰਪੀ) ਲਘੂ-ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਹ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਚਿਤ੍ਰ-ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਗੱਲ ਕੀਤਿਆਂ ਅਸੀਂ ਕਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਚਿਤ੍ਰ-ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਾਖੀ-ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬੜੀ ਅਹਮੀਅਤ ਰਖਦੀ ਹੈ।

---

[28]ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹੋਰ ਸਚਿਤ੍ਰ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਦੇਖੋ Fauja Singh, "A Study of the Paintings of Guru Nanak", *Papers on Guru Nanak*, pp. 152-56. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋ ਕਾਪੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।

[29]ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ, ਪੰਨਾ ੧੮

[30]ਵੰਨਗੀ ਲਈ ਦੇਖੋ ਚਿਤ੍ਰਾਂ (Plates) ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ। ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਚਿਤ੍ਰ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ B-40 ਜਨਮਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਚਿਤ੍ਰਾਵਲੀ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਲੋਂ ਛਾਪੇ ਗਏ ਹਨ।

[31]ਦੇਖੋ Plate No. IV

੯

ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਾ

ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਾ ਬਾਰੇ ਅਕਸਰ ਕਿੰਤੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਸਤਵਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤਰਕ ਸੰਦਿਗਧ। ਇਸ ਪਿਛਲੇ ਮਤ ਦੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਪੁਣ ਛਾਣ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ੧੯੬੮ ਈ. ਵਿਚ ਛਪੀ ਡਾ. ਮੈਕਲਾਉਡ ਦੀ ਪੁਸਤਕ *Guru Nanak and the Sikh Religion* ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕ ਨੇ ਬੜੀ ਪੁਣ ਛਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਤੱਤ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲੋਂ ਦੰਤ-ਕਥਾਵਾਂ ਜਾਂ ਰਿਵਾਇਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਮਤ ਵੀ ਕੁਝ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਪੁਣ ਛਾਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਪੁਰਾਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ, ਸੂਫ਼ੀਆਂ, ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਪੀਰਾਂ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਵਾਇਤਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਜੋੜਦੀ ਹੈ।[32] ਅਜੇਹਾ ਦੋ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ: ਪਹਿਲਾ, ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਜੇਹੀਆ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ; ਦੂਜਾ, ਇਕ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਣਾ। ਸਾਡੀ ਜਾਚੇ ਇਹ ਪਿਛਲੇਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜੇਹਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹੋਰਨਾਂ ਜਾਣੇ ਪਛਾਣੇ ਵਲੀਆਂ, ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੱਥ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਵਾਰਤਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜੀਵਨ ਲਈ ਸਾਰਥਕਤਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਕੋਈ ਕਥਾ ਜਾਂ ਘਟਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨਾਲ ਜੋੜਨੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮੱਧਕਾਲ ਵਿਚ ਇਹ ਰੁਚੀ ਬੜੀ ਆਮ ਸੀ।

ਸਾਡੇ ਸਾਖੀਕਾਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੂਝ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਖਦੇ। ਇਸ ਇਕ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸਾਖੀਕਾਰ ਨੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਜੋ ਪੰਦਰ੍ਹਵੀਂ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਹੋਏ, ਬਹਾਉਦੀਨ (ਮ੍ਰਿਤੂ ੧੨੬੭ ਈ.) ਦੇ ਪੋਤੇ ਰੁਕਨਦੀਨ (ਮ੍ਰਿਤੂ ੧੩੩੫ ਈ.),[33] ਬਾਬਾ ਰਤਨ ਹਾਜੀ (ਮ੍ਰਿਤੂ ੧੨੩੪-੧੨੩੫ ਈ.)[34] ਅਤੇ ਗੋਰਖ ਨਾਥ (ਗਿਆਰਵੀਂ/ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਈ.)[35] ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਸ ਲਈ, ਜਨਮਸਾਖੀ ਸਾਹਿੱਤ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ, ਸਾਹਿੱਤ ਮੰਨਣਾ ਵਧੇਰੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਸਾਹਿੱਤ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਨਾਇਕ, ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ, ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਅਕਤਿਤ੍ਵ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਧਕਾਲੀਨ ਮਨੁੱਖ ਉਪਰ ਪਕੜ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ

---

32 ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ, "ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਅਵਦਾਨ ਪਰੰਪਰਾ", 'ਤਿੰਨ ਖੋਜ ਪੱਤਰ', ਪੰਨਾ ੧-੩੦.

33 John A. Subhan, *Sufism*, p. 358. ਇਸ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸੂਫ਼ੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਜਾਨਣ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅੰਤਿਕਾ ੧.

34 *Ibid.*, p. 121.

35 ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ, 'ਪੰਜਾਬੀ ਅਦਬ ਦੀ ਮੁਖ਼ਤਸਰ ਤਾਰੀਖ਼', ਪੰਨਾ ੬; ਹਜ਼ਾਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦ੍ਵਿਵੇਦੀ, 'ਨਾਥ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ', ਪੰਨਾ ੫੮.

ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੰਚਣੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਮਾਨਣ ਲਈ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਤਿਆਗ (suspension of disbelief) ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਕਲ ਦੀਆਂ ਚੁਨ-ਚਾਲਾਕੀਆਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਵੰਚਿਤ ਰਹ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ।

ਤਾਂ ਵੀ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਾਹਿੱਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਣੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਦਾ ਸਾਰ-ਤੱਤ ਬੀਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਦੇ ਜਨਮ, ਜਾਤਿ, ਪਿੰਡ-ਪੀਹੜ, ਸਾਕਾਂ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿੱਤਿਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਇਸ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਬਾ ਕਿਸ ਉੱਚੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਸੀ ? ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਕਰਨੀ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਭਟਕਿਆ ਤੇ ਅਗਿਆਨ-ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਲਈ ਕੀ ਕੀ ਜਫ਼ਰ ਜਾਲੇ ?—ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਾਹਿੱਤ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਮਾਜਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬਣਤਰ ਦਾ ਇਕ ਸੁਚੱਜਾ ਚਿਤ੍ਰ ਹੈ। ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲੋਂ ਆਖ਼ਿਰਤ ਦੀ ਫ਼ਿਕਰ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਰਹਣ ਵਾਲੇ, ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਤੇ ਵਹਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਸਨ; ਜੋਗੀਆਂ, ਸੰਤਾਂ, ਪੀਰਾਂ ਤੇ ਸੂਫ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਪਾਸੇ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਸੀ; ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੰਭ ਤੇ ਡਰਾਵੇ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਤੇ ਮੁਅਜਿਜ਼ੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਸਾਧਨ ਸਨ।

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਮ ਲੋਕ ਅਤਿ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਸਨ; ਪਰੰਤੂ ਹਾਕਿਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਆਰਥਿਕ ਖ਼ਸਤਾਹਾਲੀ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਉੱਤੇ ਉੱਤੇ-ਉੜੱਤੀ ਹੋਏ ਹਮਲਿਆਂ ਕਾਰਨ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਠੱਗੀ ਤੇ ਡਾਕਾਜ਼ਨੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਇਸੇ ਦਾ ਫਲ ਸਨ। ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ।

ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ, ਬਾਬਰ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਉਸ ਦਾ ਚੰਗਾ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਅਜੇਹੇ ਹਮਲਿਆਂ ਸਮੇਂ ਕਤਲ, ਗ਼ਾਰਤ, ਵਿਗਾਰ ਤੇ ਅਪਮਾਨ ਆਮ ਵਰਤੀਂਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਨ।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਅਸਭਯ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿਚ ਮਰਦੁਮਖੋਰੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਰ ਦੁਰੇਡੇ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਬੜੀ ਅਦਭੁਤ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਕਾਮਵੰਤੀ ਨਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤੇ ਮਰਦ ਅਲੱਭ ਸੀ। ਦੂਰੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਅਗਿਆਨ ਕਾਰਣ ਅਜੇਹੇ ਭਰਮਾਂ ਤੇ ਵਹਮਾਂ ਦਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ।

੧੦

ਸਾਹਿੱਤਕ ਮਹੱਤਾ

ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਦੇ ਪਹਲੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਨਕਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ,

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਸੰਕੇਤ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ, ਰਚਨਾ-ਕਾਲ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਨਕਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਿਕ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਨਮੂਨਾ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਬੋਲਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ੈ-ਉਠਾਣ ਤੇ ਵਿਸ਼ੈ-ਨਿਭਾ ਵਿਚ ਇਹ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਗੱਦ ਦਾ ਹੀ ਕੁਝ ਕੁ ਵਟਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟੁਕੜੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇੰਨੇ ਰਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੇ ਸ੍ਰੋਤ ਤੋਂ ਆਇਆ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਤਕਨੀਕੀ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵਾਚਿਆਂ ਇਸ ਗੱਦ ਦੀ ਸ਼ਬਦ-ਚੋਣ ਸੁਥਰੀ, ਵਾਕ ਗੱਠੇ ਹੋਏ, ਲਿਖਣ-ਢੰਗ ਨਾਟਕੀ, ਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਇੰਵ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ "ਵੱਡਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਬੈਠਾ ਨੂਰੀ ਲੰਬੀ ਦਾਹੜੀ, ਕੇਸ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਸੁੱਟੀ, ਮਿੱਠੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਦਾ ਰੰਗ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਫਿਕਰੇ ਬਣ ਕੇ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਗੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਣ; ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਮਾਖਿਓਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਹਿਆ ਹੋਵੇ"।[36] ਇਹ ਉਹ ਵਾਰਤਿਕ ਹੈ ਜੋ ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਕਲਾਤਮਕ ਛੋਹਾਂ ਹੇਠ "ਸਹਜ ਸੁਭਾ ਅਫਲਾਤੂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਟੁਕੜੇ" ਹੋ ਨਿਬੜੀ ਹੈ।[37] ਇਸ ਦਾ ਨਾਟਕੀ ਲਿਖਣ-ਢੰਗ, ਕਾਵਿਮਈ ਰੰਗਣ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸਯੁਕਤ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਵਾਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗੀਤਾਤਮਕ ਗੋਂਦ, ਰਵਾਨੀ, ਸੰਜਮ, ਸੁਭਾਉ ਤੇ ਸਰਲਤਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉੱਚਤਮ ਗੱਦ ਦੇ ਤੁੱਲ ਬਣਾਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਉੱਚਤਮ ਗੱਦ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ।[38] ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਸ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸੁਆਦ ਤੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਮਹੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਰੂਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਘੜਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਗੱਦ ਦੀ ਰਸਦਾਇਕਤਾ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਇਸ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨਤਾ ਦੀ ਭਾਹ ਮਾਰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਮੁਹਾਵਰੇ ਤੇ ਜਜ਼ਬੇ-ਗੁੱਧੀ ਗੋਂਦ ਵਿਚ ਲੁਪਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲੀ ਟੰਕਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਓਪਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ, ਇਸ ਨਾਲ ਮਾਨੂਸ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਕਿਸੇ ਅਦਭੁਤ ਵਿਸਮਾਦ ਦਾ ਇਹਸਾਸ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ :

ੳ) ਤਬ ਨਾਨਕੁ ਆਇ ਕਰਿ ਡੇਰੇ ਵਿਚਿ ਵੜਿਆ, ਡੇਰਾ ਲੁਟਾਇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ॥ ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ ਜੁੜਿ ਗਇਆ ॥ ਖਾਨ ਕਉ ਖ਼ਬਰ ਹੋਈ ਖਾਨ ਆਇਆ ਖਾਨ ਆਖਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਬਕੇ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਲੋਕ ਆਖਨਿ ਨਾਨਕੁ ਕੂ ਕਛੁ ਦਰੀਯਾਇ ਵਿਚੋਂ ਹੋਆ ਖਾਲੀ ਨਾਹੀਂ ॥ ਖਾਨ ਆਖਿਆ ਯਾਰੋ ਵਡਾ ਹੈਫ਼ ਹੋਆ ਜੁ ਨਾਨਕ ਕੂ ਕਛ ਹੋਆ ॥ [ਪੱਤੀ ੧੯

ਅ) ਪਰੁ ਜੀ ਇਕੁ ਅਰਜੁ ਹੈ ॥ ਗੁਸਤਾਕੀ ਹੈ ॥ ਖ਼ੁਦਾਇ ਦਿਆ ਮਿਲਿਆ ਕਉ ਪੁਛਣਾ ॥ ਏਹੀ ਜੁ ਬਹੁਤੁ ਗੁਸਤਾਕੀ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਜੇ ਰਜਾਇ ਥੀਵੈ ਤਾ ਪੁਛਾਹੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਸੇਖ ਜੀ ਗਲਾ ਉਇ ਸਿਕਾਰਥੀਆ ਹੈਨਿ ॥ ਜੋ ਖ਼ੁਦਾਇ ਦੇ ਨਾਵੈ ਦੀਆ ਕੀਚਨਿ ॥ ਹੋਰ ਗਲਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ਨ ਦੇਵੈ ਕਰਸੀਆ ॥ [ਪੱਤੀ ੬੨

---

[36] 'ਖੁਲ੍ਹੇ ਲੇਖ', ਪੰਨਾ ੧੯੨।
[37] ਉਹੀ, ਪੰਨਾ ੧੯੩।
[38] Piar Singh, *A Critical Survey of Panjabi Prose in the Seventeenth Century*, (Unpublished thesis) Punjab University, 1968, Chs. VII-IX.

ੲ) ਲੋਕ ਮਿਲ ਗਇਆ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਏਥੇ ਆਇਆ ਸਾ ਏਹੁ ਮਿਲਿਓ ਨਾਹੀ ॥ ਛਪਿ ਪਇਆ ਹੁਣਿ ਮਰਦਾ ਹੈ ॥ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਖਿਆਲ ਹੇਠਿ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਮੰਜੀ ਘਤਿ ਕੈ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਲੈ ਗਏ ॥ ਲੋਕ ਹਥਿ ਬਨਿ ਖੜੇ ਹੋਏ ਜੋ ਜੀ ਇਹ ਭੁਲਾ ਹੈ ॥ ਤੁਧੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਹੁਣਿ ਤੂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਖਸੁ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਹੁਣਿ ਏਹ ਜੀਵਣੇ ਚੁਕਾ ਹੈ ॥ ਸਕਤੀ ਮਾਰਿ ਹੇਠਿ ਆਇਆ ਹੈ ॥ [ਪੱਤੀ ੧੦੧

ਇਹ ਗੱਦ ਅਦਭੁਤ ਸਾਹਿੱਤਕ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਧਾਰਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਪੰਡਿਤਾਊ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਬਦ-ਚੋਣ ਸਾਧਾਰਣ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਹੀ ਉਪਰ ਉਠਦੀ ਹੈ। ਵਾਕ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੋਂਦ ਸਰਲ ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਹੈ; ਪਰ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ :

ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਉਸਿ ਧਰਤੀ ਕਾ ਤਮਾਸਾ ਦੇਖ ਕਰਿ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚ ਆਇ ਬੈਠਾ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ ਨਾਲੇ ਸਾ ॥ ਪਟਣ ਕਾ ਪੀਰ ਸੇਖ ਫਰੀਦੁ ਥਾ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਥਾਨ ਤੇ ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮੁ ਥਾ ॥ ਉਸ ਕਾ ਇਕ ਮੁਰੀਦ ਸੁਬਹ ਕੇ ਵੇਲੇ ਲਕੜੀਆ ਚੁਣਨਿ ਗਇਆ ਥਾ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਉ ਸੇਖੁ ਕਮਾਲੁ ਥਾ ॥ ਭਲਾ ਫ਼ਕੀਰ ਥਾ ॥ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਖ਼ਬਰਦਾਰ ਥਾ ॥ ਪੀਰ ਕੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਕੀਆ ਲਕੜੀਆਂ ਚੁਣਨਿ ਗਇਆ ਥਾ ॥ ਅਗੇ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਥੇ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇਆ। ਸਬਦੁ ਲਗਾ ਗਾਵਣਿ ॥ [ਪੱਤੀ ਪ੭

ਇਹ ਉਹ ਵਾਰਤਿਕ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਧੁਰ ਬੋਲਾਂ ਕਾਰਣ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹੰਦੀ ਤੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ, ਇਸ ਨੂੰ "ਮੂਲੋਂ ਕਲਾਹੀਨ" ਕਹਣਾ ਵੀ ਭੁਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸਚੇਤ ਪੱਧਰ ਦੀ, ਪਰ ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਹਜ ਸੁਭਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰਖ ਕੇ ਉਲੀਕਿਆ ਗਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰਾ ਬੜਾ ਨਿਪੁਣ ਕਾਰੀਗਰ ਹੈ। ਵਾਰਤਿਕ ਨੂੰ ਰਸਦਾਇਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ, ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਸਹਿਤ ਵਰਤੋਂ ਹੈ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਉਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤਕ ਰਸ ਤੇ ਵਹਾਉ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣ ਵੇਖੋ :

ੳ) ਸਾਖੀ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ [ਕੀ ॥] ਹੋਈ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਇ ਭਟੀ ਕੀ ॥ ਸੰਮਤ ॥੧੫੨੬॥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜਨਮਿਆ ॥[] ਵੈਸਾਖੋ ਦਿਨ ਤੀਜੈ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਰਹਦੀ [ਕਉ] ਜਨਮਿਆ ॥ ਅਨਹਦੁ ਸਬਦੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਵਾਜੈ ॥ ਤੇਤੀਸ ਕਰੋੜੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਆ ॥ ਚਉਰਾਸੀਆਂ ਸਿੱਧਾਂ ਨਵਾਂ ਨਾਥਾਂ ਚਉਸਠ ਜੋਗਨੀ ਬਵੰਜਾਹ ਬੀਰਾ ਛਿਆਂ ਜਤੀਆਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਆ ॥ ਜੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪੁਰਖੁ ਜਗਤ ਨਿਸਤਾਰਣਿ ਕਉ ਆਇਆ ॥ ਇਸ ਨੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਜੀਐ। [ਪੱਤੀ ੧੭

ਅ) ਰਾਵੀ ਚਨਾਉ ਤਪਾ ਜੰਗਲੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਟਿਕਣ ਕਉ ਆਤਮਾ ਕਰਿ ਚਲਿਆ। ਆਵਦਾ ਆਵਦਾ ਇਕੁ ਠਉਰ ਦਰਗਾਹਿ ਕੇ ਉਪਰ ਬਹਿ ਗਇਆ ॥ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਗਉਗਾ ਚਲਿਆ ॥ ਜੋ ਕੋਈ ਸੁਣੇ ਸੋ ਸਭੁ ਆਵੈ ॥ ਲੋਕ ਆਖਣਿ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਫਕੀਰੁ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਹੈਸੁ ॥ [ਪੱਤੀ ੭੩

ੲ) ਨਾਨਕਾ ਗਲਿ ਮੇਰੇ ਮਾਰਗੁ ਕੀ ਏਹੋ ਹੈ ਦੁਖਾਵਣਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਧਰਮ ਮਹਿ ਰਹਣਾ ਬੁਰਾ ਕਿਸੈ ਕਾ ਚਿਤਵਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਅਪਨਾ ਆਪੁ ਬੁਝਾਵਣਾ ਲਖਾਵਣਾ ਨਾਹੀ ॥

ਸਭ ਤੇ ਆਪ ਕਉ ਨੀਚੁ ਸਦਾਵਣਾ ॥ ਸਿਮਰਨੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਨਾ ॥ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣਾ ਘਾਲਿ ਕਮਾਇ ਖਾਣਾ ਮੇਰੇ ਅਰਥ ਦੇਣਾ ਸਤਿਵਾਦੀ ਹੋਣਾ ॥ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਨਾਹੀ ਝੂਠੀ ਭਗਤਿ ਹਉ ਰੀਝਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਸਚਿ ਕਉ ਮਾਨਤਾ ਹਉ ॥ ਕਪਟ ਘਰਿ ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਬਿਖਿਆ ਸੋਚਨੀ ਨਾਹੀ ਆਇਆ ਚਲਾਇਆ [॥] ਏਕ ਮੇਰੀ ਟੇਕ ਰਖਣੀ ਅਵਰ ਏਕ ਦੂਰ ਕਰਣੀ । ਤੁਝ ਉਪਰ ਮੇਰਾ ਕਰਮੁ ਹੈ ।

[ਪੱਤੀ ੧੨੬

ਦੂਸਰੀ ਜੁਗਤ ਜੋ ਲੇਖਕ ਵਾਰਤਿਕ ਨੂੰ ਰਸਦਾਇਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਨਾਟਕੀ ਰੰਗਣ ਹੈ । ਇਹ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਗੱਲਾਂ, ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲਿਆ ਕੇ, ਟਕਰਾਉ ਰਾਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਅਦਭੁਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ :

ੳ) "ਪਾਧਾ, ਤੂ ਕਿਆ ਪੜਿਆ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਪੜਾਇਆ ਚਾਹਦਾ ਹੈ ?" - ਪੜ੍ਹਨ ਆਏ ਬਾਲਕ ਦਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਾਟਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ।

ਅ) "ਪਿਤਾ ਜੀ, ਅਸਾ ਨਿਵੇਕਲੀ ਖੇਤੀ ਵਾਹੀ ਹੈ ਅਸਾ ਹਲ ਵਾਹਿਆ ਹੈ ਜਿਮੀ ਵਤਰ ਆਈ ਹੈ ਅਠੇ ਪਹਰਿ ਖੜੇ ਰਹਦੇ ਆਹੇ ॥ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਅਸੀ ਆਪਣੀ ਖੇਤਰੀ ਸਾਭ ਨਾਹੀ ਰਖਿ ਸੰਘਦੇ ਪਰਾਈ ਦੀ ਖਬਰ ਅਸੀਂ ਕਿਆ ਜਾਣਾਹੇ ॥"—ਖੇਤ੍ਰੀ ਵਿਚ ਪੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇਂਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਬਰ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਟਕੀ ਉੱਤਰ ਹੈ !

ੲ) "ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ, ਨ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ।"—ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੂੜ ਤੇ ਕੁਸੱਤ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਬਾਬੇ ਦਾ ਲਾਇਆ ਅਦਭੁਤ ਨਾਅਰਾ ਹੈ ।

ਸ) ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਭੀ ਨਾਵਣਿ ਵੜਿਆ ॥ ਲੋਕ ਤਾ ਸੇਵਦੇ ਉਗਣਿ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਮੁਖੁ ਕਰਕੇ ॥ ਬਾਬਾ ਲਗਾ ਆਥੋ ਦੀ ਤਰਫ ਮੁਹੁ ਕਰ ਕੇ ਨਾਵਣਿ ॥ ਹੋਰ ਲੋਕੁ ਪਾਣੀ ਸੂਰਜ ਕੀ ਧਿਰ ਦੇਂਦੇ ਸੇ ॥ ਬਾਬਾ ਲਗਾ ਆਥੋਂ ਦੀ ਧਿਰ ਪਾਣੀ ਦੇਨਿ ।—ਵਿਰੋਧੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸਮੀਪਤਾ (juxtaposition) ਨਾਲ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ !"

ਹ) ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੈਰਾਗੀਅਹੁ ਕੇ ਰੂਪ ਅਰੁ ਫਕੀਰਹੁ ਕੇ ਰੂਪੁ ਫਿਰੇ ॥ ਇਕ ਪੈਰ ਕਉਸ ਇਕ ਪੈਰ ਖੜਾਉ ॥ ਏਕੁ ਬੰਦੁ ਨੀਲਾ ਤੇੜਿ ਏਕ ਭਗਵੀ ਚਾਦਰ ਉਪਰ ਪਹਰੀ ॥ ਸਿਰ ਟੋਪ ਲੀਆ ਮਥੇ ਤਿਲਕ ਦੀਆ ॥ ਨ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਕਹਿ ਸਕੇ ਨ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ॥ ਹਿੰਦੂਆਂ ਕਉ ਹਿੰਦੂਆਂ ਕਾ ਜਵਾਬ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਕਉ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਕਾ ਜਵਾਬ ॥ —ਬਾਬੇ ਦਾ ਕਿਆ ਨਾਟਕੀ ਕਿਰਦਾਰ ਹੈ !

ਲੇਖਕ ਨੇ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਮੌਕਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਮੁਸਕੜੀ ਭਰੇ ਹਾਸੇ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਹਾਸਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਉਲਟਭਾਵੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਸੂਖਮ ਜੇਹੇ ਟਕਰਾਉ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੈ ਤੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਕਲਾਤਮਕ ਸੂਝ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਕੁਝ ਵੰਨਗੀਆ ਵੇਖੋ :

ੳ) ਤਬ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ–

"ਮਰਦਾਨਿਆ, ਚਲ ਪਿਸੇ ਕਿਸੇ ਵਸਦੀ ਜਾਹਿ ॥"

"ਅਜੀ ਮੈ ਵਸਦੀ ਭੀ ਨਹੀ ਜਾਇ ਸਕਦਾ ॥ ਮੇਰਾ ਭੁਖਿ ਨਾਲਿ ਘਟਿ ਮਿਲ ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਹਉ ਮਰਦਾ ਹਾ ਜੀ ॥"

ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ–

ਹਉ ਤੈਨੂੰ ਮਰਣਿ ਨਾਹੀ ਦੇਂਦਾ ॥ ਪਰ ਤੂ ਹੁਸੀਆਰੁ ਰਹੁ ॥"

ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ–

ਹਉ ਕਿਉਕਰਿ ਹੁਸੀਆਰ ਹੋਵਾ ਹਉ ਮਰਦਾ ਹਾ ॥" [ਪੱਤ੍ਰੀ ੩੦-੩੧

ਅ) ਤਾ ਉਹ ਅੰਧੇਰੀ ਤੇ ਮੀਹੁ ਆਵਦਾ ਆਵਦਾ ਨਿਵਰਤ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਸੂਰਤ ਦੇਉ ਦੀ ਬਣਿਆ, ਵਡੇ ਵਡੇ ਦੰਦ ਚੋਟੀ ਅਸਮਾਨ ਨਾਲਿ ਅਤੇ ਪੈਰ ਜਿਮੀ ਨਾਲਿ ਵਡਾ ਉਦਰੁ ਭਿਆਣਕ ਬੁਰੇ ਨੇਤ੍ਰ ਡਰਾਵਣੇ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ, ਉਸ ਤੂਫਾਨ ਪਾਸੋ ਗੁਰੂ ਰਖੇ ਸੇ ॥ ਪਰ ਇਸ ਬਲਾਇ ਪਾਸਹੁ ਨਹੀ ਬਚਦੇ। [ਪੱਤ੍ਰੀ ੪੪

ੲ) ਮਰਦਾਨਾ ਜੋ ਛਤਰਾ ਹੋਆ ਬਧਾ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੋ ਨਦਰੀ ਆਇਓਸੁ ਲਗਾ ਖਉਰੂ ਕਰਣਿ ਬੋਲਿ ਨ ਸਕੇ ਛਤਰੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪਇਆ ਭਿਕਾਵੇ ॥ ਬਾਬੇ ਡਿਠਾ ਜੁ ਏਹੁ ਮਰਦਾਨਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਅਗੈ ਹਥੁ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਧੀਰਾ ਹੋ, ਇਤਣੇ ਬਾਝਹੁ ਨਾਹ ਸੇ ਰਹੰਦਾ ॥ [ਪੱਤ੍ਰੀ ੬੪

ਸ) ਪਹਿਲੇ ਸਿਧ ਛਪੈ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੰਤਰਿ ਧਿਆਨੁ ਹੋਇ ਕੈ ਕੋਈ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਤਾਲ ਤੇ ਕੋਈ ਪੂਰਬ ਤੇ ਕੋਈ ਪਸਚਮ ਤੇ ਕੋਈ ਉਤਰ ਕੋ ਕੋਈ ਦਛਣਿ ਤੇ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਛਪੇ ਆਹੇ ਚੋਟੀਅਹੁ ਪਕੜਿ ਆਣਿ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ॥ [ਪੱਤ੍ਰੀ ੧੨੧

ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹਾਵ ਭਾਵ ਚਿਤ੍ਰਣ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸੂਝ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਘੜੀ ਹੈ। ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਮਮਤਾ ਵਿਚ ਦ੍ਰਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਮਾਂ ਕਿੰਨੀ ਕਰੁਣਾਭਾਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

ਮਾਤਾ ਲਗੀ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਣਿ ॥ ਸਿਰ ਚੁੰਮਿਓਸੁ ਆਖਿਓਸੁ ਹਉ ਵਾਰੀ ਹਉ ਵਾਰੀ ਬੇਟਾ ਤੁਧੁ ਵਿਟਹੁ ਹਉ ਵਾਰੀ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ ਤੁਧੁ ਮੈਨੂੰ ਨਿਹਾਲੁ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ ਮੁਹੁ ਦਿਖਾਲਿਆ ॥ [ਪੱਤ੍ਰੀ ੩੪

ਲੇਖਕ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਕਲਮ-ਛੋਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਉਸਾਰਣ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਮਾਹਿਰ ਹੈ। ਸਿੰਗਲਦੀਪ ਦੀ "ਗੋਸ਼ਟਿ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨਾਲਿ" ਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਮੋਹਣੀਆਂ ਦੇ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਲੇਖਕ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਸੁਣੋ :

ਚੇਰੀਆ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆ ॥ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਕੇ ਆਸਿ ਪਾਸਿ ਬੈਠ ਗਈਆ ॥ ਲਗੀਆ ਬੁਲਾਵਣੇ ॥ ਨੈਨ ਮਿਟਕਾਵਣੇ ॥ ਭਲੇ ਭਲੇ ਮੀਠੇ ਰਸੀਲੇ ਬੈਨ ਸੁਣਾਵਣੇ। ਭਲੇ ਭਲੇ ਪਰਕਾਰ ਕੇ ਭੋਜਨ ਲੈ ਆਗੈ ਰਾਖੇ ॥ ਭਲੇ ਭਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਭਲੇ ਭਲੇ ਮੇਵੇ ਜਾਇ ਆਗੇ ਰਾਖੇ ॥ ਲਗੀਆ ਸੇਵਾ ਕਰਣਿ ॥ ਕੋਈ ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਕੀ ਕੋਈ ਸੋਲਹ ਬਰਸ ਕੀ ॥ ਕੋਈ ਪੰਦ੍ਰਹ ਬਰਸ ਕੀ ॥ ਕੋਈ ਅਠਾਰਹ ਬਰਸ ਕੀ ॥ ਮਾਨੋ ਕਾਮੁ ਕੰਦਲਾ ਕੇ ਸਰੂਪ ਪਰ ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰ ਕੀ ਮੋਹਣੀਆ ॥ ਮਾਨੋ ਬੈਕੁੰਠਪੁਰੀ ਕੀ ਚਤਰ ਨਾਇਕਾ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ ਸੁਰ ਨਰੁ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸਨਕਾਦਿਕ ਜਨਕਾਦਿਕ ਤਪੀ ਤਪੀਸਰ ਸਿੱਧੀ ਰਿਖ ਜੇਸੈ ਕਾ ਧਿਆਨ ਛੁਟਕਿ ਜਾਇ ॥ [ਪੱਤ੍ਰੀ ੧੪੬-੪੭

ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਨੂੰ ਪਾਤਰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਲੇਖਕ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰਾਂ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਤੇ ਸ਼ੇਖ਼ ਬ੍ਰਾਹਮ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁਲਤਾਨੀ ਦੀ ਚਾਸ਼ਨੀ ਇਸੇ ਦੀ ਸੰਕੇਤਕ ਹੈ:

ੳ) ਤਬ ਬਾਬੇ ਰਤਨ ਹਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੁਸੀ ਵਡੇ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ॥ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਨਜੀਕੀ ਹੋ ॥ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਕੁਦਰਤਿ ਨਾਲਿ ਕਿਵੇਂ ਆਏ ਹੋ ॥ ਐਸੀ ਸਰਫਰਾਜੀ ਹੋਈ ਜੁ ਜੀ ਦੀਦਾਰੁ ਤੁਸਾਡਾ ਹੋਇਆ ॥ ਅਸੀ ਬਹੁਤ ਫੈਜ ਪਹੁੰਚੇ ॥ ਪਰ ਅਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਬੈਤ ਸੁਣਾਈਐ ਜੋ ਅਸੀ ਉਹੁ ਬੈਤ ਤੇਰਾ ਯਾਦ ਕਰਾਹੋ ॥ [ਪੱਤੀ ਪ੬

ਅ) ਤਾਂ ਫੇਰ ਸੇਖ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ ਤਉ ਕਨੋ ਲੋੜੀਦਾ ਥਾ ਸੋ ਪਾਇਆ ॥ ਪਰੁ ਬੇਈ ਭੀ ਅਰਜੁ ਹੈ ਜੇ ਹੁਕਮ ਥੀਵੈ ਤਾਂ ਪੁਛਾਹੋ ॥ [ਪੱਤੀ ੬੩

ਇਸ ਵਾਰਤਿਕ ਦੀ ਰੋਚਕਤਾ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਰਾਜ਼ ਇਸ ਦੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪੀ ਸ਼ੈਲੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਟਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ ਰਾਹੀਂ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਇਆ ਗਇਆ ਹੈ :

ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਸੁਣਿ ਹੋ ਪੰਡਿਤ ਇਕ ਆਵਤੇ ਹੈਨ ਇਕ ਜਾਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਇਕ ਸਾਹ ਹੈਨ ॥ ਇਕ ਉਨ ਕੈ ਆਗੈ ਭੀਖਿਆ ਮੰਗ ਮੰਗ ਖਾਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਹੋ ਪੰਡਿਤ ਜੋ ਈਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੁਖ ਭੋਗ ਰਸੁ ਕਰਤੇ ਹੈਨਿ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਹੀ ਸਿਮਰਤੇ ਤਿਨ ਕਉ ਅਗੈ ਐਸੀ ਸਜਾਇ ਮਿਲੈਗੀ ਜੈਸੇ ਕਪੜੇ ਕਉ ਧੋਬੀ ਦੇਤਾ ਹੈ ॥ ਅਰ ਜੈਸੇ ਤਿਲਾ ਕਉ ਤੇਲੀ ਦੇਤਾ ਹੈ ॥ ਜੈਸੇ ਚਕੀ ਦਾਣਿਆ ਕਉ ਦੇਤੀ ਹੈ ॥ ਐਸੀ ਸਜਾਇ ਪਾਵਹਿਗੇ ॥ ਨਰਕ ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਮੇਲੀਅਹਿਗੇ ॥ [ਪੱਤੀ ੫

ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਰਸੀਲਾ ਤੇ ਚਿਤ੍ਰਮਈ (graphic) ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੇਖਕ ਚਲਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਅਤੀਤ ਕਾਲ ਦੀ ਬਜਾਇ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ :

ਤਬ ਭੰਗਰੁ ਨਾਥੁ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਨਾਲਿ ਚਉਰਾਸੀ ਸਿਧੀ ਨਵੀ ਨਾਥੀ ਛਿਈ ਜਤੀ ਗੁਪਤੀ ਪਰਗਟੀ ਖੇਚਰੀ ਭੂਚਰੀ ਬਵੰਜੀ ਬੀਰੀ ਚਉਸਠ ਜੋਗਨੀ ਘੁਮਾ ਖਾਧਾ ॥ ਘੁਮਾ ਖਾਇ ਕਰਿ ਸਿਰੀ ਪਰਮੇਸਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਪਾਸਿ ਆਏ ॥ ਸਿਧਾ ਦੇ ਆਖੇ ਤੇ ਆਇ ਮਿਲਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਸਿਧ ਗੋਸਟ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਲਿ ॥ ਹਥੀਆਰੁ ਗਿਆਨ ਕੇ ਸਮਾਲਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਜੋਗ ਉਪਰ ਲੜਾਈ ਹੋਤੀ ਹੈ ॥ ਜੋਗ ਕੇ ਹਥੀਆਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਲੀਏ ਹੈ ॥ ਸੂਰਾ ਹੋਇ ਸੋ ਜਿਣ ਨਿਕਲੇ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਸਾਥਿ ਹਥੀਆਰ ਪਕੜਦੇ ਹੈਨ ॥ [ਪੱਤੀ ੧੨੦

ਆਪਣੀ ਕਲਾ–ਨਿਪੁਣਤਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਗੱਦ ਲੇਖਕ ਦੀ ਪ੍ਰੌੜ ਸਾਹਿੱਤਕ ਸੂਝ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਦੇ ਪ੍ਰੌੜ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਕ ਹੋਰ ਪਾਸਿਓਂ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਾਹਮ ਵਾਲੀ ਗੋਸ਼ਟ ਵਿਚ 'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਜਾਣ ਲਈ ਉਥਾਨਕਾ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਪੀਰ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਬਾਬੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਰਖਦਾ ਹੈ :

ਤਾ ਸੇਖ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਇਕ ਅਸਾਨੂੰ ਵਾਰ ਸੁਣਾਈਐ ॥ ਅਸਾ ਨੂੰ ਮਕਸੂਦੁ ਏਹੁ ਹੈ ਜੁ ਵਾਰ ਦੁਹ ਬਿਨਾ ਹੋਂਦੀ ਨਾਹੀ ॥ ਅਤੇ ਤੂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਏਕੋ ਏਕੁ ਹੋਆ ਹੈ ॥ ਡਿਖਾ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਸਰੀਕੁ ਤੂੰ ਕਉਣ ਕਰਸੀ ॥ [ਪੱਤੀ ੬੪-੬੫

ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਰੀਕ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਵਾਰ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਰ ਨੂੰ ਨਿਪੁਣ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਵਿਚ ਨਾਇਕ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਰੀਕ ਲਿਆਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ

ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ?– ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਸਾਹਿੱਤ ਰਚਣ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਹਿੱਤਕ ਸੂਝ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਸ ਗੱਦ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀਗਤ ਖ਼ੂਬੀਆਂ ਤੋਂ ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਕਲਾ-ਨਿਪੁਣਤਾ ਦੇ ਇਹ ਗੱਦ ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕ ਗੱਦ ਵਾਲੀਆਂ ਊਣਤਾਈਆਂ ਤੋਂ ਖ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ। ਲਗਪਗ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ "ਜਾ", "ਜਬ", "ਤਬ", "ਫਿਰ", ਆਦਿ ਦੇ ਤਕੀਆ-ਕਲਾਮ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਇਸ ਦੀ ਰਵਾਨੀ 'ਤੇ ਸੱਟ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਹਰਾਉ ਘਟ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਲਿਖਤ ਅੱਜ ਦੇ ਮਿਆਰ ਅਨੁਸਾਰ ਬਹੁਤ ਉਚ ਪਾਇ ਦੀ ਹੋ ਨਿਬੜਦੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਰੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪੁਰਾਤਨ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਗੌਰਵਮਈ ਗੱਦ ਵੰਨਗੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ।

੧੧

ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਧਿਐਨ

ਹਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋਰਨਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਅਤੇ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ-ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਬੜੀ ਮਿਲਗੋਭਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਤੱਤ ਬਹੁਲਤਾ ਸਹਿਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾ-ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਹਿੰਦਵੀ", "ਸਾਧ ਭਾਸ਼ਾ", "ਸਧੁਕੜੀ" ਆਦਿ ਨਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅਮੀਰ ਖੁਸਰੋ ਨੇ ਇਸ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਨੂੰ "ਹਿੰਦਵੀ" ਕਹਿਆ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਸਿੰਧੀ" ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।[39] "ਸਿੰਧੀ" ਤੋਂ ਭਾਵ ਅੱਜ ਕਲ ਦੀ ਸਿੰਧੀ ਨਹੀਂ; ਇਹ ਸਗੋਂ ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ, ਡਾਕਟਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੁਪਤ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਿਗਸੀ ਅਤੇ ਸੱਤ ਅੱਠ ਸਦੀਆਂ ਤਕ ਰਾਸ਼ਟ੍ਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਹੀ[40]। ਇਹ ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਰਮਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀ ਭਾਸ਼ਾ (lingua franca) ਸੀ।

ਇਸ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਅਰਥਾਤ "ਹਿੰਦਵੀ" ਦਾ ਸਰੂਪ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਸੰਕੇਤ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਬੜਾ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਜੇਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਉਸ ਵਕਤ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆਰੀਆਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ—ਲਹਿੰਦੀ, ਕੇਂਦ੍ਰੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਖੜੀ ਬੋਲੀ, ਬ੍ਰਜ, ਗੁਜਰਾਤੀ, ਅਵਧੀ ਅਤੇ ਮਰਾਠੀ—ਦੇ ਅੰਸ਼ ਰਲੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ ਅਤੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅੰਸ਼, ਵਧੇਰੇ ਦਾਖਿਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਰਹਿਆ ਲੇਖਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਭੋਲ ਹੀ ਚਲ ਚੁਕੀ ਸ਼ੈਲੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਤਦਭਵ ਰੂਪ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਰਹਿਆ ਲੇਖਕ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਤਤਸਮ ਰੂਪ ਵਰਤਣ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਰੁਚੀ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਜਰਾਤੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਰਹਿਆ ਲੇਖਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੇ ਸਾਂਝੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਣਜਾਣੇ

[39] 'ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ' (ਸੰਪਾਦਕ : ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ), ਪੰਨਾ ੩੫੦.

[40] 'ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਖਾ ਤੇ ਛੰਦਾਬੰਦੀ : ਜਪੁ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ', ਪੰਨਾ ੧੧੮-੧੨੪.

ਗੁਜਰਾਤੀ ਨੁਹਾਰ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹੀ ਚੀਜ਼ ਜੇ ਉਰਦੂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ (ਘਟੋ ਘਟ ਫ਼ਾਰਸੀ-ਅਰਬੀ ਮੂਲਕ ਸ਼ਬਦਾਂ) ਦੇ ਰੂਪ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਦੇ ਸੱਚੇ ਵਿਚ ਢਲ ਜਾਣ ਦੀ ਰੁਚੀ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਹੈ ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪੁਰਾਤਨ ਪੰਜਾਬੀ ਗੱਦ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਨਿਖੜਵੀਆਂ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਉਹ ਸ਼ੈਲੀ ਹੈ ਜੋ ਵਿਦਵਾਨ ਨਿਰਮਲਿਆਂ ਤੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਬ੍ਰਜ–ਲੱਦੀ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹੀ ਕੋਈ ਰੂਪ ਜਾਂ ਬਣਤਰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਹ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ੈਲੀ ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵੇਦਾਂਤ ਜਾਂ ਗੂਹੜ ਅਧਿਆਤਮਿਕਤਾ ਸੀ।

ਦੂਜੀ ਸ਼ੈਲੀ ਪੰਜਾਬੀ-ਲੱਦੀ–ਹਿੰਦਵੀ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਟੀਕਿਆਂ, ਅਤੇ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਬ੍ਰਜ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਵਧ ਘਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨੁਹਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਜੇਹਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ', 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ-ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤੀਜੀ ਸ਼ੈਲੀ ਹਿੰਦਵੀ-ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ-ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਲਹਿੰਦੀ ਦਾ ਰਲਾਉ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਤੱਤ ਘਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ', ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ ਗ੍ਰੰਥ' ਆਦਿ ਇਸ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਨਮੂਨੇ ਹਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨ ਗੱਦ-ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ-ਲੱਦੀ–ਹਿੰਦਵੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਕਿਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸਰਲ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੁਹਾਰ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਚੋਖੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸ਼ੁੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

> ਚਲਦਿਆਂ ਚਲਦਿਆਂ ਮਹਾ ਉਦਿਆਨ ਵਿਚ ਰਾਹ ਭੁੱਲੇ। ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਇਕ ਰਾਕਸ਼ ਦੀ ਝੰਗੀ ਉਤੇ ਜਾਇ ਪਏ॥ ਤਾ ਕਿਆ ਦੇਖਣ ਜੋ ਕੜਾਹਾ ਤੇਲ ਦਾ ਤਾਇਦਾ ਹੈ॥ ਅਤੇ ਬਹੁਤੁ ਬੰਧੀਵਾਨ ਉਸ ਦੀ ਬੰਦ ਵਿਚ ਹੈਨਿ॥ ਇਕ ਨੂੰ ਪਕੜਿ ਕੇ ਵਿਚ ਪਾਇਓਸੁ ਕੜਾਹਾ ਲਗਾ ਕਲਕਣਿ [॥] ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਕੜਾਹੇ [ਪਾਸ] ਸਿਧਾ ਲੈ ਗਇਆ॥ ਬਾਬੇ ਦੀ ਉਂਗਲ ਪਾਵਣੇ ਨਾਲਿ ਕੜਾਹਾ ਸੀਤਲ ਹੋਇ ਗਇਆ॥ ਤਾ ਉਹ ਰਾਕਸ ਉਠ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ॥ ਆਖਿਓਸੁ ਜੀ ਮੈਂ ਅਵਗੁਣਆਰ ਹਾ ਮੇਰਾ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸੀਏ॥
> [ਪੱਤੀ ੪੦

"ਗੋਸ਼ਟ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਾਹਮ ਨਾਲ" ਵਿਚ ਮੁਲਤਾਨੀ ਅਥਵਾ ਲਹਿੰਦੀ ਦਾ ਰਲਾਉ ਵਧ ਹੈ, ਪਰ ਪਿੰਡਾ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਹੈ, ਹਿੰਦਵੀ ਨਹੀਂ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਿਚ ਹਿੰਦਵੀ ਅੰਸ਼ ਵਧੇਰੇ ਹੈ ਤੇ ਮੁਲਤਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਪਾਤਰਗਤ ਹੈ। ਇਥੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਪਾਤਰਗਤ ਬੋਲੀ ਦਾ ਮੁਖ ਰੂਪ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਗੋਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਰੰਗਣ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁਲਤਾਨੀ ਲਹਿੰਦੀ ਦਾ ਛੱਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ:

> ਮਰਦਾਨੇ ਸਲੋਕੁ ਫੇਰੂ ਆਖਿਆ॥ ਕਮਾਲ ਸਿਖ ਲਇਆ॥ ਕਛੂ ਲਕੜੀਆਂ ਚੁਣੀਆ

ਥੀਆ ॥ ਸੇਈ ਘਿੰਨ ਕਰਿ ਸਲਾਮੁ ਕਰਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਲਕੜੀਆਂ ਸਟਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਆਪਣੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਸਲਾਮੁ ਕੀਤੋਸੁ . . . ਤਾਂ ਕਮਾਲ ਕਹਿਆ ਪੀਰ ਜੀ ਇਕ ਬੈਤ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਹਾਸਲੁ ਹੋਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਪੀਰ ਕਹਿਆ ਅਲਾਇ ਡਿਖਾ ਕੇਹਾ ਹੈ . . . ਤਾ ਫੇਰ ਸੇਖ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜੋ ਤਉ ਕਨੋ ਲੋੜੀਦਾ ਸੋ ਪਾਇਆ ॥ ਪਰ ਬੇਈ ਭੀ ਅਰਜੁ ਹੈ ਜੇ ਹੁਕਮ ਥੀਵੈ ਤਾ ਪੁਛਾਹੇ ॥ [ਪੱਤੋ ੫੮

ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਾਹਮ ਵਾਲੀ ਉਪਰ ਕਥਿਤ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੂਜੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਤੇ ਬਣਤਰਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਇਉਸ, ਕੀਤੋਸੁ, ਡਿਠੋਸੁ, ਚੁੰਮਿਉਸੁ, ਕਹਿਉਸ, ਮਾਰਿਉਸੁ, ਲੀਤੀਉਸੁ, ਛੁਹਾਇਉਸ, ਬਹਾਲਿਉਸ, ਸਦਾਇਉਸ, ਖੇਲਿਉਸ, ਸਉਪੀਸੁ, ਆਦੇਸ ਕੀਤੋਸੁ, ਪਹਤੋਸੁ, ਦਿਤੀਆਸੁ, ਕੀਤੀਆਸੁ, ਰਖਸੀ, ਚਲਸਨਿ, ਦੇਖਾਹੇ, ਲੈਸਾਹੇ, ਕਹਾਹੇ, ਮੰਗਾਹੇ, ਆਦਿ ਲਹਿੰਦੀ ਦੀਆਂ ਬਣਤਰਾਂ ਹੀ ਹਨ। ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਘਿੰਨ, ਅਲਾਇ, ਢੱਠਾ, ਆਹਾ, ਆਹੇ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਹ-ਕਾਰਯੁਗਤ ਕਰਨ ਦੀ ਰੁਚੀ ਵੀ ਲਹਿੰਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਚੋਖੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ :

ਸੰਗਿਆ ਰੂਪ : ਵਿਚਹੁ, ਪਾਸਹੁ, ਬਾਵਹੁ, ਵਲਹੁ, ਏਥਹੁ, ਫਕੀਰਹੁ, ਮੁਹਹੁ;

ਕ੍ਰਿਆ ਰੂਪ ; ਆਵਹੁ, ਚਲਹੁ, ਸਿਮਰਹੁ, ਕਰਹੁ, ਖਿਲਾਵਹੁ, ਲਿਆਵਹੁ, ਉਠਹੁ, ਚੁਕਹੁ, ਆਦਿ।

ਮਿਲਗੋਭੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਬ੍ਰਜ ਅਤੇ ਅਵਧੀ ਦੀਆਂ ਬਣਤਰਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ :

ਸੰਗਿਆ ਰੂਪ : ਜਿਥੈ, ਤਿਥੈ, ਤੀਜੈ, ਵੇਲੈ, ਕਿਸੈ, ਕਿਵੈ, ਚੰਗੈ, ਹਵਾਲੈ, ਅਗੈ, ਸਭੈ;

ਕ੍ਰਿਆ ਰੂਪ : ਆਵੈ, ਕਰੈ; ਦੇਵੈ, ਹੋਵੈ, ਥੀਵੈ, ਜੁੜੈ, ਪੁਛੈ, ਵੀਵਾਹੀਐ, ਪੂਛੀਐ, ਆਰਾਧੀਐ, ਜਾਣੀਐ, ਭਰੈਗਾ, ਵਰਸੈਗਾ, ਆਦਿ।

ਇਹ ਸੰਗਿਆਵਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ /ਏ/ ਅੰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਵੇਂ /ਐ/ ਅੰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ /ਏ/ ਅੰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਦਸਤੂਰ ਹੈ, /ਐ/ ਨਾਲ ਅੰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪਰਿਪਾਟੀ ਅਵਧੀ ਤੇ ਬ੍ਰਜ ਦੀ ਹੈ[41]। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਪੰਜਾਬੀ ਅਥਵਾ /ਏ/ ਵਾਲਾ ਸੀ ਕਿ ਬ੍ਰਜੀ /ਐ/ ਵਾਲਾ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉੱਚਾਰਣ ਪੰਜਾਬੀ /ਏ/ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਹ ਲਿਖਣ-ਢੰਗ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੋਵੇ।

ਸਰਵਨਾਂਵ ਦੇ ਵੀ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਰੂਪ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼ ਦਾ "ਹਉ" ਹੈ, ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ "ਮੈਂ" ਅਤੇ "ਬ੍ਰਜ" ਦਾ "ਹਮ" ਵੀ। ਪਰਸਰਗਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ :ਨੌ, ਨੂੰ, ਨੇ, ਕਾ, ਕੇ, ਕੀ, ਕੂ ਕਉ, ਦਾ, ਦੇ, ਦੀ, ਵਿਚ, ਵਿਚਦੋਂ, ਪਾਸਦੋਂ, ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਹਨ।

ਕ੍ਰਿਆ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣੀਤਾ, ਮਨੀਤਾ, ਬੁਲਾਵਤਾ, ਪੂਛਤਾ, ਰਹਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦਵੀ ਵਿਚ ਢਾਲਣ ਦਾ ਇਕ ਤਰਲਾ ਹੀ

---

[41] ਦੇਖੋ ਕਿਸ਼ੋਰੀਦਾਸ ਬਾਜਪੇਈ, 'ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਨੁਸ਼ਾਸਨ', ਪੰਨਾ ੧੦੩.

ਹੈ। ਇਹ ਰੁਚੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਤੇ ਅਗੋਂ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀਆਂ ਗੱਦ-ਰਚਨਾਵਾਂ ('ਪਾਰਸ ਭਾਗ' ਆਦਿ ਵਿਚ) ਵਧੇਰੇ ਉਘੜੀ ਹੈ।

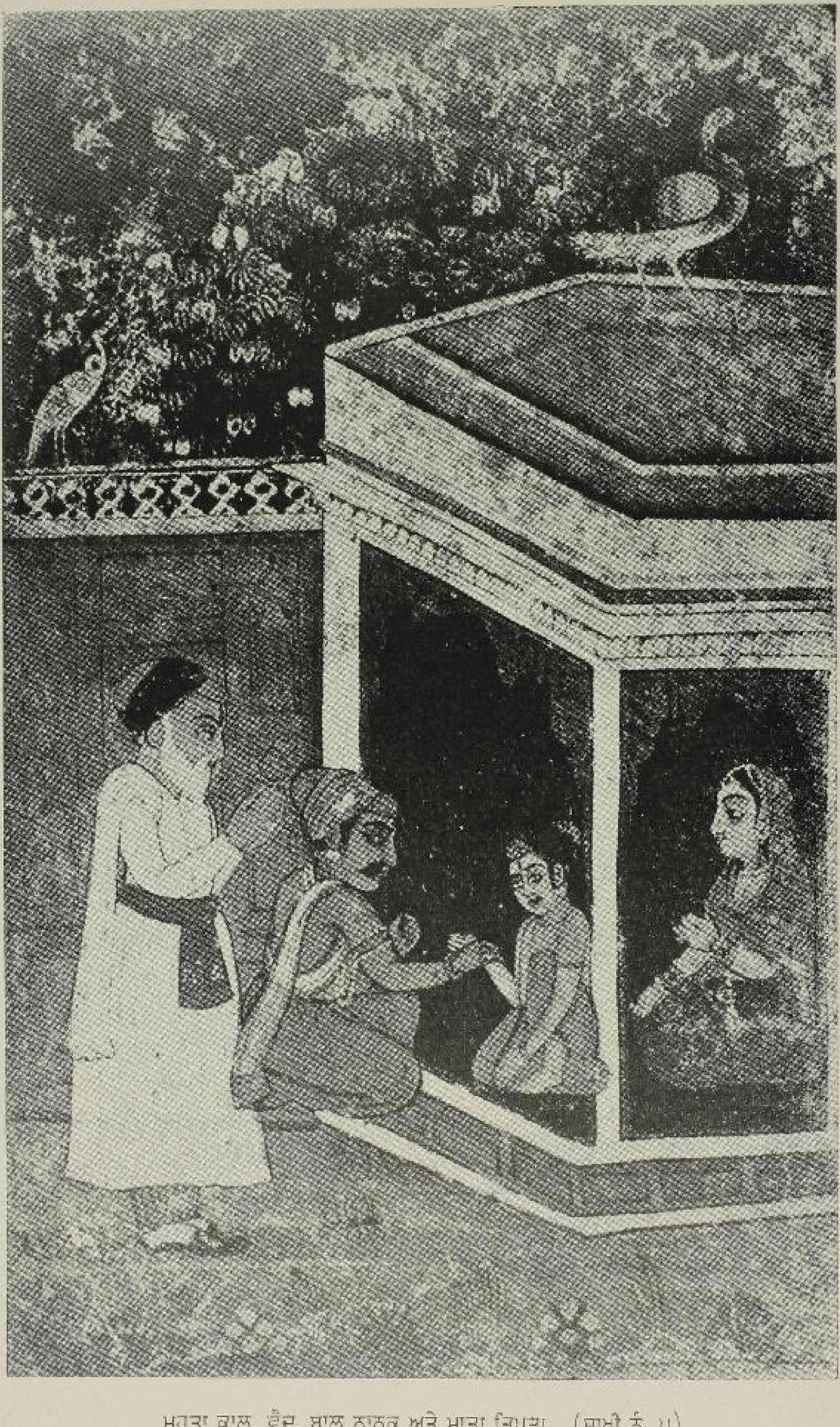
ਵਾਕ-ਰਚਨਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜ ਕਲ ਵਾਂਙ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੁਝ ਵਿਲੱਖਣ ਬਣਤਰਾਂ ਵੀ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਖੋ :

੧. ਮੈਂ ਥੀ ਤੁਰਣਿ ਦੀ ਗਲ ਰਹੀ ਹੈ। (=ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ)
੨. ਲਾਹੇ ਕਾਰਣਿ ਗਇਆ ਸਾ ਮੂੜੀ ਧੋਖਾ ਪਾਇਉਸੀ (ਮੂੜੀ ਗੰਵਾ ਆਇਆ)
੩. ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਅਸੀਂ ਤੁਧੁ ਨੂ ਛਡਣੇ ਚੁਕੇ ਹਹਿ (=ਰਹੇ)
੪. ਤੂੰ ਘਰਿ ਜਾਇ ਕੇ ਕਬੀਲਾ ਮਾਉ ਬਾਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਤਰਾ ਤਾਈ ਪੁਛ ਆਉ (=ਆ)
੫. ਤਾ ਸੇਖ ਬ੍ਰਾਹਮ ਫੇਰ ਪੁਛਣਾ ਕੀਤਾ। (=ਪੁਛਿਆ)
੬. ਖਰਾ ਬਹੁਤ ਗੁਲਗੁਲਾ ਹੋਇਆ (=ਠੀਕ)
੭. ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਏਹ ਭਰੀ ਨਦੀਨੁ ਦੀ ਉਚਕਿ ਲੈ (=ਚੁਕ)
੮. ਲੋਕ ਮਿਲ ਗਇਆ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਏਥੇ ਆਇਆ ਸਾ (=ਇਕਠੇ ਹੋ ਗਏ)
੯. ਤਾਂ ਰੁਹੇਲੀ ਆਖਿਆ ਜਿ ਇਸ ਨੂੰ ਤੂ ਕਿਤਣੀ ਵਾਰ ਵੇਚਿ ਪਹੁਚਿਆ ਹੈ (=ਵੇਚ ਚੁਕਾ ਹੈਂ)।

ਇੰਞ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਵੰਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਕਾਰਣ ਬੜੀ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤਕ ਜਗਤ ਇਸ ਉਪਰ ਜਿੰਨਾ ਮਾਣ ਕਰੇ, ਥੋੜਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਗੇ ਕਹਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਰਗੀ ਕਲਾਤਮਕ ਗੱਦ ਉਸ ਵਕਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹਿੰਦ-ਆਰੀਆਈ ਭਾਸ਼ਾ—ਉਰਦੂ, ਬ੍ਰਜ, ਗੁਜਰਾਤੀ, ਮਰਾਠੀ, ਆਦਿ—ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

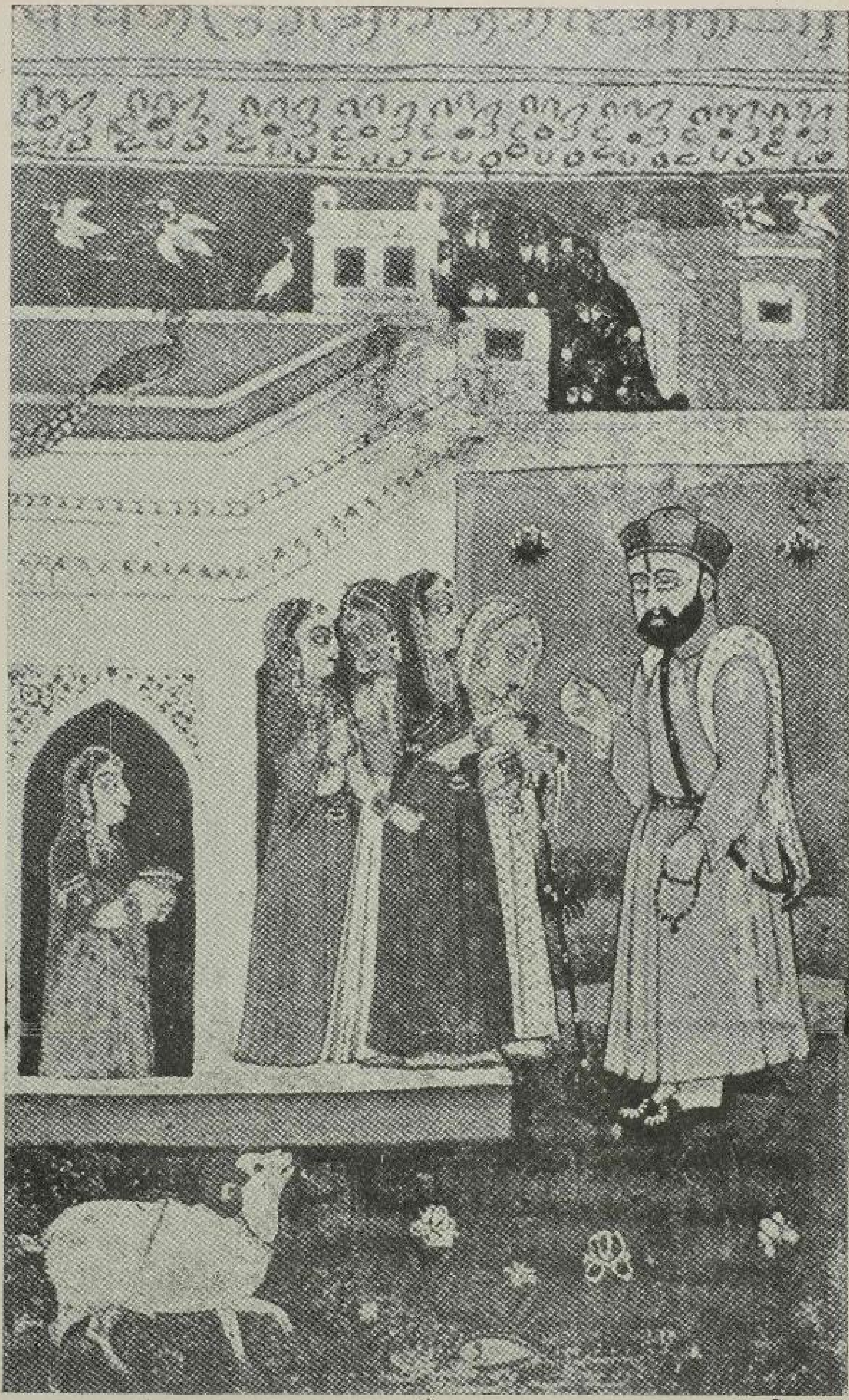
ਚਿਤ੍ਰ

(PLATES)

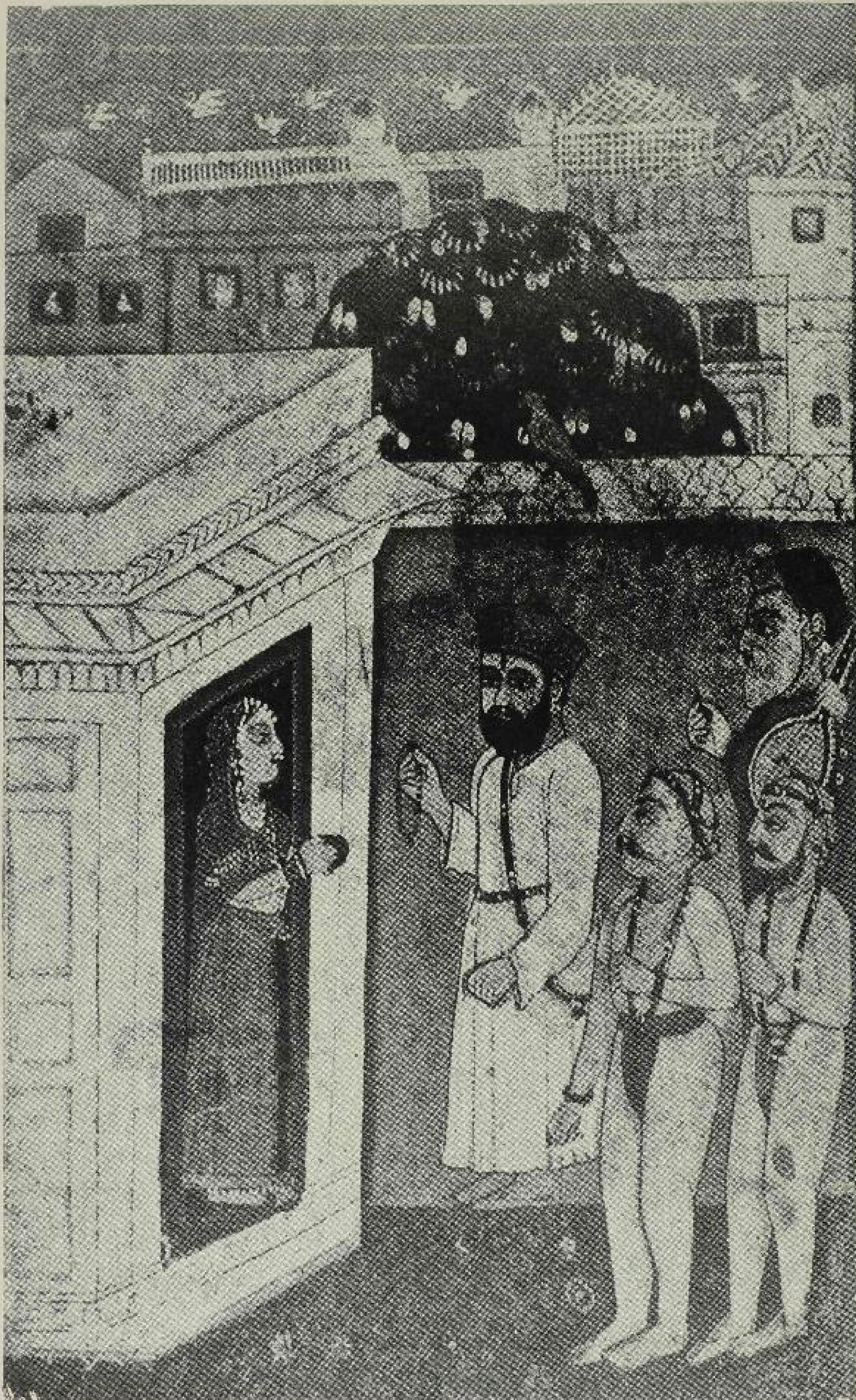
ਮਹਤਾ ਕਾਲੂ, ਵੈਦ, ਬਾਲ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ. ੫)

Plate I

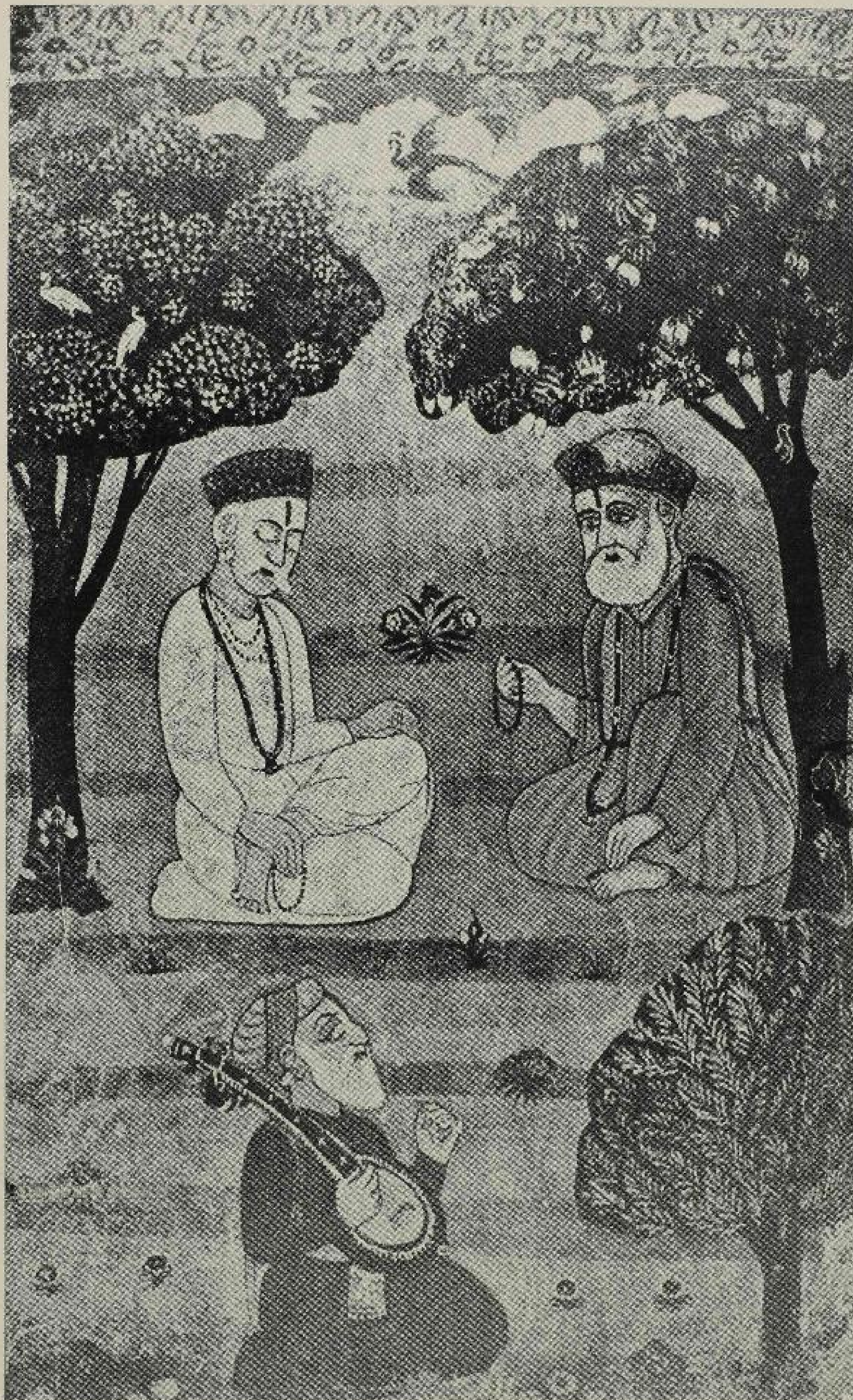
ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ ਦੀਆਂ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਭੇਡੂ ਬਣਿਆ ਮਰਦਾਨਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ. ੨੧)

Plate II

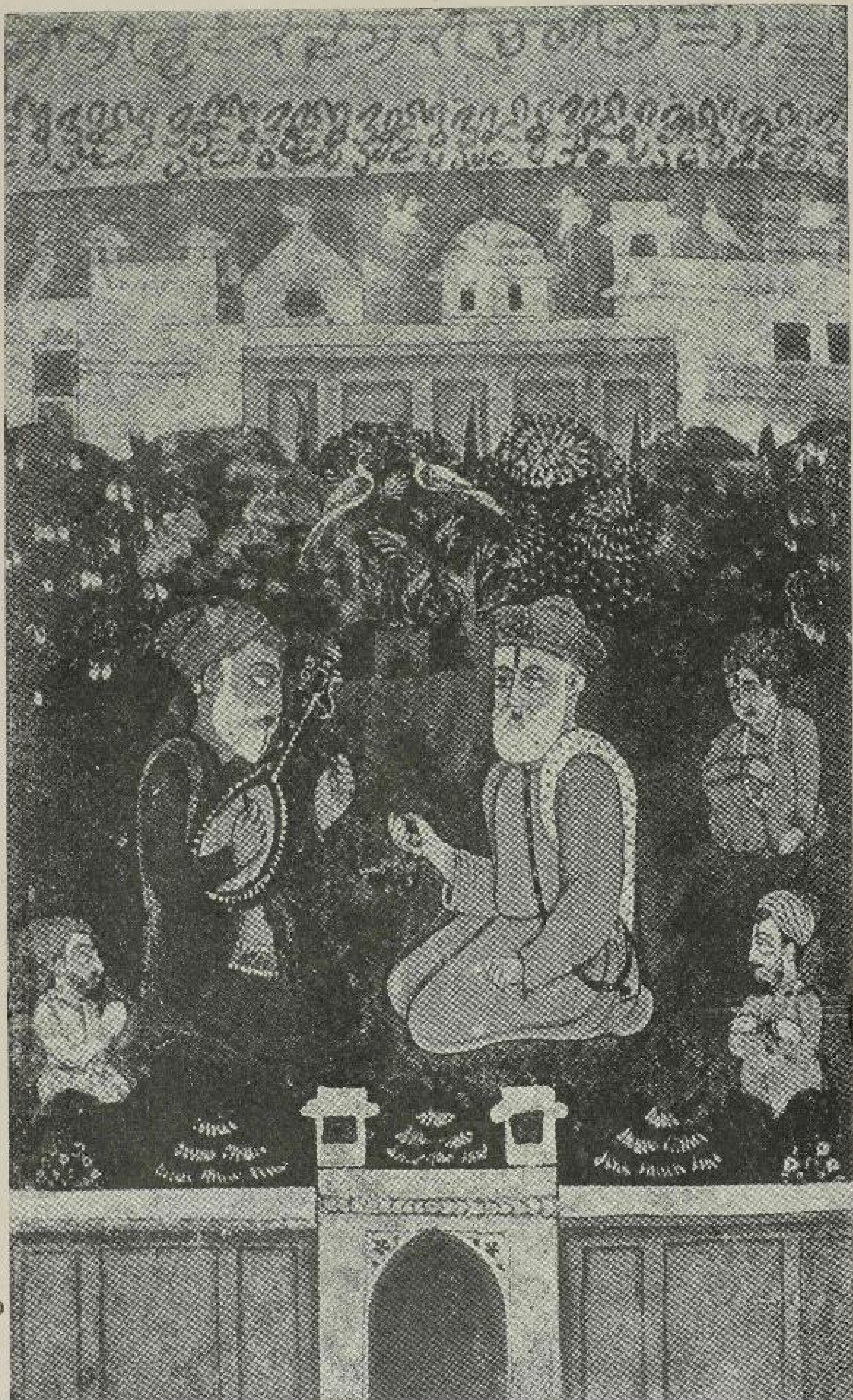
ਮੂਲੇ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਲੰਗੋਟ-ਬੰਧ ਸਾਧ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ. ੨੪)

Plate III

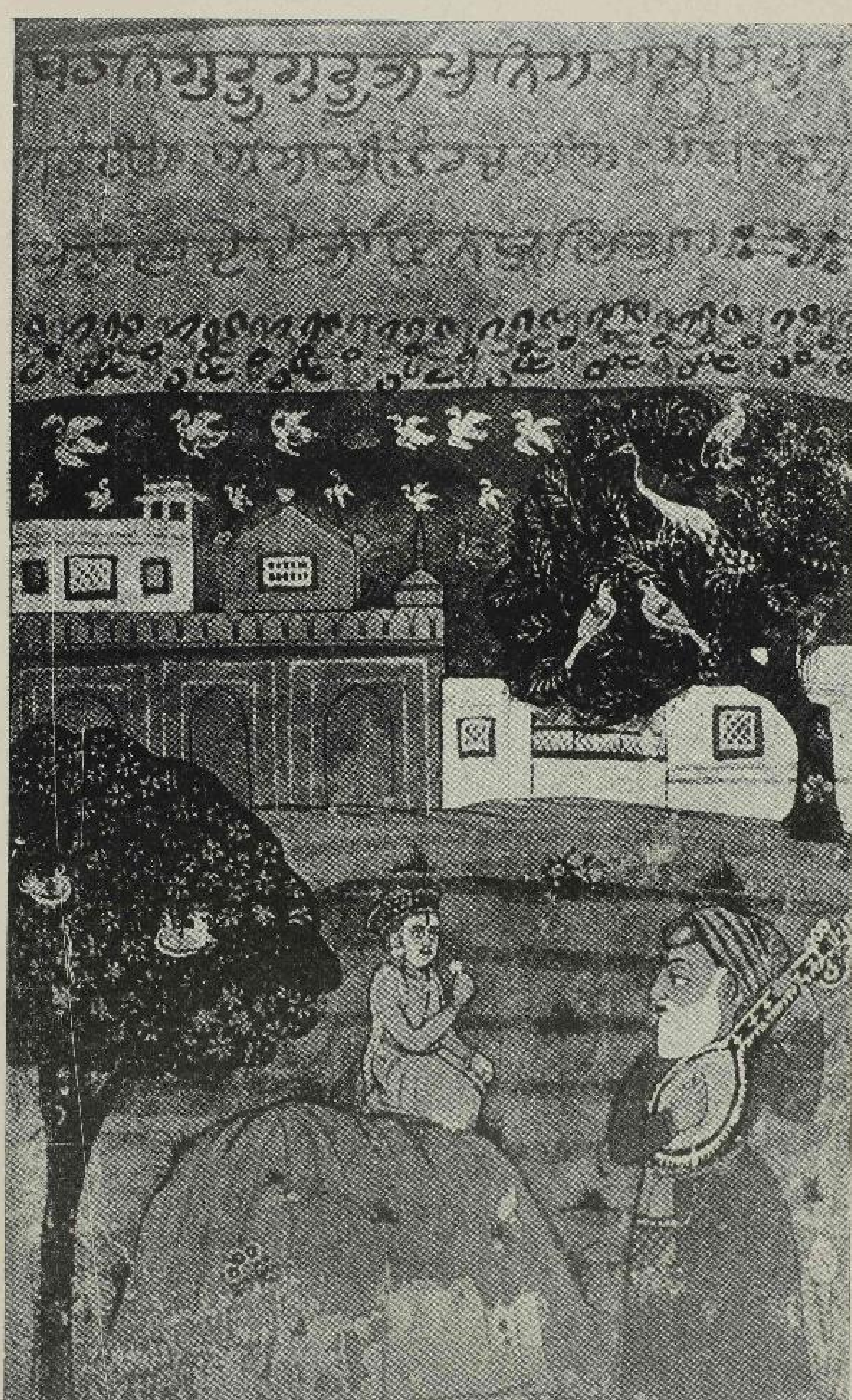
ਭਗਤ ਕਬੀਰ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ. ੩੨)

Plate IV

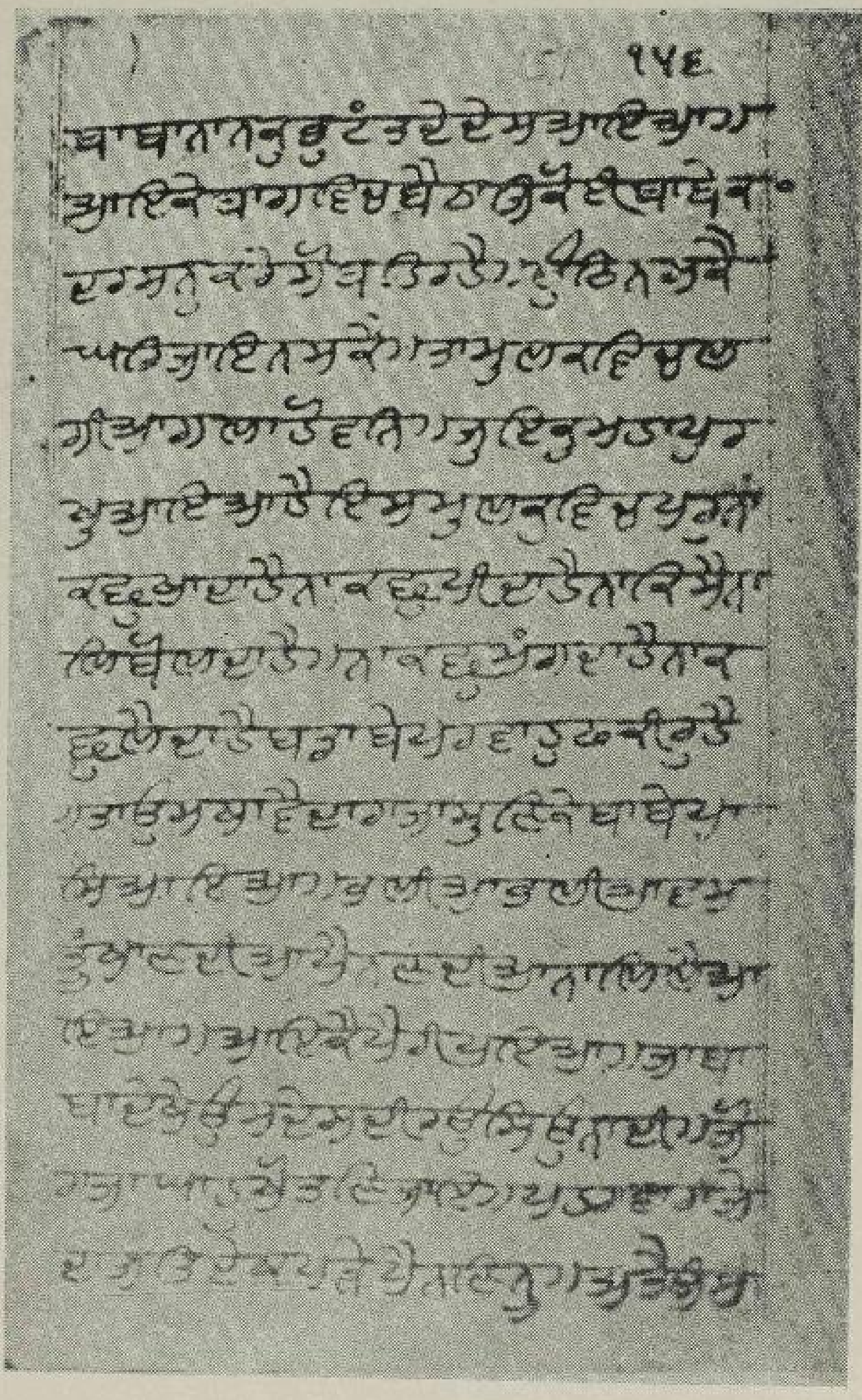
ਭੂਟੰਤ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਮਰਦਾਨਾ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਰਸ਼ਕ (ਸਾਖੀ ਨੰ. ੩੫)

Plate V

ਰੁਹੇਲਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਬਾਬਾ (ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ. ੩੮)

Plate VI

ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦਾ ਇਕ ਪੰਨਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ. ੩੪)

9late VII

ਮੂਲ-ਪਾਠ

੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

[**ਅਵਤਾਰ, ਬਾਲਪਣ**]ਸਾਖੀ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ [ਕੀ ॥] ਹੋਈ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਇ ੧ (ੳ)
ਭਟੀ ਕੀ ॥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਜਨਮਿਆ ਕਾਲੂ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਵੇਦੀ ਦੇ ਘਰਿ ਜਨਮੁ
ਲਇਆ ॥ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਨਾਉ ਧਰਾਇਆ ॥ ਅਪਣਾ ਪੰਥੁ ਚਲਾਇਆ ॥
ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚਿ ॥ ਸੰਮਤ ॥ ੧੫੨੬ ॥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜਨਮਿਆ ॥ ਵੈਸਾਖੋ ਦਿਨ ਤੀਜੈ
ਚਾਨਣੀ ਰਾਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਰਹਦੀ [ਕਉ] ਜਨਮਿਆ ॥ ਅਨਹਦ ਸਬਦ
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਵਾਜੈ ॥ ਤੇਤੀਸੁ ਕਰੋੜੀ ਦੇਵਤਿਆ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਆ ॥
ਚਉਰਾਸੀਆ ਸਿਧਾ ਨਵਾ ਨਾਥਾ ਚਉਸਠੀ ਜੋਗਨੀ ਬਵੰਜਾਹ ਬੀਰਾਂ ਛਿਆਂ ਜਤੀਆਂ
ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ॥ ਜੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪੁਰਖੁ ਜਗਤ ਨਿਸਤਾਰਣਿ ਕਉ ਆਇਆ । ਇਸ ਨੋ
ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਜੀਐ ॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਖਤਰੀ ਜਾਤਿ ਵੇਦੀ/ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਏ ਭਟੀ ੧ (ਅ)
ਦੀ ਵਸਦੀ ਵਿਚਿ ਵਸਦਾ ਸਾ ॥ ਉਥੈ ਜਨਮੁ ਲਇਆ ॥ ਵਡਾ ਹੋਆ ਲਗਾ ਬਾਲਕਾ
ਨਾਲਿ ਖੇਡਣਿ ॥ ਪਰੁ ਬਾਲਕਾ ਤੇ ਉਸ ਕੀ ਅਵਰ ਦਿਸਟ[1] ਆਵੈ ॥ ਆਤਮੇ ਅਭਿਆਸੁ
ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਾ ਕਰੈ ॥ ਜਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਪੰਜਾ ਬਰਸਾ ਕਾ ਹੋਇਆ ਤਬ ਲਗਾ
ਬਾਤਾ ਅਗੰਮਿ ਨਿਗਮ[2] ਕੀਆ ਕਰਣਿ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਬਾਤਾ ਕਰੈ ਸੋ ਸਮਝਿ ਕੈ ਕਰੈ ॥
ਜਿਸੁ ਤੇ ਸਭੁ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿਸਾ ਹੋਵੈ ॥ ਹਿੰਦੂ ਕਹਿਦੇ ਹੈ ਜੁ ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ ਸਰੂਪੁ
ਪੈਦਾ ਹੋਆ ਹੈ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਿਦੇ ਹੈ ਜੁ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਸਾਦਕੁ ਪੈਦਾ ਹੋਆ
ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਬਰਸਾ ਸਤਾ ਦਾ ਹੋਆ ॥ ਤਬ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਨਾਨਕੁ
ਤੂੰ ਪੜ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕੋ ਪਾਧੇ ਪਾਸਿ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ
ਪਾਧਾ ਨਾਨਕੇ ਕੂ ਪੜਾਇ ॥ ਪਾਧੇ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ॥ [੧ ॥]/ ੨ (ੳ)

ਚਿਤ੍ਰ ੧

ਪਾਂਧਾ, ਕਾਲੂ ਤੇ ਨਾਨਕ

[**ਸਾਖੀ ਪਾਧੇ ਨਾਲਿ**]/ ਪਾਧੇ ਪਟੀ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ॥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਇਕ ਦਿਨ ੨ (ਅ)
ਪੜਿਆ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਚੁਪ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੂ ਪਾਧੇ ਕਹਿਆ ॥
ਜੀ ਤੂੰ ਪੜਦਾ ਕਿਉ ਨਾਹੀ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ॥ ਪਾਧਾ ਤੂੰ ਕਿਆ ਪੜਿਆ ਹੈ
ਸੋ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਪੜਾਇਆ ਚਾਹਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਪਾਧੇ ਕਹਿਆ ਮੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪੜਿਆ
ਹਾ ॥ ਜਮਾ ਖਰਚੁ ਜਮਾ ਵਾਸਲੁ[3] ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਭੁ ਪੜਿਆ ਹਾ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ

[1]ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ, ਨਜ਼ਰ । [2]ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਖਰਾ ਕਠਿਨ ਪੰਧ । [3]ਬਾਕੀ ।

ਕਹਿਆ ਜੀ ਪਾਧਾ ਏਨੀ ਪੜੇ ਗਲਿ ਫਾਹੇ ਪਾਉਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਏਹ ਜੋ ਪੜਿਆ ਹੈ
ਸਭੁ ਬਾਦ[1] ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਇਕੁ ਸਬਦੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਵਿਚਿ ਕੀਆ ॥
॥ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ॥ ॥ [2]ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕਾਗਲੁ[3] ਕਰੁ ਸਾਰੁ ॥ ਭਉ
ਕਲਮੁ ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰ ਪੁਛਿ ਲਿਖੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥ [4]ਨਾਮੁ ਲਿਖੁ[4] ਸਾਲਾਹਿ ਲਿਖੁ
੩ (ੳ) ਲਿਖੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥ ੧ ॥ ਪੜਿਆ[5] / ਇਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖ ਜਾਣਿ ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ
ਮੰਗੀਐ ਹਥਿ[6] ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਹੋ ਪੰਡਿਤਾ ਜਿਤਣਾ
ਪੜਣਾ ਹੈ ਸੋ ਸਭੁ ਬਾਦਿ ਹੈ ॥ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਇ ਬਿਨਾ ਹੋਰੁ ਪੜਣਾ ਸਭੁ ਬਾਦਿ
ਹੈ ॥ ਤਬ ਪਾਧੇ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ॥ ਹੋਰੁ ਪੜਣਾ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਬਤਾਇ ॥ ਦੇਖਾ
ਜਿਤੁ ਪੜਿਆ ਛੁਟੀਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਸੁਣਿ ਹੋ ਸੁਆਮੀ ਏਹੁ ਜੋ
ਸੰਸਾਰੁ ਕਾ ਪੜਣਾ ਹੈ ਸੋ ਐਸਾ ਹੈ ॥ ਜਿਉ ਮਸੁ ਦੀਵੈ ਦੀ ॥ ਅਰੁ ਕਾਗਲੁ ਸਿਣੀ
ਕਾ ਅਰੁ ਕਲਮੁ ਕਾਨੇ ਕੀ ॥ ਅਰੁ ਮਨੁ ਲਿਖਣਿਹਾਰਾ ॥ ਅਰੁ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਕਿਆ
ਲਿਖਿਆ ॥ ਮਾਇਆ ਕਾ ਜੰਜਾਲੁ ਲਿਖਿਆ ਜਿਤੁ ਲਿਖਿਆ ਸਭੁ ਵਿਕਾਰੁ[7] ਹੋਵਨਿ ॥
ਅਰੁ ਉਹੁ ਜਿ ਲਿਖਣੁ ਸਚਿ ਕਾ ਹੈ ਸੋ ਐਸਾ ਹੈ ॥ ਜਿਉ ਮਾਇਆ ਕਾ ਮੋਹੁ ਜਾਲਿ
੩ (ਅ) ਕਰਿ ਮ/ਸੁ ਕਰੀਐ ॥ ਅਰੁ ਇਸੁ ਅੰਦਰਿ [ਕਛੁ[8] ਭਾਉ ਹੈ ਤਿਸ ਕੀ ਕਲਮ ਕਰੀਐ ॥
ਅਰੁ ਚਿਤਿ ਲਿਖਣਹਾਰੁ ਕਰਹੁ ॥ ਅਰੁ ਲਿਖੀਐ ਸੋ ਕਿਆ ਲਿਖੀਐ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ
ਨਾਇ ਲਿਖੀਐ ਸਲਾਹੁ ਲਿਖੀਐ ॥ ਜਿਤੁ ਲਿਖਿਆ ਸਭੁ ਵਿਕਾਰੁ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ ॥
ਬਿਆ[9] ਸੋਭਾ ਲਿਖੀਐ ਜਿਤੁ ਲਿਖਿਆ ਤਨੁ ਸੁਖੀ ਹੋਇ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਅੰਤੁ ਪਾਰੁ
ਉਰਵਾਰੁ ਪਾਇਆ ਨਹੀ ਜਾਤਾ ॥ ਹੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਪੜਿਆ ਹੈ ਤਾ ਪੜੁ
ਭੀ ਅਰੁ ਮੁਝਿ ਕਉ ਪੜਾਇ ॥ ਨਾਹੀ ਤਾ ਨਾ ਪੜ ਨਾ ਪੜਾਇ ॥ ਸੁਣਿ ਹੇ ਪੰਡਿਤ
ਜਹਾ ਇਹੁ ਤੇਰਾ ਜੀਉ ਜਾਵੈਗਾ ਤਹਾ ਤੇਰੇ ਹਥਿ ਏਹੁ ਪੜਿਆ ਨੀਸਾਨੁ[10] ਹੋਵੈਗਾ ॥
ਤਬ ਪੰਡਿਤੁ ਕਹਿਆ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਤੈ ਏਹੁ ਬਾਤਿ ਕਿਸ ਤੇ ਪਾਈ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਸੁਣਿ
੪ (ੳ) ਹੇ ਨਾਨਕੁ ਏਕੁ ਜੋ ਪਰ/ਮੇਸਰੁ ਕਾ ਨਾਉ ਲੇਤੇ ਹੈ ਤਿਨ ਕਉ ਕਵਨੁ ਫਲੁ ਲਗਤਾ ਹੈ ॥
ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਕਹੀ ॥ ''ਅਗੇ ਮਿਲਣਿ'' ਵਡਿਆਈਆ ਸਦਾ[12]
ਖੁਸੀਆ ਸਦਾ[13] ਚਾਉ ॥ ਤਿਨਾ[14] ਮੁਖਿ ਟਿਕੇ ਉਜਲੇ[15] ਜਿਨਾ ਮੁਖਿ[16] ਸਚਾ ਨਾਉ ॥
ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ[17] ਤਾ ਪਾਈਐ [18]ਨਹੀ ਤਾ[18] ਗਲੀ ਵਾਉ ਦੁਆਉ ॥ ੨ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਅਰਥੁ
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ਸੁਣਿ ਹੇ ਪੰਡਿਤ ਜਹਾ ਤੇਰਾ ਜੀਉ ਜਾਵੈਗਾ ॥ ਤਹਾ ਇਸ
ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਿਮਰਣ ਕਾ ਏਹੁ ਪੁੰਨ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਨਿਤ ਨਿਧਾਨੁ
ਅਨੰਦੁ ਮਹਾ ਮੰਗਲੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਪਰੁ ਜਿਨੀ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਮੰਨਿਐ ਹੈ ॥ ਤਿਸ
ਕਉ ਦਰਗਹ ਮਹਿ ਵਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਅਰੁ ਉਪਾਵ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗਲੀ ਪਰਮੇਸਰੁ

---

[1]ਹਵਾ, ਵਿਅਰਥ । [2]ਇਹ ਸਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੧੬ ਉਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : [3]ਕਾਗਦੁ, [4]ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ, [5]ਬਾਬਾ, [6]ਤਿਥੈ । [7]ਐਬ, ਭੈੜ । [8]ਮੂਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕੁਹੁ' ਸੀ; ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਜੋ ਕਛੁ' । ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਿਛਲੇ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖ ਕੇ ਇਥੇ ਸੁਧਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । [9]ਦੂਜਾ, ਹੋਰ । ਪੁ. ਜ. ਸਾ. ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬੇਅੰਤ' ਹੈ । [10]ਝੰਡਾ । [11]ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਠਾਂਤਰ : 'ਜਿਥੈ ਮਿਲਹਿ', [12]'ਸਦ', [13]ਸਦ [14]'ਤਿਨ', [15]ਨਿਕਲਹਿ, [16]ਜਿਨ ਮਨਿ', [17]ਮਿਲੈ [18]'ਨਾਹੀ'।

ਲੀਆ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ ॥ ਤਬ ਉਹੁ ਪੰਡਿਤੁ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਫਿਰ ਪੰਡਿਤੁ
ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਉਹ ਜੋ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਨਾਉ ਲੇਤੇ ਹੈ ਤਿਨਾ ਕਉ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਜਾਣ/ਤਾ ॥ ਉਨ ਕਉ ਰੋਟੀਆ ਭੀ ਨਾਹੀ ਜੁੜਿ ਆਵਤੀਆ ॥ ਅਰੁ ਏਕ ਜੋ ਪਤਿਸਾਹੀ ੪ (ਅ)
ਕਰਤੇ ਹੈ ਸੇ ਬੁਰਿਆਈ ਭੀ ਕਰਤੇ ਹੈਨ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਹੀ ਸਿਮਰਤੇ ॥ ਕਹੁ ਦਿਖਾ
ਉਨ ਕਾ ਕਵਨ ਹਵਾਲ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਜੋ ਪਾਤਸਾਹੀ ਕਰਹਿ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਤੇ ਨ
ਡਰਹਿ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ ਕਹੀ ॥ ਇਕ ਆਵਹਿ ਇਕ ਜਾਹਿ ਉਠਿ
'ਇਕਨਾ ਰਖੈ' ਨਾਉ ਸਲਾਰਿ ॥ ਇਕ ਉਪਾਏ ਮੰਗਤੇ ਇਕਨਾ ਵਡੇ ਦਰਬਾਰ ॥ ਅਗੈ
ਗਇਆ ਜਾਣੀਅਹਿ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਵੇਕਾਰ ॥ ੩ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਅਰਥ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥
ਸੁਣਿ ਹੋ ਪੰਡਿਤ ਇਕ ਆਵਤੇ ਹੈਨ ਇਕ ਜਾਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਇਕ ਸਾਹ ਹੈਨ ॥ ਇਕ
ਉਨ ਕੇ ਆਗੇ ਭੀਖਿਆ ਮੰਗ ਮੰਗ ਖਾਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਹੋ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਈਹਾ ਪਤਿਸਾਹੀ
ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੁਖ ਭੋਗੁ ਰਸੁ ਕਰਤੇ ਹੈਨਿ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਹੀ ਸਿਮਰਤੇ ਤਿਨ ਕਉ ਅਗੈ
ਐਸੀ ਸਜਾਇ ਮਿਲੈਗੀ ਜੈਸੇ ਕਪੜੇ ਕਉ ਧੋਬੀ ਦੇਤਾ ਹੈ ॥ / ਅਰੁ ਜੈਸੇ ਤਿਲਾ ਕਉ ੫ (ੳ)
ਤੇਲੀ ਦੇਤਾ ਹੈ ॥ ਜੈਸੇ ਚਕੀ ਦਾਣਿਆ ਕਉ ਦੇਤੀ ਹੈ ॥ ਐਸੀ ਸਜਾਇ ਪਾਵਹਿਗੇ ॥
ਨਰਕ ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਮੇਲੀਅਹਿਗੇ ॥ ਜੋ ਪਤਿਸਾਹੀ ਸੁਖੁ ਭੇਖ ਕਮਾਵਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਨਾਹੀ ਜਪਤੇ, ਤਿਨ ਕਾ ਇਹੀ ਹਵਾਲੁ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਅਰੁ ਜੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਮਰਤੇ ਹੈ
ਅਤੇ ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਖਾਤੇ ਹੈ ਉਨ ਕਉ ਦਰਗਹ ਮਹਿ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ
ਮਿਲੈਗੀ ॥ ਤਬ ਪੰਡਿਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਪੰਡਿਤ ਕਹਿਆ, ਏਹੁ ਕੋਈ ਵਡਾ
ਭਗਤ ਹੈ ॥ ਫੇਰ ਪੰਡਿਤ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੂੰ ਜੁ ਐਸੀਆ ਬਾਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਜੇ
ਤੂੰ ਬਾਲਕ ਹੈ ਕਛੁ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੁਟੰਬ ਦਾ ਸੁਖੁ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾ ਅਜੈ ਤੇਰੀ
ਕਿਥੈ ਉੜੀ ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਚਉਥੀ ਪਉੜੀ ਕਹੀ ॥ ਭੈ [2]ਤਿਸ ਦੇ[2] ਡਰੁ ਅਗਲਾ
ਖਪਿ ਖਪਿ ਛਿਜੈ ਦੇਹਿ ॥ ਨਾਉ ਜਿਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਹੋਦੇ ਦਿਸਨਿ[3] ਖੇਹ ॥ ਨਾਨਕ/ ੫ (ਅ)
ਉਠੀ ਚਲਿਆ ਸਭ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਨੇਹੁ ॥ ੪ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਅਰਥੁ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥
ਹੋ ਪੰਡਿਤੁ ਉਸ ਸਾਹਿਬੁ ਕਾ ਡਰੁ ਐਸਾ ਹੈ ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਭੈਅ ਮਾਨੁ ਹੋਇ ਗਈ ਹੈ ॥
ਜੋ ਈਹਾ ਖਾਨੁ ਸੁਲਤਾਨ ਕਹਾਇਦੇ ਸੇ ॥ ਸਭੁ ਮਰਿ ਖਾਕ ਹੋਏ ॥ ਜਿਨਾ ਕਾ ਅਮਰ[4]
ਸੁਣੀਤਾ[5] ਥਾ ਤਿਨ ਕੇ ਡਰ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਭੀ ਭੈਮਾਨ ਹੋਤੀ ਥੀ ਸੇ ਭੀ ਉਠਿ ਗਏ ॥
ਸੁਣਿ ਹੋ ਪੰਡਿਤੁ ਮੈ ਕੂੜਾ ਨੇਹੁ ਕਿਸ ਸਿਉ ਕਰਉ ॥ ਹਮ ਭੀ ਇਸ ਜਾਮੇ ਕਉ ਛੋਡਿ
ਜਾਹਿਗੇ ॥ ਹਮ ਤਿਸ ਕੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਹਿ[ਗੇ] ਜੋ ਜੀਆ ਕਉ ਲੇਇਗਾ ॥ ਇਸੁ ਸੰਸਾਰ
ਸਿਉ ਕੂੜਾ ਨੇਹੁ ਕਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ ॥ ਪੰਡਿਤ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਨਮਸਕਾਰੁ
ਕੀਤੋਸੁ ॥ ਜੁ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਕਹਿਉਸੁ ਜੋ ਤੇਰੇ ਆਤਮੇ ਆਵਦੀ ਹੈ ਜੀ
ਸੋਈ ਕੀਜੈ ॥

[**ਕੁੜਮਾਈ ਤੇ ਵਿਆਹ**] ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀ ਘਰਿ ਆਇ ਬਹਿ ਰਹਿਆ ॥ ਕਿਰਤ
ਕਰੇ ਨਾਹੀ ਜੇ ਬਹੇ ਤਾਂ ਬੈਠਾ ਰਹੈ ॥ ਜੇ ਸਵੈ ਤਾ/ਸੁਤਾ ਰਹੈ ਆਤਮੇ ਵਿਚ ਉਦਾਸੁ ੬ (ੳ)

---

[1]ਗੁਰਬਾਣੀ : 'ਰਖੀਅਹਿ'[2] ਪਾਠਾਂਤਰ : 'ਤੇਰੇ', [3]'ਡਿੱਠੇ' । [4]ਹੁਕਮ । [5]ਇਹ ਪਾਠ ਗਲਤ
ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ 'ਮਨੀਤਾ' ਹੈ । 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ' ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਨੀਤਾ' ਹੀ ਹੈ ।

ਰਹੈ ਫਕੀਰਾ ਨਾਲਿ ਮਜਲਸੁ[1] ਕਰੈ ॥ ਤਾ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਇਵ
ਕਿਵੈ ਬਾਬਾ ਹੈ[2] ॥ ਜਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬਰਸਾ ਨਵਾ ਕਾ ਹੋਆ ॥ ਤਬ ਜੰਞੂ ਪਾਇਆ ॥
ਫੇਰ ਤੋਰਕੀ ਪੜਣਿ ਪਾਇਆ ॥ ਕਛੁ ਤੋਰਕਾਂ ਪੜਿ ਕਰਿ ਭੀ ਘਰਿ ਬਹਿ ਰਹਿਆ
ਦਿਲ ਦੀ ਗਲਿ ਕਿਸੈ ਨੂੰ ਦੇਵੈ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਲੋਕਾ ਆਖਿਆ ॥
ਜੋ ਕਾਲੂ ਏਸੁ ਪੁਤਰੇ ਨੂੰ ਵੀਆਹਿ ॥ ਮਤੁ ਇਸ ਦਾ ਜੀਉ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚੋ ਦੂਰਿ
ਹੋਦਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਕਾਲੂ ਉਠਿ ਖੜਾ ਹੋਆ ॥ ਇਹਾ ਚਿਤਵਣੀ ਕਰਿ ਕੈ ਜੋ ਕਿਵੈ
ਨਾਨਕੇ ਨੂੰ ਵੀਵਾਹੀਐ ॥ ਤਾ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਬ ਮੂਲਾ ਖਤਰੀ ਜਾਤਿ ਚੋਣਾ ਤਿਸ ਦੇ
ਘਰਿ ਕੁੜਮਾਈ ਹੋਈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਬਰਸ ਬਾਰਹੁ ਕਾ ਹੋਆ ॥ ਤਾ ਵੀਵਾਹਿਆ ॥
ਪਰੁ ਚਿਤ ਕਿਸੈ ਨਾਲਿ ਲਾਏ ਨਾਹੀ ॥ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲਿ ਗਲਾ ਕਰੇ
੬ (ਅ) ਨਾਹੀ ॥ ਘਰ ਦੀ ਭੀ ਖਬ/ਰ ਲਹੈ ਨਾਹੀ ॥ ਘਰਿ ਦੇ ਆਦਮੀ ਸਭੁ ਆਖਣਿ ਅਜੁ
ਕਲੁ ਨਾਨਕੁ ਫਕੀਰਾ ਨਾਲਿ ਉਠਿ ਜਾਦਾ ਹੈ ॥ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਆਖਿਆ ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ
ਮਹੀ ਜੋ ਖੜੀ ਹੈਨਿ ਚਰਾਇ ਲੈ ਆਉ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ਭਲਾ
ਹੋਵੈ ਜੀ ॥ [੨ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੨

ਬਾਬਾ ਸੁਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮਹੀਆ ਚਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ

੭ (ੳ) [ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕੀਤਾ]/ਤਬ ਬਾਬਾ ਮਹੀ ਚਾਰਣਿ ਗਇਆ ॥ ਰਾਤਿ ਨੂੰ
ਚਰਾਇ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਫੇਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਗਇਆ ਮਹੀ ਛਡਿ ਕਰਿ ਆਪਿ
ਕਣਕੇ ਦੇ ਬਨੇ ਆਇ ਸੁਤਾ ॥ ਮਹੀ ਕਣਕੈ ਨੂ ਜਾਇ ਪਈਆ ॥ ਕਣਕੈ ਨੂ ਖਾਇ
ਗਈਆ ॥ ਕਣਕ ਉਜੜੀ ॥ ਕਣਕੇ ਦਾ ਖਸਮੁ ਆਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਖੇਤਰੇ ਵਾਲੇ
ਖਾਵੰਦ ਆਖਿਆ ॥ ਭਾਈ ਜੀ ਖੇਤਰੀ ਅਸਾਡੀ ਤੁਹਿ ਕਿਉ ਉਜਾੜੀ ॥ ਇਸ ਉਜਾੜੇ
ਦਾ ਤੂ ਜਬਾਬੁ ਦੇਹੁ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਜੀ ਤੇਰਾ ਤਾ ਕਿਛੁ
ਨਾਹੀ ਉਜੜਿਆ ॥ ਕਿਆ ਹੋ ਆਇਆ ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਹੀ ਮੁਹੁ ਪਾਇਆ ॥ ਖੁਦਾਇ
ਇਸੇ ਵਿਚ ਬਰਕਤਿ[3] ਰਖਸੀ[4] ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਭੀ ਰਹੈ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬੇ ਨਾਲ ਲਗਾ
ਝਗੜਨਿ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੈ ਭਟੀ ਖਾਵੰਦੁ ਕਣਕਿ ਦਾ ਦੋਵੈ ਝਗੜਦੇ
ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜਾਤਿ ਕਾ ਭਟੀ ਤਲਵੰਡੀ ਕਾ ਚਉਧਰੀ ਤਿਸ ਪਾਸਿ ਝਗੜਦੇ ਆਏ ॥
੭ (ਅ) ਚ/ਉਧਰੀ ਆਖਿਆ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਸਦਿ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥ ਪਾਸਹੁ ਭੀ ਲੋਕਾ ਆਖਿਆ ॥
ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਦੇਵਾਨਾ ਹੈ ਤੁਸੀ ਨਾਨਕੇ ਨੂੰ ਕਿਆ ਕਹਦੇ ਹੋ ॥ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਸਦਾਇਉ ॥
ਤਬ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਸਦਿ ਲੈ ਆਏ ॥ ਤਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਕਹਿਆ ਕਾਲੂ ਇਸ ਪੁਤਰੇ ਨੂੰ
ਸਮਝਾਇ ॥ ਜੋ ਪਰਾਇਆ ਖੇਤਰੁ ਉਜਾੜਿਆ ਹੈਸੁ ॥ ਭਲਾ ਦੇਵਾਨਾ ਕਰਿ ਛਡਿਆ
ਹਈ ॥ ਭਾਈ ਜੀ ਪਰਾਇਆ ਉਜਾੜਾ ਭਰਿ ਦੇਹੁ ॥ ਨਾਹੀ ਤਾ ਤੁਰਕਾ ਪਾਸਿ

[1]ਉਠਣਾ ਬੈਠਣਾ । [2]ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ 'ਰਹੈ' ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
[3]ਵਾਧਾ [4]'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ' ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਘਤਸੀ' ਹੈ ਜੋ ਵਧੇਰੇ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਸੀਆ ॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਜੀ ਮੈ ਕਿਆ ਕਰਾ ਏਹ ਤਾ ਮਜੂਬੁ[1]
ਦਿਵਾਨਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਕਹਿਆ ਕਾਲੂ ਮੈ ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਗੁਨਾਹੁ
ਬਖਸਿਆ ਹੈ ਪਰੁ ਏਹੁ ਉਜਾੜਾ ਭਰਿ ਦੇਹੁ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬੋਲਿਆ ॥ ਜੀ
ਇਥੇ ਤਾ ਉਜੜਿਆ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਏਹੁ ਐਵੇਂ ਕੂੜ ਆਖਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਖੇਤਰੇ ਦਾ
ਖਾਵੰਦੁ/ਬੋਲਿਆ ਜੋ ਜੀ ਮੇਰਾ ਖੇਤਰੁ ਸਭੁ ਉਜੜਿਆ ਹੈ ॥ ਮੈ ਮੁਠਾ[2] ਹਾ ਮੇਰਾ ੮ (ੳ)
ਤਪਾਸੁ[3] ਕਰਿ ਨਾਹੀ ਤਾ ਮੈ ਤੁਰਕਾ ਪਾਸਿ ਸਦਾਇਦਾ[4] ਹਾ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਨਾਨਕੁ
ਬੋਲਿਆ ॥ ਜੀ ਇਕੁ ਪਠਾ ਰੁੜਕਿਆ ਟੁਕਿਆ ਨਾਹੀ ॥ ਤੁਸੀ ਆਪਣਾ ਆਦਮੀ ਭੇਜ
ਦੇਹੁ ਦੇਖ ਆਵੈ ॥ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਪਿਆਦੇ ਆਪਣੇ ਭੇਜਿ ਦਿਤੇ ॥ ਜਾ ਉਹੁ ਪਿਆਦੇ
ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਕਿਆ ਦੇਖਣਿ ਜੋ ਇਕੁ ਪਠਾ ਖੇਤਰੇ ਦਾ ਉਜੜਿਆ ਨਾਹੀ ॥ ਪਿਆਦੇ
ਆਇ ਆਖਿਆ ਜੀ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਉਜੜਿਆ ॥ ਤਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਉਸ ਖੇਤਰੇ
ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਕੀਤਾ ॥ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਕਾਲੂ ਦੋਵੇ ਘਰਿ ਆਏ ॥ ਤਾ ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ
ਬਾਬੇ ਦੇ ਘਰਿ ਦੁਇ ਬੇਟੇ ਹੋਏ ॥ ਲਖਮੀ ਦਾਸੁ ਅਤੇ ਸਿਰੀ ਚੰਦੁ ॥ ਪਰੁ ਬਾਬੇ ਦੀ
ਉਦਾਸੀ ਮਿਟੈ ਨਾਹੀ ॥ ਰੁਖੀ ਬਿਰਖੀ ਜਾਇ ਇਕੰਤ ਬਹੈ ॥ [੩ ॥]

[ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਂ ਨ ਫਿਰੀ] ਇਕ ਦਿਨੁ ਬਾਬਾ ਇਕੁ ਬਾਗੁ/ਵਿਖਿ ਰੁਖਾ ਹੇਠ ਸਉ ੮ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੩
ਬਾਬਾ ਰੁਖ ਹੇਠ ਸੁਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਛਾਂ ਨਹੀਂ
ਫਿਰੀ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਸਾਥੀ ਉਸ
ਵਲ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ।

ਰਹਿਆ ਆਹਾ ॥/ਸੁਤਿਆ ਸੁਤਿਆ ਦਿਨ ਲਥਾ ਉਠਿਉ ਸੂਲਿ ਨਾਹੀ ॥ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੁ ੯ (ੳ)
ਸਿਕਾਰ ਖੇਡ ਆਵਦਾ ਥਾ ॥ ਜਾ ਵੇਖੇ ਤਾ ਕੋਈ ਦਰਖਤੁ ਹੇਠਿ ਸੁਤਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ
ਹੋਰਨਾ ਦਰਖਤਾ ਦਾ ਪਛਾਵਾ ਚਲਿ ਗਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਦਰਖਤ ਦਾ ਪਛਾਵਾ ਉਥਾਊ
ਖੜਾ ਹੈ। ਤਬ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਆਖਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਉਠਾਲਿਉ ਦੇਖਾ ਏਹੁ ਕਵਣੁ ਹੈ ॥
ਜਾ ਉਠਾਇਓਨ ਤਾ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ ॥ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਆਖਿਆ ਯਾਰੋ [5]ਕਲਿ ਵਾਲੀ
ਗਲਿ[5] ਭੀ ਡਿਠੀ ਆਹੀ ॥ ਅਤੇ ਅਜੁ ਭੀ ਦੇਖਹੁ ॥ ਏਹੁ ਖਾਲੀ ਨਾਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਛੁ
ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੈ। ਤਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੁ ਘਰਿ ਆਇਆ ਆਇ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਨੂੰ
ਸਦਾਇਉਸੁ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਕਾਲੂ ਮਤੁ ਏਸ ਪੁਤਰੇ ਨੂੰ '[6]ਮਰੁ ਫਿਟੁ[6]' ਆਖਦਾ ਹੋਵਹਿ ॥
ਏਹ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਸਦਕਾ ਮੇਰਾ ਸਹਰੁ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਕਾਲੂ ਤੂੰ ਭੀ ਨਿਹਾਲੁ
ਹੋਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਤਰੁ ਨਾਨਕੁ ਪੈਦਾ/ਹੋਆ ਹੈ। ਤਬ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ੯ (ਅ)
ਗਲਿ ਖੁਦਾਇ ਜਾਣੈ ॥

---

[1]ਫ਼ਾ, ਮਜਜ਼ੂਬ, ਸੁੱਧ-ਬੁੱਧ ਹੀਨ, ਕਮਲਾ। [2]ਲੁਟਿਆ ਗਇਆ। [3]ਤਪਾਵਸ, ਨਿਆਂ।
[4]ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ 'ਵੈਂਦਾ' ਹੈ, ਜੋ ਵਧੇਰੇ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [5]ਖੇਤ ਹਰਿਆ
ਵਾਲੀ ਗੱਲ [6]ਫਿਟੇ ਮੂੰਹ; ਗਾਲੀ ਦੇਣਾ।

[ਖੇਤੀ, ਵਣਜ, ਸੌਦਾਗਰੀ ਆਦਿ] ਕਾਲੂ ਘਰਿ ਉਠਿ ਆਇਆ ਪਰੁ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕੁ ਫਕੀਰਾ ਨਾਲਿ ਮਜਲਸਿ ਕਰੇ ਹੋਰਸ ਕਿਸੇ ਨਾਲਿ ਗਲਿ ਕਰੈ ਨਾਹੀ ॥ ਪਰੁ
ਸਭੁ ਪਰਵਾਰੁ ਦੁਖਿਆ ॥ ਆਖਣਿ ਨਾਨਕੁ ਕਮਲਾ ਹੋਆ ॥ ਤਬ ਮਾਤਾ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ
ਆਈ ॥ ਆਖਿਓਸੁ ਬੇਟਾ ਫਕੀਰਾ ਨਾਲਿ ਬੈਠਿਆ ਸਰਦੀ ਨਾਹੀ ॥ ਤੈਨੂੰ ਘਰੁ ਬਾਰੁ
ਹੋਆ ਪੁਤਰ ਧੀਆ ਹੋਏ ॥ ਰੁਜਗਾਰੁ ਕਰਿ ॥ ਨਿਤੁ ਨਿਤੁ ਕਮਲੀਆ ਗਲਾ ਛਡਿ ॥
ਅਸਾਨੂੰ ਲੋਕ ਹਸਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਜੋ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁਤਰੁ ਮਖਟੂ ਹੋਆ ॥ ਜਾ ਇਹ ਗਲ ਮਾਤਾ
ਆਖੀ ਤਾ ਨਾਨਕੁ ਦੇ ਦਿਲ ਲਗੀਆ ਕਾਈ ਨਾਹੀ ॥ ਪਰੁ ਫਿਕਰਵਾਨੁ[1] ਹੋਇ ਕੈ ਪੈ
ਰਹਿਆ ॥ ਬੋਲੈ ਕਿਸੈ ਨਾਲਿ ਨਾਹੀ ॥ ਜਿਉ ਪਇਆ ਦਿਹਾੜੇ ਚਾਰ ਪਇਉ
੧੦ (ੳ) ਰਹਿਆ ॥ ਜਾ ਮਲਿ[2] ਚੁਕੀ ਤਾ ਬਾਬੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਸੂ ਪਾਸਿ ਆਈ ॥ ਆ/ਖਿਓਸੁ
ਸਸੂ ਕਿਅ ਬੈਠੀ ਹੈ ਜਿਸੁ ਦੇ ਪੁਤਰੁ ਪਏ ਦਿਹਾੜੇ ਚਾਰ ਪੰਜਿ ਗੁਜਰੇ ਹੈਨਿ ॥ ਖਾਦਾ
ਪੀਦਾ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਆਖਿਓਸੁ ਬੇਟਾ ਤੁਧੁ ਨੂ ਪਇਆ ਕਿਉਕਰਿ
ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਛੁ ਖਾਹੁ ਪੀਉ ॥ ਖੇਤਰੀ ਦੀ ਸਾਰਿ[3] ਲਹੁ ਕਛੁ ਰੁਜਿਗਾਰ ਦੀ ਖਬਰੁ
ਲਹੁ ॥ ਤੇਰਾ ਸਭ ਪਰਵਾਰੁ ਦਿਲਗੀਰੁ[4] ਰਹਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਬੇਟਾ ਜੇ ਤੁਧੁ ਕਾਈ ਗਲਿ
ਨਾਹੀ ਭਾਵਦੀ ॥ ਨਾ ਕਰਿ ਅਸੀ ਤੁਧੁ ਨੂ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਆਖਦੇ ॥ ਤੂੰ ਫਿਕਰਵਾਨੁ
ਕਿਉ ਹੋਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਨੁ ਖਬਰੁ ਹੋਈ ਕਾਲੂ ਆਖਿਆ ਬਚਾ ਤੁਧੁ ਨੂੰ ਕਿਆ
ਆਖਦੇ ਆਹੇ ॥ ਪਰੁ ਰੁਜਿਗਾਰੁ ਕੀਤਾ ਭਲਾ ਹੈ ॥ ਜੇ ਖਤਰੀਆ ਦੇ ਪੁਤਰਾ ਪਾਸ
ਪੰਜੀਹੇ[5] ਹੋਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾ ਰੁਜਿਗਾਰੁ ਨਾਹੀ ਕਰਦੇ ਬਚਾ ਜੀ ਕਿਰਤ ਕੀਤੀ ਭਲੀ
ਹੈ ॥ ਬਚਾ ਅਸਾਡੀ ਖੇਤੀ ਬਾਹਰਿ ਪਕੀ ਖੜੀ ਹੈ ਜੇ ਵਿਚਿ ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਈਐ ॥
੧੦ (ਅ) ਤਾ ਉਜੜੇ/ਨਾਹੀ ਕਿ ਨਾ ॥ ਤਾ ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੇ ਕਿ ਨਾ ਵਾਹੁ ਵਾਹ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ
ਭਲਾ ਹੈ ॥ ਬਚਾ ਖੇਤੀ ਖਸਮਿ ਸੇਤੀ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ਆਖਿਓਸੁ
ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਸਾ ਨਿਵੇਕਲੀ[6] ਖੇਤੀ ਵਾਹੀ ਹੈ ਅਸਾ ਹਲੁ ਵਾਹਿਆ ਹੈ ਜਿਮੀ ਵਤਰ
ਆਈ ਹੈ ਅਠੇ ਪਹਰਿ ਖੜੇ ਰਹਦੇ ਆਹੇ ॥ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਸੀ ਅਪਣੀ ਖੇਤਰੀ ਸਾਬੁ
ਨਾਹੀ ਰਖਿ ਸੰਘਦੇ ਪਰਾਈ ਦੀ ਖਬਰ ਅਸੀ ਕਿਆ ਜਾਣਾਹੇ ॥ ਤਾ ਕਾਲ ਹੈਰਾਨੁ
ਹੋਇਆ ॥ ਆਖਿਓਸੁ ਦੇਖੋ ਵੇ ਲੋਕੋ ਏਹੁ ਕਿਆ ਆਖਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਆਖਿਆ
ਤੁਹਿ ਨਿਵੇਕਲੀ ਖੇਤਰੀ ਕਦਿ ਦੀ ਵਾਹੀ ਹੈ ॥ ਅਗੋ ਅਗੇਰੇ ਤੂੰ ਕਮਲੀਆ ਗਲਾ
ਛਡਿ ॥ ਅਤੇ ਜੇ ਤੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ਤ ਅਗਲੇ ਫਸਲ ਤੁਹਾਨੂ ਨਿਵੇਕਲੀ ਖੇਤਰੀ ਵਾਹਿ
੧੧ (ੲ) ਦੇਹਾਗੇ ॥ ਦੇਖਾ ਤੂੰ ਕਿਉਕਰਿ ਪਕਾਇ ਖਾਵੈਗਾ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ/ਨਾਨਕ ਬੋਲਿਆ
ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਸਾ ਖੇਤਰੀ ਹੁਣ ਵਾਹੀ ਹੈ ॥ ਅਤੈ ਭਲੀ ਜੰਮੀ ਹੈ ॥ ਦਿਸਣਿ ਪਾਸਣਿ[7]
ਭਲੀ ਹੈ ॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਅਸਾ ਤੇਰੀ ਖੇਤਰੀ ਪਕੀ ਡਿਠਿਆ
ਨਾਹੀ ਕਿਆ ਜਾਣਾਹੇ ਤੂੰ ਕਿਆ ਕਹਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਨਾਨਕ ਆਖਿਆ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਸਾ
ਉਹੁ ਖੇਤਰੀ ਵਾਹੀ ਹੈ ਤੂੰ ਆਪੇ ਸੁਣੇਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਇਕੁ ਸਬਦੁ ਸੋਰਠਿ ਵਿਚਿ
ਉਠਾਇਆ ॥ ਰਾਗ ਸੋਰਠਿ ॥ ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਰਣੀ ਕਿਰਸਾਣੀ [ਕਰਣੀ][8] ਸਰਮੁ

[1]ਚਿੰਤਾਤੁਰ । [2]ਮੈਲ, ਉਦਾਸੀ (?) [3]ਖ਼ਬਰ । [4]ਉਦਾਸ । [5]ਪੈਸੇ, ਟਕੇ ।
[6]ਵੱਖਰੀ । [7]ਪਿਸਣ ਨੂੰ [8]ਇਹ ਪਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ।

ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ ॥ ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖ ਸੁਹਾਗਾ ਰਾਖ[1] ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ ॥ ਭਾਉ ਕਰਮੁ
ਕਰਿ ਜੰਮਸੀ ਸੇ ਘਰਿ ਭਾਗਠਿ ਵੇਖੁ ॥ ੧ ॥ ਭੋਲਿਆ[2] ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਹੋਇ ॥
ਇਨ ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥ਰਹਾਉ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਕਾਲੂ ਬੋਲਿਆ ॥
ਆਖਿਓਸੁ ਨਾਨਕੁ ਤੂੰ ਹਟਿ ਬਹੁ ॥ ਅਸਾਡੀ ਖੇਤਰੀ ਹਟੁ ਹੈ ॥ ਤਬ / ਬਾਬਾ ਦੂਜੀ ੧੧ (ਅ)
ਪਉੜੀ ਬੋਲਿਆ ॥ ਹਾਣੁ ਹਟੁ ਕਰਿ ਆਰਜਾ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਵਥੁ ॥ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦੁ
ਕਰਿ ਭਾਂਡ ਸਾਲ ਤਿਸ ਵਿਚਿ ਤਿਸ ਨੂੰ ਰਖੁ ॥ ਵਣਜਾਰੇ ਸੌ[3] ਵਣਜੁ ਕਰਿ ਲੈ
ਲਾਹਾ ਮਨਿ ਸਚਿ[4] ॥੨॥ ਤਾ ਫੇਰ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਜਿ ਤੂੰ ਹਟਿ ਭੀ ਨਾਹੀ ਬੈਠਿਦਾ
ਤਾ ਤੂ ਘੋੜੇ ਲੈ ਕਰਿ ਸਉਦਾਗਰੀ ਕਰੁ ਮਤ ਤੇਰਾ ਆਤਮਾ ਉਦਾਸੁ ਰਹਿਦਾ ਹੈ ॥
ਤੂੰ ਰੁਜਿਗਾਰੁ ਭੀ ਕਰਿ ਅਤੈ ਪਰਦੇਸੁ ਭੀ ਫਿਰੁ ਵੇਖੁ ॥ ਅਸੀ ਭੀ ਆਖਾਹੇ ਜੁ
ਰੁਜਿਗਾਰ ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਹੁਣੇ ਆਵਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ ਆਖੀ ।
[5]ਸਉਣ ਸਾਸਤੁ[5] ਸਉਦਾਗਰੀ ਸਤਿ ਘੋੜੇ ਲੈ ਚਲੁ ॥ ਖਰਚੁ ਬੰਨੁ
ਚੰਗਿਆਈਆ ਮਤ ਮਨਿ ਜਾਣਹਿ ਕਲੁ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਦੇਸ ਜਾਹਿ ਤਾ ਸੁਖੁ
ਲਹਹਿ ਮਹਲੁ ॥ ੩ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਕਾਲੂ ਆਖਿਆ ਨਾਨਕਾ ਤੂੰ ਅਸਾ ਥੀ ਰਹਿਆ
ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਤੂੰ ਜਾਹਿ ਚਾਕਰੀ / ਕਰੁ ॥ ਭਣਵਈਯਾ ਜੈ ਰਾਮੁ ਦਉਲਤ ਖਾਨ ਪਠਾਣ ੧੨ (ੳ)
ਥੇ ਮੋਦੀ ਹੈ । ਸੁਲਤਾਨੁਪੁਰ ਉਸੁ ਪਾਸਿ ਤੂ ਜਾਹਿ ਚਾਕਰੀ ਕਰੁ ॥ ਮਤੁ ਉਥੈ
ਤੇਰਾ ਆਤਮਾ ਟਿਕੈ ॥ ਅਸਾ ਤੇਰਾ ਖਟਣੁ ਛਡਿਆ ਹੈ ॥ ਬੇਟਾ ਜੇ ਤੂੰ ਉਦਾਸਿ
ਹੋਇ ਕੈ ਜਾਹਿਗਾ ਤਾ ਸਭ ਕੋ ਆਖੈਗਾ ਜੋ ਕਾਲੂ ਕਾ ਪੁਤਰੁ ਫਕੀਰ ਹੋਇ
ਗਇਆ ॥ ਅਸਾਨੂੰ ਲੋਕ ਮੇਹਣੇ ਦੇਸਣਿ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਚਉਥੀ ਪਉੜੀ ਆਖੀ ॥
ਲਾਇ ਚਿਤ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਮੰਨਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਕੰਮੁ ॥ ਬੰਨੁ ਬਦੀਆ ਕਰਿ ਧਾਵਣੀ
ਤਾਕੋ ਆਖੈ ਧੰਨੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਵੇਖੇ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਚੜੈ ਚਵਗਣੁ ਵੰਨੁ ॥ ੪ ॥ ਤਾ
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਸਾਡੀ ਖੇਤੀ ਬੀਜੀ ਸੁਣੀਆ ਕਿਉ ॥ ਪਿਤਾ ਜੀ
ਅਸਾਡੀ ਖੇਤੀ ਖਰੀ ਜੰਮੀ ਹੈ ॥ ਅਸਾ ਇਸੁ ਖੇਤ੍ਰੀ ਦਾ ਇਤਨਾ ਭਰਵਾਸਾ ਹੈ ॥
ਜੋ [6]ਹਾਸਲ ਦੀਵਾਨ[6] ਕਾ ਸਭੋ ਉਤਰੇਗਾ ॥ ਪੁਤਰ ਧੀਆ ਕੁ/ਟੰਬ ਸਭੁ ਸਖਾਲੇ ੧੨ (ਅ)
ਹੋਵਨਿਗੇ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਕਾ ਕਰਜੁ ਭੀ ਉਤਰੇਗਾ ॥ ਅਰੁ ਫਕੀਰ ਭਿਰਾਉ ਭਾਈ
ਸਭੁ ਕੋ ਵਰਸਾਵੈਗਾ ॥ ਜਿਸ ਸਾਹਿਬੁ ਦੀ ਮੈ ਕਿਰਸਾਣੀ ਵਾਹੀ ਹੈ ॥ ਸੋ ਸਾਹਿਬ
ਮੇਰਾ ਬਹੁਤੁ ਖਸਮਾਨਾ[7] ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਜਿਸੁ ਦਿਨੁ ਦੀ ਉਸਦੇ ਨਾਲਿ ਬਣੀ ਹੈ
ਤਿਸੁ ਦਿਨੁ ਦਾ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਰਹਿਦਾ ਹਾ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਮੰਗਦਾ ਹਾ ਸੋ ਦੇਦਾ
ਹੈ । ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਸਾ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਟੋਲ ਲਧਾ ਹੈ ॥ ਸਉਦਾਗਰੀ ਚਾਕਰੀ ਹਟੁ
ਪਟਣੁ ਸਭੁ ਸਉਪ ਛਡਿਆ ਹੈਸੁ । ਤਾ ਕਾਲੂ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਆਖਿਓਸੁ
ਬੇਟਾ ਅਸਾ ਤੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸੁਣਿਆ ਡਿਠਾ ਕਿਹੁ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ
ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਜਿਨਾ ਡਿਠਾ ਹੈ ਤਿਨਾ ਸਲਾਹਿਆ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਇਕੁ ਸਬਦੁ ਉਠਾਇਆ ਆਸਾ ਵਿਚਿ ॥ ਰਾਗ ਆਸਾ ॥ ਸੁਣਿ ਵਡਾ

[1]ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਠਾਂਤਰ : 'ਰਖੁ', [2]'ਬਾਬਾ', [3]'ਸਿਉ', [4]'ਹਸੁ'।
[5]'ਸੁਣਿਸਾਸਤ'। [6]ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਾਲੀਆ। [7]ਅਪਣਾਉਂਦਾ।

੧੩ (ੳ) ਆਖੈ ਸਭ ਕੋ/ਇ ॥ ਕੇਵਡੁ ਵਡਾ ਡੀਠਾ ਹੋਇ ॥ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ਨ ਕਹਿਆ
ਜਾਇ ॥ ਕਹਣੈ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥੧॥ ਵਡੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ
ਗੁਣੀ ਗਹੀਰਾ ॥ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ ਤੇਰਾ ਕੇਤਾ ਕੇਵਡੁ ਚੀਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸਭਿ ਸੁਰਤੀ ਮਿਲਿ ਸੁਰਤਿ ਕਮਾਈ ॥ ਸਭ ਕੀਮਤਿ ਮਿਲਿ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ॥
ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਗੁਰ ਗੁਰ ਹਾਈ ॥ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ਤੇਰੀ ਤਿਲੁ
ਵਡਿਆਈ ॥ ੨ ॥ ਸਭਿ ਸਤ ਸਭਿ ਤਪ ਸਭਿ ਚੰਗਿਆਈਆ ॥ ਸਿਧਾ ਪੁਰਖਾ
ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆ ॥ ਤੁਧੁ ਵਿਣੁ ਸਿਧੀ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈਆ ॥ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ
ਨਾਹੀ ਠਾਕਿ ਰਹਾਈਆ ॥ ੩ ॥ ਆਖਣ ਵਾਲਾ ਕਿਆ ਬੇਚਾਰਾ ॥ ਸਿਫਤੀ
ਭਰੇ ਤੇਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਤਿਸੈ ਕਿਆ ਚਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੁ
੧੩ (ਅ) ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਤਾ ਕਾਲੂ ਫੇਰਿ ਕਹਿਆ ਏਹ ਗਲਾ/ਛਡਿ
ਲੋਕਾ ਦਾ ਰਾਹੁ ਪਕੜ ॥ ਕਿਰਤ ਬਿਨਾ ਜੀਵਣੁ ਔਖਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਨਾਨਕੁ
ਚੁਪ ਕਰ ਰਹਿਆ ॥ ਕਾਲੂ ਉਠ ਗਇਆ ॥ ਜਾਇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤੁ ਲਗਾ ॥
ਆਖਿਓਸੁ ਏਹੁ ਅਸਾਡਿਊ ਕੰਮੋ ਕਾਜੋ ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਬਾਹਰੋ ਤਾ ਖੇਤਰੀ ਪਤਰੀ
ਉਜੜੇ ਨਾਹੀ ॥ ਤਬ ਸਭੁ ਕੁਟੰਬੁ ਬੇਦੀਆ ਕਾ ਲਗਾ ਝੂਰਣਿ ॥ ਸਭ ਆਖਣਿ ਲਗੇ ਜੋ
ਵਡਾ ਹੈਫ[1] ਹੋਆ ॥ ਜੋ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁਤਰੁ ਦੇਵਾਨਾ ਹੋਆ ॥ ਤਾ ਫੇਰਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
ਚੁਪ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ਮਹੀਨੇ ਤਿਨ ਅੰਦਰਿ ਪਇਆ ਰਹਿਆ ॥ ਖਾਵੈ ਪੀਵੈ ਕਿਛੁ
ਨਾਹੀ ॥ ਸਾਰਾ ਪਰਵਾਰੁ ਵੇਦੀਆ ਕਾ ਉਦਰਿਆ ॥ ਸਭੁ ਲਗੇ ਆਖਣੁ ਕਾਲੂ ਨੂ ॥
੧੪ (ੳ) ਤੂ ਕਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਤੁ ਪਇਆ ਰਹਿਦਾ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਕੋਈ ਵੈਦੁ ਸਦਾ/ਇ

ਚਿਤ੍ਰ ਨੰਬਰ ੪
ਵੈਦ ਬਾਬੇ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਦੇਖ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਕੋਲ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਤੇ
ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਖੜੇ ਹਨ।

ਕਰ ਪੁਤਰੁ ਦਾ ਇਲਾਜੁ ਕਰਾਇ ॥ ਮਤੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਖ ਦੇ ਉਹਲੇ ਲਖ ਕਰਦਾ
ਹੋਵੈ ॥ ਲੋਕ ਆਖੈਗਾ ਕਾਲੂ ਜੁ ਪੰਜੀਹਿਆ[2] ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪੁਤਰ ਦਾ ਇਲਾਜੁ ਨਾਹੀ
ਕਰਦਾ ॥ ਪੰਜੀਹ ਕਿਤਣੇ ਜਾ ਪੁਤਰੁ ਸਲਾਮਤਿ[3] ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਉਠਿ ਖੜਾ
ਹੋਇਆ ॥ ਜਾਇ ਕਰਿ ਵੈਦੁ ਸਦਿ ਆਦੇਸੁ ॥ ਤਾ ਵੈਦੁ ਆਇ ਕੈ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥
ਬਾਬੇ ਦੀ ਬਾਹਿ ਲਗਾ ਪਕੜਣਿ ॥ [੪ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥
ਗੁਮ ਪੱਤਰੇ [ਗੋਸਟ] ਵੈਦੁ ਨਾਲਿ ॥/[4]ਤਾ ਬਾਬੇ ਬਾਹ ਛਿਕ ਲਈ ॥ ਪਗੁ[5] ਛਿਕ ਕਰਿ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਠਿ ਬੈਠਾ ॥ ਆਖਣ ਲਗਾ ਰੇ ਵੈਦੁ ਤੈਂ ਕਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਵੈਦਿ ਕਹਿਆ
ਪਾਠ ਜੋ ਤੇਰੇ ਆਤਮੇ ਰੋਗ ਹੈ ਸੋ ਦੇਖਦਾ ਹਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਹਸਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ

[1]ਅਫਸੋਸ, ਦੁਖ। [2]ਰੁਪਏ, ਪੈਸੇ। [3]ਨਰੋਆ, ਅਰੋਗ। [4]ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਚਾਰ ਪੱਤਰੇ (੧੫-੧੮) ਗੁਮ ਹੋਣ ਕਾਰਣ "ਤਾ ਬਾਬੇ ਬਾਹ ਛਿਕ ਲਈ" ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਨਾ ੪੭ ਉਪਰ "ਤਾਂ ਮੈ ਨਵਾਬ ਪਾ/ਸਿ" ਤਕ ਦਾ ਪਾਠ ਭਾ. ਵਿ. ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਪਈ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੰ. ੧੯੪ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਗਇਆ ਹੈ। [5]ਪੈਰ।

ਭਾ. ਵਿ. ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੰ. ੧੯੪ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬੋਲਿਆ ॥ [1]ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ ਪਕੜਿ ਢਢੋਲੇ ਬਾਹਿ ॥ ਭੋਲਾ ਵੈਦੁ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ ॥ [2]ਜਾਹਿ ਵੈਦਾ ਘਰਿ ਆਪਣੇ ਮੇਰੀ ਆਹਿ ਨਾ ਲੇ ॥ ਹਮ ਰਤੇ ਸਹਿ ਆਪਣੇ ਤੂ ਕਿਸਿ ਦਾਰੂ ਦੇਹਿ[2] ॥ [3]ਵੈਦਾ ਵੈਦੁ ਸੁ ਵੈਦੁ ਤੂੰ ਪਹਲਾ ਰੋਗੁ ਪਛਾਣੁ ॥ ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਲੋੜਿ ਲਹੁ ਜਿਤੁ ਵੰਞੈ ਰੋਗਾ ਘਾਣੁ[3] ॥ [4]ਦੁਖੁ ਲਾਗੈ ਦਾਰੂ ਘਣਾ ਵੈਦੁ ਖੜੋਆ ਆਇ ॥ ਕਾਇਆ ਰੋਵੈ ਹੰਸੁ ਪੁਕਾਰੈ ਵੈਦੁ ਨ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ॥ ਜਾਹਿ ਵੈਦਾ ਘਰਿ ਆਪਣੇ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ਮਕੋਇ ॥ ਜਿਨਿ ਕਰਤੇ ਦੁਖੁ ਲਾਇਆ ਨਾਨਕ ਲਾਹੈ ਸੋਇ[4] ॥ ੧ ॥ ਬੈਦ ਦੇ ਪਰਿਥਾ ਹੋਰੁ ਸਬਦੁ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਰਾਗੁ ਮਲਾਰਿ ਵਿਚਿ ॥ [5]ਵੈਦ ਨ [ਭੋਲੇ] ਦਾਰੂ ਲਾਇ ॥ ਇਸ ਮਨ ਆਪਨੇ ਕੋ ਮਿਲੇ ਸਜਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਰਦੁ ਹੋਵੈ ਦੁਖੁ ਰਹੈ ਸਰੀਰ ॥ ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਨ ਲਾਗੈ ਬੀਰਿ ॥੧॥ ਦੁਖੁ ਮਹੁਰਾ ਮਾਰਣੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸੀਲੁ ਸੰਤੋਖੁ ਪੀਸਣੁ ਸਤੁ ਦਾਨੁ ॥ ਨਿਤ ਨਿਤੁ ਲਾਇ ਨ ਛੀਜੈ ਦੇਹ ॥ ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜਮੁ ਮਾਰੇ ਠੇਹ ॥੨॥ ਸਾਦਿ ਕਰ ਸਮਧਾਂ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕਰੁ ਤੇਲੁ ॥ ਕਾਮੁ ਕਰੋਧ ਅਗਨੀ ਸੋ ਮੇਲੁ ॥ ਹੋਮੁ ਜਗੁ ਸਭੁ ਪਾਠਿ ਪੁਰਾਨੁ ॥ ਜੋ ਤਿਸ ਭਾਵੈ ਸੋ ਪਰਵਾਨੁ ॥੩ ॥ ਹਾਜ ਮਾਲੁ ਜੋਬਨ ਸਭੁ ਛਾਵ ॥ ਰਥੁ ਫਿਰੰਦੇ ਦੀਸਹਿ ਥਾਵ ॥ ਅਗੈ ਨਾਉ ਨਾ ਦਿਸੈ ਜਾਤਿ ॥ ਓਥੈ ਦਿਨੁ ਐਥੈ ਸਭਿ ਰਾਤਿ ॥ ਤਪਿ ਕਾਗਦੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ਜਿਨਿ ਕੋ ਲਿਖਿਆ ਏਹੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਸੇ ਧੰਨਵੰਤਿ ਦਿਸੈ ਦਰਿ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਧੰਨੀ ਮਾਇ ॥੪॥ ਤਾ ਵੈਦ ਡਰਿ ਗਇਆ ਹਟਿ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਵੈਦਿ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਗੁ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਤੁਸਾ ਚਿੰਤਾ ਕੁਛੁ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ਏਹੁ ਪਰਦੁਖ ਭੰਜਨੁ[6] ਹੈ ॥ [੫ ॥ ਸਾਖੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਕੀ ॥]

[**ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ**] ਤਾ ਬਾਬਾ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ॥ ਜੈ ਰਾਮ ਬਾਬੇ ਕਾ ਭਣਵਯਾ ਥਾ ਦਉਲਤਿ ਖਾਨਿ ਪਠਾਣਿ ਕਾ ਮੋਦੀ[7] ਥਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰਿ ਰਹਿੰਦਾ ਥਾ ॥ ਉਸਿ ਸੁਣਿਆ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਹੈਰਾਨੁ ਰਹਦਾ ਹੈ ਕੰਮੁ ਕਾਜੁ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ਕਰਦਾ ॥ ਉਸਿ ਲਿਖੀ ਚੀਰੀ[8] ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਤੂੰ ਅਸਾ ਨੂੰ ਆਇ ਮਿਲਿ ਜਾਹਿ ॥ ਤਾ ਏਹਿ ਚੀਰੀ ਨਾਨਕ ਪੜੀ ਆਖਿਓਸੁ ਜੁ ਜੈ ਰਾਮਿ ਜੋਗ ਮਿਲਹਿਗੇ ॥ ਤਾ ਘਰ ਦਿਆਂ ਆਦਿਮੀਆ ਆਖਿਆ ਜੋ ਏਹੁ ਜਾਵੈ ਤਾ ਭਲਾ ਹੈ ਮਤੁ ਇਸ ਦਾ ਮਨ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨੂੰ ਲਗਾ ਪਹੁੰਚਨਿ [॥ ਤਬ ਬਾਬਾ] ਉਠਿ ਚਲਿਆ ॥ ਤਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਗੀ ਬੈਰਾਗਿ ਕਰਨ ਆਖਿਓਸੁ ਜੀ ਤੂ ਅਸਾਂ ਜੋਗ ਅਗੈ ਮੁਹਿ ਨਾਹੋ ਲਾਇਦਾ ਪਰਦੇਸਿ ਗਇਆ ਕਿਉਕਰਿ ਆਵੈਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੈ ਆਖਿਆ ਭੋਲੀਏ ਅਸੀ ਏਥੈ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਰਿ ਓਥੈ ਕੀ ਕਰਹਿਗੇ ਅਸੀ ਤੁਸਾਡੇ ਕਿਤੇ ਕੰਮ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ ॥ ਜੇ ਤੁਸੀ ਘਰਿ ਬੈਠੇ ਹੋਂਦੇ ਸੇ ਤਾ ਮੇਰੇ ਭਾਣੈ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਕੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਹੋਂਦੀ ਸੀ ਏਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਮੇਰੇ ਕਿਤੈ ਕੰਮ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ

---

[1]ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਪੰਨਾ ੧੨੭੯ ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। [2]ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। [3]ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ. ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਲਾ ੨ ਦਾ ਹੈ। [4]ਇਹ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। [5]ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਥੇ ਦਿੱਤਾ ਪਾਠ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹੋਰਵੇਂ ਹੈ; ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਵੇਖੋ ਸ੍ਰੀ. ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੧੨੫੬। [6]ਪੁ. ਜ. ਸਾ. ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭੰਜਨਹਾਰ' ਹੈ। [7]ਭੰਡਾਰਖਾਨੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅਧਿਕਾਰੀ। [8]ਚਿੱਠੀ; ਪੁ. ਜ. ਸਾ. ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਿਤਾਬਤ' ਹੈ।

ਭਾ. ਵਿ. ਹ.ਲ. ਨੰ. ੧੯੪ ਤੋਂ ਲਇਆ ਪਾਠ

ਦਿਆਲੁ ਹੋਇਆ ਆਖਿਉਸੁ ਚਿੰਤਾ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ॥ ਦਿਨੁ ਦਿਨੁ ਤੇਰੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਹੋਵੈਗੀ ॥ ਤਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਫੇਰਿ ਆਖਿਆ ਜੀ ਮੈ ਪਿਛੈ ਰਹਦੀ ਨਾਹੀ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲਿ ਲੈ ਚਲੁ ॥ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਪਰਮੇਸਰ ਕੀਏ ਅਜੇ ਹਉ ਜਾਦਾ ਅਜੇ[1] [ਅਗਾਂਹ ਕੀ][2] ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਮੇਰੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰਿ ਦੀ ਕਾਈ ਲਗੀ[3] ਤਾਂ ਮੈ ਸਦਾਇ ਲਈਂਗਾ ਤੂ ਆਗਿਆ ਮਨਿ ਲੈ ॥ ਤਾ ਉਹ ਚੁਪਿ ਕਰਿ ਰਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਭਾਈਆ ਬੰਧਾ ਪਾਸੋ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ। ਸੁਲਿਤਾਨੁਪਰ ਚਲਿਆ ॥ ਜਾ ਸੁਲਤਾਨੁਪੁਰ ਗਇਆ ਤਾਂ ਜੈ ਰਾਮੁ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ॥ ਭਾਈ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਹੋ ॥ ਤਾਂ ਜੈ ਰਾਮੁ ਦਉਲਤਿ ਖਾਨ ਪਾਸਿ ਗਇਆ ॥ ਜਾਇ ਕਰਿ ਦਉਲਤਿ ਖਾਨ ਪਾਸਿ ਅਰਜੁ ਕੀਤਾ ਆਖਿਉਸੁ ਨਵਾਬ ਜੀ ਮੇਰਾ ਇਕੁ ਸਾਲਾ ਪਿਛੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਪਰ ਬਹੁਤ ਪੜਿਆ ਹੈ ਨਵਾਬਿ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਚਾਹਦਾ ਹੈ। ਨਵਾਬਿ ਆਖਿਆ ਲੈ ਆਵੈ ॥ ਜੈ ਰਾਮੁ ਲੈ ਆਇਆ। ਪੇਸਕਸੀ[4] ਲੈ ਕਰਿ ਨਾਨਕੁ ਮਿਲਿਆ ॥ ਖਾਨੁ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ॥ ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਇਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕਿਆ ਹੈ ॥ ਜੈ ਰਾਮ ਕਹਿਆ ਇਸਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕੁ ਹੈ। ਤਾ ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਦਿਆਨਤਿਦਾਰ[5] ਨਦਰਿ ਆਵਦਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਕੰਮੁ ਸਭੁ ਇਸਿ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰੋ ॥ ਖਾਨ ਸਿਰੋਪਾਉ[6] ਦਿਤਾ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਤੇ ਜੈ ਰਾਮੁ ਦੋਵੈ ਘਰਿ ਆਏ। ਲਗੇ ਕੰਮੁ ਕਰਨਿ ਜੋ ਸਭੁ ਕੋ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ਸਭੇ ਲੋਕ ਆਖਣਿ ਲਗੇ ਜੋ ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਕੋਈ ਭਲਾ ਲੋਕ ਹੈ ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਖਾਨ ਪਾਸਿ ਸੁਪਾਰਸ[7] ਕਰੇ ਖਾਨੁ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ॥ ਅਰ ਜੋ ਕੁਛੁ ਅਲੂਫਾ[8] ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਖਵਾਏ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਅਰਥ ਦੇਵੈ ਅਰ ਰਾਤਿ ਕੋ ਕੀਰਤਨੁ ਹੋਵੈ ॥ ਪਿਛੋਂ ਘਰੋ ਤਲਵੰਡੀਓ ਮਰਦਾਨਾ ਡੂਮੁ[9] ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਆਇ ਮਿਲਿਆ ਅਰਿ ਹੋਰੁ ਪਿਛੋਂ ਜੁ ਕੋਈ ਆਵੈ ਤਿਨਿ ਕੋ ਭੀ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ॥ ਅਲੂਫਾ [ਕਰਾਇ ਦੇਵੈ ॥] ਸਭੁ ਕੋਈ ਰੋਟੀਆਂ ਲਗਾ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪਿਛੈ ਖਾਵਣਿ॥ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪਰਸਾਦਿ ਸਭਿ ਸੁਖਾਲੀ ਹੋਈ ॥ ਅਤੇ ਜਾ ਬਾਬੇ ਦੀ ਰਸੋਈ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਭਿ ਆਇ ਬਹਨਿ ॥ ਰਾਤਿ ਨੂ ਤਿਨ ਪਹਿਰ ਕੀਰਤਨੁ ਹੋਵੈ ॥ ਜਿਥੇ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਰਹੈ ਤਾ ਬਾਬਾ ਦਰੀਆਇ ਨਾਵਣਿ ਜਾਏ ਜਾ ਪਰਿਭਾਤਿ ਹੋਵੈ ਤਾ ਕਪੜੇ ਕਰਿ ਕੈ ਤਿਲਕੁ ਚੜਾਇ ਕਰਿ ਦਰਿਬਾਰਿ ਆਇ [10]ਦਫਤਰੁ ਘਿਨਿ[10] ਲਿਖਣਿ ਲਗੇ ॥ ਨਿਤੁ ਦਰੀਆਇ ਇਕਲਾ ਨਾਵਣਿ ਜਾਦਾ ਸੀ ॥

[ਵੇਈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼] ਇਕ ਦਿਨਿ ਇਕੁ ਖਿਜਮਤਿਦਾਰੁ[11] ਨਾਲਿ ਲੈਇ ਗਇਆ ॥ ਨਾਵਣਿ ॥ ਕਪੜੇ ਲਾਹਿ ਕਰਿ ਖਿਜਮਤਿਦਾਰਿ ਕੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਿਆਸੁ ॥ ਆਪਿ ਦਰੀਆਇ ਵਿਚਿ ਪਇਆ ਨਾਵਣਿ ॥ ਜਿਉ ਪਇਆ ਤਿਉ ਨਿਕਲਿਓ ਨਾਹੀ ਖਿਜਮਤਿਦਾਰਿ ਆਖਿਆ ਹੁਣੁ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ॥ ਇਕ ਪਹਰੁ ਦੁਇ ਪਹਰਿ ਗੁਦਰਿ ਗਏ ॥ ਨਿਕਲਿਓ ਨਾਹੀ ॥ ਖਿਜਮਤਿਦਾਰੁ ਖੜਾ ਖੜਾ ਥਕ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇਆ ॥

---

[1]ਹਾਂ। [2]ਪਾਠ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਨਾਲ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ। [3]ਪੁ. ਜ. ਸਾ. ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਣਸੀ' ਹੈ।
[4]ਨਜ਼ਰਾਨਾ। [5]ਹੱਥ ਦਾ ਸੁੱਚਾ। [6]ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਸਤਰ, ਖ਼ਿਲਅਤ।
[7]ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼। [8]ਭੱਤਾ। [9]ਮੀਰਾਸੀ। [10]ਚਿੱਠੀ-ਪੱਤਰ/ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ; ਪੁ.ਜ.ਸਾ. ਦੇ ਇਕ ਨੁਸਖ਼ੇ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਫਰਮਾਨ ਘਿਨਿ' ਹੈ। "ਫਰਮਾਨ" ਵਧੇਰੇ ਠੀਕ ਹੈ। [11]ਸੇਵਕ।

ਖਾਨਿ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ਆਖਿਓਸ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬਾਬਾ ਦਰਿਆਇ ਵਿਚਿ ਨਾਵਣ ਹ.ਲਿ.੧੯੪ ਦਾ
ਪਇਆ ਸੀ ਫਿਰ ਨਿਕਲਿਓ ਨਾਹੀ ॥ ਮੈ ਵੇਖਦਾ ਵੇਖਦਾ [1]ਹੁਟਿ ਪਇਆ ॥ ਜਾ ਪਾਠ (ਗਾਇਬ
ਮੈ ਥਕਾ ਜੁ ਏਹਿ ਨਿਕਲਿਓ ਨਾਹੀ ਮੈਂ ਕਿਆ ਕਰਾ ਤਾ ਮੈ ਨਵਾਬ ਪਾ/ਸਿ ਆਇਆ ॥ ੧੯ (ੳ)
ਤਬ ਖਾਨੁ ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਆ ਦਰੀਆਉ ਉਪਰਿ ਆਇ ਕਰਿ ਮਲਾਹ ਸਦਾਇ ॥
ਮਲਾਹਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਹੁਕਮੁ ਹੋਆ ॥ ਜੋ ਮੇਰਾ ਵਜੀਰੁ ਖਾਸਾ ਦਰੀਯਾਉ ਵਿਚਿ
ਗਾਇਬ[2] ਹੋਆ ਹੈ ਤੁਸਾਂ ਮਹਾ ਜਾਲੁ ਪਾਇਓ ॥ ਤੁਸਾਨੂੰ ਮੈਂ ਨਿਹਾਲਿ ਕਰਾਗਾ ॥
ਮਲਾਹ ਸੋਧ ਥਕੇ ਲਧੋ ਨਾਹੀ ॥ ਖਾਨੁ ਬਹੁਤੁ ਦਿਲਗੀਰੁ[3] ਹੋਆ ॥ ਆਖਿਓਸੁ
ਹਾਇ ਹਾਇ ਨਾਨਕੁ ਭਲਾ ਵਜੀਰੁ ਥਾ ॥ ਪਰੁ ਮੇਰਿਉ ਹਥੋਂ ਨਿਕਲਿ ਗਇਆ ॥
ਜਾ ਤਿਨ ਦਿਨ ਗੁਦਰੇ ਤਾ ਨਾਨਕੁ ਨਿਕਲਿ ਆਇਆ ॥ ਦਰੀਯਾਇ ਵਿਚਉ
ਉਸੇ ਘਾਟਿ ॥ ਲੋਕਾ ਡਿਠਾ ॥ ਲੋਕਾ ਆਖਿਆ ਏਹੁ ਤਾ ਨਾਨਕੁ ਦਰੀਯਾਇ ਵਿਚੁ
ਗਾਇਬ ਹੋਆ ਥਾ ਏਹੁ ਕਿਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਆ ॥ ਤਬ ਨਾਨਕੁ ਆਇ ਕਰ ਡੇਰੇ ਵਿਚਿ
ਵੜਿਆ ਡੇਰਾ ਲੁਟਾਇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ॥ ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ ਜੁੜਿ / ਗਇਆ ॥ ੧੯ (ਅ)
ਖਾਨ ਕਉ ਖਬਰ ਹੋਈ ਖਾਨ ਆਇਆ ਖਾਨ ਆਖਿਆ ॥ ਨਾਨਕ
ਬੋਲੇ ਬਤੇ[4] ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਲੋਕ ਆਖਨਿ ਨਾਨਕੁ ਕੂ ਕਛੁ ਦਰੀਯਾਇ ਵਿਚੋਂ ਹੋਆ
ਖਾਲੀ ਨਾਹੀ ॥ ਖਾਨੁ ਆਖਿਆ ਯਾਰੋ ਵੱਡਾ ਹੈਫ[5] ਹੋਆ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਕਉ ਕਛੁ
ਹੋਆ ॥ ਖਾਨੁ ਬਹੁਤੁ ਦਲਗੀਰੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥

[ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ] ਤਬ ਨਾਨਕ ਕੇ ਤੰਤਿ ਕਿਤਨਿਆ ਦਿਨੁ ਇਕੁ ਕੁਪੀਨ[6]
ਰਹੀ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਰਖਿਉ ਨਾਹੀ ॥ ਫਕੀਰਾ ਵਿਚ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ਨਾਲੇ
ਮਰਦਾਨਾ ਜਾਇ ਬੈਠਾ । ਇਕ ਦਿਨੁ ਬੈਠਿਆ ਗੁਜਰਿ ਭੀ ਗਇਆ ਤਾ ਅਗਲੇ ਦਿਨ
ਬਕਾਉ[7] ਲੈ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਲੋਕਾ
ਖਾਨ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਕਹਿਆ ॥ ਜੋ ਨਾਨਕੁ ਆਖਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ
ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਖਾਨੁ ਕਹਿਆ ਇਸ ਕੇ ਖਿਆਲ ਨਾਹੀ ਪਵਣਾ ਏਹੁ
ਫਕੀਰੁ ਹੈ ॥ ਤ/ਬ ਏਕ ਕਾਜੀ ਬੈਠਾ ਥਾ ॥ ਉਨ ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਖਾਨ ਜੀ ਏਹੁ ੨੦ (ੳ)
ਤਾ ਅਜਬੁ[8] ਹੈ ਜੁ ਆਖਦਾ ਹੈ ਨ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ ॥ ਤਾ
ਖਾਨੁ ਕਹਿਆ ਜਾਇ ਨਾਨਕੁ ਕਉ ਬੁਲਾਇ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥ ਤਾ ਆਦਮੀ ਆਇਆ
ਆਇ ਕਰ ਆਖਿਓਸੁ ਜੋ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਖਾਨੁ ਬੁਲਾਵਤਾ ਹੈ ॥ ਤਬ
ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ਮੈ ਤੇਰੇ ਖਾਨੁ ਕੀ ਕਿਆ ਪਰਵਾਹੁ ਪੜੀ ਹੈ ॥ ਤਾ ਲੋਕਾ
ਕਹਿਆ ਏਹੁ ਕਮਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬ
ਵਜਾਇ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇਆ ॥ ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਵਿਚ ਸਬਦੁ ਉਠਾਇਆ ॥
ਰਾਗ ਮਾਰੂ ॥ ॥ [9]ਕੋਈ ਆਖੈ ਭੂਤਨਾ ਕੋਇ ਕਹੈ ਬੇਤਾਲਾ ॥ ਕੋਈ ਆਖੈ
ਆਦਮੀ ਨਾਨਕੁ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਭਇਆ ਦੀਵਾਨਾ ਸਾਹ ਕਾ ਨਾਨਕ ਬਉਰਾਨਾ
[ਹਉ][10] ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਖਵਰੁ[11] ਨਾ ਜਾਣਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ

---

[1]ਥਕ ਗਇਆ । [2]ਲੋਪ । [3]ਉਦਾਸ । [4]ਗੱਲ ਕਰਨੀ । [5]ਅਫ਼ਸੋਸ । [6]ਲੰਗੋਟੀ । [7]ਬੋਲ, ਆਵਾਜ਼ਾ । [8]ਅਸਚਰਜ । [9]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁ.ਗ੍ਰੰ.ਸਾ., ਪੰਨਾ ੯੯੧ ਉਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । [10]ਇਹ ਪਦ ਰਹ ਗਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ; ਸੁਧਾਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁ.ਗ੍ਰੰ.ਸਾ. ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ । [11]ਗੁਰਬਾਣੀ, 'ਅਵਰ' ।

੨੦ (ਅ) ਤੈ ਦੇਵਾਨਾ / ਹੋਇ ॥ ਏਕੀ ਸਾਹਿਬੁ ਬਾਹਰਾ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥ ੨॥
ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਏਕਾ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੇ
ਖਸਮ ਕਾ ਦੂਜੀ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਕਾਇ ॥ ੩ ॥ ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ
ਜਾ ਸਾਹਿਬੁ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥ ਮੰਦਾ ਜਾਣੈ ਆਪਿ ਕਉ ਅਵਰੁ ਭਲਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੪ ॥
ਤਾ ਬਾਬਾ ਫੇਰ ਚੁਪ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ਜਾ ਕਦੇ ਬੋਲੇ ਤਾ [ਇਹੀ][1] ਬਕਾਉ ਬਕੇ
ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨ ਕੋ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਕਾਜੀ ਖਾਨ ਤਾਈ ਆਖਿਆ ॥
ਖਾਨ ਆਖਿਆ ਜਾਇ ਨਾਨਕ ਫਕੀਰ ਤਾਈ ਬੁਲਾਇ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਪਿਆਦੇ
ਗਏ ॥ ਪਿਆਦਿਆ ਆਖਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਖਾਨੁ ਬੁਲਾਵਦਾ ਹੈ ॥ ਖਾਨੁ
੨੧ (ੳ) ਕਹਿਦਾ ਹੈ [2]ਅਜ ਬਰਾ ਖੁਦਾਇ[2] ਦੀਦਾਰੁ ਦੇਹ ॥ ਤਬ / ਨਾਨਕੁ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ॥
ਆਖਿਉਸੁ ਅਬ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਸਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਮੈ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤਬੁ ਮੁਤਕਾ[3]
ਗਲਿ ਵਿਚ ਪਾਇ ਕਰ ਖਾਨ ਕਉ ਆਇ ਮਿਲਿਆ ॥ ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ
ਜੀ ਦੋਸਤੀ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਗਲੋ ਮੁਤਕਾ ਲਾਹਿ ਕਰ ਲਕਿ ਬੰਨੁ ਤੂ ਭਲਾ ਫਕੀਰੁ
ਹੈ ॥ ਬਾਬੇ ਤਬ ਨਾਨਕੁ ਗਲੋ ਮੁਤਕਾ ਲਾਹਿ ਕਰਿ ਕਮਰ ਬਧਾ ॥ ਖਾਨ ਕਹਿਆ
ਨਾਨਕਾ ਮੇਰੀ ਕਮਬਖਤੀ[4] ਹੈ ਜੁ ਤੁਧੁ ਜੇਹਾ ਵਜੀਰ ਫਕੀਰੁ ਹੋਵੈ ॥ ਤਬ
ਖਾਨੁ ਬਾਬੇ ਕਉ ਆਪਣੇ ਕੋਲਿ ਬਹਾਇਆ ॥ ਅਰੁ ਖਾਨੁ ਕਹਿਆ ਕਾਜੀ ਤੂੰ ਕਾਈ
ਬਾਤਿ ਨਾਨਕੁ ਪਾਸਹੁ ਪੁਛਦਾ ਹੈ ਤਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਪੁਛ ॥ ਨਾਹੀ ਬਾਹਰਿ
ਪੂਛਹਿਗਾ ਤਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਹਿਗਾ ॥ ਤਬ ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਤੂੰ ਜੁ
ਕਹਿਦਾ ਹੈ ਜੁ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ॥ ਸੋ ਤੈ ਕਿਆ
੨੧ (ਅ) ਪਾਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਸ/ਲੋਕੁ ਕਹਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ [5]ਮੁਸਲਮਾਨੁ
ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ ਜਾ ਹੋਇ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਏ ॥ ਅਵਲਿ ਅਉਲਿ ਦੀਨ ਕਰਿ
ਮਿਠਾ ਮਸਕਲ ਮਾਨਾ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ ॥ ਹੋਇ ਮੁਸਲਮੁ ਦੀਨ ਮੁਹਾਣੈ ਮਰਣ ਜੀਵਣ
ਕਾ ਭਰਮ ਚੁਕਾਵੈ ॥ ਰਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮਨੈ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਕਰਤਾ [ਮੰ]ਨੈ[6] ਆਪੁ
ਗਵਾਵੈ ॥ ਤਉ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਿਹਰਮਤਿ[7] ਹੋਵੈ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਾਵੈ ॥
੧ ॥ ਜਬ ਇਹ ਸਲੋਕ ਬਾਬੇ ਦਿਤਾ ਤਬ ਕਾਜੀ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ। ਤਬ
ਖਾਨੁ ਕਹਿਆ ਕਾਜੀ ਇਸ ਕਉ ਪੁਛ[ਣਾ] ਤਕਸੀਰ[8] ਹੈ ਏਹੁ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਕੋਈ
ਅਉਲੀਆ[9] ਹੈ ॥ ਤਬ ਪੇਸੀ[10] ਕੀ ਨਮਾਜ ਕਾ ਵਖਤੁ ਹੂਆ ॥ ਸਭੁ ਉਠਿ ਨਿਵਾ[ਜੁ]
ਕਉ ਚਲੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਭੀ ਨਾਲੇ ਗਇਆ ॥ ਤਬ ਕਾਜੀ ਸਭਨਾ ਥੀ
੨੨ (ੳ) ਅਗੇ ਖੜਾ ਹੂਆ ਨਿਵਾਜ ਕਉ ਕਰਣਿ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਕਾਜੀ ਕੀ / ਤਰਫ ਦੇਖ ਕਰ
ਹਸਿਆ ॥ ਕਾਜੀ ਡਿਠਾ ਜੁ ਨਾਨਕ ਹਸਦਾ ਹੈ ॥ ਜਬ ਨਿਵਾਜ ਕਰ ਮੁਕਾ ਤਾ ਕਾਜੀ
ਕਹਿਆ ਖਾਨੁ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ਡਿਠੋ ਕਿ ਨਾ ਜੁ ਅਸਾਡੀ ਨਿਵਾਜ ਵਲੋ ਨਾਨਕੁ ਦੇਖ

---

[1]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਹਰ ਰਹਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪੁ. ਜ. ਸਾ. ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਹੈ। [2]ਰੱਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ।
[3]ਸੇਲੀ, ਸਿਆਹ ਡੋਰਾ ਜੋ ਫਕੀਰ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ। [4]ਭੈੜੀ ਕਿਸਮਤ। [5]ਇਹ
ਸਲੋਕ ਵਾਰ ਮਾਝ ਕੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੧੪੧ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। [6]ਸੁਧਾਈ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ.
ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। [7]ਮਿਹਰਬਾਨ। [8]ਭੁਲ। [9]ਵਲੀ, ਪਿਆਰਾ। [10]ਦੁਪਹਰ ਵੇਲੇ ਦੀ ਨਮਾਜ
ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਢਲਣ ਲਗੇ।

ਕਰਿ ਹਸਦਾ ਹੈ ॥ ਤੂ ਆਖਿਦਾ ਸੇ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਭਲਾ ਫਕੀਰੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਖਾਨ ਕਹਿਆ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾਜੀ ਕਿਆ ਕਹਿਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਖਾਨੁ ਜੀ ਮੈ ਕਾਜੀ ਕੀ
ਕਿਆ ਪਰੁਵਾਹੁ ਪਈ ਹੈ ॥ [ਪਰ ਕਾਜੀ ਕੀ ਨਿਵਾਜ ਕਬੂਲ ਨਾਹੀ ਪਈ ॥][1] ਸੇ
ਇਤ ਵਾਸਤੇ ਹਸਦਾ ਹਾ ॥ ਤਬ ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਖਾਨੁ ਜੀ ਇਨ ਕੁਛੁ ਪਾਇਆ
ਹੈ ਤਾ ਮੇਰੀ ਤਕਸੀਰ ਜਾਹਰਿ ਕਰੈ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਖਾਨੁ ਜੀ ਜਾ ਕਾਜੀ ਨਿਵਾਜ
ਉਪਰਿ ਆਇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਇਸ ਕਾ ਈਮਾਨ[2] ਠਉਰੁ[3] ਨ ਥਾ ॥ ਇਸ
ਕੀ ਘੋੜੀ ਸੂਈ ਥੀ ॥ ਅਰੁ ਵਛੇਰੀ ਜਨਮੀ/ਥੀ ॥ ਵਛੇਰੀ ਛਡਿ ਕਰਿ ਆਇਆ ਥਾ ॥ ੨੨ (ਅ)
ਅਤੇ ਵੇੜੇ ਵਿਚਿ ਖੂਹੀ ਥੀ [॥] ਇਨ ਕਹਿਆ ਮਤੁ ਵਛੇਰੀ ਖੂਹੀ ਵਿਚਿ ਪਉਦੀ
ਹੋਵੈ ॥ ਇਸ ਦਾ ਈਮਾਨ ਉਹਾ ਗਇਆ ਥਾ ॥ ਤਾ ਕਾਜੀ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥
ਆਇ ਕਰ ਕਾਜੀ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਆਖਿਓਸੁ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕੁ ॥
ਇਸ ਕਉ ਵਡੀ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਨਿਵਾਜਸ[4] ਹੈ ॥ ਕਾਜੀ ਪਤੀਣਾ[5] [॥] ਕਾਜੀ
ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਅਸਾ [ਤੇ][6] ਇਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਦਾ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ
ਸਲੋਕੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ [7]ਜਿਨ ਕਉ ਭਉ ਤਿਨ ਨਾਹਿ ਭਉ ਮੁਚ
ਭਉ ਨਿਭਵਿ[ਆ] ॥ ਨਾਨਕ ਏਹੁ ਪਟੰਤਰਾ ਦਿਸ ਗੁਦਰਿ ਗਇਆ ॥ ਹੋਰੁ ਸਲੋਕੁ
ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ [8]ਮਿਹਰ ਮਸੀਤ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣ ॥
ਸਰਮ ਸੁਨਤ ਸੀਲੁ ਰੋਜਾ ਹੋਹਿ ਮੁਸਲਮਾ/ਨੁ ॥ ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰ ੨੩ (ੳ)
ਕਲਮਾ ਕਰੇਮੁ[9] ਨਿਵਾਜਿ ॥ ਤਸਬੀਹ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕੁ
ਰਖੈ ਲਾਜਿ ॥ ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸ ਸੂਅਰੁ ਉਸਿ ਗਾਇ ॥ ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ
ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ ॥ ਗਲੀ ਭਿਸਤ ਨ ਜਾਈਐ ਛੁਟੈ ਸਚੁ
ਕਮਾਇ ॥ ਮਾਰਣਿ ਪਾਇ[10] ਹਰਾਮੁ ਮੈ[11] ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਗਲੀ
ਕੂੜਈ ਕੂੜੋ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪੰਜ ਨਿਵਾਜਾ ਵਖਤ ਪੰਜ ਪੰਜਾ ਪੰਜੇ ਨਾਉ ॥
ਪਹਿਲਾ ਸਚੁ ਹਲਾਲੁ ਦੁਇ ਤੀਜੀ ਖੈਰਿ ਖੁਦਾਇ ॥ ਚਉਥੀ ਨਿਯਤ ਰਾਸਿ ਮਨਿ
ਪੰਜਵੀਂ ਸਿਫਤ ਸਨਾਇ ॥ ਕਰਣੀ ਕਲਮਾ ਆਖਿ ਕੈ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਦਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਜੇਤੇ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੇ ਕੂੜੀ ਪਾਇ ॥ ਜਾ ਇਹ ਸਲੋਕੁ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ॥
ਤਾ ਸਯਦਜਾਦੇ[12] ਸੇਖਜਾਦੇ[13] ਕਾਜੀ ਮੁਫਤੀ[14] ਖਾਨੁ ਖਨੀਨ[15] ਸਭੁ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ/ਗਏ ॥ ੨੩ (ਅ)
ਖਾਨੁ ਬੋਲਿਆ ਕਾਜੀਆ ਮੁਫਤੀਆ ਨੂੰ ਆਖਿਓਸੁ ਨਾਨਕੁ ਹਕੁ[16] ਕਉ ਪਹੁਤਾ ਹੈ ॥

---

[1]ਮੂਲ ਪੋਥੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਕਲ ਕਰਦਿਆਂ ਰਹਿਆ ਇਹ ਵਾਕ ਅਸਾਂ ਪੁ. ਜ. ਸਾ. ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਹੈ। [2]ਧਰਮ, ਸਿਦਕ। [3]ਆਪਣੀ ਥਾਂ [4]ਮਿਹਰ। [5]ਯਕੀਨ ਲਿਆਇਆ। [6]ਰਹਿ ਗਇਆ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ। [7]ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ. ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਦੇ ਪੰਨਾ ੭੮੮ ਉਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ : "ਜਿਨਾ ਭਉ ਤਿਨ ਨਾਹਿ ਭਉ ਮੁਚੁ ਭਉ ਨਿਭਵਿਆਹ ॥ ਨਾਨਕ ਏਹੁ ਪਟੰਤਰਾ ਤਿਤੁ ਦੀਬਾਣਿ ਗਇਆਹ" ॥ [8]ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੪੦ ਉਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਪਾਠਾਂਤਰ : [9]'ਕਰਮ', [10]'ਪਾਹਿ', [11]'ਮਹਿ'। [12]ਸੱਯਦਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ। [13]ਸ਼ੇਖਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ। [14]ਫਤਵਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। [15]ਖਵਾਨੀਨ, ਖਾਨ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ। [16]ਸੱਚਾਈ, ਰੱਬ।

ਅਵਰੁ ਪੁਛਣੇ ਕੀ ਤਕਸੀਰੁ ਹੈ ॥ ਜਿਤ ਵਲਿ ਬਾਬਾ ਨਜਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੇ ਲੋਕਾ ਵਲ ਸਭੁ
ਕੋ ਬਾਬੇ ਵਲੁ ਸਲਾਮ ਕਰਨਿ ॥ ਬਾਬਾ ਫੇਰ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਵਿਚਿ ਸਬਦੁ ॥
ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ॥ [1]ਮਤੁ ਜਾਣ ਸੇ ਗਲੀ ਪਾਇਆ ਹੀ ॥ ਮਾਲ ਕੇ ਮਾਣੇ ਰੂਪੁ ਕੀ ਸੋਭਾ
ਇਤੁ ਬਿਧਿ ਜਨਮ ਗਵਾਇਆ ਹੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਮੁਲੁ ਕਰਿ ਧਰਤੀ ਬੀਜ ਕਰਿ
ਕਲਮਾ ਸਚੁ ਕੀ ਆਬੁ ਨਿਤਿ ਦੇਹੁ ਪਾਣੀ ॥ ਹੋਇ ਕਿਰਸਾਣੁ ਈਮਾਨੁ ਜਮਾਇ
ਲੈ ਭਿਸਤੁ ਦੋਜਕੁ ਦੇਵੈ ਇਉ ਜਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਸੁਣਨਾ ਗਿਣਨਾ ਪਉਣ ਕੀ ਖਾਣੀ
੨੪ (ੳ) ਇਹੁ ਮਨਿ ਰਤਾ ਮਾਇਆ ਹੀ ॥ ਖਸਮੁ ਕੀ ਨਜਰਿ ਤੂੰ ਦਿਲਹਿ ਪਸੰਦ ਕਰਿ ਜਿਨਾ/
ਇਕ ਮਨੁ ਅਲਖੁ ਧਿਆਇਆ ਹੀ ॥ ੨ ॥ ਇਹ ਮਨ ਮੀਡਕੁ ਇਹੁ ਤਨੁ ਚਿਕੜੁ
ਕਵਲ ਕੀ ਸਾਰ ਨਹੀ ਮੂਲ ਪਾਈ ॥ ਭਵਰੁ ਉਸਤਾਦੁ ਭਾਖਿਆ ਬੋਲੈ ਕਿਉ ਬੂਝੇ
ਜਿਸੈ ਨਾ ਬੁਝਾਈ ॥ ੩ ॥ ਤੀਹ ਕਰਿ ਸਾਖਾ ਪੰਜਿ ਕਰਿ ਰਾਖਾ ਮੁਲੁ ਸੈਤਾਨੁ ਮਤੁ
ਕਟਿ ਜਾਈ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਇਉ ਰਾਹ ਪੈ ਚਲਣਾ ਮਾਲੁ ਧਨੁ ਕਿਤ ਕਉ
ਸੰਜਿਆਈ ॥ ੪ ॥ ਨਿਵ ਕਰ ਖਾਨੁ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਜੋ
ਕੋਈ ਥਾ ਸਭੁ ਕੋਈ ਲਗਾ ਖਾਨੁ ਕੂ ਆਜਜੀ[2] ਕਰਨਿ ਜੋ ਨਾਨਕ ਕਉ ਰਖੁ ॥
ਤਾ ਖਾਨ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਜੀ ਰਾਜੁ ਭਾਗੁ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਸਭੁ ਤੇਰੀ ਹੈ ॥
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਖਾਨੁ ਜੀ ਖੁਦਾਇ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰੇਗਾ ॥ ਹੁਣ ਅਸੀ ਟਿਕਣੇ ਰਹੇ ॥
੨੪ (ਅ) ਰਾਜ ਮਾਲੁ ਘਰ/ਬਾਰ ਸਭ ਤੇਰੇ ਹੈ ਅਸੀ ਸਭ ਤਿਆਗਿ ਚਲੇ ॥ ਫੇਰ ਖਾਨੁ
ਅਰਜ ਕੀਤੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਮੇਰੀ ਨਗਰੀ ਵਿਚੁ ਬਸੇਰਾ ਕਰਹੁ ॥ ਜੋ
ਬਰਕਤੁ ਕਦਮ ਤੁਸਾਡੇ ਕਛੁ ਮੇਰੀ ਨਗਰੀ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ
ਗੁਰੂ ਤੇਰੀ ਨਗਰੀ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰ ਰਹਿਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਇਕੁ ਹਫਤਾ
ਰਹਸਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਬਿਸਰਾਮੁ ਕੀਤੀ ॥

[ਕਾਜੀ ਨਾਲ ਹੋਰ ਗੋਸਟ] ਤਾ ਇਕੁ ਦਿਨੁ ਬਾਬਾ ਮਾਰਗੁ ਬਿਖੈ ਚਲਿਆ
ਜਾਦਾ ਥਾ ॥ ਤਾ ਅਗੋ ਕਾਜੀ ਮਿਲਿਆ ਕਾਜੀ ਪੁਛਿਆ [3]ਕੂਚੁ ਕੇ ਮੁਕਾਮੁ[3] ॥ ਤਾ
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਕੂਚ ਹੈ ॥ ਕਾਜੀ ਫਿਰ ਘਰਿ ਗਇਆ ॥ ਸਮਾਨੁ ਕੂਚ ਦਾ ਲਗਾ
ਕਰਨਿ ॥ ਤਾ ਖਾਨੁ ਚੋਬਦਾਰ ਇਕੁ ਕਾਜੀ ਕੇ ਘਰ ਭੇਜਿਆ ॥ ਜੋ ਅਜੁ ਕਾਜੀ
੨੫ (ੳ) ਕਿਉ ਨਾ ਆਇਆ । ਚੋਬਦਾਰ[4] ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਹਿ/ਆ ਜੁ ਨਬਾਬੁ ਤੁਸਾਨੂੰ
ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਕਾਜੀ ਆਇਆ ਖਾਨੁ ਪੁਛਿਆ ਜੁ ਅਜੁ ਤੁਸੀ ਦਰਬਾਰ
ਕਿਉ ਨਹੀ ਆਏ ॥ ਤਾ ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜੁ ਮੈ ਆਇਆ ਥਾ ਪਰੁ ਰਾਹ ਵਿਚ
ਨਾਨਕੁ ਮਿਲਿਆ ਨਾਨਕੁ ਕਉ ਮੈ ਪੁਛਿਆ ਕੂਚ ਕੇ ਮੁਕਾਮੁ ॥ ਨਾਨੁਕ ਆਖਿਆ
ਕੂਚੁ ਹੈ ॥ ਇਤ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਫੇਰ ਘਰ ਗਇਆ ॥ ਜੁ ਸਮਾਨੁ ਕੂਚੁ ਕਾ ਕਰੀ ॥
ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਮੈ ਕੂਚੁ ਕਿਥੋਂ ਨੂੰ ਕਰਣਾ ਹੈ ॥ ਕਾਜੀ ਆਖਿਆ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਕਉ
ਬੁਲਾਇ ਪੁਛੀਐ ॥ ਜੋ ਐਸਾ ਝੂਠ ਕਿਉ ਬੋਲਿਆ ਹੈਸੁ ॥ ਨਾਨਕ [ਸਦਾਇਆ ਖਾਨ]
ਪੁਛਿਆ ਜੁ ਤੁਸਾ ਕਾਜੀ ਤਾਈ ਕਿਆ ਕਹਿਆ ਥਾ ॥ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ

---

[1]ਇਸ ਸਬਦ ਦੇ ਸੁਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਪੰਨਾ ੨੩, ਜਿਥੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਅਮਲ ਕਰਿ ਧਰਤੀ ਬੀਜ ਸਬਦੋ' ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । [2]ਬੇਨਤੀ । [3]ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਕੂਚ ਕਿ ਮੁਕਾਮ' ਹੈ । ਅਰਥ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਹੈ : 'ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਠਹਰਣਾ ਹੈ ?' [3]ਦੁਆਰਪਾਲ, ਦਰਬਾਨ ।

ਵਿਚਿ ਸਬਦੁ ਉਠਾਇਆ ॥ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ॥ [1]ਮੁਕਾਮੁ ਕਰਿ ਧਰਿ[2] ਬੈਸਣਾ ਨਿਤ
ਚਲਣੈ ਕੀ ਧੋਖ ॥ ਮੁਕਾਮੁ ਤ ਪਰ ਜਾਣੀਐ ਜੋ[3] ਰਹੈ ਨਿਹਚਲ ਲੋਗੁ ॥ ੧ ॥
ਦੁਨੀਆ ਕੈਸੇ ਮੁਕਾਮੇ ॥ ਕਰ ਸਿਦਕੁ ਕਰ[ਣੀ] / ਖਰਚੁ ਬਾਧਹੁ ਲਾਗਿ ੨੫ (ਅ)
ਰਹੁ ਨਾਮੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋਗੀ ਤ ਆਸਣੁ ਕਰਿ ਬਹੈ ਮੁਲਾ [4]ਤ ਬਹੈ[4] ਮੁਕਾਮੁ ॥
ਪੰਡਿਤ ਵਖਾਣੇ ਪੋਥੀਆ ਸਿਧ ਬਹੈ ਦੇਵ ਅਸਥਾਨ ॥ ੨ ॥ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਮਲੂਕ
ਉਮਰੇ ਸਭੁ ਗਏ ਕਰ ਕੂਚ ॥ ਘੜੀ ਮੁਹਤ ਉਠਿ ਚਲਣਾ ਦਿਲ ਮਹਿ ਸਮਝਿ
ਪਹੂਚ ॥ ੩ ॥ ਸੁਰ ਸਿਧ ਗਣ ਗੰਧ੍ਰਬ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਖ ਪੀਰ ਸਲਾਰੁ ॥ ਦਰ ਕੂਚ
ਕੂਚਾ ਕਰਿ ਗਏ ਸਭ ਜਗ ਚਲਣਿਹਾਰੁ ॥ ੪ ॥ [5]ਸਭੁਨਾਹਿ ਮਾਹਿ ਵਖਾਣਿਆ[5]
ਵਿਰਲਾ ਤ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੇ ਬੇਨਤੀ ਜਲ ਥਲ [6]ਤ ਮਹੀਅਲਿ[6]
ਸੋਇ ॥ ੫ ॥ ਅਲਹੁ ਅਲਖ ਅਪਾਰ[7] ਕਾਦਰ ਕਰਣਹਾਰੁ ਕਰੀਮੁ ॥ ਸਭ ਖਲਕ[8]
ਆਵਣਿ ਜਾਵਣਿ ਮੁਕਾਮ ਏਕੁ ਰਹੀਮੁ ॥ ੬ ॥ ਮੁਕਾਮ ਤਿਸ ਨੂੰ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ
ਸਿਰ ਨ ਹੋਵੈ ਲੇਖੁ ॥ ਅਸਮਾਨੁ ਧਰਤੀ [ਚ]ਲਸੀ ਮੁਕਾਮੁ ਉਹੀ ਇਕੁ ॥ ੭ ॥
ਦਿਨ ਰਵ ਜ/ਲੈ[9] ਨਿਸ ਸਸ ਚਲੈ ਤਾਰਕਾ ਲਖ ਪਲੋਇ ॥ [10]ਸਾਹਿਬ ਉਹੀ ਏਕੁ ਹੈ ੨੬ (ੳ)
ਨਾਨਕ [11]ਹਾਸਿਬ ਗੋਇ[11] ॥੮॥ ਤਬ ਸਾਰੀ ਮਜਲਸਿ ਜਿਤਨੀ ਬੈਠੀ ਆਹੀ ॥
ਸਭੁ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹੀ ਕੋਈ ਦਮੁ ਨ ਮਾਰਿ ਸਕੇ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਦੂਜੀ ਅਸਟਪਦੀ
ਬੋਲੀ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਵਿਚ ॥ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗਿ ॥[12] ਈਮਾਨੁ ਕੁਰਾਨ ਕਉ ਜਤਨ ਕੀ
ਜਿਲਦ ਕਰਿ ਰਹਮ ਕੀ ਰਿਹਲ[13] ਮੈ ਇਉ ਪੜੀਜੈ ॥ ਸਚੁ ਗਰਦਾਨ[14] ਦਿਲਹਿ
ਜੁਜਿਦਾਨ[15] ਮਹਿਤਉ[16] ਈਮਾਨੁ ਕਬਹੂ ਨ ਛੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਖੁਗੋ[17] ਤੇ ਕਾਜੀ ਪਾਕ
ਹੈ ਨਾਮਾ ॥ ਕੁਫਰ ਕਾ ਕੁਰਤਾ ਦਿਲਹਿ ਤੇ ਦੂਰਿ ਕਰੁ ਅੰਗ ਮਹਿ ਸਾਚ ਕਾ ਪਹਰੁ
ਜਾਮਾ[18] ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨੁ ਮਾਰਿ ਕਾਗਦ ਕਰਹੁ ਕਲਮੁ ਕਰਣੀ ਸਰਹੁ[19] ਨੈਨ
ਦਾਵਾਤ ਮਹਿ ਸਰਮ ਸਿਆਹੀ ॥ ਲੋਭ ਅਹੰਕਾਰ ਬਿਕਾਰ ਕਉ ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਹਕੁ[20]
ਕਾ ਰਾਜ ਪਾਵਹੁ ਇਲਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ਮੀਰ ਉ/ਮਰਾਉ ਸੁਲਤਾਨ ਉਮਰੇ ਸਭੇ ੨੬ (ਅ)
ਰਬ ਕੇ ਨਾਮੁ ਬਿਨੁ ਜਾਇ ਬੰਧੇ ॥ ਅਜਰਾਈਲ ਫਰੇਸਤਾ ਸਦਾ ਤੁਮ ਸਿਰ
ਰਹੇ ਜਿਵੈ [21]ਪਰਾਧੀ ਜੀਉ[21] ਫਾਧ ਫੰਧੇ ॥ ੩ ॥ ਸਹਜਿ ਸਿਉ ਬਹਿ ਰਹਹੁ
ਸਾਚ ਕਉ ਗਹਿ[12] ਸਕਹੁ ਸਾਚਿ ਕੇ ਗਹੇ ਤੇ ਕੁਫਰੁ[23] ਤੁਟੈ ॥ ਪੰਜ ਨਿਵਾਜਾ ਤੀਹੇ ਰੋਜੇ
ਸਹੀ ਕਰਹੁ ਮਿਹਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਕੀ ਪਿੰਡੁ ਛੁਟੇ ॥੪॥ ਕਤੇਬੁ ਮੁਲਾਕ ਹੈ ਬੇਦ
ਪਾਧਾ ਪੜੇ ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਪੜੁ ਸਭੀ ਭੁਲੇ ॥ ਲੋਭ ਕੇ ਕਾਰਣਿ ਗਿਆਨ ਬਹੁਤੇ ਕਥਹ

---

[1]ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੬੪। ਮੂਲ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀਆ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਹੋਰ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : [2]ਘਰਿ, [3]ਜਾ, [4]ਬਹੈ, [5]ਸਬਦਾਹ ਮਾਹਿ ਵਖਾਣੀਐ, [6]ਮਹੀਅਲਿ [7]ਅਗੰਮ, [8]ਦੁਨੀ, [9]ਚਲੈ, [10]ਮੁਕਾਮੁ, [11]ਸਚੁ ਬੁਗੋਇ। [12]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। [13]ਲਕੜੀ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਟਿਕਟਿਕੀ ਜਿਸ ਉਪਰ ਪੁਸਤਕ ਰਖ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। [14]ਰਟਣਾ। [15]ਬਸਤਾ। [16]ਮਾਲਿਕ, ਸਾਈਂ [17]ਕਹੋ। [18]ਕਪੜਾ [19]ਸ਼ਰਅ [?] [20]ਸਚਾਈ। [21]ਇਥੇ ਪਾਠ ਬੜਾ ਸੰਦਿਗਧ ਸੀ। ਅਸਾਂ ਇਹ ਦਰੁਸਤੀ ਅਨੁਮਾਨ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। [22]ਪਕੜਨਾ। [23]ਝੂਠ।

ਕਿਉ ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦੁ ਬਿਨੁ ਭਰਮੁ ਖੁਲੈ ॥੫॥ ਨਿਆਉ ਸਾਚਾ ਕਰਹੁ ਸਬਦੁ ਸਿਉ
ਮਿਲ ਰਹਹੁ ਏਕ ਹੀ ਨਾਮੁ ਜੋ ਸਦਾ ਘੋਖੈ ॥ ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਪੜਿ ਮਿਤ ਅਜਹੂ ਨ
ਪਾਇਆ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਪੜੇ ਬਡੇ ਧੋਖੇ ॥੬॥ ਬਦ ਅਮਲੀ ਗੈਰ ਮਹਲੀਆ
੨੭ (ੳ) ਬਦਗੋਈਆ ਦਿਲਹਿ ਤੇ ਦੂਰਿ ਕਰੁ ਦਿਲੁ ਬਾਧੁ ਅਪਨਾ ਨ ਛੋ/ੜਿ ਖੂਲਾ ॥
'ਅਹਲ ਦਿਲ'[1] ਹੋਇ ਰਹੁ ਬੁਰਾ ਕਿਸੀ ਨ ਕਹੁ ਕਰਹੁ ਮਿਹਰ ਪਾਵਹੁ ਕਬੂਲਾ ॥੭॥
ਸਚੁ ਹੈ ਕਲਮਾ ਏਕੁ ਹੈ ਮਉਲਾ ਏਕ ਹੀ ਨਾਮੁ ਜੁਗ ਜੁਗ ਮਕਾਮ ॥ ਗੁਫਤ[2]
ਨਾਨਕੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਕਾਜੀ ਤਜਹੁ ਕੂੜੁ ਜੋ ਹੈ ਹਰਾਮ ॥੮॥ ਜਾ ਸਤਿ ਦਿਨੁ ਗੁਜਰੇ
ਤਾ ਬਾਬਾ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ॥ ਤਬ ਖਾਨੁ ਫੇਰ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਮੇਰੀ
ਚਾਕਰੀ ਕਬੂਲ ਕਰਿ ॥ ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਭਾਗੁ ਧਨੁ ਘੋੜੇ ਹਾਥੀ ਬਾਗੁ ਮਿਲਖੁ[3] ਜਰ[4]
ਜੇਵਰ ਖਜਾਨਾ ਸਭੁ ਤੁਸਾਡਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਰਾਗੁ ਰਾਮੁ ਕਲੀ ਵਿਚਿ ਸਬਦੁ
ਉਠਾਇਆ ॥ ਰਾਗ ਰਾਮ ਕਲੀ ॥ ॥ [5]ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਤੀਰ ਤਰਕਸ[6] ਮੈ
ਕਰਿ ਕਮਾਣ ਬੀਚਾਰੰ ॥ ਸਹਜਿ ਸੁਰਿਤਿ ਸਮਸੇਰ[7] ਹਮਾਰੀ ਗਿਆਨ ਘੋੜਾ
੨੭ (ਅ) ਅਸਵਾਰੰ ॥੧॥ ਬਾਬਾ ਹਮੁ ਹਰਿ ਜੀ ਕੇ ਚਾਕਰ ਲਾਗੇ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਚਿੰਤ / ਰਹੀ
ਨ ਕਾਈ ਦੁਖ ਭੂਖ ਭ੍ਰਮ ਭਾਗੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਿਤੁ ਜੀਨ ਸੰਤੋਖੁ ਲਗਾਮੀ ਚਾਬਕੁ
ਭੈਇ ਕਾ ਲਾਇਆ ॥ ਗੁਰੁ ਵਜੀਰੁ ਵਸੀਲਾ ਕੀਨਾ ਚਿਹਰਾ ਨਾਮੁ ਲਿਖਾਇਆ ॥੨॥
ਪ੍ਰੇਮੁ ਪ੍ਰੀਤ ਕਾ ਜਾਮਨੁ ਦੀਨਾ ਤੁਰਤਿ ਬਰਾਤਿ ਲਿਖਾਈ ॥ ਭਗਤਿ ਅਲੂਫਾ[8]
ਨਾਮੁ ਖਜਾਨਾ ਖਾਸ ਜਗੀਰੀ[9] ਪਾਈ ॥੩॥ ਜਾ ਕਾ ਜਮਾ ਬਹੁਤੁ ਖਰਚੁ ਕਛੁ ਨਾਹੀ
ਖਰੈ ਤਾਗੀਰ[10] ਨ ਕੋਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਐਸੀ ਉਮਦੀ ਖਿਜਮਤ ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ
ਨਾਹੀ ਹੋਈ ॥੪॥ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੬] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥
੨੮ (ੳ) **[ਉਪਲ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਬਸਤੀ]** ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਉਝੜਿ[11]

ਚਿਤ੍ਰ ੫

ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ।

੨੮ (ਅ) ਚਲਿਆ ॥ = ॥ = ॥ / ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਉਝੜਿ ਅਉਝੜਿ ਚਲਿਆ ॥ ਰਾਹੁ
ਚਲੈ ਨਾਹੀ [॥] ਵਸਦੀ ਵੜੇ ਨਾਹੀ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂ ਜੇ ਕਦੀ ਭੁਖ ਲਗੇ ਤਾ
ਬਾਬਾ ਪੁਛੈ ਮਰਦਾਨਿਆ ਭੁਖ ਲਾਗੀ ਹੀ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨਾ ਆਖੈ ਜੀ ਤੂ ਸਭੁ ਕੁਛ
ਜਾਣ ਪਰਬੀਨੁ[12] ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ
ਜੀ ਪਾਤਸਾਹਿ ॥ ਮਰਦਾਨਿਆ ਤੂ ਸਿਧੋ ਹੀ ਜਾਹਿ ਵਸਦੀ ਅੰਦਰਿ ਜਾਇ ਵੜੁ ॥
ਉਥੇ ਉਪਲ ਖਤ੍ਰੀ ਰਹਦੇ ਹੈਨਿ ਤਿਸਦੇ ਘਰਿ ਜਾਇ ਖੜੋ ਚੁਪ ਚੁਪਾਤਾ ॥ ਮਰਦਾਨਿਆ
ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਸਭੁ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਵਹਿਗੇ ॥ ਅਤੇ ਵਿਛਾਵਣੇ ਆਇ ਵਿਛਾਵਣਗੇ ॥

---

[1]ਦਿਲ ਵਾਲਾ, ਨੇਕ । [2]ਕਹਿਆ । [3]ਜਾਇਦਾਦ, ਧਨ-ਦੌਲਤ । [4]ਜ਼ਰ, ਸੋਨਾ ।
[5]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । [6]ਭੱਥਾ । [7]ਤਲਵਾਰ । [8]ਤਨਖਾਹ, ਰੋਜ਼ੀਨਾ ।
[9]ਜਾਗੀਰ । [10]ਤਬਦੀਲੀ, ਪਰਿਵਰਤਨ । [11]ਉਜਾੜ । [12]ਪ੍ਰਵੀਣ, ਮਾਹਿਰ ।

ਛਤਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁਤੁ ਆਣਿ ਰਖਣਿਗੇ ।। ਕੋਈ ਰੁਪਈਏ ਆਣਿ ਰਖਣਿਗੇ ।।
ਕੋਈ ਪਰਕਾਲੇ[1] ਆਣਿ ਰਖਣਿਗੇ ।। ਕੋਈ ਪੁਛੈਗਾ ਭੀ ਨਾਹੀ ਜੋ ਤੂੰ ਕਿਥਹੁ ੨੯ (ੳ-ਅ)
ਆਇਆ ਹੈ/[ਕਿਸ ਦਾ ਆਦਮੀ ਹੈ, ਜਿ ਕੋਈ ਆਇ ਮੁਹਿ ਲਾਗੈਗਾ ਸੋਈ ਆਖੈਗਾ
ਜੋ ਮੈ ਆਪਣਾ ਸਰਵੰਸੁ ਆਣਿ ਅਗੈ ਰਖਾ ਜੋ ਅਸੀਂ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਏ ਜੋ ਅਸਾਨੂੰ ਇਹੁ
ਦੀਦਾਰੁ ਹੋਇਆ ।। ਬਾਬੈ ਦੀ ਖੁਸੀ ਹੋਈ ਮਰਦਾਨਾ ਇਕ ਦਿਨਿ ਸਹਰ ਨੂੰ
ਭੇਜਿਆ ।। ਜਾ ਗਇਆ ਤਾ ਪੰਜੀਹੈ[2] ।। ਕਪੜੈ ਪੰਡਿ ਬੰਨਿ ਕੈ ਲੈ ਆਇਆ ।
ਬਾਬਾ ਹਸਦਾ ਹਸਦਾ ਨਿਲੋਟ ਹੋਆ । ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਮਰਦਾਨਾ ਕਪੜੇ ਪੰਜੀਹੇ ਲੈ
ਆਇਆ ।। ਬਾਬਾ ਦੇਖੈ ਤਾ ਬੰਨੀ ਪੰਡਿ ਲਈ ਆਵਦਾ ਹੈ ।। ਤਬਿ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ
ਮਰਦਾਨਿਆ ਕਿਆ ਆਂਦਾ ਹੀ ।। ਤਬਿ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜੀ ਸਚੇ
ਪਾਤਸਾਹ ਮੈ ਆਖਿਆ ਜੋ ਇਹ ਵਸਤੁ ਕਪੜੇ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਲੈ ਜਾਵਾ ।। ਤਬਿ
ਗੁਰੂ ਬੋਲਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਆਂਦੇ ਭਲਾ ਕੀਤੋ ਪਰੁ ਏਹੁ ਅਸਾਡੇ ਕਿਤੇ ਕੰਮਿ ਨਾਹੀ ।
ਤਬਿ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜੀਉ ਪਾਤਿਸਾਹ ਕਿ ਕਰੀ ।। ਤਬਿ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ
ਸੁਟਿ ਘਤੁ । ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਸਭਿ ਵਸਤੁ ਸਟਿ ਘਤੀਆ ਪੰਡਿ ਸਾਰੀ ।। ਓਥਹੁ
ਰਵਦੇ ਰਹੇ ।। ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਵਡੀ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚਿ ਜਾਇ ਪਏ ਤਬ ਉਥੇ ਕੋਈ ਮਿਲੈ
ਨਾਹੀ ਤਬਿ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਭੁਖਿ ਲਾਗੀ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਸੁਹਾਨਿ[3] ਤੇਰੀ
ਭਗਤਿ ਨੂੰ ਅਸੀ ਡੂਮ ਸੇ ਮੁਲਖ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਮੰਗਿ ਖਾਂਦੇ ਸੇ ਓਥਹੁ ਭੀ ਗਵਾਇਆ
ਅਸੀਂ ਤਾ ਵਡੀ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚਿ ਆਇ ਪੈਇ ਹਾ ਕਦੇ ਖੁਦਾਇ ਕਾਢੈ ਤਾ ਨਿਕਲਹਿ
ਹੁਣ ਕੋਈ [4]ਸੀਹ ਬੁਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ[4] ਤੇ[/ ਮਾਰ ਜਾਦਾ ਹੈ ।। ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ੩੦ (ੳ)
ਮਰਦਾਨਿਆ ਤੇਰੇ ਨੇੜੇ ਕਿਹੁ ਆਵਦਾ ਨਾਹੀ ।। ਉਦਰੁ ਨਾਹੀ ।। ਆਖੈ ਕਿਆ
ਉਦਰਾ ਨਾਹੀ ਘਤਿ ਮਾਰੇਹੁ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ।। ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ
ਅਸੀ ਉਜਾੜ ਵਿਚਿ ਨਾਹੀ ਅਸੀ ਵਸਦੀ ਵਿਚ ਅਸਾਹੇ ।। ਜਿਥੈ ਨਾਉ ਚਿਤ
ਆਵਦਾ ਅਸੇ ।। ਉਥੇ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਸਬਦੁ ਸਿਧ ਸਾਧਕ ਤੇਤੀਸ ਕਰੋੜ ਦੇਵਤੇ
ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਪੀਰ ਪਿਕੰਬਰ ਇਸ ਨਾਵੈ ਨੂ ਢੂਢਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹੈਨਿ ।। ਤਬ ਬਾਬੇ ਸਬਦ
ਬੋਲਿਆ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਵਿਚ ।। ਰਾਗੁ ਆਸਾ ।। ।। [5]ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਸਨ ਕੇ ਕਾਰਣਿ[6]
ਦੂਖ ਭੂਖ ਤੀਰਥੁ ਕੀਏ ।। ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਜੁਗਤਿ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਗਵਾ[7]
ਭੇਖੁ ਭਏ ।।੧।। ਤਉ ਕਾਰਣਿ [8]ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬੁ[8] ਰੰਗੁ ਰਤੇ ਦਰਵੇਸ ਭਏ ।।
ਤੇਰੇ ਨਾਮੁ ਅਨੇਕਾ ਰੂਪ ਅਨੰਤਾ ਕਹਣ ਨ ਜਾਈ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਤੇਰੇ [।।/੧।।] ੩੦ (ਅ)
ਰਹਾਉ ।। [9]ਘਰਿ ਦਰਿ[9] ਮਹਿਲਾ ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ ਵੈ ਛੋਡ ਵਲਾਇਤ ਦੇਸ
ਗਏ ।। ਪੀਰੁ ਪੈਕੰਬਰ ਸਾਲਕ ਸਾਦਕ ਛੋਡੀ ਦੁਨੀਆ ਥਾਇ ਪਏ ।।੨।।
ਸਾਦ ਸਹਜਿ ਸੁਖੁ ਰਸੁ ਕਸੁ ਤਜੀਅਲੇ ਕਪੜ ਛੋਡੇ ਚਮੜ ਲੀਏ ।। ਦੁਖੀਏ
ਦਰਦਵੰਦ ਦਰ ਤੇਰੇ ਨਾਇ ਰਤੇ ਦਰਵੇਸ ਭਏ ।।੩।। ਖਲੜੀ ਖਪਰੀ
ਲਕੜੀ ਚਮੜੀ [10]ਸਖਾ ਸੂਤਿ[10] ਧੋਤੀ ਕੀਨੀ ।। ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਹਉ ਸਾਂਗੀ

ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੇ ਗੁਮ ਪੱਤ੍ਰਾ ੨੯ ਦਾ ਪਾਠ ਕੋਲਬਰੁਕ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੇ ਭਾ. ਵਿ. ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੧੯੪ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤਾ ਗਇਆ ਹੈ ।

---

[1]ਕਪੜੇ ਆਦਿ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ । [2]ਪੈਸੇ, ਰੁਪਏ [3]ਸੁਬਹਾਨ, ਵਾਹਵਾ [4]ਸ਼ੇਰ ਗਰਜ ਉਠਦਾ ਹੈ।
[5]ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੩੫੮ । ਮੁਖ ਪਾਠ ਭੇਦ ਇੰਞ ਹਨ :
[6]ਤਾਈ, [7]ਭਗਵੇ, [8]ਸਾਹਿਬਾ, [9]ਦਰ ਘਰ, [10]ਸਿਖਾ ਸੂਤੁ,

ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਨਕੁ 'ਭਗਤਾ ਜਾਇ'[1] ਕੇਸੀ ॥੪॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ
ਮਰਦਾਨਿਆ ਤਉ ਬਿਨਾ ਬਾਣੀ ਸਰਿ ਨਾਹੀ ਆਵਦੀ ॥ ਤੂੰ ਸਬਦ ਚਿਤ
ਕਰਿ ਕੈ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਮੇਰਾ ਘਟੁ ਭੁਖਿ
ਨਾਲਿ ਮਿਲਿ ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਮੈ ਰਬਾਬੁ ਨਾਹੀ ਵਜਾਇ ਸਕਤਾ ॥ ਤਬ
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਚਲ ਪਿਸੇ[2] ਕਿਸੇ ਵਸਦੀ ਜਾਹਿ ॥ ਅਜੀ
੩੧ (ੳ) ਮੈ ਵਸਦੀ ਭੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ਸਕ/ਤਾ ॥ ਮੇਰਾ ਭੁਖਿ ਨਾਲਿ ਘਟਿ ਮਿਲ
ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਹਉ ਮਰਦਾ ਹਾ ਜੀ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਹਉ ਤੈਨੂੰ ਮਰਣਿ
ਨਾਹੀ ਦੇਂਦਾ ॥ ਪਰ ਤੂੰ ਹੁਸੀਆਰੁ ਹੋਹੁ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਹਉ
ਕਿਉਕਰਿ ਹੁਸੀਆਰੁ ਹੋਵਾ ਹਉ ਮਰਦਾ ਹਾ ॥ ਮੈ ਥੀ ਤੁਰਣਿ ਦੀ ਗਲਿ
ਰਹੀ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਇਸ ਰੁਖ ਦੇ ਫਲ ਤੂ ਖਾਹਿ ॥ ਰਜਿ
ਕਰਿ ਜਿਤਣੇ ਤੂ ਖਾਹਿ ਸਕੇ ਤਿਤਣੇ ਤੂ ਖਾਇ ॥ ਪਰ ਰਹਦੇ ਪਲੇ ਬਨੇ
ਨਾਹੀ ॥ ਤੂੰ ਜਾਣਹਿ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ॥ ਮਰਦਾਨਾ
ਲਗਾ ਖਾਵਣੁ ਖਰੇ ਮਿਠੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਹੈ ॥ ਫਲਾ ਕਾ ਰਸੁ ਮਿਠਾ
ਆਇਓਸੁ ਤਾ ਆਖਿਓਸੁ ਸਭੂ ਖਾਇ ਲਈ ॥ ਫੇਰ ਹਥਿ ਆਵਣਿਗੇ
ਨਾਹੀ ਪਰੁ ਕਛੁ ਪਲੈ ਬਨਿ ਲਈ ॥ ਫੇਰਿ ਕਿ ਜਾਪੇ ਹਥਿ ਆਵਣਿਗੇ
ਕਿ ਨਾ ॥ ਇਕਤੁ ਜਾਇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂ ਫੇਰ ਭੁਖਿ ਲਗੀ ਕਢਿ ਕਰਿ ਲਗਾ
੩੧ (ਅ) ਖਾਵਣਿ / ਜੋ ਮੁਹਿ ਪਾਵਣਿ ਲਗਾ ਸੋ ਢਹਿ ਪਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਦੇਖੇ ਤਾ
ਮਰਦਾਨਾ ਪਿਛੈ ਢਹਿ ਪਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਕਿ
ਹੋਇਆ ॥ ਜੀਓ ਪਾ ਸਾਹਿ ਤੁਧੁ ਜੋ ਆਖਿਆ ਸੀ ਫਲ ਖਾਇ ਕੈ ਪਲੈ ਬਨੈ
ਨਾਹੀ ਸੋ ਮੈ ਮਿਠੇ ਲਗੇ ਖਾਧੇ ਭੀ ਅਰੁ ਪਲੇ ਭੀ ਬਨਿ ਲਏ ॥ ਜਾ
ਭੁਖਿ ਲਗੀ ਤਾ ਮੈ ਕਢਿ ਖਾਵਣਿ ਲਗਾ ਤਾ ਮੇਰਾ ਬੁਹਾ ਹਾਲੁ ਹੋਇਆ ॥
ਮਰਦਾਨਿਆ ਤਹੁ ਬੁਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਏਹੁ ਬਿਖ ਫਲ ਸੇ ॥ ਪਰੁ ਵਚਨਿ[3] ਪਾਇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਫਲ ਹੋਏ ਸੇ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਸੁਭਾਨ[4] ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ॥
ਅਸੀ ਡੂੰਮ ਮੰਗਿ ਪਿਨ ਖਾਧਾ ਲੋੜਹਿ ॥ ਤੂੰ ਅਤੀਤੁ[5] ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਖਾਹਿ ਭੀ ਨ
ਖਾਹਿ ਭੀ ਵਸਦੀ ਭੀ[6] ਵੜਹਿ ਭੀ ਨ ਵੜਹਿ ਭੀ ॥ ਕਿਉਕਰਿ ਤੁਧੁ ਨਾਲਿ ਰਹਾ
੩੨ (ੳ) ਅਸਾਨੂ ਵਿਦਾ[7] ਕਰ ਜੀ ॥ ਮਰਦਾਨਿਆ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੁ/ਧੁ ਊਪਰ ॥ ਤੂ
ਕਿਉ ਵਿਦਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ॥ ਸੁਭਾਨ ਤੇਰੀ ਖੁਸੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਵਿਦਾ ਕਰ ਜੀ ਮੈ ਘਰਿ
ਆਪਨੇ ਜਾਵਾ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਕਿਵੈ ਰਹੇ ਭੀ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਹਉ ਤਾ ਰਹਾ
ਮੇਰੀ ਭੁਖ ਗਵਾਏ ॥ ਜੋ ਤੇਰਾ ਅਹਾਰੁ[8] ਹੈ ਸੋ ਮੇਰਾ ਭੀ ਕਰਹਿ ॥ ਤਾ ਹਉ ਤੇਰੇ
ਨਾਲਿ ਰਹਾ ॥ ਏਹੁ ਵਚਨੁ ਕਰਹਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲਿ ਅਗੋ ਭੀ ਵਿਛੋੜਹਿ ਨਾਹੀ
ਤਾ ਹਉ ਤੇਰੇ ਨਾਲਿ ਰਹਾ ॥ ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਤੂ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਆ ॥
ਦੀਨ ਭੀ ਦੁਨੀਆ ਭੀ [॥] ਮਰਦਾਨਾ ਉਠਿ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ

[1]ਜਾਤਿ [2]ਪਿਛੇ [?]। [3]ਵਰ। [4]ਸੁਬਹਾਨ, ਵਾਹਵਾ। [5]ਤਿਆਗੀ, ਫਕੀਰ। [6]ਇਹ ਪਦ ਵਾਧੂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [7]ਛੁੱਟੀ ਦੇਣਾ। [8]ਭੋਜਨ, ਖਾਣਾ।

ਇਤਨੀਆ ਵਸਤੂ ਦਿਤੀਆ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਟੇਕਦਿਆ ਸਾਥਿ [1]'ਅਗਮੁ
ਨਿਗਮ' ਕੀ ਸੋਝੀ ਹੋਈ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਬਾਬੇ ਨਾਲਿ ਲਗਾ ਫਿਰਣਿ ॥ ਜਾ ਸੁਲਤਾਨ-
ਪੁਰੋ ਉਦਾਸ ਹੋਆ ॥ ਤਾ ਬਰਸੀ/ਬਾਰੀ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਆਇਆ ॥ ੩੨ (ਅ)
ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੭॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੬
ਬਾਬਾ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਜਮਾਨ ਹੈ ਤੇ
ਲਾਗੇ ਬੈਠਾ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾ ਰਹਿਆ ਹੈ ।

[ਗੋਸ਼ਟ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲਿ] / ਤਾ ਬਰਸੀ ਬਾਰੀ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ੩੩ (ੳ)
ਆਇਆ ॥ ਤਲਵੰਡੀਓ ਕੋਹਾ ਦੋਹੁ ਉਤੇ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚ ਆਇ ਬੈਠਾ ॥ ਇਕ ਘੜੀ
ਰਹਿ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ ਜੁ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹਿ ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਘਰਿ
ਦੀ ਖਬਰ ਲਹਿ ਆਵਾ ॥ ਦੇਖਾ ਅਸਾਡੇ ਆਦਮੀ ਰਹੇ ਹੈ ਕੇ[2] ਸਭੁ ਮੁਏ ਹੋਨ ॥ ਤਬ
ਬਾਬਾ ਹਸਿਆ [॥] ਹਸਿ ਕਰਿ ਆਖਿਓਸੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ਤੇਰੇ ਆਦਮੀ ਮਰਹਿਗੇ ਤਾ
ਅਸੀ ਸੰਸਾਰੁ ਕਿਉਕਰਿ ਰਖਹਿਗੇ ॥ ਪਰ ਤੇਰੇ ਆਤਮੇ[3] ਆਵਦੀ ਹੈ ਤਾ ਤੂੰ ਜਾਹਿ ॥
ਮਿਲ ਆਉ ॥ ਪਰ ਅਸਾਡਾ ਨਾਉ ਲਏ ਨਾਹੀ ॥ ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਪੈਰੀ ਪੈਇ ਕਰਿ
ਤਲਵੰਡੀ ਆਇਆ ॥ ਜਾਇ ਘਰਿ ਵੜਿਆ ॥ ਬਹੁਤ ਲੋਕੁ ਜੁੜਿ ਗਇਆ ॥ ਸਭ
ਕੋ ਆਖੇ ਜੋ ਮਰਦਾਨਾ ਡੂਮ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਸਦਕਾ[4] ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਦਾ ਹੈ ॥ ਨਾਨਕੁ ਦਾ
ਸਾਇਆ ਸੰਸਾਰਿ ਤੇ ਵਧਿਆ[5] ਹੈ ॥ ਜੋ ਆਵਦਾ [6][ਹੈ ਸੋ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਵਦਾ
ਹੈ ॥ ਤਬ][6] / ਮਰਦਾਨਾ ਘਰੁ ਬਾਰੁ ਦੇਖ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਦੇ ਘਰਿ ਜਾਇ ਵੜਿਆ ॥ ੩੩ (ਅ)
ਵੇੜੇ ਵਿਚ ਆਇ ਬੈਠਾ ॥ ਤ ਬਾਬੇ ਕੀ ਮਾਤਾ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਲਿ ਨੁ ਆਇ ਚੰਬੜੀ [॥]
ਲਗੀ ਬੈਰਾਗ ਕਰਣਿ ॥ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਿ ਕੇ ਆਖਿਓਸੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ਕਿਥਾਊ ਨਾਨਕੁ
ਦੀ ਖਬਰ ਦੇਹ ॥ ਸਾਰੇ ਵੇੜੇ ਦੇ ਲੋਕੁ ਜੁੜਿ ਗਏ ॥ ਸਭੇ ਲੋਕੁ ਪੁਛਣਿ ਲਗੇ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਇਕਠੇ ਹੋਦੇ ਸੇ ॥ ਫਿਰ ਪਿਛਲੀ ਖਬਰ
ਨਾਹੀ ॥ ਤਬ ਘੜੀ ਇਕੁ ਮਰਦਾਨਾ ਬਹਿ ਕਰਿ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਦੀ
ਮਾਤਾ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਾ ਜੁ ਤੁਰਤ ਵੇੜੇ ਵਿਚੋ ਉਠਿ ਗਇਆ ਸੋ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ॥
ਤਾ ਮਾਤਾ ਤੁਰਤਿ ਉਠਿ ਖੜੀ ਹੋਈ ॥ ਕੁਛੁ ਕਪੜੇ ਕਛੁ ਮਠਿਆਈ ਲੈ ਕਰਿ ਆਇ
ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ॥ ਆਖਿਓਸੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ਮੈਨੂੰ ਨਾਨਕ [7][ਮਿਲਾਇ ਤਾ ਮਰਦਾਨਾ
ਚੁਪ ਕਰ ਰਹਿਆ][7] / ਉਥੋ ਜੋ ਚਲੇ ਤਾ ਆਵਦੇ ਆਵਦੇ ਜਾ ਕੋਹਾ ਦੋਹ ਤੇ ੩੪ (ੳ)
ਆਏ ॥ ਤਾ ਅਗੋਂ ਬਾਬਾ ਉਠਿ ਕਰ ਆਇ ਮਾਤਾ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਮਾਤਾ

---

[1]ਪਹੁੰਚ ਤੇ ਅਪਹੁੰਚ ਵਸਤਾਂ । [2]ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ 'ਕਿ' ਹੈ । [3]ਜੀਅ ਵਿਚ । [4]ਕੁਰਬਾਨੀ, ਲਈ, ਕਾਰਣ ।
[5]ਇਥੇ ਪਾਠ ਮਿਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਅਨੁਮਾਨ ਨਾਲ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ । [6]ਇਥੇ ਪਾਠ ਫਿਰ ਮਿਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਲਗਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । [7]ਇਹ ਪਾਠ ਵੀ ਪੱਤਰਾ ਫਟਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਲਗਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਲਗੀ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਣਿ ॥ ਸਿਰੁ ਚੁੰਮਿਓਸੁ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਹਉ ਵਾਰੀ ਹਉ ਵਾਰੀ ਬੇਟਾ ਤੁਧੁ ਵਿਟਹੁ ਹਉ ਵਾਰੀ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ ਤੁਧ ਮੈਨੂ ਨਿਹਾਲੁ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ ਮੁਹ ਦਿਖਾਲਿਆ ॥ ਤਬ ਮਾਤਾ ਕੋ ਹੇਤ[1] ਕਰਿ ਕੇ ਬਾਬਾ ਲਗਾ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਣਿ ॥ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰ ਕੈ ਕਹਿਉਸੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇਆ ॥ ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਸਬਦਿ ਉਠਾਇਆ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ॥ [2]ਅਮਲੀ ਅਮਲੁ ਨ [3]ਅੰਮੜੇ ਮਛਲੀ[3] ਨੀਰ ਨ ਹੋਇ ॥ ਜੋ ਰਤੇ ਸਹਿ ਆਪਣੇ ਤਿਨ ਭਾਵੈ ਸਭ ਕੋਇ ॥ ਹਉ ਵਾਰੀ ਵੰਞਾ ਖਨੀਐ ਵੰਞਾ ਤਉ ਸਾਹਿਬੁ ਕੇ ਨਾਵੈ ॥ ਰਹਾਉ ॥

੩੪ (ਅ) ਸਾਹਿਬੁ ਸੁਫਲਿਓ / ਰੁਖੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ਜਿਨ ਪੀਆ ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ ਹਉ ਤਿਨ ਕੁਰਬਾਣੈ[4] ਜਾਉ ॥ ੨ ॥ ਮੈ ਕੀ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਹੀ ਵਸਹਿ ਹਭੀਆ ਨਾਲਿ ॥ ਤਿਖਾ ਤਿਹਾਏ[5] ਕਿਉ ਲਹੈ ਜ ਸਰ ਭੀਤਰਿ ਪਾਲਿ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤੇਰਾ ਬਾਣੀਆ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ[6] ਮੇਰੀ ਰਾਸਿ ॥ ਮਨ ਤੇ ਧੋਖਾ ਤ ਲਹੈ ਜਾ ਸਿਫਤ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥੪॥ ਮਾਤਾ ਜੀ ਮਠਿਆਈ ਕਪੜੇ ਅਗੈ ਰਖੇ [॥] ਆਖਿਉਸੁ ਬਚਾ ਤੂੰ ਖਾਹਿ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜੀ ਹਉ ਰਜਿਆ ਹਾ ॥ ਮਾਤਾ ਆਖਿਆ ਬਚਾ ਤੂ ਕਿਤ ਖਾਧੇ ਰਜਿਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਿਚ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਵਜਾਇ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਕੀਤਾ ॥ ਬਾਬਾ ਸਬਦੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ॥ [7]ਸਭ

੩੫ (ੳ) ਰਸੁ ਮਿਠੇ [8]ਮੰਨਿਆ ਸੁਣਿਆ[8] ਸਾਲੋਣੇ ॥ ਖਟ ਤੁਰਸੀ ਮੁਖਿ ਬੋਲਣਾ ਮਾਰ/ਣਿ ਨਾਦ ਕੀਏ ॥ ਛਤੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਾਉ ਏਕ ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰ ਕਰੇਇ ॥੧॥ [9]ਮਾਤਾ ਹੁਣਿ[9] ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥ ਜਿਤੁ ਖਾਧੇ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਬਿਕਾਰੁ ॥ਰਹਾਉ॥ ਤਾ ਮਾਤਾ ਫੇਰ ਆਖਿਆ ਏਹੁ ਖਿਲਕਾ[10] ਗਲੋ ਲਾਹਿ ਨਵੇ ਕਪੜੇ ਪਹਰ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਕੀਤੀ [॥][11]ਪੈਨਣੁ ਰਤਾ[11] ਮਨੁ ਰਤਾ ਸੁਪੇਦੀ ਸਤੁ ਦਾਨੁ ॥ਨੀਲੀ ਸਾਹੀ[12] [13]ਕਦ ਪਰ[13] ਕਰਣੀ ਪਹਰਣੁ ਪਹਰ ਧਿਆਨੁ ॥ ਕਰਮਬੰਧੁ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਧਨੁ ਜੋਬਨ ਤੇਰਾ ਨਾਉ[14] ॥੨॥ ਮਾਤਾ[15] ਹੋਰੁ ਪੈਨਣੁ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ਜਿਤੁ ਪੈਧੇ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਬਿਕਾਰੁ ॥ਰਹਾਉ॥ ਕਾਲੂ ਨੂ ਖਬਰ ਹੋਈ ਕਾਲੂ ਘੋੜੀ ਚੜਿ ਕਰਿ ਆਇਆ[॥] ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਪੈਰੀ ਆਇ ਪਇਆ ॥ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਤੋਸੁ ॥ ਤਾ ਕਾਲੂ ਲਗਾ ਬੈਰਾਗ

੩੫ (ਅ) ਕਰਣਿ/ ॥ ਕਹਿਉਸੁ ਨਾਨਕਾ ਤੂੰ ਘੋੜੀ ਚੜਿ ਕਰਿ ਘਰਿ ਚਲੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਪਿਤਾ ਜੀ ਘੋੜੇ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਨਾਹੀ ਆਵਦੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ ਆਖੀ ॥ ਘੋੜੇ ਪਾਖਰ ਸੁਇਨੇ ਸਾਖਤ ਬੂਝਣਿ ਤੇਰੀ ਵਾਟ ॥ ਤਰਕਸ ਤੀਰ ਕਮਾਣ ਸਾਂਗ ਤੇਗਬੰਦ ਗੁਣ ਧਾਤੁ ॥ ਵਾਜਾ ਨੇਜਾ ਪਤਿ ਸਿਉ ਪਰਗਟੁ ਕਰਮੁ ਤੇਰਾ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ॥੩॥ ਬਾਬਾ ਹੋਰ ਚੜਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥ ਜਿਤੁ ਚੜਿਆ[16] ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨੁ ਮਹਿ ਚਲਹਿ

---

[1]ਪ੍ਰੇਮ, ਪਿਆਰ। [2]ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੫੫੭। ਕੁਝ ਕੁ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : [3]'ਅੰਬੜੇ ਮਛੀ', [4]'ਬਲਹਾਰੈ', [5]'ਤਿਹਾਇਆ', [6]'ਮੈ'। [7]ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੬ ਉਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਕੁਝ ਪਾਠ ਭੇਦ ਅਗੇ ਦਿਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ : [8]'ਮੰਨਿਐ ਸੁਣਿਐ', [9]'ਬਾਬਾ ਹੋਰ'। [10]'ਗੋਦੜੀ'। [11]ਇਸ ਪਉੜੀ ਦੇ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇੰਞ ਹਨ : [11]'ਰਤਾ ਪੈਨਣੁ'([12]'ਸਿਆਹੀ'। [13]'ਕ੍ਰਦਾ', [14]'ਨਾਮ', [15]'ਬਾਬਾ', [16]'ਚੜਿਐ'।

ਬਿਕਾਰੁ ॥ਰਹਾਉ॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਇਕੁ ਵਾਰੀ ਤੂੰ ਘਰਿ ਚਲੁ ॥ ਅਸਾ
ਨਵੇ ਘਰਿ ਪਾਏ ਹੈ ਤੂੰ ਦੇਖੁ ਚਿਰੀ ਪਿਛੋ ਆਇਆ ਹੈ । ਤੇਰਾ ਪਰਵਾਰੁ ਹੈ ਤੂੰ ਮਿਲ
ਗਿਲੁ ਬਹੁ ਉਠਿ ਕੋਈ ਦਿਹਾੜਾ ਰਹੁ ॥ ਅਸਾਇਸ[1] ਕਰੁ ਤੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੋਸੀ ਤਾ ਫੇਰ
ਜਾਈ ॥ ਬਾਬੇ ਚਉਥੀ ਪਉੜੀ/ ਆਖੀ ॥ ਘਰਿ ਮੰਦਰ ਖੁਸੀ ਨਾਮੁ ਕੀ ਨਦਰਿ[2] ਤੇਰੀ ੨੯ (ੳ)
ਪਰਵਾਰੁ ॥ ਹੁਕਮੁ ਸੋਈ ਤੁਧੁ ਭਾਵਸੀ ਹੋਰ ਆਖਣੁ ਬਹੁਤ ਅਪਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਸਚਾ
ਪਾਤਿਸਹੁ ਪੂਛ ਨ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਸਉਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥ ਜਿਤੁ
ਸੁਤੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਬਿਕਾਰੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਪਿਤਾ
ਜੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਸੀ ਜੋ ਆਏ ਅਸਾ ਸੋ ਤੁਸਾ ਪਾਸਿ ਆਵਹਗੇ ॥ ਪਰੁ ਤੁਸੀ ਹੁਣਿ
ਆਖਿਆ ਮੰਨਿ ਲੇਹੁ ॥ ਅਸਾੜਾ ਆਤਮਾ ਅਜੇ ਉਦਾਸੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਮਾਤਾ ਆਖਿਆ
ਮੇਰਾ ਕਿਉਕਰਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਵੈ ॥ ਤੂੰ ਬਰਸੀ ਬਾਰੀ ਉਦਾਸੁ ਕਰਿ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਅਤੈ
ਭੀ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਚਲਿਦਾ ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਕਿਉਕਰਿ ਸੰਤੋਖੀਐ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ
ਮਾਤਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਵਚਨਿ ਕਰਿ ਤੁਸਾ ਨੂ ਸੰਤੋ/ਖ ਆਵੈਗਾ ॥ ਤਬ ਮਾਤਾ ਚੁਪ ਕਰਿ ੩੬ (ਅ)
ਰਹੀ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਥਹੁ ਚਲਿਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੮] ॥
ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੭
ਉਪਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੇ ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।
ਹੇਠਾਂ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਹਨ ।

ਗੋਸਟ ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ਨਾਲਿ / ॥ = ॥ =॥ ਸਾਹ ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ੩੭ (ੳ)
ਨਾਲਿ ਗੋਸਟ ਹੋਈ [॥] ਬਹੁਤੁ ਪਰਚੇ ਆਪਿ ਵਿਚਿ ਰੰਗੀਨ[3] ਹੋਇ ਗਏ ॥ ਤਾ ਸਾਹ
ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ਆਖਿਆ ਜੋ ਐਸੀ ਸਰਫਰਾਜੀ[4] ਹੋਈ ਦੀਦਾਰੁ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਪਿਆਰੇ
ਦਾ ਹੋਇਆ ॥ ਕਛੁ ਤਾਲਿਆ[5] ਨੇਕ ਆਹੇ ਅਸਾਡੀ ਸਆਦਤ[6] ਆਹੀ ॥ ਸਾਹ
ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ਉਠਿ ਆਪਣੇ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਅਗੋ ਮੀਆ ਮਿਠਾ ਮੁਰੀਦ ਸਾਹ
ਕਾ ਥਾ ॥ ਮਿਲਿਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਸਾਹ ਜੀ ਅਜੁ ਤਾ ਬਹੁਤੁ ਲਾਲ ਰੰਗੀਨੁ ਹੋਇ
ਆਏ ਹੋ ॥ ਸਾਹ ਆਖਿਆ ਜੁ ਅਜੁ ਇਕੁ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਲਾਲੁ ਮਿਲਿਆ ॥ ਸ ਤਿਸ ਕੇ
ਦਰਸਨ ਲਗੇ ਅਸੀ ਲਾਲੁ ਹੋਇ ਆਏ ਆਹੇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਨਾਉ ਹੈਸੁ ਤੂੰ ਭੀ ਜਾਹਿ
ਦੀਦਾਰੁ ਕਰਿ ਆਉ ॥ ਕੁਛ ਫੈਜ[7] ਪਹੁਚੇਗਾ ॥ ਮੀਆ ਮਿਠਾ ਗਇਆ ॥/ ਜਾ ੩੭ (ਅ)
ਬਾਬੇ ਦੇ ਘਰਿ ਲਗਾ ਵੜਣਿ ਤਾ ਅਗੋ ਮਰਦਾਨਾ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਵਿਚ ਸਬਦੁ ਗਾਵਦਾ
ਥਾ ॥ ਏਹ ਕਲੀ[8] ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਮੁਹ ਆਹੀ ॥ ਕਲੀ ॥ [9]ਪੰਖੀ [10]ਹੋਵਾ ਉੜਾ[10] ਸੈ
ਅਸਮਾਨੀ ਜਾਉ ॥ [11]ਜਾਦਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਹੀ[11] ਨਾ ਕਿਛੁ ਪੀਆ ਨਾ ਖਾਇ[12] ॥
ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨ ਪਵੈ ਤੇਰਾ[13] ਕੇਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ਮੀਆ ਮਿਠਾ ਪਿਛਲੀ ਪੈਰੀ

---

[1]ਆਰਾਮ । [2]ਮਿਹਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ [3]ਪ੍ਰਸੰਨ, ਖ਼ੁਸ਼ । [4]ਮਾਨ, ਆਦਰ । [5]ਸਤਾਰਾ, ਭਾਗ ।
[6]ਚੰਗੇ ਭਾਗ । [7]ਫੈਜ਼, ਲਾਭ । [8]ਕਾਵਿ ਪੰਗਤੀ । [9]ਪੂਰੇ ਸ਼ਬਦ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ.,
ਪੰਨਾ ੧੪ । ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : [10]ਹੋਇ ਕੈ ਜੇ ਭਵਾ, [11]ਨਦਰੀ ਕਿਸੇ ਨ ਆਵਊ,
[12]ਖਾਉ, [13]ਹਉ ।

ਫੇਰ ਫਿਰਿਆ ॥ ਅਪਣੇ ਪੀਰ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਪੀਰ ਦੇਖੇ ਤਾ ਕਿਆ ਦੇਖੇ ਜੁ
ਮੀਆ ਮਿਠਾ ਮੂੜੀ[1] ਭੰਗੁ ਪਾਇ ਆਇਆ ॥ ਲਾਹੇ ਕਾਰਣਿ ਗਇਆ ਸਾ ਮੂੜੀ ਧੋਖਾ
ਪਾਇਉਸੀ ॥ ਪੀਰ ਪੁਛਿਆ ਮੀਆ ਦੀਦਾਰੁ ਕੀਤੋ ॥ ਆਖਿਉਸ ਪੀਰ ਸਲਾਮਤਿ
ਕਿਆ ਦੀਦਾਰੁ ਕਰਾਹੇ ਓਥੇ ਸਭੁ [2]ਕੁਫਰੇ ਕੁਫਰ[2] ਵਖਾਣੀਦਾ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਭਲੀ ਤਰੀਫ
ਕਰਦਾ ਆਹੇ ॥ ਪੀਰ ਪੁਛਿਆ ਕਿਆ ਕੁਫਰ ਵਖਾਣੀਦਾ ਥਾ ॥ [ਮੀ]ਏ ਆਖਿਆ
੩੮ (ੳ) ਜੁ ਅਗੇ ਏਹੁ ਬੈਤੁ ਗਾਵਦੇ ਸੇ ॥ / ਪੰਖੀ ਹੋਵਾ ਉਡਰਾ ਸੈ ਅਸਮਾਨੀ ਜਾਉ ॥ ਜਾਦਾ
ਨਦਰੀ ਨ ਆਵਹੀ ਨ ਕਿਛੁ ਪੀਆ ਨ ਖਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤ ਨ ਪਵੈ ਤੇਰਾ
ਕੇਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ਪੀਰ ਜੀ ਅਸਾਡੇ ਹਿਸਾਬੁ ਅੰਦਰ ਸਭੁ ਚਉਦਹ ਤਬਕ[3]
ਹੈ ॥ ਸਤਿ ਹੇਠਿ ਹੈ ਸਤਿ ਉਪਰ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਏਹੁ ਕਿਤਣਾ ਕੁਫਰੁ ਸੈ ਅਸਮਾਨਾ ਦਾ
ਵਿਖਾਣਦਾ[4] ਹੈ ॥ ਸੈ ਅਸਮਾਨ ਕਿਥੇ ਹੈਨਿ ॥ ਪੀਰ ਆਖਿਆ ਬਚਾ ਭੁਲੋ ਕਿਉ ॥
ਬਚਾ ਅਸਾ ਤੁਸਾ ਨੂੰ ਚਉਦਹ ਤਬਕਾ ਦੀ ਖਬਰ ਹੈ ਅਰੁ ਉਨਾ ਨੂੰ ਸੈ ਤਬਕਾ ਦੀ
ਖਬਰ ਹੈ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਜੁ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਤੇਰਾ ਕੇਵਡ ਆਖਾ
ਨਾਉ ॥ ਚਲੁ ਮੇਰੇ ਨਾਲਿ ਤੇਰਾ ਗੁਨਾਹ ਮਾਫ ਕਰਾਇ ਆਵਾ ॥ ਸਾਹ ਅਦਰਾਹਮ[5]
ਮੀਏ ਮਿਠੇ ਤਾਈ ਆਪਣੇ ਸਾਥਿ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਆਇ ਕੇ ਪੈਰੀ
ਪਾਇਉਸੁ ॥ ਬੇਨਤੀ ਲਗਾ ਕਰਣਿ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ ਦਾ ਗੁਨਾਹ ਮਾਫ ਕਰੀਐ
੩੮ (ਅ) ਦੋ/ਸਤੀ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਸਾਹ ਜੀ ਅਸਾ ਇਸ ਨੂੰ ਡਿਠਾ ਭੀ
ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਸਾਹ ਕਹਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਏਹੁ ਅਪਣੀ ਨਿਯਤ ਪਿਛੇ ਮਾਰਿਆ ਗਇਆ
ਹੈ ॥ ਵਾਸਤੇ ਸਾਈ ਦੇ ਇਸ ਦੀ ਤਕਸੀਰ[6] ਸਾਹਿਬੁ ਬਖਸਣਿ ਏਹ ਭੁਲਾ ਹੈ ॥
ਸਾਹਿਬ ਬਖਸੰਦ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੈਸੀ ਨੀਯਤ ਤੈਸੀ ਮੁਰਾਦ
ਜੈਸਾ ਕੋਈ ਕਰੇਗਾ ਤੈਸਾ ਪਾਵੇਗਾ ॥ ਫੇਰ ਸਾਹੁ ਕਹਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਫੇਰ ਮਾਰਿਉ ॥
[7]ਅਜ ਬਰਾ[ਇ] ਖੁਦਾਇ[7] ਏਹੁ ਗੁਨਾਹਗਾਰੁ ਹੈ ਮਾਫ ਕਰਹੁ ॥ ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਕੀ
ਲਾਜ ਹੈ ॥ ਇਸ ਦੀ ਤਕਸੀਰ ਪਿਛੇ ਨਾ ਜਾਹੁ ਆਪਣੇ ਕਰਮ[8]ਦੇ ਉਪਰਿ ਨਜਰਿ ਕਰਹੁ॥
ਤਾ ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਥਾਪੀ ਮਾਰੀ[॥]ਬਖਸਿਆ ॥ ਬਾਬੇ ਮਰਦਾਨੇ
੩੯ (ੳ) ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸਬਦੁ ਗਾਉ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਗਾਵਿਆ ॥ ॥ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ[9]॥/
ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਪਿਉਣ ਪਾਣੀ[10] ਅਪਿਆਉ ॥ ਚੰਦ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਗੁਫਾ[11] ਨ
ਦੇਖਾ ਸੁਪਨੇ ਸਉਣ ਨ ਠਾਉ[12] ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਤੇਰਾ ਕੇ ਵਡ ਆਖਾ
ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਸਚਾ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਿਜ ਥਾਉ[13] ॥ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣਿ ਆਖਣਾ ਜੇ
ਭਾਵੈ ਕਰੇ ਤਮਾਉ[14] ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੀਸਣਿ ਪੀਸਾ ਪਾਉ[15] ॥
ਅਗੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲੀਆ ਭਸਮ ਸੇਤੀ ਰਲਿ ਜਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨ ਪਵੈ ਤੇਰਾ[16]
ਕੇ ਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥ ਪੰਖੀ ਹੋਇ ਕਰਿ[17] ਉਡਰਾ[18] ਸੈ ਅਸਮਾਨਾ[19] ਜਾਉ ॥

---

[1]'ਮੂਲ ਰਾਸ਼ੀ, ਪੂੰਜੀ' । [2]'ਕੂਠੇ ਕੂਠ, ਕੋਰਾ ਕੂਠ' । [3]'ਖੰਡ, ਭੂਖੰਡ । [4]'ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ' ।
[5]''ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ' ਦਾ ਵਿਗੜਿਤ ਰੂਪ ਹੈ' । [6]'ਗੁਨਾਹ' । [7]'ਰਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ' ।
[8]'ਮਿਹਰ, ਪ੍ਰਸਾਦ' । [9]'ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੪ ਉਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ।
ਮੁਖ ਪਾਠਭੇਦ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ' : [10]'ਪੀਅਣੁ', [11]'ਗੁਫੈ', [12]'ਥਾਉ', [13]'ਥਾਇ',
[14]'ਤਮਾਇ', [15]'ਪਾਇ', [16]'ਹਉ', [17]'ਕੈ', [19]'ਭੁਵਾ', [19]'ਅਸਮਾਨੀ' ।

'ਜਾਦਾ ਨਦਰਿ[1] ਨ ਆਵਹੀ[2] ਨ ਕਛੁ ਪੀਆ ਨਾ ਖਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ
ਨਾ ਪਵੈ ਤੇਰਾ ਕੇ ਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਕਾਗਤਿ[3] ਕੈ[4] ਮਣਾ ਲਿਖ[5]
ਪੜਿ '[6]ਬੁਝਣਿ ਭਾਰੁ[6] ॥ ਮਸੁ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਲਿਖਣ[7] ਪਉਣੁ ਚਲਾਉ ॥ ਭੀ
ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਤੇਰਾ[8] ਕੇਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੪ ॥/ [9][ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ੩੯ (ਅ)
ਹੋਈ ॥੯॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥]
[**ਸਾਖੀ ਰਾਕਸ ਨਾਲਿ ਹੋਈ** ॥]/ ਬਾਬਾ ਉਥਾਉ ਹੋਰ ਅਗੇਰੇ ਚਲਿਆ ॥ ਚਲਦਿਆ

ਚਿਤ੍ਰ ੮

ਤਪਦਾ ਕੜਾਹਾ, ਰਾਕਸ਼, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ

ਚਲਦਿਆ / ਮਹਾ ਉਦਿਆਨ ਵਿਚ ਰਾਹ ਭੁਲੇ ॥ ਜਾਦੇ ਜਾਦੇ ਇਕ ਰਾਕਸ ਦੀ ੪੦ (ੳ)
ਝੰਗੀ[10] ਉ ਘਾ ਜਾਇ ਪਏ ॥ ਤਾ ਕਿਆ ਦੇਖਣ ਜੋ ਕੜਾਹਾ ਤੇਲ ਦਾ ਤਾਇਦਾ ਹੈ ॥
ਅਤੇ ਬਹੁਤੁ ਬੰਦੀਵਾਨ[11] ਉਸ ਦੀ ਬੰਦ ਵਿਚ ਹੈਨਿ ॥ ਇਕ ਨੂੰ ਪਕੜਿ ਕੇ ਵਿਚ
ਪਾਇਉਸੁ ਕੜਾਹਾ ਲਗਾ ਕਲਕਣਿ [॥] ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਕੜਾਹੇ [ਪਾਸ] ਸਿਧਾ ਲੈ
ਗਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਦੀ ਉਗਲ ਪਾਵਣੇ ਨਾਲ ਕੜਾਹਾ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ਗਿਆ ॥ ਤਾ ਉਹੁ
ਰਾਕਸ ਉਠਿ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਜੀ ਮੈ ਅਵਗੁਣਆਰ ਹਾ ਮੇਰਾ ਗੁਨਾਹ
ਬਖਸੀਏ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ ॥ ਬਾਬੇ ਮਾਰੂ ਰਾਗ
ਵਿਚ ਸਬਦੁ ਬੋਲਿਆ ॥ [12]ਆਂਡਾ ਫੂਟਾ ਭਰਮੁ ਕਾ ਗੁਰ ਰਿਦੇ ਕੀਆ ਪਰਗਾਸੁ ॥
ਬੇੜੀ ਕਾਟੀ ਪਗਹੁ ਕੀ ਗੁਰ ਕੀਨੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸ ॥੧॥ ਬਾਬਾ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਆਵਣੁ
ਜਾਵਣੁ ਰਹਿਆ ॥ ਤਪਤ ਕੜਾਹਾ [ਹੁ]/ਟ[13] ਗਇਆ ਗੁਰ ਸੀਤਲੁ ਨਾਮੁ ੪੦ (ਅ)
ਦੀਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭਾਰਾ ਚੂਕਾ ਕਰਮ ਕਾ ਹੋਏ ਨਿਹਕਰਮਾ ॥ ਸਾਗਰ ਤੇ ਕੰਧੀ
ਚੜੇ ਗੁਰ ਕੀਨੇ ਧਰਮਾ ॥੨॥ ਜਬ ਕੇ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਮਿਲੇ ਛੋਡਿ ਚਲੇ
ਨਿਗਹਿਵਾਨਾ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਅਟਕੀ ਤਿਸੇ ਤੇ ਛੂਟੀ ਕਹਾ ਕਰੇ ਦਰਵਾਨਾ ॥੩॥ ਸਚੁ

---

[1]'ਨਦਰੀ', [2]'ਆਵਊ', [3]'ਕਾਗਦ', [4]'ਲਖ', [5]'ਪੜਿ', [6]'ਕੀਚੈ ਭਾਉ', [7]'ਲੇਖਣਿ', [8]'ਹਉ'। [9]ਫੋਟੋ ਸਟੇਟ ਕਾਪੀ ਵਿਚ ਇਹ ਲਾਇਨ ਕਟ ਗਈ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਅਨੁਮਾਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਈ ਹੈ। [10]ਬਸਤੀ, ਰੁਖਾਂ ਦਾ ਝੁੰਡ। [11]ਕੈਦੀ। [12]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਫੂਟੋ ਆਂਡਾ ਭਰਮ ਕਾ ਮਨਹਿ ਭਇਓ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ਕਾਟੀ ਬੇਰੀ ਪਗਹ ਤੇ ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ ਬੰਦਿ ਖਲਾਸੁ ॥੧॥ ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਰਹਿਓ ॥ ਤਪਤ ਕੜਾਹਾ ਬੁਝਿ ਗਇਆ ਗੁਰਿ ਸੀਤਲ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਬ ਤੇ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਭਇਆ ਤਉ ਛੋਡਿ ਗਏ ਨਿਗਹਾਰ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਅਟਕ ਤਿਸਤੇ ਛੁਟੀ ਤਉ ਕਹਾ ਕਰੈ ਕੋਟਵਾਰ ॥੨॥ ਚੂਕਾ ਭਾਰਾ ਕਰਮ ਕਾ ਹੋਏ ਨਿਹਕਰਮਾ ॥ ਸਾਗਰ ਤੇ ਕੰਢੈ ਚੜੇ ਗੁਰਿ ਕੀਨੇ ਧਰਮਾ ॥੩॥ ਸਚੁ ਥਾਨੁ ਸਚੁ ਬੈਠਕਾ ਸਚੁ ਸੁਆਉ ਬਣਾਇਆ ॥ ਸਚੁ ਪੂੰਜੀ ਸਚ ਵਖਰੋ ਨਾਨਕ ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥੪॥—ਸ੍ਰੀ. ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੧੦੦੨.

[13]ਇਥੇ ਪਾਠ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ। 'ਹੁਟ' ਸ਼ਬਦ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ 'ਬਲਹੀਨ ਹੋ ਜਾਣਾ' ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਥਾਂ ਪਾਠ 'ਬੁਝਿ' ਆਇਆ ਹੈ।

ਵਖਰ ਸਚੁ ਬੋਹਣਾ ਸਚੁ ਸਾਉ[1] ਬਣਾਇਓਨੁ ॥ ਸਚੁ ਵਖਰੁ ਸਚੁ ਪੂਜੀਆ ਨਾਨਕੁ
ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਉਸ ਨੂੰ ਚਰਣਿ ਲਾਇਆ ॥ ਬੰਦੀਖਾਨਾ ਸਭੁ
ਖਲਾਸ ਕੀਤਾ ਉਹੁ ਰਾਕਸੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਗਾ ਜਪਣਿ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥
[੧੦ ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ] ॥ = ॥ = ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਅਗੇ ਚਲਿਆ ॥
ਜਾਦੇ ਜਾਦੇ ਕਿਥੇ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ ॥

੪੧ (ੳ) **[ਸਾਖੀ ਭੋਲੇ ਚੋਰ ਨਾਲਿ ਹੋਈ]** / ਜੋ ਇਕੁ ਭੋਲਾ ਨਾਉ ਚੋਰ ਨਾਮੀ ਥਾ ॥
ਨਿਤਾਪ੍ਰਤ[2] ਇਕ ਬਿਲੰਦੀ ਉਤੇ ਬੈਠਦਾ ॥ ਚਿਟੇ ਕਪੜੇ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਰਾਹ ਮਾਰਦਾ ॥
ਵਡਾ ਸੂਰਮਾ ਥਾ ॥ ਅਠਿ ਦਸਿ ਆਦਮੀ ਉਸ ਦੇ ਅਗੇ ਇਕੁ ਨਿਵਾਲਾ[3] ਹੋਦੇ ਥੇ ॥
ਬਹੁਤ ਪਾਪੁ ਕਮਾਵਦਾ ਥਾ ॥ ਉਥਉ ਉਤਰਿ ਕੇ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਗਿਰਦ ਆਇ ਫਿਰਿਆ ॥
ਆਖਿਓਸੁ ਕਪੜੇ ਲਾਹੋ ਨਹੀ ਤਾ ਮੈ ਤੁਸਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹਾ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ
ਭਲਾ ਅਸੀ ਤੇਰੇ ਵਸਿ ਪਏ ਆਹੇ ॥ ਨਸਿ ਭਜਿ ਨਹੀ ਜਾਦੇ ਪਰੁ ਤੂ ਇਕੁ ਕੰਮੁ
ਅਸਾਡਾ ਕਰੁ ॥ ਜੋ ਤੂ ਘਰਿ ਜਾਇ ਕੇ ਕਬੀਲਾ[4] ਮਾਉ ਬਾਪੁ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਤਰਾ
ਤਾਈਂ ਪੁਛ ਆਉ ॥ ਤੂ ਜੋ ਪਾਪੁ ਕਰਕੇ ਜੀਅਘਾਤਿ[5] ਕਰਕੇ ਉਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ[6]
ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਕੋਈ ਇਤਨੇ ਕਬੀਲੇ ਵਿਚੋ ਅਗੇ ਦੁਖਾ ਦਾ ਬੇਲੀ ਜਹਾ ਤੇਰੇ ਜੀਆ
੪੧ (ਅ) ਕਉ ਆਇ ਬਣੇਗੀ ਤ[7] [ਕਿ][8] / ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਭੋਲੇ ਆਖਿਆ ਤੁਸੀ

ਚਿਤ੍ਰ ੯

ਭੋਲਾ ਚੋਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਟਿੱਲੇ ਕੋਲ ਖੜੇ ਹਨ।

੪੨ (ੳ) ਦਗਾ[9] ਦੇਦੇ ਹੋ ॥ ਪਿਛੋ ਉਠਿ ਜਾਹੋ[ਗੇ] ॥ ਤਬ ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਅਸਾ
ਪਾਸਹੁ ਬਚਨੁ ਲੈ ਅਸੀ ਨਾਹੀ ਜਾਦੇ ॥ ਤਬ ਫੇਰ ਭੋਲਾ ਚੋਰੁ ਘਰਿ ਗਇਆ [॥]
ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਬੀਲਾ ਮਾਉ ਬਾਪ ਪੁਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਭ ਪਰਵਾਰੁ ਇਕਠਾ ਕੀਤੋਸੁ [॥]
ਆਖਿਓਸੁ ਸੁਣਦੇ ਹੋ ਮੈ ਜੋ ਸਹੰਸ[10] ਜੀਅ ਘਾਤਿ ਕਰ ਕੇ ਅਨੇਕੁ ਪਾਪ ਕਰਕੇ
ਤੁਸਾਡੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹਾ ॥ ਤੁਸੀ ਮੈਨੂੰ ਆਖਹੁ ॥ ਜਹਾ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਕਉ
ਆਇ ਬਣੇਗੀ ਕੋਈ ਦਰਦ ਸਰੀਕੁ[11] ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਮੇਰੀ ਜਮ ਜੇਵਰੀ[12] ਕਾਟਹੁਗੇ [॥]
ਮੈਨੂੰ ਜਮ ਕੰਕਰ ਤੇਂ ਛਡਾਇ ਸਕਹੁਗੇ [॥] ਮੇਰੇ ਦੁਖ ਕਛੁ ਬਾਟਿ ਲੇਵਹੁਗੇ ਕੇ
ਨਾਇ ॥ ਤਬ ਉਨਾ ਸਭਨਾ ਜਬਾਬ ਕਹਿਆ ॥ ਤੇਰੇ ਬੇਲੇ[13] ਤੇਰੇ ਅਮਲ ਹੋਵਹਿਗੇ [॥]
ਜੈਸੇ ਅਮਲ ਕਮਾਵਹਿਗਾ ਤੈਸੇ ਸਚੀ ਦਰਗਹ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵਹਿਗੇ ॥ ਅਸਾਡਾ
੪੨ (ਅ) ਤੁਸਾਡਾ ਸਰਬੰਧੁ ਜੀਵੰਦਿ/ਆ ਤਕ ਹੈ ॥ ਭਾਵੈ ਭਲੀ ਕਿਰਤ ਕਰੁ ਭਾਵੈ ਬੁਰੀ
ਕਿਰਤ ਕਰ ਕੇ ਕਬੀਲੇ ਕੀ ਪਰਵਰਸ ਕਰੁ [॥] ਸਚੀ ਦਰਗਹੁ ਸਿਰ ਖੁਦ[14] ਜਬਾਬੁ
ਦੇਣਾ ਹੈ ॥ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕੋਈ ਪਕੜੀਏਗਾ ਨਾਹੀ ॥ ਤਬ ਭੋਲੇ ਬਹੁਤੁ ਅਫਸੋਸ

---

[1]ਸੁਆਉ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ। [2]ਹਰ ਰੋਜ਼। [3]ਬੁਰਕੀ, ਗ੍ਰਾਹੀ। [4]ਟਬਰ। [5]ਜੀਆਂ ਦਾ ਮਾਰਨਾ। [6]ਪਾਲਣਾ। [7]ਤਾਂ। [8]ਇਹ ਪਦ ਮੂਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਨਕਲ ਕਰਦਿਆਂ ਰਹ ਗਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। [9]ਫਰੇਬ, ਧੋਖਾ। [10]ਹਜ਼ਾਰਾਂ। [11]ਭਿਆਲ। [12]ਫਾਹੀ। [13]ਵੇਲੇ। [14]ਆਪ।

ਖਾਧਾ ॥ ਦੋਵੈ ਹਥਿ ਜਿਮੀ ਨਾਲਿ ਮਾਰਿਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਮੈ ਏਵੈ ਉਮਰ ਬੇਹੂਦਾ[1]
ਤੁਸਾ ਨਾਲਿ ਗਵਾਈ ॥ ਜਾ ਤੁਸੀ ਅੰਤਿ ਦੇ ਸਮੇ ਨਸਿ ਭਨੇ[2] ॥ ਤਾ ਮੈ ਕਿਉ ਸਾਰੀ
ਉਮਰ ਸਹੰਸ ਪਾਪੁ ਜੀਅ ਘਾਤ ਕਰਕੇ ਤੁਸਾਡੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕੀਤੀ ॥ ਉਥੋ ਰੋਦਾ ਰੋਦਾ
ਆਇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ [॥] ਹਥਿ ਜੋੜਿ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਜੀ ਮੈ ਭੁਲਾ ਹਾ
ਮੇਰਾ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸੀਐ ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੀਵੈ ਗਈ ਹੈ ॥ ਮੈਨੂੰ ਚਰਣੀ ਲਾਈਐ ॥
ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਸਵਾਰੀਐ ਜਿਤ ਲਗਿ ਮੇਰੀ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਥਾ
ਟੇਕੁ [॥] ਬਾਬੇ ਥਾਪੀ ਮਾਰੀ ਮੁਕਤੁ ਕੀਤਾ ॥ ਬਾਬੇ ਸਬਦੁ ਰਾਗੁ / ਸੂਹੀ ਵਿਚ ੪੩ (ੳ)
ਬੋਲਿਆ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ॥ [3]ਉਜਲ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਵਣੇ ਘੋਟਮੁ ਕਾਲੀ [ਮਸੁ][4]
ਧੋਤੇ ਦਾਗ ਨ ਉਤਰਹਿ ਜੇ ਮਲਿ ਧੋਵਾ ਤਿਸੁ ॥ ਸਜਣ ਸੇਈ ਭੋਲਿਆ
ਨਾਲਿ[5] ਮੈ ਚਲਦਿ[ਆ] ਨਾਲਿ ਚਲੰਨਿ ॥ ਜਿਤ ਦਰ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ [ਤਿਥੈ] ਖੜੇ
ਦਿਸੰਨਿ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਗਿਆ ਬਗੇ [ਕਪੜੇ] ਤੀਰਥ ਮੰਝਿ ਵਸੰਨਿ ॥ ਚੁਣ ਚੁਣਿ
ਜੀ[ਆ] ਮਾਰਣੇ ਬਗਲੇ ਕਿਉ ਕਹੰਨਿ ॥ ੨ ॥ ਕੋ[ਠਿ ਮੰਡ]ਪ ਮਾਰੀਆ[6] ਪਾਸਹੁ
ਚਿਤਰੀਆਹਿ ॥ ਢਠ[ਿਆਂ] ਕੰਮ ਨ ਆਵਣੀ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਸਖਣੀਆ ॥ ਸਿੰਮਲੁ ਰੁਖ
ਸਰੀਰ ਮੈ ਤੇਜ ਨ ਦੇਖਿ ਭੁਲੰਨਿ ॥ [ਸੇ] ਫਲ ਕੰਮ ਨ ਆਵਨੀ ਅਵਗੁਣ ਮੈ ਤਨੁ
ਹਨ ॥੪॥ ਅੰਧਲੇ ਭਾਰੁ ਉਠਾਇਆ ਡੂਗਰ ਵਾਟ [ਬਹੁ]ਤ ॥ ਅਖੀ ਵੇਖ[ਣ]
ਮਨਿ ਝੂਰੇ ਹਉ ਚੜਿ ਲੰਘਾ [ਤਿ]ਸੁ ॥੫॥ ਚਾਕਰੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਅਵ[ਰ]
ਸਿਆਣਪ ਕਿਤੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧੀਐ [ਬਧਾ] / ਛੁਟੈ ਤਿਤ ॥੬॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ੪੩ (ਅ)
ਭੋਲੇ ਚੋਰ ਦਾ ਦੁਖੁ ਨਿਵਾਰ ਕੇ ਅਗੈ ਗਇਆ ॥ ੧ ॥ ਸਾਖੀ ਭੋਲੇ ਚੋਰ ਕੀ ਸੰਪੂਰਨ
ਹੋਈ ॥੧੧॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੧੦
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਕਲਿਜੁਗ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ

[ਸਾਖੀ ਕਲਿਜੁਗ ਨਾਲਿ][7] /ਮਹਾ ਭਇਆਨ[8] ਉਦਿਆਨੁ ਵਿਚ ਜਾਇ ਪਏ ॥ ੪੪ (ੳ)

---

[1]ਵਿਅਰਥ। [2]ਭੱਜੇ। [3]ਇਥੇ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਾਠ ਬਹੁਤ ਗ਼ਲਤ ਹੈ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ :
ਉਜਲੁ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ ਘੋਟਿਮ ਕਾਲੜੀ ਮਸੁ ॥ ਧੋਤਿਆ ਜੂਠਿ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਾ ਤਿਸੁ ॥ ੧ ॥ ਸਜਣ ਸੇਈ ਨਾਲਿ ਮੈ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲੰਨਿ੍ ॥ ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਖੜੇ ਦਿਸੰਨਿ੍ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ ਪਾਸਹੁ ਚਿਤਵੀਆਹਾ ॥ ਢਠੀਆ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਨ੍ਹੀ ਵਿਚਹੁ ਸਖਣੀਆਹਾ ॥ ੨ ॥ ਬਗਾ ਬਗੇ ਕਪੜੇ ਤੀਰਥ ਮੰਝਿ ਵਸੰਨਿ ॥ ਘੁਟਿ ਘੁਟਿ ਜੀਆ ਖਾਵਣੇ ਬਗੇ ਨ ਕਹੀਅਨਿ੍ ॥ਸਿੰਮਲ ਰੁਖੁ ਸਰੀਰੁ ਮੈ ਮੈ ਜਨ ਦੇਖਿ ਭੁਲੰਨਿ੍ ॥ ਸੇ ਫਲ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਨ੍ਹੀ ਤੇ ਗੁਣ ਮੈ ਤਨਿ ਹੰਨਿ ॥ ੪ ॥ ਅੰਧੁਲੈ ਭਾਰੁ ਉਠਾਇਆ ਡੂਗਰ ਵਾਟ ਬਹੁਤੁ ॥ ਅਖੀ ਲੋੜੀ ਨਾ ਲਹਾ ਹਉ ਚੜਿ ਲੰਘਾ ਕਿਤੁ ॥੫॥ ਚਾਕਰੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਕਿਤੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ਤੂ ਬਧਾ ਛੁਟਹਿ ਜਿਤੁ ॥ ੬ ॥ —ਪੰਨਾ ੭੨੯
[4]ਇਹ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮਿਟੇ ਹੋਏ ਹੋਰ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਨਿਪਟ ਅਨੁਮਾਨ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। [5]ਵਾਧੂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [6]ਮਾੜੀਆਂ। [7]ਇਹ ਸਿਰ ਲੇਖ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਖਰੜੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਦਿੱਤੇ ਤਤਕਰੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। [8]ਭਿਆਨਕ।

ਵਸਦੀ ਕਾਈ ਨਦਰਿ ਆਵੈ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਇਕ ਦਿਨ ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ ਬਹੁਤ ਅੰਧੇਰੀ
ਤੂਫਾਨੁ 'ਸਿ[ਆਹ]'[1] ਸੰਪੇਦ ਲਾਲ ਰੰਗੁ ਉਠੀ ॥ ਨਾਲ ਮੀਹੁ ਬਹੁਤ ਕਾਲੀ ਘਟਾ
ਡਰਾਵਣੀ ਉਠੀ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨਾ ਭੈਮਾਨ ਹੋਇਆ ॥ ਆਖਿਓਸ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੂਫਾਨ
ਬਹੁਤੁ ਆਇਆ ਨਾਲੇ ਮੀਹੁ ॥ ਉਡਿ ਜਾਹਾਗੇ ॥ ਆਉ ਕਿਸੇ ਦਰਖਤ ਦਾ ਆਸਰਾ
ਪਕੜਿ ਰਹਾ ਏ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਆਖਿ ਤੇਰੇ ਨੇੜੇ
ਕਛੁ ਆਵੈਗਾ ਨਾਹੀ ॥ ਏਹੁ ਅੰਧੇਰੀ ਅਤੇ ਮੀਹੁ ਧੂਏ ਦੇ ਬਦਲ ਹੋਇ ਜਾਹਿਗੇ ॥
ਤ ਚਿਤੁ ਟਿਕਾਣੇ ਰਖੁ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਅੰਧੇਰੀ ਅਤੇ ਮੀਹੁ ਆਵਦਾ ਆਵਦਾ ਨਿਵਰਤ
ਹੋਇ ਗਇਅ ॥ ਸੂਰਤਿ ਦੇਉ ਦੀ ਬਣਿਆ ਵਡੇ ਵਡੇ ਦੰਦ ਚੋਟੀ ਅਸਮਾਨ ਨਾਲਿ
੪੪ (ਅ) ਅਤੇ ਪੈਰ ਜਿਮੀ ਨਾਲਿ ਵਡਾ ਉਦਰੁ[2] ਭਿਆਣਕ ਬੁਰੇ ਨੇ/ਤ੍ਰ ਡਰਾਵਣੇ ਕਰਕੇ
ਆਇਆ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਸੁ ਤੂਫਾਨ ਪਾਸਹੁ ਗੁਰੂ ਰਖੇ ਸੇ ॥
ਪਰੁ ਇਸ ਬਲਾਇ ਪਾਸਹੁ ਨਾਹੀ ਬਚਦੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਵਾਹੁਗੁਰੂ
ਆਖੁ ਏਹੁ ਭੀ ਉਸ ਤੂਫਾਨ ਵਾਗੂ ਦਫੈ[3] ਹੋਇ ਜਾਇਗਾ ॥ ਤੂੰ ਚਿਤੁ ਠਉੜ[4] ਰਖੁ ॥
ਤਾ ਫਿਰ ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ ਮਨੁਖ ਰੂਪ ਹੋਇ ਕੈ ਹਥਿ ਬੰਨਿ ਆਇ ਆਗੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥
ਡੰਡਉਤ ਕੀਤੀਸੁ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਤੂੰ ਕਉਣੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਸਿ ਕਹਿਆ ਜੀ
ਮਿਹਰਵਾਨ ਮੈ ਕਲਿਜੁਗੁ ਹਾ ਮੈ ਨਿਹਾਲਿ ਹੋਇਆ ॥ ਮੇਰੇ ਰਾਜੁ ਵਿਚ ਮੇਰੀ
ਪਤਿਸਾਹੀ ਵਿਚ ਤੁਸਾਡਾ ਪੈਰੁ ਪਇਆ ॥ ਮੇਰੀ ਕਛੁ ਭੇਟ ਕਬੂਲੁ ਕਰੀਐ ॥ ਤਬ
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਤੇਰੀ ਬਿਸਾਤ[5] ਵਿਚ ਕਿਆ ਵਸਤੁ ਹੈ ॥ ਤੂ ਆਖਿ ਜੋ ਕਛੁ ਅਸਾਡੀ
੪੫ (ੳ) ਖੁਸੀ ਆਵੈ ਸੋ ਮੰਗਾ ਹੇ ॥ ਤਾ ਕਲਿਜੁਗੁ ਆਖਿਆ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਜੇ ਹੁ/ਕਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾਂ
ਮੰਦਰ ਮੋਤੀਆ ਸਾਥਿ ਜੜਾਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮੁਸਕਿ ਨਾਲਿ ਲੇਪਣਿ ਕਰਿ ਉਸਾਰ ਦੇਵਾ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਸਬਦੁ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਵਿਚ ਉਠਾਇਆ ॥ ਆਖਿਓਸੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ
ਵਜਾਇ ਸਬਦਿ ਗਾਉ ॥ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ॥ ॥ ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰਿ ਉਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਹੋਹਿ
ਜੜਾਉ ॥ ਕਸਤੂਰੀ ਕੰਗੂ[6] ਅਗਰ[7] ਚੰਦਨ ਲੀਪ ਆਵੈ ਚਾਉ ॥ ਮਤਿ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ
ਬੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੧॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥
ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਠਾਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਬ ਫੇਰ ਕਲਿਜੁਗੁ
ਕਹਿਆ ਜੇ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਹੀਰਿਆ ਨਾਲਿ ਜੜਾਉ ਕਰਾ ਪਲੰਘ
ਮੋਤੀਆ ਲਾਲਾ ਨਾਲਿ ਜੜਾਉ ਕਰ ਦੇਵਾ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਆਖੀ ॥ ਧਰਤੀ
੪੫ (ਅ) ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਪਲੰਘ ਲਾਲ ਜੜਾਉ ॥/ਮੋਹਣੀ[8] ਮੁਖ ਮਣੀ[9] ਸੋਹੇ ਕਰੇ ਰੰਗ
ਪਸਾਉ ॥ ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੇ ਤੇਰਾ ਚਿਤ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੨॥ ਤਾ ਫੇਰ ਕਲਿਜੁਗੁ
ਕਹਿਆ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੇ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਨਥ ਕੈ ਤੁਸਾਡੇ ਅਗੇ
ਆਣਿ ਰਖਾ ॥ ਤਦ ਬਾਬੇ ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ ਆਖੀ ॥ ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧ ਲਾਈ ਰਿਧਿ[10]
ਆਖਾ ਆਉ ॥ ਗੁਪਤਿ ਪਰਗਟਿ ਹੋਇ ਬੈਠਾ ਲੋਕੁ ਰਖੈ ਭਾਉ[11] ॥ ਮਤੁ ਦੇਖੁ ਭੂਲਾ
ਵੀਸਰੇ ਤੇਰਾ ਚਿਤ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ੩ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਕਲਿਜੁਗੁ ਕਹਿਆ ਜੇ ਹੁਕਮੁ

[1]ਕਾਲਾ । [2]ਢਿੜ । [3]ਦੂਰ । [4]ਟਿਕਾਣੇ । [5]ਚਟਾਈ, ਸਮਰਥਾ । [6]ਕੇਸਰ ।
[7]ਇਕ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਲਕੜੀ, ਊਦ । [8]ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ । [9]ਹੀਰੇ ਪੰਨੇ । [10]ਧਨ ਸੰਪੱਤੀ
ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀਆ ਤਾਕਤਾਂ । [11]ਪ੍ਰੇਮ, ਸ਼ਰਧਾ ।

ਹੋਵੈ ॥ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਪਤਿਸਾਹੀ ਤੈਨੂੰ ਦੇਵਾ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਚਉਥੀ ਪਉੜੀ ਆਖੀ ॥
ਸੁਲਤਾਨ ਹੋਵਾ ਮੇਲਿ ਲਸਕਰ ਤਖਤ ਰਾਖਾ ਪਾਉ ॥ ਹੁਕਮੁ ਹਾਸਲ ਕਰੀ ਬੈਠਾ
ਨਾਨਕੁ ਸਭੁ ਵਾਉ ॥ ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ੪ ॥
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਏਹੁ ਜੋ ਤੈਂ ਆ/ਖਿਆ ਸੋ ਅਸਾਡੇ ਕਿਤੇ ਕੰਮ ਨਾਹੀ ॥ ਪਰੁ ਅਵਰੁ ਮੇਰੇ ੪੬ (ੳ)
ਪਾਸਿ ਕਿਆ ਹੈ ॥ ਤੇਰੀ ਪਤਿਸਾਹੀ ਤੇਰਾ ਅਮਲੁ[1] ਤੇਰੇ ਲਛਣਿ ਕੈਸੇ ਹੈ ॥ ਜੀ
ਪਾਤਿਸਾਹਿ ਮੇਰੇ ਲਛਣਿ ਏਹੀ ਹੈ ਜੁ ਕਲਿਜੁਗੁ ਵਿਚ ਭੁਖ ਨੀਦ ਪਿਆਸ ਨਿੰਦਿਆ
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਆਲਸੁ ਮਸਤੀ ਸੁਸਤੀ ॥ ਬਾਟਪਾੜ[2] ਜੁਆਰੀ[3] ਫਾਹੇ ਗਲ ਦੁਸਚਾਰ[4] ਪਾਪੁ
ਮਿਥਿਆ[5] ਝੂਠੁ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਬਹੁਤੁ ਹੋਸੀ ॥ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਕੋਟ
ਮੱਧੇ ਹੋਸੀ ਜੁ ਮੇਰੀ ਸਾਇਆ ਥੀ ਬਚ ਰਹਸੀ ॥ ਨਾਹੀ ਸਭੁ ਮੇਰੀ ਨਥੇ ਵਿਚ ਹੋਸਨਿ ॥
ਤਬ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਜੀ ਅਸਾ ਤੁਸਾ ਪਾਸਹੁ ਇਕੁ ਭੇਟ ਮੰਗਦੇ ਆਹੇ ॥ ਤਬ
ਕਲਿਜੁਗੁ ਕਹਿਆ ਜੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੋ ਕਛੁ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਸੁ ਮੈਨੂੰ ਕਬੂਲ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
ਕਹਿਆ ਭਾਈ ਜੀ ਅਪਣੇ ਤੇਜ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਰਾ/ਜ ਵਿਚ ਜੋ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਸਿਖੁ ਹੋਵੈਗਾ ੪੬ (ਅ)
ਜੋ ਮੇਰੀ ਸੰਗਤਿ ਹੋਵੈਗਾ ਤਿਸੁ ਨੂੰ ਦੁਖੁ ਨਾਹੀ ਦੇਵਣਾ ॥ ਅਪਣੇ ਸਾਏ ਦਾ ਪਰਗਾਸੁ
ਨਾਹੀ ਕਰਣਾ ॥ ਸਬਦੁ ਸਾਖੀ ਦਇਆ ਮਇਆ ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਨਾਮੁ ਇਸਨਾਨੁ ਸਚਿ
ਤਟ ਤੀਰਥਿ ਥੀ ਭਵਾਲੀ[6] ਨਾਹੀ ਦੇਵਣੀ ॥ ਤਾ ਕਲਿਜੁਗੁ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ ਜੀ
ਮਿਹਰਵਾਨ ਇਸ ਗਲਿ ਥੀ ਮੈਨੂ ਬਖਸਣਾ ॥ ਮੇਰਾ ਤੇਜੁ ਸਬਲੂ[7] ਹੈ ਸਭਨਾ ਜੁਗਾ
ਨਾਲੋ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇਦਾ ਹੈ ਤ ਏਹਾ ਭੇਟ ਦੇਹਿ ॥ ਜਿਸੁ ਤੇ ਮੇਰੀ
ਸੰਗਤਿ ਸੁਖੀ ਖੁਸੀ ਭੈ ਵਿਚ ਰਹੈ ॥ ਫੇਰ ਕਲਿਜੁਗੁ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤੈਨੂ
ਸਭ ਰੋਸਨੁ ਹੈ ਭਾਵੈ ਕੇਹਾ ਕੋਈ ਸਾਧੁ ਬਲੀ ਕਹਾਵਦਾ ਹੋਵੈ ਪਰ ਮੇਰੀ ਆਚਿ[8] ਤੇ ਖਾਲੀ ਨ
ਰਹੈਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਭਾਈ ਜੀ ਜੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤਾ ਏਹਾ ਭੇਟ ਅਸਾ ਨੂੰ ਦੇਹਿ ॥
ਤਾਂ ਕ/ਲਿਜੁਗੁ ਹਥਿ ਬਨਿ ਖੜਾ ਹੋਇਆ [॥] ਆਖਿਉਸੁ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਮੇਰਾ ਜੀਉ ੪੭ (ੳ)
ਪ੍ਰਾਨ ਸਭ ਹਾਜਰੁ ਹੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਅਸਾ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲਿ ਦਾ
ਬਚਨੁ ਦੇਹੁ ॥ ਤਾ ਕਲਿਜੁਗੁ ਤ੍ਰੈ ਵਚਨੁ ਦਿਤੈ ॥ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਬਾਬੇ
ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਕੀਤੀ ॥ ਜੋ ਜਾਹਿ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਸਭਨਾ ਜੁਗਾ ਨਾਲੋ ਬਹੁਤੁ ਹੋਵੈਗਾ ॥
ਤੇਰੇ ਰਾਜੁ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਕਾ ਵਡਾ ਮਹਾਤਮੁ[9] ਹੋਇਗਾ ॥ ਲਖ ਬਰਸਾ ਜੋ ਤਪਸੀ
ਜੋ ਤਪਸਿਆ ਕਰਤੇ ਥੇ ॥ ਤੇਰੇ ਅਮਲੁ ਵਿਚ ਜੋ ਕੋਈ ਇਕ ਘੜੀ ਇਕ ਮਨਿ ਅਧੀਨ
ਹੋਇ ਕੈ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰੇਗਾ ਸੋ ਮੁਕਤ ਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈਗਾ ॥ [ਹੋਰ ਸਾਖੀ ॥]

[**ਧੰਨ ਏਹੁ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ**] ਤਬ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਉਥੋ ਅਗੇ ਚਲੇ ਇਕੁ
ਵਸਦੀ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ [॥] ਉਥੇ ਕੋਈ ਕਾਲਿਵਸਿ ਹੋਆ ਥਾ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀਆ ਵੈਣਿ
ਅਲਾਇਦੀਆ / ਥੀਆ ॥ ਹੈ ਹੈ ਰਾਜਾ ਬੋਲੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ॥ ਬਾਬੇ ਸੁਣਿਆ ॥ ਬਾਬੇ ੪੭ (ਅ)
ਬਹੁਤੁ ਬੈਰਾਗੁ ਕੀਤਾ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਧੰਨੁ ਏਹ ਨਗਰੀ ਧੰਨੁ ਏਹੁ
ਇਸਤ੍ਰੀਆ ਜੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਉ ਜਪਤੀਆ ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਸਲੋਕੁ ਬੋਲਿਆ ॥

---

[1]ਹਕੂਮਤ, ਸਿਕਦਾਰੀ । [2]ਡਾਕੂ । [3]ਜੂਏਬਾਜ । [4]ਭੈੜਾ ਵਿਹਾਰ । [5]ਝੂਠ । [6] ਭਵਾਟਨੀ ।
[7]ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ । [8]ਅੱਗ । [9]ਪੁੰਨ ।

ਸਲੋਕ ॥ ॥ [1]ਹੈ ਹੈ ਕਰਨਿ ਤੇ ਉਹਿ ਉਹਿ ਕਰਨਿ ॥ ਗਲਾ ਫਾਟਨਿ ਤੇ ਸਿਰ
ਖੋਹਨਿ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਨਿ ਤਾ ਪਵੈ ਸਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨਾ ਵਿਟਹੁ ਕਰਬਾਣੇ ਜਾਉ ॥
ਤਾ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਉਥੋਂ ਚਲੇ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੧੨] ॥ ਸਾਖੀ
ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

੪੮ (ੳ) **[ਸਾਖੀ] ਇਕੁ ਸਿਖੁ ਨਾਲਿ** ॥ = ॥ = ॥ / ਤਬ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਏਕ
ਥਾਇ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ॥ ਇਕ ਸਿਖੁ ਥਾ ਉਹੁ ਵੇਖੈ ਤਾ ਕਿਆ ਵੇਖੈ ਜੋ ਇਕੁ ਸਾਧੁ ਹੈ ॥
ਅਤੇ ਅਨਾਹਦ[2] ਸਬਦੁ ਗਾਵੀਦਾ ਹੈ ॥ ਉਸ ਦਾ ਆਤਮਾ ਭਿਜ ਗਇਆ ॥ ਉਸ
ਆਇ ਕੈ ਕਹਿਆ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਠਾਕੁਰਦੁਆਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਜੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਅਤੇ
ਮਰਦਾਨਾ ਦੋਵੈ ਗਏ ॥ ਉਹੁ ਸਿਖੁ ਘਰੋ ਨਿਰਧਨੁ ਥਾ ॥ ਜੋ ਰਾਤਿ ਕੇ ਸਮੇ ਕਛੁ
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇ ਤਾ ਦਿਨ ਕਉ ਨ ਹੋਵੈ ॥ ਜੇ ਦਿਨੁ ਕਉ ਹੋਵੈ ਤਾ ਰਾਤਿ [ਕਉ] ਨ
ਹੋਵੇ ॥ ਇਕ ਸਿਖੁ ਇਕੁ ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਕੁ ਬਾਲਕੁ ਥਾ ॥ ਉਨਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੀਤਾ ਬਾਬੇ
ਜੀ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੀਤਾ ॥ ਫੇਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨੁ ਕਛੁ ਘਰਿ ਵਿਚੁ ਬਿਸਾਤ[3]
ਆਹੀਸੁ ॥ ਸੋ ਵੇਚ ਵਟਿ ਕੇ ਰਸੋਈ ਕੀਤੀ ॥ [ਤਬ][4] ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕਿਵੈ

੪੮ (ਅ) ਜਿਵੈ ਜੋੜਿ ਕੇ ਰਸੋਈ [ਕੀਤੀਉਸੁ][5] ਫਿਰ/ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕਛੁ ਜੁੜਿ ਨਾ

ਚਿਤ੍ਰ ੧੧

ਮਰਦਾਨਾ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖ

੪੯ (ੳ) ਆ/ਵੈ । ਸਿਰ ਕੇ ਉਪਰ ਵਡੇ ਵਾਲ ਰਖਦਾ ਥਾ ॥ ਵਾਲ ..ਹਛੀ ਸੇਲੀ[6] ਵਟਿ ਕੈ
ਬਾਜਾਰ ਲੈ ਕਰਿ ਵੇਚ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੀਤੋਸੁ ॥ ਜਬ ਉਹੁ ਸਿਖਣੀ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਕਰਣ ਲਗੀ
ਬਾਲਕੁ ਛੋਟਾ ਥਾ ॥ ਉਸ ਨੂ ਚਉਕੇ ਵਿਚ ਛਡਿ ਕੈ ਕਛੁ ਵਸਤੁ ਅੰਦਰੋ ਲੈਣਿ ਗਈ
ਥੀ ॥ ਤਾ ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ ਉਹੁ ਬਾਲਕੁ ਖੇਡਦਾ ਖੇਡਦਾ ਚੁਲੇ ਵਿਚ ਜਾਇ ਪਇਆ [॥]
ਜਲਿ ਬਲਿ ਗਇਆ ॥ ਜਬ ਉਹੁ ਸਿਖਣੀ ਆਵੈ ਤਾ ਕਿਆ ਵੇਖੇ ॥ ਜੋ ਬਾਲਕੁ
ਜਲਿ ਬਲਿ ਗਇਆ ॥ ਤਬ ਉਹੁ ਸਿਖਣੀ ਚੁਪ ਕਰਿ ਕੈ ਚਾਦਰ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ
ਅੰਦਰਿ ਰਖਿ ਆਈ ॥ ਭਰਤੇ[7] ਪਾਸਿ ਭੀ ਨ ਕਹਿਉ[ਸੁ] ਮਤੁ ਸਾਧੁ ਸੁਣਦਾ ਹੋਵੈ
ਅਤੇ ਦਲਗੀਰ ਹੋਦਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਬ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਯਾਰੁ ਹੋਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਤੇ

੪੯ (ਅ) ਉਹੁ ਸਿਖੁ ਜਾਇ ਚਉਕੇ ਬੈਠੇ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਉਹੁ ਬਾਲਕੁ ਕਿਥੇ ਹੈ [॥]/ ਤਬ
ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਹਿਆ ਜੀ ਮਿਹਰਿਵਾਨੁ ਅੰਦਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸੁਤਾ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਤਬ
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਉਸੁ ਨੂੰ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਹਿਆ ਜੀ ਉਹੁ ਸੁਤਾ ਪਇਆ ਹੈ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਸਦਿਆ ਬਚਾ ਲਾਲਿਆ ॥ ਉਹੁ ਬਾਲਕੁ ਖੇਡਦਾ ਖੇਡਦਾ ਆਇ ਨਿਕਲਿਆ॥

[1]ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੧੪੧੦, ਸਲੋਕ ੬ । [2]ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ, ਬਿਨਾ ਚੋਟ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹਿਆ ਸ਼ਬਦ । [3]ਮਾਲ, ਪੂੰਜੀ । [4]ਅਤੇ । [5]ਮੂਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਮਿਟਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਨਾਲ ਪਾਏ ਹਨ । [6]ਕਾਲਾ ਡੋਰਾ ਜੋ ਫ਼ਕੀਰ ਲੋਕ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਸਾਖੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਹਾਲੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਾਜਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਇਆ ਅਤੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਬਾਰੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉਚੇਚਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਗਇਆ । [7]ਪਤੀ ।

ਤਬ ਉਹੁ ਸਿਖੁ ਸਿਖਣੀ ਉਠਿ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਆਖਿਓਨੁ ਵਾਹਿ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ।। ਤਬ ਅਗਲੇ ਦਿਨੁ ਜਦਿ ਕਛੁ ਮਉਜੂਦੁ ਨਾ ਹੋਇਆ ॥ ਤਬ ਬਾਲਕ ਨੋ ਇਕਸ ਪਾਸਿ ਵੇਚਣਿ ਲੈ ਗਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਉਹੁ ਬਾਲਕੁ ਕਿਥੈ ਹੈ ॥ ਉਸ ਸਿਖਣੀ ਕਹਿਆ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤੈਨੋ ਸਭੁ ਰੋਸਨ ਹੈ [॥] ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਉਸ ਨੁ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥ ਤਾ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਲੇ ਆਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਕਿਉ ਰੇ ਲੜਕੇ ਤੈਨੂ ਮਾਉ ਬਾਪੁ ਵੇਚਦੇ ਹੈ ॥ ਚਕੀ ਪੀਸੇਗਾ ਪਖਾ ਫੇਰੇਗਾ ਪਾਣੀ ਭਰੈਗਾ ਨਿਰ/ਤ[1] ੫੦ (ੳ)
ਕਰੈਗਾ ॥ ਤਬ ਬਾਲਕੁ ਬੋਲਿਆ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੋ ਕਛੁ ਖਸਮੁ ਰਜਾਇ[2] ਕਰੇਗਾ ਸੋ ਮੇਰੇ ਵਡੇ ਭਾਗੁ ਹੋਵਹਿਗੇ ॥ ਮੈ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਾਗਾ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਅੰਤਰਿ ਧਿਆਨ ਹੋਇ ਕੈ ਖੁਸੀ ਕੀਤੀ ॥ ਲੈ ਕਰਿ ਉਨਾ ਸਿਖਾ ਨੂੰ ਅੰਗਿ ਨਾਲਿ ਲਾਇਓਸੁ ॥ ਅੰਗਿ ਨਾਲਿ ਸਮਾਇ ਲਇਆਸੂ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਸਬਦੁ ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ਮਰਦਾਨੇ ਗਾਵਿਆ ॥ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ॥ [3]ਬਾਬਾ ਤੇਰੇ ਲਾਲੇ ਕਿਆ ਚਤਰਾਈ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਕਾ ਹੁਕਮ ਨ ਮੇਟਿਆ ਜਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੂਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸਭਾਗਾ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਬਚਨੀ ਹਾਟਿ ਵਿਕਾਨਾ ਜਿਤੁ ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ ਲਾਗਾ ॥੧॥ ਕਹੇ ਤਾ ਮੀਰਾ ਪਾਣੀ ਲਿਆਵਉ ਕਹੈ ਤਾ ਪੀਸਣਿ ਜਾਉ ॥ ਪਖਾ ਫੇਰਾ ਤੇਰੇ ਪੈਰ ਮਲੋਵਾ ਜਪਤਿ ਰਹਾ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥੨॥ ਮਾਉ ਲਾਲੀ ਬਾਪੁ ਭੀ ਲਾਲਾ / ਮੈ ਲਾਲੇ ਕਾ ਜਾਇਆ ॥ ੫੦ (ਅ)
ਲਾਲੀ ਵਾਏ ਲਾਲਾ ਨਾਚੇ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਨਾਨਕੁ ਗੋਲਾ ਬਖਸੁ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦਇਆ ਪਤਿ ਦਾਤਾ ਤੇਰੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਈ ॥੪॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੧੩] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ ਤਬ ਹੁਕਮ ਨਾਲਿ ਇਕੁ ਸਮੇ ਖੇਡਦੇ ਖੇਡਦੇ ਮਕੇ ਕੀ ਤਰਫ ਰੂਮ ਕੀ ਤਰਫ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ ॥/ ੫੧ (ੳ)

ਚਿਤ੍ਰ ੧੨
ਬਾਬਾ ਮੱਕੇ ਦੀ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਟੰਗਾਂ ਮਹਰਾਬ ਵਲ ਕਰਕੇ ਸੁੱਤਾ ਪਇਆ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਮੁੱਲਾਂ, ਮੁਜਾਵਰ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਖੜੇ ਹਨ।

[ਮੱਕਾ ਫੇਰਿਆ] / ਮਕੇ ਦੀ ਮਸੀਤ ਵਿਚੁ ਬਾਬਾ ਲੰਮੀਆਂ ਟੰਗਾਂ ਮਿਹਰਾਬੁ[4] ਦੀ ੫੧ (ਅ

[1]ਨਾਚ। [2]ਮਰਜੀ, ਹੁਕਮ। [3]ਸ੍ਰੀ ਗੁ.ਗ੍ਰੰ.ਸਾ. ਦੇ ਪੰਨਾ ੯੯੧ ਉਤੇ ਦਿੱਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਮੂਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸਭਾਗਾ। ਗੁਰ ਕੀ ਬਚਨੀ ਹਾਟਿ ਬਿਕਾਨਾ ਜਿਤੁ ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ ਲਾਗਾ ॥ ੧ ॥ ਤੇਰੇ ਲਾਲੇ ਕਿਆ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾ ਲਾਲੀ ਪਿਉ ਲਾਲਾ ਮੇਰਾ ਹਉ ਲਾਲੇ ਕਾ ਜਾਇਆ ॥ ਲਾਲੀ ਨਾਚੈ ਲਾਲਾ ਗਾਵੈ ਭਗਤਿ ਕਰਉ ਤੇਰੀ ਰਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਪੀਅਹਿ ਤ ਪਾਣੀ ਆਣੀ ਮੀਰਾ ਖਾਹਿ ਤ ਪੀਸਣ ਜਾਉ ॥ ਪਖਾ ਫੇਰੀ ਪੈਰ ਮਲੋਵਾ ਜਪਤ ਰਹਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ੩ ॥ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਨਾਨਕੁ ਲਾਲਾ ਬਖਸਿਹਿ ਤੁਧੁ ਵਡਿਆਈ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦਇਆਪਤਿ ਦਾਤਾ ਤੁਧੁ ਵਿਣੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥

[4]ਮਸਜਦ ਦੇ ਅੰਦਰਵਾਰ ਕੰਧ ਵਿਚ ਬਣੇ ਆਲਿਆਂ ਦੀ ਡਾਟ ਜੋ ਸਦਾ ਨੁਕੀਲੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਰੱਬ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਸੰਜਗ (ਮਿਲਾਪ) ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਨਮਾਜ ਇਸ ਮਿਹਰਾਬ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖਲੋ ਕੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ।

ਵਲਿ ਕਰਿ ਕੇ ਸੁਤਾ ਥਾ ।। ਤਬ ਇਕੁ ਮੁਲਾ ਮੁਜਾਵਰੁ[1] ਮਸੀਤ ਦਾ ਆਇ ਨਿਕਲਿਆ
ਆਖਿਓਸੁ ਏ ਮਰਦ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਘਰਿ ਵਲਿ ਪੈਰ ਲੰਬੇ ਕਰਿ ਕੇ ਕਿਉ ਸੁਤਾ ਹੈ ।। ਤਾ
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਅਖੂਨ[2] ਜੀ ਜਿਤ ਵਲਿ ਘਰੁ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਨਾਹੀ ਉਤਿ ਵਲਿ ਮੇਰੇ ਪੈਰੁ
ਕਰਿ ਛਡਿ [।।] ਜਬ ਉਨਿ ਮੁਲਾ ਪੈਰ ਬਾਬੇ ਦੇ ਉਤਰ ਕੀ ਤਰਫ ਕੀਤੇ ।। ਤਾ
ਮਿਹਰਾਬੁ ਉਸੀ ਤਰਫ ਹੋਇ ਗਇਆ ।। ਜਬ ਮੁਲਾ ਪੈਰ ਬਾਬੇ ਕੇ ਪੂਰਬ ਕੀ ਵਲਿ
ਕੀਤੇ ।। ਤਾ ਮਿਹਰਾਬੁ ਕਾ ਮੁਹਰਾ[3] ਉਸੀ ਵਲਿ ਹੋਇ ਗਇਆ ।। ਜਬ ਮੁਲਾ ਪੈਰ
ਬਾਬੇ ਕੇ ਦਖਣ ਕੀ ਵਲਿ ਕੀਤੇ ਤਾ ਮਿਹਰਾਬੁ ਉਸੀ ਤਰਫ ਹੋਇ ਗਇਆ ।। ਤਬ
੫੨ (ੳ) ਗੁੰਬਜ[4] ਥੀ ਅਵਾਜ ਗੈਬ[5] ਦੀ ਗੁਲਗੁਲਾ[6] ਉਠਿਆ ਜੁ ਵਾਹੁ ਨਾ/ਨਕ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕੁ ।।
ਤਬ ਬਾਬੇ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਵਿਚ ਸਬਦੁ ਬੋਲਿਆ ।। ਮਰਦਾਨੇ ਗਾਵਿਆ ।। ਰਾਗੁ
ਤਿਲੰਗ ।। ।। [7]ਮੁਲਾ ਦਿਲ ਸਿਉ ਦਿਲਹਿ ਮਿਲਾਵਹਿ ।। ਖਾਲਕ[8] ਖਸਮੁ
ਖੈਰ[9] ਅਰੁ ਖੂਬੀ ਇਸੁ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਪਾਵੈ ।। ਰਹਾਉ ।। ਦਿਲ ਮਹਿ ਦੀਨੁ ਦਿਲੇ
ਮਹਿ ਦੁਨੀਆ ਦਿਲ ਮਹਿ ਤਸਬੀ[10] ਤੋਸਾ ।। ।। ਦਿਲ ਹੀ ਅੰਦਰਿ ਚੜੈ ਸੀਰਨੀ[11]
ਸਕਰ ਖਾਡ[12] ਸਮੋਸਾ ।। ੧ ।। ਦਿਲ ਮਹਿ ਤਾਲਬ[13] ਤੀਰਥੁ ਤਕੀਆ[14] ਦਿਲ ਮਹਿ
ਤਹਮਦ ਤਾਣਾ ।। ਦਿਲ ਮਹਿ [15]ਹਸਨ ਹੁਸੈਨ ਬੀਬੀ ਫਾਤਮਾ[15] ਦਿਲ ਹੀ ਮਾਹਿ
ਮਉਲਾਨਾ ।। ੨ ।। ਦਿਲ ਮਹਿ ਮਿਹਰ ਮੁਹਬਤਿ ਮਦੀਨਾ[16] ਦਿਲ ਮਹਿ
ਗੋਰਸਤਾਨਾ[17] ।। ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਦੋਉ ਦਿਲ ਭੀਤਰਿ ਖਾਹਿ ਪਛਾਣਿ ਪਛਾਣਾ ।। ੩ ।।
੫੨ (ਅ) ਦਿਲ ਮਹਿ ਗਿ/ਆਨੁ ਕਥਾ ਅਰੁ ਪੂਜਾ ਦਿਲ ਮਹਿ ਰਬ ਰਸੂਲੁ[18] ।। ਨਾਨਕੁ ਖੋਜੀ
ਦਿਲ ਮਹਿ ਖੋਜੇ ਦਰਗਹ ਪੜੈ ਕਬੂਲੁ ।। ੪ ।। ਤਬ ਉਥੋ ਬਾਬਾ ਮੁਲਤਾਨ ਕੀ
ਧਰਤੀ ਆਇਆ ।। ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ।। [੧੪] ।। ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ਸਾਹ
ਰੁਕਨਦੀ ਪੋਤੇ ਮਖਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀ ਨਾਲਿ ।।

ਚਿਤ੍ਰ ੧੩
ਰੁਕਨ ਦੀਨ, ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

੫੩ (ੳ) **/ਸਾਹ ਰੁਕਨਦੀ ਪੋਤੇ ਮਖਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀ ਦੇ ਨਾਲਿ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ।।**
ਬਹੁਤੁ ਆਪਿ ਵਿਚ ਪਰਚੈ[19] ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ।। ਤਬ ਸਾਹ ਰੁਕਨਦੀ ਨਾਨਕੁ

[1]ਝਾੜੂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਸੇਵਾਦਾਰ । [2]ਵਖਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਇਜ, ਸਾਥੀ, ਮਿਤ੍ਰ, ਦੋਸਤ । [3]ਮੂੰਹ । [4]ਗੁੰਬੰਦ । [5]ਲੁਕਵੀਂ, ਭਾਵ ਰਬ ਵਲੋਂ । [6]ਸ਼ੋਰ । [7]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ । [8]ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾ । [9]ਨੇਕੀ । [10]ਮਾਲਾ । [11]ਮਿੱਠੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਜੋਂ ਵੰਡੀ ਜਾਏ । [12]ਖੰਡ । [13]ਢੂੰਡਣ ਵਾਲਾ । [14]ਭਰੋਸਾ । [15]ਫ਼ਾਤਿਮਾ, ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਸਪੁਤ੍ਰੀ ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਜਿਸ ਦੀ ਕੁਖ ਵਿਚੋਂ ਹਸਨ ਤੇ ਹੁਸੈਨ, ਦੋ ਬੇਟੇ, ਪੈਦਾ ਹੋਏ । ਇਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੁਸੈਨ ਕਰਬਲਾ ਦੇ ਯੁਧ ਵਿਚ ਇਬਨ ਮੁਆਵਿਯ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਸ਼ਿਮਰ ਯਜ਼ੀਦ ਹਥੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ । ਹਸਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਹਰ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਗਇਆ ਸੀ । ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੀਆ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਮੁਹੱਰਮ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਦਹੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਟਦੀ ਹੈ । [16]ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਥੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਦਬਿਆ ਗਇਆ ਸੀ , [17]ਕਬਰਸਤਾਨ, ਮੜ੍ਹੀ-ਮਸਾਨ । [18]ਪੈਗੰਬਰ । [19]ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਏ ।

ਆਦੇ ਹੋ ॥ ਤੁਸੀ ਬਡੇ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਨਜੀਕੀ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ॥ ਅਸੀ ਨਿਹਾਲੁ
ਹੋਏ ਅਸਾ ਨੂੰ ਸਰਫਰਾਜੀ[1] ਹੋਈ ॥ ਜੋ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਮਿਲਿਆ ॥ [2]ਦਰ
ਮਾਇਨੇ[2] ਖੁਦਾਇ ਮਿਲਿਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਅਲਫ ਬੇ ਉਤੇ ਤੀਹ ਸਿਪਾਰੇ[3] ਬੋਲਿਆ ॥
॥ ਸਪਾਰੇ ॥ ਅਲਫ ਅਲਹ ਕਉ ਯਾਦਿ ਕਰਿ ਗਫਲਤ[4] ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰਿ ॥ ਸਾਸ ਪਲਟੇ
ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਬੇ ਬਿਦਾਇਤ[5] ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਕਦਮੁ
ਸਰੀਅਤਿ[6] ਰਾਖੁ ॥ ਹ/ਭ ਕਿਸੀ ਕਉ ਨਿਵ ਚਲੁ ਮੰਦਾ ਕਿਸੀ ਨ ਆਖ ॥ ੨ ॥ ੫੩ (ਅ)
ਤੇ ਤੋਬਾ[7] ਕਰਿ ਸਿਦਕ ਦਿਲ ਮਤੁ ਤੂੰ ਪਛੋਤਾਹਿ ॥ ਤਨੁ ਬਿਨਸੇ ਮੁਖੁ ਗਡੀਐ[8] ਤਾ
ਤੂੰ ਕਹਾ ਕਰਾਹਿ ॥ ੩ ॥ ਸੇ ਸਨਾਈ[9] ਬਹੁਤੁ ਕਰਿ ਖਾਲੀ ਸਾਸੁ ਨ ਕਢੁ ॥ ਹਟੇ
ਹਟਿ ਵਿਕਾਇਦਿਆ ਬਹੁੜੁ ਨ ਲਹਸੀ ਅਢੁ[10] ॥ ੪ ॥ ਜੀਮ ਜਮਾਇਤ ਜਮਾ ਕਰਿ
ਚਲਣਿ ਕਾ ਕਰਿ ਬੰਧੁ ॥ ਬਾਝਹੁ ਸਾਈ ਆਪਣੇ ਫਿਰਸੇ ਅੰਧੋ ਅੰਧੁ ॥ ੫ ॥ ਹੇ
ਹਲੀਮੀ[11] ਪਕੜੁ ਤੂ ਦਿਲ ਕੀ ਹਵਸੁ[12] ਨਿਵਾਰਿ ॥ ਧਾਵਤ[13] ਵਰਜੇ ਰੁਕਨ ਦੀ[14] ਹਰ
ਦਮ ਖਾਲਕ ਸਾਰ ॥ ੬ ॥ ਖੇ ਖਾਇਨ[15] ਸੇਈ ਭਏ ਜਿਨ ਵਿਸਰਿਆ ਕਰਤਾਰੁ ॥
ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਸੀਚਿਤਿ ਰਹੇ ਮੂੜ[16] ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰੁ ॥ ੭ ॥ ਦਾਲ ਦਿਆਨਤ ਕਰ
ਮਨਾ ਅਠੋ ਪਹਰ ਨ ਸੋਇ ॥ ਏਕ ਪਹਰਿ ਨਿਸ[17] ਜਾਗਣੇ ਸਾਈ ਸਿਫਤ ਬਗੋ[18]/ ੫੪ (ੳ)
ਇ ॥ ੮ ॥ ਜਾਲ ਜਿਕਰ[19] ਕਰਿ ਆਜਜੀ[20] ਸਾਈ ਬੇ ਪਰਵਾਹਾ ॥ ਜੋ ਕਛੁ ਭਾਵੈ
ਸੋ ਕਰੈ ਤਿਸ ਕਾ ਕਿਆ ਵਿਸਾਹੁ ॥ [੯ ॥] ਰੇ ਰਹਤ ਈਮਾਨ ਕੀ ਤੁਝਿ ਵੇਖਣਿ
ਕਾ ਚਾਉ ॥ ਪੰਜੇ ਵਰਜੇ ਰੁਕਨਦੀਨ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਚਿਤ ਲਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਜੇ ਜਾਰੀ[21]
ਤੂ ਸਮਝਿ ਕਰਿ ਕਤਰਾ ਨਾ ਕੋਲਾਇ ॥ ਤਿਤੁ ਨ ਲਗੈ ਰਾਵਲੀ[22] ਲੋਕੁ ਮਨੋ ਚੁਕਿ
ਜਾਇ ॥ ੧੧ ॥ ਸੀਨ ਸੋਧੁ ਮਨੁ ਆਪਣਾ ਸਾਈ ਤੁਧੇ ਮਾਹਿ ॥ ਤਨੁ ਭਾਡਾ
ਕਾਰੀਗਰੀ ਹਿਕਮਤ[23] ਬੰਦ ਸਮਾਹਿ ॥ ੧੨ ॥ ਸੀਨ ਸਹਾਦਤ[24] ਪਾਈਐ ਮਰੀਐ
ਪਿਰ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਰੁਕਨਦੀ ਏਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ ਕਰੀਐ ਤਲਬ ਖੁਦਾਇ ॥ ੧੩ ॥
ਸਾਦ ਸਲਾਇ[25] ਮਹਮਦੀ ਮੁਖ ਤੇ ਆਖਹੁ ਨਿਤ ॥ ਖਾਸਾ ਬੰਦਾ ਸਿਰਜਿਆ ਸਿਰ
ਮਿਤਾ ਦੇ ਮਿਤ ॥ ੧੪ ॥ ਜਾਦ ਜਲਾਲਤ[26] ਗੁਮਰਹੀ ਸਭ ਆਦਤ ਹੀ ਸਿਉ
ਮੇਲੁ ॥ ਉਥੇ ਹੀ ਤੂ ਨਜਰਿ/ਕਰਿ ਚੀਨੇ ਨਹੀ ਭੇਦ ॥ ੧੫ ॥ ਤੋ[ਇ][27] ਤਲਬ ੫੪ (ਅ)

---

[1]ਆਦਰ, ਮਾਨ। [2]ਸਚਮੁਚ। [3]ਭਾਵ ਸੀ-ਹਰਫੀ ਤੋਂ ਹੈ; ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਲੈ ਕੇ ਲਿਖੀ ਕਵਿਤਾ। [4]ਲਾ-ਪਰਵਾਹੀ। [5]ਬੁਰਾਈ। [6]ਧਰਮ ਮਰਯਾਦਾ। [7]ਪਛਤਾਵਾ, ਗੁਨਾਹਾਂ ਤੋਂ ਮਾਫ਼ੀ। [8]ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਗਡੀਐ' ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਅਸਾਂ ਕੋਲਬਰੁਕ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। [9]ਸਨਾਇ, ਉਸਤਤੀ (ਰੱਬ ਦੀ)। [10] (?) [11]ਨਿਮਰਤਾ। [12]ਲਾਲਸਾ। [13] ਦੌੜ ਰਿਹਾ ਮਨ। [14]ਦੀਨ। [15]ਬਦਨਿਯਤ। ਮੂਲ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪਹਲਾਂ ਪਾਠ 'ਖਾਇਨ' ਲਿਖ ਕੇ ਮੁੜ ਉਸ ਨੂੰ 'ਖਿਇਨਤ' ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਂਤ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। ਇਥੇ ਅਸਾਂ ਕੋਲਬਰੁਕ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। [16]ਮੂਰਖ। [17]ਰਾਤ। [18]ਕਹੋ। [19]ਸਿਮਰਨ, ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ। [20]ਹਲੀਮੀ। [21]ਜ਼ਾਰੀ, ਰੁਦਨ। [22]ਜ਼ੋਰ ਭਾਵ ਕਲਪਨਾ ॥ [23]ਸਿਆਣਪ [24]ਸ਼ਹੀਦੀ। [25]ਸਤੁਤੀ, ਪ੍ਰਸੰਸਾ। [26]ਜ਼ਲਾਲਤ, ਅੰਨੇਰਾ ਗੁਮਰਾਹੀ। [27]ਇਥੇ ਤੇ ਅਗੇ ਜੋਇ ਦੇ ਨਾਲ 'ਇ' ਪਦ ਅਸਾਂ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਲੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਮੂਲ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਕਰਾਮ[1] ਕੀ ਦਮ ਹੈ ਜਿਨ ਬਿਸਾਲ[2] ॥ ਤਿਨ ਦੇਖਿਆ ਦੂਖੁ ਜਾਇਗਾ ਜਿਨ
ਪਵੇ ਮਾਇਆ ਜਾਲਿ ॥ ੧੬ ॥ ਜੋ[ਇ] ਜਾਲਮ ਤੇਈ ਭਏ ਚੇਤਹਿ ਨਾਹੀ ਨਾਮੁ ॥
ਬਾਝੌ ਸਾਈ ਆਪਣੇ ਕਿਉ ਪਾਵਹਿ ਬਿਸਰਾਮੁ ॥ ੧੭ ॥ ਐਨ ਅਮਲ ਕਮਾਈਐ
ਜੇ ਕੋ ਪਾਰਿ ਬਸਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਅਮਲਾ ਗੁਣ ਬਾਹਰੇ ਮਰੀਐ ਪਛੋਤਾਇ ॥ ੧੮ ॥
ਗੈਨ ਗਨੀ[3] ਤੇ[4] ਰੁਕਨ ਦੀ ਜਿਨ ਪਛਾਤਾ ਆਪਿ ॥ ਇਸ ਪਿੰਜਰ ਮੈ ਖੇਲਣਾ ਨਾ
ਤਿਸੁ ਮਾਈ ਨ ਬਾਪੁ ॥ ੧੯ ॥ ਫੇ ਫਾਰਗੁ[5] ਸੇਈ ਭਏ ਜੋ ਚਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ
ਭਾਇ[6] ॥ ਆਪਿ ਕੀਆ ਤਹਕੀਕ[7] ਮਨਿ ਇਕੋ ਰੰਗੁ ਮਿਲਾਇ ॥ ੨੦ ॥ ਕਾਫ
ਕਰਾਰੁ ਨ ਆਵਈ ਜਿਨ ਮਨਿ ਉਪਜਿਆ ਚਾਉ ॥ ਤੇ ਕੰਚਨ[8] ਪਾਰਸੁ ਭਏ ਜਿਨ
੫੫ (ੳ) ਏਹੁ ਭੇਟਿਆ ਰਾਉ[9] ॥ ੨੧ ॥ ਕਾਫ ਕਲਮਾ[10] ਯਾਦਿ ਕਰੁ ਨਫਾ ਅਵਰ ਕਿਤ/
ਖਾਤਿ[11] ॥ [12]ਨਫਸ ਹਵਾਈ[12] ਰੁਕਨਦੀ ਤਿਹ ਸੰਗਿ ਹੋਹੁ ਨ ਮਾਤਿ ॥ ੨੨ ॥ ਲਾਮ
ਲਾਨਤ [13]ਬਰ ਸਰ[13] ਤਿਨਾ ਜੋ ਤਰਕ ਨਿਵਾਜ ਕਰੇਨਿ ॥ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤਾ ਖਟਿਆ
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵੰਞੇਨਿ ॥ ੨੩ ॥ ਮੀਮ ਮਹੰਮਦ ਮੰਨਿ ਤੂੰ ਮੰਨੁ [14]ਕਤੇਬਾਂ ਚਾਰਿ[14] ॥
ਮੰਨੁ ਖੁਦਾਇ ਰਸੂਲ[15] ਕਉ ਜੋ ਖਾਸਾ ਇਹੁ ਦਰਬਾਰ ॥ ੨੪ ॥ ਨੂਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ
ਗੁਮਰਹੀ[16] ਸਭੁ ਕੀਤਾ ਅਮਲੁ[17] ਕਬੂਲੁ ॥ ਮਾਇਆ ਬੰਧਨਿ ਗਲਿ ਪੜੇ ਮਤਿ ਕਰਿ
ਜਾਨਹੁ ਭੂਲ ॥ ੨੫ ॥ ਵਾਉ ਜੁ ਵਗੈ ਰੁਕਨਦੀ ਸਿਰ ਧੁਨਿ ਭਗਤਾ ਨਾਲਿ ॥
ਉਮਰ ਵਿਹਾਣੀ ਬਾਵਲੀ ਪੜਿਉ ਕਿਤ ਜੰਜਾਲਿ ॥ ੨੬ ॥ ਹੇ ਹੈਬਤ[18] ਤਿਸ ਦਿਨ
ਜਿਸ ਦਿਨ ਕੀ ਅਦਲੁ[19] ਕਰੇਇ ॥ ਬਾਬਾ ਹਮਾਰੇ ਰੁਕਨਦੀ ਕੈਸਾ ਹੁਕਮੁ ਕਰੇ ॥ ੨੭॥
ਲਾਮ ਲਾਇਕ ਸੇਈ ਭਏ ਜਿਨ ਕਉ ਰਹਮਤਿ[20] ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ ਜੀਵਾਇਆ ਤਉ
੫੫ (ਅ) ਕਿਆ ਭਇਆ ਜੁ ਆਪੇ ਨ / ਸਮਾਲੇ ॥ ੨੮ ॥ ਅਲਫ ਅਲਹ ਤੁਧੁ ਨਾਲਿ ਹੋ
ਸਿਮਰਹੁ ਕਿਉ ਨ ਅਜਾਨਿ[21] ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਬੁਝੈ ਅੰਤਿ ਨਿਦਾਨੁ[22]
॥ ੨੯ ॥ ਯੇ ਯਾਰੀ ਕਰਿ ਰਬ ਸਿਉ ਜਿਸ ਸਿਉ ਅਪਚਲ ਰਾਜ ॥ ਏਕ ਇਕਲਾ
ਨਾਨਕਾ ਨਾਹਿ ਕਿਸੀ ਮੁਹਤਾਜ[23] ॥ ੩੦ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੧੫ ॥]
ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

---

[1]ਅਕਰਾਮ, ਸਖੀ ਲੋਕ। [2]ਵਿਸ਼ਾਲ, ਵਡਾ। [3]ਦੌਲਤਮੰਦ। [4]ਉਹ। [5]ਆਸੂਦਾ, ਸੁਖੀ। [6]ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ। [7]ਸੱਚ ਦੀ ਭਾਲ, ਖੋਜ। [8]ਸੋਨਾ। [9]ਰਾਜਾ, ਮਾਲਿਕ। [10]ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ: 'ਲਾ ਇਲਾ ਇਲ ਲਿਲਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਰਸੂਲ ਅੱਲਾਹ' (ਨਹੀਂ ਹੈ ਰਬ ਸਿਵਾਇ ਇਕ ਦੇ, ਮੁਹੰਮਦ ਉਸ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਪੈਗੰਬਰ ਹੈ)। [11]ਮੂਲ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭਾਤਿ' ਹੈ ਪਰ ਅਸਾਂ ਪਾਠ ਕੋਲਬਰੂਕ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲਇਆ ਹੈ ਜੋ ਪਾਠ ਕਿ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [12]ਮਨ ਦੀਆਂ ਲਾਲਸਾਵਾਂ। [13]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ। [14]ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਚਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ : ਤੌਰਾਤ, ਜ਼ਬੂਰ, ਇੰਜੀਲ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ। [15]ਪੈਗੰਬਰ, ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ। [16]ਰਾਹ ਦੀ ਭਟਕਣ, ਭੁੱਲ। [17]ਕ੍ਰਿਆ, ਮਰਯਾਦਾ। [18]ਖ਼ੌਫ਼, ਡਰ। [19]ਇਨਸਾਫ਼, ਨਿਆਂ। [20]ਮਿਹਰਬਾਨੀ; ਇਹ ਪਦ ਬੇਲੋੜਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [21]ਅੰਞਾਣ। [22]ਰੋਗ ਦਾ ਕਾਰਣ। [23]ਆਸ਼੍ਰਿਤ, ਥੁੜਿਆ ਹੋਇਆ।

ਚਿਤ੍ਰ ੧੪

ਹਾਜੀ ਰਤਨ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ

ਬਾਬਾ ਰਤਨ ਹਾਜੀ ਨਾਲਿ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ॥ / ਫਿਰ ਮੁਲਤਾਨ ਥੀ ਆਇਆ ॥ ੫੬ (ੳ)
ਜੰਗਲ[1] ਕਾ ਪੀਰੁ ਬਾਬਾ ਰਤਨ ਹਾਜੀ ਤਿਸ ਨਾਲਿ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ॥ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਇ
ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ॥ ਜਲੁ ਸਿਉ ਜਲੁ ਮਿਲ ਗਇਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਰਤਨ ਹਾਜੀ
ਕਹਿਆ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਤੁਸੀ ਵਡੇ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ॥ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਨਜੀਕੀ[2]
ਹੋ ॥ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਕੁਦਰਤਿ ਨਾਲਿ ਕਿਵੈ ਆਏ ਹੋ ॥ ਐਸੀ ਸਰਫਾਰਾਜੀ[3] ਹੋਈ ਜੁ ਜੀ
ਦੀਦਾਰੁ ਤੁਸਾਡਾ ਹੋਇਆ ॥ ਐਸੀ ਸਰਫਰਾਜੀ ਹੋਈ ॥ ਅਸੀ ਬਹੁਤੁ ਫੈਜ[4] [ਨੂੰ]
ਪਹੁਚੇ ਪਰੁ ਅਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਬੈਤੁ ਸੁਣਾਈਐ ਜੋ ਅਸੀ ਉਹੁ ਬੈਤੁ ਤੇਰਾ ਯਾਦਿ
ਕਰਾਹੇ [॥] ਤਬ ਬਾਬੇ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ॥ ਗਜਲਿ[5] ॥ ਹਾਜਰਾ ਕਉ
ਮਿਹਰ[6] ਹੈ ॥ ਹੁਜਤ[7] ਬੇ ਮੁਰੀਦ ਹੈ ॥ ਈਮਾਨੁ ਦੋਸਤ ਹੈ [॥] ਬੇਈਮਾਨ ਕਾਫਰ[8]
ਹੈ ॥ ਗੁਸਾ ਹਰਾਮ ਹੈ ॥ ਨਫਸ[9] ਸੈਤਾਨੁ ਹੈ ॥ [10]ਪਸ ਗੈਬਤੁ[10] ਕਾ ਮੁਹ ਕਾਲਾ / ਹੈ ॥ ੫੬ (ਅ)
ਬਦ ਨੀਯਤ ਤਨ ਪਾਕੁ ਹੈ ॥ ਮੋਮ ਦਿਲੁ ਪਾਕੁ ਹੈ ॥ ਹਿਰਸ[11] ਬੇਰਾਹੁ ਹੈ ॥ ਬੇ ਹਿਰਸੁ
ਅਉਲੀਆਉ[12] ਹੈ ॥ ਬੇ ਦਿਆਨਤ ਸੁਰਖਰੂ[13] ਹੈ ॥ ਇਕ੍ਰਤਘਣ ਜਰਦਰੂ[14] ਹੈ ॥
ਸਚੁ ਭਿਸਤੁ[15] ਹੈ ॥ ਦਰੋਗੁ[16] ਦੋਜਕੁ ਹੈ ॥ ਇਲਮੁ ਹਲੀਮੀ[17] ਹੈ ॥ ਜੋਰੁ ਜੁਲਮੁ
ਹੈ । ਇਨਸਾਫ ਸਾਫੁ ਹੈ ॥ ਹਿਕਮਤਿ ਕਿਤਾਬੁ ਹੈ। ਕਿਬਰ[18] ਕਹਰ ਹੈ ॥ ਗੁਮਾਨੁ[19]
ਲਾਨਤੀ ਹੈ ॥ ਬਦ ਜੁਬਾਨ ਫਿਕਾ ਹੈ ॥ ਦਰਦੁਵੰਦ[20] ਦਰਿਵੇਸ[21] ਹੈ ॥ ਬੇ ਦਰਦੁ
ਕਸਾਈ ਹੈ ॥ ਖੈਰਵੰਦ[22] ਸਤੀ ਹੈ ॥ ਬੇ ਖੈਰ ਬਖੀਲੁ[23] ਹੈ ॥ ਸਿਫਤ ਉਜੂ[24] ਹੈ ॥
ਬਾਂਗ ਬਲੇਲ[25] ਹੈ ॥ ਜੁਵਾਨੀ ਮਸਤੀ ਹੈ ॥ ਚੋਰੀ ਲਾਲਚ ਹੈ ॥ ਯਾਰੀ ਪਲੀਤੀ
ਹੈ ॥ ਫਕੀਰੀ ਸਬੂਰੀ[26] ਹੈ ॥ ਨਾ ਸਬੂਰੀ ਮਕਰੁ[27] ਹੈ ॥ ਰਾਹੁ ਪੀਰਾ ਹੈ ॥ ਬੇ
ਰਾਹੁ ਬੇ ਪੀਰਾ ਹੈ ॥ ਦੁਆਇ ਦਉਲਤਿ[28] ਹੈ ॥ ਬਦ ਦੁਆਇ ਸਿਤਮੁ[29] ਹੈ ॥
ਅਦਲੁ[30] ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਹੈ ॥ ਤੇਗੁ[31] ਮਰਦਾ[32] ਹੈ ॥ ਏਤੇ ਟੋਲਿ / ਜੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ੫੭ (ੳ)
ਰਹੈ ॥ ਤਾ ਬੁਗੋ[33] ਰਤਨ ਹਾਜੀ ਨਾਨਕੁ ਤਿਸੁ ਦਾਨਸਮੰਦ ਕਹੈ ॥ ੧ ॥ ਸਾਖੀ
ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੧੬ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

[1]ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬਠਿੰਡੇ ਵੱਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ; ਲੱਖੀ ਜੰਗਲ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। [2]ਨਿਕਟੀ। [3]ਮਾਨ, ਆਦਰ। [4]ਨਫਾ, ਲਾਹਾ। ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿਚੋਂ "ਨੂੰ" ਛੁਟ ਗਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। [5]ਇਹ ਰਚਨਾ ਰੂਪ ਪੱਖ ਤੋਂ ਗ਼ਜ਼ਲ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ ਤੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਉੱਤਰ ਹਨ। [6]ਦਇਆ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼। [7]ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ। [8]ਨਾਸਤਿਕ। [9]ਮਨ। [10]ਪਿਠ ਪਿਛੇ ਚੁਗਲੀ। [11]ਲੋਭ, ਲਾਲਚ। [12]ਰੱਬ ਦਾ ਦੋਸਤ, ਸੰਤ। [13]ਲਾਲ ਚਿਹਰੇ ਵਾਲਾ, ਉੱਜਲ ਮੁਖ। [14]ਪੀਲੇ ਚਿਹਰੇ ਵਾਲਾ। [15]ਬਹਿਸ਼ਤ। [16]ਝੂਠ। [17]ਆਜਿਜ਼ੀ। [18]ਗਰਬ, ਗਰੂਰ। [19]ਸ਼ਕ ਕਰਨਾ। [20]ਦੁਇਆਵਾਨ। [21]ਫ਼ਕੀਰ। [22]ਨੇਕ, ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [23]ਕੰਜੂਸ। [24]ਹੱਥ, ਪੈਰਾਂ, ਮੂੰਹ ਆਦਿ ਦਾ ਧੋਣਾ; ਸ਼ੌਚ। [25]ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬਾਂਗ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਮੁਵੱਜ਼ਿਨ। [26]ਸੰਤੋਖ। [27]ਫ਼ਰੇਬ। [28]ਧਨ। [29]ਜ਼ੁਲਮ। [30]ਨਿਆਂ, ਇਨਸਾਫ਼। [31]ਤਲਵਾਰ। [32]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ, ਅਰਥਾਤ ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੀ। [33]ਕਹੋ।

ਚਿਤ੍ਰ ੧੫

ਕਮਾਲ, ਸੇਖ ਬ੍ਰਾਹਮ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ

੫੭ (ਅ) **[ਗੋਸਟ] ਸੇਖੁ ਬ੍ਰਾਹਮ ਨਾਲਿ ਹੋਈ** / ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਉਸਿ ਧਰਤੀ ਕਾ ਤਮਾਸਾ
ਦੇਖ ਕਰਿ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚ ਆਇ ਬੈਠਾ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਭੀ ਨਾਲੇ ਸਾ ॥ ਪਟਣ ਕਾ
ਪੀਰੁ ਸੇਖ ਫਰੀਦੁ ਥਾ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਥਾਨ ਤੇ ਸੇਖ ਬਰਾਹਮੁ ਥਾ ॥ ਉਸ ਕਾ ਇਕੁ
ਮੁਰੀਦੁ ਸੁਬਹ[1] ਕੇ ਵੇਲੇ ਲਕੜੀਆਂ ਚੁਣਨਿ ਗਇਆ ਥਾ ॥ ਤਿਸ ਦਾ ਨਾਉ ਸੇਖੁ
ਕਮਾਲੁ ਥਾ ॥ ਭਲਾ ਫਕੀਰ ਥਾ ॥ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਖੁਬਰਦਾਰ ਥਾ ॥ ਪੀਰ ਕੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ[2]
ਕੀਆ ਲਕੜੀਆ ਚੁਣਨਿ ਗਇਆ ਥਾ ॥ ਅਗੇ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਥੇ ॥ ਮਰਦਾਨੇ
ਰਬਾਬ ਵਜਾਇਆ ॥ ਸਬਦੁ ਲਗਾ ਗਾਵਣਿ ॥ ਪਹਿਲੋ ਸਲੋਕੁ ਆਖਿਉ[ਸੁ]
ਰਾਗ ਆਸਾ ਵਿਚ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ ਉਪਰ ਲੇਖੁ ਭਿ ਤੂੰ ॥
ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੂ ॥ ੧ ॥ ਏਹ ਸਲੋਕੁ ਸੁਣਿਆ ਲਕੜੀਆ ਛਡਿ
ਕੇ ਆਇ ਗਇਆ ॥ ਸਿਰੁ ਨਿਵਾਇ ਕੈ ਬਾ[ਬੇ] ਨੂੰ ਬੈਠਾ ॥ ਕਮਾਲ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ॥
੫੮ (ੳ) ਏ ਪੀਰ ਜੀ / ਸਲਾਮਤਿ ॥ ॥ ਏਹੁ ਬੈਤੁ[3] ਫੇਰ ਸੁਣਾਈਐ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂ ਹੁਕਮੁ
ਹੋਇਆ ॥ ਮਰਦਾਨਿਆ ਸਲੋਕੁ ਫੇਰ ਆਖੁ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਸਲੋਕੁ ਫੇਰ ਆਖਿਆ ॥
ਕਮਾਲ ਸਿਖ ਲਇਆ ॥ ਕਛੁ ਲਕੜੀਆ ਚੁਣੀਆ ਥੀਆਂ ॥ ਸੇਈ ਘਿੰਨਿ[4] ਕਰਿ ਸਲਾਮੁ
ਕਰਿ ਕੇ ਅਪਣੇ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਲਕੜੀਆ ਸਟਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਆਪਣੇ ਪੀਰ ਨੂੰ
ਸਲਾਮੁ ਕੀਤੋਸੁ ॥ ਪੀਰ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ਮੈਨੂੰ ਜੁ ਇਕੁ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ
ਮਿਲਿਆ ਹੈ ॥ ਪੀਰ ਕਹਿਆ ਕਮਾਲ ਕਿਥੈ ਮਿਲਿਉ ॥ ਕਮਾਲ ਕਹਿਆ ਪੀਰ ਜੀ
ਮੈ ਲਕੜੀਆਂ ਚੁਣਨਿ ਗਇਆ ਥਾ ॥ ਅਗੈ ਉਹੁ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਥਾ ॥ ਨਾਲੇ
ਹਿਕੁ ਰਬਾਬੀ ਥਾ ਅਰੁ ਨਾਨਕੁ ਨਾਉ ਹੈਸੁ ॥ ਆਪਣੇ ਬੈਤ[5] ਆਖਦਾ ਹੈ ॥ ਪੀਰ
੫੮ (ਅ) ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਕੋਈ ਬੈਤੁ ਤੁਹਿ ਭੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਕਮਾ/ਲ ਕਹਿਆ ਪੀਰ ਜੀ
ਇਕ ਬੈਤੁ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਹਾਸਲੁ ਹੋਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਪੀਰ ਕਹਿਆ ਅਲਾਇ[6] ਡਿਖਾ ਕੇਹਾ
ਹੈ ॥ ਤਾ ਕਮਾਲ ਕਹਿਆ ਪੀਰ ਜੀ ਉਹੁ ਆਖਦਾ ਹੈ ॥ ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮਿ ਆਪਿ
ਉਪਰ ਲੇਖੁ ਭੀ ਤੂ ॥ ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੂ ॥ ਤਾ ਪੀਰ ਆਖਿਆ
ਕਛੂ ਸਮਝਿਉ ਇਸ ਕਾ ਬਿਆਨੁ ॥ ਕਮਾਲੁ ਕਹਿਆ ਤੈਨੂੰ ਸਭ ਰੋਸਨੁ ਹੈ ॥ ਤਾ
ਪੀਰ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਜਿਸ ਦਾ ਕਹਿਆ ਏਹੁ ਬੈਤੁ ਹੈ ਤਿਸ ਦਾ ਦੀਦਾਰੁ ਭੀ ਕੀਤਾ
ਲੋੜੀਐ ॥ ਉਹੁ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ॥ ਉਸਿ ਪਾਸਿ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਚਲੁ ਤਿਸੁ
ਨਾਲਿ ਖੁਦਾਇ ਦੀਆ ਗਲਾ ਕਰਾ ਹੇ ॥ ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮੁ ਸੁਖਵਾਸਣਿ[7] ਵਿਚ
ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਇ ਕੇ ਚਲਿਆ ॥ ਕਮਾਲ ਨੂੰ ਨਾਲਿ ਕੀਤੋਸੁ ॥ ਆਵਦਾ ਆਵਦਾ ਕੋਹਾ
੫੯ (ੳ) ਤ੍ਰਿਹੁ ਉਪਰਿ ਆਇਆ ॥ ਅਗੈ ਬਾਬਾ ਬੈ/ਠਾ ਹੈ ॥ ਸੇਖੁ ਬ੍ਰਾਹਮੁ ਜਾਇ ਖੜਾ

[1]ਸਵੇਰੇ । [2]ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਦਬਰਖਾਨਾ' (ਰਸੋਈ) ਹੈ ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । [3]ਸ਼ਿਅਰ, ਸਲੋਕ । [4]ਲੈ । [5]ਸ਼ਿਅਰ, ਸਲੋਕ । [6]ਅੱਲ । [7]ਪਾਲਕੀ ।

ਹੋਇਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਨਾਨਕਾ ਸਲਾਮਾਲੇਕ[ਮ][1] ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ [2]ਆਲੇਕਮ
ਸਲਾਮ[2] ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਪੀਰ ਜੀ ਆਈਐ ਖੁਦਾਇ ਅਸਾਨੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇਆ
ਹੈ ॥ ਜੋ ਤੁਸਾਡਾ ਦੀਦਾਰੁ ਹੋਇਆ ॥ ਤਬ ਇਨ ਉਨੋ [3]ਦਸਤਿ ਬੋਸੀ[3] ਕਰਿ ਕੈ
ਬਹਿ ਗਏ ॥ ਤਬ ਸੇਖ ਬ੍ਰਿਹਮ ਪੁਛਿਆ ਜੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇਰਾ ਬੈਤੁ ਸੁਣਿ ਕੈ ਹੈਰਾਨੁ
ਹੋਇ ਹਾ ॥ ਅਸਾ ਆਖਿਆ ਜਿਸੁ ਏਹੁ ਬੈਤੁ ਆਖਿਆ ਹੈ ਤਿਸੁ ਦਾ ਦੀਦਾਰੁ ਦੇਖਾ
ਹੇ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਅਸਾਨੂ ਨਿਵਾਜਸਿ[4] ਹੋਈ ॥ ਤੁਸਾਡਾ ਦੀਦਾਰੁ
ਹੋਇਆ ॥ ਤਬ ਸੇਖ ਬ੍ਰਿਹਮੁ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਇਸ ਬੈਤ ਦਾ ਬਿਆਨੁ ਦੇਹਿ ॥
ਤੂੰ ਜੋ ਆਖਦਾ ਹੈ ਏਕੋ ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੈ ਕੂ ॥ ਪਰੁ ਹਿਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਤੇ
ਦੁਇ ਹਦੀ[5] ॥ [6]ਕੇਹੜਾ ਸੇਵੀ ਕੇਹੜੀ ਰਦੀ[6] ॥ ਤੂੰ ਤਾ ਆਖਦਾ ਹੈ ਹਿਕੋ ਹਿਕੁ
ਹੈ ॥ ਪਰੁ / ਹਿੰਦੂ ਆਖਦੇ ਹੈ ਅਸਾਹਾ ਵਿਚ ਸਹੀ[7] ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ੫੯ (ਅ)
ਕਹਿਦੇ ਹੈ ਅਸਾ ਹੀ ਵਿਚ ਸਹੀ ਹੈ ॥ ਆਖੁ ਡਿਖਾ ਕਿਸ ਵਿਚ ਸਹੀ ਕਰਾ
ਹੇ ॥ ਅਰੁ ਕਿਸ ਵਿਚ ਅਣਸਹੀ ਕਰਾ ਹੇ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ॥ ਜੀ
[8]ਇਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਇਕਾ ਹਦਿ ਇਕਸੇ ਨੂੰ ਸੇਵ ਦੂਜੈ ਕਉ ਰਦਿ[8] ॥ [ਸਲੋਕ ॥]
[9]ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਸਿਮਰੀਐ ਜੰਮੇ ਤੇ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥ ਏਕੋ ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਨਕਾ ਜਲਿ
ਥਲਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ਜਬ ਏਹੁ ਸਲੋਕੁ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਪੀਰੁ ਫੇਰ ਪੁਛਣਾ
ਕੀਤਾ ॥ ਸਲੋਕੁ[10] ॥ ਪਾੜਿ[11] ਪਟੋਲਾ ਧਜਿ ਕਰੀ ਕਮਲੜੀ[12] ਪਹਰੇਉ ॥ ਜਿਨੀ ਵੇਸੀ
ਸਹੁ ਪਾਈਐ[13] ਸੇਈ ਵੇਸ ਕਰੇਉ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਫੇਰ ਆਖਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ [14]ਕਾਇ ਪਾੜਿ
ਪਟੋਲਾ ਧਜਿ ਕਰਹੁ ਕਮਲੜੀ ਪਹਰਹੁ ਕਾਇ ॥ ਘਰਿ ਹੀ ਬੈਠਿਆ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਜੇ ਚਿਤੁ
ਰਾਖਹੁ ਠਾਇ ॥ [ਸਲੋਕ ॥] ਘਰ[15] ਹੀ ਮੁੰਧ ਵਿਦੇਸ ਪਿਰੁ ਨਿਤ ਸਾਰ[16] ਸਮਾਲੇ ॥

---

[1]'ਅੱਸਲਾਮੁੱਲੈਕੁਮ', ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਪਦ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ 'ਰੱਬ ਤੈਨੂੰ ਸਲਾਮਤੀ ਬਖਸ਼ੇ'। [2]'ਵ ਅਲੈਕੁਮ ਸਲਾਮ', ਸਲਾਮ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਹਿਆ ਗਿਆ ਪਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਉਹੀ ਹਨ। [3]ਹੱਥ ਚੁੰਮਣਾ। [4]ਕ੍ਰਿਪਾ। [5]ਹਿਦਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [6]ਪਾਠ ਗ਼ਲਤ ਸੀ, ਸੁਧਾਈ ਪ. ਜ. ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। 'ਰਦੀ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਰੱਦ ਕਰਨਾ' ਜਾਂ 'ਛੱਡਣਾ' ਹੈ। [7]ਠੀਕ, ਪ੍ਰਤਖ। [8]ਇਹ ਤੁਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। [9]ਇਹ ਸਲੋਕ ਪਹਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਨਹੀਂ; ਤੀਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :—

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੋ ਸੇਵੀਐ ਜੋ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥
ਅਵਰੁ ਦੂਜਾ ਕਿਉ ਸੇਵੀਐ ਜੰਮੈ ਤੈ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥

—ਗੂਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ ੫੦੯

[10]ਇਹ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਲੋਕ ਦੇ ਪਾਠਾਂਤਰ ਅਗੇ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ : [11]'ਫਰੀਦਾ ਪਾੜਿ', [12]'ਕੰਬਲੜੀ', [13]'ਮਿਲੈ'। [14]ਇਹ ਸਲੋਕ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ :

ਕਾਇ ਪਟੋਲਾ ਪਾੜਤੀ ਕੰਬਲੜੀ ਪਹਿਰੇਇ ॥
ਨਾਨਕ ਘਰ ਹੀ ਬੈਠਿਆ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਜੇ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਕਰੇਇ ॥

—ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੧੩੮੩

[15]ਇਹ ਸਲੋਕ ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਤੇ ਪਹਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ : [16]'ਝੂਰੇ'।

੯੦ (ੳ) ਮਿ/ਲਦਿਆਂ ਦਿਲ ਨ ਲਗਈ[1] ਜੇ ਨੀਯਤਿ ਰਾਸਿ ਕਰੇ [॥] ਜਾ ਏਹੁ ਜਬਾਬੁ ਬਾਬੇ
ਦਿਤਾ ॥ ਤਾ ਸੇਖੁ ਬ੍ਰਿਹਮ ਫੇਰ ਪੁਛਣਾ ਕੀਤਾ ॥ ਸਲੋਕ ॥ [2]ਨੰਢੀ ਥੀਈ ਨ ਰਾਵਿਆ
ਵਡੀ ਥੀ ਮੁਈਆਸੁ ॥ ਧਨੁ ਸਿਕੰਦੀ ਗੋਰ ਪਈ ਤਾ ਸਹਿ ਨਾ ਮਿਲੀਆਸੁ ॥ ਤਾ ਫਿਰ
ਬਾਬੇ ਜਬਾਬੁ ਦਿਤਾ ॥ ਸਲੋਕੁ[3]॥ ਮਹਲਿ ਕੁਚਜੀ ਮੜਵੜੀ ਕਾਲੀ ਮਨਹੁ ਕੁਸੁਧੁ ॥ ਜੇ
ਗੁਣ ਹੋਵਨਿ ਤਾ ਪਿਰੁ [4]ਮਿਲੈ ਲਾਹਿ ਤ[4] ਅਵਗੁਣ ਮੁੰਧੁ ॥ ਸੇਖ ਜੀ ਅਉਰਤਿ ਘਰਿ
ਹੋਵੈ ਅਤੈ ਮਰਦੁ ਵਿਦੇਸ ਗਇਆ ਹੋਵੈ ॥ ਅਤੈ ਅਉਰਤਿ ਮਰਦੈ ਦੇ ਹਕ ਅਦਬ ਵਿਚ
ਬਹਿ ਰਹੈ ॥ ਤਾ ਅਉਰਤਿ ਖਸਮੁ ਕੀ ਖਸਮੁ ਅਉਰਤਿ ਕਾ ॥ ਸੇਖ ਜੀ ਅਉਰਤਿ
ਅਉਗਣਹਾਰੀ ਹੋਵੈ ॥ ਖਸਮੁ ਨਾਲਿ ਸਿਦਕੁ ਨ ਹੋਵਸੁ ॥ ਅਤੈ ਖਸਮੁ ਕੀ ਸਾਰਿ ਨਾ
੯੦ (ਅ) ਜਾਤੀਸੁ ॥ ਤਾ / ਉਹੁ ਅਉਰਤਿ ਅਵਰਾ ਦੀ ਹੋਈ ॥ ਜੇ ਸਬਰੁ ਕਰ ਕੈ ਸਿਦਕੁ ਵਿਚ
ਬਹਿ ਰਹੈ ਤਾ ਸਿਦਕੇ ਮੁਰਾਦੁ ਪਾਏ ॥ ਖਸਮੁ ਨੂੰ ਘਰ ਹੀ ਬੈਠਿਆ ਪਾਏ ॥ ਤਾ ਸੇਖ
ਅਰਜ ਕੀਤੀ ॥ [ਸਲੋਕ ॥][5] ਨੰਢੀ ਥੀਈ ਨ ਰਾਵਿਆ ਵਡੀ ਥੀ ਮੁਈਆਸੁ ॥ ਧੰਨ
ਕੋਕਿੰਦੀ ਗੋਰ ਪਈ ਤੈ ਸਾਹਿਬੁ ਨ ਮਿਲੀਆਸੁ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਸੇਖ ਜੀ
ਅਉਰਤਿ ਕੁਚਜੀ ਹੋਦੀ ਹੈ ਅਤੈ ਖਸਮ ਹੁਸਨਾਕ ਹੋਦਾ ਹੈ ਤਾ ਉਸਿ ਪਰੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ
ਕਿਉਕਰਿ ਹੋਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਅਉਰਤਿ ਸੁਚਜੀ ਹੋਵੈ ਅਤੇ ਖਸਮੁ ਥੀ ਡਰਦੀ ਰਹੈ ॥
ਅਤੈ ਅਮਲਾ ਥੀ ਭਲੀ ਵਾਸੁ ਆਵੈ ॥ ਤਉ ਉਸ ਨੂੰ ਖਸਮੁ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥
ਅਤੈ ਮਹਿਲ ਕੁਚਜੀ ਹੋਵੈ ਅਤੈ ਸੜੇਹਾਨਿ ਆਵੈ ਤਾ ਉਸ ਦੇ ਨਜੀਕੁ ਖਸਮੁ ਕਿਉਕਰਿ
੯੧ (ੳ) ਜਾਵੈ ॥ ਕੁਚਜੀ ਏਤੁ ਜੁ ਖਸਮੁ ਕੀ ਸਾਰਿ ਨ ਜਾਤਸੀ/ ਸੜੇਹਾਨਿ ਏਤੁ ਜੋ ਬਦ
ਅਮਲ ਕਰੇ ਅਹੰਕਾਰੁ ਵਿਚ ਰਹੈ ਆਪਾ ਜਣਾਵੈ ॥ ਏਨੀ ਗਲੀ ਏਸ ਨੁ ਸੜੇਹਾਨਿ
ਆਵਦੀ ਹੈ ॥ ਸੇਖ ਜੀ ਜਾ ਏਹੁ ਬੁਲਾਈ ਏਸ ਵਿਚੁ ਹੋਵਨਿ ਤਾ ਇਸ ਖਸਮੁ ਕਿਉਕਰਿ
ਮਿਲੈ ॥ ਸੇਖ ਜੀ ਏਸ ਨੂੰ ਗੁਣਿ ਹੋਵਣਿ ਤਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ॥ ਤਾ ਸੇਖ ਬ੍ਰਿਹਮ ਕਹਿਆ ॥
ਸਲੋਕੁ ॥ ਕਵਣ ਸੁ ਅਖਰ ਕਵਣ ਗੁਣ ਕਵਣ ਸੁ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥ [6]ਕਵਣ ਸੁ ਭੇਣੇ
ਵੇਸੁ ਕਰੀ ਜਿਤੁ ਵਸਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ[6] ॥ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਹੁ ਕਵਣੁ ਅਖਰੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਅਖਰੁ
ਖਸਮੁ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਸਾਈ ਗਲਿ ਡਸਿ[7] ॥ ਜਿਤੁ ਕੰਤੁ ਵਸਿ ਆਵੈ ॥ ਉਹੁ
ਸੋ ਕਵਣੁ ਗੁਣੁ ਹੈ ਕਵਣੁ ਅਖਰੁ ਹੈ ਸੋ ਅਖਰੁ ਮੈਨੂੰ ਡਸਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥
ਸਲੋਕੁ ॥ [8]ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਿਵਣੁ ਗੁਣੁ ਜਿਹਬਾ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥ ਏ ਤ੍ਰੈ ਭੇਣੇ ਵੇਸੁ

[1]ਪਾਠਾਂਤਰ : 'ਹੋਵਈ' । [2]ਠੀਕ ਪਾਠ ਇਵ ਚਲਦਾ ਹੈ :

ਫਰੀਦਾ ਨੰਢੀ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਓ ਵਡੀ ਥੀ ਮੁਈਆਸੁ ॥
ਧਨ ਕੂਕੇਂਦੀ ਗੋਰ ਮੇਂ ਤੈ ਸਹ ਨਾ ਮਿਲੀਆਸੁ ॥
—ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੧੩੮੦

[3]ਇਹ ਸਲੋਕ ਵਾਰ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਤੇ ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ : [4]ਰਵੇ ਨਾਨਕ । [5]ਇਸ ਸਲੋਕ ਦਾ ਠੀਕ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਫਰੀਦਾ ਨੰਢੀ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਓ ਵਡੀ ਥੀ ਮੁਈਆਸੁ ॥
ਧਨ ਕੂਕੇਂਦੀ ਗੋਰ ਮੇਂ ਤੈ ਸਹ ਨਾ ਮਿਲੀਆਸੁ ॥ —ਉਹੀ, ਪੰਨਾ ੧੩੮੦

[6]ਠੀਕ ਪਾਠ 'ਕਵਣੁ ਸੁ ਵੇਸੋ ਹਉ ਕਰੀ ਜਿਤੁ ਵਸਿ ਆਵੀ ਕੰਤ' ਹੈ —ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੧੩੮੪. [7]ਦਸ । [8]ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੧੩੮੪ ਉਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਕਰਿ ਤਾ ਵਸਿ ਆਵੈ ਕਤੁ ॥੧॥ [1]ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਜੁ ਕੰ/ਤ ਕੀ ਕੰਤੁ ਤਿਸੀ ਕਾ ਹੋਇ ॥ ੬੧ (ਅ)
ਗਾਰਬਿ ਕੰਤੁ ਨ ਪਾਈਐ ਭਾਵੈ ਖਰੀ ਸੁਆਲਿਉ ਹੋਇ[1] ॥ ੨ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ
ਸੇਖ ਜੀ ਨਿਵ ਚਲਣਾ ਹਰ ਕਿਸੀ ਕਉ ਭਲਾ ਹੈ ॥ ਸੋ ਏਹੁ ਅਖਰੁ ਹੈ ॥ ਅਤੈ ਕੋਈ
ਭਲਾ ਕਹੈ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਕਹੈ ਦੁਖੁ ਦੇਉ ਸੁਖੁ ਦੇਉ ॥ ਏਸ ਨੂੰ ਖਿਵੈ[2] ਸੋ ਏਹੁ ਗੁਣ ਹੈ ॥
ਜਿਹਬਾ[3] ਤੇ ਸਬਦੁ ਤਲਾ ਬੋਲੈ ॥ ਅਪਣੇ ਖਸਮੁ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰੈ ॥ ਸੋ ਏਹੁ ਮਣੀਆ[4]
ਮੰਤੁ[5] ਹੈ ॥ ਜਾ ਇਵੇ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਤਾਂ ਖਸਮੁ ਨੂੰ ਭਾਵੈ ॥ ਤਾ ਸਭੇ ਸਹੀਆ ਛਡਿ ਕੈ
ਕੰਤੁ ਉਸੀ ਕਾ ਹੋਵੈ ॥ ਉਸ ਦਾ ਆਖਿਆ ਮਨਿ ਲਏ ॥ ਤਾ ਸੇਖ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਨਿਬੇੜ ਕੇ ਫੇਰ ਰਲਾ ਪਾਇਉ ॥ ਦਿਖਾ ਨਦਰਿ[6] ਪਿਛੈ ਸੇਵਾ ਹੈ ਕੇ ਸੇਵਾ
ਪਿਛੈ ਨਦਰਿ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਜੋ ਕੰਤੁ ਕੀ ਕੰਤੁ ਤਿਸੀ ਕਾ
ਹੋਇ ॥ ਗਰਬੇ ਕੰਤੁ ਨ ਪਾਈਐ ਭਾਵੈ ਖਰੀ ਸੁਆਲਿਉ ਹੋਇ ॥ ਸੇਖ ਜੀ/ਅਵਲਿ ੬੨ (ੳ)
ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ ਜਾ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਨਿਗਰਬੀ[7] ਹੋਇ ਤਾ ਇਸ ਉਪਰਿ ਸਹੁ ਦੀ
ਨਦਰਿ ਹੋਵੈ ॥ ਅਤੈ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਗਰਬੁ ਕਰੈ ਤਾ ਭਾਵੈ ਜੇਹੀ ਸੋਹਣੀ ਹੋਵੈ ਖਸਮੁ
ਉਸ ਦੇ ਨਜੀਕ ਆਵੈ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਛੁਟੜਿ ਸਦੀਐ ॥ ਸੇਖ ਜੀ ਮੂਲੁ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਹੈ ॥ ਸੇਵਾ ਤੇ ਖਸਮੁ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਸੇਖੁ ਬਾਬੇ ਦਿਆ ਪੈਰਾ ਉਤੇ ਢਹਿ ਪਇਆ ॥
ਆਖਿਉਸੁ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕੁ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕੁ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਰਾਹ ਦੀ ਖਬਰ ਦਿਤੀ ॥ ਅਸਾ
ਨੂੰ ਕਿਛੁ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਰਾਹੇ ਦੀ ਖਬਰ ਹੋਈ ॥ ਅਸੀ ਅਜੁ ਜੀਵੇ ॥ ਅਸਾ ਕਉ ਕੋਈ
ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਅਉਲੀਆ[8] ਮਿਲਿਆ ॥ ਅਸਾ ਕੂ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਮਿਲਣੇ ਵਿਚ ਸਕੁ
ਕੁਛੁ ਨਾਹੀ ਰਹਿਆ ॥ ਪਰੁ ਜੀ ਇਕੁ ਅਰਜੁ ਹੈ ॥ ਗੁਸਤਾਕੀ[9] ਹੈ ॥ ਖੁਦਾਇ ਦਿਆ
ਮਿਲਿਆ ਕਉ ਪੁਛਣਾ ॥ ਏਹੀ ਜੁ ਬਹੁਤੁ ਗੁਸ/ਤਾਕੀ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਜੇ ਰਜਾਇ[10] ਥੀਵੈ ਤਾ ੬੨ (ਅ)
ਪੁਛਾਹੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਸੇਖ ਜੀ ਗਲਾ ਉਇ ਸਿਕਾਰਥੀਆ ਹੈਨਿ ॥ ਜੋ ਖੁਦਾਇ
ਦੇ ਨਾਵੇ ਦੀਆ ਕੀਚਹਿ ॥ ਹੋਰੁ ਗਲਾ ਖੁਦਾਇ ਨਾ ਦੇਵੈ ਕਰਣੀਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
ਸਲੋਕੁ ਕਹਿਆ ॥ ॥ ਸਲੋਕ ॥ [11]ਰੂਪੈ ਕਾਮੈ ਦੋਸਤੀ ਭੁਖੇ ਸੁਆਦੇ ਗੰਢੁ ॥ ਲਬੈ
ਮਾਲੈ ਘੁਲਮਲੀ ਮਿਚਲੁ ਊਘੈ ਸਉਨਿ ਪਲੰਘੁ ॥ ਭਉਕੇ ਕਰੋਧ ਖੁਆਰੁ ਹੋਇ ਫਕੜ
ਪਿਟੇ ਧੰਧੁ ॥ ਚੁਪੈ ਚੰਗੀ ਨਾਨਕਾ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਮੁਖਿ ਗੰਧੁ ॥ ਸੇਖੁ ਜੀ ਜਿਉ ਕਾਮੇ ਅਤੇ
ਰੂਪੇ ਨੂੰ ਮੁਹਬਤਿ ਹੈ ਜਿਉ ਊਘੇ[12] ਅਤੇ ਨਿਹਾਲੀਆ[13] ਨੂੰ ਮੁਹਬਤਿ ਹੈ ਜਿਉ ਲਬੁ[14] ਅਤੇ
ਮਾਲ ਨੂ ਮੁਹਬਤਿ ਹੈ ॥ ਤਿਉ ਖੁਦਾਇ ਦਿਆ ਪਿਆਰਿਆ ਨੂੰ ਨਾਵੈ ਦੀ ਮੁਹਬਤਿ ਹੈ ॥
ਉਨਾ ਨੂੰ ਖੁਦਾਇ ਦੀਆ ਗਲਾ ਇਉ ਸੁਹਾਵਦੀਆ ਹੈਨਿ ॥ ਜਿਉ ਰੂਪੇ ਨੂੰ ਕਾਮੁ

---

[1]ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। [2]ਖਿਮਾ ਕਰੇ, ਜਰੇ। [3]ਜੀਭ। [4]ਰਤਨ ਜਵਾਹਿਰ। [5]ਮੰਤ੍ਰ। [6]ਮਿਹਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼। [7]ਅਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। [8]ਵਲੀ, ਰੱਬ ਦਾ ਦੋਸਤ। [9]ਗੁਸਤਾਖੀ, ਬੇਅਦਬੀ। [10]ਮਰਜ਼ੀ, ਆਗਿਆ। [11]ਇਹ ਸਲੋਕ ਮਲਾਰ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸੁਧ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੨੮੮ ਉਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ :

ਰੂਪੈ ਕਾਮੈ ਦੋਸਤੀ ਭੁਖੈ ਸਾਦੈ ਗੰਢੁ ॥ ਲਬੈ ਮਾਲੈ ਘੁਲਿ ਮਿਲਿ ਮਿਚਲਿ ਊਘੈ ਸਉੜਿ ਪਲੰਘੁ ॥
ਭਉਕੈ ਕੋਪੁ ਖੁਆਰੁ ਹੋਇ ਫਕੜੁ ਪਿਟੇ ਅੰਧੁ ॥ ਚੁਪੈ ਚੰਗਾ ਨਾਨਕਾ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਮੁਹਿ ਗੰਧੁ ॥੧॥

[12]ਊਂਘਦੇ ਨੂੰ। [13]ਲੇਫ। [14]ਲਾਲਚ।

੬੩ (ੳ) ਸੁਖਾਵਦਾ ਹੈ / ਜਿਉ ਭੁਖੇ ਨੂੰ ਭੋਜਨੁ ॥ ਜਿਉ ਉਘੇ ਨੂ ਸੇਜ ਸੁਖਾਵਦੀ ਹੈ ॥ ਤਿਉ
ਖੁਦਾਇ ਦਿਆ ਪਿਆਰਿਆ ਨੂੰ ਖੁਦਾਇ ਦੀਆ ਗਲਾ ਸੁਹਾਵਦੀਆ ਹੈਨਿ ॥ ਸੇਖ ਜੀ
ਬਿਨਾ ਖੁਦਾਇ ਦੀਆ ਗਲਾ ਹੋਰੁ ਬੋਲਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਜਿਤ ਬੋਲੇ ਇਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਲਿਖੀਐ
ਸੋ ਅਪਣਾ ਬੁਰਾ ਕਿਉ ਲਿਖਾਈਐ ॥ ਸਾਈ ਗਲਿ ਬੋਲੋ ਜਿਤ ਗਲਿ ਇਸ ਦਾ ਭਲਾ
ਲਿਖੀਐ ॥ ਬੁਰੇ ਬੋਲੇ ਨਾਲੋ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁਪ ਭਲੀ ਹੈ ॥ ਤਾ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮੁ ਕਹਿਆ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਕਾਤੀ[1] ਲੋੜੀਦੀ ਹੈ ॥ ਪਰ ਕੇਹੀ ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਠਾ[2] ਆਦਮੀ
ਹਲਾਲ[3] ਹੋਵੈ ॥ ਏਹੁ ਜੋ ਕਾਤੀ ਹੈ ਇਸ ਕਾਤੀ ਜਨਾਵਰ ਕੁਸਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਅਤੇ ਆਦਮੀ
ਹਰਾਮੁ ਹੋਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਮੈਨੂੰ ਭੂੋਹੁ ਕਾਤੀ ਦੇਹਿ ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਠਾ ਮਾਣੂ[4] ਹਲਾਲੁ ਹੋਵੈ ॥
੬੩ (ਅ) ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ/ਪੀਰ ਜੀ ਲਈਐ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ [5]ਸਚੁ ਕੀ ਕਾਤੀ ਸਚੁ ਸਭੁ ਸਾਰ ॥
ਘਾੜਿਤਿ ਤਿਸ ਕੀ ਅਪਰ ਅਪਾਰੁ ॥ [6]ਸਚਿ ਕੇ ਸਾਣਿ ਲਈ ਕਿਲਕਾਇ[6] ॥ ਗੁਣ ਕੀ
ਥੇਕੈ ਮਾਹਿ[7] ਸਮਾਇ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਕੁਠਾ ਹੋਵੈ ਸੇਖੁ ॥ ਲੋਹੂ ਲਬੁ ਨਿਕਥਾ ਵੇਖੁ ॥ ਹੋਇ
ਹਲਾਲੁ ਲਗੈ ਹਕਿ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਦਰ ਦੀਦਾਰ ਸਮਾਇ ॥ ਸੇਖ ਜੀ ਲੋਹੂ ਕੀ
ਜਾਹਗਾ ਇਸ ਵਿਚ ਲਬੁ ਹੈ ॥ ਤਿਚਰੁ ਏਹੁ ਮਕਰੂਹ[8] ਹੈ ॥ ਨਪਾਕੁ ਹੈ ॥ ਜਾ ਇਸ
ਵਿਚੋ ਲਬੁ[9] ਜਾਇ ਤਾ ਹਲਾਲੁ ਥੀਵੈ ॥ ਤਾ ਸੇਖੁ ਖੁਸੀ ਥੀਆ ॥ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ
ਡਰਿ ਗਇਆ ॥ ਸੇਖੁ ਆਖਿਆ ਜੋ ਕੁਛ ਖੁਦਾਇ ਥਾਵਉ ਮੰਗਦੇ ਸੇ ਸੋ ਖੁਦਾਇ
੬੪ (ੳ) ਦਿਤਾ ॥ ਨਿਹਾਲਿ ਹੋਇ ॥/ਤਾ ਫੇਰ ਸੇਖ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜੋ ਤਉ ਕਨੋ[10]
ਲੋੜੀਦਾ ਥਾ ਸੋ ਪਾਇਆ ॥ ਪਰੁ ਬੇਈ[11] ਭੀ ਅਰਜੁ ਹੈ ਜੇ ਹੁਕਮੁ ਥੀਵੈ ਤਾ ਪੁਛਾ ਹੇ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਕਹੀਐ ॥ ਤਾ ਸੇਖ ਕਹਿਆ ॥ ਸਲੋਕ ॥ [12]ਅਛਲ ਛਲਾਈ ਨ
ਛਲੈ ॥ ਨਹੀ ਘਾਉ ਕਟਾਰੇ[13] ਕਰਿ ਸਕੈ ॥ ਲੋਭੀ ਕਾ ਜੀਉ ਟਲਿਪੜੈ[14] ॥ ਬਿਨੁ ਤੇਲੁ
ਦੀਵਾ ਕਿਉ ਜਲੈ ॥ ਸੇਖ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ॥ ਡਿਖਾ ਜੀ ਅਛਲੁ ਤਾ ਮਾਇਆ
ਹੈ ਸੋ ਕਹੀ[15] ਦੇ ਬੁਤੇ[16] ਨਹੀ ਛਲੀ ਜਾਤੀ ॥ ਨਾ ਕੋ ਮਾਇਆ ਕਉ ਛਲੈ ਨਾ ਕੋ
ਮਾਇਆ ਕਉ ਕਾਟੇ ॥ ਏਹ ਮਾਇਆ ਅਛਲੁ ਹੈ ॥ ਛਲੀ ਕਿਸੈ ਪਾਸਹੁ ਨਾਹੀ ਜਾਦੀ ॥
ਏਹੁ ਜੀਉ ਲੋਭੀ ਮਾਇਆ ਕਉ ਨਹੀ ਕਟਿ ਸਕਤਾ ਭਲੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਖਤਾ ਹੈ ॥ ਦਿਖਾ
ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਤੇਲ ਬਿਨਾ ਦੀਵਾ ਕਿਉਕਰਿ ਜਲੈ ॥ ਦੀਵੇ ਜਲੈ ਬਿਨਾ ਚਾਨਣ ਹੋਦਾ
੬੪ (ਅ) ਨਾਹੀ ॥ ਬਿਨਾ ਤੇਲ ਦੀਵਾ ਕਿਉਕਰਿ / ਜਲੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ॥ਸਲੋਕੁ ॥
[17]ਕੁਰਾਣੁ ਕਤੇਬ[17] ਕਮਾਈਐ [॥] ਭਉ ਬਾਟੀ[18] ਇਤੁ ਤਨਿ ਧਾਈਐ ॥ [ਸਚੁ ਬੂਝਣਾ
ਆਣਿ ਜਲਾਈਐ] ॥ [19]ਬਿਨੁ ਤੇਲੁ[20] ਦੀਵਾ ਇਉ ਜਲੈ ॥ ਕਰਿ ਚਾਨਣੁ ਸਾਹਿਬੁ ਤਉ
ਮਿਲੈ ॥ ਇਤ ਸੰਜਮਿ ਤੇਲਬਿਨੁ ਦੀਵਾ ਬਲਿਆ ॥ ਤਾ ਸਾਹਿਬੁ ਨੂ ਏਹੁ ਮਿਲਿਆ ॥

---

[1]ਛੁਰੀ । [2]ਕੋਹਿਆ ਹੋਇਆ । [3]ਜਾਇਜ਼, ਵਰਤਣ ਜੋਗ । [4]ਮਨੁੱਖ । [5]ਇਹ ਸਲੋਕ ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿਚੋਂ ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : [6]'ਸਬਦੇ ਸਾਣ ਰਖਾਈ ਲਾਇ', [7]'ਵਿਚਿ' । [8]ਕੁਹਜਾ, ਭੈੜਾ । [9]ਲੋਭ, ਲਾਲਚ [10]ਪਾਸੋਂ । [11]ਦੂਜੀ, ਹੋਰ । [12]ਇਹ ਤੇ ਅਗਲਾ ਸਲੋਕ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੫ [ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੨੫) ਵਿਚੋਂ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : [13]'ਕਟਾਰਾ', [14]'ਟਲਪਲੈ' । [15]'ਕਿਸੈ' । [16]'ਰੰਲੋ' । [17]ਪਾਠਾਂਤਰ : 'ਪੋਥੀ ਪੁਰਾਣ', [18]'ਵਟੀ', [19]'ਇਹੁ ਤੇਲ' ।

ਸੇਖ ਜੀ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ॥ ਦੇਖਾ ਜੀ ਤੂ ਜੁ ਖੁਦਾਇ ਦੀਆ ਗਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਡਿਖਾ ਤਉ ਵਿਚ ਖੁਦਾਇ ਗਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਕੇ ਤੂ ਖੁਦਾਇ ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਹਸਿਆ ॥ ਆਖਿਓਸੁ ਸੇਖ ਜੀ ਤੂ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਆ ॥ ਸੇਖ ਆਖਿਆ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਮੇਰੇ ਘਰੁ ਚਲੁ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਸੇਖ ਜੀ ਤੁਹ ਨੂੰ ਘਰੁ ਅਜੇ ਦਿਸਟਿ ਨ ਆਇਓ ॥ ਪਰੁ ਤੂ ਮੁਕਤਾ ਹੋਆ ॥ ਤਾ ਸੇਖ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਇਕ ਅਸਾਨੂ ਵਾਰ ਸੁਣਾਈਐ ॥ ਅਸਾ
ਨੂੰ ਮਕਸੂਦੁ[1] ਏਹੁ ਹੈ ਜੁ ਵਾਰ ਦੁਹ ਬਿਨਾ ਹੋਂਦੀ ਨਾਹੀ ॥ ਅਤੇ ਤੂ ਆਖਦਾ / ਹੈ ਏਕੋ ੬੫ (ੳ)
ਏਕੁ ਹੋਆ ਹੈ ॥ ਡਿਖਾ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਸਰੀਕੁ[2] ਤੂ ਕਉਣ ਕਰਸੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਪਉੜੀ ਆਖੀ ॥ ॥ [3]ਆਪੀਨੈ ਆਪ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ ॥ ਦੂਜੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣਿ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥ ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂ ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ ਪਸਾਉ ॥ ਤੂ ਜਾਣੋਈ ਸਭਸੈ ਦੇ ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦੁ ਕਵਾਉ ॥ ਕਰਿ ਆਸਣਿ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥੧॥ ਤਬ ਨਵੇ ਪਉੜੀਆ ਬਾਬੇ ਆਖੀਆ ॥ ਤਾ ਸੇਖੁ ਉਠਿ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਆਇ ਕਰਿ ਤਜੀਮ[4] ਕੀਤੀਸੁ ॥ ਆਖਿਓਸੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੁਧੁ ਅਰੁ ਖੁਦਾਇ [ਵਿਚ] ਭੇਤੁ ਨਾਹੀ ॥ ਪਰੁ ਤੂ ਅਸਾ ਤੇ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਸੇਖੁ ਜੀ ਤੇਰੀ ਖੇਪੁ ਖੁਦਾਇ[5] ਨਿਬਾਹੇਗਾ ॥
ਤਾ ਸੇਖੁ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਚਨੁ ਦੇਹਿ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਵਚਨੁ / ਹੈ ॥ [ਕਿੜੀ ੬੫ (ਅ)
ਪਠਾਣਾ ਦੀ ॥] ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਥੋਂ ਚਲਿਆ ॥ ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਪਾਸਦੋ ਕੰਗਣਪੁਰ ਵਿਚਦੋ ਕਸੂਰ ਵਿਚਦੋ ਤਪੇ ਵਿਚਦੋ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵੈਰੋਵਾਲ ਜਲਾਲਾਵਾਦ ਵਿਚਦੋ ਪਠਾਣਾ ਦੀ ਕਿੜੀ[6] ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਪਠਾਣ ਮੁਰੀਦ ਕੀਤੇਸੁ [॥] ਫਿਰ ਵਿਠੰਡੇ ਵਿਚਦੋ ਸੈਦਪੁਰ ਵਿਚਦੀ ਸਰੋਏ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਉਥੇ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ਅਰ ਪਠਾਣ ਦੇ ਘਰਿ ਵੀਵਾਹੁ ਥਾ ਪਠਾਣ ਨਚਦੇ ਹੈਨਿ ॥
ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੧੭॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ॥ ਬਾਬਰੁ ਪਾਤਿਸਾਹ ਨਾਲਿ ਚਲੀ ॥ / ੬੬ (ੳ)

ਚਿਤ੍ਰ ੧੬
ਉਪਰ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਖੜੇ ਹਨ, ਹੇਠਾਂ ਪਠਾਣ ਖਿੱਲੀ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ ।

[ਸੈਦਪੁਰ ਦਾ ਕਤਲਾਮ] ॥ / ਗੋਸਟੁ ਬਾਬਰੁ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ ॥ ਉਥੇ ਜਾਇ ੬੬ (ਅ)
ਬੈਠਾ ਅਗੇ ਪਠਾਣਾ ਦੇ ਘਰਿ ਵੀਵਾਹੁ ਥਾ ਪਠਾਣ ਨਚਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਅਰ ਬਾਬੇ ਦੇ ਨਾਲਿ ਫਕੀਰੁ ਖੁਧਿਆਰਥੀ[7] [ਥੇ॥] ਉਥੇ ਬਾਬਾ ਟਿਕਿਆ ॥ ਜਿਉ ਬਾਬਾ ਬੈਠਾ ਖਬਰਿ ਕਿਸੈ ਲਧੀਆ ਨਾਹੀ ॥ ਅਤੇ ਫਕੀਰ ਭੁਖਿ ਆਜਜੁ ਕੀਤੇ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਉਥੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਫਕੀਰ ਨਾਲਿ [ਲੈ] ਕਰਿ ਚਲਿਆ ॥ ਜਾਇ ਸੁਆਲੁ ਪਾਇਆ ॥

[1]ਪ੍ਰਯੋਜਨ । [2]ਭਯਾਲ । ਇਥੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸੂਝ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਵਾਰ ਦੇ ਨਾਇਕ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਚਮਕਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਨ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤਿਨਾਇਕ ਲਿਆਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੱਸਿਆ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਹੈ । [3]ਇਹ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਪਹਲੀ ਪਉੜੀ ਹੈ । ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਤੋਂ ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਪਾਠ ਰਲਦਾ ਹੈ । [4]ਆਦਰ, ਮਾਨ । [5]ਮਾਲ, ਸਾਖ । [6]ਬਸਤੀ । [7]ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ।

ਜਿਤਨੀ ਘਰੀ ਫਿਰੇ ਤਿਤਨੀ ਘਰੀ ਸੁਆਲੁ ਕਿਸੈ ਨਾ ਮੰਨਿਉ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬਹੁਤ
ਕ੍ਰੋਪਮਾਨ[1] ਹੋਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ ॥ ਤਿਲੰਗੁ ਵਿਚ
ਬਾਬੇ ਸਬਦੁ ਕੀਤਾ ਕਹਰ ਵਿਚ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗੁ ॥ [2]ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ
ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸਾ[3] ਕਰਹੁ[4] ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਪਾਪੁ ਕੀ ਜੰਞ ਲੈ ਕਾਬਲੋਂ ਧਾਇਆ
੬੭ (ੳ) ਜੋਰੀ ਮੰਗੇ ਦਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ / ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦੁਇ ਛਪ ਖੜੋਏ[5] ਕੂੜ ਫਿਰੇ ਪਰਧਾਨ ਵੇ
ਲਾਲੋ ॥ ਕਾਦੀਆ ਬਾਮਣਾ ਕੀ ਗਲਿ ਥਕੀ [6]ਅਖਤੁ ਫਿਰੇ[6] ਸੈਤਾਨ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥
ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਪੜਨਿ ਕਤੇਬਾ ਕਸਟਿ ਮਹਿ ਕਰਹਿ ਖੁਦਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਜਾਤਿ
ਸਨਾਤੀਆ ਅਰੁ[7] ਹਿੰਦਵਾਣੀਆ ਏਹ ਭੀ ਲੇਖੇ ਲਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਖੂਨ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ
ਗਾਵੀਅਹਿ ਨਾਨਕ ਰਤੁ ਕਾ ਕੁੰਗੂ ਪਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥੧॥ ਤਿਲੰਗ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਕੇ ਗੁਣ
ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ[8] ਮਾਸਪੁਰੀ ਵਿਚ ਆਖਿ ਮਸੋਲਾ ॥ ਜਿਨ ਉਪਾਈ ਰੰਗੁ ਰਵਾਈ ਵੇਖੈ ਬੈਠਾ
ਵਖਿ ਇਕੇਲਾ ॥ ਕਪੜਿ ਕਾਇਆ ਟੁਕ ਟੁਕੁ ਹੋਸੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਮਾਲਸੀ ਬੋਲਾ ॥
ਸਚੜਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਤਪਾਵਸੁ[9] ਸਚੁੜਾ ਨਿਆਉ ਕਰੇਗਾ ਮਸੋਲਾ ॥ ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੇ
ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੇ ਹੋਰ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ ॥ ਸਚੁ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ
੬੭ (ਅ) ਸਚੁ ਸੁਣੇਸੀ[10] / ਸਚਿ ਕੀ ਵੇਲਾ ॥੨॥ ਜਾ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਬਾਬੇ ਕੀਤਾ ॥ ਇਕਸ
ਬਾਮਣਿ ਸੁਣਿਆ ॥ ਜੁ ਏਹੁ ਸਬੁਦ ਗਜਬ ਦਾ ਇਸ ਫਕੀਰ ਕੀਤਾ ॥ ਮੇਵੇ ਕੀ ਚੰਗੇਰ
ਭਰਿ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਆਇ ਮਿਲਿਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਏਹੁ ਜੋ ਸਬਦੁ
ਗਜਬ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹਈ ਸੋ ਫੇਰੀਐ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਸੁਆਮੀ ਹੁਣਿ ਫਿਰਣੇ ਤੇ
ਰਹਿਆ ॥ ਵਗਿ ਗਈ ਪਰੁ ਤੂੰ ਆਇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ॥ ਇਥੋਂ ਬਾਰਹ ਕੋਹ ਇਕੁ ਟੋਭਾ
ਹੈ ਤੂੰ ਉਥੇ ਆਪਣਾ ਟਬਰੁ ਲੈ ਜਾਹਿ ॥ ਐਥੇ ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਜੇ ਐਥੇ ਰਹਿਉ ਤਾ
ਮਾਰੀਐਗਾ ॥ ਤਬ ਉਥੋਂ ਬਾਮਣੁ ਟਬਰੁ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਭੀ ਚਲਦੋ ਰਹਿਆ ॥
ਜਾਇ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ॥ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤਿ ਨਾਲਿ ਜਿਥੇ ਸੁਬਾਹ[11] ਹੋਈ ਤਿਥੇ
੬੮ (ੳ) ਮੀਰ ਬਾਬੁਰ ਪਤਿਸਾਹੁ ਪਇਆ ॥ ਜਿਉ ਪਇਆ ਤਿਉ ਸੈਦਪੁਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਉ/ਸੁ[12] ॥
ਆਸ ਪਾਸ ਗਿਰਾਉ ਪਿੰਡ ਸਭ ਮਾਰਿਉਸੁ ॥ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਸਭ ਕਤਲਾਮ ਹੋਏ ॥
ਘਰੁ ਬਾਰੁ ਸਭੁ ਲੂਟੇ ਫਾਹੇ ਸਭ ਬੰਦ ਕਰਿ ਚਲਾਏ ॥ ਇਜੇਹੀ ਮਾਰਿ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸਬਦੁ
ਕੀਤੀ ॥ ਪਠਾਣਾ ਨੂੰ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਕਾ ਗਜਬੁ ਹੋਆ ॥ ਖੁਦਾਇ ਮੰਨੇ ਫਕੀਰਾ ਨੂੰ
ਫਕੀਰ ਮੰਨਣਿ ਖੁਦਾ ਕੂ ॥ ਫਕੀਰਾ ਦਾ ਆਖਿਆ ॥ ਖੁਦਾਇ ਸੁਣਿਦਾ ਹੈ ॥ ਜੋ ਕਛੁ
ਫਕੀਰਾ ਦੇ ਦਿਲ ਗੁਜਰਦੀ ਹੈ ਸੋ ਖੁਦਾਇ ਸੁਣਿਦਾ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਸੇ ਫਕੀਰੁ ਕਉਣੁ
ਹੈ ਜਿਨਾ ਕਦੇ ਸੁਆਲੁ ਕੀਤਾ ਨਾਹੀ ॥ ਕਮੁ ਸੁਆਲ ਹੈਨਿ ॥ ਸਿਦਕ ਸਬੂਰੀ ਵਿਚ
ਰਹਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਪੰਜਿ ਭੂ ਆਤਮਾ ਵਸਿ ਕੀਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਦੂਰਿ ਅੰਦੇਸੀ ਭੀ ਕਰਦੇ
ਹੈਨਿ ॥ ਖੁਦਾਇ ਨੂੰ ਸਿਞਾਣਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਮਿਹਰ ਮੁਹਬਤਿ ਵਿਚ ਰਹਦੇ ਹੈਨਿ ॥
੬੮ (ਅ) ਉਹੁ ਫਕੀਰ ਪਰੁ ਹੋਰ ਹੈਨਿ ॥ ਪ/ਰੁ ਇਸ ਗਿਰਹੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਭੀ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ ਜੋ

---

[1]ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ । [2]ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੭੨੨-੨੩ । ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਾਠਾਂਤਰ ਅਗੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ : [3]'ਤੈਸੜਾ', [4]'ਕਰੀ', [5]'ਖਲੋਏ', [6]'ਅਗਦੁ ਪੜੈ', [7]'ਹੋਰਿ', [8]'ਗਾਵੈ', [9]'ਤਪਾਵਸ', [10]'ਸੁਣਾਇਸੀ' । [11]'ਜ਼ਵੇਰ' । [12]ਇਹ ਬਾਬਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ੧੫੨੧ ਈ: ਵਾਲੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਘਟਨਾ ਹੈ ।

ਕੋਈ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਵਿਚ ਫਕੀਰੇ ਦਾ ਭੇਖੁ ਕਰੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੋਈ
ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ॥ ਕਰਮੁ ਨਾਹੀ ਵੀਚਾਰਣਾ ॥ ਸਰਦੇ ਦੀ ਕਿਰਿਆ
ਹੈ ॥ ਜੋ ਕਛੁ ਸਰਿ ਆਵਸੁ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ॥ ਨਾਹੀ ਤਾ ਫਕੀਰ ਨੂ ਬੁਰਾ ਨ ਬੋਲੇ ਚੁਪ
ਕਰਿ ਰਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨੁ ਫੇਰ ਸੈਦਪੁਰ ਆਇਆ ॥ ਆਇ ਵੜਿਆ ॥
ਜਾ ਨਜਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੇ ਗਿਰਾਇ ਵਲਿ ਤਾ ਕਿਆ ਵੇਖੇ ਸਭ ਕਤਲਾਮ ਪਈ ਹੈ ॥ ਬਾਬੇ
ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਏਹ ਕਿਆ ਵਰਤੀ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਜੋ
ਤੁਧੁ ਭਾਣਾ ਸੋ ਵਰਤੀ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ ॥ ਮਰਦਾਨੇ
ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇਆ [॥] ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕੀਤਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਸਬਦੁ ਉਠਾਇਆ ।/ਆਸਾ ॥ ੬੯ (ੳ)
[1]ਕਹਾ ਸਿ ਖਲ ਤਬੇਲੇ ਘੋੜੇ ਕਹਾ [2]ਸਿ ਭੇਰੀ ਸਰਣਾਈ[2] ॥ ਕਹਾ ਸਿ[3] ਤੇਗਬੰਦ
ਗਡੀਰਣ[4] ਕਹਾ ਸਿ[5] ਲਾਲ ਕਵਾਈ ॥ ਕਹਾ ਸਿ[6] ਆਰਸੀਆ ਮੁਖਿ ਬੰਕੇ [7]ਏਥੇ
ਦਿਸਨਿ[7] ਨਾਹੀ ॥੧॥ ਏਹ ਜਗੁ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਗੁਸਾਈ ॥ ਏਕ ਘੜੀ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੇ
ਜਰੁ ਵੰਡਿ ਦੇਵਹਿ ਭਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਹਾ [8]ਸਿ ਦਰ ਘਰੁ[8] ਮੰਡਪ ਮਹਿਲਾ
ਕਹਾ ਸਿ[9] ਬੰਕ ਸਰਾਈ ॥ ਕਹਾ ਸਿ[10] ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ਕਾਮਣਿ [11]ਇਥੇ ਦਿਸਹਿ
ਨਾਹੀ[11] ॥ ਕਹਾ ਸਿ ਪਾਨ ਤਮੋਲੀ[12] ਹਰਮਾ ਹੋਏ[13] ਛਾਈ ਮਾਈ ॥੨॥ ਇਸ ਜਰ
ਕਾਰਣਿ ਘਣੀ ਵਿਗੁਤੀ ਇਨ ਜਰ ਘਣੀ ਖੁਆਈ ਹੈ ॥ ਪਾਪਾ ਬਾਝਹੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ
ਮੁਇਆ ਸਾਥੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਜਿਸ ਨੋ [14]ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਖੁਆਏ[14]ਖੁਸਿ ਲਏ ਚੰਗਿਆਈ ॥
ਕੋਟੀਹੂ ਪੀਰ ਵਰਜਿ ਰਹਾਏ ਜਾਂ ਮੀਰੁ / ਸੁਣਿਆ ਧਾਇਆ ॥ ਥਾਨ ਮੁਕਾਮ ਚਲੇ[15] ੬੯ (ਅ)
ਬਿਜ ਮੰਦਰ ਮੁਛਿ ਮੁਛਿ ਕੁਵਰੁ[16] ਰੁਲਾਇਆ ॥ ਕੋਈ ਮੁਗਲੁ ਨ ਹੋਆ ਅੰਧਾ ਕਿਨੈ
ਨ ਪਰਚਾ ਲਾਇਆ ॥੪॥ ਮੁਗਲ ਪਠਾਣਾ ਭਈ ਲੜਾਈ ਰਣਿ ਮਹਿ ਤੇਗ ਵਗਾਈ ॥
ਉਥੋ[17] ਤੁਪਕ ਤਾਨ ਚਲਾਈ ਉਨਾ ਹਸਤਿ ਚੜਾਈ ॥ ਜਿਸ[18] ਕੀ ਚੀਰੀ ਦਰਗਹ
ਪਾਟੀ[19] ਤਿਨਾ ਮਰਣਾ ਭਾਈ ॥ ੫ ॥ ਹਿਕ ਹਿੰਦਵਾਣੀ ਅਵਰੁ ਤੁਰਕਾਣੀ ਪਠਾਣੀ
ਠਕੁਰਾਣੀ ॥ ਇਕਨਾ ਵਿਰਨ[20] ਸਿਰ ਖੁਰ ਪਾਟੀ[21] ਇਕਨਾ ਵਾਸੁ ਮਸਾਣੀ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਬੰਕੇ
ਘਰੀ ਨ ਆਇਆ ਤਿਨ ਕਿਉ ਰੈਣ ਵਿਹਾਣੀ ॥ ੬ ॥ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਕਰਤਾ
ਕਿਸ ਨੂ ਆਖਿ ਸੁਣਾਈਐ ॥ [22]ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮੁ ਚਲਾਇ ਵਿਗਸੈ ਨਾਨਕੁ ਲਿਖਿਆ
ਪਾਈਐ[22] ॥੭॥ ਤਬ ਜਿਥੇ / ਕੋਈ ਪਠਾਣੁ ਥਾ ਸਭੁ ਕਤਲਾਮ ਕੀਤੇ ॥ ਬੰਦੀ[23] ਪਠਾਣਾ ੭੦ (ੳ)
ਦੀਆ ਬੰਨਿ ਚਲਾਈਆ ॥ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਮੀਰ ਬਾਬਰੁ ਦੀ ਫਿਰੀ ॥ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੁ ਲੈ ਕੇ
ਖੁਰਾਸਾਨ[24] ਨੂ ਹੋਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਪਿਛੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਲਸਕਰ[25] ਵਿਚ ਵੜਿਆ ॥

---

[1]ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੪੧੭-੧੮ । ਮੁਖ ਪਾਠਾਂਤਰ ਅਗੇ ਦਿਤੇ ਵੇਰਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ : [2]ਭੇਰੀ ਸਹਨਾਈ, [3]ਸੁ, [4]ਗਾਡੇਰੜਿ, [5]ਸੁ, [6]ਸੁ, [7]ਐਥੇ ਦਿਸਹਿ, [8]ਸੁ ਘਰ ਦਰ, [9]ਸੁ, [10]ਸੁ, [11]ਜਿਸੁ ਵੇਖਿ ਨੀਦ ਨ ਪਾਈ, [12]ਤੰਬੋਲੀ, [13]ਹੋਈਆ, [14]ਆਪਿ ਖੁਆਏ ਕਰਤਾ, [15]ਜਲੇ, [16]ਕੁਇਰ, [17]ਓਨੀ, [18]ਜਿਨ, [19]ਫਾਟੀ [20]ਪੇਰਣ, [21]ਪਾਟੇ, [22]ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਤੇਰੈ ਭਾਣੈ ਹੋਵੈ ਕਿਸ ਥੈ ਜਾਇ ਰੂਆਈਐ ॥ [23]ਬੰਦੀ । [24]ਈਰਾਨ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵਲ ਦਾ ਇਕ ਦੇਸ । [25]ਫ਼ੌਜ ।

ਮੀਰੁ ਬਾਬਰੁ ਜੁ ਥਾ ਸੁ ਕਲੰਦਰ[1] ਥਾ ॥ ਦਿਨ ਕਉ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਕਰਤਾ ਥਾ ॥ ਰਾਤਿ
ਕਉ ਪੈਰੀ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਕਰਿ ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ ਹੋਇ ਕਰਿ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਤਾ
ਥਾ ॥ ਅਰੁ ਜਾਂ ਸੁਬਹ ਹੋਵੈ ਤਾ ਉਠਿ ਕਰਿ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰੇ ॥ ਤੀਹ ਸਿਪਾਰੇ[2] ਕੁਰਾਣ
ਪੜੇ ॥ ਤਾ ਪਿਛੈ ਭੰਗੁ ਖਾਵੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਲਸਕਰ ਵਿਚ ਆਇ ਵੜਿਆ ॥ ਤਾ ਲਗਾ
ਸਬਦੁ ਗਾਵਣਿ ॥ ਬੰਦੀਵਾਣ ਭੀ ਪਾਸੇ ਹੋਵਨਿ ॥ ਬੰਦੀਵਾਣਾ ਵਲੋਂ ਵੇਖ ਕਰਿ ਬਹੁਤੁ
੭੦ (ਅ) ਆਜਜੁ ਹੋਦੇ ਹੈ ॥/ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ ॥ ਬਾਬੇ ਸਬਦੁ ਕੀਤਾ
ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗੁ ਵਿਚ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਵਿਚ ॥ [3]ਕਹਾ ਦੇਖਿਆ ਖੁਰਾਸਾਨ
ਮਾਹਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਡਰਾਇਆ ॥ ਆਪੁ ਤੇ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਵਹਿ ਕਰਤੇ ਜਮ ਕਰਿ
ਮੁਗਲ ਚੜਾਇਆ ॥ ਐਸੀ ਮਾਰਿ ਹੋਈ ਕੁਰਲਾਣੇ ਤਾ ਤੇ ਦਰਦ ਨ ਆਇਆ ॥
੧ ॥ ਤੂ ਕਰਤਾ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸੋਈ ॥ ਜੇ ਸਕਤੇ ਕਉ [ਸਕਤਾ][4] ਮਾਰੇ ਤਾ ਮਨਿ
ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੇ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ ॥
ਰਤਨ ਵਿਗਾੜ ਲਏ ਕੋਟਿ ਮਾਇਆ ਮਾਇਆ ਸਾਥ ਨ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥ ਜੇ ਕੋ
ਦੁਨੀਆ ਵਡਾ ਹੋਵੈ ਚੋਜ ਕਰੇ ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥ ਖਸਮੇ ਨਦਰੀ ਕੀੜੀ ਆਵੈ ਜੇਤੇ
ਚੁਗੇ ਦਾਣੇ ॥ ਮਾਰੇ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੇ ਥਾਪੇ ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥ ੩ ॥ ਜਾ ਏਹੁ
੭੧ (ੳ) ਸਬਦੁ ਮੀਰ ਬਾ/ਬਰੁ ਸੁਣਿਆ ਤਾ ਕਹਿਉਸੁ ਯਾਰੋ ਇਸ ਫਕੀਰ ਨੋ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥
ਤਾ ਆਦਮੀ ਆਏ ਬਾਬੇ ਕਉ ਲੈ ਕਰਿ ਆਨਿ ਹਜੂਰ ਕੀਤਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬਰੁ ਕਹਿਆ
ਰੇ ਫਕੀਰੁ ਏਹ ਜੁ ਆਵਾਜੁ ਕੀਆ ਸੁ ਫੇਰ ਕਰੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਫੇਰ ਉਹੁ ਸਬਦ
ਸੁਣਾਇਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬਰ ਕੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲਿ ਗਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬਰ ਕਹਿਆ ਯਾਰੋ ਏਹੁ
ਫਕੀਰੁ ਭਲਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਹਮਾਚਾ ਭੰਗ ਕਾ ਖੋਲਿਆ ਖੋਲਿ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਕੇ ਆਗੇ
ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਉਸੁ ॥ ਰੇ ਫਕੀਰ ਭੰਗ ਖਾਹਿ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਮੀਰ
ਜੀ ਮੈ ਭੰਗ ਖਾਈ ਹੈ ਮੈ ਐਸੀ ਭੰਗ ਖਾਈ ਹੈ ਤਿਸ ਦਾ ਅਮਲੁ ਕਦੇ
ਨਾਹੀਂ ਉਤਰਦਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ ॥ ਬਾਬੇ ਤਿਲੰਗ

---

[1]ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵਰਗ ਜੋ ਆਜ਼ਾਦ ਤਬੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬੇਨਿਆਜ਼ ਤੇ ਨਿਡਰ ਫਕੀਰ। [2]ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਤੀਹ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ। [3]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਰਾਗ ਆਸਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੂਲ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਅਸ਼ੁੱਧੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੁ ਡਰਾਇਆ। ਆਪੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਈ ਕਰਤਾ ਜਮੁ ਕਰਿ ਮੁਗਲੁ ਚੜਾਇਆ ॥ ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੇ ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ ॥੧॥ ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸੋਈ ॥ ਜੇ ਸਕਤਾ ਸਕਤੇ ਕਉ ਮਾਰੇ ਤਾ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੈ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ ॥ ਰਤਨ ਵਿਗਾੜਿ ਵਿਗੋਏ ਕੁਤੀ ਮੁਇਆ ਸਾਰ ਨ ਕਾਈ॥ ਆਪੇ ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜੇ ਆਪੇ ਵੇਖੁ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥੨॥ ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਧਰਾਏ ਵਡਾ ਸਾਦ ਕਰੇ ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥ ਖਸਮੈ ਨਦਰੀ ਕੀੜਾ ਆਵੈ ਜੇਤੇ ਚੁਗੈ ਦਾਣੇ॥ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੀਵੈ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥੩॥

—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾ., ਪੰਨਾ ੩੬੦

[4]ਇਹ ਪਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਗਇਆ ਹੈ।

ਵਿਚ ਸਬਦੁ ਕੀਤਾ ॥ ਤਿਲੰਗ ॥ ॥ [1]ਭਉ ਤੇਰਾ ਭੰਗ[2] ਖਲੜੀ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ ।
ਮੈ ਦੇਵਾਨਾ ਭਇਆ ਅਤੀਤੁ / ॥ ਕਰ ਕਾਸਾ ਦਰਸਨ ਕੀ ਭੂਖ ॥ ਤਉ[3] ਦਰਿ ੭੧ (ਅ)
ਮਾਗਉ ਨੀਤਾਨੀਤ ॥ ੧ ॥ ਤਉ ਦਰਸਨ ਕੀ ਕਰਉ ਸਮਾਇ ॥ ਮੈ ਦਰਿ
ਮਾਗਉ ਭੀਖਿ[ਆ] ਪਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੇਸਰ ਕੁਸਮ ਮਿਰਗ ਮਾਹਿ ਹਰਣਾ
ਸਰਬ ਸਰੀਰੀ ਚਰਣਾ[4] ॥ ਚੰਦਨ ਭਗਤਾ ਜੋਤਿ ਇਨੇਹੀ ਸਗਲੇ[5] ਪਰਮਲ ਕਰਣਾ ॥
੨ ॥ ਘਿਅਪਟ ਭਾਂਡਾ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ਐਸਾ ਭਗਤੁ ਵਰਨ ਮਹਿ ਹੋਇ ॥ ਤੇਰੈ
ਨਾਮ ਨਿਵੈ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤਉ[6] ਦਰ ਭੀਖਿਆ ਪਾਇ ॥ ੩ ॥ ਜਾ ਏਹੁ
ਸਬਦੁ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਤਾ ਮੀਰ ਬਾਬਰੁ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸਾਲੁ ਹੋਆ ॥ ਕਹਿਉਸੁ ਫਕੀਰ ਮੇਰੇ
ਸਾਥਿ ਚਲੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਤਿਨ ਦਿਨ ਤੂ ਰਹੁ ॥ ਬਾਬਰ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਜੀ
ਰਹਾਗਾ ॥ ਪਰੁ ਬਾਬਰ ਬੰਦੀਵਾਨਾ ਵਲੋਂ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬਹੁਤੁ ਗਮੁ ਖਾਵੈ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ
ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾ/ਇ ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇਆ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕੀਤਾ [॥] ੭੨ (ੳ)
ਬਾਬੇ ਸਬਦੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ॥ ॥[7] ਜਿਨ ਸਿਰ ਸੋਹਨਿ ਪਟੀਆ ਮਾਗੀ
ਪਾਇ ਸੰਧੂਰਿ ॥ ਸੇ ਸਿਰ ਕਾਤੀ ਮੁਨੀਅਨਿ ਗਲਿ ਵਿਚ [8]ਪਵਨਿ ਜੰਜੀਰ[9] ॥ ਮਹਿਲਾ
ਅੰਦਰਿ ਹੋਦੀਆ ਹੁਣਿ ਬਹਹਿ ਨ ਮਿਲਨਿ ਹਜੂਰ ॥ ੧ ॥ ਆਦੇਸੁ ਬਾਬਾ ਆਦੇਸੁ ॥
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖਹਿ ਵੇਸ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਦਹੁ
ਸੀਆ ਵੀਵਾਹੀਆ ਲਾੜੇ ਸੋਹਨਿ ਪਾਸਿ ॥ ਹੀਡੋਲੇ[9] ਚੜਾਈਆ[10] ਦੰਦਖੰਡ ਕੀਤੇ
ਰਾਸਿ ॥ ਉਪਰਹੁ ਪਾਣੀ ਵਾਰੀਐ ਝਲੇ ਚਮਕਨਿ[11] ਪਾਸਿ ॥ ੨ ॥ ਇਕੁ ਲਖੁ
ਲਹਨਿ ਬਹਠੀਆ ਲਖੁ ਲਹਨਿ ਖੜੀਆ ॥ ਗਰੀ ਛੁਹਾਰੇ ਖਾਦੀਆ ਮਾਣਨਿ
ਸੇਜੜੀਆ ॥ ਤਿਨ ਗਲਿ ਸਿਲਕਾ ਪਾਈਅਨਿ[12] ਤੁਟਨਿ / ਮੋਤਸਰੀਆ ॥ ੩ ॥ ਧੰਨੁ ੭੨ (ਅ)
ਜੋਬਨੁ ਦੋਇ ਵੈਰੀ ਹੋਏ ਜਿਨੀ ਰਖੇ ਰੰਗੁ ਲਾਇ ॥ ਦੂਤਾ ਨੂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਲੈ ਚਲੇ
ਪਤਿ ਗਵਾਇ ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ਜੇ ਭਾਵੈ ਦੇ ਸਜਾਇ ॥ ੪ ॥ ਅਗੋ
ਦੇ ਜੇ ਚੇਤੀਐ ਤਾ ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਸਾਹਾ ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈਐ[13] ਰੰਗ
ਤਮਾਸੇ ਚਾਉ[14] ॥ ਬਾਬਰਵਾਣੀ ਫਿਰ ਗਈ ਕੋਇ[15] ਨ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ॥ ੫ ॥
ਇਕਨਾ ਵਖਤੁ ਖੁਆਈਅਹਿ ਇਕਨਾ ਪੂਜਾ ਜਾਇ ॥ ਚਉਕੇ ਵਿਣੁ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆ
ਕਿਉ ਟਿਕੇ ਕਢਣਿ ਨਾਇ ॥ ਰਾਮੁ ਨ ਕਬਹੂ ਚੇਤਿਉ ਹੁਣਿ ਕਹਣਿ ਨ ਮਿਲੈ
ਪੁਦਾਇ ॥ ੬ ॥ ਇਕ [16]ਆਵਹਿ ਘਰਿ[16] ਆਪਣੇ ਇਕ ਹਸਿ ਹਸਿ ਪੁਛਹਿ ਸੁਖ ॥
ਇਕਨਾ ਏਹੋ ਲਿਖਿਆ ਬਹਿ [17]ਵਹਿ [ਰੋਵਹਿ][17] ਦੁਖ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ
ਥੀਵੈ ਨਾਨਕੁ [18]ਕਿ ਹੋਆ[18] ਮਨੁਖ ॥ ੭ ॥ ਜਾ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਆਖਿਆ ਤਾ
ਬਾਬਾ ਹਾਲਿਤਿ[19] ਵਿਚ ਆਇ ਗਇ/ਆ ॥ ਬਾਬਾ ਪੈ ਰਹਿਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬਰੁ ੭੩ (ੳ)

---

[1]ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : [2]ਭਾਂਗ, [3]ਮੈਂ, [4]ਚਰਣਾ [5]ਮਹਕੈ, [6]ਤਿੰਨ । [7]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੪੧੭ ਉਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਅੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁਖ ਪਾਠਾਂਤਰ ਅਗੇ ਦਿਤੇ ਵੇਰਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ : [8]ਆਵੇ ਧੂੜਿ, [9]ਹੀਡੋਲੀ, [10]ਚੜਿ ਆਈਆ, [11]ਝਿਮਕਨਿ, [12]ਪਾਈਆ, [13]ਗਵਾਈਆ, [14]ਚਾਇ, [15]ਕੋਇਰ, [16]ਘਰਿ ਆਵਹਿ, [17]ਬਹਿ ਰੋਵਹਿ, [18]ਕਿਆ । [19]ਮਸਤੀ ।

ਉਪਰਿ ਆਇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਆਖਿਓਸੁ ਇਸ ਫ਼ਕੀਰ ਨੁ ਕਿਆ ਹੋਇ[ਆ] ॥
ਤਾ ਲੋਕਾ ਕਹਿਆ ਜੀ ਏਹੁ ਫਕੀਰੁ ਦਰਦੁਵੰਦ ਹੈ। ਖ਼ੁਦਾਇ ਦਾ ਗਜਬ ਦੇਖ ਕਰਿ
ਹਾਲਿਤ ਵਿਚ ਆਇ ਗਇਆ ॥ ਬਾਬਰ ਕਹਿਆ ਯਾਰੋ ਖ਼ੁਦਾਇ ਅਗੈ ਹਥਿ ਜੋੜਹੁ ॥
ਜੁ ਏਹੁ ਫ਼ਕੀਰੁ ਖੜਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਉਠਿ ਬੈਠਾ ॥ ਬਾਬੇ ਦੇ ਉਠਿ ਬੈਠਣੇ
ਨਾਲਿ ਐਸਾ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ ॥ ਆਖੀਏ ਕਈ ਹਜਾਰ ਸੂਰਜੁ ਚੜੇ ਹੈਨਿ॥ ਤਾ
ਤਾਂ ਬਾਬਰੁ ਸਲਾਮੁ ਕੀਆ [॥] ਆਖਿਓਸੁ ਜੀ ਤੂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋਹੁ ॥ ਤਾ
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੀ ਮੀਰ ਜੀ ਮਿਹਰ ਚਾਹਦਾ ਹੈ ਤਾ ਬੰਦੀਵਾਨ ਛੋਡਿ ਦੇਹ ॥
ਤਾ ਬਾਬਰੁ ਕਹਿਆ ਜੀ ਇਕੁ ਅਰਜੁ ਹੈ ਜੇ ਆਖੋ ਤਾ ਕਹਾ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ
ਕਹੁ ॥ ਜੋ ਜੀ ਇਕ ਵਚਨੁ ਦੇਵਹਿ ਤਾ ਛੋਡਾ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਕਛੁ ਤੂੰ ਮੰਗੁ ॥ ਤਾ
੭੩ (ਅ) ਬਾਬਰ ਕਹਿਆ / ਮੈ ਇਹੀ ਮੰਗਤਾ ਹੋ ਜੁ ਮੇਰੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ 'ਕੁਰਸੀ ਬਕੁਰਸੀ' ਚਲੀ
ਜਾਇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਤੇਰੀ ਪਤਿਸਾਹੀ ਚਿਰ ਤਾਈ ਚਲੇਗੀ। ਤਾ ਬਾਬਰ ਸਗਲੇ
ਬੰਦੀਵਾਨ ਪਹਰਾਇ ਕੇ ਛੋਡਿ ਦੀਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਆ ॥ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕੁ ਬਾਬਰੁ ਨਾਲੋ ਵਿਦਾ ਹੋਆ ॥ [ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ ੧੯ ॥]

[ਰਾਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਚਕ ਬਧਾ ॥] ਰਾਵੀ ਚਨਾਉ ਤਪਾ ਜੰਗਲੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ
ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਟਿਕਣ ਕਉ ਆਤਮਾ ਕਰਿ ਚਲਿਆ ॥ ਆਵਦਾ ਆਵਦਾ
ਇਕ ਠਉਰ ਦਰਯਾਇ ਕੇ ਉਪਰ ਬਹਿ ਗਇਆ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਗਉਗਾ[2] ਚਲਿਆ ॥
ਜੋ ਕੋਈ ਸੁਣੇ ਸੋ ਸਭੁ ਆਵੈ [॥] ਲੋਕ ਆਖਣਿ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਫਕੀਰੁ
ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਨਾਨਕੁ ਨਾਉ ਹੈਸੁ ॥ ਅਪਣੇ ਖੁਦਾਇ ਨਾਲਿ ਰਤਾ
ਹੈ ਲੋਕ ਬਹੁਤੁ ਜੁੜਨਿ ਮੁਰੀਦ ਭੀ ਹੋਵਨਿ ॥ ਜੋ ਆਵੈ ਪਰਚਿ[3] ਜਾਵੈ ॥ ਜੋ
੭੪ (ੳ) ਬਾਬਾ ਸਲੋਕੁ ਕਹੰਦਾ ਸਾ ਸੋ ਪਰਗਟਿ ਹੋ/ਇ [॥] ਏ ਸਲੋਕ ਕੀਤੇ ਸੇ ॥ ਫਕੀਰਾ
ਕਾਫੀਆ[4] ਨਾਲਿ ਗਾਵਦੇ ਸੇ ॥ [5]ਕੂੜ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕ ਸਚਿ ਰਹੀ[5] ॥
ਤਬ ਨਾਨਕੁ ਕੇ ਘਰਿ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ [॥] ਬਹੁਤ ਉਸਤਤਿ ਹੋਵਣਿ ਲਗੀ ॥
ਖਰਾ ਬਹੁਤੁ ਗੁਲਗੁਲਾ[6] ਹੋਆ ॥ ਜੋ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ
ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਤਪੀ ਤਪੀਸਰੁ ਡਿਗੰਬਰੁ[7] ਬੈਸਨੋ ਉਦਾਸੀ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਬੈਰਾਗੀ ਖਾਨ ਖਨੀਨ[8]
ਉਮਰਾਉ[9] ਕਰੋੜੀ ਜਿਮੀਦਾਰੁ ਭੂਮੀਆ ਜੋ ਕੋਈ ਆਵੈ ਸੇ ਪਰਚੇ ਜਾਹਿ ॥ ਸਭੁ
੭੪ (ਅ) ਲੋਕੁ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਿ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰੁ ਚਲੀ [॥] /

ਚਿਤ੍ਰ ੧੭
ਮਰਦਾਨਾ ਅਤੇ ਬਾਬਾ। ਕਰੋੜੀਆ ਬਾਬੇ ਅਗੇ ਸਿਜਦਾ
ਕਰ ਰਹਿਆ ਹੈ।

੭੫ (ੳ) **ਕਰੋੜੀਏ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥** / ॥ ਤਬ ਜਿਥੈ ਬਾਬਾ ਰਹੰਦਾ ਥਾ ॥ ਉਸ
ਗਿਰਾਉ ਪਾਸਿ ਇਕ ਕਰੋੜੀਆ ਰਹੰਦਾ ਥਾ ॥ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਏਹੁ ਕਉਨੁ ਪੈਦਾ

---

[1]ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ। [2]ਸ਼ੋਰ। [3]ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਕੇ, ਖੁਸ਼। [4]ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ
'ਕਾਨਿਆ' ਹੈ। [5]ਇਹ ਤੁਕ ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ। [6]ਸ਼ੋਰ, ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ। [7]ਦਿਗੰਬਰ,
ਨੰਗਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਜੈਨੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਇਕ ਫਿਰਕਾ। [8]ਖ਼੍ਵਾਨੀਨ, ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ।
[9]ਅਮੀਰ, ਧਨੀ ਲੋਗ।

ਹੋਆ ਹੈ ॥ ਜੋ ਸਭ ਇਸ ਕਾ ਨਾਉ ਲੇਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਹਿੰਦੂਆ ਦੇ ਤਾਈ ਤਾ ਖਰਾਬੁ
ਕੀਆ ਪਰੁ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦਾ ਭੀ ਈਮਾਨੁ ਖੋਇਆ ॥ ਕਿਆ ਈਮਾਨੁ ਹੈ ਮੁਸਲਮਾਨਾ
ਕਾ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਉਪਰੁ ਸਿਦਕੁ ਰਖਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਪਰੁ ਚਲਹੁ ਅਸੀ ਭੀ ਬੰਨਿ ਲੈ ਆਵਹਿ ॥
ਮਨਸਾ[1] ਕਰਿ ਕਰੋੜੀਆ ਚਲਿਆ ਜੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਉਸੁ ਹਿੰਦੂ ਕਉ ਬੰਨਿ ਲੈ ਆਵਹੇ ॥
ਜਾ ਚੜਿਆ ਘੋੜੇ ਉਪਰਿ ਤਾ ਹੇਠੋਂ ਘੋੜਾ ਫਰਕਿ[2] ਪਇਆ ॥ ਉਸਿ ਦਿਨ ਤਾ ਨ
ਗਇਆ ॥ ਫੇਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਚੜਿਆ ॥ ਤਾ ਆਵਦਾ ਆਵਦਾ ਰਾਹ ਵਿਚ ਅੰਨਾ
ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਬਹਿ ਗਇਆ ਸੁਝਸੁ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾਂ ਲੋਕਾ ਕਹਿਆ / ਜੀ ਅਸੀ (ਅ) ੭੫
ਤਾ ਡਰਦੇ ਆਖਿ ਨਹੀ ਸਕਤੇ ॥ ਪਰੁ ਨਾਨਕੁ ਵਡਾ ਪੀਰ ਹੈ ॥ ਤੁਸੀ ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨਿ
ਕਰਹੁ ॥ ਤਬ ਕਰੋੜੀਆ ਲਗਾ ਸਿਫਤ ਨਾਨਕੁ ਦੀ ਕਰਨਿ ॥ ਪਾਸਲੇ ਲੋਕ ਭੀ ਲਗੇ
ਬਾਬੇ ਵਲਿ ਸਿਜਦਾ[3] ਕਰਨਿ ॥ ਤਾ ਕਰੋੜੀਏ ਕਹਿਆ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਵਡਾ ਮਰਦੁ ਹੈ ॥
ਕਰੋੜੀਆ ਫੇਰ ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਪਟ ਘੋੜੇ ਉਪਰਹੁ ਲਹਿ ਪਇਆ ॥ ਦਿਸਸੁ
ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਲੋਕਾ ਕਹਿਆ ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਤੂੰ ਭੁਲਦਾ ਹੈ ॥ ਜੋ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਚੜਿ
ਚਲਦਾ ਹੈ ॥ ਨਾਨਕੁ ਵਡਾ ਪੀਰ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਪਿਆਦਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਚਲ ਜੋ ਤੂੰ ਬਖਸੀਏ ॥
ਤਾ ਕਰੋੜੀ ਪਿਆਦਾ ਹੋਇ ਚਲਿਆ ॥ ਜਿਥੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦਿਸ ਆਈ ਤਿਥਾਊ
ਖੜਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਲਗਾ ਸਲਾਮ ਕਰਣਿ ॥ ਜਾ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਆਇ ਕੈ ਪੈਰੀ
ਪਇਆ ਬਾਬੇ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਕੀ/ਤੀ ਬਾਬੇ ਤਿਨ ਦਿਨ ਰਖਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬਹੁਤ ੭੬ (ੳ)
ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋਇਆ ॥ ਕਰੋੜੀਏ ਅਰਜੁ ਕੀਤੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾ ਮੈ ਇਕੁ
ਚਕੁ ਬਨਾਵਾ ਤੇਰੇ ਨਾਵ ਕਾ ਨਾਉ ਕਰਤਾਰਪੁਰੁ ਰਖੀਐ ॥ ਅਤੇ ਜੋ ਕਛੁ ਪੈਦਾ ਹੋਵੈ
ਆਣਿ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਪਾਈਐ ॥ ਕਰੋੜੀਆ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ॥ ਅਰੁ ਪਿਛੈ ਕਾਲੂ
ਸੁਣਿਆ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਚਕੁ ਬਧਾ ਹੈ ਅਰੁ ਟਿਕਿਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਕਾਲੂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ
ਆਦਮੀ ਲੈ ਕਰਿ ਸਭੇ ਆਇਆ [॥] ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ॥ ਕਾਰ ਭੇਟ ਮੰਨਤ[4] ਚਲੀ
ਆਵੈ ॥ ਬਾਬੇ ਦੀ ਮੰਜੀ ਪਿਪਲੇ ਹੇਠਿ ਵਿਛਦੀ ਆਹੀ ॥ ਬਹੁਤ ਮੁਦਤਿ ਹੋਈ ॥
ਸੰਗਤਿ ਬਹੁਤੁ ਜੁੜੈ ॥ ਜਿਥੇ ਰਹੇ ਮਰਦਾਨਾ ਭੀ ਨਾਲੇ ਰਹੈ ॥ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ
ਹੋਈ ॥ [੧੯ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਤਪੁ ਅਰੰਭਿਆ ॥/ ੭੬ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੧੮
ਦੋ ਢੇਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਬਾਬਾ ਤਪੱਸਿਆ ਵਿਚ ਚਕ੍ਰ
ਲਾ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ ੨੦

[ਤਪਸਿਆ ਤੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ ॥]/ ਤਾ ਬਾਬੇ ਤਪੁ ਅਰੰਭਿਆ ॥ ਦੋਹਾ ਕੋਹਾ ਵਿਚ ੭੭ (ੳ)
ਦੋਇ ਢੇਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆ ॥ ਨੀਸਾਨੀਆ ਕੀਤੀਆ। ਇਕਤ ਸਿਰੇ ਜਪ ਲਗੇ ਪੜਣਿ ॥
ਪੜਦੇ ਪੜਦੇ ਉਤ ਸਿਰੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਪੈਰੀ ਪੈ ਕਰਿ ਫੇਰ ਫਿਰਨਿ ਉਤ ਸਿਰੇ ਆਵੈ ॥
ਇਸੀ ਜੁਗਤਿ ਬਰਸ ਦਿਨ ਗੁਦਰਿਆ ॥ ਅਹਾਰੁ[5] ਅਕ ਦੀ ਖਖੜੀ ਇਕਾ ਖਾਣੀ [॥]

[1]ਇਰਾਦਾ। [2]ਫੜਕ। [3]ਝੁਕਣਾ, ਡੰਡੋਤ ਕਰਨਾ। [4]ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਲਈ
ਮੰਨੀ ਗਈ ਭੇਟਾ, ਸੁਖਣਾ। [5]ਆਹਾਰ, ਭੋਜਨ।

ਇਕੇ ਤਲੀ ਰੇਤੁ ਕੀ ਮਾਰਣੀ ॥ ਏਹੁ ਅਹਾਰੁ ਹੋਇਆ [॥] ਕਿਤਣਿਆ ਕੁ ਬਰਸਾ
ਤੀਕ ਇਤ ਜੁਗਤਿ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ॥ ਤਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਹੁਕਮ ਆਇਆ ਨਾਨਕੁ
ਤੇਰੀ ਤਪਸਿਆ ਮੈ ਥਾਇ ਪਾਈ ॥ ਤੁਧ ਨੋ ਆਗਿਆ ਹੈ ਤੂੰ ਗੁਰ ਕਰਿ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਝਹੁ
ਸਭੁ ਘਾਲਿ ਬਾਦਿ ਨਹੀ ਪਉਦੀ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

੭੭ (ਅ) **ਤੀਰਥਾ ਕਉ ਚਲਿਆ** ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੀਰਥਾ ਨੂੰ ਚਲਿਆ / ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਤੀਰਥਾ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ॥ ਜਦਿ ਆਗਿਆ ਆਈ ਜੋ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ
ਜੋ ਤੀਰਥਾ ਉਤੇ ਭਲੇ ਭਲੇ ਅਤੀਤੁ[1] ਇਕਠੇ ਹੋਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਮਤੁ ਕੋਈ ਅਜੇਹਾ ਸਾਧੂ
ਭੇਟੀਐ ਤਿਸ ਨੋ ਹਉ ਗੁਰੂ ਕਰੀ ॥ ਇਤ ਵਾਸਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੀਰਥਾ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ॥
ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੰਗਾ ਉਤੇ ਆਇਆ ॥ ਲੋਕ ਗੰਗਾ ਨਾਵਣਿ ਨੂ ਬਹੁਤੁ ਆਇਆ
ਥਾ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਭੀ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੇਖੇ ਮਤੁ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਪਿਆਰਾ
ਨਜਰਿ ਆਵੈ ॥ ਬਹੁਤੁ ਲੋਕ ਨਾਵਣਿ ਆਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਭੀ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਵੇਖੇ
ਤਾ ਕਈ ਲਖ ਮਨੁਖ ਨਾਵਦੇ ਹੈਨ ॥ ਅਤੇ ਨਾਇ ਕਰਿ ਪਾਣੀ ਪਿਤ੍ਰੀ[2] ਨੂੰ ਦੇਦੇ ਹੈਨ ।
ਪਰੁ ਨਾਵਦਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਬ[3] ਦ੍ਰਿਸਟ ਅਤੇ ਲੋਕਾ ਨੂੰ ਚਰਮ[4]
ਦਿਸਟ ॥ ਲੋਕ ਦੇਖਣਿ ਨਾਵਣੁ ਨਿਰਮਲ ਲਗਾ ਹੈ ॥ ਲੋਕ ਨਾਵਣਿ ॥ ਪਰੁ ਬਾਬੇ ਦੀ
੭੮ (ੳ) ਦ੍ਰਿ/ਸਟ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾਤੋ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਭੀ ਨਾਵਣਿ ਵੜਿਆ ॥ ਲੋਕ ਤਾ
ਸੇਵਦੇ ਉਗਣਿ[5] ਦੀ ਤਰਫ ਮੁਖੁ ਕਰਕੇ ॥ ਬਾਬਾ ਲਗਾ ਆਥੋ[6] ਦੀ ਤਰਫ਼ ਮੂਹੁ ਕਰਿ
ਕੇ ਨਾਵਣਿ ॥ ਹੋਰ ਲੋਕੁ ਪਾਣੀ ਸੂਰਜ ਕੀ ਧਿਰ[7] ਦੇਦੇ ਸੇ ॥ ਬਾਬਾ ਲਗਾ ਆਥੋ ਦੀ
ਧਿਰ ਪਾਣੀ ਦੇਨਿ ॥ ਲੋਕੁ ਲਗੇ ਪੁਛਣਿ ਜੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆ ਤੂ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਕੇ
ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਹਉ ਹਿੰਦੂ ਹਾ ॥ ਤੂੰ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਇਧਰਿ
ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਦਾ ਹੈ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਤੁਸੀ ਪਾਣੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਦੇ ਹੋ ॥ ਉਨੀ ਆਖਿਆ
ਅਸੀ ਪਾਣੀ ਦੇਦੇ ਹਾ ਪਿਤਰੀ ਨੂੰ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਤੁਸਾਡੀਆ ਪਿਤਰੀ ਕਿਥੈ ਹੈਨਿ ॥
ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਅਸਾਡੀਆ ਪਿਤਰੀ ਦੇਵ ਲੋਕ ਹੈਨਿ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਦੇਵ ਲੋਕੁ ਇਥੋਂ
੭੮(ਅ) ਕਿਤਣੀ ਕੁ ਦੂਰਿ ਹੈ ॥ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਦੇਵ ਲੋਕੁ ਇਥੋ ਸਾਢੇ ਉਣਵੰਜਾ ਕਰੋੜ / ਹੈ ॥
ਉਥੇ ਮਿਰਤ[8] ਲੋਕ ਹੈ ॥ ਉਥੇ ਨੂ ਪਾਣੀ ਦੇਦੇ ਅਸਾ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਆਖਿਆ ਉਥੇ
ਅਪੜੇਗਾ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਅਪੜੇਗਾ ॥ ਜਾ ਉਨਾ ਏਹ ਗਲਿ ਆਖੀ ਤਾ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਅਗੇ ਪਾਣੀ ਥੋੜਾ ਦੇਦਾ ਸਾ ਫੇਰ ਪਾਣੀ ਲਗਾ ਬਹੁਤਾ ਦੇਣਿ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ
ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਦਾ ਹੈ ॥ ਇਤਣਾ ਪਾਣੀ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮੇਰੇ ਘਰਿ
ਇਕੁ ਖੇਤੁ ਹੈ ਸੋ ਹਰਿ ਫਸਲਿ ਸੁਕਿ ਜਾਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਪਾਣੀ ਉਸੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਦੇਦਾ ਹਾ ॥
ਵਡੇ ਵਡੇ ਮੀਹ ਪਉਦੇ ਹੈਨਿ ਪਰੁ ਉਸਿ ਖੇਤ ਪਾਣੀ ਨਾਹੀ ਟਿਕਦਾ ॥ ਹਉ ਉਸੇ ਨੂ ਪਾਣੀ
ਦੇਦਾ ਹਾ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਦਯਾ ਦੇ ਸਵਾਰਿਆ ਤੇਰੇ ਖੇਤ ਨੂ ਕਿਉਕਰਿ ਪਾਣੀ ਜਾਗੁ[9] ॥
ਤੂੰ ਜੁ ਈਵੈ ਪਾਣੀ ਪਇਆ ਸੁਟਦਾ ਹੈ ॥ ਸੁ ਕਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੁ
੭੯ (ੳ) ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਪਿਆਰਿਅਹੁ ਜਾ / ਮੇਰੇ ਖੇਤ ਪਾਣੀ ਨ ਅਪੜੇਗਾ ॥ ਤਾ ਤੁਸਾਡੀਆ ਪਿਤਰੀ

[1]ਵਿਰਕਤ, ਤਿਆਗੀ, ਫ਼ਕੀਰ । [2]ਗੁਜ਼ਰ ਚੁਕੇ ਬਾਪ ਦਾਦਾ । [3]ਦਿਵ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਲੀ, ਤੇਜਸ੍ਵੀ, [4]ਚੰਮ, ਓਪਰੀ ਓਪਰੀ । [5]ਪੂਰਬ । [6]ਪੱਛਮ । [7]ਤਰਫ਼ । [8]ਮਰ ਚੁਕੇ । [9]ਜਾਵੇਗਾ ।

ਨੂ ਪਾਣੀ ਕਿਉਕਰਿ ਅਪੜੇਗਾ ॥ ਤੁਸਾਡੀਆ ਪਿਤ੍ਰੀ ਦੇਵ ਲੋਕੁ ਹੈਨ ਉਚੀਆ ਉਥੇ
ਪਾਣੀ ਕਿਉਕਰਿ ਅਪੜੇਗਾ ॥ ਜਾ ਬਾਬੇ ਏਹੁ ਗਲੁ ਆਖੀ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਭਾਈ
ਵੇ ਏਹੁ ਕਮੀਨਾ[1] ਨਹੀ ਏਹੁ ਕੋਈ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਸਭ ਆਇ ਪੈਰੀ ਲਗੇ (॥) ਨਾਇ
ਕਰਿ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਲਗੇ ਸਿਮਰੁਨ ਕਰਣਿ ॥ ਜਾ ਸਿਮਰਨੁ ਲਗੇ ਕਰਨਿ ॥ ਤਾਂ
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਹਾਇ ਹਾਇ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਨਰਕ ਜਾਦੇ ਹੈਨ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜੀ
ਪਰਮੇਸਰੁ ਦਾ ਨਾਉ ਲਇਆ ਨਰਕ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੋ ਪਰਮੇਸਰ
ਦਾ ਨਾਉ ਲੇਹੁ ਤਾ ਨਰਕ ਕਿਉ ਜਾਹੁ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜੀ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦਾ ਨਾਉ
ਲੈਦੇ ਹਾ ਕਿਉ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਕਿ/ਉਕਰਿ ਲੈਦੇ ਹੋਹੁ ॥ ਤੇਰਾ ਆਤਮਾ ੭੯ (ਅ)
ਕਾਬਲ ਤੇਲ ਵੇਚਣਿ ਗਇਆ ਤਾ ਨਾਉ ਕਿਉਕਰਿ ਲੈਂਦਾ ਸੇ [॥] ਕਿਸੇ ਨੂ ਆਖਿਉਸੁ
ਜੁ ਤੇਰਾ ਜੀਉ ਘਰੀ ਰੰਨਾ ਨਾਲਿ ਬੈਠਾ ਗਲਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ [॥] ਕਿਸੇ ਨੂ ਆਖਿਆ
ਜੋ ਤੂੰ ਫਲਾਣੀ ਥਾਇ ਫਿਰਦਾ ਸਹਿ ॥ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਉਨਾ ਦਾ ਆਤਮਾ ਗਇਆ ਥਾ ॥
ਤਿਥੇ ਤਿਥੇ ਦਾ ਨਾਉ ਲੈ ਦਿਤਾ ॥ ਬਾਬੇ ਤਾਈ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜੋ ਭਾਵੈ ਏਹ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਹੈ ਅਸੀ ਏਵੇ ਭੁਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਹਿ ॥ ਏਹ ਅਸਾਡਾ ਗੁਰੂ । ਸਭ ਜੋ ਪੂਜਾ ਜਪਮਾਲੀਆ[2]
ਕਰਦੇ ਸੇ ਸਭਨੀ ਛਡਿ ਦਿਤੀਆ ਆਇ ਪੈਰੀ ਲਗੇ ॥ ਆਖਣਿ ਲਗੇ ਜੁ ਤੂ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਹੈ ॥ ਅਸਾਨੂ ਅਪਣੀ ਚਰਨੀ ਲਾਇ ॥ ਅਸਾਨੂ ਅਪਣਾ ਸਿਖੁ ਕਰਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ,
ਆਖਿਆ ਹਉ ਆਪਿ ਸਿਖੁ ਨਾਹੀ ਹੋਇਆ ॥ / ਹਉ ਗੁਰੂ ਕਿਸ ਦਾ ਹੋਵਾ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ੮੦ (ੳ)
ਆਖਿਆ ਅਸੀ ਤੁਧੁ ਨੂ ਛਡਣੇ ਚੁਕੇ ਹਹਿ ॥ ਤੂ ਭਾਵੈ ਸੋ ਆਖੁ ॥ ਅਸਾਡਾ ਤੂ ਗੁਰੁ
ਹੈ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪੈਰੀ ਪਾਏ ॥ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖਣਿ ਲਗਾ [॥] ਤਿਚਰ ਤੀਕੁ
ਰਸੋਈ ਹੋਇ ਆਹੀ [॥] ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜੀ ਉਠੀਐ ਪਰਸਾਦੁ ਲੀਜੈ ॥ ਬਾਬੇ
ਆਖਿਆ ਅਸੀ ਪਰਸਾਦੁ ਨਾਹੀਂ ਲੈਦੇ [॥] ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦੇ ਅਰਥਿ
ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲਈਐ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਠਿ ਖਲਾ ਹੋਇਆ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਦਾ ਨਾਉ ਸੁਣਦੇ ਜਾਇ
ਜੇਵਣਿ[3] ਬੈਠੇ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਚਉਕੇ ਵਿਚ ਕਾਰਾ[4] ਕਢੀਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ
ਚਉਕਾ ਤਾ ਭਿਟਾ ਤੁਸਾ ਕਾਰਾ ਕਿਉ ਕਢੀਆ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜੀ ਅਸਾ
ਅਪਣੇ ਅਗੇ ਅੰਨੁ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ॥ ਚਉਕਾ ਭਿਟਣਿ ਨਾਹੀ ਦਿਤਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
ਕਹਿਆ ਜਿਚਰੁ ਤੁਸੀ ਨ ਸੇ ਚੜੇ / ਤਿਚਰ ਤੀਕ ਨਾਹਾ ਭਿਟਾ ॥ ਤੁਸਾ ਨਾਲਿ ਨੀਚ ੮੦ (ਅ)
ਚੜੈ ਹੈ ਤਾ ਤੈ ਚਉਕਾ ਭਿਟਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜੀ ਅਸਾ ਦਿਸ ਨ ਆਏ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਸਲੋਕ ਕਹਿਆ ॥ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ॥ [5]ਕੁਮਤਿ[6] ਡੂਮਣੀ ਕੁਦਇਆ
ਕਸਾਇਣ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਘਟਿ ਚੂਹੜੀ ਮੁਠੀ ਕ੍ਰੋਧ ਚੰਡਾਲ ॥ ਕਾਰੀ ਕਢੀ ਕਿਆ ਥੀਏ
ਜਾ ਚਾਰੇ ਬੈਠਣਿ[7] ਨਾਲਿ ॥੧॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਇਨੀ ਚੜੀ ਚਉਕਾ ਭਿਟਾ ॥ ਤਾਂ ਉਨੀ
ਆਖਿਆ ਜੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਿਉਕਰਿ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਫੇਰ ਸਲੋਕੁ ਆਖਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥

---

[1]ਨੀਚ; 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਮਲਾ' ਹੈ । [2]ਮਾਲਾ, ਸਿਮਰਨੀ । [3]ਖਾਣ ।
[4]ਲਕੀਰਾਂ । [5]ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ.ਸਾ. ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ (ਪੰਨਾ ੯੧) । ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਹਨ : [6]ਕੁਬੁਧਿ, [7]ਬੈਠੀਆਂ,

[1]ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣੀ ਕਾਰ[2] ਨਾਵਣ ਨਾਉ ਜਪੇਹੀ ॥ ਨਾਨਕੁ [3]ਸੇ ਦਰ ਉਤਮ ਕਹੀਐ[3]
ਜਿ ਪਾਪਾ ਪੰਦ ਨ ਦੇਹੀ ॥੧॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਆਖਿਆ ਭਲਿਉ[4] ਇਤ ਸੰਜਮੁ ਚਉਕਾ
੮੧ (ੳ) ਸੁਚਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਉਤੇ ਥਾਇ ਜਪਮਾਲੀਆ ਸੁਟਿ / ਪਾਈਆ [॥] ਬਾਬੇ ਦੀ
ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਆਖਣਿ ਲਗੇ ਜਿਉ ਜਾਣੇ ਅਸਾਡੀ ਗਤਿ[5] ਕਰਿ ॥ ਅਸਾ ਜੀਉ ਤੇਰੇ
ਹਥਿ ਵੇਚਿਆ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਗਤਿ ਕਰਿ ਅਸਾਨੂ ਉਧਾਰੁ[6] ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹੁ
ਪੈਰੀ ਲਾਏ ॥ ਉਨਾ ਦੀ ਜੋ ਬਿਸਾਤ[7] ਸੀ ਸੋ ਲੁਟਾਇ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ॥ ਬਹੁਤੁ ਬਿਸਾਤ ਸੀ
ਘੋੜੇ ਵਾਹਣੀਆ ਡੇਰੇ ਖਰਚੀਆ ਸਭ ਲੁਟਾਇ ਦਿਤੀਆ ॥ ਉਹ ਬੈਰਾਗੁ[8] ਰੂਪ ਹੋਇ
ਖੜੋਤੇ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਐਸੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜਰਿ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉਹੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦੇ ਨਾਵੇ ਨਾਲਿ
ਮਸਤ ਹੋਇ ਗਏ ॥ ਬਾਬੇ ਪਹਿਲੇ ਸਿਖ ਏਹੀ ਕੀਤੇ [॥] ਉਨਾ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਬਖਸ[9] ਕਰਿ
ਕੇ ਬਾਬਾ ਅਗੇ ਚਲਿਆ ॥ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਵਿਚ ਅਸਟਪਦੀ ਬੋਲਿਆ ॥ ॥ ਰਾਗੁ
ਤਿਲੰਗ ॥ [10]ਅਜਬ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਫਕਰ ਕੀ ਨਿਰਦਾਵੇ ਮਾਹੀ ॥ ਤਲਬ ਖਾਲਕ[11] ਕੀ
੮੧ (ਅ) ਦਿਲ ਵ/ਸੈ ਦਿਗਰ[12] ਬੇਪਰਵਾਹੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੁਲਕੁ ਸਾਧਿਆ ਹਿਰਸ[13] ਖੁਦੀ[14] ਕਾ
ਸੁਲਹ ਕੁਲ ਯਕ[15] ਸਾਨੀ[16] ਚਾਰਿ ਦੂਇ ਦੀਵੈ ਦਿਲ ਮਿਲੇ ਫਿਰਿਆ ਦਉਰੁ[17]
ਹਕਾਨੀ[18] ॥੧॥ ਫਕਰ ਕਾ ਸੈਲੁ ਹੈ ਦਰ ਮੁਕਾਮ ਜਹਾ ਜਾਤਿ ਰਹਮਾਨੀ[19] ॥ ਨਉ
ਮੁਕਾਮ ਆਗੇ ਅਰਸੁ[20] ਹੈ ਤਹਾ ਤਖਤੁ ਸੁਭਆਨੀ[21] ॥੨॥ ਹਰ ਦੂ ਆਲਮ ਕੀ
ਸਲਤਨਤ[22] ਉਹਾ ਕਾਮ ਨਾ ਆਵੈ ॥ ਰਾਹ ਕਾ ਮਹਰਮੁ[23] ਯਉ ਕਹੈ ਜੀਵਤ ਮਰੈ ਸੋ
ਪਾਵੈ ॥੩॥ ਫਕਰ ਕੇ ਤਖਤ ਪਰ ਵਖਤੁ ਹੈ ਉਹਾ ਜਾਇ ਸੋ ਜਾਨੈ ॥ ਜੋਰੁ ਜੁਲਮੁ ਤਹਾ
ਕਛੁ ਨਹੀ ਮੁਲਕੁ ਜਾਬਤਾ[24] ਮਾਨੇ ॥੪॥ ਫਕਰ ਤੇ ਫਿਕਰੁ ਭਾਗਾ ਫਿਰੇ ਸਭੁ ਖਲਕ
ਖੁਦਾਈ ॥ ਖੈਰ ਕੇ ਮਹਿਲ ਮੋ ਜਾਇ ਮਿਲਾ ਤਹਾ ਗੈਰ ਕਿਆ ਭਾਈ ॥੫॥ ਗਰਕ
ਦਰਯਾਉ ਲਾਹੂਤ[25] ਮੈ ਦੁਈ ਦਰਮੀਆ[26] ਨਾਹੀ ॥ ਅਚਰਜ ਮਉਜ ਦਰਯਾਇ ਕੀ
੮੨ (ੳ) ਭੀ ਦਰ/ਯਾਇ ਹੀ ਮਾਹੀ ॥੬॥ ਤੂਹੀ ਆਲਮੁ ਤੂਹੀ ਆਲਮੀ ਮਨ ਦਿਗਰ ਚਿ
ਬੀਨਾ ॥ ਅਜਬੁ ਦੇਵਾਨਾ ਬੇ ਖਿਰਦ[27] ਦਰਸੀ[28] ਨ ਦਰਸੀਨਾ ॥੭॥ ਅਲਫ ਦਰ ਐਨ
ਕਉ ਜਾਇ ਮਿਲਿਆ ਤਹਾ ਗੈਨੁ ਕਿਆ ਗਾਵੈ ॥ ਗੁਫਤ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੇ
ਸਿਜਦੇ[29] ਸੀਸੁ ਨਿਵਾਵੈ ॥੮॥੧॥ ਬਾਬਾ ਤਰੀਥੀ ਗਇਆ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗਲਿਆ
ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਚਲਿਆ [॥] ਗੰਗਾ ਗੋਮਤੀ ਗੁਦਾਵਰੀ ਗਇਆ ਪਿਰਾਗੁ ਬਨਾਰਸ

---

[1]ਇਹ ਸਲੋਕ ਵੀ ਪਹਲੇ ਸਲੋਕ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ: [2]ਕਾਰਾਂ। ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਰ' ਹੈ ਜੋ, ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਂਤ ਭੁਲ ਹੈ। [3]ਅਤੀ ਉਤਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, [4]ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭੁਲਓ' ਹੈ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਂਤ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। [5]ਕਲਿਆਣ ਕਰਨਾ। [6]ਕਲਿਆਣ ਕਰਨਾ। [7]ਮੂੜ੍ਹੀ, ਜਾਇਦਾਦ। [8]ਉਦਾਸੀ। [9]ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਮਿਹਰ। [10]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। [11]ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰਚਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾ। [12]ਹੋਰ, ਦੂਜਾ। [13]ਲਾਲਚ। [14]ਹਉਮੈ, ਅਹੰਕਾਰ। [15]ਇਕ। [16]ਦੂਜਾ। [17]ਜ਼ਮਾਨਾ ਕਾਲ। [18]ਰੱਬ ਦਾ। [19]ਅੱਲਾਹ ਦੀ। [20]ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਆਸਮਾਨ। [21]ਪਾਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅੱਲਾਹ ਦਾ। [22]ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਲਤਨਾ' ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। [23]ਰਾਜ਼ਦਾਨ, ਭੇਤੀ। [24]ਕਾਨੂੰਨ। [25]ਰੱਬ ਤੋਂ ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। [26]ਦਰਮਿਆਨ, ਵਿਚਕਾਰ। [27]ਬੁਧੀਹੀਨ। [28]ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ। [29]ਪ੍ਰਣਾਮ ਲਈ।

ਅਜੁਧਿਆ ਦੁਆਰੁਕਾ ਜਗਨ ਨਾਥ ਉਡੇਸਾ ਅਠਿਸਠਿ ਤੀਰਥਿ ਕੀਏ [॥] ਸਭਨਾ ਕਾ
ਫਲੁ ਲਇਆ ਇਸਨਾਨੁ ਕੀਆ ਸਭ ਧਰਤੀ ਦੇਖੀ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਧਿਆਨੁ ਬਿਖੈ [॥] ਕੋਈ
ਨ ਦੇਖਨਿ ਮਿਲਿਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਮੁੰਦ ਕੇ ਸਿਰੇ ਉਸ ਧਰਤੀ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ ॥
॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੨੦] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥/ ੮੨ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੧੯
ਤ੍ਰਿਯਾ ਦੇਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਇਸਤ੍ਰੀਆ ਤੇ ਬਾਬਾ ।
ਕੋਲ ਇਕ ਭੇਡੂ ਬੱਧਾ ਹੈ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਿਰੀਆ[1] ਰਾਜ ਗਇਆ ॥ / ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਮੁੰਦ ਕੇ ਸਿਰੇ ਉਸ ੮੩ (ੳ)
ਧਰਤੀ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ ਜਹਾ ਪੁਰਖੁ ਨਾਹੀ ਥਾ ਪਾਈਤਾ ॥ ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜ ਹੈ ।
ਸਭੁ ਦੇਸ ਗਿਰਾਇ[2] ਤ੍ਰੀਮਤੀਆਂ ਹੀ ਕਮਾਵਤੀਆ ਹੈ ਪੁਰਖੁ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨਾ
ਬੋਲਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ ਦੇਸ ਕਉ ਦੇਖੀਐ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਏਹੁ ਦੇਸੁ
ਰੰਨਾ[3] ਦਾ ਹੈ ॥ ਇਸ ਦੇਸ ਜਾਣਾ ਭਲਾ ਨਾਹੀ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜੀ ਦੇਖੀਐ ਫੇਰ
ਕਉਣੁ ਆਵਦਾ ਹੈ ਇਤਨੀ ਦੂਰ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਾਹਿ ਤੇਰਾ ਜੀਉ ਹੈ
ਤਾ ਤੂ ਦੇਖਿ ਆਉ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਮੰਗਣਿ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਹਥਿ ਰਬਾਬੁ ਲੈ ਕੇ ਗਇਆ [॥]
ਨਗਰੀ ਸਿਧਾ ਜਾਇ ਵੜਿਆ ॥ ਜਾ ਮਰਦਾਨਾ ਉਨਾ ਨਾਰਾ[4] ਨੂ ਦਿਸ ਆਇਆ ਤਾ
ਜਿਤਣੀਆ ਤ੍ਰੀਮਤੀਆ ਸੀਆ ਸਭੁ ਬਲਿ ਬਲਿ ਕਰਿ ਕੇ ਝੁਥ[5] ਗਈਆ ॥ ਪੁਰਖੁ ਉਥੇ
ਅਲੁਭ ਸੇ [॥] ਉਨਾ ਆਖਿ/ਆ ਜੁ ਤੂੰ ਅੰਦਰਿ ਆਉ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਮਾਈ ੮੩ (ਅ)
ਮੈ ਨਾਹੀ ਆਵਦਾ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਡਿਠਾ ਜੁ ਅੰਦਰਿ ਨਾਹੀ ਵੜਦਾ ॥ ਤਾ ਧਕਿ ਅੰਦਰਿ
ਵਾੜਿਓ ਨੇ ਹਥਿ ਧਾਗਾ ਬੰਧ ਗਈਆ ॥ ਧਾਗਾ ਉਨਾ ਦਾ ਕਰੜੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸਾ [॥]
ਜੋ ਕੀਤਾ ਲੋੜਨਿ ਸੋ ਕਰਣਿ ॥ ਧਾਗੇ ਦੇ ਬਲਿ ॥ ਜਾ ਮਰਦਾਨੇ ਹਥਿ ਧਾਗਾ ਬਧੋ ਨੇ
ਤਾ ਛਤਰਾ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਰਬਾਬੁ ਅੰਦਰਿ ਸਟਿ ਪਾਇਉਨੇ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਛਤ੍ਰਾ ਕਰਿ
ਕੇ ਬਧੋ ਨੇ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਾਟ ਦੇਖੇ ਪਇਆ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਆਉ[6] ਨਾਹੀ [॥] ਤਾ
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਧਨੁ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤਾਰ ਸੁਣਾਇਦਾ ਸੀ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦਾ ਨਾਉ ਲੈਦਾ
ਸੀ ਸੋ ਭੀ ਕਿਤੇ ਗਇਆ ॥ ਇਕੁ ਆਪਣਾ ਦੂਜਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਉਹ ਭੀ ਨ ਆਇਆ ॥
ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਉਠਿ ਕਰਿ ਨਗਰ ਆਇਆ ॥ ਆਵਦਾ ਆਵਦਾ ਜਿਥੇ ਮਰਦਾ/ਨਾ ਸੀ ੮੪ (ੳ)
ਉਤੇ ਵੇੜੇ ਆਇ ਵੜਿਆ ॥ ਉਨਾ ਰੰਨਾ ਜੁ ਡਿਠਾ ਬਾਬੇ ਨੂ ਸਭੁ ਆਇ ਝੁਬੀਆ ॥
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਅਸਾਡਾ ਆਦਮੀ ਤੁਸਾ ਪਾਸੁ ਹੈ ਤੁਸੀ ਦੇਹੁ ॥ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜੀ ਇਥੇ
ਨਾਹੀ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਜੁ ਛਤਰਾ ਹੋਆ ਬਧਾ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੋ ਨਦਰੀ ਆਇਉਸੁ ਲਗਾ
ਖਉਰੂ[7] ਕਰਣਿ ਬੋਲਿ ਨ ਸਕੇ ਛਤਰੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪਇਆ ਬਿਕਾਵੈਂ ॥ ਬਾਬੇ ਡਿਠਾ ਜੁ
ਏਹੁ ਮਰਦਾਨਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਅਗੇ ਹਥੁ ਕੀਤਾ ਜੁ ਧੀਰਾ ਹੋ ਇਤਣੇ ਬਾਝਹੁ ਨਾਹ ਸੇ
ਰਹੰਦਾ ॥ ਤ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਰੰਨਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜੇ ਭਲਾ ਕਰਹੁ ਤਾ ਅਸਾਡਾ ਆਦਮੀ

[1]ਤ੍ਰੀਆ, ਇਸਤ੍ਰੀ । [2]ਪਿੰਡ । [3]ਔਰਤਾਂ । [4]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ । ...ਆ ਦੁਆਲੇ ਹੋਈਆਂ/ ਲਟਕੀਆਂ । [6]ਇਥੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਕੁਝ ਭੁਲ ਲਗਦੀ ਹੈ । 'ਆਉਂਦਾ' ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ 'ਆਉ' । [7]ਖਰੂਦ ।

ਦੇਹੁ ॥ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜੀ ਆਦਮੀ ਕੇਹਾ ਤੂੰ ਅੰਦਰਿ ਚਲੁ ॥ ਖਾਹਿ ਪੀਉ ਤੂੰ ਹੁਣਿ

[ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਮੂਰਤ ਲਈ ਖਾਲੀ ਛਡੀ ਥਾਂ ਹੇਠਾਂ ਇਹ ਟੂਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ :] ਭਾਈ ਸੰਗੁ ਪੋਥੀ ਲਿਖਵਾਈ ਦਿਸਵੰਧੀ ਦੇ ਪੁਤੁ ਟੈਹਲੀਏ ਸੰਗਤ ਦੇ ॥ ਲਿਖੀ ਦਏ ਪਤਰੇਟੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ॥ ਸੂਰਤਾ ਲਿਖੀਆਂ ਆਲਮਚੰਦ ਰਾਜ [॥] ਸੰਗਤ ਦੇ ਟੈਹਲੀਏ ॥

੮੪ (ਅ) ਕਿਥੈ ਜਾਹਿਰਾ ॥ ਇਤਨਾ ਆਖ ਕੇ ਤੜਿ[1] ਧਾਗਾ ਬਾਬੇ ਦੇ ਹਥਿ ਭੀ ਬੰਨਿ ਗ/ਈਆ ॥
ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੂਰਾ ਪੁਰਖੁ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਿਅ ਆਵੈ ॥ ਜਾ ਉਨਾ ਧਾਗਾ ਬਧਾ ਤਾ ਕੁਝ ਨ
ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਉਨ ਹੋਰੁ ਸਿਆਣੀਆ ਸਦੀਆ ॥ ਉਹੁ ਜੁ ਆਈ ਸੋ ਸਿਰ ਮਾਰ
੮੫ (ੳ) ਰਹੀਆ ॥ / ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਅਸਾਡਾ ਆਦਮੀ ਦੇਹੁ ॥ ਤਾ ਉਇ ਆਪ ਵਿਚ ਗਲਾ
ਲਗੀਆ ਕਰਣਿ ਕਿ ਏਹੁ ਜੋ ਹੈ ਕੋਈ ਮਹਾ ਜੋਧਾ ਮਹਾ ਬਲੀ ਹੈ ॥ ਜਿਸ ਨੂ ਅਸਾਡਾ
ਮੰਤ੍ਰ ਨਹੀ ਚਲਦਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੋ ਭਲਾ ਕਰਹੁ ਤਾ ਅਸਾਡਾ ਆਦਮੀ ਦੇਹੁ ॥
ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜਿਥੇ ਤੇਰਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਤਿਥੋਂ ਸਿਵਾਣਿ ਲੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ
ਕਹਿਆ ਲੈ ਤੁਸੀ ਨਾਹੀ ਦੇਦੀਆ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਲਈਐ ਜੀ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ
ਮਰਦਾਨੇ ਹਥੋ ਧਾਗਾ ਖੋਲਿ ਸਟਿਆ ਮਰਦਾਨਾ ਫੇਰ ਆਦਮੀ ਹੋਇ ਖਲੋਤਾ ॥ ਤਾ ਉਨੀ
ਆਖਿਆ ਏ ਮਾਣੂ[2] ਨਾਹੀ ਏਹੁ ਜੋ ਹੈ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਹੈ ॥ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸਾਡਾ ਮੰਤਰੁ
ਨਾਹੀ ਚਲਦਾ ਏਹ ਐਨ[3] ਖੁਦਾਇ ਹੈ ॥ ਉਹ ਤ੍ਰੀਮਤੀ ਸਭੇ ਆਇ ਪੈਰਾ ਉਪਰਿ ਢਹਿ
ਪਈਆ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਉਨੀ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ ਜੀ ਅਸੀ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਦੁਖੁ
੮੫ (ਅ) ਪਾਇਦੀ/ਆ ਹਹਿ ਅਸਾਡਾ ਏਹੁ ਦੁਖੁ ਨਿਵਾਰਹੁ ਜੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਏਹ
ਅਰਦਾਸੁ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਜੀ ਉਨਾ ਨੂ ਅਸੀਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਤਾ ਉਨਾ ਨੂ ਸਾਂਤਿ ਆਇ
ਗਈ ਲਗੀਆ[4] ਪਰਮੇਸਰੁ ਭਜਣਿ ॥੧॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੨੧] ॥
ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ [॥]

ਚਿਤ੍ਰ ੨੦
ਸੁਮੇਰੁ ਪਰਬਤ ਉਪਰ ਸਤ ਅੱਠ ਸਿੱਧ ਬੈਠੇ ਹਨ,
ਕੋਲ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਖੜੋਤੇ ਹਨ

੮੬ (ੳ) ਸਿਧਿ ਗੋਸਟਿ ਹੋਈ ॥ / ਸਿਧ ਗੋਸਟ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ॥ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤਿ ਜਾਇ ਚੜੇ ॥ ਤਾ ਅਗੇ ਸਿਧ ਬੈਠੇ ਥੇ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਰਾਜਾ
ਭਰਥਰੀ ਈਸਰ ਨਾਥੁ ॥ ਚਰਪਟ ਨਾਥੁ ॥ ਰਾਜਾ ਗੋਪੀ ਚੰਦੁ ਸਭ ਬੈਠੇ ਥੇ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਉਹਾ ਜਾਇ ਚੜਿਆ ॥ ਉਹੁ ਜਾਹਗਾ ਐਸੀ ਥੀ ਆਦਮੀ ਕਾ ਗਮਨੁ[5] ਨਹੀ ਥਾ ਜਾਨੇ
ਕਾ [॥] ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਹਾ ਜਾਇ ਚੜਿਆ ॥ ਜਦਿ ਬਾਬਾ ਜਾਇ ਚੜਿਆ ॥ ਤਾ ਗੋਰਖੁ

[1]ਝਟ [2]ਮਨੁਖ। [3]ਠੀਕ। [4]ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਵਿਚ 'ਲਗੀਆਂ' ਪਦ ਦੋ ਦਫਾ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਭੁਲ ਹੈ। [5]ਪਹੁੰਚ।

ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਜੁ ਏਹ ਕਵਨੁ ਜੁ ਈਹਾ ਆਇ ਪਹੁਚਿਆ ॥ ਸੁ ਏਹ ਕਵਨੁ ਹੈ ॥
ਤਾ ਚੇਲਾ ਬੋਲਿਆ ਜੀ ਏਹੁ ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ ਹੈ ਭਗਤ ਹੈ ॥ ਵਿਆਹ[1] ਨਦੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ
ਹੇਠਿ ਵਹਦੀ ਹੈ ਉਹਾ ਇਸ ਦੇ ਘਰਿ ਹੈ ਏਹ ਨਾਨਕੁ ਹੈ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਏਹੁ
ਸਿਧ ਹੈਨ ਪਰੁ ਏਹ ਜੋ ਸਿਧ ਹੈ ਇਸ ਏਹ ਗਲਿ ਆਖਣੀ ਨਾ ਸੀਆ ॥ ਤਾ ਗੋਰਖੁ
ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਬਚਾ ਤੇਰਾ ਕਾਮੁ ਨਾਹੀ ਇਸ / ਕਉ ਪੁਛਣੇ ਕਾ । ਤਾਂ ਫੇਰ ਗੋਰਖ ਨਾਥੁ ੯੬ (ਅ)
ਬੋਲਿਆ ਬਾਬੇ ਜੀਉ ਸਾਥਿ ॥ ਬਾਲਾ ਕਿਥਹੁ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ
ਜੀ [2]ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ[2] ਵਿਚਹੁ ਆਇਆ ॥ ਫੇਰ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ ਜੀ ਆਸਾ
ਅੰਦੇਸਾ ਵਿਚ ਕਿਉਕਰਿ ਰਹੰਦਾ ਸੇ [॥] ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੀ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ
ਵਿਚ ਇਉ ਰਹਦਾ ਜਿਉ ਜਲਿ ਉਪਰ ਮੁਰਗਾਈ[3] ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਗੋਰਖ ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ
ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਆ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ॥ ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਸਲੋਕੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥
[4]ਸਚੁ ਕਾਲੁ ਕੂੜੁ ਵਰਤਿਆ ਕਲ ਕਾਲਖ ਬੇਤਾਲ ॥ ਬੀਉ ਬੀਜ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ ਅਬ
ਕਿਆ ਉਗਵੇ ਦਾਲ ॥ ਜੇ ਇਕੁ ਹੋਇ ਤਉ ਉਗਵੇ ਰੁਤੀ ਹੀ ਰੁਤਿ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕੁ
ਪਾਰੇ ਬਾਹਰਾ ਕੋਰੇ ਰੰਗੁ ਨ ਸੋਇ ॥ ਭੈ ਵਿਚ ਖੁੰਬ ਚੜਾਈਐ ਸ੍ਰਮ ਪਾਹੁ ਤਨਿ ਹੋਇ ॥
[5] ਨਾਨਕ ਭਗਤੀ ਜੇ ਰਪੈ ਕੂੜੇ ਸੋਇ/ਨ ਕੋਇ[5] ॥ ੧ ॥ [ਸਲੋਕ] [6]ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ੯੭ (ੳ)
ਕਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥ ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸੁ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਿਸੈ[7] ਨਾਹੀ
ਕਹਾ[8] ਚੜਿਆ ॥ ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ਅੰਦੇਰੇ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਵਿਚੁ ਹਉਮੈ
ਦੁਖੁ [9]ਕਰਿ[9] ਰੋਈ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ [10]ਤਾਰੇ ਸੋਈ[10] ॥੨॥ [ਸਲੋਕ ॥] [11]ਸੁ ਸਤੀ ਪਾਪੁ
ਕਰਿ ਸਤਿ ਕਮਾਇ ॥ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਘਰੁ ਦੇਵਣੁ ਜਾਇ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੇ ਖਟੈ ਭਾਉ ॥
ਭਾਵੈ ਆਵਉ ਭਾਵੈ ਜਾਉ ॥ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਮਾਨੇ ਕੋਇ ॥ ਆਪੋ ਆਪੀ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ॥
ਤੁਰਕ ਮੰਤ੍ਰ ਕੰਨ ਰਿਦੇ ਸਮਾਇ ॥ ਲੋਕੁ ਮੁਹਾਵੈ ਚਾੜੀ ਖਾਇ ॥ ਦੇ ਕੇ ਚਉਕਾ ਸੂਚਾ

---

[1]ਵੇਈ' । [2]ਆਸ਼ਾ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦੇਸ, ਮਾਤ ਲੋਕ । [3]ਮੁਰਗਾਬੀ,ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ । [4]ਇਹ ਸਲੋਕ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਪੰਗਤੀ ਦਾ ਪਾਠ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ । ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ : [5]ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ ਅਬ ਕਿਉ ਉਗਵੈ ਦਾਲਿ । [6]ਇਹ ਸਲੋਕ 'ਵਾਰ ਮਾਝ ਕੀ' ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਹੈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਰਕ ਸਿਰ ਹਨ : [7]ਦੀਸੈ, [8]ਕਹ, [9]ਕਰਿ ਦੁਖੁ, [10]ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ । [10]ਇਸ ਸਲੋਕ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਸਤੀ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਸਤੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਘਰਿ ਦੇਵਣ ਜਾਹਿ ॥
ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੈ ਖਟਿਐ ਭਾਉ ॥ ਭਾਵੈ ਆਵਉ ਭਾਵੈ ਜਾਉ ॥
ਸਾਸਤੁ ਬੇਦੁ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਇ ॥ ਆਪੋ ਆਪੈ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ॥
ਕਾਜੀ ਹੋਇ ਕੈ ਬਹੈ ਨਿਆਇ ॥ ਫੇਰੇ ਤਸਬੀ ਕਰੇ ਖੁਦਾਇ ॥
ਵਢੀ ਲੈ ਕੇ ਹਕੁ ਗਵਾਏ ॥ ਜੇ ਕੋ ਪੁਛੈ ਤਾ ਪੜਿ ਸੁਣਾਏ ॥
ਤੁਰਕ ਮੰਤ੍ਰੁ ਕਨਿ ਰਿਦੈ ਸਮਾਹਿ ॥ ਲੋਕ ਮੁਹਾਵਹਿ ਚਾੜੀ ਖਾਹਿ ॥
ਚਉਕਾ ਦੇ ਕੈ ਸੁਚਾ ਹੋਇ ॥ ਐਸਾ ਹਿੰਦੂ ਵੇਖਹੁ ਕੋਇ ॥
ਜੋਗੀ ਗਿਰਹੀ ਜਟਾ ਬਿਭੂਤ ॥ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਰੋਵਹਿ ਪੂਤ ॥
ਜੋਗੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜੁਗਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ਕਿਤੁ ਕਾਰਣਿ ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਈ ॥
ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਕਾ ਏਹੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਆਪੇ ਆਖਣੁ ਆਪੇ ਜਾਣੁ ॥

ਕਰੈ ਖੁਦਾਇ ॥ ਲੈ ਕੇ ਵਢੀ ਹਕੁ ਗਵਾਏ ॥ ਜੇ ਕੋ ਪੁਛੇ ਤਾ ਪੜਿ ਸੁਣਾਏ ॥ ਜੋਗੀ
੮੭ (ਅ) ਗਿਰਹੀ ਜਟਾ ਬਿਭੂਤ ॥ ਆਗੇ ਪਾਛੈ / ਰੋਵਹਿ ਪੂਤ ॥ ਆਪੇ ਆਖਣੁ ਆਪੇ
ਜਾਣੁ ॥ ੩ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਜੀ ਐਸੀ ਕਲਿ ਆਈ ਹੈ ॥ ਤੂੰ
ਸਭ ਕਛੁ ਜਾਣਤਾ ਹੈ ਤੂੰਹੇ ਕਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥ ਕਿਸ ਕਉ ਪੂਛਦਾ ਹੈ ॥ ਤੂਹੈ ਸਮਝਾਵਣਿ
ਵਾਲਾ ਹੈ ॥ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਆਤਮ ਧਿਆਨੁ ਧਰਿ ਕੇ ਰਾਜੇ ਭਰਥਰੀ ਕਉ
ਆਗਿਆ ਕਰੀ ਜੋ ਤੂ ਨਾਨਕੁ ਕਉ ਉਪਦੇਸ ਕੇ ਦਰਸੁ[1] ਦੇਵਾਇ ॥ ਐਸਾ ਪੁਰਖੁ ਮੇਰੇ
ਜੋਗ ਮੈ ਹੋਇ ਤਉ ਮੇਰੇ ਜੋਗ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਹੋਇ ॥ ਤਾ ਰਾਜੇ ਭਰਥਰੀ ਸਿਰੀ
ਗੋਰਖ ਨਾਥੁ ਕੀ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਉ ਪੂਛਤਾ ਹੈ ॥ ਹੇ ਨਾਨਕੁ ਈਸਰ
੮੮ (ੳ) ਨਾਥ ਭਰਥਰੀ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਚਰਪਟੁ ਨਾਥ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਜੈ/ਸੇ ਏਹ ਸਿਧ ਪਦਵੀ ਕਉ
ਪਹੁਚੇ ਹੈ ਤੈਸੇ ਤੂ ਭੀ ਪਹੁਚੁ ॥ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥ ਸਾ ਗੁਰੁ ਨ ਹੋਇਗਾ ॥ ਭਰਥਰੀ
ਕਹਿਆ ਹੇ ਨਾਨਕੁ ਤੂ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖਨਾਥੁ ਕੇ ਹਾਥ ਤੇ ਦਰਸਨੁ ਲੇਹੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ॥ ਹੇ ਰਾਜਾ ਭਰਥਰੀ ਜਿਤੁ ਸੇਵਾ ਜਿਤੁ ਧਿਆਨੁ ਜਿਤੁ ਭਗਤਿ
ਜਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਤੁਮ ਜੋਗ ਕਉ ਪਹੁਚੇ ਹੋ ॥ ਓਹ ਉਪਦੇਸ ਤੁਮ ਮੇਰੇ ਤਾਈ
ਸੁਣਾਵਹੁ ॥ ਜੋ ਕਵਣ ਜੁਗਤਿ ਸਿਉ ਤੁਮ ਜੋਗ ਪਦਵੀ ਕਉ ਪਹੁਚੇ ॥ ਤਬ ਬਡਾ
ਚੇਲਾ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁਨਾਥੁ ਕਾ ਈਸਰਨਾਥੁ ਥਾ ॥ ਸਿਰੀ ਈਸਰਨਾਥੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ
ਥਾ ॥ ਜਿਸ ਮਾਰਗ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ ਜੋਗੁ ਕਮਾਵਤਾ ਥਾ ॥ ਸੋ ਮਾਰਗੁ ਕਹਿਤਾ ਹੈ ॥
ਸਲੋਕ ॥ [2]ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਜੋ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰੈ ॥ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮਿ ਭੀਖਿਆ ਕਰੈ ॥ [3]ਦਾਨ
੮੮ (ਅ) ਪੁੰਨ[3] ਕਾ ਕਰੇ ਸਰੀਰ ॥ ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਗੰਗਾ / ਕਾ ਨੀਰੁ ॥ ਬੋਲੈ ਈਸਰੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ॥
ਪਰਮ ਤਤ[4] ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥ ੧ ॥ ਅਬ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਅਵਧੂਤੀ ਥਾ ॥
ਅਵਧੂਤੁ ਮਾਰਗੁ ਬਤਾਵਤਾ ਹੈ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਸੋ ਅਵਧੂਤੀ ਜੋ ਧੂਪੈ ਆਪਿ ॥ ਭੀਖਿਆ
ਭੋਜਨੁ ਕਰੇ ਸੰਤਾਪੁ ॥ [5]ਉਹੁ ਹਟ[5] ਪਟਣੁ ਮਹਿ ਭੀਖਿਆ ਕਰੇ ॥ ਸੋ ਅਵਧੂਤੀ ਸਿਵ-
ਪੁਰੀ ਚੜੈ ॥ ਬੋਲੈ ਗੋਰਖੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪਿ ॥ ਪਰਮ ਤਤ[6] ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪ ॥ ੨ ॥
ਇਹ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ ਜੋ ਇਸ ਮਾਰਗੁ ਅਵਧੂਤੀ ਹੋਇ ਸੋ ਇਸ ਜੋਗੁ
ਕਉ ਪਹੁਚੇ ॥ ਅਬ ਚਰਪਟ ਨਾਥੁ ਪਖੰਡ ਮਾਰਗ ਮਹਿ ਰਹਿਤਾ ਥਾ ॥ ਅਬ ਚਰਪਟ
ਨਾਥ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਸੋ ਪਖੰਡੀ[7] ਜੋ ਕਾਇਆ ਪਖਾਲੈ ॥ ਅਹਨਿਸ[8] ਅਗਨਿ
ਬ੍ਰਹਮ ਪਰ ਜਾਲੈ ॥ ਸੁਪਨੈ ਬਿੰਦੁ ਨ ਦੇਈ ਝਰਨਾ ॥ ਤਿਸ ਪਾਖੰਡੀ ਕਉ ਜਰਾ ਨ
੮੯ (ੳ) ਮਰਨਾ ॥ ਬੋਲੈ ਚਰ/ਪਟ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤਤ[9] ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪ ॥ ੩ ॥
ਚਰਪਟ ਨਾਥ ਬੋਲਿਆ ਜੋ ਇਸ ਮਾਰਗ ਪਾਖੰਡ ਮਾਰਗੁ ਕਮਾਇ ਸੋ ਜੋਗੁ ਕਉ
ਪਹੁਚੇ ॥ ਅਬ ਰਾਜਾ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਬੋਲਿਆ ॥ ਗੋਪੀ ਚੰਦੁ ਉਦਾਸੀ ਥਾ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥
ਸੋ ਉਦਾਸੀ ਜੋ ਪਾਲੇ[10] ਉਦਾਸੁ ॥ ਅਰਧ ਉਰਧਿ ਰਖੇ ਨਿਰੰਜਨਿ ਵਾਸੁ ॥ [11]ਸੁੰਨੁ
ਮੰਡਲ[11] ਕੀ ਪਾਵੈ ਗੰਠਿ[12] ॥ ਤਿਸ ਉਦਾਸੀ ਕਉ[13] ਪੜੈ ਕਾ ਕੰਧੁ ॥ ਬੋਲੈ ਗੋਪੀ ਚੰਦੁ

---

[1]ਦਰਸ਼ਨ, ਜੋਗ ਮਤਿ ਦੀ ਦੀਖਿਆ । [2]ਇਹ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸਾਰੇ ਸਲੋਕ ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ । ਮੁਖ ਪਾਠਾਂਤਰ ਅਗੇ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ : [3]ਪੁੰਨਦਾਨ, [4]ਤੰਤ, [5]ਅਉਹਠ, [6]ਤੰਤ, [7]ਪਾਖੰਡੀ, [8]ਕਾਇਆ ਕੀ, [9]ਤੰਤ, [10]ਕਰੈ, [11]ਚੰਦ ਸੂਰਜ, [12]ਗੰਢਿ, [13]ਕਾ,

ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤਤ[1] ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪ ॥ ੪ ॥ ਅਬ ਰਾਜਾ ਭਰਥਰੀ ਬੈਰਾਗੀ
ਥਾ ਉਹੁ ਕਿਤੁ ਜੁਗਤਿ ਜੋਗ ਕਉ ਪਹੁਚਾ ਸੋ ਕਹਤਾ ਹੈ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ ਜੋ
ਉਲਟੇ ਬ੍ਰਹਮ ॥ ਸੁੰਨ[2] ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਰੋਪੇ ਥੰਮ ॥ ਅਹਨਿਸਿ ਅੰਤਰਿ ਧਰੇ[3] ਧਿਆਨੁ ॥
ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ ਸਤਿ ਸਮਾਨ ॥ ਬੋਲੇ ਭਰਥਰ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ॥ ਪਰਮੁ ਤਤ[4] ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ
ਰੂਪੁ ॥ ੫ ॥ ਰਾ/ਜੇ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਜੋ ਇਸ ਮਾਰਗ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਇ ਸੋ ਬੈਰਾਗ ੮੯ (ਅ)
ਜੋਗ ਕਉ ਪਹੁਚੇ ॥ ਤਬ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਕਿਉ ਮਰੇ
ਮੰਦਾ ਕਿਉ ਜੀਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥ ਕੰਨਿ ਪੜਾਇ ਕਿਆ ਪਾਈਐ[5] ਭੁਗਤਿ ॥ [6]ਆਸਾ
ਤਿਸਨਾ ਸਤਿ[6] ਏਕੋ ਨਾਉ ॥ ਕਉਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਜਿਤੁ ਰਹੇ ਹਿਆਉ ॥ ਧੂਪ ਛਾਉ ਜੇ
ਸਮ ਕਰਿ ਰਹੈ[7] ॥ ਨਾਨਕੁ[8] ਆਖੇ ਗੁਰ ਕਉ ਕਹੇ ॥ ਛਿਅ ਵਰਤਾਰੇ ਵਰਤਹਿ
ਪੂਤਾ[9] ॥ ਨਾ ਸੰਸਾਰੀ ਨ ਅਵਧੂਤਾ[10] ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੋ ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥ ਸੋ ਕਾਹੇ
ਭੀਖਿਆ ਮੰਗਣਿ ਜਾਇ ॥ ਬੋਲੇ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮੁ ਤਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ
ਰੂਪ ॥ ੬ ॥ ਜਦਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ਤਾ ਸਿਧਾ ਨੂੰ ਪਤੀਆਰਾ ਆਇ ਗਇਆ ॥
ਏਹੁ ਜੋ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਸੋ ਊਚੇ ਘਰਿ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ॥ ਹਮਾਰੀ / ਈਹਾ ਪਹੁਚਿ ਨਾਹੀ ॥ ੯੦ (ੳ)
ਜਹਾ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲਤਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ॥ ਨਾਨਕੁ
ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਕਾ ਪੰਥੁ ਵਡਾ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਦਰਸਨੁ ਲੇਹੁ ॥ ਤਾ ਸਿਰੀ ਨਾਨਕੁ
ਬੋਲਿਆ ॥ ਮੈ ਦਰਸਨੁ ਲੀਆ ਹੈ ॥ [ਤਬ ਉਨ ਕਹਿਆ ਜੁ ਕਿਆ ਦਰਸਨ ਲੀਆ
ਹੈ ॥[11]] ਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਸੁਣਾਵਨਾ ਹਾ ॥ ਸਬਦੁ ਹੂਆ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਵਿਚੁ ॥
॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ॥ [12]ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੈ ਮਹਿ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਖਿੰਥਾ ਖਿਮਾ ਹੰਢਾਵਉ ॥ ਜੋ
ਕਛੁ ਕਰੇ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨੌ ਸਹਿਜਿ ਜੋਗੁ ਨਿਧ ਪਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਜੁਗਤਾ ਜੀਉ
ਜੁਗ ਜੋਗੀ ਪਰਮੁ ਤਤ ਮਹਿ ਜੋਗੰ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਪਾਇਆ ਗਿਆਨ
ਕੀਆ[13] ਰਸੁ ਭੋਗੰ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਧ[14] ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਆਸਣ ਬੈਸਣ[15] ਕਲਪ ਤਿਆਗੀ
ਬਾਦੰਗੰ / ॥ ਸਿੰਙੀ ਸਬਦੁ ਸਦਾ ਧੁਨਿ ਸੋਹੈ ਅਹਨਿਸ ਪੂਰੈ ਨਾਦੰ ॥ ੨ ॥ ਪਤ੍ਰ[16] ੯੦ (ਅ)
ਬੀਚਾਰ ਗਿਆਨ ਮਤਿ ਡੰਡਾ ਵਰਤਮਾਨ ਬਿਭੂਤੰ ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤ ਰਹਰਾਸੁ ਹਮਾਰੀ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਅਤੀਤੰ ॥ ੩ ॥ ਸਗਲੀ ਜੋਤਿ ਹਮਾਰੀ ਸੰਮਿਆ ਨਾਨਾ ਬਰਨ[17]
ਅਨੇਕੰ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਿ ਭਰਥਰ ਜੋਗੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਿਵ ਏਕੰ ॥੪ ॥ ਜਦਿ ਬਾਬੇ
ਜੀਉ ਏਹ ਸਬਦੁ ਕਹਿਆ ॥ ਤਬ ਸਿਧਾ ਕਹਿਆ ਜੋ ਏਹੁ ਪੂਰਾ ਭਗਤੁ ਹੈ ॥ ਇਸ
ਕਉ ਕਛੁ ਕਹਣਿ ਕੀ ਬਾਤਿ ਨਾਹੀ ॥ ਏਹੁ ਪਹੁਚਿਆ ਹੈ ॥ ਜਦਿ ਏਹ ਗੋਸਟ ਹੋਇ
ਪਹੁਚੀ ਤਬ ਸਿਧਾ ਮਹਿ ਪਿਆਲਾ ਆਇ ਚਲਣੁ ਲਾਗਾ ॥ ਸੁਰਾਪਾਨ[18] ਕਾ ॥ ਤਬ
ਰਾਜੇ ਭਰਥਰੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਆਗੇ ਲੈ ਰਾਖਿਆ ਕਹਣ ਲਾਗਾ ਜੋ ਜੀ ਏਹ ਪੀਜੀਐ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਮੈ ਪੀਆ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਨਾ/ਨਕੁ ਤੂ ਤੋ ੯੧ (ੳ)
ਬਹੁਤੂ ਦਿਨਾ ਕਾ ਹਮਾਰੇ ਸਾਥਿ ਰਹਤਾ ਹੈ ॥ ਤੈ ਕਹਾ ਤੇ ਪੀਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀਉ

ਪਾਠਾਂਤਰ : [1]ਤੰਤ, [2]ਗਗਨ, [3]ਰਹੈ, [4]ਤੰਤ, [5]ਖਾਜੇ, [6]ਆਸਤਿ ਨਾਸਤਿ, [7]ਸਹੈ, [8]ਤਾਂ ਨਾਨਕ, [9]ਪੂਤ, [10]ਅਵਧੂਤ । [12]ਉਤਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਰਹੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਏ ਹਨ। [12]ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੩੫੯-੬੦.
ਪਾਠਾਂਤਰ : [13]ਕਾਇਆ:, [14]ਸਿਵ, [15]ਬੈਸਉ, [16]ਪਤੁ, [17]ਵਰਨ । [18]ਸ਼ਰਾਬ, ਮਦ ।

ਖੋਲਿਆ ਰਾਜੇ ਭਰਥਰੀ ਸਾਥਿ ਹੇ ਰਾਜਾ ਮੈ ਜੋ ਪਿਆਲਾ ਪੀਆ ਹੈ ਤਿਸ ਕਾ ਖੁਮਾਰੁ[1]
ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰਤਾ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਭਰਥਰੀ ਬੋਲਿਆ ਸੋ ਉਹੁ ਸੁਰਾਪਾਨੁ ਕਉਨੁ ਹੈ ॥
ਜਿਸ ਕਾ ਖੁਮਾਰੁ ਨਹੀ ਉਤਰਤਾ ਉਸ ਮੈ ਕਿਆ ਪੜਤਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਸਿਰੀ ਗੁਰਦੇਉ
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬੋਲਿਆ ਸੁਰਾਪਾਨ ਕੀ ਆਦਿ ਬਤਾਵਤਾ ਹਉ [॥] ਸਬਦੁ ਹੂਆ ਰਾਗੁ
ਆਸਾ ਵਿਚ ॥ ਆਸਾ ॥ [2]ਗੁੜੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਧਾਵੈ ਕਰ ਕਰਣੀ ਕਸੁ
ਪਾਈਐ ॥ [3]ਭਠੀ ਭਾਉ[3] ਪ੍ਰੇਮ ਕਾ ਪੋਚਾ ਇਤ ਬਿਧਿ ਅਮਿਉ ਚੁਆਈਐ ॥੧॥
ਬਾਬਾ ਮਨੁ ਮਤਵਾਲਾ[4] ਰਾਮ[5] ਰਸੁ ਪੀਵੈ ਸਾਚੁ[6] ਰੰਗੁ ਰਚਿ ਰਹਿਆ ॥ ਅਹਨਿਸਿ
੯੧ (ਅ) ਬਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਸਬਦੁ ਅਨਾਹਦੁ / ਗਹਿਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੂਰਾ ਆਪਿ[7]
ਪਿਆਲਾ ਸਾਚਾ[8] ਜਿਸੈ[9] ਪਿਆਵੈ[10] ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਾ ਬਿਉਪਾਰੀ[11]
ਹੋਵੈ ਕਿਆ ਮਧ[12] ਹੋਛੇ[13] ਭਾਉ ਧਰੇ ॥੨॥ ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਖੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ
ਪੀਵਦੜੋ[14] ਪਰਵਾਨੁ ਭਇਆ ॥ ਦਰ ਦਰਸਨੁ ਕਾ ਸੇਵਕੁ [15]ਹੋਵੈ ਸੁ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠੀ[16]
ਕਰੈ ਕਿਇਆ ॥੩॥ ਸਿਫਤੀ ਰਾਤਾ[17] ਸਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ਜੂਏ ਜਨਮ ਨ ਹਾਰੇ ॥ ਕਹੁ
ਨਾਨਕੁ ਸੁਣ ਭਰਥਰ ਜੋਗੀ ਖੀਵਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੇ ॥੪॥ ਜਦਿ ਏਹ ਸਬਦੁ ਹੂਆ
ਤਾ ਸਿਧਾ ਆਦੇਸ ਕੀਆ ॥ ਕਹਣਿ ਲਾਗੇ ਧੰਨੁ ਨਾਨਕੁ ਆਦੇਸ ਹੈ ਤੁਝ ਕਉ ਜਿਸ
ਕਉ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੂਆ ਧੰਨੁ ਤੂ ॥ ਅਰੁ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਹੇ ਨਾਨਕ
ਕਛੁ ਤੂੰ ਮਾਗੁ ਚਾਹੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਮਾਗ ਲੇਹ ॥ ਤਾ ਸਿਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
੯੨ (ੳ) ਮਾਗਤਾ ਹੈ ॥ ਪਉੜੀ ॥ [18]ਥਾਪਿਆ / ਨ ਜਾਇ ਕੀਤਾ ਨ ਹੋਇ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ
ਨਿਰੰਜਨੁ ਸੋਇ ॥ ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨ ਪਾਇਆ ਮਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਗਾਵੀਈ[19] ਗੁਣੀ
ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਗਾਵੀਐ ਸੁਣੀਐ ਮਨਿ ਰਖੀਐ ਭਾਉ ॥ ਦੁਖੁ ਪਰਹਰ ਸੁਖੁ ਘਰਿ ਲੈ
ਜਾਉ[20] ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਦੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥
ਗੁਰੁ ਈਸਰੁ ਗੁਰੁ ਗੋਰਖੁ ਬ੍ਰਹਮਾ[21] ਗੁਰ ਪਾਰਬਤੀ ਮਾਈ ॥ ਜੇ ਹਉ ਜਾਣਾ
ਆਖਾ ਨਾਹੀ ਕਹਣਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ ॥ ਸਭਨਾ
ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ ॥੧॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੀ
ਹਉ ਇਹੁ ਮੰਗਦਾ ਹਾ ॥ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥੁ ਕਹਿਆ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਿਧ
੯੨ (ਅ) ਮਿਲੇ ਕਾ ਅਰੁ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲੇ ਕਾ ਕਿਆ ਫਲੁ ਹੈ ਜੁ ਭਾਵੈ ਕੇ/ਸਾ ਪਾਪੀ ਹੋਇ ਸੁ
ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ॥ ਅਰੁ ਜੋ ਰਾਜੁ ਪਾਟੁ ਚਾਹੀਐ ਸੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਅਰੈ ਆਰਜਾ[22] ਬਡੀ
ਹੋਇ ॥ ਸਿਧ ਮਿਲੇ ਕਾ ਏਹੁ ਫਲੁ ਹੈ ਜੁ ਇਤਣੀਆ ਵਸਤੂੰ ਮਾਹਿ ਤੇ ਕਛੁ ਲੇ [ਜੋ]
ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਆਵੈ ਸੋ ਤੂੰ ਲੇਹੁ ॥ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਕਹਿਆ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਮੈ ਤੁਝ
ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਹਾ ਜੋ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਹੈ ਸੋ ਤੂ ਲੇਹੁ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਕਛੂ ਨਾਹੀ
ਚਾਹੀਤਾ ॥ ਅਰੁ ਮਾਗਤਾ ਹਾ ਸੁ ਦੇਹ ॥ ਪਉੜੀ ॥ [23]ਜੇ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ ਹੋਰ

ਪਾਠਾਂਤਰ : [1]ਮਸਤੀ । [2]ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੩੬੦ । ਪਾਠਾਂਤਰ : [3]ਭਾਠੀ ਭਵਨੁ, [4]ਮਤਵਾਰੋ, [5]ਨਾਮ, [6]ਸਹਜ, [7]ਸਾਚੁ, [8]ਸਹਜੇ, [9]ਤਿਸਹਿ, [10]ਪੀਆਏ ਜਾ ਕਉ, [11]ਵਾਪਾਰੀ, [12]ਮਦਿ, [13]ਛੂਛੇ, [14]ਪੀਵਤ ਹੀ, [15]ਪ੍ਰੀਤਮੁ, [16]ਬੈਕੁੰਠੈ, [17]ਰਤਾ । [18]ਇਹ ਪਉੜੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ । ਪਾਠਾਂਤਰ : [19]ਗਾਵੀਐ, [20]ਜਾਇ, [21]ਬਰਮਾ । [22]ਆਯੂ । [23]ਇਹ ਪਉੜੀ ਵੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ । ਪਾਠਾਂਤਰ ਅਗੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ :

ਦਸੁਣੀ ਹੋਇ ॥ ਨਵਾ ਖੰਡਾ ਵਿਚੁ ਜਾਣੀਐ ਨਾਲਿ ਚਲੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਚੰਗਾ ਨਾਉ
ਰਖਾਇ ਕੈ ਜਸੁ ਕੀਰਤ ਜਗਿ ਲੇ ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਈ [ਤ] ਵਾਤ ਨ ਪੁਛੈ
ਕੇ ॥ ਕੀਟਾ ਅੰਦਰਿ ਕੀਟੁ ਕਰਿ ਦੋਸੀ ਦੋਸੁ ਧਰੇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਨਿਰਗੁਣਿ ਗੁਣੁ ਕਰੇ
ਗੁਣਵੰਤੀ[1] ਗੁਣ ਦੇ ॥ ਤੇਹਾ ਕੋਇ ਨ ਸੁਝਈ ਜਿ / ਤਿਸੁ ਗੁਣੁ ਕੋਇ ਕਰੇ ॥ ੨ ॥ ਤਾ ੯੩ (ੳ)
ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਜੀ ਮੈ ਇਹੁ ਵਸਤੁ ਮੰਗਦਾ ਹਾ ॥ ਜੁ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਨ ਵਿਸਰੇ ਅਰੁ ਰਾਜੁ ਪਾਟੁ ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਸਭੁ [ਮਿਥਿਆ ਹੈਨ][2] ॥ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣਾ
ਅਸੀਰਬਾਦੁ ਦੇਹੁ ਕਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨ ਵਿਸਰੇ ॥ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਮਿਲੈ ॥ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖ
ਨਾਥੁ ਹਥਿ ਜੋੜਿ ਕੇ ਅਸੀਰਬਾਦੁ ਦੀਆ ਜੁ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਅਖੰਡ ਹੋਇਗੀ ਕਲੀ ਕਾਲ
ਮਹਿ ਤੇਰੇ ਸਮਾਨ ਗੁਰੁ ਕੋਈ ਨ ਹੋਇਗਾ ॥ ਅਰੁ ਗੁਰੁ ਜਿ ਹੋਇਗਾ ਸੁ ਤੇਰੇ ਹੀ ਘਰਿ
ਤੇ ਤੇਰਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜਨਮੈਗਾ ॥ ਜਬ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਅਰ ਸਭਨਾ ਸਿਧਾ ਅਸੀਰਬਾਦੁ
ਦੀਆ ॥ ਤਬ ਸਿਰੀ ਗੁਰੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆਇ ਬੈਠਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੇ ਆਤਮੇ ਆਈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗ ਥੀ ਪੈਦਾ ਕੀਚੈ ॥
ਅਰੁ ਤਿਸ ਕੇ ਅਗੇ ਪੰਜ ਪੈ/ਸੇ ਭੇਟ ਇਕੁ ਨਲਯੇਰੁ ਰਖਿ ਕੈ ਪੈਰੀ ਪਈਐ ॥ ਸਾਖੀ ੯੩ (ਅ)
ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੨੨] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ [॥]

ਚਿਤ੍ਰ ੨੧

ਭਾਈ ਲਹਣਾ ਤੇ ਹੋਰ ਯਾਤ੍ਰੀ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਅੰਗਦ ਜੀ ਭਉਣਿ[3] ਚਲਿਆ ॥ / ਤਬ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੀ ਆਗਿਆ ਭਈ ਅੰਗਦ ੯੪ (ੳ)
ਜੋਗੁ ॥ [4]ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ[4] ਰਹੰਦਾ ਹਰੀ ਕੇ ॥ ਤਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ॥
ਲੋਕੁ ਹਰੀ ਕੇ ਵਿਲਾਇਤ ਦੁਰਗਾ ਭਵਣ ਚਲੈ ਦੂਰਗਾ ਪਰਸਣਿ[5] ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਕਾ
ਨਾਉ ਲਹਣਾ ਸਾ ॥ ਲਹਣੇ ਦਾ ਨੇਮੁ ਸਾ ਬਰਸ ਦਿਨਾ ਭਉਣ ਭਗਉਤੀ ਦੇ ਜਾਦਾ
ਸਭੁ ਲੋਕ ਜਿਤਣੇ ਹਰੀ ਕੇ ਸੇ ਦੁਰਗਾ ਪਰਸਣਿ ਚਲੈ ॥ ਆਵਦੇ ਆਵਦੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ
ਪਾਸਿ ਆਏ ॥ ਤਾ ਪੁਛਿਆ ਲੋਕੀ ਕਿ ਏਹੁ ਗਿਰਾਉ ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਏਹੁ
ਕਰਤਾਰਪੁਰੁ ਹੈ ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ ਦਾ ॥ [6][ਸੁ ਅਗੈ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਾ ਨਾ]ਉ ਮਸੂਰ[7] ਸਾ
ਜੁ ਬਡਾ ਭਗਤ ਹੈ ॥ ਸਭ ਕੋ ਜਾਣਦੇ ਸੇ ਸੁਣਿ ਕੇ ਪਰੁ ਡਿਠਾ ਕਿਨੇ ਨਾਹਾ ॥ ਲੋਕਾ
ਕਹਿਆ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ ਉਹੁ ਜਿ ਭਗਤਿ ਆਖੀਦਾ ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਉਹੋ ॥ ਤਾ ਲੋਕੀ
ਆਖਿਆ ਜਿ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉ/ (ਚਿਤ੍ਰ ੨੨)[8] ਸੁ/ਣਿਦੇ ਸੇ ॥ ਉਸ ਦੇ ਘਰਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ੯੪(ਅ)-੯੫(ੳ)
ਆਦੇ ਹਾ ॥ ਤਾ ਹੋਇ ਜਿ ਦਰਸਨੁ ਕੀਜੈ ਸਭਨੀ ਆਖਿਆ ਜਿ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਜਿਤਣਾ
ਸੰਗੁ ਸਾ ਸਭ ਘੁਮ ਘਮਾਇ ਕੇ ਮੁੜਿਆ ॥ ਆਇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਜਿਥੈ

---

[1]ਗੁਣਵੰਤੀਆ । [2]ਸੁਧਾਈ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ । [3]ਭਵਨ, ਘਰ, ਦੇਵੀ ਦਾ ਸਥਾਨ ।
[4]ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ ਵਲ, ਇਕ ਪਿੰਡ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ 'ਨਾਗੇ ਕੀ ਸਰਾਇ' ਆਖਦੇ ਹਨ । [5]ਛੂਹਣ, ਪੂਜਣ । [6]'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੋਂ ਲਇਆ ਪਾਠ ਹੈ । [7]ਮਸ਼ਹੂਰ ।
[8]ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰ ੨੨ ਦੀ ਠੀਕ ਥਾਂ ਇਹੀ ਹੈ ।

ਚਿਤ੍ਰ ੨੨
ਲਹਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਧਾਮ;
ਕੋਲ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਆਇ ਪਏ ਤਿਥੈ ਹੋਰੁ ਲੋਕੁ ਥੇ ਤਿਤਣਿਆ ਵਿਚੋ ਬਾਬੇ ਦੀ ਦਿਸਟ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ
ਦੀ ਦਿਸਟ ਇਕਾ ਹੋਇ ਗਈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਜਿ ਬਚਾ ਤੂੰ ਕਉਣੁ ਹੋਦਾ
ਹੈ ॥ ਆਖੈ ਜੀ ਖਤਰੀ [॥] ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ ਕਉਣੁ ਖਤਰੀ ਹੈ। ਆਖੈ ਜੀ
ਤ੍ਰਿਹਣੁ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਉ [॥] ਆਖੈ ਜੀ ਲਹਣਾ ॥ ਗੁਰੂ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਬਚਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉ
ਅੰਗਦ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਆਦਿ ਅੰਤ ਮੇਰਾ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਥੀ ਜੁਦਾ ਨ ਹੋਹਿਗਾ ॥
ਮੇਰਿਅਹੁ ਅੰਗਹੁ ਤੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
੯੫ (ਅ) ਆਖਿ/ਆ ਜਿ ਕਿਉਕਰ [ਜੀਉ ਹਈ][1] ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਆਖਿਆ ਜੋ ਜੀ ਅਸਾ ਨੂੰ
ਸਾਂਤਿ ਆਇ ਗਈ ਹੈ ।। ਤੇਰੇ ਦਰਸਨਿ ਡਿਠਿਆ ॥ ਆਗਿਆ ਹੋਵੈ ਤਾ ਲੋਕਾ ਨੂੰ
ਵਿਦਾ ਕਰਿ ਆਵਾ । ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ ਜਾਹਿ ਬਚਾ ਵਿਦਾ ਕਰ ਆਉ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ
ਆਇ ਕਰਿ ਸਭਨਾ ਨਾਲਹੁ ਵਿਦਾ ਕੀਤੀ ਜਿ ਭਾਈ ਮੇਰੀ ਸਭਨਾ ਨਾਲਹੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ
ਹੈ ॥ ਸੰਗੁ ਜਿਤਣਾ ਸੀ ਸੋ ਸਭੁ ਮੁੜਿ ਗਇਆ ॥ ਜੋ ਜੀ ਸੰਗ ਦਾ ਵਾਲੀ ਤੂੰ ਤੇਰੇ
ਪਿਛੈ ਸੰਗ ਚਲਿਆ ॥ ਤੂੰ ਇਥੇ ਰਹੰਦਾ ਹੈ ॥ ਇਉ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜਿ ਵਿਣ ਪਰਸੇ ਮਾਈ
ਦੇ ਭਵਣ ਤੂੰ ਰਹੰਦਾ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਆਖਿਆ ਜਿਸੁ ਕਾਰਣਿ ਭਉਣ ਜਾਦਾ ਸਾ
ਸੋ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਥਾਉ ਨਿਸਾ ਕੀਤੀ ॥ ਤਾ ਲੋਕੀ ਆਖਿਆ ਤੇਰੀ ਤਾ ਨਿਸਾ ਹੋਈ
੯੬ (ੳ) ਜੀ ਪਰੁ ਅਸਾਡਾ ਕਿ ਹਾਲੁ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਆਖਿਆ ਜਿ / ਹੁਣ ਤੁਸੀ ਜਾਹੁ
ਪਰਮੇਸਰੁ ਤੁਸਾ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਸਾਂਦੀ ਲੈ ਆਵੇਗਾ ॥ ਤੁਸਾਡੀ ਭੀ ਆਸਾ ਪੂਰੀ ਹੋਗੁ ॥ ਤਾ
ਫਿਰ ਆਇਆ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਸੰਗ ਨੂ ਵਿਦਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥
ਸੰਗੁ ਭਉਣੁ ਪਰਸਿ ਕੇ ਫੇਰ ਉਥਾਉ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਉਹਿ ਲੋਕ ਆਇ ਪੈਰੀ
ਪਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਬਹੁਤੁ ਸੰਤੋਖੇ[2] ॥ ਸੰਤੋਖ ਕਰ ਵਿਦਾ ਕੀਤੇ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ
ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਰਹਿਆ ॥ ਜੇਹਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸਾ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਹੋਇਆ ॥
ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਗੁਰੂ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ ॥ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਈ ॥ ਕਲਾ
ਭਰਪੂਰ ਹੋਈ ॥ ਜੇਹਾ ਆਪ ਸਾ ਸੁ ਤੇਹ ਜੇਹਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਕੀਤਾ ॥
ਭਾਂਡਾ ਜਾ ਭਰਪੂਰ ਕੀਤੋਸੁ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਤੇ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ॥ ਤਿਥੇ
ਵਰੈ ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਆਇਆ ॥ ਅਗੇ ਹਰੀ ਕਿਆ ਵਿਚ ਗਲਿ ਵਜ ਪਈ ਸੀ ॥
੯੬ (ਅ) ਜਿ / ਲਹਣਾ ਤਿਹਣੁ ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ ਥੇ ਰਹਿਆ ॥ ਭਉਣ ਨ ਗਇਉ ਕਿਹੁ ਜਿ ਹੋਇਉ
ਸੁ ਘਰੁ ਬਾਰੁ ਛਡਦੇ ਉਸੇ ਨਾਲਿ ਗਇਆ ਤਿਥੇ ਵਰੇ ਆਇਆ [॥] ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ
ਪਾਸਹੁ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਵਿਦਾ ਹੋਦੇ ਘਰੀ ਆਇਆ ॥ ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਜਾ ਗੁਰੂ
ਅੰਗਦੁ ਆਇਆ ਤਾ ਕੁਲ ਹਰੀ ਕੀ ਮਤਾ ਕੀਤਾ ॥ ਜਿ ਅਸਾਡੇ ਲਹਣਾ ਆਇਆ
ਹੈ ॥ ਨਾਨਕ ਥਾਵਹੁ ਪਰੁ ਕੇਹੀ ਵਡੀ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਆਖੈ ਚਲਹੁ ਤੇ

[1]ਸੁਧਾਈ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ । [2]ਰਾਜ਼ੀ ਕੀਤਾ ।

ਜਾਇ ਕੇ ਮਿਲ ਆਵਾਹੇ ॥ ਤਾ ਸਭ ਹਰੀ ਕੇ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮਿਲਣਿ ਆਏ ॥
ਅਗੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਉਠੀ ਮਿਲਿਆ [॥] ਹੋਰੁ ਕੇ ਗਲਿ ਮਿਲੇ ਤਖਤ ਮਲੁ ਪੈਰੀ ਆਇ
ਪਇਆ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਆਖਿਆ ਜਿ ਭਾਈ ਤਖਤ ਮਲ ਤੂ ਮੈਨੂ ਗਲਿ ਮਿਲੁ ॥ ਆਖੈ
ਜੀ ਤੂੰ ਵਡੇ ਪੁਰਖ ਥਾਵਹੁ ਆਇਆ ਹੈ ਅਸਾ/ਨੂ ਪੈਰੀ ਹੀ ਪਏ ਫਾਇਦਾ ਹੈ ॥ ਤੂ ਵਡਾ
ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਖੁਸੀ / ਕੀਤੀ ਤਖਤ ਮਲ ਨੂੰ ਜਿ ਜਾਹਿ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ਤਾ ਏਹੋ ੯੭ (ੳ)
ਵਸੇਖੁ[1] ਜਿ ਤੂੰ ਸਭਦੂ ਵਡਾ ਹੋਵਹਿਗਾ ਤ੍ਰੋਟ ਕਿਸੇ ਥੋਕ[2] ਦੀ ਨ ਹੋਸੀ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਰੇ ॥
ਜਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਇਵ ਬੋਲਿਆ ਤਾ ਸਭਨਾ ਕੰਨ ਹੋਏ ਜਿ ਜੀ ਕਿਆ ਸਾਨੂ ਭੀ ਖੁਸੀ
ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਭਸੇ ਨੂੰ ਭਾਉ ਹੋਂਦਾ ਹੈ [॥] ਤਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਬੋਲਿਆ ਸਬਦੁ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
ਵਿਚ ॥ [ਰਾਗ] ਸੂਹੀ॥ ॥ [3]ਜਿਨ ਕੋ[4] ਭਾਂਡੇ ਭਾਉ ਤਿਨਾ ਸਵਾਰਸੀ ॥ [5]ਸਹਸਾ
ਨਾਹੀ ਮੂਲ ਸਰਪਰ ਤਾਰਨੀ[5] ॥ ਸੁਖੀ ਕਰੇ ਪਸਾਉ ਦੂਖ ਵਿਸਾਰਸੀ ॥੧॥ ਤਿਨਾ ਮਿਲਿਆ
ਗੁਰ ਆਇ ਜਿਨ ਕਉ ਲਿਖਿਆ[6] ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਚਾ[7] ਨਾਉ ਦੇਵੇ ਦੀਖਿਆ ॥ ਚਲਹਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ਭਵਹਿ ਨ ਭੀਖਿਆ ॥੨॥ ਜਿਨ[8] ਕਉ ਮਹਲੁ ਹਦੂਰ ਦੂਜੈ ਨਿਵੈ
ਕਿਸੁ ॥ ਦਰ ਦਰਵਾਣੀ ਨਾਹਿ ਨ ਮੂਲੇ ਪੁਛਿ ਤਿਸੁ ॥ ਛੁਟੇ ਤਾ ਕੇ ਬੋਲਿ ਸਾਹਬੁ ਨਜਰ[9]
ਜਿਸੁ ॥੩॥ ਘਲੇ / ਆਣਿ[10] ਆਪਿ ਜਿਸੁ [10]ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ[11] ਕੋਇ ॥ [12]ਵਾਇ ਬਖਸੀਸ ੯੭ (ਅ)
ਨਦਰੀ ਕਰਮੁ[13] ਹੋਇ ॥੪॥ ਜਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਤੇ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ॥ ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਸਾ ਜਿ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਤੂ ਉਹੁ ਥਾਉ ਛਡਿ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਜੀਕ ਆਇ
ਰਹੁ ॥ ਉਤ ਵਚਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਖਡੂਰ ਆਇ ਰਹਿਆ ॥ ਜਾ ਖਡੂਰ ਆਇ ਕਰ
ਟਬਰ ਬਹਾਲੇ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਥੇ ਆਇਆ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਅਗੇ ਧਾਈਆ ਦਾ ਨਦੀਨੁ[3]
ਕਢਾਇਦਾ ਸਾ ॥ ਉਥਾਊ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜਾਇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤੁ ਹਿਤੁ
ਕਰਕੇ ਸਿਰੁ ਹਥਾ ਵਿਚ ਲੀਤਾ ॥ ਜਿਉ ਪਾਣੀ ਸਿਉ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਤਾ ਹੈ ॥ ਤਿਉ
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਸਾਥਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਆਇ ਸਮਾਣਾ ॥ ਜਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਦੀਨੁ ਕਢਾਇ ਕੇ
ਚਲਿਆ ਘਰਾ ਨੂ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਦੇ / ਉਪਰ ਜੋੜਾ ਕਪੜਿਆ ਦਾ ਮਹੀਨ[14] ਖਰਾ ੯੮ (ੳ)
ਸੁਪੇਦ ਸਾ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਏਹ ਭਰੀ ਨਦੀਨੁ ਦੀ ਉਚਕਿ
ਲੈ ॥ ਜਿਉ ਧਾਈਆ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਵਹੰਦੇ ਪਾਣੀ ਚਿਕੜ ਨਿਕਲਿਆ ਸਾ ਭਰੀ ਵਹੰਦੀ
ਚਿਕੜ ॥ ਤਦਹੁ ਚਹੁ ਜਣਿਆ ਉਚੁਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇ ਸਿਰ ਦਿਤੀ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਘਰਿ ਆਇ ਵੜਿਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਭਰੀ ਉਤਾਰ ਕੈ ਮਾਤਾ ਦੀ ਪੈਰੀ ਜਾਇ
ਪਇਆ ॥ ਜਾ ਮਾਤਾ ਦੇਖੇ ਕਪੜੇ ਚਿਕੜ ਨਾਲਿ ਸਭੇ ਭਰੇ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾ ਮਾਤਾ ਬਾਬੇ
ਜੀ ਕਉ ਆਖਿਆ ਜਿ ਜੀ ਤੇਰੀ ਕੇਹੀ ਬਾਣਿ[15] ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਭਲਾ ਮਾਣੂ 'ਤੇਰੇ ਆਵੈ ॥[16]
ਤਿਸ ਨੂ ਚਿਕੜ ਵਹੰਦੀ ਭਰੀ ਘਾਹ ਦੀ ਸਿਰ ਦੇਹਿ [॥] ਫਿਰ ਤੁਧੁ ਥੇ ਕਿਉਕਰਿ ਕੋਈ

---

[1]ਵਿਸੇਸ਼ ਗੁਣ, ਲਾਭ । [2]ਵਸਤੂ । [3]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲੋਂ ਪਾਠਾਂਤਰ : [4]ਕਉ ।
[5]ਇਹ ਤੁਕ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਭੇਦ 'ਨਾਹੀ ਮੂਲ'
ਦੀ ਥਾਂ 'ਮੂਲੇ ਨਾਹਿ' ਹੈ । ਹੋਰ ਪਾਠਾਂਤਰ : [6]ਲੀਖਿਆ, [7]ਹਰਿ ਕਾ, [8]ਜਾ, [9]ਨਦਰਿ,
[10]ਆਣੇ, ਨਾਹੀ ਦੂਜਾ ਮਤੈ, [12]ਵਾਹਿ ਉਸਾਰੇ ਸਾਜਿ ਜਾਣੈ ਸਭਿ ਸੋਇ ॥ ਨਾਉ ਨਾਨਕ
ਬਖਸੀਸ ਨਦਰੀ ਕਰਮੁ ਹੋਇ ॥ [13]ਘਾਹ ਬੂਟ । [14]ਬਾਰੀਕ, ਵਧੀਆ । [15]ਆਦਤ । [16]ਮਨੁੱਖ ।

ਆਵੈ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਭੋਲੀਐ ਏਹੁ ਘਾਹ ਦੀ ਭਰੀ ਨਾਹੀ ॥
੯੮ (ਅ) ਜੋ ਮੈ ਅੰਗਦੁ ਦੇ / ਸਿਰ ਛਤ੍ਰੁ[1] ਦਿਤਾ ਹੈ ॥ ਅਤੈ ਛਿਟਾ ਚਿਕੜ ਦੀਆ ਨ ਜਾਣੁ ॥
ਏਹ ਕੇਸਰ ਦੀ ਕਟੋਰੀ ਪਲਟੀ ਹੈ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਫਿਰ ਸਿਰੀ
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਅਪਣੀ ਜੋਤਿ ਸਭੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ॥ ਭਾਡਾ ਭਰਪੂਰ
ਕਰਿ ਕੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਇਕੁ ਨਲਯੇਰੁ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਕਉ ਗੁਰੂ ਥਾਪਿਉਸੁ ॥ ਗੁਰ
ਅੰਗਦੁ ਬਾਬੇ ਜੀ ਅਗੇ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੇਰੀ ਤੁਹੇ ਜਾਣੈ ॥
ਤਾ ਫਿਰ ਸਭ ਸੰਗਤਿ ਪੈਰੀ ਪਈ ॥ ਤਾ ਜਾਣੀਐ ਸਿਖ ਦੇ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ॥ ਏਸੁ ਉਪਰ
ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਦਾ ਖਿਆਲੁ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਦੇਣਦਾ ਹੈ ॥ ਏਹੋ ਗੁਰੂ ਰਾਗੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਵਿਚ
ਸਬਦੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ॥ ॥ [2]ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ [3]ਰਸੁ ਪਿਆਰਾ[3] ਆਪੇ
੯੯(ੳ) ਰਾਵਣਹਾਰੁ ॥ ਆਪੇ ਥੀਏ[4] ਚੋਲੜਾ ਆਪੇ ਸੇਜ ਭਤਾਰੁ ॥੧॥ ਰੰਗੁ ਰਤਾ / ਮੇਰਾ
ਪਿਆਰਾ[5] ਰਵ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰ ॥ਰਹਾਉ॥ ਆਪੇ ਮਾਛੀ ਮਛਲੀ ਆਪੇ ਪਾਣੀ ਜਾਲ ॥
ਆਪੇ ਜਾਲੁ ਮਨਕੜਾ ਆਪੇ ਅੰਤਰਿ[6] ਲਾਲ ॥੨॥ ਆਪੇ ਬਹੁ ਬਿਧ ਰੰਗੁਲਾ ਸਖੀਏ ਮੇਰਾ
ਲਾਲੁ ॥ ਨਿਤ ਰਾਵਣਿ[7] ਸੁਹਾਗਣੀ [8]ਮੇਰਾ ਕਵਨ ਹਵਾਲੁ[8] ॥੩॥ [9]ਨਾਨਕੁ ਬਿਨਵੈ[9]
ਬੇਨਤੀ ਤੂੰ ਸਰਵਰੁ ਤੂੰ ਹੰਸੁ ॥ [10]ਕਵਲੁ ਤੂੰ ਕਵੀਆ ਤੂਹੀ[10] ਆਪੇ ਵੇਖਿ ਵਿਗੰਸ ॥੪॥
੯੯ (ਅ) ੧॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੨੩॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥/

ਚਿਤ੍ਰ ੨੩
ਮੂਲੇ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਖੜੀ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ,
ਮਰਦਾਨਾ ਅਤੇ ਦੋ ਲੰਗੋਟਬੰਧ ਸਾਧ ਖੜੇ ਉਸ ਨਾਲ
ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

੧੦੦ (ੳ) **ਸਾਖੀ ਮੂਲੇ ਖਤਰੀ ਨਾਲਿ** ॥/ ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੈਰਾਗੀਅਹੁ ਕੇ ਰੂਪ
ਅਰੁ ਫਕੀਰਹੁ ਕੇ ਰੂਪੁ ਫਿਰੇ ॥ ਇਕ ਪੈਰ ਕਉਸ[11] ਇਕ ਪੈਰ ਖੜਾਉ ॥ ਏਕੁ ਬੰਦੁ
ਨੀਲਾ ਤੇੜਿ ਏਕੁ ਭਗਵੀ ਚਾਦਰ ਉਪਰ ਪਹਰੀ [॥] ਸਿਰ ਟੋਪੁ ਲੀਆ ਮਥੇ ਤਿਲਕੁ
ਦੀਆ ॥ ਨ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਕਹਿ ਸਕੇ ਨ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ॥ ਹਿੰਦੂਆ ਕਉ ਹਿੰਦੂਆਂ ਕਾ
ਜਬਾਬੁ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਕਉ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਕਾ ਜਬਾਬੁ ॥ ਸੰਸਾਰੁ ਕਉ ਲਗਾ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਦਿੜਾਵਣਿ ॥ ਜਿ ਕੋਈ ਦਰਸਣੁ ਲਗੇ ਸੁ ਨਿਹਾਲਿ ਹੋਇ ਜਾਇ ॥ ਸੰਸਾਰੁ ਵਿਚ ਸੁਬੁਧਿ
ਬਬੇਕ[12] ਮਤਿ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ॥ ਕੁਲ ਜਹਾਨ ਵਿਚ ਧਰਮਸਾਲਾ
ਕਰੀਆ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨ ਦੀਆ ਧਰਮੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਬਚਾ ਜਿ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਸਿਖੁ
੧੦੦ (ਅ) ਹੈ ਤੈ ਵਸਤੁ ਦਿੜਤਾ ਰਹੁ ॥ ਕਿਆ ਤ੍ਰੈ ਵਸਤੂ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾ/ਨੁ ॥ ਸੰਸਾਰੁ
ਵਿਚ ਨਾਨਕੁ ਨਾਨੁਕ ਜਪੀਐ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕ ਕਹਿਣ ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਪਇਆ ਹੋਵੇ ॥
ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਇਕ ਮੇਰਾ ਮੇਲੀ ਹੈ ॥ ਸੰਸਾਰੀ ਜਿ ਦਿਹੁੰ
ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ॥ ਤਬ ਏਕੁ ਏਹ ਮੂਲਾ ਖਤਰੀ ਮੇਰਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ ॥ ਇਵ ਭੀ
ਹੋਇ ਜਿ ਮਿਲਹਿ ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਹੈ ਮਿਲੀਐ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਫਕੀਰਾ ਕੇ ਰੂਪ

[1]ਛਤ੍ਰ, ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ। [2]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : [3]ਰਸੁ, [4]ਹੋਵੈ, [5]ਸਾਹਿਬੁ, [6]ਅੰਦਰਿ, [7]ਰਵੈ, [8]ਦੇਖੁ ਹਮਾਰਾ ਹਾਲੁ, [9]ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਨਕ, [10]ਕਉਲੁ ਤੂ ਹੈ ਕਵੀਆ ਤੂ ਹੈ। [11]ਫ਼ਾ ਕਫ਼ਸ਼, ਜੁੱਤੀ। [12]ਗਿਆਨ।

ਲੰਗੋਟਬੰਦ ਸਾਥਿ ਸੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਦੇ ਨਾਲਿ ਮੂਲੇ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਦਹਲੀਜ ਉਪਰਿ
ਜਾਇ ਖਲੇ ਹੋਏ ॥ ਤਾ ਪਹਿਲਾ ਬਾਬਾ ਨਜਰਿ ਆਇਆ ।' ਮੂਲੇ ਦੀ ਜੋਰੂ[1] ਨੂ
ਉਨਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸਿਞਾਤਾ ॥ ਸਿਞਾਣਿ ਕਰਿ ਅੰਦਰਿ ਵੜਿ ਗਈ ॥ ਅਗੈ
ਮੂਲਾ ਬੈਠਾ ਸਾ ॥ ਸਾਈ ਦਿਆ ਜਿ ਤੇਰਾ ਦੋਸਤੁ ਸਾ ਸੋ ਕਿਨੇ ਮਾ/ਰਿ ਮੁਹਿ ੧੦੧ (ੳ)
ਲਾਇਆ ਹੈ ਬੁਰੇ ਜੇਹੇ ਹਾਲ ਆਵਦਾ ਹੈ ॥ ਇਹ ਅਗੇ ਬਹਲੁ[2] ਚੜਿ ਆਵਦਾ
ਹੁਣਿ ਲੁਟਾ ਖੁਥਾ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਤੈ ਥੀ ਕਛੁ ਮੰਗਣਿ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ
ਹੁਣਿ ਤੂੰ ਛਪਿ ਰਹ ॥ ਤਾ ਤੋੜੀ ਬਾਬਾ ਦਰਿ ਆਇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਉਹੁ ਕੋਠੀ ਵਿਚ
ਜਾਇ ਛਪਿਆ ॥ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਮੂਲੇ ਦੀ ਜੋਰੂ ਪੁਛੀ ਜੁ ਮੂਲਾ ਕਿਥੈ ਹੈ [॥]
ਆਖੈ ਜੀ ਘਰਿ ਨਾਹੀ ਕਿਤੇ ਗਿਰਾ ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ
ਘਰਿ ਨਾਹੀ [॥] ਆਖੈ ਜੀ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ [3]ਹਾਇ ਸਈਜਾਦਾ[3]
ਕਿਰਾੜਾ ਅਸੀ ਆਏ ਤੇਰੇ ਮਿਲਣੇ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਅਗੋ ਛਪਿ ਪਇਓੁ [॥] ਫਿਰ ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਸਲੋਕੁ ਕੀਤਾ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ [4]ਨਾਲਿ ਕਿਰਾੜਾ ਦੋਸਤੀ [5]ਏਵੈ ਕਰੇ ਗੁਆਉ[5] ॥
ਮਰਣੁ ਨ ਜਾਪੀ[6] ਮੂਲਿਆ ਆਵੈ ਕਿਤੈ ਠਾਇ[7] ॥ ਆਖਦੋ ਰਹਿਆ ਜਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
ਬਾਹਰਿ ਗਇਆ ਤਾ ਉਹੁ ਕਿਰਾੜ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਕਿਰਾੜ
ਆਖਿਆ/ ਗਇਆ [॥] ਆਖੈ ਗਇਆ ॥ ਹਾਇ ਆਖੈ ਸਈਜਾਦਣੀਏ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ੧੦੧ (ਅ)
ਚੜੀ ਐ ॥ ਹਉਲਾ ਪਾਇਉ [॥] ਆਖੈ ਕਿਤ ਵਲਿ ਗਇਆ ॥ ਸਾਥਿ ਫਕੀਰ ਸੇ ਸੁ
ਲੰਗੋਟਬੰਦ ॥ ਉਤੇ ਥਾਇ ਢਠਾ ਮੰਜੀ ਘਤਿ [॥] ਲੋਕੁ ਮਿਲ ਗਇਆ ਜਿ ਨਾਨਕੁ
ਏਥੇ ਆਇਆ ਸਾ ਏਹੁ ਮਿਲਿਓੁ ਨਾਹੀ ॥ ਛਪਿ ਪਇਆ ਹੁਣਿ ਮਰਦਾ ਹੈ ॥ ਮਹਾ
ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਖਿਆਲ ਹੇਠਿ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਮੰਜੀ ਘਤਿ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਪਾਸਿ ਲੈ
ਗਏ ॥ ਲੋਕ ਹਥਿ ਬਨਿ ਖੜੇ ਹੋਏ ਜੋ ਜੀ ਏਹ ਭੁਲਾ ਹੈ ॥ ਤੁਧੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਹੁਣਿ
ਤੂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਖਸੁ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਹੁਣਿ ਏਹ ਜੀਵਣੋ ਚੁਕਾ[8] ਹੈ ॥ ਸਕਤੀ[9]
ਮਾਰਿ ਹੇਠਿ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਇਨ ਅੰਤ ਕੇ ਸਮੇ ਦਰਸਨੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥ ਏਹੁ ਮੁਕਤਿ
ਹੋਇਆ ॥ ਲੈ ਜਾਹੋ ਚਕ ਕੈ ਘਰਿ ਜਾਇ ਚਲੈਗਾ ॥ ਉਸ ਥਾਵਹੁ ਚਕਿ ਕੇ ਲੈ ਗਏ
ਘਰਿ ਜਾਦੋ ਚਲਿਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੨੪] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ / ੧੦੨ (ੳ)

ਚਿਤ੍ਰ ੨੪
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਤਪਸਿਆ । ਬਾਬਾ ਇਕ ਖੁੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ;
ਬਾਹਰ ਮਰਦਾਨਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹਿਆ ਹੈ ।

[ਬਾਬੇ ਤਪ ਆਰੰਭਿਆ] / ਤਾ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਥੜਾ ਬਨਾਇਆ ॥ ਅਤੇ ੧੦੨ (ਅ)
ਖੁਡੀ[10] ਉਸਾਰੀ ਸੂਰਜੁ ਕੁੰਡ[11] ਦਰੁ ਰਖਿਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਉਹ ਦਰੁ ਚੁਣਾਇਆ

[1]ਇਸਤ੍ਰੀ । [2]ਬਹਲੀ, ਇਕ ਵਾਹਨ । [3]ਦੁਸਟਾ, ਪਾਪੀਆ । [4]ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੧੪੧੨ । ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : [5]ਕੂੜੇ ਕੂੜੀ ਪਾਇ, [6]ਜਾਪੈ, [7]ਥਾਇ, [8]ਰਹਿਅ· [9]ਸਖਤ, ਕਰੜੀ [10]ਘੁਰਣਾ । [11]ਦੀ ਤਰਫ ।

ਚੁਣਾਇ ਕਰਿ ਦਖਣ ਕੂੰਡ ਦਰੁ ਰਖਾਇਆ ॥ ਜਿਤਣੇ ਵਿਚ ਨਿਵ ਕਰਿ ਇਕੁ
ਆਦਮੀ ਵੜੈ ॥ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੈਠਕ ਰੋੜਾ ਦੀ ਚਉਤਰਾ ਮੰਜੇ ਜਿਤਣੇ ਉਪਰ ਪੂਲਾ ਕਖਾ
ਦਾ ਵਿਛਾਇ ਕਰਿ ਬਾਬਾ ਬੈਠੇ [॥] ਰਬਾਬੀ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰੇ ਸੰਗਤਿ ਪਾਸਿ ਬੈਠੇ [॥]
ਜਿਚਰ ਤੀਕੁ ਬਾਬਾ ਬੈਠਾ ਰਹੈ ਤਿਚਰ ਤੀਕੁ ਰਬਾਬੀ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰੇ ॥ ਸੰਗਤਿ ਪਾਸਿ
ਬੈਠੇ [॥] ਜਿਚਰ ਤੀਕੁ ਰਬਾਬੀ ਬੈਠਾ ਰਹੈ ਤਿਚਰ ਤੀਕੁ ਰਬਾਬੀ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰੇ ॥
ਸੰਗਤਿ ਪਾਸਿ ਬੈਠੇ [॥] ਤਾ ਬਾਬਾ ਛੂੰ ਕਰਣੇ ਥੀ ਰਹੈ [॥] ਰਾਤ ਰਬਾਬੀ
ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ ਕਰੇ [॥] ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ ਗਾਵ ਕਰਿ ਆਗਿਆ ਹੋਵੈ ਸਵਹੁ[1]
ਬਚਾ ਸਿਖੋ ਇਕਸ ਤਰਫ ਹੋਇ ਕਰਿ ॥ ਤਾ ਸਿਖ ਸਵਿ ਜਾਨਿ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਤਕਿ
੧੦੩ (ੳ) [॥] / ਤਾ ਬਾਬਾ ਫਿਰ ਉਠਿ ਦਰਯਾਇ ਜਾਇ [॥] ਹੋਰੁ ਸਵਿ ਜਾਨਿ ਇਕੁ ਗੁਰੂ
ਅੰਗਦ ਨਾਲਿ ਹੋਇ ॥ ਜਾ ਇਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਦਰਯਾਇ ਵਿਚ ਖੜੇ ਰਹੈ ਛਡਿ
ਕਰਿ ਡੰਡਾ ਚਾਦਰ ਉਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਅੰਗੋਛਾ[2] ਉਪਰ ਰਖਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਦਰਯਾਇ
ਮਹਿ ਟੁਬੀ ਮਾਰੇ ॥ ਫਿਰ ਜਿਥੋ ਲੈ ਪਾਣੀ ਆਵੈ ਤਿਥੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਖੜਾ ਰਹੈ ॥ ਜਬ
ਸੰਪੂਰਣੁ ਸੂਰਜੁ ਚੜੇ ਤਬ ਬਾਬਾ ਬਾਹਿਰ ਆਵੈ ॥ ਬਾਹਰਿ ਆਇ ਕੇ ਅੰਗੋਛਾ ਸਿਰ
ਬਨੈ ਕੁਪੀਨ[3] ਸੁਕੀ ਤੇੜ ਕਰੇ ॥ ਫਿਰ ਇਕ ਡੰਡਉਤ ਸੂਰਜ ਕੀ ਤਰਫ ਕਰੇ ਪਿ[ਛ]ਲੀ
ਚੋਟੀ ਅਡੀ ਉਪਰਿ ਜਾਇ ਰਖੈ ॥ ਇਕ ਡੰਡਉਤ ਕਰੇ ਪਛਮ ਕੀ ਤਰਫ ਸਿਰੁ
ਅਡੀਆ ਉਪਰਿ ਲੈ ਜਾਇ ਰਖੈ ਹਿਕ ਦੀ ਕੰਘਾਂ ਨਿਕਲਿ ਆਵੈ ॥ ਇਕੁ ਡੰਡਉਤ
ਦਖਣ ਕੀ ਤਰਫ ਕਰੇ ਚਾਰੇ ਡੰਡਉਤਾ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਤੇੜ ਚਾਦਰ ਕਰੇ ਇਕੁ ਚਾਦਰ
੧੦੩ (ਅ) ਉਪ/ਰ ਕਰੇ ॥ ਜਦਿ ਬਸਤ੍ਰ ਓਢੈ[4] ਤਬ ਅੰਗਦੁ ਆਇ ਪੈਰੀ [ਪਵੈ][5] [॥] ਤਾ ਬਾਬਾ
ਆਖੇ ਬਸਿ ਪੁਰਖਾ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋਗੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਓਥਾਉ ਕਿਸੇ ਬਿਰਖ ਹੇਠਿ ਟਿਕੇ
ਕਿਥਾਊ ਰੋੜਾ ਉਤੇ ਆਇ ਬੈਠੇ ॥ ਸਿਖਾ ਨੂੰ ਖਬਰੁ ਹੋਵੈ ਸਿਖ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਵਨਿ
[॥] ਜਦ ਰਸੋਈ ਹੋਇ ਤਾ ਰਸੋਈਆ ਆਇ ਖੜਾ ਹੋਵੈ ਚੁਪ ਕਰਿ ਕੈ ॥ ਜਦਿ ਬਾਬਾ
ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਭਰ ਕਰਿ ਦੇਖੇ ਆਪੇ ਕਹੇ ਜਿ ਪੁਰਖਾ ਰਸੋਈ ਹੋਈ ਹੈ ॥ ਤਾ
ਰਸੋਈਆ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਕਹੇ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਹੋਈ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਰਸੋਈ ਬਹਿ ਕਰਿ
ਆਗਿਆ ਕਰੇ ਜਾਹਿ ਬਚਾ ਜੇਵਹੁ ॥ ਬਾਬਾ ਰਸੋਈ ਨ ਬੈਠਦਾ [॥] ਬਾਬੇ [ਦਾ] ਇਕੁ
ਅਹਾਰੁ ਥਾ [॥] ਬਰਸ ਦਿਨਾ ਬਾਬਾ ਸਾਹੁ ਲੈਦਾ ਇਕੁ ਤਲੀ ਰੇਤੁ ਦੀ ਫਕ ਰਹਦਾ
ਇਕੇ ਅਕ ਦੀ ਖਖੜੀ [॥] ਏਹੁ ਬਾਬੇ ਦਾ ਅਹਾਰੁ ॥ ਦੁਇ ਵਖਤ ਸਿਖਾ ਨੂੰ ਰਸੋਈ
੧੦੪ (ੳ) ਹੋਈ ॥ ਜਿਹੀ ਜਿਨ/ਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰੀ ਸਿਖੁ ਆਵੈ ਤੇਹਾ ਤੇਹਾ ਪਰਸਾਦਿ
ਮਿਲਦਾ ॥ ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ ਝੁਬ ਪਇਆ ॥ ਨਾਨੁਕ ਨਾਨਕੁ ਜਲ ਥਲ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥
ਟੁਟ ਸੰਸਾਰੁ ਪਇਆ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ [ਸੰ]ਤੋਖੇ[6] ਲਗੇ ਜਾਣਿ ॥ ਵਾਹ ਨਾਨਕੁ ਵਾਹ
ਨਾਨਕੁ ਸਭ ਕੋ ਲਗਾ ਧਿਆਵਣਿ ॥ ਜਾ ਬਾਬਾ ਬਾਹਿਰ ਜਾਇ ਤਾ ਕਈ ਹਜਾਰ ਸਿਖ
ਜੁੜਿ ਜਾਨਿ ॥ ਜੇ ਘਰਿ ਹੋਵੈ ਤਾ ਕਈ ਹਜਾਰ ਸਿਖ ਜੁੜਿ ਜਾਨ ॥

[ਲਹਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਸਰ ਗਈ] ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਜੀਉ ਨਾਉਦਾ[7] ਆਹਾ
ਅਤੇ ਅੰਗਦੁ ਪਾਸਿ ਨਾਇ ਕਰ ਬਹਿ ਰਹਿਆ ॥ ਅਤੇ ਦਰਯਾਉ ਵਿਚੁ

---

[1]ਸੌਂ ਜਾਓ। [2]ਅੰਗ ਪੂੰਝਣ ਦਾ ਬਸਤ੍ਰ, ਪਰਨਾ। [3]ਲੰਗੋਟੀ। [4]ਪਹਨੇ। ਹੈ। [5-6]ਸੁਧਾਈ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। [7]ਨਹਾਉਂਦਾ।

ਬਾਬ੍ਰਾ ਖੜਾ ਆਹਾ ਸਿਆਲ ਮਾਹੁ ਝਖੜ ਅਤੇ ਮੀਹੁ ਜੁ ਆਇਆ ਬਹੁਤੁ ਪਾਲਾ
ਪਾਇਆ [।।] ਠੰਢ ਅਤੇ ਮੀਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਝਾਗਿਆ ।। ਗਲਿ ਦੇ ਕਪੜੇ ਮੀਹੁ
ਨਾਲਿ ਭਿਜ ਗਏ ।। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੋਗੁ ਠੰਢ ਪਸਰ ਗਈ ।। / ਬੇਸੁਰਤ ਹੋਇ ਕਰ ਡਿਗ ੧੦੪ (ਅ)
ਪਇਆ ।। ਜਦਿ ਬਾਬਾ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਰੰ ਡੰਡਉਤ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਪਹੁਚਿਆ ।।
ਤਾ ਅੰਗਦੁ ਪਾਸੁ ਗਇਆ ।। ਆਇ ਕਰਿ ਲਤ ਮਾਰੀਉਸੁ । ਬਾਬੇ ਦੀ ਲਤਿ ਮਾਰਣੇ
ਸਾਥਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਨੂ ਸੁਰਤਿ ਆਇ ਪਈ ।। ਘੜਿ ਘੜਿ ਹੋਇ ਗਇਆ ।। ਠੰਢ
ਲਹਿ ਗਈ ਗਰਮੀ ਹੋਇ ਆਈ ਉਠਿ ਬੈਠਾ ।। ਤਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲਿਆ ਬਚਾ
ਅੰਗਦਾ ਕਿਹ ਹੋਇਆ ਸਾ ਤੁਧੁ ਨੂੰ ।। ਤਾ ਅੰਗਦੁ ਆਖਿਆ ਜੀ ਪਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਭ
ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।। ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਪਰੁ ਬਚਾ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇ ਜਿ ਕਿ ਹੋਆ ਸਾ
ਤੁਧੁ ਨੂ ।। ਜੀ ਮੀਹ ਨਾਲਿ ਕਵਾਇ[1] ਭਿਜ ਗਈ ਸੀ ਦੇਹ ਬਿਸੁਰਤਿ ਹੋਇ ਗਈ ।।
ਕਛੁ ਜਾਣਾ ਨਾਹੀ ਕਿ ਵਾਪਰਿਆ ਮੈਨੂ ਖਬਰ ਕਾਈ ਨਾ ਸੀਉ ।। ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ
ਹੁਣਿ / ਕਿ ਗਲ ਹੈ ।। ਕਹੈ ਜੀ ਤੇਰਾ ਸਦਕਾ ਹੁਣਿ ਜਾਣਦਾ ਹਾ ਕਿ ਕੋਟ ਸੂਰਜਾ ਦਾ ੧੦੫ (ੳ)
ਬਲੁ ਆਤਮੇ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇਰਾ ਸਦਕਾ ਗਰਮੀ ਆਈ ਹੈ ।। ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਭਲਾ ਬਚਾ
ਹੁਣਿ ਸੁਖੀ ਹੈ ।। ਕਹੈ ਜੀ ਸੁਖਾਲਾ ਹਾ ।। ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਬਚਾ ਹਉ ਜਿ ਏਹ
ਘਾਲ ਕਰਦਾ ਹਾ ਸਿਖਾ ਹੀ ਦੇ ਲੀਏ ਕਰਦਾ ਹਾ ।। ਬਚਾ ਤੁਸਾਡੇ ਬਾਇ ਹਉ ਸੇਵਾ
ਕਰਦਾ ਹਾ ।। ਤੁਸਾਡੇ ਬੁਤੇ[2] ਏਹ ਸੇਵਾ ਨਾਹੀ ਹੋਦੀ ।। ਜਿ ਕੋਈ ਨਾਨਕੁ ਪੰਥੀ
ਕਹਾਵੈਗਾ ਤਿਸ ਕੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇਗੀ ।। ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਪਸਿਆ ਲਗਾ ਕਰਣਿ ਗੋਰਖੁ
ਮਿਲਿਆ ।। ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ।। [੨੫ ।।] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ।। / ੧੦੫ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੨੫
ਬਾਬਾ ਤਪਸਿਆ ਕਰ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਲਹਣਾ ਠੰਡ ਖਾ ਕੇ
ਲੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾ
ਰਹਿਆ ਹੈ।

[ਬਾਬੈ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭੀ ।।] / ਤਬੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਇ ਬੈਠਾ ਸੇਵਾ ਅਰੰਭੀ ।। ੧੦੬ (ੳ)
[ਲਕ] ਵਿਚ ਰਖੈ ਚਾਦਰ ਅਤੇ ਏਹੋ ਆਖਦਾ ਫਿਰੈ ਜਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸੁਹਾਵਾ ਮੁਖੁ
ਸੁਹਾਵਾ ਵਖਤੁ ਸੁਹਾਵਾ [।।] ਮੁਖ ਆਖੇ ਅਰੁ ਨਚੇ ਏਹਾ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ।। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
ਫਿਰ ਆਵੈ ਧਰਮਸਾਲਾ ਸਿਖਾ ਨੂੰ ਮਹਾ ਪਰਸਾਦੁ ਭੁੰਚਾਈਐ[3] ।। ਜਿ ਕੋਈ ਸਿਖੁ ਕਿਛੁ
ਲੈ ਆਵੈ ਸੁ ਲਏ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ।। ਜਿ ਕੋਈ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਗਿਆਨੀ ਬੈਰਾਗੀ
ਉਦਾਸੀ ਅਤੀਤੁ ਭਗਵਾਨੁ ਮੁੰਡੀਆ[4] ਬੈਸਨੌ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਜੋਗੀ ਡਿਗੰਬਰ ਸਨਿਆਸੀ
ਤਪਸੀ ਦੂਧਾਧਾਰੀ ਭਗਤੀਆ[5] ਰਬਾਬੀ ਬਿਰਹੀ ਭੇਖਧਾਰੀ ਸਿਧ ਸਾਧਕ[6] ਫਕੀਰ
ਕਾਮਲ ਦਰਵੇਸ ਸਾਬਰ ਗਉਸ[7] ਅਉਲੀਆ[8] ਅੰਬੀਆ[9] ਉਲਮਾਉ[10] ਫਾਜਲੁ[11] ਖੋਜੀ
ਵਾਦੀ[12] ।। ਪੀਰ ਪਿਕੰਬਰ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਉਦਾਸੀ ਰਾਜਾ ਰੰਕ[13] ਜਤੀ

[1]ਕਬਾ, ਚੋਗਾ। [2]ਕੋਲੋਂ। [3]ਛਕਾਉਣਾ। [4]ਮੁੰਨਿਆ ਸਾਧੂ। [5]ਨਚ ਗਾ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[6]ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [7]ਫਰਯਾਦ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਦਰਜਾ।
[8]ਵਲੀ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ, ਰੱਬ ਦਾ ਦੋਸਤ। [9]ਨਬੀ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ, ਰੱਬ ਦਾ ਘਲਿਆ ਹੋਇਆ
ਪੈਗੰਬਰ। [10]ਵਿਦਵਾਨ। [11]ਸਿਆਣਾ। [12]ਝਗੜਾਲੂ। [13]ਗਰੀਬ।

ਸਤੀ ਹਠੀ ਤਪਸੀ ਖਤਰੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਸੂਦ ਵੰਸੁ ਪੰਡਤ ਕਵਤੇ ਕਵੀਸਰ ਗੁਨੀ ਜਨ
੧੦੬ (ਅ) ਜਿ ਕੋਈ ਸਾ ਸਭੁ / ਲਗਾ ਆਵਣਿ ਜਿ ਕੋਈ ਜੇਹੀ ਮਨਸਾ ਕਰਿ ਆਵੈ ਤੇਹੀ ਮਨਸਾ
ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ॥ ਸੰਸਾਰੁ ਜਿਤੁ ਇਛਿਆ ਆਵੈ ਤਿਸ ਕੀ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ॥ ਜਲ ਥਲ ਨਾਨਕੁ
ਨਾਨਕੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਸੰਸਾਰੁ ਲਗਾ ਮਿਲਦਾ ਜਾਣਿ ॥ ਇਕੁ ਦਿਨ ਬਾਬੇ ਦਾ ਜੀਉ
ਉਦਾਸ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਸੰਸਾਰ ਤਾਈ ਬਾਬਾ ਲਗਾ ਕਹਣਿ ਜਿ ਏਹ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਲੋਕ
ਬਹੁਤੁ ਮਿਲ ਚਲੈ ਹੈਨਿ ॥ ਇਨਾ ਨੁ ਛਡਿ ਇਕੰਤ ਹੋਇ ਬਹੀਐ ॥ ਬਹੁਤੁ ਲੋਕਾ ਡੰਡ
ਪਾਈ ਹੈ ॥ ਅਸਾ ਕਿਆ ਲਹਣਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ [॥] ਇਕੰਤੁ ਗੋਸੇ[1] ਸੰਸਾਰੁ ਬਾਹਰੁ
ਬਹਿ ਕਰਿ ਛਪ ਕੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਬੈਠੇ ਜਪਹਿ ॥ ਜਿਧਰ ਬਾਬਾ ਛਪ ਨਿਕਲੇ ਤਿਧਰ
ਕਈ ਹਜਾਰ ਲੋਕ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਜਾਨ ॥ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਦਾ ਤ੍ਰਿਹੀ ਲੋਕੀ ਨਾਉ ਮਸਹੂਰ
ਸਾ ॥ ਇਕੁ ਬਿੰਦੁ[2] ਜੇ ਕਿਤੈ ਥਾਇ ਜਾਇ ਟਿਕੈ ਤਿਥੈ ਕਈ ਲਖ ਮਿਲ ਜਾਨ ॥

[ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਲ ਭੇਂਟ ॥] ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਲੋਕਾ ਸੁਤਿਆ ਨਿਕਲਿ ਗਇਆ ਜਾ
੧੦੭ (ੳ) ਦੇਖੈ ਤਾ ਸਿ/ਰੀ ਗੋਰਖ ਬੈਠਾ ਹੈ ਇਕੇਲਾ [॥] ਸਾਥਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸਾਥਿ
ਅੰਗਦੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਤੂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥ ਕਉਣੁ ਹੈ ॥ ਆਖੈ ਜੀ ਤੂੰ
ਜਾਣਾਹਿ ਤਾ ਜਾਪੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਸਾ ਬਚਾ ਏਹੁ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥੁ ਹੈ ॥
ਪਰੁ ਬਚਾ ਤੂ ਬਹੁ ਏਹ ਤਾ ਗੋਰਖੁ ਅਉਧੂਤੁ[3] ਹੈ ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਨਾਹੀ ਉਸ ਥੇ ਜਾਣ ਦਾ ॥
ਤਾ ਗੋਰਖ ਨਾਥੁ ਆਖਿਆ ਹੋ ਸਿਰੀ ਨਾਨਕ ਇਸ ਬਾਲਕੇ ਕਉ ਆਵਣਿ ਦੇਹਿ ਤੇਰਾ
ਸਾਥੀ ਹੈ ਏਹ ਭੀ ਆਵਣੇ ਦੇਹ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਅਦੇਸ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਆਦੇਸ ॥
ਆਦਿ ਨਿਰੰਜਨ ਪੁਰਖ ਕਉ ਆਦੇਸ ॥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਰਖੁ ਬੋਲਿਆ ਹੋ ਸਿਰੀ ਨਾਨਕੁ
ਤੁਮ ਕਉ ਤਾ ਪੁਰਖਾਈਆ ਵਡੀਆ ਪਈਆ ਹੈ ਪਰੁ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਭੀ ਕਰਿ ਸਕਿਉ
[॥] ਜੀ ਚਉਰਾਸੀਹਾ ਜੁਗਾ ਕਾ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤੈ ਕੋਈ ਨ ਕੀਤੋ ਹਉ ਮਲ ਮੂ[ਤ]
੧੦੭ (ਅ) ਧਾਰੀ ਕਿਥਹੁ ਕਰੀ ॥ ਤਾ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਆਖਿ/ਆ ॥ ਜਿ ਹਉ ਚਾਰੇ ਜੁਗ ਭਾਲ
ਥਕਾ ਹਾ ਮੈ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਨ ਲਧੋ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੁ ਜੀ ਸੋ ਸਾਥੀ ਕਿਤੁ ਸੇਵਾ
ਕਿਤੁ ਗਤਿ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ਪੜਿਉਸੁ
॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਮਨਿ ਸਮਾਨ ਕੋਈ ਮਿਲੈ ਨ ਸਾਥੀ ਗੁਰ ਸਮਾਨਿ ਨ ਚੇਲਾ ॥ ਸਬਦੁ
ਸਾਰਖਾ[4] ਨ ਗੁਰੂ ਮਿਲੈ ਸੂਰਾ ਇਉ ਗੋਰਖੁ ਫਿਰੈ ਇਕੇਲਾ ॥ ੧ ॥ ਨਾਨਕੁ
ਜੈਸਾ ਮਨਿ ਹੋਇ ਤੈਸਾ ਤੈਸਾ ਸੰਗੀ ਹੋਇ ਜਿ ਮਨ ਕੀ ਬੂਝੇ ਉਸ ਕੇ ਮਨੁ ਕੀ ਉਹੁ
ਬੂਝੈ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਸੰਗੀ ਬੋਲੀਐ ॥ ਜੈਸਾ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਤੈਸਾ ਚੇਲਾ ਹੋਇ ॥ ਤਉ ਚੇਲਾ
ਬੋਲੀਐ ਜੈਸਾ ਸਬਦੁ ਮਹਿ ਜੁਗਤਿ ਸਾਧੂਅਹਿ ਬਰਨੀ ਹੈ ਐਸਾ ਸੂਰਤਣ ਕਮਾਇ ਤਉ
ਸੂਰਾ ਖੋਲੀਐ ॥ ਨਾਨਕੁ ਐਸਾ ਹੋਇ ਤਉ ਸੰਗੀ ਰਖੀਐ ॥ ਨਾਤਰ[5] ਜੇ ਸਿਖ ਕੀ ਗੁਰੂ
ਨ ਜਾਣੇ ਉਹੁ ਚੇਲਾ ਰਖਣਾ ਦੋਖੁ ਹੈ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਏਕਾ ਏਕੀ ਭਲਾ ਹੈ॥ ਤਾ ਅੰਗਦੁ ਦੇ
੧੦੮ (ੳ) ਤਾਈ / ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਬਚਾ ਤੂੰ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਕਉ ਅਦੇਸੁ ਕਰਿ ਕੇ
ਚਲ ॥ ਮੈ ਆਵਤਾ ਹੋ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਦੇ ਕਹੇ ਤੇ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖਨਾਥ ਕਉ ਅੰਗਦੁ ਅਦੇਸੁ
ਕਰਿ ਕਰਿ ਚਲਿਆ ॥ ਤਬ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਕਹਿਆ ਸੁਖੀ ਰਹੁ ਬਾਲਕਾ ਤੇਰਾ ਭਲਾ
ਹੋਇਗਾ ॥ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਅਦੇਸ ਕਰਿਦੇ ਅਸੀਰਬਾਦ ਲੈਂਦੇ ਅੰਗਦੁ ਚਲਿਆ ॥

[1]ਕੋਨਾ । [2]ਝਟ ਕੁ । [3]ਅਵਧੂਤ, ਤਿਆਗੀ । [4]ਵਰਗਾ । [5]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ।

ਤਬ ਬਾਬੇ ਪ੍ਰਸਨ ਕੀਆ ਜਿ ਜੀ ਜਿਤ ਵਲਿ ਨਿਕਲਤਾ ਹੋ ਤਿਤ ਵਲ ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ
ਮਿਲਤਾ ਹੈ ॥ ਮੇਰਾ ਪੀਛਾ ਛੋਡਤੇ ਨਾਹੀ ਤਿਸ ਕਾ ਕਿਆ ਕਰੀਐ ਉਨ ਤੇ ਕਿਉਕਰਿ
ਛੁਟਿਆ ਜਾਇ ॥ ਤਬ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਕਹਿਆ ਏਕ ਉਪਾਵ ਕਰੁ ਸਭ ਹਟਿ
ਜਾਹਿਗੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਰਾਤੀ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਸਿਖਾ ਦੀ ਹਥੀ ਹਲ ਦਿਤੇ ॥
ਜਿ ਬਚਾ ਏਹੁ ਭੁਇ ਵਾਹੋ ॥ ਅਤੇ ਰਸੋ/ਈ ਮਨਹ[1] ਕੀਤੀ ਜਿ ਇਕੁ ਡੰਗੁ ੧੦੮ (ਅ)
ਰਸੋਈ ਖਾਹੁ ॥ ਤਾ ਕਈ ਸਿਖ ਗਏ ਕਈ ਰਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਅਜੇ
ਬਹੁਤੁ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ ਬਚਾ ਇਕੁ ਡੰਗੁ ਭੀ ਰੋਟੀਆ
ਨਾਹੀ ਦੇਣੀਆ ॥ ਇਕੁ ਸਿਰਸਾਹੀ ਜਵਾ ਦੀ ਅੰਨੁ ਦਿਤਾ ਕਰੋ ॥ ਅਤੇ
ਭੁਇ ਗੋਡਹੁ ਮੇਰੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ॥ ਜਾ ਰਸੋਈ ਮਨਹ ਹੋਈ ਤਾ ਹੋਰ ਭੀ
ਸਿਖ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਨਸਿ ਗਏ ॥ ਇਕ ਥੋੜੇ ਜੇਹੇ ਆਇ ਰਹੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਏਹੁ
ਮਰਣੁ ਕਬੂਲ ਕਹਿ ਬੈਠੇ ਹੈਨਿ ॥ ਬਚਾ ਤੁਸੀ ਜਿਮੀ ਗੋਡ ਕੇ ਘਰਿ ਆਵਹੁ ॥ ਹੁਕਮੁ
ਹੋਇਆ ਰਸੋਈਆ ਨੂੰ ਜੁ ਫਿਰ ਛਤ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨ ਕਰਹੁ ਜਿ ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਜੇਵਹਿ ॥
ਫਿਰ ਇਤਨੇ ਵਿਚ ਸਾਖ[2] ਪਕੀ ਵਢਣ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ॥ ਜਿ ਬਚਾ ਵਢ ਕਰ
ਖਲਹਾਣਿ[3] ਕਰਹੋ ॥ / ਤਾ ਉਨੀ ਸਿਖੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲਿ ਖੇਤ੍ਰੀ ਕੇ ਖਲਵਾੜੇ ਕੀਤੇ ॥ ੧੦੯ (ੳ)
ਗੁਰੂ ਪਾਸਿ ਆਇ ਖੜੇ ਹੋਏ ਜੀ ਖਲਵਾੜੇ ਪਏ ਹੈਨ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਆਖਿਆ ਚਲਹੁ
ਖਲਵਾੜੇ ਵੇਖਿ ਆਵਹਿ ॥ ਗੁਰੂ ਨਾਲਿ ਸਿਖ ਆਏ ॥ ਗੁਰੂ ਖਲਵਾੜਿਆ ਉਤੇ ਆਇ
ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਖਲਵਾੜੇ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ॥ ਸਾਬਾਸਿ
ਮੇਰਿਉ ਬਚਿਅਹੁ ਤੁਸਾਡੀ ਘਾਲ ਥਾਇ ਪਈ ॥ ਭਲੀ ਕਰਹੁ ਅੰਨੁ ਹੋਇਆ ਭਲੇ ਖਲਵਾੜੇ
ਪਏ ਹੈਨਿ ॥ ਪਰੁ ਬਚਾ ਇਕੁ ਹਉ ਗਲਿ ਆਖਾ ਜੇ ਕਰਹੁ ॥ ਆਖੇ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਜੋ ਤੁਧੁ
ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਹਿਗੇ ॥ ਅਸਾਡੇ ਕਿ ਹਥਿ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਬਚਾ ਇਸ ਲਾਲਚਿ
ਨਾਲਿ ਅਸਾ ਕਿ ਹੈ ਫੂਕ ਅਗ ਦੇਹੁ ਖਲਵਾੜੀ ॥ ਤਾ ਕੋਈ / ਆਖਨਿ ਦੁਖੁ ਲੈ ਲੈ ਅਸਾ ੧੦੯ (ਅ)
ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੁਣਿ ਆਪਣੀ ਹਥੀ ਅਗ ਕਿਉਕਰਿ ਦੇਹੁ ॥ ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ ਅਗ ਫੂਕ
ਦਿਤੀ [॥] ਉਠਿ ਬਾਬੇ ਨਾਲਿ ਚਲੇ ॥ ਉਥੋਂ ਬਾਬਾ ਦੇਖੇ ਤਾ ਥੋੜੇ ਜੇਹੇ ਸਿਖ ਆਇ
ਰਹੇ ਹੈਨਿ ॥

[**ਬਾਬੇ ਧਾਣਕ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ**] ਤਾ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਂਗ ਕੀਤਾ ਬਾਕੀ ਦਿਆ
ਸਿਖਾ ਦੇ ਲੀਏ ॥ ਸੂਰੀਆਂ ਅਗੇ ਲੀਤੀਆ ਲਕਿ ਛੁਰਾ ਬਧਾ ਦੁਇ ਕੋਹ ਲੀਤੇ ਗਇਆ ॥
ਜੋ ਕੋਈ ਸਾ ਸੋ ਭੀ ਭਜਿ ਗਇਆ ॥ ਕੋਈ ਠਹਰਾਇ ਨ ਸਕਿਉ ॥ ਤਾ ਸਭੁ ਕੋਈ
ਆਖੈ ਨਾਨਕੁ ਭਲਾ ਫਕੀਰ ਥਾ ਪਰ ਦੇਵਾਨਾ ਮਜੂਬ[4] ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਭਲਾ ਫਕੀਰੁ
ਕਾਮਲੁ[5] ਦਰਵੇਸੁ ਥਾ [ਧਾਨਕਉ ਰਲਿਆ][6] ॥ ਬਾਬਾ ਵਡਹੰਸੁ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿਆ ॥

---

[1]ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ। [2]ਖੇਤੀ, ਫਸਲ। [3]ਢੇਰ (ਲਾਓ)। [4]ਮਜਜ਼ੂਬ, ਸੁਧ-ਬੁੱਧ ਹੀਨ। [5]ਪੂਰਾ। [6]ਉਤਾਰੇ ਵਿਚ ਰਹੇ ਇਹ ਪਦ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਏ ਹਨ।

੧੧੦ (ੳ) ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸ ॥ /[1]ਏਕੁ ਸੁਆਨੁ ਦੁਇ ਸੁਆਨੀ ਨਾਲਿ ॥ ਨਿਤ ਉਠਿ ਭਾਲਹਿ ਇਦਾ ਬਿਆਲ ॥ ਕੂੜੁ ਛੁਰਾ ਮੁਠਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥ ਧਨਕ੍ਰੂਪ ਰਹੈ ਕਰਤਾ[ਰ] ॥ ਮੈ ਪਤਿ ਕੀ ਪੰਜ ਨ ਕਰਣੀ ਕੀ ਕਾਰੁ ॥੧॥ ਤੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਤਾਰੈ ਸੰਸਾਰ ॥ ਏਹਾ ਆਸਾ ਏਹਾ ਅਧਾਰੁ ॥ਰਹਾਉ॥ ਮੁਖਿ ਨਿੰਦਾ ਆਖ ਦੇਖਾਂ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਪਰ ਘਰ ਜੋਹੀ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਵਸੈ ਚੰਡਾਲੁ ॥ ਧਨਕ੍ਰੂਪ ਰਹੈ ਕਰਿਤਾਰੁ ॥੨॥ ਕੀਆ ਨ ਜਾਤੇ ਹਰਾਮਖੋਰ ॥ ਕਿਆ ਮੁਹਿ ਦੇਸਾ ਦੁਸਟ ਚੋਰੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਨੀਚੁ ਕਹੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਮੈ ਪਤਿ ਕੀ ਪੰਡ ਨ ਕਰਣੀ ਕੀ [ਕਾਰ] ॥੩॥ ਤੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਤਾਰੇ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਮੈ ਏਹੋ ਆਸ ਏਹੁ ਅਧਾਰੁ ॥੪॥
੧੧੦ (ਅ) ਰਹਾਉ ॥ = ॥ [ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥੨੬॥] /

ਚਿਤ੍ਰ ੨੬
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਅਜਿੱਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ

੧੧੧ (ੳ) ਗੋਸਟ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਜਿਤੇ ਰੰਧਾਵੈ ਨਾਲਿ ॥ / ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੇਰਾ [2]ਵਰਨੁ ਚਿਹਨੁ[2] ਏਹੋ ਹੈ ਕੇ ਹੋਰੁ ਵਰਨੁ ਚਿਹਨਿ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬੋਲਿਣਾ ਹੋਆ ਗੁਰੂ ਭਾਣੇ ਕਾ ਖਸਮੁ ਹੈ ॥ ਮਨੁਖਾ ਕਾ ਜਾਮਾ ਜੁਗਾ ਵਿਚ ਪੈਨ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਰਹੇਗਾ ਸਾਂਗ ਵਿਚ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ਜਾਮਾ ਪਹਰਿ ਜੁਗਾ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸਗਲ ਪਰੋਈ ਸੂਤ ॥ ਅੰਧਕਾਰੁ ਦੀਪਕ ਪਰਗਾਸਿਆ ਕਹੁ ਨਾਨੁਕ ਮਰਮੁ[3] ਨ ਜਾਨਹਿ ਦੂਤ ॥੧॥ ਫੇਰ ਬੋਲਿਣਾ ਹੂਆ ਜੁ ਏਹੁ ਜਾਮਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਅਪਰੰਪਰ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ॥ ਕਹਣਿ ਸੁਣਨਿ ਤੇ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ ਕਾਹੂ ਸੰਗ ਨ ਭੀਨਾ ॥੨॥ ਤਾ ਕੀ ਜਾਤਿ ਨ ਜਨਮ ਵਰਨੁ ਨ ਚਿਹਨੁ ਹੈ ਕਉਨੁ ਕਹੈ ਤੂ ਕਦਿ ਕਾ ॥ ਹਾਜਰ ਹੁਜਤ[4] ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹਤਾ ॥ ੩ ॥ ਗਗਨਿ ਨਿਰੰਤਰੁ ਮਹਲ ਨਿਵਾਸੀ ਕੂੰਜ ਅਵਾਜਾ ਬੋਲੇ ॥
੧੧੧ (ਅ) ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਅਬ ਭਈ ਹੈਰਾਨੀ ਕੋਈ ਸਾਧੂ / ਤਤ[5] ਵਿਰੋਲੇ ॥ ੪ ॥ ਭਾਈ ਅਜਿਤਿਆ [5]ਨਾਵੇ ਜਾਮੇ[6] ਸਾਂਗ ਭਾਰੀ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ਦਸਤ ਮੁਹਾਰ[7] ਆਪਣੇ ਵਸਿ ਰਖੀ ਜਾ

[1]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਡਹੰਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਏਕੁ ਸੁਆਨੁ ਦੁਇ ਸੁਆਨੀ ਨਾਲਿ ॥ ਭਲਕੇ ਭਉਕਹਿ ਸਦਾ ਬਇਆਲਿ ॥
ਕੂੜੁ ਛੁਰਾ ਮੁਠਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥ ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥ ੧ ॥
ਮੈ ਪਤਿ ਕੀ ਪੰਦਿ ਨ ਕਰਣੀ ਕੀ ਕਾਰ ॥ ਹਉ ਬਿਗੜੈ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਬਿਕਰਾਲ ॥
ਤੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਤਾਰੇ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਮੈ ਏਹਾ ਆਸ ਏਹੋ ਆਧਾਰੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਮੁਖਿ ਨਿੰਦਾ ਆਖਾ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥ ਪਰ ਘਰੁ ਜੋਹੀ ਨੀਚ ਸਨਾਤਿ ॥
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਤਨਿ ਵਸਹਿ ਚੰਡਾਲ ॥ ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥ ੨ ॥
ਫਾਹੀ ਸੁਰਤਿ ਮਲੂਕੀ ਵੇਸੁ ॥ ਹਉ ਠਗਵਾੜਾ ਠਗੀ ਦੇਸੁ ॥
ਖਰਾ ਸਿਆਣਾ ਬਹੁਤਾ ਭਾਰੁ ॥ ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥ ੩ ॥
ਮੈ ਕੀਤਾ ਨ ਜਾਤਾ ਹਰਾਮਖੋਰ ॥ ਹਉ ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸਾ ਦੁਸਟੁ ਚੋਰ ॥
ਨਾਨਕੁ ਨੀਚੁ ਕਹੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥ ੪ ॥

—ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੨੪

[2]ਰੰਗ ਰੂਪ, ਅਸਲੀ ਰੂਪ। [3]ਭੇਦ। [4]ਦਲੀਲ। [5]ਅਸਲੀਅਤ। [6]ਨੌਵਾਂ ਸਰੀਰ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ (?) [7]ਲਗਾਮ।

ਤੁਨਕੇ ਤਾ ਬੰਲੇ ॥ ਭਰਮੁ ਭੀਤ ਕਉ ਸਭ ਜਗੁ ਭੇਟਿਆ ਆਪੁ ਅਤੁਲ[1] ਨ ਡੋਲੇ ॥੫॥
ਪੈਨਣਹਾਰਾ ਸਦਾ ਅਬਨਾਸੀ ਤਾ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਕੋਟਿ ਜੁਗ ਬੀਤੇ
ਅੰਤ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥੬॥ ਮੁਖਆਗਰ[2] ਕਾ ਕਹਿਆ ਨ ਮਾਨਹਿ ਸੋ ਗੁਰ ਹੀ ਭਰਮ
ਭੁਲਾਣੇ ॥ ਸਬਦ ਨਿਰੰਤਰ ਜੋ ਜਨ ਖੋਜੇ ਸਾਚੇ ਸਬਦ ਸਮਾਨੇ ॥ ੭॥ [3]ਬਾਦਰ ਧੂਅਰ/
ਧਵਲਹਾਰ ਨਿਜ ਪਉੜੀ ਨਿਜ ਥਾਉ ॥ ਨਾਵੇ ਮਹਲ ਨਾਨਕਾ ਚੁਗਲ ਅਪਾਰ ਕਾ
ਨਾਉ ॥੮॥ ਫੇਰ ਬੋਲਿਣਾ ਹੂਆ ॥ ਹਰਿ ਉਪਜੇ ਹਰਿ ਖਪ ਗਏ ਕਈ ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਅਸੰਖ ਕਈ ਜੁਗ ਬੀਤੇ ਮਾਧੋ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮੁਰਾਰ ॥੯॥ ਦਰ ਦਰਵਾਣ ਕਰਹਿ ਬ/ਹੁ[4] ੧੧੨ (ੳ)
ਖੜੇ ਤਾ ਕਾ ਅੰਤ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਭੋ ਜਗੁ ਡੂਬਾ ਝੂਠੇ ਮੋਹਿ
ਪਿਆਰ ॥੧੦॥ ਤਿਸਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ ॥ ਹਰਿ ਉਪਜੇ ਹਰਿ ਖਪ ਗਏ ਸੋ ਏਹ ਕੀ ਹੈ ॥
ਓਹੁ ਹਰਿ ਹੈ ਸੋ ਗੁਰੂ ਹੈ ਗੁਰੂ ਉਪਾਇ ਗੁਰੂ ਹੀ ਖਪਾਏ ॥ ਜੋ ਕਈ ਬਾਰ ਰਾਮ ਹੀ ਨਾਉ
ਧਰਾਇਆ ॥ ਕਈ ਜੁਗ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਇਆ ॥ ਕਈ ਜੁਗ ਮਾਧੋ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮੁਰਾਰ
ਹੀ ਸਦਾਇਆ ॥ ਅਰੁ ਸਾਂਗ ਕੀਆ ॥ ਅਤੇ ਦਰ ਦਰਵਾਨੀ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਹੈਨਿ ਸੋ ਕਉਣੁ
ਹੈਨਿ ॥ ਕਈ ਭਗਤਿ ਕਈ ਸੇਵਕ ਕਈ ਪੀਰ ਕਈ ਅਉਲੀਏ[5] ਉਸ ਦੇ ਦਰਵਾਨ
ਹੈਨਿ। ਉਹੁ ਦਰੁ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਕਉਣੁ ਹੈ ਉਹੁ ਦਰ ਸਬਦੁ ਹੈ॥ ਉਸ
ਦਰ ਓਇ ਲਗਿ ਰਹੇ ਹੈਨਿ ॥ ਅਠ ਪਹਰ ਖੜੇ ਕੂਕਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਜੋ ਕਿਤੇ ਸਮੇ ਉਤਿ
ਦਰਿ ਆਵੈ ਦਰਸਨ ਦੇਇ ਤਾ ਮੁਕਤਿ ਹੋਵੈ ॥ ਪਰੁ ਉਨਾ ਨੋ ਭੀ ਖਬਰ ਨਾਹੀ ॥
[6]ਬੇ ਸੁਮਾਰ[6] ਦੀ ॥ ਜੋ ਕਿਤਿ ਵਖ/ਤ ਆਵਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਏਹ ਜਗਤੁ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਝੂਠਾ ੧੧੨ (ਅ)
ਹੈ ਸੋ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਹੈ। ਤਿਸ ਹੀ ਨਾਲ ਰਚਿ ਰਹਿਆ ਹੈ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਡੁਬੋ ਡੁਬਾ
ਹੈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਭੋ ਜਗੁ ਡੁਬਾ ਝੂਠੇ ਮੋਹ ਪਿਆਰ ॥ ੧੦ ॥ ਸਲੋਕ [॥] ਪਦ
ਨਿਰਬਾਨ ਰਹੇ ਬਿਹੰਗਮੁ[7] ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਿਗਸਾਈ ॥ ਬਾਧੇ ਮੋਹੁ ਮਾਇਆ ਕੇ ਫਾਥੇ
ਬਹੁ ਲਾਗੇ ਗੁਰਹਾਈ ॥ ਚਕਨਾ ਚੂਰ ਕਰੇ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਤਾ ਕਾ ਲੇਖੁ ਨ ਮੇਟਿਆ
ਜਾਈ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹਹਿ ਸਚੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ
ਧੁੰਧੂਕਾਰ ਵਰਤੇ ਅਲਖ ਅਗੰਮ ਖੁਦਾਈ ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ ॥ ਪਦ ਜੋ
ਹੈ ਸੋ ਗੁਰ ਹੈ ਬਿਹੰਗਮ ਹੈ ਸੋ ਨਾਮੁ ਹੈ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਹੈ ਸੋ ਗ੍ਰਿਸਹਤ ਕੁਟੰਬ
ਦੁਨੀਆ ਕਾ ਬਿਉਹਾਰ ਹੈ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਨਿਆਰਾ ਹੋਇ ਰਹੈ ॥ ਕਿਸੀ ਸਿਉ ਮੋਹੁ
ਲਗਾਵੈ ਨਹੀ ॥/॥੧੦॥ [8]ਪਦ ਨਿਰਬਾਨ ਰਹੇ ਬਿਹੰਗਮੁ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਿਗਸਾਈ ॥ ਬਾਧੇ ੧੧੩ ੳ
ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਕੇ ਫਾਧੇ ਉਬਰੇ ਗੁਰ ਗੁਰਹਾਈ ॥ ੧੧ ॥ ਚਕਨਾ ਚੂਰ ਕਰੇ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ

---

[1]ਗੰ. ਸਿੰ. ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਡੋਲ' ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [2]ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਕੰਠ ਹੋਵੇ, ਗੁਰੂ। [3]ਗੰ. ਸਿੰ. ਵਿਚ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ : "ਸੰਸਾਰ ਮਾਨਿੰਦ ਬਾਦਲ ਧੂਏਂ ਕੇ ਹੈ ॥ ਜਿਤ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਹੋਰ ਨਵਾਂ ਜਾਮਾ ਪਹਰੇਗਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਮਤ ਤੇ ਚਲਸਣ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਚੁਗਲ ਰਖਸਨ ਤਿਸ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਫੁਟ ਜਾਨਗੇ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਨਿਹਾਲਾ ਹੋਇ ਬੈਠੇਗਾ" ॥ [4]ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਦਾ ਪੰਨਾ (੧੧੨ ੳ ਅਤੇ ੧੧੨ ਅ) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹੱਥ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਵਾਧੂ ਹਨ ਕਿਉਂ ਜੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩ ੳ ਉਤੇ ਸ਼ਲੋਕ ਦਾ ਅੰਕ ਮੁੜ ੧੦ ਆਇਆ ਹੈ। [5]ਵਲੀ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ, ਰੱਬ ਦੇ ਦੋਸਤ। [6]ਬੇਅੰਤ (ਪ੍ਰਭੂ)। [7]ਪੰਛੀ। [8]ਇਹ ਸਲੋਕ ਉਪਰ ਆ ਚੁਕਿਆ ਹੈ।

ਜਾ ਕਾ ਲੇਖੁ ਨ ਮੇਟਿਆ ਜਾਈ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਸਿਫਤ ਸਰੀਅਤਿ[1] ਸਚੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਧੁੰਧੂਕਾਰ ਵਰਤੈ ਅਲਹ ਅਗਮੁ ਖੁਦਾਈ ॥ ੧੨ ॥ ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨ ਨਾਥੀ
ਸਭ ਜਾ ਕੀ ਤਾ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਨ ਕੋਈ ਜਾਈ ॥ ਨਉ ਦੁਆਰ ਚਲਤ ਕਰਿ ਰਾਖਿਆ ਰਹੈ
ਅਲਪਤ ਗੁਸਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰੁ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਪੁਤਲਾ ਤਾ ਮਹਿ ਬਹੁ ਹੈਰਾਨੇ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਪ੍ਰਭ ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਸਾਧੁ ਪਛਾਨੇ ॥ ੧੪ ॥ ਅਜਿਤੇ
ਰੰਧਾਵੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹਿ ਜਾ ਤੂੰ ਜਾਮਹ[2] ਬਦਲਹਿਗਾ ॥ ਤਾਂ
ਤੇਰੇ ਪਿਛੈ ਸਿਖ ਭਦੂ ਕਰਾਇਨਗੇ ਏਹੁ ਰੂਪੁ ਕਿਥੈ ਹੋਗੁ ॥ ਤਾ ਬੋਲਣਾ ਹੂਆ ॥ ਮੇਰੇ
੧੧੩ (ਅ) ਮੁ/ਹ ਕਾ ਬੋਲਣਾ ਕਹਣਾ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਮੇਰਾ ਵਾਕੁ ਸਬਦੁ ਹੈ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ਮਰਿ
ਜਨਮੇ ਜੂਨੀ ਫਿਰ ਆਵੈ ਜੇ ਗੁਰ ਜਾਣੈ ਦੂਆ ॥ ਕਰਮੁ ਕਰਤੂਤ ਬੇਲ ਬਿਸਥਾਰੀ
ਮਿਲਿਆ ਨ ਫਲ ਹੂਆ ॥ ੧੫ ॥ ਮੁਖਆਗਰ ਕਾ ਕਹਿਆ ਨ ਮਾਨੈ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖ
ਭਰਮ ਭੁਲਾਨਾ ॥ ਸਬਦੁ ਨਿਰੰਤਰ ਜੋ ਜਨ ਖੋਜੈ ਸਾਚੈ ਸਬਦੁ ਸਮਾਨਾ ॥ ੧੬ ॥ ਉਦੇ[3]
ਬਿਹੰਗਮ ਚੀਟੀ ਕਾ ਪਗੁ ਹਸਤ ਉਪਰ ਅਸਵਾਰੀ ਜਾ ਕੇ ਕਰਮੁ ਨ ਧਰਮ ਨ ਮਾਇਆ
ਮਾਖੀ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਆਠਿ ਪਹਰਿ ਲਿਵਤਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਭਗ ਤੇ ਨਿਕਸਿਆ ਸੋ
ਸਭੁ ਬਿਨਸਿਆ ਪਗ ਬੇੜੀ ਪਗ ਬੰਧ ॥ ਭਏ ਗੁਸਾਈ ਸੁਆਗ ਮਹਿ ਦੀਪਕ ਜਲੈ
ਬਿਹੰਗ ॥ ਕੋਕਲ[4] ਅੰਬ ਪਰੀਤ ਜਿਉ ਉਤ ਅਉਸਰ ਲਾਗਾ ਰੰਗੁ ॥ ੧੮ ॥ ਤੂਟੀ
ਤੰਤ ਰਬਾਬੁ ਕੀ ਬਹੁੜਿ ਨ ਵਾਜਾ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਐਸੇ ਸੁਆਗ ਮਹਿ ਕਿਸੈ
੧੧੪ (ੳ) ਮਿਲਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ੧੯ ॥ ਬਾਬਾ ਪ/ਹਲਾ ਮਹਿਲੁ ਹੈ ਸੋ ਨਾਵਾ ਪ੍ਰਗਟਿਉ ਆਇ ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੈ ਨਾਨਕਾ ਤਿਸਨੋ ਦੇਇ ਬੁਝਾਇ ॥ ੨੦ ॥ ਫੇਰ ਅਜਿਤੇ ਅਰਦਾਸ
ਕੀਤੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਕਛੁ ਖਾਦਾ ਪੀਦਾ ਹਹਿ ॥ ਤਾ ਬੋਲਣਾ ਹੂਆ ਬਚਾ ਜਿਥੈ
ਗੁਰੂ ਕਾ ਆਸਣੁ ਹੈ ਉਥੈ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ਆਪਾ ਮੰਪੇ
ਘਰੁ ਕਰੇ ਨਾ ਕਛੁ ਪੀਏ ਨ ਖਾਇ ॥ ਨੀਚਾ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਹੈ
ਬਿਲਾਇ ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਆਗੀ[5] ਸੁਆਗੁ ਰਚਾਇਸੀ ਫੀਟੇ ਸਗਲ ਜਹਾਨ ॥ ਨਾਨਕੁ
ਗੁਰਮੁਖੁ ਉਬਰੇ ਕੋ ਸਬਦੁ ਰਤਾ ਮਨ ਗਿਆਨ ॥ ੨੨ ॥ ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਰਹਰਾਮ ਹੈ
ਅੰਤਰਿ ਦੇਖੈ ਟੋਹਿ ॥ ਸੁਆਗੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਹੋਇਆ ਨਾਹਿ ਮਿਲਾਵੈ ਤੋਹਿ ॥ ੨੩ ॥
ਫਿਰ ਅਜਿਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਕਛੁ ਫਿਰ ਇਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਉਧਾਰੁ
੧੧੪ (ਅ) ਹੋਵੈਗਾ ਕਿ ਨਾ ॥ ਤਾ ਫਿ/ਰ ਬੋਲਣਾ ਹੂਆ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ਲਾਖ ਕਰੋੜੀ ਛਿਨਵੈ
ਬੀਸ ਕਰੋੜੀ ਜੀਉ ॥ ਤਾ ਕਉ ਨਰਕ ਭੁੰਚਾਈਐ ਲਾਗੇ ਅੰਕ ਕਾ ਸੀਉ ॥ ੨੪ ॥
ਹੁਕਮੁ ਹੋਆ ਧਰਮੁ ਰਾਇ ਕਉ ਕਾਢਹੁ ਨਰਕ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਏਨਾ ਜੀਆ ਸਤਿਗੁਰ
ਨਹੀ ਭੇਟਿਆ ਕਰਹਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ਕੀ ਆਸ ॥ ੨੫ ॥ ਤਾ ਕਉ [6]'ਖੇਲੁ ਖਿਲਾਈਐ'
ਏਹ ਦਾਣੇ ਪਾਣੀ ਕਾ ਜੀਉ ॥ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਮੋਹਣੀ ਤਾ ਸਿਉ ਲਾਗੈ ਲੀਉ[5] ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਆਸ ਨ ਪੂਰੀਆ ਫਿਰ ਨਰਕ ਸਿਧਾਰਹਿਗੇ ਜੀਉ ॥ ੨੬ ॥ ਭਗਤਾ
ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਭਈ ਲਾਹਾ ਲੇਹੁ ਅਮੋਲੁ ॥ ਆਏ ਜਗ ਮਹਿ ਸਾਧ ਜਨ ਨਾਮੁ

---

[1]ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਧਰਮ-ਮਰਯਾਦਾ; ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਉਪਰ ਆਏ ਪਾਠ ਵਿਚ 'ਸ਼ਰੀਅਤਿ' ਦੀ ਥਾਂ ਪਦ 'ਸਲਾਹਹਿ' ਆਇਆ ਹੈ। [2]ਕਪੜਾ; ਸਰੀਰ। [3]ਗੰ. ਸਿੰ. ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਉਡੇ' ਹੈ। [4]ਕੋਇਲ। [5]ਸੁਆਂਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [6]ਗੰ. ਸਿੰ. ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਲੇਖ ਲਿਖਾਈਐ' ਹੈ। [7]ਲਿਵ।

ਅਜਾਚੀ ਤੇਲੁ ॥ ੨੭ ॥ ਦੀਵਾ ਸਬਦੁ ਜਲਾਇਆ ਖਰਪੇ ਖਰਪੇ ਬੰਧ ॥ ਗੁਰੂ
ਸਬਦੁ ਤੇ ਬੀਛੜੇ ਕੂੜ ਕਮਾਵਹਿ ਅੰਧ ॥੨੮ ॥ ਕਾਮ ਕਸਉਟੀ ਹਥਿ ਕਰਿ ਸੰਗਿ / ੧੧੫ (ੳ)
ਤ੍ਰਿਆ ਸਿਉ ਮੋਹੁ ॥ ਨਾਨਕ ਕੂਕ ਸੁਣਾਇਆ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭ ਉਹ ॥ ੨੯ ॥ ਫੇਰ
ਅਜਿਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਛਿਨਵੈ ਕਰੋੜੀ ਕਾ ਬੀਜੁ ਜਿਥੋ ਕਢਿਆ ਸਾ
ਤਿਥਾਉ ਪਾਇਆ ॥ ਤੇਰਾ ਸਬਦੁ ਸਾਖੀ ਪੜਦੇ ਸੇ ਗਾਵਦੇ ਸੁਣਦੇ ਸੇ ਕਛੁ ਇਨਾ ਹਥਿ
ਆਇਆ ਕਿ ਨਾ ॥ ਤਾ ਬੋਲਿਣਾ ਹੂਆ ॥ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਹੈ ਬਬੇਕੁ ਏਕੁ ਨਹੀ ਦੀਸੈ
ਦੀਸੈ ਕਪਟ ਭਗਤਿ ॥ ਰਾਗੁ ਪਾਇ ਰਾਗਨੀ ਗਾਵਹਿ ਕਿਸੈ ਨ ਆਵੈ ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ॥
ਸਰਮੁ ਪਾਹ ਅੰਤਰਿ ਲੈ ਧਾਰੇ ਜੀਵਨ ਕੀ ਇਹਿ ਗਤਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਪ੍ਰਭ ਅਗਮ
ਅਗੋਚਰ ਪਹੁਚੈ ਕਵਨਿ ਸਕਤੁ ॥ ੩੦ ॥ ਤਾ ਬੋਲਣਾ ਹੂਆ ਬਚਾ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੰਜੀਆ
ਪਾਇ ਬਹਨਿਗੇ ਪਰੁ ਜੀਆ ਕੇ ਬਾਬੁ ਏਹੁ ਹੋਣੀ ਹੈ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ॥ ਪਦ ਨਿਰਬਾਣ
ਭਏ ਬਿਹੰਗਮ ਦੇਖ ਦੇਖ ਬਿਗ/ਸਾਈ ॥ ਬਾਧੇ ਮੋ ਮਾਇਆ ਕੀ ਫਾਧੀ ਰਖੇ ਗੁਰ ਗੁਰ- ੧੧੫ (ਅ)
ਹਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਚਕਨਾ ਚੂਰ ਕਰੇ ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਲੇਖੁ ਨ ਮੇਟਿਆ ਜਾਈ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨਾ
ਸਿਫਤ ਸਰੀਅਤਿ ਸਚੈ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਧੁੰਧੂਕਾਰ ਵਰਤੇ ਅਲਹੁ ਅਗਮ
ਖੁਦਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਸਚੈ ਪਾਤਿਸਹ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਆਖੀਦਾ ਕਛੁ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ
ਫਲ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬੋਲਣਾ ਹੂਆ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ॥ ਉਪਜੀ ਪ੍ਰੀਤ ਰੀਤ ਮਨਿ
ਉਪਜੀ ਭਏ ਦਿਆਲ ਗੁਸਾਈ ॥ ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ ਮਹਿ ਸਾਗਰੁ ਜਲ ਉਪਜੇ
ਜਲਹਿ ਸਮਾਈ ॥ ੩੩ ॥ ਤੂਟੇ ਪੰਖ ਪਾਤਿ ਜਿਉ ਤੂਟੈ ਤੂਟੈ ਤਰਵਰ ਡਾਲੀ ॥ ਕਹੁ
ਨਾਨਕੁ ਜਦਿ ਜੁਗੁ ਉਲਟਾਨਾ ਸਾਧੁ ਭਏ ਸੁਆਲੀ ॥ ੩੪ ॥ ਪਰੁ ਬਚਾ ਇਨਾ ਜੀਆ
ਦਾ ਆਵਾਗਉਣੁ ਨਾਹੀ ਮਿਟਦਾ ॥ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ॥ ਐਸਾ ਪਾਸਾ / ਢਾਲਸੀ ੧੧੬ (ੳ)
ਦਰ ਦੀਵਾਨ ਅਭਗ ॥ ਨਉ ਤਨ ਜਾਮੇ ਪਹਰ ਕੇ ਭਏ ਅਲਖ ਅਲਗੁ ॥ ੩੫ ॥
ਇਕੁ ਕਚੇ ਇਕ ਪਕਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥ ਤੂਟਣਿ ਸੋਈ ਨਾਨਕਾ ਜਿ ਤੋੜੈ
ਆਪਿ ਦਇਆਲ ॥ ੩੬ ॥ 'ਪਲੁ ਉਪਜੈ ਪਲ' ਖਿਸੈ ਤਾ ਕੇ ਰੋਮ ਰੋਮ
ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਭੇਜੇ ਆਏ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਮਤੁ ਕੋ ਹੋਵੈ ਤੁਮਰਾ ਦਾਸੁ ॥ ੩੭ ॥
ਪਾਹਿ ਲਗਾਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੰਗ ਚਲੂਲੇ ਜਗਿ ॥ ਨਾਨਕੁ ਪਕੜੀ ਓਟ ਜਨ
ਨਾ ਪੋਹੇ ਜਮੁ ਮਗ ॥੩੮॥ ਤਾ ਅਜਿਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੇਰਾ ਬੋਲਣਾ
ਹੂਆ ॥ ਸਾਧੂ ਕੀ ਉਟ ਪਕੜੀ ਤੇ ਜਮੁ ਕੀ ਤ੍ਰਾਸ ਦੂਰ ਹੋਈ ॥ ਫੇਰ ਬੋਲਣਾ ਹੂਆ ॥
ਜਿ ਏਉ ਸਾਧੂ ਹੈ ਜੋ ਸਾਧ ਕੇ ਕਹੇ ਉਪਰ ਚਲੈ ਕਾਮ ਤੈ ਰਹਤ ਹੋਇ ਝੂਠ ਨ ਬੋਲੇ ਪਰ
ਨਿੰਦਾ ਨ ਕਰੈ ॥ ਤਾ ਸਾਧੂ ਅਪਨਾ ਬਚਨੁ ਖੁਸਿ ਲੇਦਾ ਨਾਹੀ ॥/॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਅਮਰ ੧੧੬ (ਅ)
ਬਚਨ ਗੁਰਦੇਵ ਕੇ ਜਿਹ ਜਨ ਰਿਦੇ ਸਮਾਹਿ ॥ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਹਰਿ ਮਾਲ ਧਨ ਜੁਗਾ
ਜੁਗੰਤਰਿ ਖਾਹਿ ॥੩੯॥ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਖੁਸੀ ਕਰਣੀ ਗਲਾ ਬਹੁਤੁ ਕੀਤੀਆ ਹੈਨ ॥
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਏਹ ਗਲਾ ਨਾਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਹੈ ਜੋ ਜੀਆ ਕਰਿ ਕੇ ਪੜੈ ਸੁਣੈਗਾ
ਸੋ ਮੁਕਤਾ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਫੇਰ ਨਾਹੀ ਇਸੁ ਬਾਤ ਵਿਚ ॥ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ॥ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ॥
॥ਵਾਹੁਗੁਰੁ ॥ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ ੨੭ ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

---

[1]ਗੰ. ਸਿੰ. ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਲ ਉਪਜੈ ਨਹ ਬਲ' ਹੈ।

੧੧੭ (ੳ) **ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਗਇਆ** ॥/ਤਬ ਸਿਵਰਾਤਿ ਆਈ ਤਬ ਸਿਧਾ ਕਾ ਮੇਲਾ ਅਚਲ
ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲਿ ਉਠਿਆ ॥ ਜਿ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਚਉਰਾਸੀ ਸਿਧਾ
ਕਾ ਮੇਲਾ ਹੈ ॥ ਅਚਲ ਚਲਹੁ ਸਿਧਾ ਨਾਲਿ ਗੋਸਟ ਕਰਹੁ ॥ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਭਲਾ
ਹੋਵੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਆਇਆ ॥ ਅਗੇ ਭਗਤੀਏ ਭਗਤਿ ਕਰਦੇ ਸੇ ॥ ਉਨਾ
ਦਾ ਲੋਟਾ ਕਿਨੈ ਛਪਾਇ ਘਤਿਆ ਸੀ ॥ ਏਥੇ ਸਾ ਲੋਟਾ ਏਥੇ ਸਾ ਲੋਟਾ ਪਏ ਕਰਨਿ ॥ ਤਾ
ਬਾਬੇ ਦੇ ਚੇਲੇ ਦੇ ਮੁਹਹੁ ਨਿਕਲਿ ਗਇਆ ਜਿ ਤੁਸੀ ਸਿਧ ਏਵੇ ਅਖਾਇਦੇ ਹਹੁ ਜਿ ਲੋਟਾ
ਭੀ ਨਾਹੀ ਲਹਿ ਹੰਘਦੇ[1] ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਸਿਧੀ ਆਖਿਆ ਜਿ ਅਸੀ ਤਾ ਨਾਹੀ ਲਹਿ
ਸੰਘਦੇ ਪਰੁ ਨਾਨਕੁ ਪੰਥੀਹਉ ਤੁਸੀ ਹੀ ਲਹਿ ਦੇਹੁ ॥ ਉਹ ਬਾਬੇ ਦਾ ਸਿਖੁ ਬਾਬੇ ਦੀ
੧੧੭ (ਅ) ਤਰਫ ਝਾਕਿਆ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ ਵੇਖ ਬਚਾ ਦੇਖ ਦੇਹ ਗਡਵਾ ॥/

ਚਿਤ੍ਰ ੨੭
ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਇਕ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੁਝ ਸਿੱਧ ਬੈਠੇ ਹਨ।
ਕੋਲ ਹੀ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਹਨ;
ਗੋਸਟ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ।

੧੧੮ (ੳ) /ਉਹੁ ਜਿ ਪਇਆ ਜਿਥੈ ਧਰਿਆ ਸਾ ਲੋਟਾ ਉਥਉ ਉਨਿ ਗਡਵਾ ਆਣ ਦਿਤਾ ॥
ਸਿਧ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਗਏ ॥ ਤਾ ਭਾਗਰ[2]ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਨਾਨੁਕ ਘਿਉ ਸਾ ਪਰੁ ਫੁਲੁ
ਸੜ ਗਇਅ ਉਸੁ ॥ ਵਿਗੜ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਭਾਗਰ ਨਾਥ ਤੇਰੀ
ਮਾਉ[3] ਕੁਚਜੀ ਸੀ ਜਿਸੁ ਥਾਵਹੁ ਫੁਲੁ ਸੜਿ ਗਇਆ ॥ ਭਾਡਾ ਹਛਾ ਕਰਿ ਨ ਜਾਤੋਨੁ ॥
ਤਾ ਘਿਉ ਦਾ ਫੁਲੁ ਸੜਿ ਗਇਆ ॥ ਜੇ ਸੰਜਮ[4] ਕਰਹੁ ਤਾ ਘਿਉ ਸਵਾਰਹੁ ॥ ਸੰਜਮ
ਬਾਝਹੁ ਘਿਉ ਸੜੇ ਕਿ ਨਾ ॥ ਤਾ ਭਾਗਰ ਨਾਥੁ ਆਖਿਆ ਜਿ ਨਿਕਾਲਿਆ ਚਾਹੀਐ ਘਿਉ
ਜਿ ਨਿਕਾਲੇ ਸੋ ਕਿਸੁ ਸੰਜਮਿ ਨਿਕਾਲੇ ॥ ਮਖਣ ਕਉ ਮਧਾਣਾ ਚਾਹੀਐ ਨੇਤ੍ਰੇ ਕੇ ਸਾਥਿ
ਲਕੜੀ ਕੀ ਈਟੀ ਚਾਹੀਐ ॥ ਮਥਨਿਹਾਰਾ ਚਾਹੀਐ ॥ ਮਥਨਿਹਾਰਾ ਮਨੁਖੁ ਮਥੇ ਸੋ ਕਿਤ
੧੧੮ (ਅ) ਸੰਜਮਿ ਮਥੇ ॥/[5] ਇਹੁ ਮਨੁ ਈਟੀ ਹਾਥਿ ਕਰੈ ਫੁਨ ਨੇਤ੍ਰੀ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ॥ ਰਸਨਾ
ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਤਬ ਮਥੀਅਲੈ ਇਤ ਬਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵੈ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ ॥ ਈਟੀ
ਕੀ ਨਿਆਈ ਮਨੁ ਪਕੜ ਰਾਖੈ ਹਥਿ ਮਹਿ ਲਿਆਵੈ ਛੁਟਕਣੇ ਨ ਦੇਇ ॥ ਨੇਤ੍ਰਾ ਕੀ
ਨਿਆਈ ਜਸੁ ਸੁਨੇ . . . ਨੇਤ੍ਰਾ ਕਾ ਕਰੈ ॥ ਇਨਹੁ ਨੇਤ੍ਰਹੁ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ॥ ਮਾਧਾਣੀ
ਕੀ ਨਿਆਈ ਜਿਹਵਾ ਕਰੈ ਮਟਕੀ ਕੀ ਨਿਆਈ ਮੁਖੁ ਕਰੈ ਅਰੁ ਜਿਹਵਾ[6] ਮਾਧਾਣੀ ਕੀ
ਨਿਆਈ ਫੇਰਦਾ ਰਹੈ ॥ ਫੇਰੇ ਕਿਸੁ ਵਸਤੁ ਪਰ ॥ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ
ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਦਿਨੁ ਰੈਨ[7] ਕਰਤਾ ਰਹੈ ॥ ਤਉ ਇਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
ਨਿਕਸੈ ਜਿਉ ਉਤ ਸੰਜਮੁ ਮਖਣੁ ਦਹੀ ਤੇ ਨਿਕਸਿਆ ॥ ਤਿਉ ਇਸ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ
ਨਿਕਸਿਆ ॥ ਇਤ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਦਿ ਇਤਨੇ ਸੰਜਮਿ ਹੋਹਿ ਤਉ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿਆ
੧੧੯ (ੳ) ਜਾਇ ॥ ਪ੍ਰਾ/ਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਨਾਤਰ[8] ਨ ਹੋਇ ॥ ਜੇ ਸਿਮਰਨੁ ਬੈਠਾ ਕਰੈ ਮਨੁ ਚਲਿ ੍ਨ

[1]ਸੰਘਦੇ, ਸਕਦੇ। [2]ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ 'ਭੰਗਰ' ਹੈ। [3]ਮਾਂ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ। [4]ਵਿਧੀ। [5]ਇਹ ਤੁਕ ਰਾਗ ਸੂਹੀ, ਮਹਲਾ ੧, ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ਵਿਚੋਂ ਹੈ। ਪੂਰਾ ਸ਼ਬਦ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। [6]ਜੀਭ, ਰਸਨਾਂ। [7]ਰਾਤ। [8]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।

ਜਾਇ ਈਟੀ ਕੀ ਨਿਆਈ ਪਕੜਿ ਰਾਖੈ ਨੇਤ੍ਰੀ ਨੀਦ ਨ ਆਵ ॥ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਤੀ ਜਿਹਵਾ
ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਤੀ ਪੜਤੀ ਰਹੈ ਤਉ ਮਖਣੁ ਨਿਕਸੈ ਇਤ ਸੰਜਮੁ ਕਰਕੈ ॥
ਬਾਬੇ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਵਿਚ ਸਬਦੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ॥ ਰਾਗ ਸੂਹੀ ॥ [1]ਭਾਡਾ ਧੋਇ ਬੈਸ
ਧੂਪ ਦੇਵਹੁ ਤਉ ਦੂਧੈ ਕਉ ਜਾਵਹੁ ॥ ਦੂਧ ਕਰਮੁ ਫੁਨਿ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇਣੁ ਹੋਇ ਨਿਰਾਸੁ
ਜਮਾਵਹੁ ॥੧॥ [2]ਮੇਰੇ ਜੀਆ ਜਪਹੁ[2] ਤ ਏਕੋ ਨਾਮਾ ॥ ਅਵਰ ਨਿਰਾਫਲ ਕਾਮਾ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਏਹ ਮਨੁ ਈਟੀ ਹਾਥਿ [3]ਕਰੇ ਵਹੁ ਨੇਤ੍ਰੀ[3] ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ॥ ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ[4]
ਜਪੈ[5] ਤਦਿ[6] ਮਥੀਐ ਇਤ[7] ਬਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਵੈ[8] ॥ ੨ ॥ [9]ਇਹ ਮਨੁ ਸੰਪਟੁ[9]
ਸਤਿਸਰਿ ਨਾਵਨੁ ਭਾਵਣੁ ਪਾਤੀ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰੈ ॥ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਾਨ ਸੇਵਕੁ ਜੇ ਸੇਵੇ ਇ/ਤ[10] ੧੧੯ (ਅ)
ਬਿਧ ਸਾਹਿਬ ਰਮਤ[11] ਰਹੈ ॥ ੩ ॥ ਕੇਤੇ[12] ਕਹੈ ਕਹੇ ਕਹਿ ਜਾਵਹਿ ਤਮੁ ਜਿਰ
ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਭਗਤਿਹੀਣ ਨਾਨਕੁ ਜਨ ਜੰਪੈ ਹਉ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚਾ ਸੋਈ ॥ ੪ ॥
ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ ॥ ਏਹੁ ਜੋ ਮਾਨੁਖੁ ਠਾਕੁਰੁ ਪੂਜਤਾ ਅਰੁ ਪੂਜਾ ਸਾਲਗਿਰਾਮ[13] ਕੀ
ਕਰਤੇ ਹੈ ॥ ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ ਲਿਆ ਸੰਪਟ ਮਹਿ ਰਾਖਿਆ ਅਰੁ ਨਾਵਾਇਆ ਬੈਠਾਇਆ॥
ਅਰੁ ਆਗੈ ਪਾਤੀ[14] ਫੂਲ ਚੜਾਏ ॥ ਇਸ ਤੇ ਠਾਕਰੁ ਪਾਇਆ ਚਾਹਤੇ ਹੈ । ਧੰਨੇ ਅਰੁ
ਨਾਮੇ ਕੀ ਨਿਆਈ ॥ ਜੋ ਉਨਹੁ ਭੀ ਇਸ ਹੀ ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ ਤੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥ ਹਮ ਭੀ
ਪਾਵਹਿ ॥ ਉਨਾ ਤਉ ਏਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ਥਾ । ਅਰੁ ਏਹੁ ਜੋ ਹੈ ਸੰਸਾਰੁ ਜੁਗ
ਜੀਵਨ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਪਾਵਤੇ ਹੈ ॥ ਜਿ ਨਾਹੀ ਪਾਵਤੇ ਸੋ ਕਿਉ ਨਾਹਾਂ ਪਾਵਤੇ ਕਹੈ ਉਇ
ਸੰਜਮਿ ਨਾਹੀ ਜਿਤ ਸੰਜਮ ਉਨਾ ਪਾਇਆ ਥਾ ॥ ਕਹੈ ਉਹੁ ਸੰਜਮੁ ਕ/ਉਣੁ ਹੈ ਜਿਤ ੧੨੦ (ੲ)
ਉਨਾ ਪਾਇਆ ਥਾ ॥ ਕਹੈ ਏਹ ਸੰਜਮਿ ਹੈ ॥ ਮਨੁ ਸੰਪਟੁ ਕਰੈ ਇਸ ਮਹਿ ਚਾਕਰੁ
ਰਾਖੈ ਸਤਿ ਕੇ ਘਰਿ ਰਹੈ ਸਚੁ ਬੋਲੇ ਇਸੁ ਸਤਿ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਇਸਨਾਨ ਕਰੈ ਅਰੁ ਜਿ
ਪਾਤੀ ਫੂਲ ਚੜਾਵਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਪਾਤੀ ਕੀ ਠਉਰ ਭਾਵਣੀ ਭਲੀ ਕਰੈ ॥ ਏਹ ਪਾਤੀ
ਚੜਾਵੈ [॥] ਤਬ ਪੂਜਾ ਜਿ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸੁ ਏਹੁ ਅਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਪ੍ਰੇਮ ਅਰਪੈ
ਏਹੀ ਪ੍ਰਾਨ ਪੂਜਾ ਚੜਾਵੈ ॥ ਤਉ ਜੋ ਸਰਬ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਸੋ ਇਸ ਆਗੈ ਅਧੀਨੁ ਹੋਵੈ ਸਦਾ
ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੰਗੀ ਸਹਾਈ ਹੋਵੈ ॥ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕਹੁ ਜਿ ਤੁਮ ਅਵਰ ਨਾਮੁ ਬਿਨ ਸਿਮਰਤੇ ਹੋ
ਸੋ ਸਭੁ ਬਾਦਿ ਹੈ ॥ ਇਕੋ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹੁ ॥ ਅਵਰ ਜੋ ਕਰਮ ਹੈ ਸੋ ਸਭ ਬਿਰਥੇ ਬਿਨਾ
ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਤੇ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਭੰਗਰ ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ [॥] ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ ਫਿਟੁ ਵੇ ਨਾਨਕੁ
ਵੇਦੀ [15]ਖੇਦੀ[ਅ][15] ਹੈ ॥ ਜਿ ਕੋਈ ਫੇਰ ਹੰਘਦਾ / ਹੈ ਸੋ ਫੇਰਹੁ ॥ ਗੋਇ[16] ਮਾਰਿ ਲੈ ੧੨੦ (ਅ)
ਗਇਆ ॥ ਜਿ ਕੋਈ ਸਿਧ ਸਾਧਕੁ ਜੋਗੀ ਡਿਗੰਬਰ ਜਿ ਕੋਈ ਨਾਥੁ ਪੰਥੀ ਬਾਰਹੁ
ਪੰਥੁ ਨਵ ਨਾਥ ਛਿਆ ਜਤੀਆ ਵਿਚਹੁ [ਫੇਰ ਹੰਘਦੇ ਹੋ] ਤਾ ਫੇਰਹੁ ॥ ਨਾਨਕ

---

[1]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੭੨੮ ਉਤੇ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : [2]ਜਪਹੁ, [3]ਕਰਹੁ ਫੁਨਿ ਨੇਤ੍ਰਉ, [4]ਨਾਮੁ, [5]ਜਪਹੁ, [6]ਤਬ, [7]ਇਨ, [8]ਪਾਵਹੁ, [9]ਮਨੁ ਸੰਪਟੁ ਜਿਤੁ, [10]ਇਨ, [11]ਰਵਤੁ, [12]ਕਹਦੇ ।
[13]ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਕੋਲੋਂ ਗੰਡਕੀ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਗੋਲ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਚਿੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, [14]ਪੱਤੇ ।
[15]ਖੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ (?); ਸੁਧਾਈ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ । [16]ਗੇਂਦ; ਗੇਂਦ ਦੀ ਕਿਸੇ ਖੇਡ ਵਿਚ ਗੇਂਦ ਖੋਹ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ।

ਵੇਦੀ ਖੇਦੀ[ਆ] ਹੈ ॥ ਜੇ ਕੋਈ ਫੇਰ ਹੰਘਦਾ ਨਾਹੀ ਤਾ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਤਬ ਭੰਗਰ
ਨਾਥੁ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਨਾਲਿ ਚਉਰਾਸੀ ਸਿਧੀ ਨਵੀ ਨਾਥੀ ਛਿਈ ਜਤੀ ਗੁਪਤੀ ਪਰਗਟੀ
ਖੇਚਰੀ[1] ਭੂਚਰੀ[2] ਬਾਵੰਜੀ ਬੀਰੀ ਚਉਸਠ ਜੋਗਨਾਂ ਘੁਮਾ[3] ਖਾਧਾ ॥ ਘੁਮਾ ਖਾਇ
ਕਰਿ ਸਿਰੀ ਪਰਮੇਸਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਪਾਸਿ ਆਏ ॥ ਸਿਧਾ ਦੇ ਆਖੇ ਤੇ ਆਇ
ਮਿਲਦੇ ਹੈਨਿ [॥] ਸਿਧ ਗੋਸਟ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਲਿ [॥] ਹਥੀਆਰੁ
ਗਿਆਨ ਕੇ ਸਮਾਲਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਜੋਗੁ ਉਪਰ ਲੜਾਈ ਹੋਤੀ ਹੈ ॥ ਜੋਗ ਕੇ ਹਥੀਆਰ
੧੨੧ (ੳ) ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਲੀਏ ਹੈ ॥ ਸੂਰਾ ਹੋਇ ਸੋ ਜਿਣ ਨਿਕਲੇ ॥/ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਸਾਥਿ ਹਥੀਆਰ
ਪਕੜਦੇ ਹੈਨ ਸਿਧ ਕੈਸੇ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸੂਰਾ ਕੇ ਸਿਧ ਸੂਰੇ ॥ ਪ੍ਰਥਮੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ
ਬਲ ਲਗੇ ਵਿਖਾਲਣਿ [॥] ਕੋਈ ਕਚੀ ਕੰਧ ਦਉੜਾਏ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਉਪਰ ਖੜਾ ਵਾਉ
ਨਾਲਿ ਖੜਾ ਰਹੈ ਚਲਿਆ ਜਾਇ ॥ ਕੋਈ ਮਿਰਗਾਣੀ[4] ਉਪਰ ਘਤਿ ਬਹੈ ਕੋਈ ਮਿਰਗਾਣੀ
ਚੜਿ ਉਡੈ ਕੋਈ ਤਾਰੇ ਤੋੜੇ ॥ ਅਪੁਣਾ ਅਪੁਣਾ ਬਲਿ ਲਗੇ ਵੇਖਾਲਣਿ ॥ ਤਾ ਫਿਰ
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ [5]ਸਾਥਿ ਸਵਹੇ[5] ਹੋਏ ॥ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਤੂੰ ਅਸਾਨੂੰ ਕਿਛੁ ਵੇਖਾਲ ॥ ਤਾ ਫਿਰ
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਵੇਖਾਲਣਿ ਨੂੰ ਤੁਸੀ ਹੀ ਹੋਏ ਹੋ ਅਸੀ ਗਰੀਬ ਹਾ ॥ ਪਰੁ
ਤੁਸੀ ਛਪਹੁ ਮੈ ਢੂਢ ਕਢਾ ਕੈ[6] ਮੈ ਛਪਦਾ ਹਾ ਤੁਸੀ ਢੂਢ ਕਢਹੁ ॥ ਪਹਿਲੋ ਸਿਧ
੧੨੧ (ਅ) ਛਪੈ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੰਤਰਿ ਧਿਆਨੁ ਹੋਇ ਕੈ ਕੋਈ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਤਾਲ ਤੇ / ਕੋਈ
ਪੂਰਬੁ ਤੇ ਕੋਈ ਪਸਚਮ ਤੇ ਕੋਈ ਉਤਰ ਤੇ ਕੋਈ ਦਛਣਿ ਤੇ ਜਿਥੈ ਜਿਥੈ ਛਪੈ ਆਹੇ
ਚੋਟੀਅਹੁ ਪਕੜਿ ਆਣਿ ਖੜੇ ਕੀਤੇ [॥] ਬਲੁ ਉਨਾ ਦਾ ਹੀਣੁ[7] ਹੋਇ ਗਇਆ ॥
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਹੁਣਿ ਮੈ ਛਪਦਾ ਅਸਾ[8] ਤੁਸੀ ਢੂਢਹੁ ॥ ਜੇ ਤੁਸਾ ਲਧਾ ਤਾ ਅਤਿ
ਭਲਾ ਨਾਤਰ ਟਕਾ ਇਕੁ ਅਰਦਾਸੁ ਰਖਿ ਕੈ ਮਥਾ ਟੇਕਣਾ ਮੇਰਾ ਵਦਨੁ ਹੈ ਮੈ ਆਇ
ਖੜਾ ਹੋਵਾਂਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਚਹੁ ਚੀਜਾ ਦਾ ਜੁ ਇਸ ਕਾ ਖਮੀਰੁ ਹੈ। [9]ਖਾਕ ਬਾਦ
ਆਬ ਆਤਸ[9] ॥ ਚਉਹਾ ਚੀਜਾ ਵਿਚ ਸਮਾਇ ਗਇਆ ॥ ਉਹੁ ਸਿਧ ਆਪਣੇ ਜੋਹਾ
ਬਹੁਤੇਰੇ ਉਭ[10] ਪਤਾਲ ਅਕਾਸ ਤ੍ਰਿਹ ਲੋਆ ਵਿਚ ਸਿਰ ਮਾਰਿ ਰਹੈ ਲਭਿ ਨ ਸਕਿਉ
ਨੇ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਟਕਾ ਇਕੁ ਅਰਦਾਸੁ ਰਖਿ ਕੈ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪੁ
੧੨੨ (ੳ) ਆਇ ਹਾਜਰੁ ਹੋਇਆ ॥/ ਸਲੋਕੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ॥ ਸਲੋਕ ॥ [11]ਪਹਿਰਾ ਅਗਨਿ
ਹਿਵੈ ਘਰੁ ਬਾਧਾ ਭੋਜਨੁ ਸਾਰ ਕਰਾਈ ॥ ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਪਾਣੀ ਕਰਿ ਪੀਵਾ ਧਰਤੀ
ਹਕ[12] ਚਲਾਈ ॥ ਧਰਿ ਤਾਰਾਜੂ[13] ਅੰਬਰੁ ਤੋਲੀ ਪਿਛੈ ਟੰਕੁ ਚੜਾਈ ॥ ਏਵਡ ਵਧਾ
ਮਾਵਾ ਨਾਹੀ ਸਭਸੈ ਨਥ ਚਲਾਈ ॥ ਏਤਾ ਤਾਣੁ ਜਰੀ[14] ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਕਰੀ ਭਿ ਆਖਿ
ਕਰਾਈ ॥ ਜੇਵਡੁ ਸਾਹਿਬੁ ਤੇਵਡ ਦਾਤੀ [15]ਜਿਉ ਜਿਉ[15] ਕਰੇ ਰਜਾਈ ॥ ਨਾਨਕੁ
ਨਦਰਿ ਹੋਵੈ[16] ਜਿਸੁ ਉਪਰ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਵਡਿਆਈ ॥ ੧ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਸਿਧੀ ਆਖਿਆ
ਤੇਰੇ ਆਖੇ ਹੀ ਪਤੀਣੇ[17] [ਹਾਂ] ਪਰੁ ਅਸਾਨੂੰ ਜੋਗ ਦੀਆ ਖਬਰੀ ਦੇਹੁ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨੂ

---

[1]ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ, ਪੰਛੀ, ਦੇਵਤੇ, ਆਦਿ। [2]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਉੱਤੇ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ, [3]ਗੁੱਸਾ। [4]ਹਿਰਨ ਦੀ ਖਲ। [5]ਸਾਮ੍ਹਣੇ। [6]ਇਕੈ। [7]ਨਸ਼ਟ। [8]ਹਾਂ। [9]ਮਿੱਟੀ, ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਅੱਗ। [10]ਆਕਾਸ਼। [11]ਇਹ ਸਲੋਕ 'ਵਾਰ ਮਾਝ ਕੀ' ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੧੪੭ ਉਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: [12]ਹਾਕ, [13]ਤਾਰਾਜੀ, [14]ਹੋਵੈ, [15]ਦੇ ਦੇ, [16]ਕਰੇ। [17]ਯਕੀਨ ਆ ਗਇਆ ਹੈ।

ਤੂੰ ਕਿਉਕਰਿ ਮਿਲਿਆ ਹਹਿ ॥ ਅਸਾ ਨੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦਾ ਜਸੁ ਸੁਣਾਇ ॥ ਰਾਗ ਰਾਮ-
ਕਲੀ ਵਿਚ ਸਿਧ ਗੋਸਟ ਬਾਬੇ ਕੀਤੀ ॥ ਉਥੋ ਗੋਸਟ ਕਰਕੇ ਘਰਿ/ਆਇਆ ੧੨੨ (ਅ)
ਉਹ ਸਲੋਕੁ ਆਖ ਕੇ ਪਰੁ ਬਹੁਤੁ ਪਛਤਾਣਾ ॥ ਕਿਤਨੀ ਮੁਦਤ ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ
ਹੋਇਆ ਖੜਾ ਰਹਿਆ ॥ ਤਾ ਇਕੁ ਦਿਨ ਅਵਾਜ ਗੈਬ[1] ਥੀ ਆਈ ॥ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਤੂੰ
ਵਿਸਵਾਸੁ[2] ਮਤੁ ਕਰਿ ਕਾਈ ਮੈ ਬਾਣੀ ਸੋ ਮੈ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ਹਾ ਅਰੁ ਬੋਲਾਗਾ
ਤੂੰ ਵਿਸਵਾਸ ਮਤਿ ਕਰਿ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੨੮॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥
ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥/ ੧੨੩ (ੳ)

ਚਿਤ੍ਰ ੨੯
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਕੋਲ ਹੀ ਮਰਦ ਨਾ ਬੈਠਾ ਹੈ।

[ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ॥] / ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ੧੨੩ (ਅ)
ਬਾਣੀ ਆਈ ਨਾਨਕੁ ਤੂ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਆਉ ॥ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ
ਮੈ ਜਿ ਆਵਾ ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ ਤੁਧੁ ਮੈਨੂੰ ਇਤਨੀ ਪਹੁਚਿ ਨਾਹੀ ਦਿਤੀ ॥ ਮੈ ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ
ਆਵਾ ਆਇ ਨਹੀ ਸਕਤਾ ॥ ਫੇਰ ਬਾਣੀ ਆਈ ਤੂੰ ਅਖੀ ਮੀਟੁ ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਮੈ ਅਪਣੇ
ਪਾਸਿ ਲਈ ॥ ਬਾਬੇ ਅਖੀ ਮੀਟੀਆ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਮਹਲਿ ਜਾਇ ਖੜਾ ਕੀਤਾ
[॥] ਤਾ ਫੇਰ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਅਖੀ ਉਘਾੜ [॥] ਬਾਬੇ ਅਖੀ ਉਘਾੜੀਆ [॥]
ਦੇਖੇ ਤਾ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਬੈਠਾ ਹੈ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ॥ ਤਾ [ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ][3] ਵਾਹ ਵਾਹ ਵਾਹ
ਵਾਹ ਵਾਹ ਵਾਹ ਵਾਹ ਵਾਹ ਵਾਹ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਮੈ
ਤੈਨੂ ਭੇਜਿਆ ਸੁ ਨਾਮੁ ਲੈਣ ਕਉ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਲੈ ਸਕੈ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਕਿਆ ਹੈ ॥
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ਮਿਹਰਵਾ/ਨ ਉਹੁ ਮੁਖੁ ਉਹੁ ਜਿਹਬਾ ਨਾਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਵੇ ਦੀ ੧੨੪ (ੳ)
ਵਡਿਆਈ ਕਰ ਸਕਾ ॥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸਿਫਤੁ ਸਲਾਹ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਲੈ ਉਠਿਆ ॥
॥ ਰਾਗੁ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਵਿਚ ਸਬਦੁ ਕਹਿਆ ॥ ਰਾਗੁ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ॥ [4]ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ
ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਅਪਿਆਉ ॥ ਚੰਦੁ ਸੂਰਜ ਦੁਇ ਗੁਫੈ ਨ ਦੇਖੀ ਸੁਪਨੇ
ਸਉਣ ਨ ਠਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਤੇਰਾ ਕੇਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥੧ ॥ ਸਚਾ
ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਜ ਥਾਉ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਤੈ ਮੇਰੇ
ਨਾਵੈ ਦੀ ਕੀਮਤਿ ਕਛੁ ਨ ਪਾਈ ਕਛੂ ਨ ਸਲਾਹਿਉ ਕਛੁ ਨ ਆਖਿਉ ॥ ਬਾਬਾ
ਪਉੜੀ ਸਬਦੁ ਦੀ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣਿ ਆਖਣਾ ਜੇ ਭਾਵੈ ਤਾ ਕਰਹਿ
ਤਮਾਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਏ ਕਾਈ ਗਲਿ ਆਖ ਤੁਧੁ
ਭਾਵੈ ਤਾ ਉਹੁ ਗਲਿ ਖੁਸੀ ਆਵੈ ਮੈ ਕਿ/ਆ ਜਾਣਾ ਤੇਰੇ ਨਾਵੇ ਦੀ ਸਾਲਾਹ ਜੋ ਕਿਆ ੧੨੪ (ਅ)
ਹੈ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਏ ਦੀ ਮਤਿ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਆਖੀ ਤੈ ਮੇਰੀ ॥

[1]ਗੁਪਤ (ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ)। [2]ਚਿੰਤਾ। [3]ਸੁਧਾਈ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।
[4]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪਿੱਛੇ ਸਾਖੀ ੯ (ਗੋਸ਼ਟ ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ ਨਾਲ) ਵਿਚ ਵੀ ਚੁਕਿਆ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ਘ੮-ਘ੯)।

ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ॥ ਪੰਖੀ ਹੋਵਾ ਉਡਰਾ ਸੈ ਅਸਮਾਨੀ ਜਾਉ ॥ ਜਾਦਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਹੂ
ਨਾ ਕਛੁ ਪੀਆ ਨ ਖਾਉ ॥ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤੇਰੇ ਨਾਵੇ ਦੀ ਮੇਰੇ ਬੁਤੇ ਸਾਲਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾਦੀ
ਨਾਹੀ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਐਸਾ ਹੈ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਉਡੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਵੇ
ਦੀ ਕੀਮਤਿ ਪਉਦੀ ਹੈ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ॥ ਕੁਸਾ[1] ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੀਸਣਿ
ਪੀਸਾ ਪਾਇ ॥ ਅਗੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲੀਆ ਭਸਮ ਸੇਤੀ ਰਲਿ ਜਾਉ ॥ [ਭੀ ਤੇਰੀ
ਕੀਮਤਿ ਨ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥][2] ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਕੁਸੇ
ਕਟੀਏ ਮੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਪਉਦੀ ਹੈ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ॥ ਨਾਨਕੁ ਕਾਗਦ ਕੈ ਮਣਾ
੧੨੫ (ੳ) ਲਿਖ ਪੜਿਬੁਝਨਿ ਭਾਰ ॥ ਮਸੂ ਤੋਟ ਨ ਆਵਈ ਲਿਖਣ ਪਉਣੁ ਚਲਾਇ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ
ਕੀਮਤਿ ਨ ਪਵੈ ਤੇਰਾ ਕੇਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਤੁਧ ਨੂੰ
ਮੇਰਾ ਕਰਮੁ[3] ਹੈ ਮਿਹਰ ਦੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੁਧੁ ਕਰਮੁ ਕੀਤੇ ਹੈਨ ॥ ਜਾਹ ਮੇਰਾ ਕਰਮੁ ਸਾ
ਤੁਧੁ ਊਪਰ ਤਾ ਮੈ ਕਰਮੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥ ਨਾਨਕੁ ਗਲਾ ਹਰ ਕੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਰਮ ਸੋਈ
ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਐਸਾ ਕਰਿ ਜਾਤਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਜਾਹਿ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸੁ ਤੇਰਾ
ਨਾਉ ॥ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਜਗਤਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ॥ ਜਾਹਿ ਨਾਨਕੁ ਮੈ
ਤੇਰਾ ਏਕੁ ਪੰਥੁ ਕੀਆ ਕਲਿ ਕੈ ਬਿਖੈ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਗੁਰੂ ਕੀਆ ॥ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸਚਾ
ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਗੁਰੂ ॥ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ਮਿਹਰਵਾਨ ਏਹ ਬਾਤਿ ਮੈ ਸਹਿ
੧੨੫ (ਅ) ਨਾਹੀ ਸਕਤਾ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਤੂੰ ਅਪਣਿਆ ਸੇਵਕਾ ਦੀ ਰੇਣੁ[4] ਕਰਿ [॥] ਜਿ ਤੇਰੇ ਨਾਇ
ਰਚੇ ਹੈ ਤਿਨ ਕੀ ਮੈਨੂੰ ਪੈਰੀ ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜਾਹਿ ਤੇਰਾ ਪੰਥੁ ਚਲੈਗਾ ਉਨ ਕਾ ਕਹਣਾ
ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ॥ ਬੈਸਨੌ ਪੰਥ ਕੀ ਬੋਲੀ ਰਾਮੁ ਕਿਸਨ ॥ ਸੰਨਿਆਸ
ਪੰਥ ਕੀ ਬੋਲੀ ਇਨਮੋ ਨਰਾਇਣ ॥ ਜੋਗੀਸਰ ਕੀ ਬੋਲੀ ਆਦੇਸ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਕਉ ॥
ਮਹਮਦੀ ਕੀ ਬੋਲੀ ਸਲਾਮਾਲੇਕ ॥ ਤੂੰ ਨਾਨਕ ਹੈ ਤੇਰਾ ਪੰਥੁ ਚਲੈਗਾ । ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ
ਹੋਹਿਗੇ [॥] ਉਨ ਕੀ ਬੋਲੀ ਪੈਰੀ ਪਉਣਾ ਸਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੋਇਗਾ ॥ ਤੇਰੇ ਪੰਥ ਕਉ
ਹਉ ਬਖਸੇਗਾ ਮੇਰੀ ਭਗਤਿ ਦਿੜਾਵਣੀ ਧਰਮੁ ਦਿੜਾਵਣਾ ॥ ਬੈਸਨੋ ਕੀ ਰਾਮਸਾਲਾ ।
ਜੋਗੀ ਕਾ ਆਸਣੁ ॥ ਮਹਮਦੀਉ ਕੀ ਮਸੀਤ ॥ ਤੇਰੀ ਧਰਮਸਾਲ ਹੋਇਗੀ [॥] ਤੈ
ਵਸਤੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵਣੀਆ ਅਪਨੇ ਪੰਥੁ ਕਉ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ
੧੨੬ (ੳ) ਅਲੇਪੁ ਰਹਣਾ ॥ ਨਾਨਕਾ ਗਲਿ ਮੇਰੇ ਮਾਰਗੁ ਕੀ ਏਹੋ ਹੈ ਦੁਖਾਵਣਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ
ਧਰਮੁ ਮਹਿ ਰਹਣਾ ਬੁਰਾ ਕਿਸੈ ਕਾ ਚਿਤਵਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਅਪਨਾ ਆਪੁ [5]ਬੁਝਾਵਣਾ
ਲਖਾਵਣਾ[5] ਨਾਹੀ ॥ ਸਭ ਤੇ ਆਪ ਕਉ ਨੀਚੁ ਸਦਾਵਣਾ ॥ ਸਿਮਰਨੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ
ਕਰਨਾ ॥ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣਾ ਘਾਲਿ ਕਮਾਇ ਖਾਣਾ ਮੇਰੇ ਅਰਥੁ ਦੇਣਾ ਸਤਿਵਾਦੀ ਹੋਣਾ ॥
ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਨਾਹੀ ਝੂਠੀ ਭਗਤਿ ਹਉ ਰੀਝਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਸਚਿ ਕਉ ਮਾਨਤਾ ਹਉ ॥
ਕਪਟ[6] ਘਰਿ ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ ਬਿਖਿਆ ਸੰਚਣੀ[7] ਨਾਹੀ ਆਇਆ ਚਲਾਇਆ [॥] ਏਕ
ਮੇਰੀ ਟੇਕ ਰਖਣੀ ਅਵਰ ਟੇਕ ਦੂਰ ਕਰਣੀ ਤੁਝ ਊਪਰ ਮੇਰਾ ਕਰਮੁ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਸੋ
ਹਉ ਹਉ ਸੋ ਤੂੰ ॥ ਜਾਹਿ ਅਪਣਿਆ ਸੇਵਕਾ ਨੂੰ ਕਿਰਤ ਦਿੜਾਵਣੀ ॥ ਮੇਰੇ ਨਾਮੁ

[1]ਦੱਭ, ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਘਾਹ। [2]ਸੁਧਾਈ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। [3]ਬਖਸ਼ਿਸ਼।
[4]ਧੂੜ। [5]ਜਿਤਾਣਾ, ਮਾਨ ਕਰਨਾ। [6]ਫਰੇਬ, ਛਲ। [7]ਇਕਤ੍ਰ ਕਰਨੀ।

ਬਿਨਾ ਅਵਰ ਬੀਚਾਰ ਨਾਹੀ ਕਰਣਾ ॥/ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਹੁਕਮੁ ਹੋਇਆ ॥ ੧੨੬ (ਅ)
ਮੇਰੇ ਪਾਵ[1] ਲਾਗੁ [॥] ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਚਰਨਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੇ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ॥ ਇਸ ਜੁਗ ਕੇ ਮਾਨੁਖ ਤਾਰਨਿ ਕੀ ਨਮਿਤ ਈਹਾ ਆਇਆ ॥ ਈਹਾ ਆਇ ਕੈ ਏਹ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕਰਨਕਾਰਨੁ ਸਮਰਥੁ ਗੁਰੂ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜਿਆ ॥ ਜਗੁ ਤਾਰਨਿ ਕੀ ਨਮਿਤ ਈਹਾ ਆਇਆ ॥ ਸਗਲ ਸਾਧਾ ਕਉ ਨਮਸਕਾਰ ॥ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਕਉ ਨਮਸਕਾਰ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ ੨੯ ॥ ਸਾਖੀ
ਹੋਰ ਚਲੀ ॥/ ੧੨੭ (ੳ)

ਚਿਤ੍ਰ ੨੯
ਮੀਂਹ ਦਾ ਢੂੰਡਾਊ ਇਕ ਕਿਸਾਨ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ।
(ਮੁਨਾਫਕ ਦੇਸ ਦੀ ਸਾਖੀ)

ਸਾਖੀ ਇਕ ਰਾਜੇ ਨਾਲਿ ਹੋਈ [ਮੁਨਾਫਕ ਦੇਸ ਦੀ]/ ਸਾਖੀ ਇਕੁ ਰਾਜੇ ੧੨੭ (ਅ)
ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀਉ ਉਥੋ ਚਲਿਆ ॥ ਬਾਬੇ ਦੀ ਚਾਲ ਮਨਸਾ[2] ਕੀ [॥] ਜਿਧਰ ਗਇਆ ਚਾਹੀਐ ਤਿਸ ਵਲ ਕੀ ਮਨਸਾ ਕੀਚੈ ਧਿਆਨੁ ਜੋ ਕੀਚੈ ਉਥੈ ਬਾਇ ਜਾਇ ਖਲੋਈਐ ॥ ਤੇਹੀ ਜੁਗਤਿ ਮਰਦਾਨਾ ਡੂਮੁ ਨਾਲੇ ਰਖੀਐ [॥] ਜਿਥੈ ਆਵਣਿ ਕਿਤੇ ਦੇਸ ॥ ਤਿਥੈ ਜੋ ਕੋਈ ਫਕੀਰੁ ਕੇ[3] ਡੂਮੁ ਕੋ[4] ਮੰਗਤਾ ਜੋ ਹੋਵੈ ਸੋ ਬਾਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕਰਿ ਕਛੁ ਮੰਗਣਿ ਆਇ ਖੜੋਵੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਗਿਆ ਕਰੇ ਜਾਹਿ ਫਲਾਣੇ ਰੁਖ ਹੇਠਿ ਕਿਹੁ ਧਰਿਆ ਹਈ ਸੁ ਜਾਇ ਲੈ ਆਵਹ ॥ ਓਹੁ ਜਿ ਲੈਨ ਜਾਹਿ ਸੇ ਆਖਣਿ ਜੁ ਬਾਬਾ ਬਡਾ ਬਜੁਰਗਵਾਰੁ[5] ਹੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੀ ਦਰਗਹ ਕਾ ਮਲੁ[6] ਹੈ ॥ ਨਉ ਨਿਧਿ ਅਰੁ ਕਰਾਮਾਤਿ ਉਸ ਕੇ ਆਗੇ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜੀ ਹੈ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਤੇਰੀ ਕਮਾਈ
ਕਬੂਲੁ ਪੜੀ ਹੈ ॥/ ਦੁਆਈ ਦੇਦੇ ਜਾਨਿ ॥ ਸਭ ਲੋਕੁ ਹੈਰਾਨ ਰਹਨਿ ਵਡਾ ਫਕੀਰੁ ੧੨੮ (ੳ)
ਹੈ ਵਡਾ ਭਗਤਿ ਹੈ ॥ ਵਡਾ ਤਪੀਸਰ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਦਰਗਹੁ ਕਬੂਲੁ ਪੜਾ ਹੈ [॥] ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਐਸਾ ਭਗਤੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਹੂਆ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ॥ ਜੋ ਬਾਬਾ ਮੁਹ ਤੇ ਕਹੈ ਸੋ ਹੋਵੈ ॥ ਜੁ ਕੋਈ ਕਿਤੇ ਅਰਥੁ ਆਵੈ ਤਿਸ ਦੀ ਉਤੇ ਜੁਗਤਿ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀ ਕੀਚੈ ॥ ਸਹਰ ਵਿਚ ਵਡਾ ਗੁਲਗੁਲਾ ਉਠਿ ਗਇਆ ॥ ਕਿ ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ ਐਸਾ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ॥ ਬਹੁਤੁ ਲੋਕ ਜੁੜਿ ਗਇਆ ॥ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤੁ ਲਗੀ ਹੋਵਣਿ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਥੋ ਟੁਬਕੀ ਮਾਰੀ ਹੋਰਤ ਵਿਲਾਇਤ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ [॥] ਜਿਧਰ ਖੁਸੀ ਆਵੈ ਤਿਧਰ ਜਾਨਿ [॥] ਇਕੁ ਵਿਲਾਇਤ ਜੋ ਗਏ ॥ ਉਧਰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦਾ
ਨਾਉ ਕੋਈ ਨਾ ਜਾਣੈ ਜੋ ਪਰ/ਮੇਸਰੁ ਕਉਣੁ ਹੈ ॥ ਮੁਨਾਫਕ[7] ਦੇਸ ਉਥੈ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ੧੨੮ (ਅ)
ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਉਥੈ ਮੀਹਾ ਉਤੇ ਖੇਤੀ ਸੀ ॥ ਜਾ ਮੀਹੁ ਪਵੈ ਤਾਂ ਖੇਤੀ ਜੰਮਦੀ [॥] ਉਥੋਂ ਦੀ ਰਈਯਤ[8] ਜੋ ਆਹੀ ਜਾ ਮੀਹੁ ਲੋੜੀਐ ਤਾ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਖੜੇ ਹੋਵਨਿ ॥ ਜੀ ਮੀਹੁ ਮਿਲੈ ॥ ਰਾਜਾ ਆਖੇ ਜਾਹਿ ਮੀਹੁ ਦਿਤਾ ॥ ਤਦੋ ਮੀਹੁ ਵਸੇ [॥] ਇਤੁ

[1]ਪੈਰ। [2]ਇੱਛਾ, ਖਾਹਸ਼। [3]ਕਿ। [4]ਕਿ। [5]ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। [6]ਘੁਲਾਟੀ, ਪਹਲਵਾਨ। [7]ਰੱਬ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨ ਰਖਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਸਤਿਕ। [8]ਪ੍ਰਜਾ।

ਜੁਗਤਿ ਉਹੁ ਦੇਸੁ ਵਸਦਾ ਸਾ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੇਖੇ ਤਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨੂ ਕੋਈ ਨਾਹੀ
ਜਾਣਦਾ ਰਾਜੇ ਹੀ ਨੂ ਜਾਣਦੇ ਹੈਨ ॥ ਬਾਬਾ ਉਥੈ ਜਾਇ ਬੈਠਾ [॥] ਵਸਦੀ ਤੇ ਬਾਹਰਿ
ਕੋਹਾ ਦੁਹ ਤੇ ਇਕੁ ਖੇਤੁ ਸੀ ਉਥੇ ਬਾਬਾ ਧੂਆ ਪਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਨਾਲਿ ਬਾਬੇ ਦੇ ਫਕੀਰ
ਦਸ ਬਾਰਹ ਲੰਗੋਟੀਬੰਦ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ॥ ਉਜਾੜੀ ਧੂਆ ਪਾਇ ਬੈਠਾ [॥] ਫਕੀਰ ਮੁਰੀਦ
੧੨੯ (ੳ) ਬਾਬੇ ਨਾਲਿ ਰਹਨਿ ॥ ਜਦਿ ਉ/ਸ ਦੇਸ ਆਏ ਤਾ ਮੀਹ ਵਸਣਿ ਤੇ ਰਹਿ ਗਏ ॥ ਤਾ
ਰਈਯਤ ਖਲਕ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਖੜੇ ਹੋਏ ॥ ਜੀ ਮੀਹੁ ਤਾ ਨਾਹੀ ਵਸਦਾ [॥] ਰਾਜੇ
ਕਹਿਆ ਵਸੇਗਾ ॥ ਉਹੁ ਫਿਰ ਗਏ [॥] ਜਾ ਦਿਨ ਪੰਜ ਸਤਿ ਗੁਦਰੇ ਤਾ
ਰਈਯਤ ਜਾਇ ਫੇਰ ਖੜੀ ਹੋਈ ਜੀ ਮੀਹੁ ਨਾਹੀ ਵਰਸਦਾ ॥ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ
ਜਾਹੁ ਵਰਸੈਗਾ ॥ ਹੋਰ ਦਿਨ ਦਸ ਬਾਰਹੁ ਗੁਦਰ ਗਏ ਮੀਹੁ ਨ ਵੁਠਾ ॥ ਰਈਯਤਿ
ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਖੜੀ ਹੋਈ ਜੀ ਮੀਹ ਨਾਹੀ ਵਸਦਾ ॥ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਭਾਈ
ਲੋਕੋ ਮੈ ਆਪਣੇ ਜੇਹਾ ਬਹੁਤੇਰਾ ਜੋਰੁ ਕੀਆ ਹੈ ਮੀਹੁ ਨਾਹੀ ਵਰਸਤਾ ਹਉ ਕਿਆ
ਕਰਾ ॥ ਜਦਿ ਰਾਜੇ ਏਹੁ ਜਬਾਬੁ ਕਹਿਆ ਤਾ ਰਈਯਤਿ ਨਾ ਉਮੈਦ ਹੋਇ ਬੈਠੀ ॥
੧੨੯ (ਅ) ਨ ਕੋਈ ਜੋਤੇ ਨ ਕੋਈ ਬੀਜੈ ਸਭ ਨਿ/ਰਾਸ ਹੋਇ ਬੈਠੇ ॥ ਇਕੁ ਕਿਰਸਾਣੁ ਜੁ
ਥਾ ਸੁ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਾਸਿ ਆਇ ਝੂਰਿਆ ॥ ਜਿਸ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਧੂਆ ਪਾਇ
ਬੈਠਾ ਥਾ । ਉਹੁ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਨਿਤ ਆਇ ਬੈਠਦਾ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਸ ਪਾਸਹੁ ਗਲਿ
ਪੁਛਣਿ ਜੁ ਆਖਿ ਵਿਖਾ ਕਿਉਕਰਿ ਗੁਜਰਦੀ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਪਰ ਉਸ
ਦਾ ਜੀ ਉਧਰਾਏ ॥ ਉਸ ਪਾਸਹੁ ਰਾਜੇ ਦੀ ਖਬਰੁ ਪੁਛੀਐ ਇਕੁ ਦਿਨੁ ਉਹੁ ਬਾਬੇ
ਪਾਸਿ ਬਹਿ ਕਰਿ ਝੂਰਿਆ [॥] ਕਹਣਿ ਲਗਾ ਜੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਡਾ ਕਹਰੁ[1] ਹੂਆ ਜੀ
ਨਗਰੀ ਸਾਰੀ ਉਜਾੜਿ ਹੋਇ ਗਈ ਮੀਹ ਨਾਹੀ ਬਰਸਤਾ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਕਹਿਆ ਇਤੇ
ਰਾਜੁ ਮੀਹੁ ਰਹਿਆ ॥ ਅਗਲੀ ਫਸਲੀ ਕਉਣ ਵਰਸਾਇਦਾ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜੀ
੧੩੦ (ੳ) ਰਾਜਾ ਵਰਸਾਇਦਾ ॥ ਬਾਬੇ ਕ/ਹਿਆ ਹੁਣਿ ਫੇਰ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਜਾਹੋ ॥ ਉਨਿ ਆਖਿਆ
ਜੀ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਰਹੇ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਹੋਦਾ ॥ ਕਿਆ ਜਾਣੀਐ ਕਿਆ ਹੂਆ ॥ ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੇ ਹੁਣਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਿਮਰਹੁ ਤਾ ਮੀਹੁ ਵਸੈ ॥ ਤਾ ਉਨ ਆਖਿਆ ਜੀ
ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਿਤ ਜਾਹਿਗਾ ਹੈ ਰਹਿਦਾ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਹਸਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੀ
ਸਭੁ ਸ੍ਰਿਸਟਿ[2] ਹੈ ॥ ਰਹੰਦਾ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ਹੈ ਸਭ ਘਟਾ ਵਿਚ ਹੈ ਸਭਨੀ ਲੋਆ[3] ਵਿਚ
ਰਹੰਦਾ ਹੈ ॥ ਜਿਥੈ ਜਿਥੈ ਅਰਾਧੀਐ ਤਿਥੈ ਹਾਜਰੁ ਹੈ ॥ [॥] ਤਾ ਉਨ ਆਖਿਆ ਜੀ
ਈਹਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ ॥ ਜੁ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਆਖਿਆ ਹੁਣਿ
ਕੋਈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਸਹੁ ਮੀਹ ਮੰਗੈ ਤਾ ਬਰਸੈ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜੀ ਬਿਨਾ ਦੇਖੇ ਤੇ
੧੩੦ (ਅ) ਕਿਉਕਰਿ ਜਾਣੀਐ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੋਈ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿ/ਆ ਦੇਖਣੇ ਗੋਚਰਾ
ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਕਿਊਕਰਿ ਜਾਣੀਐ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੁ ਕੁਦਰਤਿ
ਤੇ ਜਾਣੀਐ [॥] ਕਹੈ ਜੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਿਆ ਹੋਦੀ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਬਚਾ

---

[1]ਗਜ਼ਬ, ਜ਼ੁਲਮ । [2]ਰਚਨਾ । [3]ਲੋਕ, ਖੰਡ ।

ਕੁਦਰਤਿ ਏਹੁ ਹੋਈ ਹੈ ਜੁ ਏਹੁ ਤੇਰਾ ਖੇਤੁ ਹੈ ਤੂ ਹਲੁ ਫੇਰੁ ਜਿਮੀ ਬੀਜੁ ਪਾਇ ॥
ਦਿਖਾ ਉਗਵੈਗੀ ਕੇ ਨ ਉਗਵੈਗੀ ॥ ਜੋ ਉਗਵ ਪਈ ਤਾ ਤੂੰ ਜਾਣਹਿ ਕਿਉਜੁ ਪਰ-
ਮੇਸਰੁ ਕੋਈ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਜੇ ਨ ਉਗਵੇਗੀ ਤਾ ਤੂੰ ਬੀਜੁ ਕਢਿ ਲਈ ॥ ਤਾ ਉਨੀ
ਆਖਿਆ ਜੀ ਕਿਨਾ ਜਿਨੀ ਭਿਨੀ[1] ਤੇ ਹਲੁ ਕਿਰੇਤਰਿ ਲਗੇਗਾ ॥ ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ
ਲਗੇਗਾ ਤੂ ਹਲੁ ਤਾ ਆਣਿ ਵਾਹੁ ॥ ਉਹੁ ਪੈਰੀ ਪਉਦੋ ਘਰਿ ਆਇਆ [॥]
ਘਰਿ ਆਇ ਕੇ ਵਸਤੀ ਥੇ ਗਲਿ ਕੀਤੀਸੁ ॥ ਲੋਕੋ ਏਕੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਪਿਆਰਾ
ਕਹਤਾ ਹੈ ਤੁਮ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਨਾਉ ਲੈ ਕਰਿ ਹਲੁ ਫੇਰ/ਹੁ ਬੀਜੁ ਬੋਵਹੁ ਖੇਤੀ ਜੰਮੇਗੀ ੧੩੧ (ੳ)
ਜਦਿ ਉਨ ਏਹੁ ਗਲਿ ਕਹੀ ਤਾ ਵਸਤੀ ਦੇ ਲੋਕੁ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਛੁ ਹਾਛੁ ਕਰਿ ਪਏ [॥]
ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਤੇ ਬਾਵਰੇ ਕਹੀ ਮੀਹੁ ਬਗੈਰ ਭੀ ਖੇਤੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ । ਉਹੁ ਫੇਰ ਬਾਬੇ
ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਕਹਣਿ ਲਗਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਲੋਕੁ ਕਹੰਦਾ ਹੈ ਜੁ ਕਦੀ ਮੀਹ
ਬਗੈਰ ਖੇਤੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ [॥] ਜੇ ਕਰਿ ਖੇਤੀ ਨ ਜੰਮੇ ਤਾ ਬੁਰੀ ਬਾਤਿ ਹੋਵੈ ॥ ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਦਉੜ ਕੇ ਹਲੁ ਲੈ ਆਉ ॥ ਤੇਰੀ ਖੇਤੀ ਦੇ ਅਸੀ ਜਾਮਨ[2] ਅਸਾ ॥
ਉਹੁ ਜੋ ਗਇਆ ਸੋ ਹਲੁ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਬਚਾ ਇਕੁ
ਜਣਾ ਆਗੇ ਬੀਜਤੇ ਜਾਹੁ ਇਕੁ ਜਣਾ ਪੀਛੈ ਹਲੁ ਫੇਰਤੇ ਜਾਹੁ ॥ ਉਨੁ ਏਵੈ ਕੀਤਾ
ਜਿਉ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ॥ ਉਸ ਕੀ ਰੀਸ ਹੋਰ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ [॥] ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ
ਆਗਿਆ ਹੋਈ ਬਚਾ ਤੂੰ ਭੀ ਪਰਮੇ/ਸਰ ਦਾ ਨਾਉ ਲੈ ਕਰਿ ਹਲੁ ਜੋਤਿ ਖੇਤੀ ਬੀਜੁ ॥ ੧੩੧ (ਅ)
ਜੋ ਆਵੈ ਬਾਬੇ ਪਾਸੁ ਤਿਸ ਨੁ ਈਵੈ ਆਗਿਆ ਹੋਵੈ ॥ ਜਿਤਨਾ ਪਿੰਡ ਗਿਰਾਉ ਥਾ ॥
ਤਿਤਣਿਆ ਹੀ ਹਲੁ ਫੇਰੇ ਖੇਤੀ ਬੋਈ ਫਾਰਗ ਹੋਇ ਖੜੇ ਹੋਏ ॥ ਲਗੈ ਸੇਵਾ ਬਾਬੇ ਦੀ
ਕਰਣਿ ॥ ਬਾਬੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਬਚਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨੁ ਸਿਮਰਹੁ ॥ ਸਭ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ
ਕਹਨਿ ॥ ਜਾ ਕਿਤੜੇ ਕੁ ਦਿਨ ਗੁਜਰੇ ਤਾ ਖੇਤੀ ਉਗਵਿ ਆਈ [॥] ਰਾਜੇ ਏਹੁ ਬਾਤਿ
ਸਣਿ ਪਾਈ [॥] ਰਾਜਾ ਭੀ ਅਤੈ ਪਰਜਾ ਭੀ ਸਭੁ ਆਇ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥
ਸਭਨਾ ਨੁ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ਜੁ ਬਚਾ ਖੇਤੀ ਬੀਜਹੁ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਿਮਰਹੁ ॥
ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੀ ਆਗਿਆ ਤੇ ਖੇਤ ਭਲੇ ਜੰਮੇ ਅਤੇ ਪਕੇ [॥] ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਆਗਿਆ
ਹੋਈ ਬਚਾ ਖੇਤ ਵਢੋ ॥ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਹੇਠੋਂ ਪਟਿ ਵੇਖੋ ਦਿਖਾ ਹੇਠਿ ਕਿ ਹੈ ॥ ਜਾ ਬੂ/ਟੇ ੧੩੨ (ੳ)

ਚਿਤ੍ਰ ੩੦
ਉਪਰ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬੈਠੇ ਹਨ।
ਹੇਠਾਂ ਤਿੰਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ।
(ਬਾਬਾ ਜਾਂ ਮੱਕੇ ਗਇਆ)

ਪਟਿ ਵੇਖਣਿ ਤਾ ਹੇਠਿ ਜਿਮੀ ਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਅੰਗਿਆਰ/ਹੈਨ ਸਭ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹੇ ੧੩੨ (ਅ)
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ [॥] ਰਾਜਾ ਭੀ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ ॥
ਸਭ ਨਗਰੀ ਸਿਖੁ ਹੋਈ ॥ ਗਿਰਾਇ ਗਿਰਾਇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਧੀਆ ॥ ਸਭਨਾ ਨੁ
ਬਾਣੀ ਦਾਨੁ ਕੀਤੀ ਸਭ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਰਨਿ ॥ ਉਸ ਦੇਸ ਕਾ ਨਾਉ ਬਾਬੇ ਜੀ
ਸੁਆਲਉ ਦੇਸ ਰਖਿਆ ॥ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਜਦਿ ਬਾਬੇ ਏਹ

[1] ਗਿੱਲੀ। [2] ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ।

ਦਾਨੁ ਕੀਤਾ ਤਦਿ ਸਭ ਨਗਰੀ ਅਚਰਜੁ ਰੂਪ ਹੋਇ ਰਹੀ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਚਿਤੁ
ਲਾਇ ਕੇ ਪਰਮੇਸਰੁ ਅਰਾਧੁ ॥ ਇਕੁ ਮੀਹੁ ਕਿਆ ਜੋ ਕੁਛ ਤੁਸਾਡੀ ਮਨਸਾ ਹੋਸੀ ਸੋ
ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਥੋਂ ਰਵਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਰਵਦਾ ਰਹਿਆ ॥ ਸਾਖੀ
੧੩੩ (ੳ) ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੩੦ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ/

[ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਇਆ] ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਕੇ ਉਰ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ [॥]
ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਫਕੀਰ ਮਿਲੇ ਤਾ ਉਨਾ ਪੁਛਿਆ ਇਨ ਕਉ ਜੀ ਤੇਰਾ ਕਿਆ
ਨਾਉ ਹੈ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਨਾਨਕੁ ਹੈ। ਤਾ ਉਨੀ ਕਹਿਆ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਕੇ
ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ॥ ਜੀ ਹਉ ਹਿੰਦੂ ਹਾ ॥ ਜਬ ਬਾਬੇ ਏਵ ਕਹਿਆ ਤਾ ਉਇ ਹਟਿ ਖੜੇ
ਹੋਇ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਬੋਲੇ ਏ ਨਾਨਕੁ ਏਹੁ ਰਾਹੁ ਹਿੰਦੂਆ ਕਾ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ
ਕਿਉ ਜੀ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਕਹਿਆ ਇਸ ਦੇਸ ਮਹਿ ਸਯਦਾ[2] ਕੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਹੈ ॥ ਹਿੰਦੂ
ਕਉ ਮਾਰਿ ਡਾਲਤੇ ਹੈ ਜਾਨਿ ਦੇਦੇ ਨਾਹੀ ਹਮ ਡਰਤੇ ਹੈ ਤੂ ਹਮਾਰੇ ਸਾਥਿ ਨ ਚਲੁ ॥
ਜੁਦਾ ਜਾਹਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਜੀ ਹਮ ਮਕੇ ਕੀ ਜਾਰਤਿ[3] ਕਉ ਚਲੇ
ਥੇ [॥] ਜਉ ਖੁਦਾਇ ਲੈ ਜਾਇਗਾ ਤਉ ਜਾਹਿਗੇ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ॥ ਜਦਿ ਬਾਬੇ ਜੀਉ ਏਵ
੧੩੩ (ਅ) ਕ/ਹਿਆ ਤਦਿ ਉਹੁ ਚਲੇ ॥ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਛਡਿ ਕਰਿ ਉਹੁ ਚਲਦੇ ਰਹੇ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਬੈਠਾ ਰਹਿਆ ॥ ਬਰਸ ਦਿਨ ਕਾ ਪੈਡਾ ਥਾ ਬਰਸ ਦਿਨਾ ਪਿਛੈ ਉਹੁ ਫਕੀਰ ਜਾਇ
ਪਹੁਚੇ॥ ਜਾ ਉਹੁ ਫਕੀਰ ਜਾਇ ਦੇਖਨਿ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਉਹੁ
ਫਕੀਰ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹੇ [॥] ਉਇ ਲਗੇ ਕਹਨਿ ਏ ਖੁਦਾਇ ਹਮ ਪੀਛੈ ਛਡਿਆ ਥਾ
ਏਹੁ ਆਗੇ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਏਹੁ ਕਿਆ ਤਮਾਸਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਉਨਾ ਫਕੀਰਾ
ਮਕੇ ਕੇ ਜੋ ਲੋਕ ਥੇ ਉਨਾ ਨੋ ਪੁਛਿਆ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ॥ ਕੇ[4] ਯਾਰੋ ਏਹੁ
ਜੋ ਫਕੀਰੁ ਹੈ ਸੁ ਕੇਤੇ ਕੁ ਦਿਨਾ ਦਾ ਈਹਾ ਆਇ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਥੋ ਦੇ ਲੋਕੋ
ਕਹਿਆ ਇਸ ਫਕੀਰ ਕਉ ਬੈਠੇ ਬਰਸ ਦਿਨ ਹੂਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਫਕੀਰਾ ਕਹਿਆ
੧੩੪ (ੳ) ਏ ਖੁਦਾਇ ਹਿਦੂ ਕਉ ਇਤ/ਨੀ ਪਹੁਚਿ ਹੈ ॥ ਬਲਿਹਾਰ ਕੀਤੇ ਤੇਰੀ ਇਨਾਇਤ[5] ਕਉ
ਜੁ ਇਤਣੀ ਪਹੁਚਿ ਹੈ ॥ ਹਿੰਦੂ ਕਉ ਦੀਈ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਰਾਹ ਕੀਆ ਗਲਾ ਕਰਿ
ਸੁਣਾਈਆ ॥ ਤਾ ਮਕੇ ਕੇ ਜੋ ਲੋਕ ਥੇ ਤਿਨੀ ਕਹਿਆ ਜੁ ਏਹੁ ਹਿੰਦੂ ਨਾਹੀ ਏਹ ਦਾਨਸ-
ਮੰਦੁ[6] ਹੈ ਨਿਮਾਜ ਪੇਸੁ ਹੈ [॥] ਈਹਾ ਜਿਤਣੇ ਲੋਕ ਹੈ ਸਭ ਇਸ ਕੇ ਪਿਛੈ ਨਿਮਾਜ
ਕਰਤੇ ਹੈ ॥ ਸਭਨੋ ਕੇ ਆਗੇ ਏਹ ਨਿਵਾਜ ਕਰਤਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨ ਫਕੀਰਾ ਕਹਿਆ
ਹਮ ਕਉ ਇਵ ਹੀ ਕਹਤਾ ਥਾ ॥ ਜੋ ਹਉ ਹਿੰਦੂ ਹਾ [॥] ਏਹ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ਤਉ
ਐ ਪਹੁਚਿ ਹੈ ਇਸ ਕੀ ॥ ਹਮ ਹੈਰਾਨ ਥੀਏ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਕਉ ਐਸੀ ਪਹੁਚਿ ਕਹਾ ਤੇ
ਹੋਈ॥ ਬਰਸ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਮਕੇ ਰਹਿਆ ॥ ਊਹਾ ਸਬਦਿ ਹੂਆ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤ ਵਿਚ
੧੩੪ (ਅ) ॥ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤ ॥[7] ਨਉ ਸਤ ਚਉਦਹ ਤੀਨ ਚਾਰ ਕਰਿ ਮੂਰਤਿ[8] ਚਾਰਿ ਬ/ਹਾਲੀ
ਚਾਰੇ ਦੀਵੇ ਚਹੁ ਹਥਿ ਦੀਏ ਏਕਾ ਏਕੀ ਵਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਮਿਹਰਬਾਨ ਮਧਸੂਦਨ ਮਾਧੌ

---

[1]ਕਿ। [2]ਬੀਬੀ ਫਾਤਿਮਾ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਦੀ ਵੰਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਪਦ,
ਨਬੀ ਦੀ ਅੰਸ ਵਿਚੋਂ ਲੋਕ। [3]ਜ਼ਿਆਰਤ, ਯਾਤ੍ਰਾ। [4]ਕਿ। [5]ਕ੍ਰਿਪਾ। [6]ਸਿਆਣਾ।
[7]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੧੯੦-੯੧ ਉਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਪਾਠਾਂਤਰ
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ : [8]ਮੁਹਤਲਿ,

ਐਸੀ ਸਕਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਲਸਕਰ ਪਾਵਕ ਤੇਰਾ ਧਰਮੁ ਕਰੇ ਸਿਕਦਾਰੀ ॥ ਧਰਤੀ ਦੇਗ ਮਿਲੇ ਇਕ ਵੇਰਾ ਭਾਗੁ ਤੇਰਾ ਭੰਡਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਨਾਸਾਬੂਰ ਹੋਵੈ ਫਿਰ ਮੰਗੈ ਨਾਰਦ ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ ॥ ਲਬੁ ਅੰਧੇਰਾ ਬੰਦੀਖਾਨਾ ਅਵਗਣ[1] ਪੈਰ ਲੋਹਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਪੂੰਜੀ ਮਾਰਿ ਪਵੈ ਨਿਤ ਮੁਗਦਰ[2] ਪਾਪੁ ਕਰੈ ਕੁਟਵਾਰੀ[3] ॥ ਭਾਵੈ ਚੰਗਾ ਭਾਵੈ ਮੰਦਾ ਐਸੀ ਨਦਰਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਕਉ ਅਲਹੁ ਕਹੀਐ ਸੇਖਾ ਆਈ ਵਾਰੀ ॥ ਦੇਵੀ[4] ਦੇਵਤਿਆ ਕਰੁ ਲਾਗਾ ਐਸੀ ਕੀਰਤਿ ਚਾਲੀ ॥੫॥ ਕੂਜਾ ਬਾਗ ਨਿਵਾਜ ਮੁਸਲਾ ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰੁ[5] ਬਨਵਾਰੀ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੀਆਂ ਸਭਨਾ ਜੀਆ
ਬੋਲੀ ਅਵਰ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਜੇ ਤੂੰ ਮੀਰੁ ਮਹੀਪਤਿ / ਸਾਹਿਬੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਵਨੁ[6] ੧੩੫ (ੳ)
ਹਮਾਰੀ ॥ ਚਾਰੇ ਕੂਟ ਸਲਾਮ ਕਰਹਿਗੇ ਘਰਿ ਘਰਿ ਸਿਫਤ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਤੀਰਥ ਨਾਵਣਿ[7] ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਛੁ ਲਾਹਾ ਮਿਲੈ ਦਿਹਾੜੀ ॥ ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਮੇਕਾ ਘੜੀ ਸਮਾਲੀ ॥ ੮ ॥ ਤਾ ਉਥੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਰਵਦਾ ਰਹਿਆ ॥ = ॥ = ॥ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ॥ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ॥ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੩੧ ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ
ਚਲੀ ॥]/ ੧੩੫ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੩੧
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਭਗਤ । ਹੇਠਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਕਬੀਰ ਭਗਤ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ /ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਥੋਂ ੧੩੬ (ੳ)
ਚਲੇ ॥ ਕੰਬੀਰ ਭਗਤੁ ਨਾਲ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ॥ ਕੰਬੀਰ ਵਾਚ[8] [॥] ਚਰਨਿ ਲਾਗ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਕੋਪੁ[9] ਨ ਕਰੀਐ ਦੇਵਾ ॥ ਅਗਮ ਅਗਾਧ ਬਿਖਮ ਪਦੁ ਕਹੀਐ ਸੋ ਪਾਈਐ ਕਿਤ ਸੇਵਾ ॥ ਮੋਹ ਸਮਝਾਇ ਕਹ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਭਿਨਿ ਭਿਨ ਅਰਥੁ ਦਿਖਾਵੋ ॥ ਜਿਸ ਬਿਧ ਪ੍ਰੇਮੁ ਅਭੇਦ ਪਦੁ ਪਾਈਐ ਸਾ ਬਿਧ ਦੇਹੁ ਬਤਾਵੋ ॥ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਦੀਜੈ ਸਬਦ ਅਚਾਰੋ ॥ ਕਹਤ ਕੰਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕਿਉ ਪਾਈਐ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਰੋ ॥ ੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਚ ॥ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਚੇਲਾ ਸਿਖਿਆ ਏਕ ਹਮਾਰੀ ॥ ਮਨ ਤਨ ਪਵਨੁ ਕਰਹੁ ਜਬ ਏਕੋ ਸੁੰਨੇ[10] ਲਾਵਹੁ ਤਾੜੀ ॥ [11]ਕਰਮ ਅਕਰਮ[11] ਦੋਊ ਪਖਿ ਤਿਆਗਹੁ
[12]ਸੁਰਤਿ ਨਿਰਤੁ[12] ਬਿਧ ਮੇਲੋ ॥ ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਕਲਾ ਰਹੋ ਤੁਮ ਨਿਸ[13] ਦਿਨ ਸਹਜਿ ਕਲਾ/ ੧੩੬ (ਅ)
ਮਹਿ ਖੇਲੋ ॥ ਤਜਿ ਮਾਇਆ ਨਿਰਮਾਇਲ[14] ਹੋਵਹੁ ਮਨ ਕੇ ਤਜਹੁ ਬਿਕਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸੁਨਹੁ ਕੰਬੀਰਾ ਇਤਿ ਬਿਧਿ ਮਿਲੋ ਅਪਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਸੁਆਮੀ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਬਲੁ ਜਨੁ ਤੇਰਾ ਕਿਵ ਮਨੁ ਅਸਥਿਰੁ ਹੋਈ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਆਪਤਿ ਹੈ ਮੋ ਕਉ ਸੁਰਤਿ

ਪਾਠਾਂਤਰ : [1]ਅਉਗਣ, [2]ਮੁਦਗਰ, [3]ਕੋਟਵਾਰੀ, [4]ਦੇਵਲ [5]ਰੂਪ [6]ਕਉਣ । [7]ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ । [8]ਉਵਾਚ, ਬਚਨ । ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤ੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । [9]ਗੁੱਸਾ । [10]ਸੁੰਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ । [11]ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਨ ਹੋਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ । [12]ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਨ; ਨਿਰਤ= ਨਾਚ ਭਾਵ ਚੰਚਲਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ । [13]ਰਾਤ । [14]ਅਟੰਕ, ਲਗਾਉ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ।

ਨਿਰਤਿ ਬਿਧਿ ਖੋਈ ॥ ਮਨ ਰਾਖੋ ਤਉ ਪਉਨੁ ਸਿਧਾਰੇ ਪਉਨੁ ਰਹੈ ਮਨੁ ਜਾਈ ॥
ਸੁਆਮੀ ਮਨੁ ਤਨੁ ਪਉਨੁ ਹੋਇ ਜਬ ਏਕੋ ਸਾ ਬਿਧਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ ॥ ੩ ॥ ਆਸਣਿ
ਥਿਰੁ ਕਰਿ ਬੈਠਹੁ ਪੂਤਾ ਉਨਮਨ[1] ਧਿਆਨ ਲਗਾਵਹੁ ॥ ਭੋਜਨ ਅਲਖ ਖੰਡਤਿ ਕਰ
ਨਿੰਦਾ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧ ਜਲਾਵਹੁ ॥ ਦਹ ਦਿਸ ਧਾਵਤ ਇਕਤ ਘਰਿ ਰਾਖਹੁ ਸੁਰਤਿ
ਨਿਰਤ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ਜੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਦੇਖਹੁ ਇਸ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਬਸਿ
੧੩੭ (ੳ) ਕੀਜੈ ॥ ੪ ॥ ਕਿਆ ਲੈ ਸੋਵਉ ਕਿਆ ਲੈ ਜਾ/ਗਉ ਕਿਆ ਲੈ ਰਹਉ ਉਦਾਸਾ ॥
ਕਵਨ ਅਗਨਿ ਕੀ ਧਈ ਤਾਪੈ ਕਵਨੁ ਮੜੀ ਮਹਿ ਬਾਸਾ ॥ ੫ ॥ ਸੁਰਤਿ ਲੈ ਜਾਗਹੁ
ਕਰਮੁ ਲੈ ਸੋਵਹੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਅਗਨਿ ਤੁਮ ਤਾਪੋ ॥ ਨਿਸਿ ਬਾਸਰ ਤੁਮ ਖੋਜ ਖੋਜਾਵਹੁ
ਇਉ ਕਰਿ ਰਹੋ ਉਦਾਸੋ ॥ ਇਹੁ ਬੀਚਾਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਚੇਲਾ ਇਹ ਲਛਣ ਤੁਮ ਭਾਖਹੁ ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਰਤਿ ਜੀਆ ਰਾਖਹੁ ਸੁੰਨਿ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਧਾਪਹੁ ॥ ੬ ॥ ਉਹਾ ਜਾਇ
ਨ ਕਹੋ ਸੰਦੇਸਾ ਕਿਆ ਅਚਰਜੁ ਹੋਇ ਜਾਈ ॥ ਮਮ ਭੈ ਹੋਇ ਕਹਾ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਸਾ
ਬਿਧਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ ॥ ੭ ॥ ਸਸੀਅਰੁ ਚੜਿ ਦੇਖੇ ਤਬ ਲੰਕਾ ਤਹਾ ਚੀਟੀ ਫੇਰ ਨ
ਹੋਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਸੁਨਹੁ ਕੰਬੀਰਾ ਇਉ ਮਿਲੈ ਪਰਮੁ ਤਤ ਜੋਤਾ ॥ ੮ ॥ ਧੰਨੁ
ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜਿਹ ਸੰਗਿ ਮੋਹਿ ਉਧਾਰੇ ॥ ਮੁਕਤਿ ਮਿਲਾਵਣਿ ਹਾਰੇ ॥ ਸਬਦੁ
੧੩੭ (ਅ) ਕੰਬੀਰ ਭਗਤੁ ਕਾ/ਜਬ ਹਮ ਭਗਤਿ ਭਏ ਸੁਖਦੇਉ ॥ ਜਨਕ ਬਿਦੇਹ ਕੀਆ ਗੁਰਦੇਉ
ਕਲਿ ਮਹਿ ਜੁਲਾਹਾ ਨਾਉ ਕੰਬੀਰੁ ॥ ਥਕ ਥਕਾ ਚਿਤ ਰਹੈ ਨ ਧੀਰੁ ॥ ਬਹੁਤੁ
ਭਾਤਿ ਜਬ ਸਿਮਰਨੁ ਕੀਨਾ ॥ ਤਉ ਭੀ ਏਹੁ ਮਨੁ ਚੰਚਲੁ ਨਾਹੀ ਭੀਨਾ ॥ ਹਾਰਿ
ਪਰਿਓ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਦੁਆਰੁ ॥ ਗੁਰ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਦੇ ਲੀਏ ਉਬਾਰੁ ॥ ਕਰ ਗਿਆਨ
ਜਬ ਭਏ ਉਦਾਸੀ ॥ ਤਬ ਕਾਟੀ ਜਮੁ ਕੀ ਫਾਸੀ ॥ ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜਾਤਾ
ਗਏ ਸੁ ਸਹੰਸਾ ਪੀਰ ॥ ਜੁਗੋ ਜੁਗੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕੁ ਜਪਿਆ ਕੀਟ ਮੁਰੀਦੁ ਕਬੀਰ ॥
ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸੁ ਪਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਮਨ ਮਹਿ ਭਇਆ ਅਨੰਦੁ ॥ ਮੁਕਤਿ ਕਾ ਦਾਤਾ
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਰੰਚਕ ਰਾਮਾ ਨੰਦ ॥ ੧ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਾ ਸਰੂਪੁ
੧੩੮ (ੳ) ਉਥੋ ਜੰ ਅੰਤਰਿਧਿਆਨੁ ਧਰਿਓ ਨੇ । ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆਇ / ਨਿਕਲੇ ॥ ਕੀਰਤਨੁ ਹੋਵੈ
ਸਬਦੁ ਗਾਵੀਐ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੩੨] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ ਸਾਖੀ [॥]
ਗੋਸਟੁ ਰਾਜੇ ਸਿਵਨਾਭ ਸਾਥਿ ਹੋਈ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੩੨
ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ।
ਪਿਛੇ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ।

੧੩੮ (ਅ) [ਭਗੀਰਥ ਤੇ ਬਾਣੀਆ ॥]/ ਤਬ ਇਕੁ ਖਤਰੀ ਗਰੀਬ ਖਰਾ ਯਤੀਮੁ[2] ਥਾ ।
ਉਸ ਕੇ ਘਰਿ ਇਕੁ ਕੰਨਿਆ ਥੀ ॥ ਘਰੋ ਖਰਾ ਨਿਰਧਨੁ ਥਾ ॥ ਸਰਿ ਕਛੁ ਨ ਥਾ
ਆਵਦਾ ॥ ਉਨ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਾਸਿ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ॥ ਜੀ ਗਰੀਬਨਿਵਾਜ[3] ਮੈ ਤੇ ਸਰਿ

[1]ਦੁਨੀਆ ਵਲੋਂ ਉਪਰਾਮਤਾ, ਮਜਜ਼ੂਬ ਅਵਸਥਾ । [2]ਭਾਵ ਨਿਰਧਨ । [3]ਦੀਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।

ਕਛੁ ਨਹੀਂ ਆਵਦਾ ਬੇਟੀ ਕੁਆਰੀ ਹੈ। ਕਛੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਨਾਇ ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਕਰੀਐ
ਖਸਮਾਨਾ[1] ਕਰੀਐ ਜੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਹੁਕਮੁ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਛ ਵਸਤੂ ਤੈਨੂੰ ਲੋੜੀਦੀ ਹੈ
ਸੋ ਤੂੰ ਲਿਖਾਇ ਲੈ ਆਉ ॥ ਅਸੀ ਅਣਾਇ[2] ਦੇ[ਦੇ] ਹਾ ॥ ਉਨ ਖਤਰੀ ਵੀਵਾਹ
ਦੀ ਵਸਤ ਸਭੁ ਲਿਖਾਇ ਆਦੀ ॥ ਜਿਤਣੀ ਲੋੜੀਦੀ ਆਹੀ ॥ ਬਾਬੇ ਹੁਕਮੁ ਕੀਤਾ
ਭਗੀਤਥ ਅਣਦ ਨੂੰ ਭਗੀਰਥਾ ਤੂ ਲਹੌਰਿ ਜਾਹਿ ॥ ਜਿਤਣੀਆ ਵਸਤੂ ਲੋੜੀਦੀਆ
ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਖੀਆ ਹੈ ਸੋ ਸਭੈ ਲੈ ਕੇ ਤੁਧੁ ਆਵਣੀਆ ॥ ਜੇ ਭਲਕੇ ਰਹਿ/ਉ ਤਾ ੧੩੯ (ੳ)
ਜਨਮੁ ਵਿਗੜੀਗਾ ॥ ਉਹੁ ਭੈਮਾਨੁ ਹੋਇ ਕੇ ਉਠਿ ਦਉੜਿਆ [॥] ਲਹੌਰ ਇਕ ਸਾਹ
ਬਾਣੀਏ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ [॥] ਆਖਿਅਉਸੁ ਜੁ ਮੈਨੂ ਏਹ ਇਤਣੀਆ ਵਸਤੂ ਲੋੜੀਦੀਆ
ਹੈਨ ॥ ਮੈਨੂ ਆਣਿ ਦੇਹ ॥ ਤਬ ਉਨਿ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਜੋ ਤੂੰ ਅਜੁ ਰਹੁ ਭਲਕੇ ਨੂੰ
ਸਭ ਵਸਤੂ ਹੋਇ ਆਵਨਿਗੀਆ ॥ ਭਗੀਰਥਿ ਆਖਿਆ ਮੈ ਜਾਣਾ ਹੈ ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ ॥
ਤਾ ਉਨ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਜੋ ਹੋਰੁ ਵਸਤੂ ਸਭੁ ਹੋਵਨਿਗੀਆ ਪਰੁ ਇਕੁ ਚੂੜਾ ਨ
ਹੋਸੀ ॥ ਅਜੁ ਚੂੜੇ ਚੀਰੀਦੇ ਰੰਗੀਦੇ ਰਾਤਿ ਪਵੈਗੀ ॥ ਅਜ ਤੂੰ ਰਹੁ ਭਗੀਰਥਾ ॥
ਭਗੀਰਥਿ ਆਖਿਆ ਮੈਂ ਤੁਏ ਕਾਲ ਰਹਾ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਣੀਐ ਆਖਿਆ ਜੋ ਅਜੁ
ਰਹਿਆ ਬਾਝਹੁ ਕੰਮੁ ਹੋਂਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਉਹ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਤੂੰ ਸਾਮ ਸਾਮ ਰਹੁ
ਜੋ ਤੈ ਕੰਮੁ ਚੂੜੇ ਦਾ ਕਰਣਾ / ਹੈ ॥ ਭਗੀਰਥ ਆਖਿਆ ਜੋ ਅਜੁ ਕੰਮੁ ਨਾਹੀ ਹੋਂਦਾ ੧੩੯ (ਅ)
ਅਤੈ ਹੁਕਮੁ ਸਿਰ ਨ ਜਾਵਾ ਤਾ ਮੇਰਾ ਜਨਮੁ ਵਿਗੜੈਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ
ਭਾਈ ਕਿਸੈ ਕਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਕਰੜਾ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਚਾਕਰੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰਾ
ਸਾਹਿਬੁ ਪੂਛੈਗਾ ਮੇਰਾ ਵਜਹੁ[3] ਕਟੀਐਗਾ ਮਾਰੇਗਾ ॥ ਤੂੰ ਜੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜੋ ਹੁਕਮੁ ਸਿਰ
ਨ ਜਾਵਾ ਤਾ ਮੇਰਾ ਜਨਮੁ ਵਿਗੜੈਗਾ ॥ ਸੁ ਤੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕੇ ਰੂੰਪ[4]
ਤੇ ਤੇਰਾ ਜਨਮੁ ਵਿਗੜੈਗਾ ॥ ਤਾ ਭਗੀਰਥ ਕਹਿਆ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਜੇ
ਉਸ ਕੇ ਹੁਕਮੁ ਸਿਰ ਨ ਜਾਵਾ ਤਾ ਮੇਰਾ ਜਨਮੁ ਵਿਗੜੈਗਾ ॥ ਤਾ ਉਨ ਬਾਣੀਏ
ਕਹਿਆ ਭਾਈ ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕਿਆ ਹੈ ਜਿਨ ਕੇ ਕਹੇ ਤੇ ਤੇਰਾ ਜਨਮੁ
ਵਿਗੜੈਗਾ ॥ ਤਾ ਭਗੀਰਥ ਕਹਿਆ ਜੁ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਰੂ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨ
ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਜੁ ਹੇ ਘਰ ਬੂ/ਡੇ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਕਹਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ੧੪੦ (ੳ)
ਭਗੀਰਥ ਕਹਿਆ ਜੁ ਨਾ ਜੀ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਨਿਰੰਜਨ ਸਰੂਪ ਹੈ ॥
ਤਾ ਉਨ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਚਲੁ ਪਿਸੁ[5] ॥ ਮੈ ਤੇਰੇ ਸਾਥਿ ਚਲਤਾ ਹਾ ਇਕੁ ਚੂੜਾ
ਹੈ ਮੇਰੇ ਘਰਿ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸਿ ਗੰਢਿ ਬਨਿ ਰਖੁ ॥ ਜੁ ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ
ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੋਇਗਾ ਤੇਰਾ ਭੀ ਗੁਰੁ ਅਰੁ ਮੇਰਾ ਭੀ ਗੁਰੂ ਅਰੁ ਜੇ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਨ
ਹੋਇਆ ਤਾ ਵਸਤੂ ਦੇ ਆਵਾਗਾ ਅਰੁ ਮੂਲੁ ਲੈ ਆਵਾਂਗਾ ॥ ਤਾ ਭਗੀਰਥ ਅਤੇ ਉਹੁ
ਬਾਣੀਆ ਦੋਵੈ ਚਲੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਏ ॥ ਬਾਬੇ ਅਗੇ ਤੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਭਗੀਰਥਾ
ਜਿਧਰ ਜਾਹਿ ਤਿਧਰ ਹੀ ਬਹਿ ਰਹੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਲਿਆਵੈ ॥ ਜੋ ਉਹ ਆਵਦੇ ਹੀ
ਥੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਉਨੀ ਵਾਕ ਸੁਣਿਆ ॥ ਤਾ ਉਨੁ ਬਾਣੀ/ਏ ਕੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲਿ ਗਏ ॥ ੧੪੦ (ਅ)

---

[1]ਅਪਣਾਉਣਾ। [2]ਮੰਗਵਾ ਦੇਣਾ। [3]ਤਨਖਾਹ, ਮਿਹਨਤਾਨਾ। [4]ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ।
[5]ਤਾਂ ਫਿਰ ?।

ਜੁ ਏਹ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਹ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਹੈ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਤਬ ਉਸ
ਬਾਣੀਐ ਕੀ ਨਿਸਾ[1] ਭਈ ॥ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਦੇ ਨਾਲਿ ਪੈਰੀ ਪਉਦੇ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਇ
ਗਇਆ ॥ ਤੀਨ ਬਰਸ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਰਹਿਆ ॥ ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਦੀ ਬਾਣੀ ਬਹੁਤ ਲਿਖ ਲੀਤੀਓਸੁ ॥ ਪੋਥੀਆ ਲੀਤੀਓਸੁ ॥ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋ ਵਿਦਾ
ਹੋਇਆ ॥ ਵਿਦਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਘਰਿ ਆਇਆ ਲਾਹੌਰ [॥] ਉਨ ਵਾਪਾਰੀ ਸਾਹ
ਲੋਕ ਬੁਲਾਏ ॥ ਹਟ ਦੀ ਵਸਤੁ ਸਭ ਸਉਪੀਆ ॥ ਆਪ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨੂ ਜਹਾਜੁ ਭਰਿ
ਕਰਿ ਚਲਿਆ ॥

[ਸਾਖੀ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੀ ਚਲੀ ॥] ਜਹਾ ਰਾਜਾ ਸਿਵਨਾਭ ਰਹਤਾ ਥਾ ॥
ਉਸ ਨਗਰੀ ਜਾਇ ਰਹਿਆ ॥ ਬਿਉਹਾਰੁ ਲਗਾ ਕਰਣੇ ॥ ਵਡੀ ਰਾਤਿ ਤਾਈ
੧੪੧ (ੳ) ਕੀਰਤਨੁ ਕਰੇ ਜਿਥੈ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ/ ਆਇ ਰਹੈ ਤਿਥੈ ਉਠਿ ਕਰਿ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਵੈ ॥
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਵੈਗਾ ਪਹਿਰ ਰਾਤਿ ਰਹੰਦੀ ਅਤੇ
ਗੁਰੂ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਹਿਗੇ ॥ ਉਨ ਕਉ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦੇ ਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਆਈਏਗਾ ॥
ਅਜੋਨੀ ਸੰਭੌ[2] ਸੰਗਿ ਸਮਾਵਹਿਗੇ ॥ ਜਹਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਾ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ ਤਹਾ ਉਹੁ
ਸਿਖ ਰਖੀਅਹਿਗੇ ॥ ਅਰੁ ਬੇਦੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ॥ ਜੋ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਕੋ ਨਾਵੈਗਾ ਤਿਸ ਕਉ
ਸਵਾ ਮਣਿ ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਪੁੰਨ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਜਿ ਚਾਰ ਘੜੀਆ ਰਾਤਿ ਰਹੰਦੀ ਨਾਵੈਗਾ
ਤਿਸ ਕਉ ਸਵਾ ਮਣ ਰੁਪੈ ਕਾ ਦਾਨੁ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਜੋ ਘੜੀ ਝਲਾਘ[3] ਦੀ ਨਾਵੈ ਤਿਸ ਨੂੰ
ਸਵਾ ਮਣ ਦੁਧੈ ਕਾ ਪੁੰਨ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲਿ[4] ਨਾਵੈਗਾ ਤਿਸ ਨੂੰ ਸਵਾ ਮਣ
੧੪੧ (ਅ) ਪਾਣੀ ਕਾ ਪੁੰਨੁ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਜੋ ਨਰੁ ਦਿਨ ਚੜੈ ਨਾਵੈਗਾ ਤਿਸੁ ਨੂ ਪੁੰ/ਨ ਨ ਪਾਪੁ ॥
ਏਹੁ ਤਾ ਬੇਦ ਕਹਿਆ ਹੈ ॥ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰਾ ਸਿਖੁ
ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲਿ ਕਉ ਨਾਵੈਗਾ ਸਿਰ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਪਾਵੈਗਾ ਤਿਸ ਦੀ ਪਰਮੁ ਗਤਿ ਹੋਵੈਗੀ ॥
ਜੀਵਦਾ ਭੀ ਮੁਕਤਾ ਅਰੁ ਮੂਆ ਭੀ ਮੁਕਤਾ ॥ ਅਰੁ ਉਹ ਬਾਣੀਆ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ
ਰਹੰਦੀ ਨਾਵ ਕਰਿ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਜਪੁ ਪੜਿ ਕਰਿ ਸਬਦੁ ਪੋਥੀ ਪੜਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ
ਹੋਵੈ ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜੇਵ[5] ਕਰਿ ਜਾਇ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤ[6] ਕਰੈ ॥ ਰਾਤਿ ਆਵੈ
ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਗਾਵੈ ॥ ਗਾਵ ਕਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਕੇ ਸਵੈ ॥ ਅਰੁ ਉਸੁ ਵਲ ਕੇ
ਲੋਕੁ ਦਿਨ ਚੜੇ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਹਿ ਦੁਆਦਸ ਟਿਕੇ ਚੜਾਵਹਿ ਅਰੁ ਆਇਤਵਾਰ
ਅਮਾਵਸੁ ਇਕਾਦਸੀ ਬਰਤ ਰਹਹਿ। ਦੇਹੁਰੇ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਦੁਆਰੇ
੧੪੨ (ੳ) ਜਾਇ ॥ ਉਹੁ ਬਾਣੀਆ ਨ ਵਰਤ ਨ ਪੂਜਾ/ ਨ ਅਮਾਵਸੁ ਨ ਆਇਤਵਾਰ ਉਨ
ਕੀ ਕਾਈ ਪਰਕਿਰਤ ਨ ਕਰੈ ॥ ਇਤ ਵਲ ਕੇ ਜੋ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਜਾਹਿ ਤਿਨ ਕਉ ਉਹੁ
ਭ੍ਰਿਸਟੁ ਕਰਿ ਸੁਟਣਿ ॥ ਤਬ ਉਨ ਲੋਕਹੁ ਉਸੀ ਬਾਣੀਏ ਕੀ ਚਰਚਾ ਚਲਾਈ ॥ ਤਬ
ਚਲੀ ਚਲੀ ਬਾਤਿ ਰਾਜੇ ਸਿਵਨਾਭ ਪਾਸਿ ਚਲਿ ਪਈ ॥ ਜੁ ਜੀ ਏਹੁ ਜੋ ਬਾਣੀਆ ਹੈ
ਕਰਮੁ ਭ੍ਰਿਸਟਿ ਹੈ [॥] ਨ ਬਰਤ ਨ ਨੇਮ ਨ ਆਇਤਵਾਰੁ ਨ ਇਕਾਦਸੀ ਨ
ਅਮਾਵਸੁ ਨ ਬਰਤ ਕੋਈ ਰਖਤਾ ਹੈ ॥ ਦੇਹੁਰੇ ਠਾਕੁਰ ਦੁਆਰੇ ਜਾਤਾ ਨਾਹੀ ॥ ਐਸਾ

---

[1]ਤਸੱਲੀ। [2]ਸ੍ਵੈ-ਭੂ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੈ। [3]ਤੜਕੇ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। [4]ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ। [5]ਛਕ ਕੇ। [6]ਸੁਭਾਉ, ਕਾਰ।

ਕਰਮ ਭ੍ਰਿਸਟ ਹੈ ॥ ਤਬ ਉਨ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਾਹੁ ਰੇ ਉਸ ਬਾਣੀਏ ਕਉ ਬੁਲਾਇ ਲੈ
ਆਵਹੁ ॥ ਦਿਖਾ ਉਸੈ ਮੈ ਪੂਛਉ ਜੋ ਵਹੁ ਐਸੀ ਬਾਤਿ ਕਿਉ/ ਕਰਤਾ ਹੈ ॥ ਹਿੰਦੂ ੧੪੨ (ਅ)
ਜਨਮ ਹੋਇ ਕੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕੇ ਦੂਤ ਉਸ ਬਾਣੀਏ ਕਉ ਬੁਲਾਇ ਲੈ ਆਏ ॥ ਤਬ
ਉਹੁ ਬਾਣੀਆ ਆਇਆ ॥ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਕਰਿ ਕੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਕੇ ਨਲਯੇਰੁ ਇਕੁ
ਦੇ ਮਿਲਿਆ ॥ ਤਬ ਰਜੇ ਪੁਛਿਆ ॥ ਜੁ ਰੇ ਬਾਣੀਏ ਤੂੰ ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਜਿ ਬਰਤ
ਨੇਮੁ ਪੂਜਾ ਨਹੀ ਕਰਤਾ ਸੋ ਕਿਉ ਨਾਹੀ ਕਰਤਾ ॥ ਤਬ ਉਨਿ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਜੁ
ਜੀ ਜਿਸ ਕਾਰਣਿ ਤੁਮ ਬਰਤ ਨੇਮ ਸੰਜਮ ਕਰਤੇ ਹਹੁ ਸੋ ਵਸਤੁ ਮੈ ਪਾਈ ਹੈ ਕਿਆ
ਵਰਤ ਨੇਮ ਕਰਉ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਪੁਛਿਆ ਸੁ ਕਵਨੁ ਵਸਤੁ ਹੈ ਤੈ ਪਾਈ ॥ ਜਿਸ ਤੇ
ਤੇਰਾ ਸੰਤੋਖੁ ਹੋਇਆ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਮੈਨੂ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਕਾ ਦਰਸਨ ਹੂਆ ਹੈ ॥ ਜਿਸ ਕੈ
ਦਰਸਨਿ ਮੁਕਤ ਪਾਈਐ ॥ ਰਾਜੈ ਕਹਿਆ ਤੇਰੀ ਨਿਸਾ ਹੋਈ ਹੈ ਉ/ਸ ਕੇ ਦਰਸਨਿ ॥ ੧੪੩ (ੲ)
ਤਬ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਜੁ ਜੀ ਜਬ ਪਰਮੇਸਰੁ ਮਿਲਿਆ ਤਬ ਨਿਸਾ ਕੀ ਕਿਆ
ਚਲੀ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਰੇ ਬਾਣੀਐ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਐਸਾ ਕਵਨੁ ਹੈ
ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਜਿਸ ਕੇ ਦਰਸਨੁ ਮੁਕਤਿ ਪਾਈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੈ
ਜਿਸ ਕੇ ਨਾਮੁ ਲਏ ਮੁਕਤੁ ਪਾਈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਉਸ ਕੇ ਵਾਕ ਮੇਰੇ ਤਾਈ
ਸੁਣਾਵਹੁ [॥] ਜੈਸਾ ਉਹੁ ਹੋਵੈਗਾ ਤੈਸਾ ਵਾਕ ਹੀ ਤੇ ਪਹਚਾਣੀਐਗਾ ॥ ਤਬ
ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ [॥] ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਸਿਵਨਾਭੁ ਬਾਣੀ
ਸੁਣਿ ਕੈ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜਿ ਰਾਜੇ ਸਮਝੀ ॥ ਰੇ
ਭਾਈ ਬਾਨੀਆ ਜਿਸ ਕੇ ਏਹੁ ਵਾਕ ਹੈ ਉਹ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈ [॥] ਤਬ ਰਾਜਾ
ਸਿਵਨਾਭੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਸਬਦ ਕਾ ਸਿਖੁ ਹੋਆ ॥ [ਰਾ]/ਜੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਹੇ ਭਾਈ ੧੪੩ (ਅ)
ਬਾਣੀਆ ਤ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਅਪਣੇ ਸਾਥਿ ਲੈ ਚਲੁ ॥ ਜਹਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੈ
ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਉ ॥ ਤਬ ਉਨ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਜੀ ਇਉ ਚਲਿ ਕੇ ਕਿਆ ਜਾਣੀਐ
ਤੂ ਪਹੁਚਿ ਸਕਹਿ ਕਿ ਨਾ ॥ ਪਰੁ ਤੂ ਜੀਅ ਅਰਾਧ[1] ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਈਹਾ ਮਿਲੈਗਾ ॥
ਤਬ ਰਾਜੇ ਸਿਵਨਾਭੁ ਕਹਿਆ ਜਿਤ ਧਰਤੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਰਹਤਾ ਹੈ ਸੋ ਤੂੰ ਕਹੁ ॥
ਕਹੈ ਜੀ ਲਹੌਰ ਤੇ ਕੋਸ ਪੰਦਰਹ ਸੋਲਹ ਪਾਸਿ ਦਰਿਯਾ ਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੁ
ਕਰਿ ਬੰਧਿਆ ਹੈ ਓਹਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਰਹਤਾ ਹੈ / ਸੁ ਤਹਾ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਏ ਭਟੀ
ਦੀ ਰਾਵੀ ਦੇ ਪਾਰ ਜਨਮੁ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਉਰਵਾਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਬਹਿ
ਬੰਧਿਆ ਹੈ ॥ ਉਹਾ ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਰਹਤਾ ਹੈ ॥ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ਏਹੁ ਹੈ ਜਹਾ ਜਹਾ
ਅਰਾਧੀਐ / ਤਹਾ ਤਹਾ ਹਾਜਰ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਤਉ ਲਹੌਰ ਕਉ ਚਲਹੁ ੧੪੪ (ੳ)
ਜੋ ਜਾਇ ਦਰਸਨੁ ਕਰਉ ॥ ਤਬ ਉਨਿ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਜੋ ਜੀ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਕਾ
ਸੁਭਾਉ ਹੈ ਚਲਿ ਕੈ ਕੋਈ ਨ ਅਪੜਿ ਸਕਿਆ ॥ ਪਰੁ ਤੂ ਆਤਮੇ ਅਰਾਧਿ [॥] ਗੁਰੂ
ਬਾਬਾ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਹੈ ਤੁਝ ਕਉ ਈਹਾ ਹੀ ਮਿਲੈਗਾ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਸਿਵਨਾਭੁ ਏਹੁ
ਬਾਤਿ ਮਨਿ ਲਈ ॥ ਤਬ ਉਹੁ ਬਾਣੀਆ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ॥ ਉਨਿ ਬਾਣੀਏ ਚਲਤੀ
ਵੇਰਾ ਕਹਿਆ ਜੁ ਰਾਜਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਤੈਨੂ ਮਿਲੈਗਾ ਪਰੁ ਤੂੰ ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿਗਾ ॥

[1]ਧਿਆਇ, ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ।

ਕਿ ਜਾਪੈ ਕਿਤ ਰੂਪੁ ਤੁਝ ਕਉ ਆਇ ਦਰਸਨੁ ਦੇਵੈਗਾ ॥ ਜੋਗੀ ਕੇ ਰੂਪੁ ॥ ਕੈ[1]
ਬ੍ਰਹਮਣਿ ਕੇ ਰੂਪ ॥ ਕੇ ਡੰਡਧਾਰੀ ਕੇ ਡਿਗੰਬਰ ਕੇ ਬੈਰਾਗੀ ਕੇ ਖਤਰੀ ਕੇ ਪੰਡਤ ਕੇ
੧੪੪ (ਅ) ਬੇਕੈਦ[2] ਕੇ ਰੂਪ ॥/ ਇਉ ਨ ਜਾਣੀਐ ਜਿ ਕਿਤ ਰੂਪ ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਦਰਸਨੁ
ਦੇਵੈਗਾ ॥ ਅਬਨਾਸੀ ਪੁਰਖੁ ਪਰ ਤੂ ਖਬਰਦਾਰ ਰਹੈ ॥ ਤਬਿ ਉਹੁ ਬਾਣੀਆ ਉਹਾ ਥੀ
ਜਹਾਜੁ ਭਰਿ ਪਛਮ ਕਉ ਚਲਿਆ ॥ ਰਾਜੇ ਕਉ ਪਿਛੈ ਬਹੁਤੁ ਉਦਾਸੀ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਕੇ ਦਰਸਨੁ ਕੀ ਹੋਈ ।' ਤਿਤ ਦਿਨਸੁ ਤੇ ਉਠਤੇ ਬੈਠਤੇ ਸੋਵਤੇ ਜਾਗਤੇ ਆਠ
ਪਹਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਹੀ ਕੀ ਚਾਹ ਵਿਚ ਰਹੈ ॥ ਅਵਰ ਠਉਰੁ ਮਨੁ ਠਹਰਾਵੈ ਨਾਹੀ ॥
ਨਿਤਾਪ੍ਰਤ ਬਾਬੇ ਹੀ ਕੇ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਰਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਭਲੇ ਭਲੇ ਸਰੂਪ
ਚੇਰੀਆ[3] ਬੁਲਾਈਆ ਉਨ ਕੁ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ॥ ਜਿ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਆਵੈ ਤਿਸ ਕੀ
ਤੁਮੁ ਖਬਰ ਲੇਵਹੁ ॥ ਅਰੁ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਕੋਈ ਸੰਨਿਆਸੀ ਬ੍ਰਹਮੁਚਾਰੀ ਜੋਗੀ
੧੪੫ (ੳ) ਡਿਗੰਬਰ ਬੈਸਨੋ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋ/ਵੈ ਫਕੀਰੁ ਅਤੀਤੁ ਦਰਵੇਸੁ ਕੋਈ ਰੂਪੁ ਵਿਚ
ਹੋਵੈ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਐਸੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਜੋ ਉਸ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਛੁਟਕਿ
ਜਾਇ ॥ ਰਾਜੇ ਕੇ ਜੀ ਮਹਿ ਏਹ ਬਸੀ ਜੋ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਹੋਇਗਾ ਤਿਸ ਕਾ ਧਰਮ
ਰਹੈਗਾ ॥ ਕਲਿ ਮਹਿ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੈ ਇਸ ਉਪਾਵ[4] ਕਰਿ ਪਾਈਐ ॥
ਨਾਤਰੁ ਅਵਰ ਉਪਾਵ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਪਾਵਣੇ ਕਾ ॥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਹੈ ॥
ਪੂਰਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਰਾਜੇ ਕੇ ਅਰਾਧੇ ਤੇ ਉਹਾ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਇਕੁ ਜੁ ਬਾਗੁ
ਥਾ ਕਈ ਬਰਸਾ ਕਾ ਸੁਕਾ ਥਾ ॥ ਉਸੁ ਕੇ ਚਉਗਿਰਦ ਕੋਟੁ ਥਾ ॥ ਦਰਵਾਜਾ
ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਥਾ ॥ ਨਾ ਉਸ ਮਹਿ ਕੋਈ ਆਵੈ ਨ ਕੋਈ ਜਾਵੈ ॥ ਤ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕੁ .ਉਸ ਹੀ ਬਾਗੁ ਮਹਿ ਜਾਇ ਵੜਿਆ ॥ ਸੁ ਬਾਬੇ ਦੇ ਕਦਮ ਪਾਵਣੇ
੧੪੫ (ਅ) ਤੇ ਬਾਗ [ਹਰਿਆ] ਹੋ/ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਜੋ ਕੋਈ ਲੋਕੁ ਕਲੀਆ[5] ਦੇਖੈ
ਸੁ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਖੜਾ ਹੋਵੈ ॥ ਏ ਪਰਮੇਸਰੁ ਬਾਗੁ ਸੁਕੇ ਥੀ ਹਰਿਆ ਹੋਇਆ
ਏਹ ਕਿਆ ਅਚਰਜੁ ਹੋਇਆ ॥ ਤਬ ਉਸ ਬਾਗੁ ਕਉ ਬਾਗਵਾਨੁ ਦੇਖਣੇ
ਆਇਆ ॥ ਦਉੜਿਆ ਜਦ ਆਇ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਤਾ ਕਿਆ ਦੇਖੈ ਜੁ 'ਚੁਹ ਚੁਹੁ[6]
ਕਰਤਾ ਹੈ ।. ਬਾਗਵਾਨ ਦਰਵਾਜਾ ਚੁਣਿਆ ਥਾ ਸੋ ਖੋਲਿ ਕਰ ਅੰਦਰਿ ਗਇਆ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੩੩
ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੀ ਨਗਰੀ । ਬਾਗਵਾਨ, ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ

੧੪੬ (ੳ) / ਸੋ ਅੰਦਰਿ ॥ ਜਾਇ ਤਉ ਏਕ ਫਕੀਰੁ ਮਸਤਾਨਾ ਗੋਠਿ[7] ਮਾਰੀ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਬੈਠਾ
ਹੈ । ਦੇਖ ਕਰਿ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਗਇਆ ਦਰਸਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਾ ਉਨ ਬਾਗੁਵਾਨ ਕਉ
ਹੂਆ ॥ ਕਹਿਉਸੁ ਜਿ ਭਾਈ ਏਹੁ ਬਾਗੁ ਬਨੁ ਕੋਈ ਬਰਸਾ ਕਾ ਸੁਕਾ ਹਰਿਆ ਹੂਆ ॥
ਧੰਨੁ ਮੇਰੇ ਭਾਗ ਜੋ ਮੈ ਕੋ ਦੀਦਾਰੁ ਹੂਆ॥ਤਬ ਉਹੁ ਬਾਗਵਾਨੁ ਪਿਛਲੀ ਪੈਰੀ ਹਟਿਆ॥
ਦਉੜਿ ਕਰਿ ਰਾਜੇ ਸਿਵਨਾਭ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਰਾਜਾ ਸੀ ਸਲਾਮਤਿ ਇਕੁ ਫਕੀਰੁ॥
ਸੁਕੇ ਬਾਗ ਮਹਿ ਆਇਆ ਹੈ॥ ਅਰੁ ਜੋ ਕੁਛ ਦਰਸਨੁ ਹੈ ਜਾਣੀਦਾ ਐਨ[8] ਖੁਦਾਇ ਹੈ॥

[1]ਕਿ । [2]ਸੁਤੰਤਰ, ਆਜ਼ਾਦ । [3]ਚੇਲੀਆਂ, ਮੋਹਿਨੀਆਂ । [4]ਢੰਗ । [5]ਫੁੱਲ । [6]ਟਹਕਣਾ ।
[7]ਚੌਂਕੜੀ । [8]ਬਿਲਕੁਲ ।

ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਚੇਰੀਆ ਕਉ ਅਰੀ ਤੁਮੁ ਜਾਹੁ ਜਾਇ ਕਰਿ ਉਸ ਅਤੀਤ ਕਉ ਦੇਖਿ
ਆਵਹੁ ਦੇਖਾ ਅਤੀਤ ਕੈਸਾ ਹੈ ॥ ਉਇ ਚੇਰੀਆ ਜਿ ਕੋਈ ਆਵਤਾ ॥ ਤਪਾ ਤਪੀਸੁਰ
ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਜਾਇ ਕ/ਰਿ ਉਇ ਫਿਰ ਆਵਤੀਆ॥ ਉਨਹਿ ਜਾਨਿਆ ਜੁ ਉਹੁ ਭੀ ੧੪੬ (ਅ)
ਫਕੀਰੁ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਇਗਾ ॥ ਚੇਰੀਆ ਚਲੀਆ ਗਈਆ ॥ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਕੇ
ਆਸਿ ਪਾਸਿ ਬੈਸਿ ਗਈਆ [॥] ਲਗੀਆ ਬੁਲਾਵਣੇ ॥ ਨੈਨ ਮਿਟਕਾਵਣੇ[॥]ਭਲੇ ਭਲੇ
ਮੀਠੇ ਰਸੀਲੇ ਬੈਨ[1] ਸੁਣਾਵਣੇ ॥ ਭਲੇ ਭਲੇ ਪਰਕਾਰ ਕੇ ਭੋਜਨ ਲੈ ਆਗੇ ਰਾਖੇ [॥]
ਭਲੇ ਭਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਭਲੇ ਭਲੇ ਮੇਵੇ ਜਾਇ ਆਗੈ ਰਾਖੇ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਪਾਸਿ ॥
ਲਗੀਆ ਸੇਵਾ ਕਰਣਿ ॥ ਕੋਈ ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਕੀ ਕੋਈ ਸੋਲਹ ਬਰਸ ਕੀ ਕੋਈ ਪੰਦ੍ਰਹੁ
ਬਰਸ ਕੀ ॥ ਕੋਈ ਅਠਾਰਹ ਬਰਸ ਕੀ ਮਾਨੋ ਕਾਮੁਕੰਦਲਾ[2] ਕੇ ਸਰੂਪ ਪਰ ਰਾਜਾ
ਇੰਦ੍ਰ ਕੀ ਮੋਹਣੀਆ ॥ ਮਾਨੋ ਬੈਕੁੰਠਪੁਰੀ ਕੀ ਚਤਰ ਨਾਇਕਾ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸਨੁ
ਦੇਖੇ ਸੁਰ[3] ਨਰੁ ਮੁਨਿ[4] ਜਨ ਸਨਕਾਦਕ[5] ਜਨਕਾਦਕ[6] ਤਪੀ ਤਪੀਸਰ ਸਿੰਙੀ[7]/ ੧੪੭ (ੳ)
ਰਿਖ ਜੈਸੇ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਛੁਟਕਿ ਜਾਇ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਕਹਿਨੁ ਜੋ ਜੀ ਕਛੁ
ਖਾਹੁ ਕਛੁ ਪਹਰਹੁ ਕਛੁ ਮਨ ਕਾ ਬਿਲਾਸੁ[8] ਕਰਹੁ ॥ ਜੋ ਕਛੁ ਇਛਿਆ
ਹੈ ਸੋ ਹਮ ਕਉ ਕਹੀਐ ॥ ਹਮਰੀ ਸਰਧਾ ਪੂਰੀ ਕੀਐ ਜੀ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤ ਵਿਚ ਸਬਦ ਕੀਤਾ ॥ ॥ ਰਾਗ ਬਸੰਤ ॥
॥ [9]ਜਗੁ ਕਊਆ ਨਾਮੁ ਨਹੀ ਚੀਤ ॥ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰ ਗ੍ਰਿਹ[10] ਦੇਖਹਿ ਭੀਤ ॥
ਮਨੂਆ ਡੂਬੇ[11] ਚੀਤ ਅਨੀਤ ॥ ਜਗ ਸਿਉ ਤੂਟੀ ਝੂਠੀ ਪ੍ਰੀਤ ॥ ੧ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧ
ਬਿਖ ਬਜਰ ਭਾਰ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਚਾਰ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਘਰੁ ਬਾਰੂ[12] ਕਾ
ਘੂਮਣਿ ਘੇਰ ॥ [13]ਬਰਸਤ ਪਾਣੀ ਬੂੰਦ ਬਗੇਰ[13] ॥ [14]ਮਾਤਾ ਬੂਦ ਤੇ ਧਰ ਚਕਰ
ਫੇਰ[14] ॥ ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਨਾਵੈ[15] ਕੀ ਚੇਰ ॥ ੨ ॥ ਸਰਬ ਉਪਾਵ[16] ਗੁਰੁ ਸਿਰਮੋਰ ॥
ਭਗਤੁ ਕਰਉ [17]ਲਾਗੋ / ਪਗਿ[17] ਤੋਰ ॥ ਨਾਮੁ [18]ਰਤੇ ਚਾਹਹਿ ਤਨੁ ਉਰ[18] ॥ ਨਾਮੁ ੧੪੭ (ਅ)
ਦੁਰਾਇ ਚਲੇ ਸੋ ਚੋਰ ॥ ੩ ॥ ਕਾਮਣਿ ਚਾਹੇ ਸੁੰਦ੍ਰ ਭੋਗ ॥ ਪਾਨ ਫੂਲ ਮੀਠੇ/ਰਸੁ
ਰੋਗ ॥ ਖੇਲੇ[19] ਬਿਗਸੇ ਤੇਈ[20] ਸਭ ਸੋਗ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸਰਨਾਗਤਿ [21]ਕੀਆ ਸੁ[21] ਹੋਗੁ ॥
੪ ॥ ਪਤਿ ਧੋਈ ਬਿਖ ਅੰਚਲੁ ਪਾਇ ॥ [22]ਸਚਿ ਰਤਾ[22] ਪਤਿ ਸਿਉ ਘਰਿ ਜਾਉ ॥
ਜੋ ਕਛੁ [23]ਕੀਨਾ ਸੋ[23] ਪ੍ਰਭ ਰਜਾਇ ॥ ਭਈ[24] ਮਨਾਹਿ ਨਿਰਭਉ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥ ੫ ॥
[25]ਕਪੜਿ ਪਹਿਰੇ[25] ਅਧਕਿ ਸੀਗਾਰ ॥ ਮਾਟੀ ਫਲੀ ਰੂਪ ਬਿਕਾਰ ॥ ਆਸਾ ਮਨਸਾ

---

[1]ਵਚਨ, ਗੱਲਾਂ। [2]ਇਕ ਗਨਿਕਾ ਜੋ ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਅਤਿ ਪ੍ਰਵੀਣ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਧਵਾਨਲਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ; ਇਥੇ ਭਾਵ ਕਾਮ ਉਤੇਜਕ ਮੋਹਿਨੀ ਤੋਂ ਹੈ। [3]ਦੇਵਤੇ। [4]ਮੁਨੀ, ਸਾਧੂ, ਦਰਵੇਸ਼। [5]ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਚਾਰ ਮਾਨਸਿਕ ਪੁਤ੍ਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਡਾ ਸਨਕ ਸੀ। [6]ਜਨਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼। [7]ਸ਼ਿੰਗੀ ਰਿਖੀ। ਇਹ ਰਿਖੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿਚ ਰਹ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਪਾਲਦਾ ਹੋਇਆ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਰਹਿਆ। [8]ਖੇਡ, ਕ੍ਰੀੜਾ, ਆਨੰਦ। [9]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੧੧੯੦ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : [10]ਗਿਰੈ ਦੇਖ, [11]ਡੋਲੇ, [12]ਥਾਲ੍ਹੂ, [13]ਬਰਸਸਿ ਪਾਣੀ ਬੁਦਬਦਾ ਹੋਰਿ, [14]ਮਾਤ੍ਰ ਬੂੰਦ ਤੇ ਧਰਿ ਚਕੁ ਫੇਰਿ, [15]ਨਾਮੈ, [16]ਉਪਾਇ, [17]ਪਗੁ ਲਾਗਉ, [18]ਨਾਮੁ ਰਤੇ ਚਾਹਉ ਤੁਝ ਓਰੁ, [19]ਖੀਲੈ, [20]ਤੇ ਤੇ, [21]ਕੀਨ ਸਿ, [22]ਸਾਚ ਨਾਮਿ ਰਤੋ, [23]ਕੀਨ ਸਿ, [24]ਭੈ, [25]ਕਾਪੜੁ ਪਹਿਰਸਿ,

ਚੀਤ[1] ਅਪਾਰ[1] ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੂਨਾ ਘਰੁ ਬਾਰੁ ॥ ੬ ॥ ਕਾਢਹੁ[2] ਪੁੜ੍ਹੀ ਰਾਜੁ
ਕੁਆਰ ॥ ਨਾਮੁ ਭਣਹੁ[3] ਚੜ੍ਹਿਦੋਤ ਸਵਾਰ[3] ॥ ਪਿਰੁ[4] ਸੇਵਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ[5] ॥
[6]ਗੁਰੁ ਸੇਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਤਿਖਾ ਨਿਵਾਰ[6] ॥ ੭ ॥ ਮੋਹਨ ਮੋਹ ਲੀਆ ਮਨ ਮੋਹਿ ॥
ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦੁ ਪਛਾਨੋ[7] ਤੋਹ ॥ ਨਾਨਕ [8]ਚਾ/ਹੇ[8] ਪ੍ਰਭੂ ਦੁਆਰ ॥ ਤੇਰੇ ਨਾਮ
[9]ਰਤੇ ਸੰਤੋਖੀਆ[9] ਕਿਰਪਾ ਧਾਰ ॥ ੮ ॥ ਤਬ ਇਹ ਅਸਟਪਦੀ ਉਨ ਚੇਰੀਆ ਕੇ
ਪਰਥਾਇ ਕੀਤੀ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਭਜਨਿ ਸਭੁ ਮਿਥਿਆ
ਹੈ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਿਮਰਹੁ ਇਕ ਸਬਦੁ ਹੋਰੁ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ॥ ਉਨ
ਕਉ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਸੀਗਾਰ ਭੂਖਨਿ[10] ਚੀਰ[11] ਬਖਸੀਤੇ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਨਾਮੁ ਦਿੜਾਈਤਾ
ਹੈ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ॥ ॥ [12]ਮਨ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਣਾ ਹੋਵੈ ਪਉਨੁ ਹੋਵੈ
ਸੂਤਧਾਰੀ ॥ ਖਿਮਾ ਸੀਗਾਰੁ ਕਾਮਣਿ ਤਨਿ ਪਹਰੈ ਰਾਵੈ ਲਾਲ ਪਿਆਰੀ ॥ ੧ ॥
ਲਾਲ ਬਹੁ ਗੁਣ ਕਾਮਣਿ ਮੋਹੀ ॥ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਹੋਹਿ ਨ ਅਉਰੀ[13] ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਹਾਰੁ ਕੰਠਿ ਲੈ ਪਹਿਰੇ ਦਾਮੋਦਰ ਦੰਤੁ ਲੇਈ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੰਙਨ ਪਹਰੇ
੧੪੮ (ਅ) ਇਨ ਬਿਧਿ ਚਿਤੁ ਧਰੇਈ ॥ ੨ ॥ ਮਧਸੂਦਨ ਕਰ ਮੁੰ[ਦਰੀ/ ਪਹਿਰੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਟੁ
ਲੇਈ ॥ ਧੀਰਜੁ ਧੜੀ ਬੰਧਾਵੈ ਕਾਮੁਣਿ ਸ੍ਰੀਰੰਗੁ ਸੁਰਮਾ ਦੇਈ ॥ ੩ ॥ ਮਨ ਮੰਦਰ
ਜੇ ਦੀਪਕੁ ਜਾਲੇ ਕਾਇਆ ਸੇਜ ਕਰੇਈ ॥ ਗਿਆਨ ਰਾਉ ਜਬ ਸੇਜੇ ਆਵੈ ਤਾਂ
ਨਾਨਕੁ ਕਰੇਈ ॥ ੪ ॥ ਤਬ ਉਨ ਕਉ ਬਹੁਤ ਸੰਤੋਖੁ ਹੂਆ ਅੰਤਰਿ ਕੀ
ਅਗਨਿ ਨਿਵਰਤ[14] ਹੋਇ ਗਈ ॥ ਬਾਬੇ ਕੇ ਉਪਦੇਸ ਕਰਿ ਦਰਸਨਿ ਲਾਗਤੀਆ
ਹੀ ਸੀਤਨ ਭਈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ਉਪਜਿਆ ॥ ਅਗਿਆਨ ਉਚਰਨੁ ਤੇ ਕੁਬੁਧਿ
ਛੁਟਿਕਿ ਗਈ ॥ ਸਿਵ[15] ਕੇ ਘਰਿ ਆਇ ਖੜੀਆ ਹੋਈਆ ॥ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ
ਲਗੀਆ ਜਪੁਨਿ । ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਕੇ ਉਪਦੇਸ ਕਰ ਖੁਸੀ ਕਰ ਸਾਧ ਕੀ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਦਿਸਟ ਬੀਚ ਜੋ ਆਈਆ ਭ੍ਰਿੰਗੀ[16] ਕੀ ਰੀਤ ਰੰਗੀਆ ਹੋਇ ਗਈ [ਆਂ] ॥
੧੪੯ (ੳ) ਜੈਸੇ ਚਕੋਰ ਚੰਦ ਸਾਥਿ ਉ/ਰਝਾਇ ਰਹਤਾ ਹੈ ॥ ਤੈਸੇ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਦਰਸਨਿ
ਉਰਝਾਇ ਰਹੀਆ ॥ ਅਲਮਸਤ[17] ਦਿਵਾਨੀਆ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਪਿਆਲੇ ਪੀਵਣੇ ਸਾਥਿ
ਹੋਇ ਗਈਆ ॥ ਜੈਸੇ ਜਲਿ ਕਉ ਜਲੁ ਮਿਲ ਜਾਤਾ ਹੈ ਤੈਸੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿ

ਚਿਤ੍ਰ ੩੪

ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ ਦੀਆਂ ਮੋਹਣੀਆਂ, ਨਾਲੇ ਮਰਦਾਨਾ ।

੧੪੯ (ਅ) ਲੀਨ ਹੋਇ ਗਈਆ ॥ / ਤਬ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਆਈਆ ॥ ਰਾਜਾ ਜੁ ਆਗੇ ਬੁਲਾਵਤਾ
ਥਾ ਤਿਵ ਹੀ ਲਗਾ ਬੁਲਾਵਣੇ ॥ ਤਬ ਉਨੁ ਚੇਰੀਆ ਕਹਿਆ ਜੁ ਰਾਜਾ ਜੀ ਤੁਮ

---

[1]ਖਾਧੇ ਬਾਹੁ, [2]ਗਾਛਹੁ, [3]ਸਚੁ ਦੋੜ ਸਵਾਰ, [4]ਪ੍ਰਿਉ, [5]ਅਧਾਰਿ,
[6]ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਬਿਖੁ ਤਿਆਸ ਨਿਵਾਰਿ, [7]ਪਛਾਨਾ, [8]ਨਾਦੇ ਚਾਹਹਿ । [9]ਸੰਤੋਖੇ ।
[10]ਗਹਣੇ । [11]ਕਪੜੇ । [12]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੩੫੯ ਉਤੇ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ਮੁਖ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : [13]ਅਵਰੀ । [14]ਮਿਟ/ਬੁਝ ਗਈ । [15]ਭਲਾਈ
ਨੇਕੀ । [16]ਭੌਰੀ, ਭੰਬੀਰੀ । [17]ਲੀਨ, ਮਸਤ

ਹਮੁ ਕਉ ਆਜੁ ਤੇ ਲੇ ਕੇ ਹਾਸੀ ਕੀ ਬਾਤਿ ਮਤਿ ਕਰੀਓ ॥ ਅਬ ਤੂੰ ਹਮਾਰਾ
ਪਿਤਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਰਾਜਾ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਏ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਹੁ ਮੁਝ ਕਉ ਏਕ
ਘੜੀ ਛੋਡਤੀਆ ਨ ਥੀਆ ॥ ਆਜ ਪਿਤਾ ਕਹਿਣੇ ਲਾਗੀਆ ਸੋ ਇਨ ਕਉ ਮਹਾ
ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਿਆ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਉਹੁ ਚੇਰੀਆ ਪੁਛੀਆ ॥ ਜੁ ਰੀ ਤੁਮ ਕਉ ਕਿਆ
ਹੂਆ ਹੈ ॥ ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਜੀ ਹਮ ਕਉ ਸੋ ਹੂਆ ਹੈ ॥ ਜੋ ਹਮੁ
ਨਰਕ ਮਹਿ ਤੇ ਕਾਢਿ ਕਰਿ ਨਿਹਾਲ ਕੀਆ ॥ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਕਾ ਜੋ ਹਮੋ ਦਰਸਨ
ਕੀਆ ਹੈ ਹਮਾਰੇ ਕਈ ਅੰਕੂਰ[1] ਨਿਸਤਰੇ ।/ ਹਮ ਕਉ ਸਾਧ ਭੇਟਿਆ ॥ ਤਬ ੧੫੦ (ੳ)
ਰਾਜੇ ਬੁਝਿਆ ਜੁ ਸਹੀ ਉਹੋ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਆਇਆ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਉਹਾ ਤੇ
ਉਠਿ ਚਲਿਆ ॥ ਰਾਜਾ ਆਵੈ ਤਾ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਆਗੋ ਖੜਾ ਹੈ ਪਿਠ ਦੀਏ ॥
ਤਬ ਰਾਜਾ ਭੀ ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਸ ਬੂਟੇ ਤੇ ਹੋਰਸ ਬੂਟੇ ਖੜਾ
ਹੋਵੈ ॥ ਪੀਛੈ ਲਾਗਾ ਰਾਜਾ ਭੀ ਖੜਾ ਹੋਵੈ॥ਕਈ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਗੇ ਫਿਰਿਆ॥
ਰਾਜਾ ਸਿਵਨਾਭੁ ਪੀਛੈ ਲਾਗਾ ਫਿਰਿਆ ਹੈ ॥ ਤਬ ਕਈ ਦਿਨ ਹੂਏ ਤਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
ਉਸੀ ਆਸਣਿ ਆਇ ਬੈਠਾ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ ਰਾਜਾ ਭਲੇ ਹਹੁ ॥
ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਜੀ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭਲੇ ਹਹਿ ॥ ਬਾਬੇ ਫਿਰ ਕਹਿਆ ਰਾਜਾ
ਕੁਸਲ[2] ਅਰੋਗੁ ਹਹੁ ਅਨੰਦੁ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਸਾ/ਦਿ ਅਜੁ ਭਲੇ ੧੫੦ (ਅ)
ਹਹਿ ॥ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨ ਕੀਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਉ ਰਾਜਾ ਕਛੁ ਸਹੀ ਕਰਿ ਨ ਸਕੈ
ਬਾਬਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ [ਹੋ] ਰੁ ਹੈ ॥ ਅਗੇ ਉਸ ਬਾਣੀਏ ਤੇ ਲਿਖ ਲੀਆ ਥਾ ॥ ਜਿ
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰੂ ਜਾਤਿ ਖਤਰੀ ਗੋਤ੍ਰ ਵੇਦੀ ਘਰੁ ਕਰਤਾਰੁਪੁਰ ॥ ਜਨਮੁ
ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਏ ਭਟੀ ਕੀ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕੇ ਜੀਅ ਮਹਿ ਵਸੀ ਜਿ ਹਉ
ਪੂਛਉ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਪੂਛਤਾ ਹੈ ॥ [3]ਗੁਸਾਈ ਤੇਰਾ ਕਹਾ ਨਾਮੁ ਕੈਸੇ ਜਾਤੀ [॥]
ਜਾ ਕਉ ਭੀਤਰਿ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਵਹੁ ਪੂਛਉ ਬਾਤਿ ਨਿਰੰਤੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਜੇ
ਕਹਿਆ ਗੁਸਈ ਜੀ ਜੋਗੀ ਹੋ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਵਿਚ
ਸਬਦੁ ਕਹਿਆ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ॥ [4]ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮਾਇਲ ਤਾ
ਕਉ[5] ਮੈਲੁ ਨ ਰਾਤੀ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਥੁ [6]ਸਦਾ ਸਤਿ ਸੰਗੀ[6] ਜਨਮ ਮ/ਰਨ ਗਤਿ ੧੫੧ (ੳ)
ਬੀਤੀ ॥ ੧ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ਤੁਮ ਬ੍ਰਹਮਣ ਹੋ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ
ਕਹਿਆ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ਇਸਸਾਨੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਪੂਜਹੁ ਪਾਤੀ ॥ ਏਕੋ
ਨਾਮੁ ਏਕੋ ਨਾਰਾਇਣ ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ ਏਕਾ ਜੋਤਿ ॥ ੨ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਗੁਸਾਈ
ਜੀ ਤੁਮੁ ਖਤਰੀ ਹੋ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਜਿਹਬਾ ਡੰਡੀ ਇਹੁ ਘਟੁ ਛਾਬਾ
ਤੋਲਹੁ ਨਾਮੁ ਅਜਾਚੀ ॥ ਏਕੋ ਹਾਟੁ ਸਾਹੁ ਸਭਨਾ ਸਿਰ ਵਣਜਾਰੇ ਬਹੁ ਭਾਤੀ ॥ ੩ ॥
ਤਬ ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ਹਮ ਕਉ ਏਕ ਸਿਰਾ ਬਤਾਵਹੁ ਹਉ ਸਮਝਿ
ਸਕਉ ॥ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਕਰਿ ਬੋਲੀ ਮਹਾਪੁਰਖੁ ਕਰਿ ਜਾਨਉ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ

---

[1]ਪੀੜ੍ਹੀਆ (?) [2]ਰਾਜ਼ੀ, ਪ੍ਰਸੰਨ । [3]ਇਹ ਤੁਕ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿਚ ਮਹਲਾ ੧ ਵਿਚੋਂ ਹੈ । ਪੂਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਾਠ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਅਤੇ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਕਰ ਕੇ ਇਥੇ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਪਹਲੇ ਬੰਦ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪੰਗਤੀ ਹੈ । [4]ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ. ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੯੯੨ । ਕੁਝ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : [5]ਕੈ [6]ਸਚੁ ਸੰਗੇ ।

੧੫੧ (ਅ) ਦੋਵੈ ਸਿਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਬੇੜੇ ਸੋ ਬੂਝੇ ਜਿਸੁ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ਜੀਅ/ਹੁ ਰਹੈ
ਨਿਭਰਾਤੀ ॥ ਸਬਦਿ ਵਸਾਏ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਏ ਸਦਾ ਸੇਵਕੁ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ॥ ੪ ॥
ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਮੈ ਤਾਈ ਤੂ ਜਾਤਿ ਜਨਮੁ ਨਹੀ ਬਤਾਇਦਾ ਜਿ ਮੈ ਕਛੁ
ਸਮਝੇ ॥ ਪਰ ਤੂ ਅਪਨਾ ਘਰੁ ਦਸ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਤੂੰ ਨਾਉ ਲਏ ਤਾ ਮੈ ਸਮਝਾ
ਜਿਵ ਹੀ ਹੈ ॥ ਤਦ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ਤੇਰਾ ਘਰੁ ਕਿਸ ਧਰਤੀ ਹੈ ॥ ਫਿਰ
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ । ਜਿ ਊਪਰ ਗਗਨੁ ਗਗਨੁ ਪਰ ਗੋਰਖੁ ਤਾ ਕਾ ਅਗਮ ਗੁਰੂ ਪੁਨਿ
ਵਾਸੀ ॥ ਗੁਰ ਵਚਨੀ ਬਾਹਰਿ ਘਰਿ ਏਕੋ ਨਾਨਕੁ ਭਇਆ ਉਦਾਸੀ ॥ ੫ ॥
ਜਬ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਭਇਆ ਉਦਾਸੀ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਸਹੀ[1] ਨਾਨਕੁ
ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਹਰਖੁਮਾਨੁ[2] ਹੋਆ । ਜੋ ਮੇਰੇ ਧੰਨੁ ਭਾਗ ਜਿ ਮੈਨੂ ਐਸਾ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ
੧੫੨ (ੳ) ਮਿਲਿਆ ॥ ਦਰਸਨੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਆ ॥/ ਰਾਜਾ ਪੜਦਖਣਾ ਦੇ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ [॥]
ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਜੋ ਕੁਛੁ ਹੈ ਸੁ ਤੁਮ ਕਉ ਮਲੂਮੁ ਹੈ ॥ ਮੇਰੇ ਆਖਣ
ਕੀ ਬਾਤਿ ਨਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ ॥ ਮਨ ਕੇ
ਬਿਖੇ ਏਹ ਸਮਾਲਿ ਨਹੀ ਜਿ ਕਛੁ ਕੀਮਤਿ ਕਰਉ ਜਿਹਬਾ ਕੇ ਬਿਖੇ ਏਹ ਪਹੁਚਿ
ਨਹੀ ਜਿ ਕਛੁ ਉਸਤਤਿ ਕਰੋ ॥ ਸ੍ਰਵਨ[3] ਕੈ ਬਿਖੈ ਏਹ ਸੁਰਤੁ ਨਹੀ ਜਿ ਕਛੁ ਅਵਰ
ਸੁਨੋ ਸੁਨਾਵਉ ॥ ਨੇਤ੍ਰ ਕੈ ਬਿਖੈ ਏਹ ਪਹੁਚਿ ਨਹੀ ਰਹੀ ਜਿ ਅਵਰੁ ਕਛੁ ਦੇਖਉ ॥
ਚਰਨ ਕੈ ਬਿਖੇ ਏਹ ਜੋਰ ਨਹੀ ਰਹਾ ਜਿ ਕਹੀ ਅਵਰੁ ਠਵਰੁ[4] ਚਲਿ ਜਾਉ ॥
ਤਨਿ ਕੈ ਬਿਖੈ ਏਹੁ ਸੁਧਿ ਨਹੀ ਜਿ ਕਹੀ ਅਵਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਉ ॥ ਜੀ ਮਹਰਿਵਾਨ
੧੫੨ (ਅ) ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਅਨਾਥਾ ਕੇ ਨਾਥ ਮਨਸਾ ਕੇ ਦਾਤੇ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਰਪਾਲ/
ਹੋਏ ਅਪਨੇ ਚੇਰੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ਜੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹਿ ਦਿਆਲੁ ਹੋਇ ਕੇ
ਠਾਕੁਰਦੁਆਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਜੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਗਿਆ ਕਰੀ ਜੁ ਰਾਜਾ ਤੁਮ ਜਾਹੁ

ਚਿਤ੍ਰ ੩੫

ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ

੧੫੩ (ੳ) ਜਾਇ ਕਰਿ ਧਰਮਸਾਲਾ ਕੀ ਠਵਰ ਰਾਸਿ ਕਰਕੇ ਆਈਓ । /ਤਬ ਹਮ ਜਾਹਿਗੇ [॥]
ਰਾਜੇ ਕਉ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ॥ ਰਾਜੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਧਰਮੁਸਾਲਾ ਤਯਾਰ ਕਰਵਾਈ [॥]
ਖਰੀ ਗੁਹਜੀ[5] ਠਉਰ ਬਨੀ ਅਰ ਗਚ ਸਾਥਿ ਲੇਪਣ ਕਰਿਆ ਨੀਕੇ ਨੀਕੇ[6]
ਵਿਛਾਵਣੇ ਵਿਛਾਏ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਚਲਿਆ ਜਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਜੀ
ਕਉ ਲੈ ਆਵਉ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਆਇ ਕਰਿ ਦੇਖੇ ਤਉ ਬਾਬਾ ਊਹਾ ਹੈ ਨਾਹੀ [॥]
ਜਿਉ ਰਾਜਾ ਖੜਾ ਥਾ ਤਿਉ ਆਇ ਕੇ ਅਨਾਲੀ ਡਿਗ ਪਇਆ ਬਿਸੁਰਤਿ ਹੋਇ
ਗਇਆ ॥ ਰਾਜੇ ਕੇ ਖਵਾਸ[7] ਦਉੜ ਕਰ ਗਇਆ ਜਿ ਏ ਪਰਮੇਸਰੁ ਰਾਜੇ ਕਉ
ਕਿਆ ਹੂਆ ਜਿ ਈਹਾ ਆਵਤਾ ਹੀ ਗਿਰ ਪਰਾ ॥ ਤਬ ਉਨੋ ਪਕੜਿ ਕਰਿ

[1]ਠੀਕ । [2]ਖੁਸ਼ । [3]ਕੰਨ । [4]ਜਗ੍ਹਾ । [5]ਗੂੜ੍ਹੀ । [6]ਸੁੰਦਰ । [7]ਖ਼ਾਸ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ, ਚੋਣਵੇਂ ਸੇਵਕ ।

ਬੈਠਾਇਆ ॥ ਤਬ ਪੀਛੈ ਤੇ ਲੋਕ ਦਉੜੇ ਆਏ ਜਿ ਰਾਜਾ ਜੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਘਰਿ
ਹੀ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ਹੈ ॥ ਤੁਮ ਆਵਹੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੁਲਾ/ਵਤੇ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ੧੫੩ (ਅ)
ਵਾਹ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਅਬ ਸੁਧਿ ਆਇ ਪੜੀ ਹੈ ਜੈਸੇ ਮਛਲੀ ਜਲਿ
ਬਿਨ ਤੜਫੜਾਵਤੀ ਕਉ ਜਲੁ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ॥ ਜੈਸੇ ਚਾਤ੍ਰਕ[1] ਪੀਅ ਪੀਅ ਕਰਤੇ
ਕਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀ ਬਰਖਾ ਹੋਤੀ ਹੈ ॥ ਤੈਸੇ ਹੀ ਜਾਨਤਾ ਹੋ ਕਿ ਰੋਮ ਰੋਮ ਹਰਿਆਵਲ
ਹੋਇ ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਹਮੋ ਜਾਨਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਰਮਤੇ[2] ਹੀ ਰਹੈ ॥ ਰਾਜੇ ਜਾਇ
ਕਰਿ ਪਰਦਖਣਾ ਦੇ ਕਰਿ ਚਰਨਬੰਦਨਾ ਕਰੀ ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਉ ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਉ ॥
ਹਾ ਹਾ ਬਿਲਾਪੁ ਰਾਜਾ ਲਾਗਾ ਕਰਨਿ ਜਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੂਆ ॥ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਬਹੁਤੁ ਦਿਨ ਊਹਾ ਰਹਿਆ ॥ ਬਹੁਤੁ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਗਟਿ ਕਰੀ [॥] ਪ੍ਰਾਨ ਸੰਗਲੀ
ਊਹਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਿ ਕਰੀ ਹੈ ॥ ਬਹੁਤੁ ਸਿਖੁ ਕੀਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਜਿਤਨੀ ਧਰ/ਤੀ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ੧੫੪ (ੳ)
ਕੇ ਉਰੇ ਹੈ ਐਸੀ ਧਰਤੀ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੇ ਪਰੇ ਹੈ ॥ ਉਸ ਨਗਰੀ ਕਾ ਰਾਜਾ ਸਿਵਨਾਭ
ਥਾਪਿਆ [॥] ਉਹੁ ਮੁਲਕੁ ਸਗਲਾ ਵਾਹ ਵਾਹੁ ਕਰਿ ਉਠਿਆ ॥ ਜਿ ਵਾਹ ਵਾਹ
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਵਾਹ [॥] ਊਹਾ ਉਸ ਹੀ ਧਰਤੀ ਕੇ ਰਾਜੇ ਕਉ ਵਡਾਈ ਦਈ ॥
ਉਸ ਰਾਜੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬੰਧੀ ॥ ਸਬਦੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਨਉ ਮਣ ਲੂਣੁ ਉਸ ਰਾਜੇ
ਕੀ ਰਸੋਈ ਪੜਤਾ ਹੈ ॥ ਉਸ ਧਰਤੀ ਕਉ ਨਿਸਤਾਰ ਕਰਿ ਬਾਣੀ ਪਸਾਰ ਕਰਿ
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਇਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੩੩ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ
ਚਲੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਕਾਬਲ ਗਇਆ ॥/ ੧੫੪ (ਅ)

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਾਬਲ ਗਏ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀ ਖੇਲਤੇ ਖੇਲਤੇ ਇਕ ਸਮੇਂ ਕਾਬਲ
ਆਇਆ॥ ਆਇ ਕੇ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਆਇ ਬੈਠਾ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਤੁਰਕੁ ਗਲਾ ਕਹਿਣ ਲਗੇ
ਜੋ ਤੂੰ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਤੂ ਏਥਹੁ ਨਿਕਲ ਤੇਰਾ ਏਥੇ ਕੰਮੁ ਨਾਹੀ ਏਹੁ ਮਸੀਤ ਕਾਜੀ ਦੀ ਹੈ ।
ਤਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਉਹੁ ਮੁਲਾ ਬੈਠਨਿ ਦੇਇ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ ਮੁਲਾ ਤੂੰ
ਮਸੀਤ ਨੂੰ ਰਖਹਿਗਾ ॥ ਮੁਲਾ ਕਹਿਆ ਜਿ ਹਉ ਰਖਾਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਮਸੀਤ ਉਪਰਿ
ਚੜਿਆ ਚੜਿ ਕੇ ਮਸੀਤ ਦਉੜਾਈ ਕਾਬਲਿ ਕੇ ਦੁਆਲੇ ਲਗੇ ਫਿਰਨ ॥ ਤਾ ਸਭ
ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਲਗੇ ਆਖਣਿ ॥ ਜਿ ਏਹ ਵਡਾ ਪੀਰੁ ਹੈ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਨਜੀਕੀ ਹੈ ॥ ਤਾਂ
ਸਭੇ ਲਗੇ ਆਖਣਿ ॥ ਜਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਿਨ ਖੁਦਾਇ ਪੈਦੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕੀ ਦੋਸਤੀ
ਮਸੀਤ ਖੜੀ ਕਰੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਮਸੀਤ ਖੜੀ ਕੀ/ਤੀ [॥] ਸਭੈ ਪੈਰੀ ਪਵਨ ਚਲੇ ਤਾ ੧੫੫ (ੳ)
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਤੁਸੀ ਬਾਵਾ ਪੈਰੁ ਪੂਜਹ ॥ ਅਰੁ ਦਹਣਾ ਪੈਰੁ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜਹਿ ॥ ਤਾ
ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਗੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ॥ ਉਥੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਅਪਣਾ ਨਾਉ ਬਾਬਾ
ਅਉਘੜੁ ਰਖ ਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਥੇ ਅਪਣੇ ਸਿਖ ਕੀਤੇ ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ
ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਉਥੋਂ ਚਲਿਆ ਕਾਬਲ ਤੇ ਬਾਬਾ ਮਹਾ ਲੋਕ ਕੇ ਦੇਸ ਮਹਿ ਆਇਆ ॥
ਜਾਇ ਕਰਿ ਦੇਖੇ ਤਾ ਪਾਣੀ ਨਾਹੀ ॥ ਅਤੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤੁ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਥਹੁ ਦੁਖੁ ਪਾਇਦੇ
ਹੈਨ ਤਾ ਬਾਬੇ ਪਰਬਤ ਕੇ ਊਪਰ ਪਾਣੀ ਕਾ ਤਾਲੁ ਕੀਤਾ ॥ ਧਰਮਸਾਲ ਬਧੀ ॥ ਤਾ
ਉਹ ਰਾਜਾ ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ ਪਰਜਾ ਸਮੇਤ ॥ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਨਿ ॥ ਲਗੇ ਬਾਣੀ

---

[1]ਪਪੀਹਾ । [2]ਚਲੇ ਗਏ ।

ਗਾਵਨਿ ਸਿਖਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥[੩੪] ਸਾਖੀ ਹੋਰ
੧੫੫ (ਅ) ਚਲੀ ॥/

ਚਿਤ੍ਰ ੩੬

ਭੂਟੰਤ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਮਰਦਾਨਾ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ।

੧੫੬ (ੳ) **ਸਾਖੀ ਭੁਟੰਤ ਕੇ ਦੇਸ ਕੀ ਚਲੀ** ॥/ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਭੁਟੰਤ ਦੇ ਦੇਸ ਆਇਆ ॥
ਆਇ ਕੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਬੈਠਾ [॥] ਜਿ ਕੋਈ ਬਾਬੇ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਕਰੇ ਸੋ ਬਹਿ ਰਹੈ।
ਉਠਿ ਨ ਸਕੈ ਘਰਿ ਜਾਇ ਨ ਸਕੈ ॥ ਤਾ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਲਗੀਆ ਗਲਾ ਹੋਵਨਿ ॥ ਜੁ
ਇਕੁ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਆਇਆ ਹੈ ਇਸ ਮੁਲਕੁ ਵਿਚ ਪਰੁ ਨਾ ਕਛੁ ਖਾਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਛੁ
ਪੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿਸੈ ਨਾਲਿ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ॥ ਨਾ ਕਛੁ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਛੁ ਲੈਦਾ ਹੈ ਬਡਾ
ਬੇ ਪਰਵਾਹੁ ਫਕੀਰੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਸ ਥਾਵੈ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੁਣਿ ਕੇ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ।
ਭਲੀਆ ਭਲੀਆ ਵਸਤੂ ਖਾਣ ਦੀਆ ਪੈਨਣ ਦੀਆ ਨਾਲਿ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਆਇ
ਕੈ ਪੈਰੀ ਪਇਆ। ਜਾ ਬਾਬਾ ਦੇਖੈ ਉਸ ਦੇਸ ਦੀ ਰਉਸਿ[1] ਉਨਾ ਦੀ ॥ ਜੋ ਰਾਜਾ
੧੫੬ (ਅ) ਘਾਹ ਖੋਤਣ ਜਾਇ ॥ ਪਹਰਾਵਾ ਰਾਜੇ ਦਾ ਜਤਿ[2] ਦੇ ਕਪੜੇ ਪੈਨਣਿ ਨੂੰ ॥ ਅਤੈ ਜਿਸ/
ਦੀ ਬੇਟੀ ਦਾ ਵੀਆਹੁ ਹੋਵੈ ਸੋ ਪਹਲੀ ਰਾਤਿ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਤਾ ਪਿਛੋ ਦੀ ਅਪਣੇ
ਭਰਤੇ ਨਾਲਿ ਵਸੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਜੋ ਰਾਜਾ ਇਹ ਜੋ
ਤੂੰ ਕਰਤੂਤ ਕਰਦਾ ਹਹਿ ਸੋ ਤੂੰ ਛਡਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਜੋ ਕਛੁ ਤੇਰੀ
ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੂੰ ਮੰਗੁ ॥ ਗੁਰੂ ਤੁਧੁ ਉਪਰ ਦਇਆਲੂ ਹੈ। ਤਾ ਉਨ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ
ਬਾਬਾ ਮੇਰੇ ਦੇਸ ਚਾਵਲ ਤੇ ਪਸਮ ਬਹੁਤੁ ਹੋਦੀ ਹੈ। ਹੋਰੁ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਦਾ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਉਸ ਦੇ ਦੇਸ ਖਾਣੀ[3] ਸਭੇ ਦਿਤੀਆ ਖਸਬੋਈ ਦਿਤੀਆਸੁ ਕਪੜਾ
ਦਿਤੋਸੁ ਖਾਣਿ ਸੁਇਨੇ ਦੀ ਰੁਪੇ[4] ਦੀ ਤਾਬੇ ਦੀ ਕਲੀ ਦੀ ਸਿਕੇ ਦੀ ਜਸਤ ਦੀ ਖਾਣੀ
ਸਭ ਦਿਤੀਆ ॥ ਕਸਤੂਰੀ ਪਟੁ ਬਹੁਤੁ ਮੇਵੇ ਹੋਰ ਕਿਤਨੀਆ ਵਸਤੂ ਪਰਬਤ ਵਿਚ
੧੫੭ (ੳ) ਪੈਦੇ ਕੀਤੀਉਸੁ ॥ ਤਾ ਰਾ/ਜਾ ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ ਪਰਜਾ ਸਮੇਤ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਨੂ
ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਧੀ ਅਤੇ ਨਾਮੁ ਰਖਾਇਉਨੁ
ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਉਥੋ ਚਲਣੇ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਰਾਜਾ
ਅਤੇ ਪਰਜਾ ਲਗੇ ਆਖਣਿ ਜੋ ਜੀ ਧੰਨੁ ਏਹ ਦੇਸੁ ਜਿਥੈ ਤੁਸਾਡੇ ਚਰਨਿ ਫਿਰੇ ਹੈਨ ॥
ਵਡੇ ਹਾਲ ਵਡੇ ਜਤਨਿ ਰਖਣਿ ਨੂੰ ਕਰਨਿ [॥] ਬਾਬੇ ਡਿਠਾ ਜਿ ਏਹੁ ਲੋਕੁ ਖਿਆਲੁ
ਨਾਹੀ ਛਡਦੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਉਨਾ ਨੂ ਖੁਸੀ ਦੇ ਕੇ ਉਨਾ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੀ ਸਾ ਕੋਈ ਜਿ
ਚੁੰਭੀ ਮਾਰੀਉਸੁ ਹੋਰਤ ਮੁਲਕ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਉਹੁ ਜਿ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਸੇ ਸੋ ਹੈਰਾਨ
ਹੋਇ ਰਹੈ ॥ ਜਿ ਰਾਮੁ ਜੀ ਏਹੁ ਹੁਣਿ ਅਸਾਡੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸਾ ਕਿਆ ਹੋਇਆ ॥
੧੫੭ (ਅ) ਜਿ ਦਿਸਣੋ ਰਹਿ ਗਇਆ ॥/ ਏਹ ਕਿਆ ਕੁਦਰਤਿ ਹੋਈ ਜੁ ਅਲਪਤੁ[5] ਹੋਇ

[1] ਫ਼ਾ. ਰਵਿਸ਼, ਚਾਲ, ਵਰਤਾਰਾ। [2] ਲੂਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਖੱਲਾਂ, furs। [3] ਕਾਨਾਂ। [4] ਚਾਂਦੀ।
[5] ਗ਼ਾਇਬ।

ਗਇਆ ॥ ਏਹ ਕੋਈ ਛਲੁ ਥਾ ॥ ਅਸਾ ਰਜਿ ਕੇ ਦਰਸਨੁ ਵੀ ਕੀਤੋ ਨਾਹੀ [॥] ਵਡਾ ਭਗਤਿ ਥਾ ਸਾਹਿਬੁ ਦਾ ਨਜੀਕੀ ਥਾ ਪਰੁ ਅਸਾ ਲਖਿ ਸਕਿਉ ਨਾਹੀ ॥ ਜੁ ਏਡਾ ਦਾਤਾ ਹੈ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਹਾਈ ਹੈ ॥ ਓਹੁ ਪਛਤਾਦੇ ਹੀ ਰਹੈ ॥ ਬਾਬਾ ਚਲਦਾ ਹੀ ਰਹਿਆ ॥ ਓਹੁ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਸਚੁਚਾਰ[1] ਵਸਤੂ ਕਰਦੇ ਰਹਨਿ ॥
ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੩੫ ॥]/ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ॥ ੧੫੮ (ੳ)

ਚਿਤ੍ਰ ੩੭
ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕੁ ਮੁਲਕੁ ਗਇਆ ॥ ਓਨਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਅੰਨੁ ਆਟਾ ਕਚਾ ਕੋਰਾ ਦਿਤੋ ਨੇ ॥ ਪਰੁ ਪਾਨੀ ਅਤੇ ਅਗਿ ਵਰਜਿ[2] ਛਡੀਆ ਨੇ [॥] ਦੇ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਇਕਤ ਥਾਇ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ॥ ਅਤੇ ਓਥੇ ਕੁਦਰਤਿ ਨਾਲਿ ਇਕੁ ਕੁੰਡ[3] ਹੋਇ ਆਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਇਸ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਰੋਟੀਆ ਘਤਿ ਪਾਇ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਆਖਿ ਕੈ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਖਿ ਕੇ ਰੋਟੀਆ ਉਸ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਘਤਿ ਪਾਈਆ ॥ ਅਤੇ ਅੰਨੁ ਕੋਰੇ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਬੰਨਿ ਕੈ ਏਹ ਭੀ ਵਿਚ ਪਾਇ ਦੇਹ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਅੰਨ ਭੀ ਕੋਰੇ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਬੰਨਿ ਕੇ ਕੁੰਡੇ ਵਿਚ ਸੁਟਿ ਪਾਇਆ ॥ ਪਉਦਿਆ ਹੀ ਡੁਬ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜੀ
ਪਾਤਿਸਾਹ ॥/ ਏਹ ਆਟਾ ਚਾਵਲ ਦਾਲ ਅਸਾ ਏਵੇ ਗਵਾਏ ॥ ਏਹ ਤਾ ਡੁਬ ਗਏ ੧੫੮ (ਅ)
ਨਿਕਲਿਆ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਤੂੰ ਆਪੁ ਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸਾਹ ਇਕੁ ਰੋਟੀ ਤੇਰੇ ਅਰਥੁ[4] ਦਿਤੀ ਤਾ ਸਭ ਕਛੁ ਨਿਕਲੇਗਾ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਭਲਾ ਜੀ ਇਕੁ ਰੋਟੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਰਥੁ ਦਿਤੀ ॥ ਤਾ ਏਹੁ ਆਖਿਦਿਆ ਹੀ ਰੋਟੀਆ ਪਕਿ ਕੇ ਤਰਿ ਆਈਆ ॥ ਅਤੇ ਅੰਨੁ ਰਿਝ ਕੇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਮੁਲਕੁ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਜੋ ਏ ਪਰਮੇਸਰੁ ਇਨ ਫਕੀਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੋਟੀਆ ਪਕਾਈਆ ॥ ਅਸਾ ਅਗਿ ਪਾਣੀ ਨਾਹੀ ਸਾ ਦਿਤਾ ॥ ਪਰੁ ਇਨ ਕੁਦਰਤਿ ਨਾਲਿ ਅੰਨੁ ਪਕਾਇਆ ॥ ਏਹੁ ਕੋਈ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਲਗਾ ਲੋਕੁ ਪੈਰੀ ਪਵਨਿ ਲਗੇ ਸਿਖੁ ਹੋਵਨਿ ॥
ਲਗੀਆ ਧਰਮੁਸਾਲਾ ਹੋਵਨਿ ॥ ਸਭੁ / ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਗੇ ਜਪਨਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਓਨਾ ਨੂੰ ੧੫੯ (ੳ)
ਲਗਾ ਧਰਮੁ ਦਿੜਾਵਣਿ ਤਾ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਿ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ [॥੩੬॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੩੮
ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਿਆਂ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਾਦੀ ਵਿਚ
ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ

ਸਾਖੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਸਮੀਰ ਗਏ ॥/ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਸਮੀਰ ਆਇਆ ॥ ੧੫੯ (ਅ)

[1] ਸੱਚ ਤੇ ਨੇਕੀ ਦਾ ਵਿਹਾਰ। [2] ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਨਾ। [3] ਤਾਲਾਬ [4] ਨਾਂ ਤੇ।

ਕਸਮੀਰ ਆਇ ਕੈ ਜਾ ਦੇਖੇ ਤਾ ਧਰਮੁ ਬਹੁਤੁ ਪਰੁ ਵਸਦੀ ਵਿਚ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਇਕਤ
ਪਰਬਤਿ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਬੈਠਿਆ ਬਾਰਹ ਦਿਨ ਹੋਏ ॥ ਇਕੁ ਦੁੰਬੇ ਚਾਰਦਾ
ਕਸਮੀਰੀ ਦੇਖੇ ਤਾ ਦੁਇ ਜਣੇ ਬੈਠੇ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਕਸਮੀਰੀ ਆਖਿਆ ਜਿ ਤੁਸੀ
ਏਥੇ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਕਉਣੁ ਹਹੁ ਬੈਠੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਤੁਧ ਨੂ ਕਉਣੁ ਦਿਸਦੇ
ਹਾ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਆਖਿਆ ॥ ਜਿ ਤੁਸੀ ਭਲੇ ਨਾਹੀ ਜਿ ਇਥੇ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਆਇ
ਬੈਠੇ ਹੋ ॥ ਕਿ ਜਾਪੇ ਤੁਸੀ ਚੋਰ ਹਹੁ ਕਿ ਵਾਟਪਾੜੇ[1] ਹਹੁ ॥ ਜੇ ਤੁਸੀ ਫਕੀਰ ਹੋਵਹੁ
ਤਾ ਵਸਦੀ ਚਲਹੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ ਕਸਮੀਰੀ ਤੂੰ ਜਾਹਿ ਘਰਿ ਆਪਣੇ ਤੂੰ
੧੯੦ (ੳ) ਅਸਾਨੂ ਕਿ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜੇ ਤੇਰੇ ਮਨ ਦਇਆ ਧਰਮ ਹੋਤਾ ਤਾ ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਫਕੀਰ ਦੀ/
ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਅਸਾ ਨੂ ਤੂ ਕਿਆ ਆਖਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਆਖਿਆ ਜੀ ਹਉ ਏਥੇ
ਖੁਦਾਇ ਆਦਾ ਸਾ ॥ ਨਾਹੀ ਤਾ ਮਨੁਖੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਆਵਦਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ
ਜਿ ਭਾਈ ਤੂੰ ਜਾਹਿ ਤਾ ਉਹੁ ਸਲਾਮੁ ਕਰਿਦਾ ਚਲਿਆ ॥ ਜਾਇ ਕੇ ਦੇਖੇ ਤਾ ਅਯੜੁ[2]
ਜਿਥੇ ਦੁੰਬੇ ਚਰਦੇ ਛਡਿ ਗਇਆ ਸਾ ॥ ਉਥੇ ਦੁੰਬੇ ਸਭ ਅਯੜੁ ਮੁਆ ਪਇਆ
ਹੈ ॥ ਏਵੇ ਸਥਰ[3] ਪਏ ਹੋਏ ਹੈਨਿ ॥ ਉਹੁ ਕਸਮੀਰੀ ਦੇਖ ਕੈ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਗਇਆ
ਜਿ ਏ ਖੁਦਾਇ ਏ ਕਿਆ ਹੋਇਆ ॥ ਜਿ ਅਯੜ ਸਭੋ ਹੀ ਮਰਿ ਗਇਆ ॥ ਹਉ
ਕਿ ਜਬਾਬੁ ਕਰਾਗਾ ਖਸਮ[4] ਆਗੇ ॥ ਉਹ ਤਾ ਮੇਰਾ ਕਚਾ ਬਚਾ ਸਭੋ ਹੀ ਘਾਣੀ[5]
੧੯੦ (ਅ) ਪੀੜਨਿਗੇ ਏਹ ਵਡੀ / ਕੁਦਰਤਿ ਹੋਈ ਹੈ ॥ ਹਉ ਕਿ ਕਰੀ ਤਾ ਉਨਿ ਜੀਅ
ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਜੋ ਕਛੁ ਹੋਆ ਹੈ ਸੋ ਉਸ ਫਕੀਰ ਹੀ ਪਾਸਹੁ ਹੋਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ
ਹਉ ਉਸ ਫਕੀਰੇ ਦੀ ਜਾਇ ਪੈਰੀ ਪਵਾ ਤਾ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਕਸਮੀਰੀ
ਦੁੰਬੇ ਮੁਏ ਹੋਏ ਛਡਿ ਕੇ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਆਇ ਕੈ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥
ਆਖਣਿ ਲਗਾ ਜੀ ਇਕੁ ਵਡੀ ਕੁਦਰਤਿ ਹੋਈ ਜਿ ਹਉ ਕਿਆ ਆਖਾ ਹੈਰਾਨ
ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਹਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ ਭਾਈ ਕਿ ਹੋਇਆ ॥ ਆਖੈ ਜੀ ਮੈ
ਪਰਾਏ ਦੁੰਬੇ ਚਾਰਦਾ ਸਾ ਤਾ ਮੇਰੀ ਅਉਕਾਤ[6] ਕਛੁ ਚਲਦੀ ਸੀ। ਜਾ ਹਉ ਤੁਸਾਡੇ
੧੯੧ (ੳ) ਪਾਸਿ ਆਇਆ ਸਾ ਅਯੜੁ ਸਭੋ ਹੀ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਚਰਦਾ ਖਾਦਾ ਪੀਦਾ ਛਡਿ ਆਇ/
ਆ ਸਾ ॥ ਹੁਣਿ ਜਾ ਹਉ ਜਾਇ ਕੇ ਦੇਖਾ ਤਾ ਸਭੋ ਅਯੜੁ ਮੁਆ ਪਇਆ ਹੈ ॥ ਹਉ
ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਹਾ ॥ ਜੀ [ਹ]ਉ ਕਿ ਕਰੀ ਜੀ ਜੇ ਹਉ ਘਰਿ ਜਾਦਾ ਹਾ ਤਾ
ਮੇਰਾ ਕਚਾ ਬਚਾ ਸਮੇਤ ਮੈ ਘਾਨੀ ਪੀੜੀਦਾ ਹੈ ਹਉ ਕਿਆ ਕਰੀ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਕਰਿ
ਸਕਦਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਬੁਝੀ ਜੁ ਬਹੁਤੁ ਸਹਮ[7] ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਅਤੇ
ਬਹੁਤੁ ਆਜਜੁ[8] ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ ਜਾਹੁ ਸਿਖਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਖਿ
ਕੇ ਜਾਇ ਉਠਾਲ ॥ ਸਭੇ ਜੀਵਨਗੇ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਪੈਰੀ ਪੈਇ ਕੇ ਚਲਿਆ ॥ ਜਾਇ ਕੇ
ਆਖਿਉਸੁ ਜੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੇਰਾ ਸਦਕਾ ਏਹੁ ਅਯੜੁ ਜੀਵੈ ॥ ਤਾ ਕੁਦਰਤਿ
ਖਸਮ ਦੀ ਨਾਲਿ ਉਹ ਅਯੜੁ ਜੀਵ ਉਠਿਆ ॥ ਤਾ ਏਹ ਗਲਿ ਆਖਦੇ ਹੀ ਅਯੜੁ
੧੯੧ (ਅ) ਛਡਦੇ ਹੀ ਆਇ ਕੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਇ/ਆ ॥ ਤਾ ਆਖਣਿ ਲਗਾ ਜਿ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਹਉ ਘਰਿ ਨਾਹੀ ਜਾਦਾ ਤੇਰੇ ਹੀ ਨਾਲ ਲਗਾ ਫਿਰਾਗਾ ॥ ਪਰੁ ਹਉ ਜਾਦਾ ਨਾਹੀ ॥

[1]ਡਾਕੂ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਲੁਟ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। [2]ਭੇਡਾਂ ਬਕਰੀਆਂ ਦਾ ਵਗ। [3]ਚੋੜਾਲ। [4]ਸਾਈਂ, ਮਾਲਿਕ। [5]ਕੋਹਲੂ ਵਿਚ। [6]ਅ. ਕੂਤ, ਰੋਜ਼ੀ। [7]ਡਰ। [8]ਆਤੁਰ, ਨਮ੍ਰ।

ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਖਿ ਰਹਿਆ ਜਿ ਤੂੰ ਜਾਹਿ ਘਰਿ [॥] ਉਹੁ ਜਾਇ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ
ਉਹੁ ਰਾਤਿ ਬਾਬੇ ਹੀ ਪਾਸਿ ਰਹਿਆ ॥ ਅਗਲੇ ਭਲਕ ਅਯੜੁ ਦੇ ਖਸਮ ਢੂਢਣਿ
ਚੜੇ ਜਿ ਭਾਈ ਦੁੰਬੇ ਘਰਿ ਨ ਆਇਆ ॥ ਸੁ ਕਿ ਹੋਇਆ ਦੇਖਦੇ ਦੇਖਦੇ ਜਾ
ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਅਯੜੁ ਸੁੰਞਾ[1] ਹੀ ਚਰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਅਯਾਲੁ ਫਕੀਰੇ ਪਾਸਿ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥
ਤਾ ਉਹੁ ਭੀ ਆਇ ਫਕੀਰ ਪਾਸਿ ਬੈਠੇ [॥] ਜਾ ਵੇਖਣਿ ਤਾ ਫਕੀਰੁ ਖਰਾ ਮਸਤੁ
ਹੈ ਬੈਠਾ [॥] ਉਹੁ ਭੀ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਜਾ ਵੇਖਣਿ ਤਾ ਉਹੁ ਅਯਾਲੁ[2] ਨਾਹੀ
ਅਯਾਲ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਛੁ ਹੋਰ ਹੀ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ॥ ਜੁ ਜੀ ਏਹੁ
ਅਯਾਲੁ ਨਿਤੁ ਦੁੰਬੇ ਚਾਰ ਕੇ ਘਰਿ ਆਵਦਾ ਸਾ। ਕਲਿ ਘਰਿ ਆਇਓ / ੧੯੨ (ੳ)
ਨਾਹੀ ਤਾ ਅਸੀ ਦੇਖਣਿ ਨੂ ਚਲੇ ਭਲਾ ਹੋਇਆ ਜੁ ਤੁਸਾਡਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਆ ॥
ਤਾ ਉਨ ਅਯਾਲ ਆਖਿਆ ਜਿ ਭਾਈ ਇਸ ਮੈ ਖੁਦਾਇ ਅਸੈ[3] ਮਤੁ ਤੁਸੀ ਕਛੁ
ਅਵਰੁ ਕਰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਵਹੁ ॥ ਏਹ ਜੋ ਅਯੜੁ ਦੁੰਬੇ ਦੇਖਦੇ ਹਉ ਸੋ ਹੁਣਿ ਚੰਗੇ ਭਲੇ
ਖਾਦੇ ਪੀਦੇ ਛਡ ਕੈ ਏਥੇ ਆਇਆ ਸਾ ਏਥੇ ਆਇ ਕੇ ਮੈ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਜਿ ਹਉ
ਬਰਾਬਰ ਬੋਲਿਆ [॥] ਜਾ ਹਉ ਘਰਿ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਜਿ ਅਯੜੁ ਦੁੰਬੇ ਘਰਿ ਲੈ
ਜਾਈ ॥ ਜਾ ਆਇ ਕੇ ਦੇਖਾ ਤਾ ਸਾਰਾ ਅਯੜੁ ਮੁਆ ਪਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਹਉ ਹੈਰਾਨੁ
ਹੀ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਫੇਰ ਹਉ ਐਥੇ ਆਇ ਕੈ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਸੁਪਰਸੰਨ
ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਅਯੜੁ ਦੁੰਬੇ ਜੀਵ ਉਠੇ ॥ ਏਹ ਐਨ ਖੁਦਾਇ / ਅਸੇ ਮੇਰੇ ਭਾਣੈ ਹੋਰੁ ੧੯੨ (ਅ)
ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਸੁਝਦਾ ॥ ਅਪਣੇ ਦੁੰਬੇ ਤੁਸੀ ਘਰਿ ਲੈ ਜਾਹੁ ॥ ਮੇਰੇ ਭਰੋਸੇ ਬੈਠਹੁ
ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜਿ ਏਹ ਸਚੁ ਆਖਦਾ ਹੈ [॥] ਤਾ ਉਹ ਪੈਰੀ ਪੈ ਕੇ
ਸਿਖ ਹੂਏ [॥] ਉਨਾ ਅਯੜੁ ਘਰਿ ਆਂਦਾ ਅਤੇ ਵਸਦੀਂ ਵਿਚ ਆਇ ਕੇ ਧੁੰਮਿ
ਪਾਈ ॥ ਜਿ ਭਾਈ ਇਕੁ ਫਕੀਰੁ ਜੁ ਹੈ ਸੁ ਐਨੁ ਖੁਦਾਇ ਹੈ ॥ ਏਹ ਗਲਿ ਸੁਣਦਿਆ
ਹੀ ਹੁੰਮ ਹੁਮਾਇ ਕੇ ਖਲਕ[4] ਦਲੀ [॥] ਜਾਇ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਲੋਕ ਸਿਖ ਹੋਏ ॥
ਰਾਜਾ ਗਇਆ ਜਾਇ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ [॥] ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਿ ॥
ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਸਚੁ ਕਮਾਵਣਿ ਤਾ ਧਰਮਸਾਲਾ ਉਸ ਅਯਾਲ ਕੇ ਘਰਿ ਕੀਤੀ ॥
ਸਭੋ ਮੁਲਕੁ ਸਿਖ ਹੋਇਆ ॥ ਲਗੀਆ ਸੰਗਤੀ / ਬਹਨਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਨਿ ॥ ਸਾਖੀ ੧੯੩ (ੳ)
ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੩੭ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੩੯

ਬਾਬਾ ਇਕ ਟਿੱਲੇ ਉਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਾਲਕ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਬੈਠਾ
ਹੈ। ਕੋਲ ਖੜਾ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਰੁਹੇਲੇ ਪਠਾਣਾ ਦੇ ਦੇਸ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥/ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ੧੯੩ (ਅ)
ਕਸਮੀਰ ਤੇ ਚਲਿਆ ਤਿਸ ਮੁਲਕੁ ਗਇਆ ਜਿਥੇ ਆਦਮੀ ਪਕੜਿ ਖੜਦੇ ਸੀ [॥]
ਉਤ ਦੇਸ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਜਾਇ ਕਰਿ ਇਕੁ ਰੋੜੀ ਉਪਰਿ ਬੈਠਾ ॥ ਤਾ ਇਕੁ

[1]ਖਾਲੀ, ਲਾਵਾਰਿਸ [2]ਭੇਡਾਂ ਬਕਰੀਆਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ। [3]ਹੈ। [4]ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਲੋਕ।

ਪਠਾਣੁ ਰੁਹੇਲਾ[1] ਆਂਵਦਾ ਡਿਠੋਨੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬਾਰਹੁ ਬਰਸਾ ਕਾ ਨੌਗਰੁ[2] ਹੋਇ ਬੈਠਾ ॥
ਆਇ ਕੈ ਰੁਹੇਲਾ ਬਾਬੇ ਜੋਗ ਪਕੜਿ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਜਾਇ ਕਰਿ ਜੋਰੋ[3] ਨੂ ਕਹਿਓਸੁ
ਖੁਦਾਇ ਅਸਾਨੂ ਲਉਡਾ[4] ਦਿਤਾ ਹੈ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮੁ ਪਰੁ ਬਹੁਤੁ ਦੰਮੁ[5] ਵਟਾਏਗਾ ॥
ਜਾ ਉਹੁ ਪਠਾਣੀ ਦੇਖੇ ਤਾ ਬਹੁਤੁ ਖੂਬਸੂਰਤਿ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਲੁਭਾਣੀ[6] [॥]। ਤਾ ਉਨਿ
ਆਖਿਆ ਇਸ ਨੂ ਵੇਚਦੇ ਨਾਹੀ ॥ ਏਸ ਨੂ ਘਰੇ ਰਖਾਗੇ ਤਾ ਉਨਿ ਆਖਿਆ।
ਇਸ ਦੇ ਦੁਇ ਘੋੜੇ ਮਿਲਨਿਗੇ ॥ ਏਹ ਘਰਿ ਜੋਗਾ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਪਠਾਣੀ
੧੬੪ (ੳ) ਬਾਹਰੋ ਜੀਉ ਆਖਿਆ ਤੇਰੀ ਖੁਸੀ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਰੁ/ਹੇਲਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਵੇਚਣਿ ਲੈ
ਗਇਆ ॥ ਬਹੁਤੁ ਨਿਗੁਰਾ ਦੇਸੁ [॥] ਨ ਖੁਦਾਇ ਨੂੰ ਜਾਣਨਿ ਨਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨੂੰ
ਨੂੰ ਜਾਣਨਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਨੂੰ ਤਾਰਣਿ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਵਿਕਾਣਾ [॥] ਰੁਹੇਲੇ ਜਾਇ
ਕਰਿ ਵੇਚਿਆ ॥ ਦੁਇ ਘੋੜੇ ਲੈ ਕੇ ਘਰਿ ਆਇਆ ।' ਬਾਬਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕਸਮੀਰ
ਹੀ ਛਡਿ ਗਇਆ ਸਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਮੁਗਲੁ ਘਰਿ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਮੁਗਲਾਣੀ ਦੇਖ
ਕੈ ਖੁਸੀ ਹੋਈ ਜੁ ਇਸੁ ਲਉਡੇ ਨੂੰ ਘਰਿ ਰਖੀਐ ਤਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ ॥ ਤਾ ਮੁਗਲ ਕਹਿਆ
ਬੀਬੀ ਇਸ ਲਉਡੇ ਕਉ ਕਿਆ ਕਰੀਐ [॥] ਕਹੈ ਜੀ ਘਰਿ ਰਖੀਐ ॥ ਇਸ ਨੂੰ
ਕਿਆ ਕੰਮ ਸਉਪੀਐ [॥] ਕਹੈ ਜੀ ਪਾਣੀ ਲਿਆਵੈਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮੁ
ਕੀਤੋਸੁ ਰੇ ਗੁਲਾਮ ਪਾਣੀ ਡੇਰੇ ਆਦਾ ਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰੁ ਡੇਰੇ ਦੀ ਖਿਦਮਤਿ
੧੬੪ (ਅ) ਕੀਤਾ ਕਰਿ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ / ਘੜਾ ਲੈ ਕਰਿ ਪਾਣੀ ਨੂ
ਚਲਿਆ ॥ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਹਿਓਸੁ ਖੂਹੇ ਉਪਰਿ ਖਾਜੇ[7] ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕਹੇ ਬਿਨਾ
ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਖਾਜੇ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ਜਿਉ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈਗਾ ਤਿਉ
ਕਰੇਗਾ ॥ ਤਾ ਉਸ ਦੇਸ ਕਾ ਪਾਣੀ ਸਭੋ ਹੀ ਸੁਕਿ ਗਇਆ ਕਹੈ ਜੀ ਪਾਣੀ ਉਤ
ਖੂ[ਹ] ਹਹਿ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਕਹਿਆ ਦੂਸਰੇ ਖੂਹ ਜਾਹਿ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੇ ॥
ਉਥੋ ਭਿ ਖਾਲੀ ਆਇਆ ॥ ਜਿ ਜੀ ਉਹ ਭੀ ਖੂਹ ਖਾਲੀ ਪਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਤਾਈ
ਭਲਕੁ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਅਜੇ ਮੁਗਲੁ ਝਗੜਦਾ ਸਾ ਬਾਬੇ ਨਾਲਿ ਕਹੇ ਏਹੁ ਗੁਲਾਮੁ
ਦੇਵਾਨਾ[8] ਮੁਲਿ ਲੀਆ [।] ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਪਾਣੀ ਕਿਸੇ ਖੂਹਿ ਨਾਹੀ ॥ ਹਮ ਘੜੇ
ਭਰਤੇ ਹੋਏ ਰਾਤੀ ਖੂਹਿ ਪਹਿ ਛੋਡੇ ਹੈ ਏਹੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਪਾਣੀ ਖੂਹਿ ਹੈ ਨਾਹੀ ॥ ਤਬੁ
੧੬੫ (ੳ) ਤਾਈ ਸੁਬਾਹ ਜੁ ਹੋਈ ਜੁ ਮੁਲਕੁ ਵਿਚ ਧੁੰਮ ਪੈ ਗਈ ॥ / ਏ ਖੁਦਾਇ ਅਸਾ ਰਾਤੀ
ਘੜੇ ਭਰੇ ਕਰਿ ਛੋਡੇ ਹੈਨ ॥ ਏਹੁ ਕਿਆ ਹੋਇਆ ਜੁ ਪਾਣੀ ਸੁਕਿ ਗਇਆ ॥
ਜਾ ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ ਆਜਜੁ ਹੋਇਆ ਤਾ ਸਭ ਇਕਠੇ ਹੋਏ ॥ ਜੋ ਏਹ ਕਿਆ ਹੋਦਾ ਹੈ
ਅਸੀ ਸਭੇ ਇਕਤੇ ਵਾਰੀ ਮਰਹਿਗੇ [॥] ਸਭਨਾ ਦਾ ਲਹੂ ਸੁਕਿ ਗਇਆ ॥ ਪਰੁ
ਬਾਬਾ ਖੁਸਾਲੁ[9] ਰਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਉਸੁ ਮੁਗਲ ਨੂ ਪੀਰ ਜੀ ਤੇਰਾ
ਗੁਲਾਮੁ ਦਲਗੀਰ[10] ਨਾਹੀ ਏਹੁ ਖੁਸਾਲੁ ਹੈ ਏਹੁ ਤੁਧੁ ਕਿਥਹੁ ਮੁਲਿ ਲਇਆ
ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਕਲਿ ਲਇਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਕੰਮੁ ਬਹੁਤੁ ਪਹੁਕਦਾ ਹੈ ॥
ਅਤੇ ਖਾਦਾ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਸਉਦਾ ਭੀ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਏਹੁ ਵਡਾ

[1]ਰੁਹੇਲਖੰਡ ਦੇ ਵਾਸੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਠਾਣ। [2]ਜਾਤਕ, ਲੜਕਾ। [3]ਪਤਨੀ। [4]ਗੁਲਾਮ, ਦਾਸ।
[5]ਟਕੇ, ਪੈਸੇ। [6]ਡੁਲ੍ਹ ਗਈ, ਫਰੇਫਤਾ ਹੋ ਗਈ। [7]ਖ੍ਵਾਜਾ ਖਿਜ਼ਰ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ,
ਵਰੁਣ ਦੇਵ। [8]ਪਗਲ, ਸੌਦਾਈ। [9]ਖੁਸ਼। [10]ਦਿਲਗੀਰ, ਉਦਾਸ।

ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਖਾਦਾ ਪੀਦਾ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਅਤੇ ਸਉਦਾ ਭੀ ਨਾਹੀ ਅਤੇ ਕੰਮ
ਭੀ ਬਹੁਤੁ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤੁ ਪਹੁਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣਿ ਭੀ ਦਲਗੀਰੁ
ਨਾਹੀ ॥ ਏਹੁ ਜੁ ਹੈ ਕੋਈ ਮਹਾਪੁਰਖੁ ਹੈ। ਤਾ ਓਹੁ ਸ/ਭੇ ਲੋਕ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਕੇ ਬਾਬੇ ੧੬੫ (ਅ)
ਪਾਸਿ ਆਏ ॥ ਜੁ ਜੀ ਤੂ ਮਹਾਪੁਰਖੁ ਹੈ ਅਸੀ ਸਭੇ ਮਰਦੇ ਹਾ ਤੁਸੀ ਕਿਰਪਾਲ ਹੋਵਹੁ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜਿ ਤੁਸੀ ਸਿਖੁ ਹੋਵਹੁ ਤਾ ਤੁਸਾ ਨੂ ਪਾਣੀ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ
ਦੇ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ਅਸੀ ਸਿਖ ਹੋਦੇ ਹਾ ਪਰੁ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਹੁ
ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਪਾਣੀ ਉਨਾ ਨੂੰ ਦਿਤਾ [॥] ਓਹੁ ਖੁਸੀ ਹੋਏ ਉਨਾ ਨੂੰ
ਜੀਉ ਪਇਆ ਪਾਣੀ ਦਿਤੈ ॥ ਤਾ ਸਭੇ ਸਿਖੁ ਹੋਏ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਿ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਉਨਾ ਨੂੰ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਨਾਈ [॥] ਤਾ ਓਹੁ
ਆਖਣਿ ਲਾਗੇ ਜਿ ਜੀ ਤੁਸੀ ਜਿ ਹੋ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਨਜੀਕੀ ਹੋ [॥] ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ
ਜੀ ਅਸੀ ਆਖਿ ਨਾਹੀ ਸਕਦੇ ਜੁ ਤੁਸੀ ਜਾਹੁ ਪਰੁ ਜੀ ਆਪਣੀ ਖੁਸੀ ਰਹਣਾ
ਅਸਾੜੇ ਵਸਿ ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿ/ਆ ਮੀਰ ਜੀ ਮੇਰਾ ਲਾਹਾ ਕਿਤਣਾ ੧੬੬ (ੳ)
ਕੁ ਹਥਿ ਆਵਦਾ ਹੀ ਉਤਣੇ ਤਾ ਲੇਹੁਗੇ ਤਾਂ ਹਉ ਜਾਵਾਗਾ [॥] ਤਾ ਓਹੁ ਬੋਲੇ
ਜੀ ਅਸਾੜਾ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਘਰੁ ਬਾਰੁ ਕਚਾ ਬਚਾ ਸਭ ਮਾਲੁ ਤੇਰਾ ਹੀ ਹੈ ਤੈਂ ਏਹ ਗਲਿ
ਕਿਆ ਕਹੀ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਉਥੁਹ ਜਾਇ ਕੈ ਤੁਸੀ ਢੀਮ ਪਟਹੁ [॥]
ਉਨ ਜਾਇ ਕੈ ਢੀਮ ਪਟੀ [॥] ਜਾ ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਹੇਠਿ ਖਜਾਨਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ
ਹੈ ॥ ਤਾ ਖਜਾਨਾ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਨੂ ਦਿਤਾ ॥ ਅਤੇ ਕਹਿਉਸੁ ਉਨਾ ਨੂ ਜੋ ਕੋਈ
ਅਸਾੜਾ ਸਿਖੁ ਹੋਵਗੁ ਏਥੇ ਆਵਗੁ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜਨਾ ਨਾਹੀ ॥ ਉਸ ਦੀ ਤੁਸਾ
ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਸਿਖੁ ਕਰਿ ਕੈ ਉਤੇ ਥਾਇ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥
ਜਾ ਓਹੁ ਰੁਹੇਲਾ ਭੀ ਉਥੇ ਜਾਇ ਕੇ ਵੇਖੇ ਤਾ ਭੀ ਓਹੁ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਰੁਹੇਲਾ ਭੀ
ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਪਕੜਿ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਜਾ ਰੁਹੇਲਾ ਵੇਖੇ ਤਾ ਓਹੀ ਹੈ ॥ ਰੁਹੇਲੀ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ
ਹੋਈ/ਜੁ ਇਤ ਵਾਰੀ ਘਰੇ ਰਖਾਗੀ ॥ ਰੁਹੇਲੇ ਡਿਠਾ ਜੁ 'ਬੁਰੇ ਮਤੇ'[1] ਰਖਦੀ ਹੈ ॥ ਤਾ ੧੬੬ (ਅ)
ਰੁਹੇਲਾ ਭਲਕੇ ਲੈਦੇ ਵੇਚਣਿ ਗਇਆ॥ ਵੇਚ ਕੇ ਦਇ ਘੋੜੇ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਮੁਗਲੁ
ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਘਰਿ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਖਿਜਮਤਿ ਸਉਪੀਸੁ ਘਰ ਦੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਖਿਜਮਤਿ
ਕੀਤੀ ॥ ਜਾ ਭਲਕੁ ਹੋਇਆ ਤਾ ਉਸ ਮੁਲਕ ਅਗਿ ਪਾਣੀ ਅੰਨੁ ਦੂਰਿ ਕੀਤੋਸੁ ॥
ਜਾ ਭਲਕੇ ਲੋਕ ਦੇਖੇ ॥ ਨ ਅਗਿ ਹੈ ਨ ਪਾਣੀ ਹੈ ਨ ਅੰਨੁ ਹੈ [॥] ਓਹੁ ਲੋਕੁ ਹੈਰਾਨ
ਹੋਇ ਰਹੀਆ ਜੋ ਏ ਖੁਦਾਇ ਏਹ ਕਿਆ ਹੋਇਆ ॥ ਅਸੀ ਸਭੋ ਕਛੁ ਭਰਿਆ ਭਕੁੰਨਾ
ਛਡਿ ਕੇ ਸੁਤੇ ਸੇ ॥ ਏਹ ਕਿਆ ਹੋਇਆ ਜਿ ਸਭੋ ਕਛੁ ਨਿਖੁਟਿ ਗਇਆ ॥ ਅਸਾ ਨੂੰ
ਤੂ ਇਕੇਰਾ ਹੀ ਮਾਰਨਿ ਨੂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾ ਸਭੇ ਬੋਲੈ ਜਿ ਕਿਆ ਕਹੀਐ [॥] ਲਗੈ
ਫਿਕਰੁ ਕਰਣਿ [॥] ਜੋ ਭਲੇ ਭਲੇ ਸੇ ॥ ਓਹੁ ਲਗੇ ਆਖਣਿ ਜੋ ਪੀਰੁ ਪੁਰਖੁ
ਮ/ਨਾਈਐ ॥ ਲਗੇ ਆਪੋ ਅਪਣੀਆ ਬੁਧੀ ਕਰਣਿ॥ ਪਰੁ ਹੋਵੈ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ੧੬੭ (ੳ)
ਤਾ ਬਾਬੇ ਅਪਣੇ ਮੁਗਲੁ ਨੂ ਆਖਿਆ ਜਿ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਹੋਵਹੁ ਤਾ ਤੁਸਾ ਨੂ
ਸਭੁ ਕਛੁ ਮਿਲੈ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਮੁਗਲੁ ਹੋਰਨਾ ਨੂੰ ਸਦਿ ਕਰਿ ਆਖਿਆ ॥ ਜਿ

---

[1]ਬੁਰੇ ਇਰਾਦੇ, ਮੰਦ ਭਾਵਨਾ।

ਏਹੁ ਗੁਲਾਮੁ ਮੈ ਕਲਿ ਮੁਲਿ ਲਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜੁ ਤੁਸੀ
ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਹੋਵਹੁ ॥ ਤਾ ਤੁਸਾਨੂ ਸਭ ਕਛੁ ਮਿਲੈ ॥ ਤਾ ਉਨਾਂ ਆਖਿਆ
ਜੁ ਮਰਦੇ ਭਲੇ ਕੋ[1] ਏਹ ਗੁਲਾਮੁ ਆਖਦਾ ਹੈ ਸੋਈ ਕਰੀਐ ਭਲਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਸਭੇ
ਆਇ ਕੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਸਿਖ ਕੀਤੇ ॥ ਤਾ ਸਭੋ ਕਛੁ ਦਿਤੋਸੁ ਨਾਮੁ
ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਓਸੁ ॥ ਅਤੇ ਆਖਿਓਸੁ ਜੇ ਕੋਈ ਅਸਾੜਾ ਸਿਖੁ ਹੋਗੁ ॥ ਤਿਸ
ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੁਸਾ ਨਾਹੀ ਆਵਣਾ ॥ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ॥ ਤਾ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ
੧੬੭ (ਅ) ਜਪਣ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਧਰਮਸਾਲਾ / ਹੋਈਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਨੂ ਕਹਿਆ ਜਿ ਏਥਹੁ
ਪਥਰੁ ਚਕਹ [॥] ਜਾ ਉਹੁ ਪਥਰੁ ਚਕਣਿ ਤਾ ਹੇਠ ਖਜਾਨਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
ਕਹਿਆ ਤੁਸੀ ਲੇਹੁ ਅਤੇ ਅਸੀ ਜਾਦੇ ਹਾ ॥ ਉਹੁ ਲਗੇ ਆਖਣਿ ਜੀ ਧੰਨੁ ਅਸਾੜੇ
ਭਾਗ ਜਿ ਤੁਸਾੜੇ ਚਰਨੁ ਏਥੇ ਪਏ ॥ ਅਤੇ ਅਸਾਨੂ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਤੁਸੀ ਏਥੇ
ਹੀ ਰਹੋ ਤਾ ਭਲਾ ਕਰਹੁ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਤੁਸਾੜੇ ਹੀ ਪਾਸਿ ਸਦਾ ਹੀ ਹੈ ॥
ਪਰੁ ਤੁਸਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਉਥੇ ਹੀ ਫਿਰ ਆਇ ਬੈਠਾ ॥ ਜਾ
ਉਹੁ ਰੁਹੇਲਾ ਫਿਰ ਆਇ ਕੇ ਦੇਖੇ ਤਾ ਉਹੋ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਪਕੜਿ
ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਰੁਹੇਲਾ ਘਰਿ ਲੈ ਆਇਆ [॥] ਅਗਲੇ ਭਲਕੁ ਵੇਚਣਿ ਲੈ
ਗਇਆ ॥ ਦੁਇ ਘੋੜੇ ਲੈ ਕਰਿ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਮੁਗਲ ਲਇਆ ॥ ਮੁਗਲੁ
੧੬੮ (ੳ) ਕਹਿਆ ਰੇ ਗੁਲਾਮੁ / ਮੇਰੇ ਦੰਬੇ ਚਾਰਤਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਹਉ ਵਡਾ ਚੰਦ੍ਰਾ[2]
ਹਾ ਘਰਹੁ ਮਾਰਿ ਕਢਿਆ ਹਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਛਟੀ ਲਗਸੀ ਸੋ ਮਰ ਜਾਸੀ ॥ ਤਾ
ਉਨਿ ਮੁਗਲ ਕਹਿਆ ਅਬੇ ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਭਾਵੈ ਅਜਮਾਇ
ਦੇਖੁ ॥ ਮੁਗਲ ਕਹਿਆ ਲਗਾਇ ਦਿਖਾ ਛਟੀ ॥ ਇਨਾ ਦੰਬਿਆ ਕਉ ॥ ਤਾ
ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਦੰਬਿਆ ਨੂੰ ਛਟੀ ਲਗਾਈ ਤਾ ਸਭੇ ਦੰਬੇ ਮਰਿ ਗਏ ॥ ਤਾ ਉਨ ਮੁਗਲੁ
ਕਹਿਆ ਜੁ ਰੇ ਇਨ ਕਉ ਜੀਵਲਾਇ ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਅਉਰ ਖਿਜਮਤਿ ਸਉਪੇਗਾ ॥ ਤਾ
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਏਹੁ ਦੰਬੇ ਜੀਵਨਿਗੇ [॥] ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ ਦੰਬੇ ਜੀਵੇ ॥ ਮੁਗਲ
ਕਹਿਆ ਰੇ ਤੂ ਬਾਗੁ ਦੀ ਖਿਜਮਤਿ ਕਰੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜੀ ਮੇਰੇ ਵੜਣੇ
ਨਾਲਿ ਬਾਗੁ ਸੁਕਿ ਜਾਗੁ ॥ ਭਾਵੈ ਅਜਮਾਇ ਦੇਖੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਮੁਗਲੁ ਬਾਗ
੧੬੮ (ਅ) ਲੈ ਕੇ / ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਗੁ ਸਭੋ ਹੀ ਸੁਕਿ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਮੁਗਲੁ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਘਰਿ
ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਮੁਗਲੁ ਕਹਿਆ ਰੇ ਤੂ ਬੈਠਾ ਕਣਕੁ ਪੀਸੁ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਪੀਸਾਗਾ ॥
ਪਰੁ ਹਉ ਜੰਮ ਕੇ ਕਦੇ ਰਜਿਉ ਨਾਹੀ ॥ ਮੇਰਾ ਅਹਾਰੁ ਸਉ ਮਣ ਇਕਸੁ ਡੰਗ
ਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਕਹਿਆ ਜਿ ਰੇ ਇਸ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਸਉ ਮਣਾ ਪਕੀ ਕਣਕਿ ਹੈ
ਤੂ ਬੈਠਾ ਪੀਸੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਪੀਸਾਗਾ ਪਰੁ ਆਟਾ ਕਿਸੁ ਤੇ ਲੇਵਹੁਗੇ ॥
ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜਿ ਰੇ ਤੂ ਹਮਾਰੇ ਹਜੂਰ[3] ਪੀਸੁ ॥ ਅਨਾਜ ਕਹਾ ਜਾਇਗਾ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਲਗਾ ਕਣਕ ਪੀਸਣਿ ॥ ਹੋਰ ਭੀ
ਕਣਿਕ ਲੈ ਆਵਣਿ ਚਕੀ ਪਈ ਫਿਰੇ ਆਟਾ ਨਿਕਲੇ ਨਾਹੀ ॥ ਕਣਿਕੁ ਸਭੋ ਹੀ
੧੬੯ (ੳ) ਸਵਾ ਪਹਰ ਵਿਚ ਪੀਠੀ ਪਰੁ ਆਟਾ ਸਿਰਸਾਹੀ ਭੀ ਨਿਕਲਿਓ ਨਾਹੀ ॥ ਜਾ ਮੁ/

---

[1]ਕਿ । [2]ਮਾੜਾ, ਭੈੜੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ । [3]ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਸਨਮੁਖ ।

ਗਲਾਣੀ ਅੰਦਰਹੁ ਨਿਕਲਿ ਕੇ ਦੇਖੇ ਤਾ ਆਟਾ ਸਿਰਸਾਹੀ ਭੀ ਨਾਹੀ ॥ ਅਤੇ
ਕਣਕ ਦੀ ਬਖਾਰੀ[1] ਸਭਾ ਸਖਣੀ ਪਈ ਹੈ ਤਾ ਮੁਗਲਾਣੀ ਪਿਟਣਿ ਲਗੀ ਜੋ ਏ
ਖੁਦਾਇ ਤੈ ਏਹੁ ਕਿਥਹੁ ਬਲਾਇ ਆਦੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਘਰਹੁ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਕਢ ॥
ਇਨ ਅਸਾਡੀ ਜਤਿ ਕਢੀ ਹੈ ॥ ਸਭਨਾ ਪੈਰੀ ਪੈ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜੁ ਜੀ
ਮੈ ਵਿਚ ਗੁਨਾਹੁ ਹੈ ਪਰੁ ਜੀ ਤੁਸਾ ਬਖਸਣਾ [॥] ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿਤਣੇ ਤੇਰੇ
ਪੈਸੇ ਲਗੇ ਹੈ ॥ ਉਨਾ ਤੇ ਦੂਣੇ ਲੇਹੁ ॥ ਤਾ ਹਉ ਜਾਇਾਂ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਟੋਪੀ ਵਿਚਹੁ
ਉਸ ਮੁਗਲੁ ਨੂੰ ਲਾਲੁ ਕਢਿ ਦਿਤਾ ॥ ਅਤੇ ਆਖਿਉਸੁ ਜੇ ਮੁਲੁ ਘਟਿ ਵਟਹਿਗਾ
ਤਾ ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਆਵੈ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਲਾਲੁ ਲੈ ਕੇ ਬਾਜਾਰ ਗਇਆ ॥ ਜਾ ਲਾਲੁ
ਕਢਿ ਦਿਤੋਸੁ ਸਾਹ ਨੂ ॥ ਤਾ ਉਹ ਸਾਹ ਲਗਾ ਆਖਣਿ ਜਿ ਜੀ/ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਇਸ ੧੬੯ (ਅ)
ਦੇ ਪੈਸੇ ਨਾਹੀ ਜਿ ਹਉ ਤੁਧ ਨੂੰ ਦੇਵਾ ॥ ਪਰੁ ਜਿਤਣੇ ਪੈਸੇ ਤੁਧੁ ਲੋੜੀਦੇ ਹੈਨਿ ॥
ਉਤਣੇ ਤੂ ਲੇ ਜਾਹਿ ॥ ਗਹਣੇ ਰਖਿ ਕੈ ॥ ਤਾ ਉਹ ਲਾਲੁ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬੇ
ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਆਇ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਆਖਣਿ ਲਗਾ
ਜੀ ਏਹ ਲਾਲੁ ਅਪਣਾ ਫੇਰ ਲੇਹੁ ਅਤੇ ਆਸਾ ਨੂੰ ਖੁਸੀ ਦੇਹੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
ਕਹਿਆ ਜਾਹੁ ਤੁਸੀ ਦੋਜਕ[2] ਪਉਦੇ ਸਹੁ ਪਰੁ ਗੁਰੂ ਬਖਸੈ ਹਹੁ ॥ ਤਾ
ਉਹੁ ਸਭੇ ਹੀ ਸਿਖ ਹੋਏ ॥ ਗੁਰੂ ਉਨਾ ਨੂੰ ਨਾਮੁ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥
ਉਹ ਸਭੇ ਹੀ ਸਿਖੁ ਕੀਤੇ ॥ ਤਾ ਉਥੋਂ ਚਲਿਆ ॥ ਆਇ ਕੇ ਭੀ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ॥
ਤਾ ਉਹੁ ਰੁਹੇਲਾ ਫਿਰ ਜਾਇ ਦੇਖੈ ਤਾ ਉਹੋ ਉਥੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਫਿਰ
ਪਕੜਿ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਘਰਿ ਆਦੇਸੁ ਤਾ ਭਲਕੇ ਵੇਚਣੂ ਨੂ ਚ/ਲਿਆ ॥ ਤਾ ੧੭੦ (ੳ)
ਰੁਹੇਲੀ ਆਖਿਆ ਜਿ ਇਸ ਨੂੰ ਤੂ ਕਿਤਣੀ ਵਾਰੀ ਵੇਚਿ ਪਹੁਚਿਆ ਹੈ ॥ ਜਿ ਕੋਈ
ਇਕੇਰਾ ਛੁਟਦਾ ਹੈ ਸੋ ਜੀਉ ਲੈ ਕਿਵੈ ਕਿਵੈ ਜਤਣਾ ਨਾਲਿ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ॥ ਏਹੁ
ਸਤੀ ਵਾਰੀ ਆਪਣਾ ਆਪ ਬਨਾਇਦਾ ਹੈ ॥ ਏਹੁ ਕੋਈ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਇਸ
ਦੀ ਪੈਰੀ ਪੈ ਕੇ ਗੁਨਾਹੁ ਬਖਸਾਇ ॥ ਅਤੇ ਮੁਰੀਦ ਹੋਵਹੁ [॥] ਉਹੁ ਰੁਹੇਲਾ ਜਦੇ
ਹੀ ਪੈਰੀਂ ਪਇਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਹਸਿਆ ਜਿ ਤੁਸੀ ਏਹੁ ਕਰਮੁ[3] ਛਡਹੁ ਤੁਸੀ
ਸੁਖਾਲੇ ਹੋਵਹੁਗੇ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਰੁਹੇਲਾ ਪੈਰੀ ਪੈ ਕੇ ਸਿਖ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬ ਉਨਾ
ਨੂੰ ਖੁਸੀ ਦਿਤੀ ॥ ਲਗੇ ਅਪਣੇ ਸਾਹਿਬੁ ਕੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨਿ ॥ ਗੁਰੂ ਉਨਾ ਨੂ ਨਾਮ
ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਸਚੁ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਧਰਮੁ/ਸਾਲਾ ਹੋਈਆ ॥ ੧੭੦ (ਅ)
ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ ਜਿ ਕੋਈ ਸਿਖੁ ਅਸਾਡਾ ਆਵੈਗਾ ਤਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ॥ ਤਾ
ਉਥੋਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਚਲਿਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨਿ ਹੋਈ [੩੯ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥/ ੧੭੧ (ੳ)

ਚਿਤ੍ਰ ੪੦
ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਣ ਝੁਕ ਕੇ
ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰ ਰਹਿਆ ਹੈ। (ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਅੰਨ ਤੇ ਅੱਗ ਦਿੱਤੀ)।

---

[1]ਅੰਨ ਦੀ ਕੋਠੀ। [2]ਨਰਕ। [3]ਕੰਮ।

੧੭੧ (ਅ) **ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੇਸ ਆਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥**/ ਉਥੋਂ ਬਾਬਾ
ਚਲਿਆ ਇਕਤ ਦੇਸ ਗਇਆ [॥] ਉਥੇ ਅਗਿ ਨਾਹ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਨ ਭੀ ਨਾਹ ਸੀ
ਬਾਬਾ ਉਥੇ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ਉਥੇ ਮਾਸੁ ਹੀ ਖਾਨਿ ਸੂਰਜੁ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ॥
ਇਕੁ ਪਥਰੁ ਹੇਠਿ ਰਖਨਿ ਇਕੁ ਪਥਰੁ ਉਪਰਿ ਰਖਨਿ ਵਿਚ ਸਗਉਤੀ ਰਖਨਿ
ਸੂਰਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ਤਾ ਮਾਸੁ ਰਿਝਿ ਆਵੈ ॥ ਉਹੁ ਖਾਣਿ ਉਹੋ ਅਤੀਤਾਂ[1] ਨੂੰ
ਖਵਾਲਣਿ ਜਿ ਕੋਈ ਅਤੀਤੁ ਜਾਇ ਤਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤੁ ਕਰਨਿ [॥] ਖਾਣੇ ਨੂੰ
ਮਾਸੁ ਦੇਨਿ ਅਤੇ ਆਪਿ ਭੀ ਮਾਸੁ ਖਾਨਿ [॥] ਅੰਨੁ ਪੈਦਾ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬਾ
ਉਤੁ ਦੇਸ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਬਾਹਰਿ ਇਕੁ ਅਯਾਲ ਦੁੰਬੇ ਚਾਰਦਾ ਸਾ ॥ ਉਹੁ
ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਆਵਦਾ ਹੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਆਖਣਿ ਲਗਾ ਜੁ ਜੀ ਮੈ
੧੭੨ (ੳ) ਦੁੰਬਾ ਕੁਹਦਾ[2] ਹਾ ॥ ਤੂੰ ਖਾਹਿ ਨਾਹੀ ਮੈਨੂੰ ਦੁੰਬਿਆ ਦਾ / ਖਸਮ ਮਾਰੇਗਾ ॥ ਆਖੇਗਾ
ਜਿ ਤੁਧੁ ਅਤੀਤੁ ਭੁਖਾ ਕਿਉ ਜਾਣਿ ਦਿਤਾ ਹੈ ॥ ਇਸੁ ਮੁਲਕੁ ਦੀ ਏਹਾ ਰਵਸ[3] ਹੈ
ਜਿਨ ਨੂੰ ਅਤੀਤੁ ਦਿਸ ਆਵੈ ਸੋਈ ਖਲਾਵੈ ॥ ਅਤੇ ਜੀ ਏਥੇ ਅੰਨੁ ਨਾਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਂਦਾ
ਅਤੇ ਅਗਿ ਨਾਹਾ ਪੈਦਾ ਹੋਂਦੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਦੁੰਬਾ ਕੁਹੁ ॥ ਤਾ
ਓਨਿ ਦੁੰਬਾ ਕੁਠਾ ਪਥਰੁ ਹੇਠਿ ਰਖਿਆ ਇਕ ਪਥਰੁ ਉਪਰਿ ਰਖਿਆ ਵਿਚ ਮਾਸ
ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਜਪੁ ਕਰਣਿ ਤਾ ਸਵਾ ਪਹਰਿ ਵਿਚ ਰਿਝਿ ਆਇਆ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਆਖਣਿ ਲਗਾ ਜੀ ਖਾਹੁ [॥] ਬਾਬੇ ਖਲ ਅਤੇ ਹਡਿ ਆਪਣੇ
ਪਾਸਿ ਰਖਾਏ [॥] ਬਾਬੇ ਮਾਸੁ ਖਾਧਾ ॥ ਅਤੇ ਉਸੁ ਅਯਾਲ ਨੂੰ ਆਖਿਓਸੁ ਜਿ ਏਹ
ਖਲ ਅਤੇ ਹਡਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਲਿਆਉ ॥ ਉਹੁ ਅਯਾਲੁ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
੧੭੨ (ਅ) ਖਲਤ ਵਿਚ ਹਡਿ ਪਾਏ ਅਤੇ ਆਖਿਓਸੁ / ਦੁੰਬਿਆ ਜਾਹਿ ਤੂ ਚਰਨਿ ਲਗੁ ॥ ਦੁੰਬਾ
ਉਠਿ ਕੇ ਚਰਨਿ ਲਗਾ ॥ ਉਹੁ ਅਯਾਲੁ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਨੂ
ਆਖਿਆ ਜਿ ਤੂੰ ਜਾਹਿ ਨਗਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਡਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਤਿਸੁ ਨੂ ਸਦਿ ਲਿਆਉ ॥
ਗੁਰੂ ਅੰਨ ਅਤੇ ਅਗਿ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥ ਏਹ ਗਲਿ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਉਹੁ ਸਹਰਿ ਨੂ ਨਠਾ [॥]
ਜਾਇ ਕੇ ਜੁ ਵਡਾ ਆਦਮੀ ਸਾ ਸਹਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਓਸੁ ॥ ਜਿ ਤੁਧੁ ਨੂ ਇਕੁ
ਅਤੀਤ ਸਦਦਾ ਹੈ ॥ ਜਿ ਗੁਰੂ ਅੰਨੁ ਅਤੇ ਅਗਿ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਏਹ ਗਲਿ ਸੁਣਦੇ
ਹੀ ਉਹ ਦਉੜਿਆ ॥ ਜਾ ਆਇ ਕੇ ਦੇਖੇ ਤਾ ਇਕੁ ਫਕੀਰ ਬੈਠਾ ਹੈ ਪਰ ਵਡਾ ਮਹਾ
ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਆਵਦੇ ਹੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਤੂੰ ਕਛੁ ਅੰਨੁ
੧੭੩ (ੳ) ਲਿਆ ॥ ਤਾ ਉਨ ਕਹਿਆ ਜੀ ਏਸੁ ਸਹਰ ਵਿਚ ਅੰਨੁ ਨਾਹੀ ਪਰੁ ਜੀ ਮੇਰੇ / ਘਰਿ
ਸੇਰੁ ਕੁ ਅੰਨੁ ਹੈ ਜੇ ਹੁਕਮ ਹੋਵੈ ਤਾ ਲੈ ਆਵਾ। ਤਾ ਉਹ ਅੰਨ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਤੂ ਬੀਜੁ ਤਾ ਉਨਿ ਬੀਜਿਆ ॥ ਬੀਜਦਿਆ ਹੀ ਅੰਨੁ ਜੰਮਿਆ
ਦੁਹ ਪਹਰਾ ਵਿਚ ਪਕਾ ਪਹਰਿ ਵਿਚ ਗਾਹਿਆ ਰਾਤਿ ਉਰੇ ਹੀ ਘਰਿ ਲੈ ਗਏ ॥ ਤਾ
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਬਚਾ ਏਹੁ ਅੰਨੁ ਵੇਚਣਾ ਨਾਹੀ ਖਾਣੇ ਨੂ ਹਰ ਕਿਸੈ ਨੂੰ ਦੇਵਣਾ ॥
ਏਹੁ ਅੰਨ ਅਤੁਟ ਭੰਡਾਰੁ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਤਾ ਉਨ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
ਉਨਾ ਨੂੰ ਅੰਨੁ ਅਤੇ ਅਗਿ ਦਿਤੀ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਮੁਲਕੁ ਸਭੋ ਹੀ ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ ॥ ਲਗੇ

---

[1]ਫ਼ਕੀਰਾਂ। [2]ਜ਼ਿਬਾ ਕਰਦਾ। [3]ਫ਼ਾ. ਰਵਿਸ਼, ਚਾਲ, ਦਸਤੂਰ।

ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਹਿ ॥ ਅਤੇ ਘਰਿ ਘਰਿ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੋਈਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਨੂੰ
ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥ ਉਸ ਮੁਲਕੁ ਦੇ ਲਗੇ ਆਖਣਿ ਜੋ ਧੰਨੁ ਅਸਾਡੇ
ਭਾਗੁ ਜੁ ਤੁਸਾਡਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਏਤ ਮੁਲਕੁ ਤੁਸਾਡੇ ਚਰਨ ਫਿਰੇ ॥ ਸਾਖੀ ੧੭੩ (ਅ)
ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੩੯ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰੁ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੧
ਇਕ ਨਗਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ;
ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਖੜੇ ਹਨ।
(ਸਮੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਘਰ ਢਾਉਣੋਂ ਰੋਕਿਆ)

ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੇਸ ਗਇਆ ॥/ ਉਥੋਂ ਬਾਬਾ ਚਲਿਆ ॥ ੧੭੪(ੳ)
ਤਾ ਬਾਬਾ ਇਕਤੁ ਮੁਲਕੁ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਉਨਾ ਸੇਵਾ ਭਲੀ
ਕੀਤੀ ॥ ਜਾ ਛਿਅ ਮਹੀਨੇ ਗੁਜਰੇ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ॥ ਜਿ ਜੀ
ਤੁਸੀ ਏਥਹੁ ਉਠਹੁ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲਿ ਚਲਹੁ ॥ ਜਾ ਅਸੀ ਭੀ ਆਵਹਗੇ ਤਾ ਤੁਸੀ ਭੀ
ਆਈਓ ॥ ਤਿਥੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦੀ ਲਹਰ ਆਵੈਗੀ ॥ ਅਸਾਡੇ ਘਰਿ ਸਭੇ ਹੀ ਰੁੜਿ
ਜਾਨਿਗੇ ॥ ਤਾ ਅਸੀ ਫੇਰ ਆਇ ਕੇ ਘਰਿ ਉਸਾਰਹਗੇ। ਤਾ ਫੇਰ ਛਿਅ ਮਹੀਨਿਆ
ਉਪਰਿ ਪਵਹਿਗੇ [॥] ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਰੇ ਤੁਮ ਘਰਿ ਛਿਈ ਮਹੀਨੀ ਉਸਾਰਤੇ ਹੋ
ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਢਾਹਿ ਜਾਤਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਅਰੇ ਜਾਹੁ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨ ਢਾਹੇਗਾ ॥ ਪਰੁ
ਤੁਸੀ ਸਿਖੁ ਹੋਵਹੁ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਹੋਵਹਿਗੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਤੁਸੀ ਜਾਹੁ ਬਹੁੜਿ
ਆਈਅਹਿ ਜਿ ਤੁਮਾਰੇ ਘਰਿ ਉਹੇ ਜੇਹੇ ਰਹਨਿਗੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀ ਸਿਖ ਹੋਵਹੁ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ੧੭੫ (ਅ)
ਉਠਿ ਗਏ ਬਾਬਾ ਬੈਠੋ ਰਹਿਆ ॥ ਜਾ ਉਹੁ ਵੇਲਾ ਉਸ ਦਿਨ ਗੁਜਰਿਆ ਤਾ ਉਹੁ
ਆਇ [॥] ਜਾ ਉਹੁ ਆਇ ਕੇ ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਘਰਿ ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾ ਆਵਦੇ
ਹੀ ਉਹੁ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਏ [॥] ਸਿਖੁ ਸਭੇ ਹੀ ਹੋਏ ॥ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਿ ॥
ਘਰਿ ਘਰਿ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੋਈਆ ॥ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ
ਉਥੋ ਚਲਿਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੪੦] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੪੨
ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀ
ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਦੇਉ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣੋਂ ਰੋਕਿਆ।

[ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ]/ ਤਾ ਬਾਬਾ ਇਕਤ ਦੇਸ ਗਇਆ ॥ ਉਥੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ੧੭੫ (ੳ)
ਇਕੁ ਦੇਉ[1] ਅਗਿ ਲਾਇ ਜਾਏ ॥ ਉਨ ਫੇਰ ਉਸਾਰਣੇ ਪਵਣਿ ॥ ਬਾਬਾ ਜਾਇ
ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਉਥੇ ਹੀ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਮਹੀਨਾ ਭਰਿ ਬੈਠਾ ॥ ਉਹੁ ਲੋਕ ਆਇ
ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਬਹਿਨਿ ॥ ਅਤੇ ਕਹਿਨਿ ਜੀ ਏਥੈ ਮਹੀਨੇ ਮਹੀਨੇ ਚਾਣਚਕਿ[2] ਅਗਿ ਲਗਦੀ
ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਨ ਲਗੇਗੀ ਅਗਿ ਗੁਰੂ ਦੂਰਿ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਤੁਸੀ ਸਿਖ

[1]ਦੈਂਤ। [2]ਅਚਣਚੇਤ।

ਹੋਵਹੁ ॥ ਤਾ ਉਨ ਆਖਿਆ ਜਿ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ॥ ਤਾਂ ਉਹੁ ਦਿਨੁ ਅਗਿ ਦਾ
ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਲੋਕ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਏ ॥ ਜੋ ਜੀ ਅਜੁ ਅਗਿ ਏਤੁ ਸਹਰਿ
ਲਗੇਗੀ ਅਸਾ ਨੂ ਕਿ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਅਸੀ ਬਾਹਰਿ ਜਾਦੇ ਅਸਾ [॥] ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ
੧੭੫ (ਅ) ਜਿ ਤੁਸਾਡੇ ਮਨਿ ਇਖਤੀਆਰ[1] ਆਵਦਾ ਹੈ ਤਾ ਕੰਮੁ ਛਡਿ ਕੈ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਆਵਿ ਬ/ਹੋ
ਵਸਤੁ ਭੀ ਆਪਣੀ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥ ਤਾ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਮੂਲਿ ਕਢੀਆ ਨਾਹੀ ॥
ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇ ਬੈਠੇ ॥ ਜਾਂ ਉਹ ਵਖਤੁ ਆਇਆ ਤਾ ਦੇਉ ਆਇਆ ॥
ਅਸਮਾਨ ਜੇਡਾ ਹੋਇ ਕੇ ਆਇਆ [॥] ਬਾਬੇ ਡਿਠਾ ਜਿ ਦੇਉ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਹੁ
ਲੋਕ ਸਹਮਿ ਗਇਆ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਦੇਉ ਵਲਿ ਡਿਠਾ ॥ ਬਾਬੇ ਦੇ ਦੇਖਣੇ ਨਾਲਿ
ਇਉ ਉਡਿਆ ਜਿਉ ਵਿਰੋਲੇ ਵਿਚ ਖੰਭੁ ਉਡਤਾ ਹੈ। ਤਉ ਉਡਿ ਕੇ ਫਿਰਦਾ ਫਿਰਦਾ
ਬਾਬੇ ਦੇ ਅਗੇ ਆਇ ਡਿਗਿਆ ਪਰੁ ਸੁਧਿ ਕਛੁ ਰਹੀਉਸੁ ਨਾਹੀ। ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ
ਦੇਵ ਦੇ ਬਾਬ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇਆ। ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਉਸ ਦੇਉ ਦੇ ਮਥੇ ਛੁਹਾਇਓਸੁ
ਤਾ ਉਹ ਦੇਉ ਸੁਧਿ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਉਠਿ ਬੈਠਾ ॥ ਜਾਦੋ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ
੧੭੬ (ੳ) ਪਇਆ ॥ ਤਾ ਆਖਣਿ ਲਗਾ ਜੁ ਜੀ ਹਉ ਬਖਸੀਆ ਹਉ ਵ/ਡਾ ਗੁਨਹਾਗਾਰ ਹਾ
ਜਿ ਤੁਸਾਡੇ ਹਜੂਰ[2] ਏਹ ਕੰਮੁ ਕਰਣਿ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਾਹਿ ਬਖਸਿਆ
ਹੈ॥ ਪਰੁ ਇਸ ਥਾਵੈ ਦੀ ਧਰਮੁਸਾਲਾ ਦਾ ਤੂ ਪਾਣੀ ਭਰੁ ਅਪਣੇ ਸਿਰ ਕਰ ਕੇ ਤੇਰੀ
ਮੁਕਤਿ ਹੋਵੈਗੀ ॥ ਤਾ ਦੇਉ ਕਹਿਆ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਕਛੁ ਹੋਰ ਭੀ ਫੁਰਮਾਈਐ ॥
ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜੋ ਕਛੁ ਕਰਹਿਗਾ ਸੁ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਸਹਰੁ ਅਤੇ ਹੋਰ
ਮੁਲਕੁ ਸਭੋ ਹੀ ਸਿਖ ਹੋਇਆ ॥ ਲਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਿ ॥ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੋਈਆ ॥
ਗੁਰੂ ਉਨਾ ਨੂ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਉਥੋ ਚਲਣਿ ਨੂ
ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜੀ ਏਥੇ ਵਸੀਐ ॥ ਧੰਨੁ ਅਸਾਡੇ ਭਾਗ ਜਿ ਤੁਸਾਡਾ
ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਅਤੇ ਧੰਨੁ ਏਹੁ ਦੇਸੁ ਜਿਥੈ ਤੁਸਾਡੇ ਚਰਨਿ ਫਿਰੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
੧੭੬ (ਅ) ਆਖਿਆ / ਤੁਸਾਡੇ ਹੀ ਪਾਸਿ ਹਾ ॥ ਪਰੁ ਤੁਸਾ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਛਡਣਾ
ਨਾਹੀ ॥ ਅਤੀਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਉਥੋ ਚਲਿਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ
ਹੋਈ ॥ [੪੧ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ [॥] ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਗਇਆ [॥]

ਚਿਤ੍ਰ ੪੩
ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬੈਠਾ
ਹੈ ਤੇ ਪਿਛੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੧੭੭ (ੳ) **ਸਾਖੀ ਅਜਿਤੇ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ = ॥ = ॥**/ ਜਾਂ ਬਾਬਾ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ
ਜਾਇ ਬੈਠਾ ਸਾ ॥ ਨਾਲਿ ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਸਾ ॥ ਤਾ ਅਜਿਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਾੜ੍ਹਾ[3]
ਕੀਤਾ ਜਿ ਹਉ ਇਸ ਫਕੀਰੇ ਨਾਲਿ ਏਵੈ ਆਇਆ ॥ ਸਉ ਰੁਪਈਯਾ ਸਾਹ ਦਾ ਦੇਣਾ
ਹੈ ॥ ਉਨ ਸਾਹੁ ਮਰਾ ਕਚਾ ਬਚਾ ਵਗ[4] ਲਿਆ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ

[1]ਚੋਣ, ਇਥੇ ਭਾਵ ਯਕੀਨ ਤੋਂ ਹੈ। [2]ਸਾਹਮਣੇ, ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ। [3]ਰੋਸ, ਗੁੱਸਾ।
[4]ਵਗ ਵਾਂਗ ਅੱਗੇ ਲਾ ਲੈਣਾ।

ਦੀ ਬੁਝੀ ਜਿ ਏਹ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪਇਆ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਦਿਲਗੀਰੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਨੂ ਆਖਿਆ ॥ ਜੁ ਅਜਿਤਾ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪਇਆ ਹੈ ਕਾੜ੍ਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਆਖੇ ਜੀ ਆਹੋ [॥] ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਤੂੰ ਏਥਹੁ ਢੀਮ ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਕੇ ਜਿਤਣੇ ਰੁਪਈਯੇ ਦੇਵਣੇ ਨੀ ਉਤਣਿਆ ਕਢਿ ਲੈ ॥ ਤਾ ਅਜਿਤੈ ਜਾਇ ਕੈ ਢੀਮ ਚੁਕੀ ਤਾ ਵਡਾ ਖਜਾਨਾ ਪਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾਂ ਅਜਿਤੈ ਲੱਭ ਕੀਤਾ ਰੁਪਈਯਾ ਬਹੁਤੁ ਲਇਆਸੁ ॥ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਜਿ ਅਜਿਤਿਆ ਲ/ਇਆ ਰੁਪਈਯੇ [॥] ਕਹੇ ਜੀ ਲਏ ॥ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਗੰਢਿ ਬੰਨਿ ਗਿਣ ੧੭੭ (ਅ)
ਕੇ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਜਾ ਅਜਿਤੈ ਗਿਣੇ ਤਾ ਦੁਇ ਰੁਪਈਏ ਸਗਵਾ ਘਟੈ ॥ ਤਾ ਅਜਿਤਾ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਜਿ ਭਾਈ ਮੈ ਤਾ ਲਏ ਬਹੁਤੁ ਸੇ ਪਰੁ ਸਗਵਾ ਦੁਇ ਰੁਪਈਯੇ ਘਟੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਅਜਿਤਿਆ ਫੇਰ ਗਿਣੁ ॥ ਤਾ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪਇਆ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਮੈ ਲੱਭੁ ਕੀਤਾ ਸਾ ਪਰੁ ਜੀ ਸਗਵਾ ਦੁਇ ਰੁਪਈਯੇ ਘਟੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਜਾਹਿ ਉਤੇ ਥਾਇ ਹੋਨੀਗੇ ਰੁਪਈਯੇ ਦੋਵੈ ॥ ਜਾ ਅਜਿਤਾ ਜਾਇ ਕੇ ਦੇਖੈ ਤਾ ਦੋਵੈ ਰੁਪਈਯੇ ਪਏ ਹਨ ॥ ਰੁਪਈਯੇ ਲੈ ਕੇ ਅਜਿਤਾ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਅਜਿਤਿਆ ਇਕੁ ਫਕੀਰੁ ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ਨੈਬਾਦੇ ਪਿੰਡ ਰਹੰਦਾ ਹੈ ਕਲਾਨਉਰ ਕੇ ਪਰਗਣੇ ॥
ਉਹ ਅਸਾੜੇ ਘਿਉ ਮੰਗ/ਦਾ ਹੈ ਚਲ ਅਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਘਿਉ ਦੇ ਆਵਹਿ [॥] ਕਹੈ ੧੭੮ (ੳ)
ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ਨੂੰ ਘਿਉ ਦੇਣ ਚਲਿਆ ॥ ਕਹੈ ਅਜਿਤਿਆ ਅਖੀ ਮੀਟੁ ॥ ਅਜਿਤੈ ਅਖੀ ਮੀਟੀਆ ॥ ਡਾਲੈ ਦੇ ਚਕਿ ਆਏ ਗਏ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਅਜਿਤਿਆ ਅਖੀ ਉਘਾੜ ਕੇ ਵੇਖੁ ॥ ਜਾ ਅਜਿਤਾ ਅਖੀ ਉਘਾੜ ਕੇ ਵੇਖੇ ਤਾ ਡਾਲੈ ਦੇ ਚਕਿ ਆਏ ਹਾ ॥ ਬਾਬਾ ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ਤੇ ਤੀਰਵਾਹੁ ਦੁਇ ਆਹਿ ਬੈਠਾ ॥ ਅਤੇ ਅਜਿਤੈ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੁ ਅਜਿਤਿਆ ਤੂ ਮੀਏ ਪਾਸਿ ਜਾਹਿ [॥] ਜਾਇ ਕੇ ਅਸਾਡੀ ਦੁਆਇ[1] ਆਖੁ ॥ ਅਤੈ ਸਦਿ ਲਿਆਉ ॥ ਜਾਇ ਕੇ ਆਖੁ ਬਾਬਾ ਸਦਦਾ ਹੀ ॥ ਤਾ ਅਜਿਤਾ ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ਪਾਸਿ ਆਇਆ [॥]
ਕਹੈ ਜੀ ਬਾਬੇ ਦੁਆਇ ਆਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਸਾ ਨੂ ਬੁਲਾਵਦਾ ਹੈ ॥ ਏਹ ਗਲਿ/ ੧੭੮ (ਅ)
ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨੁ ਚਲਿਆ ॥ ਆਇ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਦੁਆਇ ਸਲਾਮ ਕਰਿ ਕੇ ਬਹਿ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਮੀਆ ਜੀ ਚੰਗੈ ਹਹੁ [॥] ਕਹੈ ਜੀ ਚੰਗੈ ਹਾ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਮੀਆ ਕਿਉਕਰਿ ਕਹਿਆ ਸਾਹੇ ਜਿ ਕਿਰਾੜੀ ਘਿਉ ਪਾਉ ਕੁ ਇਕਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਲਈਐ ॥ ਐਪਰੁ ਜੀ ਜਿਉ ਸਾਲਣੇ[2] ਉਪਰੁ ਘਟੇ ਦੀ ਫਾੜੀ ਨਿਚੋੜੀਦੀ ਹੈ ਅਤੈ ਫੋਗੁ ਸੁਟਿ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਏਹ ਗਲਿ ਅਜੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਮੁਹਿ ਹੀ ਸੀ ॥ ਤਾ ਮੀਆ ਖਾਲੀ ਹੋਇ ਬੈਠਾ ॥ ਮੀਏ ਨੂੰ ਚੁਪਿ ਲਗਿ ਗਈ [॥] ਆਇਆ ਲੈਣ ਹਥੋ ਦੇ ਚਲਿਆ ॥ ਤਾ ਇਕੁ ਹੋਰੁ ਭੀ ਪੀਰੁ ਸਾ ਮੀਏ ਹੀ ਜੇਹਾ ॥ ਉਹੁ ਭੀ ਮੀਏ ਸਦਾਇਆ ਜਿ ਉਹੁ ਆਖੈਗਾ ਜਿ ਤੁਧੁ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤਿ ਗਵਾਈ [॥] ਉਹ ਭੀ ਆਇਆ ॥

---

[1]ਅਸ਼ੀਰਬਾਦ । [2]ਸਲੂਣਾ, ਖਾਣ ਲਈ ਬਣੀ ਦਾਲ ਸਬਜ਼ੀ ਆਦਿ ।

੧੭੯ (ੳ) ਪਰੁ ਬਹੁ/ਤ ਗੁਮਾਨ[1] ਨਾਲਿ ॥ ਆਵਦੋ ਹੀ ਬਹਿ ਗਇਆ ॥ ਤਾ
ਬਾਬੇ ਉਸ ਦੀ ਵਲਹੁ ਡਿਠਾ ॥ ਦੇਖਣਿ ਨਾਲਿ ਉਹ ਭੀ ਖ਼ਾਲੀ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ
ਉਹੁ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਮੀਆ ਮੈ ਤਾ ਖ਼ਾਲੀ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਮੀਏ ਕਹਿਆ ਵਡੇ
ਨਾਗ ਉਪਰ ਪਏ ਆਹੇ ॥ ਜੇ ਖ਼ੁਦਾਇ ਜੀਉ ਰਖੈ ਤਾ ਭੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਕਰਾਮਾਤਿ
ਦੀ ਕਿ ਸੁ ਹੈ। ਤਾ ਬਾਬੇ ਡਿਠਾ ਜਿ ਬਹੁਤੁ ਦਲਗੀਰੁ ਹੋਇ ਗਏ ਹੈਨ ॥ ਤਾ
ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਮੀਆ ਸਮੁੰਦੁ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕੁ ਛਪੜੀ ਪਈ ਤਾ ਕਿਆ ਹੋਇਆ ਜੇ
ਨ ਪਈ ਤਾ ਕਿ ਹੋਇਆ ॥ ਪਰੁ ਏਡਾ ਬੋਲਿ ਨਾਹੀ ਬੋਲੀਦਾ ॥ ਜਿਸ ਦੀ ਵਸਤੁ
ਹੈ ਤਿਸੈ ਹੀ ਥੇ ਜਾਇਗੀ ॥ ਜਾ ਏਹੁ ਗਲਿ ਬਾਬੇ ਆਖੀ ॥ ਤਾ ਕਰਾਮਾਤਿ ਉਨਾ
੧੭੯ (ਅ) ਦੀ ਉਨਾ ਦੇ ਹੀ ਪਾਸਿ ਆਈ ॥ ਤਾ ਦੋਵੈ ਬਾਕੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਉਦੇ ਉਠਿ ਗਏ/
ਤਾ ਮੀਏ ਹਥਿ ਜੋੜਿ ਕੇ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ ॥ ਜੁ ਜੀ ਹੁਜਰੇ ਚਲੀਐ ਮੈਨੂੰ ਸਰਫਰਾਜ
ਕਰੀਐ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਜਿਮੀ ਵਲ ਦਿਸਟ
ਕੀਤੀ [॥] ਜਿਤਣੀਆ ਠੀਕਰੀਆ ਅਤੇ ਰੋੜ ਸੇ ਸੇ ਸਭ ਮੁਹਰਾ ਹੋਇ ਗਈਆ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਰਾਹੋ ਭੁਲੇ ਰਾਹੁ ਸਜੇ ਹਥਿ ਰਹਿਆ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥
ਤਾ ਸਜੇ ਹਥਿ ਚਲੀਐ ਉਥੇ ਮਣੇ ਮਣੇ ਦੀਆ ਢੀਮਾ ਆਹੀਆ ਵਾਹਣੇ ਦੀਆ।
ਸਭੇ ਸੁਇਨੇ ਦੀਆ ਹੋਇ ਗਈਆ ॥ ਜਾ ਇਹ ਹੁਜਰੇ ਆਏ ਤਾ ਮੀਏ ਖਿਜਮਤਿ
ਭਲੀ ਕੀਤੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਜਿ ਮੀਆ ਕਿਤੁ ਰਹਣੀ ਰਹਦਾ ਹੋਦਾ ਹੈ ॥
ਕਹੈ ਜੀ ਛਿਅ ਮਹੀਨੇ ਹੁਜਰੇ ਰਹਦਾ ਹਾ ॥ ਇਕ ਅਸਤਾਵਾ[2] ਪਾਣੀ ਦਾ ਅਤੈ
੧੮੦ (ੳ) ਸੇਰੁ ਜ/ਉ ਲੈ ਕੇ ਵੜਦਾ ਹਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਅਜਿਤਿਆ ਅਸੀ ਅਜੁ
ਲਾਇ ਇਕ ਵਰਹੇ ਵਿਚ ਅਕ ਦੀ ਖਖੜੀ ਲਹਾਗੇ ॥ ਅਗੋ ਬਾਬਾ ਵਰੇ ਦਿਹਾ
ਵਿਚ ਇਕੁ ਮੁਠਿ ਰੇਤੁ ਦੀ ਲੈਦਾ ਸਾ ॥ ਉਹੁ ਅਹਾਰੁ ਹੋਵੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥
ਤਾ ਮੀਆ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਜਿ ਜੀ ਬਖਸੀਐ ਭੁਲਾ ਹਾ ॥ ਧੰਨੁ
ਮੇਰੇ ਭਾਗੁ ਜੁ ਮੈਨੂ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਏਤੁ ਸਬਬ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਮੀਆ
੧੮੦ (ਅ) ਗੁਰੂ ਬਖਸਿਆ ਹੈ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੪੨] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥/

ਚਿਤ੍ਰ ੪੪
ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਜੋਗੀ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਕੋਲ ਹੀ ਬਾਬਾ
ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ। (ਮੋਏ ਪੰਖੀ ਜੀਵਾਲਣੇ ਤੇ
ਅਜਿਤੇ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ)

੧੮੧ (ੳ) /**ਸਾਖੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਚਲ ਗਇਆ** ॥ [ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸਟ] ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਅਚਲ
ਨੂੰ ਚਲਿਆ ॥ ਅਚਲ ਆਇ ਬੈਠਾ [॥] ਜਿਤਣਾ ਲੋਕ ਸਾ ਸਭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸਨਿ
ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਸਿਧਾ ਕਹਿਆ ਜੁ ਰੇ ਏਹ ਵਡਾ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਜਿਸ ਕੇ ਦਰਸਨਿ
ਸਭ ਲੋਕੁ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਸਿਧ ਸਭੈ ਲਗੇ ਕਰਾਮਾਤਿ ਦਿਖਾਵਣਿ ॥ ਕੋਈ ਉਡਿਆ
ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਕਿਨੇ ਮਿਰਗਾਨੁ ਉਡਾਇਆ ॥ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਉਪਰ ਖੜਾਵਾ ਨਾਲਿ ਚਲੈ ॥

[1]ਅਹੰਕਾਰ। [2]ਲੋਟਾ।

ਕਈ ਕਛੁ ਕੋਈ ਕਛੁ ਕਰੈ ॥ ਤਾ ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਚਾਦਰ ਉਪਰ ਢਾਬ ਦੇ ਵਿਛਾਇ
ਕਰਿ ਬੈਠਾ ਚਉਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ [॥] ਉਤ ਸਮੇ ਮੀਹੇ ਨਾਲਿ ਅਤੇ ਗਲਿਆ[1] ਨਾਲਿ
ਅਤੇ ਝਖੜਿ ਨਾਲਿ ਪੰਖੇਰੂ ਬਹੁਤ ਮੁਏ ਸੇ ॥ ਸੋ ਢਾਬੇ ਵਿਚ ਰੁੜ ਕੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲਿ
ਜਾਇ ਪਏ ਸੇ ॥ ਉਹ ਮੋਏ ਹੋਏ ਲਹਰੀ ਨਾਲਿ ਅਜਿਤੇ ਦੇ ਪਾਸੁ ਆਵਨਿ ॥ ਤਾ
ਅਜਿਤਾ ਕਿਆ ਕਰੈ ਹਥਿ ਲੈ ਕੇ / ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਖਿ ਕੈ ਫੂਕ ਮਾਰੇ । ਉਹੁ ਪੰਖੇਰੂ ੧੯੧ (ਅ)
ਮੁਏ ਹੋਏ ਜੀਅ ਉਠਨਿ ਹਥਹੁ ਛਡਿ ਦੇ ਉਹੁ ਉਡਿ ਜਾਨਿ ॥ ਜਾ ਬਾਬਾ ਦੇਖੇ ਤਾ
ਕਈ ਹਜਾਰ ਪੰਖੇਰੂ ਜੀਵਾਲੇ ਸੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਏਹੁ ਸੁਪੇਦ ਚਾਦਰ
ਵਾਲਾ ਕਉਣੁ ਹੈ ॥ ਜਿ ਪੰਖੇਰੂ ਜੀਵਾਲ ਜੀਵਾਲ ਉਡਾਵਦਾ ਹੈ ਸੋ ਕਉਣ ਹੈ ॥
ਤਾ ਲੋਕ ਬੋਲਿਆ ਜੁ ਤੁਸਾਡਾ ਹੀ ਚੇਲਾ ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਬੋਲਿਆ ॥ ਜੁ ਮੈ ਕਦੋ ਇਸ ਸਯਾਦ[2] ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਹੈ ਜਿ ਤੂ ਪੰਖੇਰੂ ਜੀਵਾਲ ਪਰੁ
ਇਸ ਨੂੰ ਸਦਹੁ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਸਦਿਆ ਜਿ ਅਜਿਤਿਆ ਤੁਧੁ ਨੂ ਬਾਬਾ ਸਦਦਾ ਹੈ ॥
ਏਹ ਗਲਿ ਸੁਣਦੋ ਹੀ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਵਿਚਹੁ ਜੋਤਿ ਕਢ ਲਈ
ਸਖਣਾ ਕਰਿ ਬਹਾਲਿਉਸ ॥ ਤਾ ਸਿਧ ਸਾਧਕ ਪੀਰ ਪੁਰਖੁ ਖੇਚਰ[3] ਭੂਚ/ਰ[4] ਸਭੁ ਆਇ ੧੯੨ (ੳ)
ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਟਿਲੇ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਟਿਲੈ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਟਿਲੈ ਆਇਆ ।
ਚਉਤਰੇ[5] ਉਤੇ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ਤਾ ਸਭੋ ਹੀ ਟਿਲੇ ਦਾ ਮੇਲਾ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਹਿੰਦੂ
ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭ ਆਏ ॥ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਤਾ ਸਿਧ ਸਭੇ ਹੀ ਆਏ ॥ ਜੁ ਰੇ
ਏਹੁ ਵਡਾ ਭਗਤੁ ਹੈ ਪਰੁ ਇਸ ਬਾਹਹੁ ਕਰਾਮਾਤ ਮੰਗਹੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇ ਬੈਠੇ
ਲਗੇ ਆਖਣਿ ਰੇ ਹਮਾਰੇ ਤਾਈ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਦਿਖਲਾਵਣੇ
ਨੂੰ ਤੁਸੀ ਹੀ ਕੀਤੇ ਹਹੁ ॥ ਤੁਸੀ ਹੀ ਦਿਖਲਾਵਹੁ ॥ ਤਾ ਸਿਧ ਬੋਲੈ ਜਿ ਪਹਿਲਾ
ਹਮਾਰੀ ਕਰਾਮਾਤਿ ਦੇਖੁ ॥ ਤਾ ਪੀਛੈ ਤੈ ਦਿਖਲਾਈਅਹੁ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ
ਲਗੇ ਸਿਧ ਕਰਾਮਾਤ ਕਰਣਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਰਮਾਤ ਸਿਧਾ ਦੀ ਖਸਿ / ਲਈ ਕਰਿ ੧੯੨ (ਅ)
ਕਛੁ ਨ ਸਕਨ ਖਾਲੀ ਹੋਇ ਬੈਠੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਬਹੁਤੁ ਲਕੜੀਆ ਕਾਠਿ
ਮੰਗਾਵਹੁ ॥ ਅਤੈ ਫੂਕੁ ਅਗਿ ਦਿਤੀ [॥] ਜਿ ਬਹੁਤੁ ਅਗ ਭਖੀ ਤਾ ਬਾਬੇ ਇਕਸ
ਸਿਖ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਤੂ ਵਾਹੁਗੁਰੁ ਆਖਿ ਕੈ ਵਿਚ ਜਾਇ ਬਹੁ ॥ ਉਹੁ ਸਿਖੁ ਤੁਖਾਣ ਦਾ
ਪੁਤ੍ਰ ਸਾ ਨਾਉ ਸੰਗਤੀਆ ਸਾ ਸੁ ਮਾਉ ਪੀਉ ਦੇ ਘਰਿ ਇਕੋ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾ । ਹੋਰੁ ਜੀਵਦੇ
ਨਾਹ ਸੇ ॥ ਉਨਾ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਆਣਿ ਪਾਇਆ ਮਤੁ ਜੀਵੈ ॥ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪੈਰੀ
ਉਸੇ ਦਿਨ ਪਾਇਆ ਸਾ ॥ ਸਿਧਾ ਦੇ ਦੇਖਦਿਆ ਹੀ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ ਸਾ ॥ ਜਾ ਬਾਬੇ
ਏਹ ਗਲਿ ਆਖੀ ਤਾਂ ਮਾਰਦੋ ਛਾਲਿ ਵਿਚ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਜਿਤਣਾ ਲੋਕੁ ਸਾ ਸਭ
ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਸਵਾ ਪਹਰੁ ਅਗ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ
ਬਚਾ ਬਾਹਰਿ ਆਉ ॥ ਤਾ / ਉਹ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ॥ ਜਾ ਵੇਖਣਿ ਤਾ ਇਕੁ ਵਾਲੁ ੧੯੩ (ੳ)
ਭੀ ਨਾਹੀ ਸੜਿਆ ॥ ਆਵਦੇ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ ਬਚਾ ਤੇਰਾ
ਜਮਣਾ ਮਰਣਾ ਕਟਿਆ ॥ ਅਤੇ ਜੋ ਕਛੁ ਤੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ਸੁ ਹੋਰ ਭੀ ਮੰਗੁ [॥] ਤਾ

---

[1]ਗੜਿਆਂ । [2]ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਭਾਵ ਦੁਸ਼ਟ । [3]ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ । [4]ਜ਼ਿਮੀਂ ਉਤੇ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ । [5]ਥੜਾ ।

ਸੰਗਤੀਏ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਜੇ ਤੁਸਾਡੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ॥ ਪਰੁ
ਸਿਧ ਖਰੇ ਦਲਗੀਰੁ ਹੈਨ ॥ ਇਨਾ ਨੂੰ ਸਿਧਿ ਮਿਲੈ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਹਸਿਆ ਜਾਹਿ ਬਚਾ
ਸਿਧਿ ਇਨਾ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਨਾਹ ਸੀ ਪਰੁ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਸਿਧਿ ਇਨਾ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ॥ ਤਾ
ਸਿਧ ਸਭੈ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਤਾ ਗੁਰੁ ਬਾਬਾ ਉਥੋਂ ਚਲਿਆ ॥ ਜਿਥੇ ਸੂਰਜੁ
ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਗਇਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੪੩] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ
੧੯੩ (ਅ) ਚਲੀ ॥/

ਚਿਤ੍ਰ ੪੫

ਬਾਬਾ, ਮਰਦਾਨਾ, ਉੱਤਮ ਭੰਡਾਰੀ ਅਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਗੁੱਜਰ

੧੯੪ (ੳ) **ਬਾਬਾ ਜੀ ਏਕ ਦੇਸ ਗਏ** [॥] / ਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲਿ ਉਤਮੁ ਭੰਡਾਰੀ ਅਤੈ
ਸੁਲਤਾਨ ਗੁਜਰੁ ਦੋਵੈ ਬਾਰਹ ਬਾਰਹ ਵਰਿਆ ਦੇ ਸੇ ॥ ਬਾਬਾ ਉਨਾ ਨੂੰ ਦੋਇ ਦੋਇ
ਸੂਤ ਸੇਰ ਪਕੇ ਦੇ ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਦੇਇ ॥ ਪਹਰਾਵਾ ਬਾਬੇ ਦਾ ਗਿਲਤੀ[1] ਭੂਰੇ ਦੀ ਉਪਰ
ਚਾਦਰ ਸਿਰ ਟੋਪੀ ਦੁਇ ਧੋਤੀਆ ਦੁਇ ਅੰਗੋਛੇ[2] ॥ ਟੋਪੀ ਉਪਰ ਦੋ ਪਟੁਕਾ ॥ ਪੈਰੀ
ਜੁਤੀ ॥ ਅਤੇ ਜੋ ਕਛੁ ਉਨਾ ਦੀ ਮਨਸਾ ਹੋਵੈ ਜਿ ਫਲਾਣੀ ਵਸਤੁ ਖਾਈਐ ਤਾ ਬਾਬਾ
ਉਨਾ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਬੁਝਿ ਕੈ ਆਖੈ ਜਿ ਬਚਾ ਉਥੋ ਜਾਇ ਕੇ ਖਾਹੁ ॥ ਉਹੁ ਖਾਨਿ ॥
ਭਾਵੇ ਰਤੀ ਕੁ ਵਸਤੁ ਮੰਗਨਿ ਸੋਈ ਬਾਬਾ ਉਨਾ ਨੂੰ ਦੇਇ ॥ ਜਾ ਇਕਤ ਪਹਾੜਿ
ਚੜੈ ਬਾਰਹ ਕੋਹਾ ਦਾ ਚੜਾਉ ਸਾ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਕਰਮੰਡਲ[3] ਵਿਚ ਪਾਣੀ
੧੯੪ (ਅ) ਹੈ ਜਾ ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਸੇਰ ਕੁ ਪਾਣੀ ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਸੇਰ ਕੁ ਪਾਣੀ ਹੈ ॥ ਪਰ / ਤੁਧੁ
ਨੂ ਨਾਹੀ ਦੇਦੇ ਅਸੀ ਕੀ ਪੀਵਹਿ [॥] ਅਖੈ ਪਾਣੀ ਕਿਤੈ ਨਾਹੀ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਕਿਤੈ
ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬਾ ਚੁਪ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ਜਾ ਅਧੀ ਰਾਤਿ ਗੁਜਰੀ ਤਾ ਬਾਬੇ ਦੇ ਨਾਵਣ
ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਪਾਣੀ ਨਾਵਣਿ ਨੂ ਹੈ ॥ ਜਾ ਦੇਖਣਿ
ਤਾ ਸਰੁ[4] ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਸਰੁ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਤੁਧੁ ਨੂ
ਨਾਹੀ ਦੇਦੇ ਤੁਧੁ ਨੂ ਦੇ ਕੇ ਅਸੀ ਕੀ ਪੀਵਹਿ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਪਿਸੁ[5] ਵਾਹੁਗੁਰੁ ਆਖਿ
ਕੈ ਪਥਰੁ ਚਕਹੁ ਜਿਤ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਅਸਾ ਨੂ ਇਤਣਾ ਜੋਰੁ ਨਾਹੀ ਜਿ
ਅਸੀ ਹਜਾਰਾ ਮਣਾ ਦਾ ਪਥਰੁ ਚਕਿ ਸਟਹਿ ॥ ਤੁਧ ਨੂ ਜੋਰੁ ਹੈ ਏਤਣਾ ਤੁਹੈ
ਸਟਹਿਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਛਟੀ ਨਾਲਿ ਸਟਿ ਪਾਇਆ । ਪੰਜਿ ਸੁੰਬ[6] ਨਿਕਲੇ ਮਣਸਾ[7]
੧੯੫ (ੳ) ਤੀ ਦੁਇ ਉਚੇ ਭੁਇ ਚਪੈ ਦੀ / ਨਿਹਾਇਤ[9] ਪਾਣੀ ਜਿ ਛੁੜਕਿਆ ਸੋ ਨਗਰੀ
ਆਇ ਪਇਆ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਲੋਕੁ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ॥ ਆਖਣਿ ਲਗੇ ਜਿ ਏਥੇ ਪਾਣੀ
ਕਦੇ ਨਾਹ ਸੀ ਆਇਆ ॥ ਏਹ ਪਾਣੀ ਕਿਥਹੁ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਰਾਜੇ ਵਜੀਰੁ
ਘਲਿਆ ਜਿ ਜਾਹਿ ਦਿਖਾ ਏਹ ਪਾਣੀ ਕਿਥਹੁ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਵਜੀਰੁ ਚਲਿਆ
ਪਰਬਤਿ ਜਾਇ ਚੜਿਆ ॥ ਜਾ ਦੇਖੈ ਤਾ ਇਕੁ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਦੁਇ
ਨਾਲਿ ਨੀਗਰ ਹੈਨ ॥ ਉਹ ਪੈਰੀ ਪਉਦੇ ਬਹੁੜ[10] ਹਟਿ ਆਇਆ ॥ ਆਇ ਕੈ ਰਾਜੇ

[1] ਖਿੱਲਤੀ, ਚੋਲਾ । [2] ਪਰਨਾ । [3] ਡੋਲ । [4] ਤਾਲਾਬ ; [5] ਪਸ (?) ਤਾਂ ਫਿਰ । [6] ਚਸ਼ਮੇ (?)
[7] ਆਦਮੀ [8] ਥੱੜੀ ਜਿੰਨੀ [9] ਬਹੁਤ । [10] ਫਿਰ ।

ਨੂੰ ਕਹਿਓਸੁ ॥ ਜਿ ਇਕ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਬੈਠਾ ਹੈ ਦੂਇ ਨੀਗਰ[1] ਪਾਸਿ ਬੈਠੇ ਹੈਨਿ ॥
ਤਾ ਰਾਜਾ ਸੁਣਿਦੇਂ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ॥ ਖਾਣੇ ਦੀਆ ਵਸਤੂ ਅਤੈ ਪੈਨਣੇ ਦੀਆ ਵਸਤੂ
ਅਤੈ ਦਮੜੈ[2] ਲੈ ਕੇ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਆਇ ਕੈ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ਕਹਣ ਲਗਾ
ਜੀ ਏਹ ਵਸਤੂ ਕਬੂਲ ਕੀਚੈ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਆ/ਖਿਆ ਜਿ ਰਾਜਾ ਖਾਣੇ ਦੀਆ ੧੯੫ (ਅ)
ਵਸਤੂ ਬਾਹਿ[3] ਦੇਹੁ ॥ ਅਤੇ ਹੋਰੁ ਘਰਿ ਲੈ ਜਾਹਿ [॥] ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥
ਖਾਣੇ ਦੀਆ ਵਸਤੂ ਵੰਡਿ ਦਿਤੀਆ ॥ ਤਾ ਰਾਜੇ ਹਥਿ ਜੋੜੈ ਜੀ ਨਗਰ ਚਲੀਐ ਧੰਨੁ
ਅਸਾਡੇ ਭਾਗ ਜਿ ਤੁਸਾਡਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਧੰਨੁ ਏਹ ਦੇਸੁ ਜਿਥੈ ਤੁਸਾਡੇ ਚਰਨੁ
ਫਿਰੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ॥ ਜਿ ਅਸਾ ਵਸਦੀ ਜਾਇ ਕਿ ਕਰਣਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਰਾਜੇ
ਕਹਿਆ ਜੀ ਨਗਰੀ ਕਿਰਤਾਰਥ ਕੀਚੈ [॥] ਤਾ ਬਾਬੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਬਹੁਤੁ
ਡਿਠੀ [॥] ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਆਵਹਗੇ ॥ ਇਕੁ ਦਿਨ [॥] ਤਾ ਰਾਜਾ ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ
ਪਰਜਾ ਸਮੇਤ ॥ ਸਭ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਗੇ ਜਪਣਿ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹਿਆ ਧਰਮਸਾਲਾ ਕਰਾਇ ॥
ਰਾਜੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਤਯਾਰੁ ਕਰਵਾਈਆ ॥ ਬਾਬਾ ਸਿਖਾ ਨੂੰ ਛਡਿ ਕੈ ਜਿਥਹੁ ਜਿਥਹੁ ਸੂਰਜੁ
ਨਿਕਲਦਾ ਸਾ ॥ ਉਥਹੁ ਫਿਰ ਆਇਆ ਸਵਾ ਪਹਰ ਵਿਚ ॥ ਤਾ ਰਾਜਾ ਬਾਬੇ / ੧੯੬ (ੳ)
ਨੂੰ ਸਦਣਿ ਆਇਆ ॥ ਜਾ ਦੇਖੈ ਤਾ ਕਛੂ ਨਾਹੀ [॥] ਰਾਜਾ ਖੜੋ ਹੀ ਢਠਾ ਦੰਦਣ ਪੈ
ਗਈ [॥] ਲੋਕ ਲਗੇ ਰੋਵਣਿ ਜਿ ਰਾਜਾ ਹੁਣਿ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਸਾ ਏਹ ਕਿਆ ਹੋਇਆ ॥
ਤਾ ਪਾਣੀ ਚੋਇਆ ਬਹਾਲਿ ਹੋਇਆ ॥ ਅਤੈ ਬਾਬਾ ਧਰਮਸਾਲਾ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਲੋਕ
ਦਉੜਦੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਆਏ ॥ ਜੋ ਗੁਰੂ ਧਰਮਸਾਲਾ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਤੁਸਾਨੂੰ ਸਦਦਾ
ਹੈ ॥ ਏਹੁ ਗਲਿ ਸੁਣਿ ਕੈ ਰਾਜਾ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ॥ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ਬਹੁਤੁ
ਬਹੁਤੁ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀਸੁ ॥ ਅਤੈ ਕਹਣਿ ਲਗਾ ਜੀ ਮੇਰਾ ਕਚਾ ਬਚਾ ਰਾਜੁ ਭਾਗੁ ਸਭ
ਲਈਐ ॥ ਅਤੇ ਏਥੇ ਹੀ ਰਹੀਐ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਰਾਜਾ ਹਉ ਤੇਰੇ ਹੀ ਪਾਸਿ
ਹਾ ॥ ਗੁਰੂ ਉਨਾ ਨੂੰ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਇਕੁ ਰਾਤਿ ਬਾਬਾ ਵਸਤੀ
ਵਿਚ ਰਹਿਆ ॥ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਖੁਸੀ ਕਰਕੇ ਚਲਿਆ [॥] ਲਗੇ ਲੋ/ਕੁ ੧੯੬ (ਅ)
ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਿ ਬਾਣੀ ਗਾਵਣਿ ॥ ਗੁਰੂ ਪਰਬਤਿ ਆਇਆ ॥ ਬਾਰਹ ਦਿਨ
ਰਹਿਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬੋਲਿਆ ਬਚਾ ਤੁਸੀ ਪਾਣੀ ਦੇਦੇ ਤਾ ਅਸੀ ਇਥੇ ਕਈ ਦਿਨ
ਰਹਦੇ ॥ ਏਹ ਥਾਉ ਭਲਾ ਇਕੰਤ ਸੀ ॥ ਪਰੁ ਹੁਣਿ ਹਿੰਵਚਲ[4] ਚਲੀਐ [॥] ਕਹੈ
ਜੀ ਭਲਾ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੪੪ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੪੬
ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ । ਕੁਝ ਸੰਨਿਆਸੀ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਨੂੰ
ਛੰਭ ਵਿਚ ਨੁਹਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਹਨ ।
(ਹਿੰਵਾਚਲ-ਦੱਤ ਨਾਲ ਗੋਸਟਿ)

/ਤਾ ਬਾਬਾ ਹਿੰਵਚਲ ਆਇਆ ॥ ਜਾ ਦੇਖੈ ਤਾ ਅਗੈ ਦਤੁ[5] ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਬਹੁਤੁ ੧੯੭ (ੳ)

[1] ਮੁੰਡੇ । [2] ਪੈਸੇ, ਰੁਪਏ । [3] ਮੰਗਵਾ । [4] ਹਿਮਾਚਲ ਪਰਬਤ । [5] ਦੱਤ ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖੀ ਦਾ ਅਨਸੂਆ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜੰਮਿਆ ਪੁਤ, ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ । ਇਸ ਦੀ ੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਨੇ ੨੪ ਗੁਰੂ ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ ਤੇ ਹਰੇਕ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਨ ਕੁਝ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤਾ ।

ਸੰਨਿਆਸੀਆ ਸਾਥਿ ਕਿਤਨਿਆ ਹਜਾਰਾ ਨਾਲਿ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਬਾਬਾ ਜਾਇ ਕੈ ਦੂਰਿ
ਬੈਠਾ ॥ ਜਾ ਦੇਖੈ ਬਾਬਾ ਤਾ ਇਕ ਸੰਨਿਆਸੀ ਨੂੰ ਚਾਰਿ ਸੰਨਿਆਸੀ ਪਕੜਿ ਕੇ
ਹਿੰਵਚਲ ਨਵਾਲ ਕਢਦੇ ਹੈਨ ॥ ਬਾਹਰਿ ਕਢਿ ਸੁਟਦੇ ਹੈਨ ॥ ਅਤੇ ਅਗਿ ਸਿਕਾਇਦੇ
ਹੈਨ ॥ ਧੁਪੈ ਪਾਇ ਛਡਦੇ ਹੈਨ ॥ ਕੋਈ ਜੀਵਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਮਰਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
ਲਾਗੜ[1] ਬਧੀ ਅਤੇ ਪਰਬਤ ਉਪਰਹੁ ਛਾਲਿ ਮਾਰੀ [॥] ਪਰਬਤੁ ਕੇਹਾ ਸਤਾ ਦਾ
ਚੜਾਉ ਸਾ [॥] ਬਾਬੇ ਤਿਨ ਛਾਲਾ ਮਾਰੀਆ ਅਤੇ ਜਪੁ ਪੜਿਆ ॥ ਅਤੇ ਆਖਿਓਸੁ
ਬਚਾ ਪਵਹੁ ਛਾਲਾ ਮਾਰ ਕੇ [॥] ਪਏ ਲਗੇ ਨਾਵਣਿ ॥ ਉਨਾ ਨੂ ਪਾਣੀ ਏਹਾ ਲਗੈ
੧੯੭ (ਅ) ਜੇਹਾ ਸਜਰਾ ਪਾਣੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ॥/ ਨਾਇ ਕੇ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਲੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ
ਬਚਾ ਇਨਾ ਨੂੰ ਭੰਡਾਰਾ ਦਿਚੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਮੇਰੀ
ਚਾਦਰ ਝਾੜ ਉਪਰੁ ਜਾਇ ਕੇ ਪਾਇ ਆਹੁ ॥ ਜੋ ਕਛੁ ਮੰਗੀਐਗਾ ਸੋਈ ਲਈਐਗਾ ॥
ਚਾਦਰ ਚਕਿਹੁ ਨਾਹੀ [॥] ਤਾ ਬਾਬੇ ਚਾਵਲ ਘਿਉ ਸਕਰ ਮੰਗੇ ॥ ਓਹੁ ਲਗੇ ਲੈ
ਲੈ ਆਵਣਿ ॥ ਬਾਬਾ ਇਕੁ ਬੁਕੁ ਚਾਵਲੁ ਇਕੁ ਬੁਕੁ ਸਕਰ ਇਕੁ ਕਟੋਰੀ ਘਿਉ ਦੀ
ਲਗਾ ਦੇਵਣਿ ॥ ਬਾਬੇ ਦਾ ਬੁਕੁ ਕੁਦਰਤਿ ਦਾ ਲਗਾ ਪਵਣਿ ॥ ਸੇਰਾ ਪੰਜਾ ਪਕਿਆ
ਦਾ ॥ ਬਾਬੇ ਭੰਡਾਰੇ ਤਿਨ ਉਨਾ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ॥ ਆਖਿਨਿ ਜਿ ਏਹ ਕੋਈ ਵਡਾ ਮਹਾ
ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਦਤੁ ਸਭਨਾ ਨੂੰ ਛਡਿ ਕੈ ਰਾਤੀ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਆਇ
ਕੇ ਦਤੁ ਇਨਮੋ ਨਰਾਇਣ ਕਹਿਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਆਉ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ਬੈਠੀਐ ॥
੧੯੮ (ੳ) ਤਾ ਦਤੁ ਬੈਠਾ ॥ ਜਾ ਦਤੁ ਦੇਖੇ ਤਾ ਖਰਾ ਭਾਰਾ / ਅਤੀਤੁ ਹੈ ਤੋਲਣਿ ਦਾ ਨਾਹੀ ॥
ਤਾ ਦਤੁ ਕਹਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਛੁ ਦਿਖਲਾਵਹੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਗੁਸਾਈ ਜੀ
ਦਿਖਾਲਣੇ ਨੂੰ ਤੁਸੀ ਹੀ ਗੁਰੂ ਕੀਤੇ ਅਸਹੁ ॥ ਤੁਸੀ ਹੀ ਦਿਖਲਾਵਹੁ ॥ ਤਾ ਦਤੁ
ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਦੇਖੀਐ ਜੀ ॥ ਤਾ ਦਤੁ ਪਹਿਲਾ ਦਰੀਆਉ ਬੁਲਾਇਆ ॥
ਦਰੀਯਾਉ ਨ ਆਇਓ ॥ ਫਿਰ ਦਤੁ ਅਗਿ ਬੁਲਾਈ ਤਾ ਅਗਿ ਭੀ ਨ ਆਈ ॥
ਤਾ ਫਿਰ ਦਤੁ ਮਿਰਗਾਣੁ[2] ਉਡਾਵਣਾ ਰਚਾਇਆ ਮਿਰਗਾਣੁ ਭੀ ਨ ਉਡਿਓ ॥ ਤਾ
ਅਪਣਾ ਜੇਹਾ ਦਤੁ ਕਰ ਰਹਿਆ ॥ ਕਛੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ॥ ਉਠਿ ਕੇ ਬਾਬੇ ਪੂਰੇ ਪੁਰਖ
ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਡੰਡਉਤ ਕੀਤੋਸੁ ਜੋ ਧੰਨੁ ਬਾਬਾ ਧੰਨੁ ਬਾਬਾ ਧੰਨ ਤੇਰੀ ਕਮਾਈ ॥
ਤੂ ਕੋਈ ਆਪੇ ਹੀ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪੁ ਹੈ । ਪਰੁ ਜਗਤ ਕੇ ਤਾਰਣਿ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਜਾਮੇ[3]
੧੯੯ (ਅ) ਅੰਦਰ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਜਿ ਕੋ/ਈ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਕਰੇਗਾ ਸਬਦੁ ਤੇਰਾ ਸੁਣੇਗਾ ਪੜੇਗਾ
ਅਤੇ ਅਵਰਾ ਪੜਾਵੈ ਸਿਖਾਵੈਗਾ ਸੁ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵੈ ॥ ਉਸ ਦਾ ਜਮਣੁ ਮਰਣੁ
ਕਟੀਐਗਾ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਦਤੁ ਖੁਸੀ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੰਡਲੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ॥ ਸਾਖੀ
ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੪੫] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੪੭
ਇਕ ਮਾੜੀ ਉਪਰ ਚਾਰ ਧੁਜਾਂ ਝੂਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ; ਹੇਠਾਂ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਧੁਜਾਂ ਦਾ ਸਾਈਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀ ਖੜਾ ਹੈ ।

[1]ਲਾਂਗੜ, ਧੋਤੀ ਦਾ ਲੜ, ਲੰਗੋਟਾ । [2]ਹਿਰਨ ਦੀ ਖੱਲ । [3]ਕਪੜਾ, ਸਰੀਰ ।

[ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੁਜਰਾਤ ਗਏ ॥][1] ਬਾਬਾ ਉਥੋਂ ਇਕੁ ਦੇਸ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥
ਉਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਚਾਰ / ਧਜਾ[2] ਅਸਮਾਨ ਨਾਲਿ ਫਰਫ਼ਾਵਦੀਆ ਸਨਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ੧੮੯ (ੳ)
ਪੁਛਣਾ ਕੀਤਾ ਜੁ ਏਹ ਧਜਾ ਕੇਹੀਆ ਹੈਨ ॥ ਤਾ ਲੋਕਾ ਕਹਿਆ ਜੀ ਇਕੁ ਸਾਹੁ
ਦਉਲਤਮੰਦੁ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਚਾਰ ਖਜਾਨੇ ਬਡੇ ਗੰਜ[3] ਮਾਲ ਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਏਹ ਚਾਰੇ ਧਜਾ
ਉਨਾ ਉਪਰ ਉਡਦੀਆ ਹੈਨ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਉਸ ਸਾਹੁ ਪਾਸਿ ਗਇਆ ਪੁਛਣਾ ਕੀਤਾ
ਏ ਸਾਹੁ ਏਹ ਧਜਾ ਕਹੀਆ ਰਖੀਆ ਨੀ ॥ ਸਾਹ ਕਹਿਆ ਏਹ ਧਜਾ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਨਾਲਿ
ਚਲਸਣਿ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਉਸ ਸਾਹ ਨੂੰ ਇਕੁ ਸੂਈ ਆਪਣੇ ਪਾਸਹੁ ਦਿਤੀ ॥
ਅਤੇ ਆਖਿਉਸੁ ਭਾਈ ਸਾਹ ਏਹੁ ਸੂਈ ਅਸਾਡੀ ਅਮਾਨਤ ਰਖੁ । ਅਸੀ ਇਸ ਸੂਈ ਨੂੰ
ਤੁਧੁ ਪਾਸਹੁ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮੰਗਿ ਲੈਸਾਹੇ ॥ ਆਖਦੇ ਉਠਿ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਉਸ / ੧੮੯ (ਅ)
ਪਿਛੋ ਚਿਤਵਣੀ[4] ਪੈਦਾ ਹੋਈ ॥ ਜੁ ਏਹੁ ਸੂਈ ਮਰਦੀ ਵਾਰੀ ਮੈ ਨਾਲਿ ਕਿਉਕਰਿ ਲੈ
ਜਾਸਾ ॥ ਅਤੇ ਉਸ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕਿਉਕਰਿ ਦੇਸਾ ॥ ਸਰਮਿੰਦਾ
ਹੋਵਾਗਾ । ਉਠਿ ਕੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪਿਛੈ ਭੰਨਾ[5] ॥ ਕੋਹਾ ਦੋਹੁ ਉਪਰ ਜਾਇ ਮਿਲਿਆ ॥
ਜਾਇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਤਾ ਆਖਿਉਸੁ ਤੁਸੀ ਏਹੁ ਆਪਣੀ ਸੂਈ ਲੇਵਹੁ ॥ ਮੇਰੇ
ਨਾਲਿ ਨਿਭਦੀ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ॥ ਏ ਸਾਹ ਏਹੁ ਸੂਈ ਅਸਾਡੀ
ਤੇਰੇ ਨਾਲਿ ਨਿਭਦੀ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਏਹੁ ਚਾਰ ਖਜਾਨੇ ਗੰਜ ਮਾਲ ਦੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲਿ
ਕਿਉਕਰਿ ਚਲਸਨਿ ॥ ਤਬ ਉਸ ਸਾਹ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ ਗਏ ॥ ਦੁਰਮਤਿ ਮਿਟ
ਗਈ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਹਥਿ ਜੋੜਿ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀਆਸੁ ॥ ਬਾਬੇ ਖੁਸੀ
ਕੀਤੀ ॥ ਆਇ ਕੇ ਸਭ ਮਾਲ ਮਤਾਹ[6] ਲੁਟਾਇ ਦਿਤੀਆਸੁ ॥/ ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ੧੯੦ (ੳ)
ਨਾਲਿ ਚਿਤੁ ਰਖਿਉਸੁ ॥ ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ ॥ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਇਆ ॥ ਮਰਣੁ ਜੀਵਣੁ
ਕਟਿਆ ਸਾਧ ਦੀ ਨਜਰਿ ਹੋਈ ॥ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਇਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥
[੪੬] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੪੮
ਦੋ ਠਗ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਬੈਠੇ ਹਨ।
ਕੋਲ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ।
(ਠਗ ਅਤੇ ਚਿਤਾ ਦੀ ਅਗਿ)

ਸਾਖੀ ਠਗਾ ਦੀ ਚਲੀ ॥/ ਤਬ ਬਾਬਾ ਠਗਾ ਦੀ ਨਗਰੀ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ੧੯੦ (ਅ)
ਇਕੁ ਠਗ ਕੇ ਘਰਿ ਰਾਤਿ ਰਹਿਆ ॥ ਹੋਰ ਸਭ ਨਗਰੀ ਦੇ ਠਗਿ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਕੇ
ਉਸ ਘਰਿ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪਾਸਿ ਆਏ ॥ ਸੁਣੁ ਭਾਈ ਏਹੁ ਸਿਕਾਰੁ ਵਡਾ ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ
ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਇਸ ਦੇ ਮਥੇ ਬਹੁਤੁ ਜੋਤਿ ਚਮਕਦੀ ਹੈ ॥ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸਿ ਬਹੁਤੁ
ਮਾਲੁ ਮਤਾਹਿ ਹੈ ॥ ਇਸ ਦਾ ਝਾੜਾ ਭਲੀ ਭਾਤਿ ਲੈਣਾ ॥ ਅਸੀ ਵਡੇ ਵੇਲੇ ਆਇ
ਪੁਛਾਹੁਗੇ ॥ ਆਖਿ ਕੇ ਘਰੋ ਘਰੀ ਉਠਿ ਗਏ ॥ ਰਾਤੀ ਇਜੇਹੀ ਨੀਦਰ ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ

[1]ਇਹ ਸਿਰਲੇਖ ਇਸੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੇ ਤਤਕਰੇ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਹੈ; ਇਥੇ ਇਸ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਨਹੀਂ ਸੀ। [2]ਫਰਾਰੇ, ਝੰਡੇ। [3]ਭੰਡਾਰ, ਖਜ਼ਾਨਾ। [4]ਸੋਚ, ਫ਼ਿਕਰ। [5]ਭੱਜਾ। [6]ਮਤਾਅ, ਮਾਲ, ਦੌਲਤ।

ਉਸ ਨਗਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈ ਗਈ ॥ ਜੁ ਸੁਤਿਆ ਸੁਤਿਆ ਪਹਰ ਦਿਨੁ ਚੜਿ
ਗਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਵਡੇ ਵੇਲ ਉਠਿ ਗਇਆ ॥ ਓਹੁ ਸਭ ਠਗ ਆਇ ਕੇ ਉਸ ਦੇ
੧੯੧ (ੳ) ਦਰਵਾਜੇ ਆਇ ਬੈਠੇ ॥ ਆਖਨਿ ਲਗੇ ਲਿਆਉ ਭਾ/ਈ ਅਸਾਡੀ ਵੰਡ ਦੇਹ ॥ ਉਸ
ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਕਾਈ ਖਬਰੁ ਨਾਹੀ ॥ ਮੈ ਸੁਤਾ ਹੁਣਿ ਉਠਿਆ ਹਾ ॥ ਓਹੁ
ਬੁਰੇ ਹੋਇ ਗਏ ਜੁ ਝੂਠੁ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ॥ ਵਡੀ ਮਤਾਇ ਇਸ ਦੇ ਹਥਿ ਆਈ ਹੈ
ਪਚਾਇਆ ਲੋੜਦਾ ਹੈ ॥ ਉਸਿ ਨਾਲਿ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਉਠੇ ॥ ਉਸ ਸਉਗੰਦਾ[1] ਅਪਣੇ
ਗੁਰ ਪੀਰ ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਧੀ ॥ ਫਿਰ ਚਾਰ ਜੁਵਾਨ ਵਡੇ ਚਲਾਕ ਬਾਬੇ ਦਾ ਖੋਜੁ ਲੈ
ਕਰਿ ਪਿਛੈ ਦਉੜੇ ॥ ਕੋਹਾ ਪੰਜਾ ਛਿਆ ਉਪਰ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਜਾਇ ਮਿਲੇ ॥
ਆਖਨਿ ਲਗੇ ਜੋ ਖੜਾ ਹੋ ਨਾਹੀ ਤਾ ਇਕੁ ਇਕੁ ਡਾਗ ਦੀ ਇਜੇਹੀ ਮਾਰਨੇ ਹੂ
ਜੁ ਤੇਰੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ਜਾਦੀ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਅਸਾਡਾ ਚੋਰੁ ਹੈ ਅਸਾਡੀ ਮਾਲ ਮਤਾਇ ਲੈ
ਨਠਾ ਹੈ ॥ ਬਾਬਾ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਆਖਣ ਲਗਾ ਆਖਹੁ ਭਾਈ ਕਿਆ ਕਹੰਦੇ ਹੋ ॥
੧੯੧ (ਅ) ਆਖਣਿ ਲਗੇ ਜੋ / ਕਛੁ ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ ਮਾਲੁ ਮਤਾਇ ਹੈ ਸੋ ਅਸਾਨੂ ਦੇਹੁ ॥ ਤੇਰੀ
ਖਲਾਸੀ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੈ ਨਾਹੀ ਤਾ ਤੈਨੂ ਥਾਇ ਮਾਰਦੇ ਅਸਾਂ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਭਲਾ
ਤੁਸੀ ਠੰਢੇ ਹੋਵਹੁ ॥ ਹਉ ਤਾ ਤੁਸਾੜੇ ਵਸਿ ਹਾ ਨਸਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਪਰੁ ਤੁਸੀ ਇਕੁ
ਕੰਮੁ ਕਰਹੁ ਜੋ ਏਹੁ ਹਛਾ ਥਾਉ ਹੈ ਇਥੇ ਕਛੁ ਪਰਸਾਦਿ ਕਰਹੁ ॥ ਉਨ੍ਹਾ ਆਖਿਆ
ਜੁ ਇਥੇ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਪਰਸਾਦਿ ਕਿਉਕਰਿ ਹੋਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ
ਏਹ ਜੁ ਮਹੀ ਚਰਦੀਆ ਹੈਨ ॥ ਨਾਲੇ ਉਸ ਮਹੀ ਪਾਸਿ ਇਕੁ ਕੋਰਾ ਭਾਡਾ ਹੈ ॥
ਉਹੁ ਚੋਇ ਲਿਆਵਹੁ ਖੀਰ ਕਰਾ ਹੋ। ਉਨਾ ਇਕੁ ਮਹਿ ਦਾ ਦੁਧੁ ਚੋਇ ਆਦਾ ॥
ਲਗੇ ਆਖਣਿ ਜੁ ਅਗਿ ਕਿਥੋ ਲੈ ਆਵਾ ਹੋ ਵਸਤੀ ਨੇੜੇ ਕਾਈ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਫਿਰ
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਉਹ ਜੁ ਧੂਆ ਨਿਕਲਿਦਾ ਹੈ ਉਥੋਂ ਅਗਿ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥ ਤਾ ਦੁਇ
੧੯੨ (ੳ) ਠਗਿ ਅ/ਗਿ ਲੈਣ ਗਏ ॥ ਦੋਇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪਾਸਿ ਰਖਵਾਲੇ ਬੈਠੇ ॥ ਉਹੁ ਠਗਿ ਜੁ
ਗਏ ਸੁ ਕਿਆ ਦੇਖਣਿ ਜੁ ਰਾਹੁ ਵਿਚ ਇਕੁ ਮਾਨੁਖ ਨੂੰ ਗਲ ਵਿਚ ਤਬਕੁ[2] ਪੈੜੀ[3]
ਬੇੜੀਆ ਹਥੀ ਹਥੌੜੀਆ[4] ਗਲ ਵਿਚ ਸੰਗਲ ਪਾਏ ॥ ਪਿਛੈ ਕੁਠਾਰ[5] ਦੀ ਮਾਰਦੇ
ਘਸੀਟਦੇ ਲਈ ਜਾਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਇਹ ਠਗਿ ਆਇ ਕੇ ਜਿਥੋ ਧੂਆ ਨਿਕਲਦਾ
ਆਹਾ ॥ ਉਹੁ ਮਸਾਨੁ[6] ਬਲਦਾ ਆਹਾ ॥ ਉਹੁ ਉਥਹੁ ਅਗਿ ਲੈਦਿਆ ਮੁੜੇ ॥ ਕਿਆ
ਦੇਖਣਿ ਜੁ ਉਹੋ ਸਿਖ ਜੋ ਜਾਦੀ ਵਾਰੀ ਮਾਰੀਦਾ ਡਿਠਾ ਆਹਾ ॥ ਸੁ ਪਾਲਕੀ
ਉਪਰ ਚੜੇ ਦਉਲਤ[7] ਹੋਦੀ ਜਾਦੀ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਓਹੋ ਦੂਤ ਮਾਰਦੇ ਘਸੀਦਦੇ ਲਈ
ਜਾਦੇ ਆਹੇ ॥ ਸੇ ਕਹਾਰਾ[8] ਦੇ ਥਾਇ ਪਾਲਕੀ ਉਠਾਈ ਪੋਸ ਪੋਸ ਕਰਦੇ ਜਾਦੇ
੧੯੨ (ਅ) ਅਸਨਿ ॥ ਇਹ ਠਗਿ ਰਹਿ ਨ ਸਕੇ [॥] ਇਨਾ ਪੁਛਿਆ ॥ ਭਾ/ਈ ਜੀ ਏ
ਗਲਿ ਕਿਉਕਰਿ ਹੈ ਅਸਾ ਨੂ ਇਸ ਦੀ ਵਡੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਲਗੀ ਹੈ ॥ ਜਾਦੀ
ਵਾਰੀ ਅਸਾ ਹੋਰ ਤਰਹ ਡਿਠਾ ਆਹਾ ਅਤੇ ਹੁਣਿ ਹੋਰੁ ਤਰਹ ਨਜਰਿ ਆਇਆ
ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਏਹੁ ਮਨੁਖੁ ਬਡਾ ਹਤਿਆਰਾ ਪਾਪੀ ਫਾਹੇ ਗਲੁ ਆਹਾ ॥
ਇਸ ਨੂੰ ਕੁੰਭੀ[9] ਨਰਕ ਦਾ ਹੁਕਮੁ ਆਹਾ ॥ ਪਰੁ ਇਸ ਦੇ ਮਸਾਣ ਦਾ ਧੂਆ ਜੁ ਕਿਸੈ

[1]ਕਸਮ, ਸਹੁੰ । [2]ਤੌਕ (?), ਪਟਾ, ਜੰਜ਼ੀਰ । [3]ਪੈਰੀ । [4]ਹੱਥਕੜੀਆਂ । [5]ਕੁਹਾੜਾ ।
[6]ਮੜੀ । [7]ਪਾਠ ਕੁਝ ਸੰਦਿਗਧ ਹੈ । [8]ਪਾਲਕੀ ਚੁਕਣ ਵਾਲੇ, ਝੀਊਰ । [9]ਘੋਰ ਨਰਕ ।

ਸਾਧ ਦੀ ਨਜਰੀ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਸੁ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬੈਕੁੰਠਪੁਰੀ ਚਲਾਇਆ ਹੈ ॥ ਉਹੁ
ਠਗਿ ਕੁਦਰਤੁ ਦੇਖਿ ਕੈ ਬਹੁਤੁ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ॥ ਆਇ ਕੈ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਉਨਾ
ਆਪਣਿਆ ਯਾਰਾ ਪਾਸਿ ਹਕੀਕਤਿ ਆਇ ਆਖੀ ॥ ਜੁ ਏਹ ਵਡਾ ਕੋਈ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ
ਹੈ ॥ ਉਹੁ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜੇ ਹੋਏ ਪੈਰੀ ਪਏ ਜੁ ਪਾਤਿਸਾਹ ਏਹ ਗੁਨਾਹ ਅਸਾਡਾ
ਬਖਸੀਐ ॥ ਅਸੀ ਬੜੇ ਹ/ਤਿਆਰੇ ਪਾਪੀ ਆਹੇ ॥ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਮੋੜਿ ਕੇ ਅਪਣੀ ਵਸਤੀ ੧੯੩ (ਓ)
ਲੈ ਆਏ ॥ ਸਾਰੀ ਵਸਤੀ ਸਿਖ ਹੋਈ ॥ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਧੀ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ
ਦੀਆ ॥ ਮਰਨੁ ਜੀਵਨੁ ਉਨਾ ਦਾ ਕਟਿਆ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਏ ॥ ਹੋਰੁ ਕਿਰਤ ਲਗੈ
ਕਰਣਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਉਥੋ ਚਲਿਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੪੭ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ
ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੪੯
ਭੂਮੀਆ ਚੋਰ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ।

ਸਾਖੀ ਭੂਮੀਏ [ਚੋਰ] ਨਾਲਿ ਹੋਈ [ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਦਕ ਦੀ ॥]/ ਤਬ ੧੯੩ (ਅ)
ਬਾਬਾ ਇਕ ਹੋਰ ਚੋਰਾ ਦੀ ਧਰਤੀ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਇਕੁ ਚੋਰੁ ਬੜਾ ਸਰਦਾਰੁ
ਭੂਮੀਆ ਪੰਜ ਸੈ ਘੋੜੀ ਦਾ ਖਾਵੰਦੁ ॥ ਅਤੈ ਕਈ ਮਹੀ ਖੰਧੇ ਚਰਨਿ ॥ ਅਤੇ ਉਸ
ਦੇ ਹਥੋਂ ਚੋਰ ਚਲਨਿ ॥ ਅਤੇ ਬਹੁਤੁ ਧਰਮਿ ਆਤਮਾ ਹਥਿ ਦਾ ਸਖੀ ॥ ਆਏ
ਅਤੀਤੁ ਕੀ ਬਹੁਤੁ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਉ
ਘਰਿ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਬਹੁਤੁ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀਉਸੁ ॥ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਜੁ ਕਿਆ ਕਿਰਤ
ਕਰਦੇ ਹੋਦੇ ਹੋ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਤੁਸਾ ਨੂ ਮਲੂਮੁ ਹੈ ॥ ਤਬ ਉਸੁ ਭੂਮੀਏ ਕਹਿਆ ਜੁ
ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਸਿਖੁ ਕਰੀਐ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਤੈਨੂ ਸਿਖ ਤਾ ਕਰੀ ਜੇ ਏਹ ਕਰਤੂਤ
ਛੋਡੇ ॥ ਤਾ ਉਸਿ ਭੂਮੀਏ ਕਹਿਆ ਜੀ ਜੋ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੋਰੁ ਆਖੈ ਸੋ ਕਬੂਲੁ ਹੈ ਸਿਰ ਮੰਗੈ
ਭਾਵੈ ਜਾਨਿ ਮੰਗੈ ਸੁ ਹਾਜੁਰੁ ਹੈ ਪਰੁ ਏਹ ਕਰਤੂਤ ਅਸਾਡੇ ਪਿਉ / ਦਾਦੇ ਚਲੀ ਆਈ ੧੯੪ (ੳ)
ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਹੁਣਿ ਤੁਸਾਨੂ ਪੈਰੀ ਲਗਿਆ ਦੀ ਸਰਮ ਹੈ ॥ ਏਹ ਅਸਾਥੋ ਛੁਟਕਦੀ ਨਾਹੀ
ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਖੁ ਕੀਤਾ ॥ ਅਤੇ ਆਖਿਉਸੁ ਭਾਈ ਜੀ ਤੁਸਾ ਇਕੁ ਕੰਮੁ
ਕਰਣਾ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਫੁਰਮਾਈਐ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਇਹੁ ਤ੍ਰੈ ਵਸਤੂ ਤੁਸਾ ਦ੍ਰਿੜਤਾ
ਕਰਣੀਆ ॥ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਸਚੁ ਬੋਲਣਾ ਭਾਵੈ ਚੋਰੀ ਕਰਹਿਗਾ ਭਾਵੈ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ਅਮਲੁ[1]
ਕਰਹਿਗਾ ॥ ਤਾ ਤੁਸਾ ਸਚੁ ਬੋਲਣਾ ॥ ਦੁਤੀਏ ਜਿਸ ਦਾ ਲੂਣੁ ਖਾਣਾ ਤਿਸ ਦਾ
ਬੁਰਾ ਨਾਹੀ ਚਿਤਵਣਾ ॥ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਗਰੀਬੁ ਗੁਰਬੇ
ਨੂੰ ਅਜਾਰੁ[2] ਨਾਹੀ ਦੇਵਣਾ ॥ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ॥ ਇਹ ਤ੍ਰੈ ਵਸਤੂ ਦਾ
ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਕਰਣਾ ॥ ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਖਸਮਾਨਾ ਕਰੈਗਾ ॥ ਬਾਬਾ ਉਥੋ ਚਲਦਾ ਰਹਿਆ ॥
ਤਬੁ ਉਸ ਭੂਮੀਏ ਕਹਿਆ ਜੁ ਹੁਣਿ ਇਕ/ਸੇ ਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰਿ ਚੋਰੀ ੧੯੪ (ਅ)
ਕਰ ਕੈ ਹਟਿ ਬੈਠਸਾ ਹੋ ॥ ਸਾਧ ਕਾ ਬਚਨੁ ਹੈ ॥ ਤਬ ਉਹੁ ਭੂਮੀਆ ਆਪੇ ਹੀ
ਉਠਿਆ ਕਪੜੇ ਖੂਬ ਜੋੜਾ ਲਾਇ ਕੈ ॥ ਪੰਜੇ ਹਥੀਆਰ ਬੰਨ ਕੇ ਘੋੜੇ ਉਪਰ

[1]ਕੰਮ । [2]ਦੁਖ ।

ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਇ ਕੇ ਰਾਤਿ ਕੇ ਸਮੇ ਰਾਜੇ ਕੇ ਦੁਆਰੇ ਪਰੁ ਆਇਆ ॥ ਘੜੀਆ
ਪੰਜ ਛਿਅ ਰਾਤਿ ਗਈ ਆਹੀ ॥ ਡੇਵਢੀ ਅੰਦਰਿ ਲਗਾ ਵੜਣਿ ॥ ਦੁਆਰਪਾਲਕਾ
ਪੁਛਿਆ ਜੁ ਭਾਈ ਤੂ ਕਉਣੁ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਸਮੇ ਅੰਦਰਿ ਜਾਦਾ ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ
ਮੈ ਚੋਰ ਹਾ ॥ ਓਹੁ ਦੁਆਰਪਾਲ ਡਰਿ ਗਏ ਜੁ ਏਹੁ ਕੋਈ ਰਾਜਵੰਸੀ[2] ਹੈ ॥ ਜੁ
ਇਸ ਤਰਹੁ ਬੋਲਿਦਾ ਹੈ ॥ ਛਿਆ ਦਰਵਾਜੇ ਇਸੇ ਤਰਹ ਗਇਆ ॥ ਜਾਇ ਕੇ
ਇਕੁ ਟਿਕਾਣੇ ਬਹਿ ਰਹਿਆ ॥ ਜਾ ਅਧੀ ਰਾਤਿ ਗੁਜਰੀ ਸਭ ਆਪੋ ਆਪਣੀ
੧੯੫ (ੳ) ਥਾਇ / ਟਿਕ ਗਏ ॥ ਤਬ ਉਠਿਆ ਭਲੀਆ ਭਲੀਆ ਵਸਤੂ ਅਮੋਲਕ ਜੋ ਕਛੁ
ਇਸ ਦੇ ਵਸਿ ਪਈਆ ਸੋ ਪੰਡਾ ਬਧੋਉਸੁ ॥ ਇਕ ਜਾਲੇ ਵਿਚ ਇਕੁ ਡਬਾ ਆਹਾ
ਅੰਧੇਰੇ ਖੋਲਿਉਸੁ ॥ ਦੇਖੇ ਤਾ ਕਛੁ ਤਰਕੀਬ ਹੈ ਖਾਣੇ ਦੀ ਹੈ ॥ ਜਾ ਮੁਹਿ ਪਾਇਉਸੁ
ਤਾ ਉਹ ਲੂਣ ਨਮਕਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਪਇਆ ਆਹਾ ॥ ਪਛੋਤਾਣਾ ॥ ਤਾ ਆਖਿਉਸੁ
ਭਾਈ ਮੇਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਦਾ ਵਚਨੁ ਹੈ ਜਿ ਜਿਸ ਦਾ ਲੂਣੁ ਖਾਈਐ ਤਿਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨ
ਚਿਤਵੀਐ ॥ ਤਬ ਮੈ ਕਿਚਰਕੁ ਜੀਵਣਾ ਹੈ ਜੁ ਏਹੁ ਕੰਮੁ ਕਰਾ ॥ ਪੰਡਾ ਬਧੀਆ
ਹੀ ਛੋਡੀਆ ਡਬਾ ਖੁਲਾ ਹੀ ਛੋਡਿਉਸੁ ॥ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਲਿ ਆਇਆ ॥ ਜਬ
ਭਲਕੁ ਹੋਇਆ ਤਬ ਸੋਰੁ ਪਇਆ ॥ ਜੁ ਰਾਜੇ ਕੇ ਘਰਿ ਚੋਰੀ ਹੋਈ ॥ ਪਰੁ ਵਸਤੁ
੧੯੫ (ਅ) ਏਕ ਫਲੂਸੁ[3] ਨਹੀ ਗਇਆ ॥ ਤਬ/ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤੁ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਜੁ
ਏਹ ਬਡਾ ਅਚਰਜ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਦੁਆਰਪਾਲ ਚਉਕੀਦਾਰ ਸਭੁ
ਪੁਛੇ ਜੋ ਏਹਿ ਬਾਤਿ ਕਿਉਕਰਿ ਹੈ ॥ ਉਨਾ ਕਹਿਆ ਜੁ ਜੀ ਅਉਰੁ ਕਛੁ ਨਹੀ
ਜਾਨਤੇ ਪਰੁ ਰਾਤਿ ਕੇ ਸਮੇ ਏਕੁ ਰਾਜਵੰਸੀ ਅੰਦਰਿ ਆਇਆ ਥਾ ॥ ਹਮੋ
ਪੁਛਿਆ ਜੁ ਤੂ ਕਉਣ ਹੈ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰਿ ਜਾਤਾ ॥ ਉਸ ਕਹਿਆ ਜੋ ਮੈ
ਚੋਰ ਹਉ ॥ ਹਮਉ ਜਾਨਿਆ ਜੁ ਚੋਰ ਨਾਹੀ ਅਪਨੀ ਜਬਾਨ ਤੇ ਇਸ ਤਰਹ ਬੋਲਤੇ
ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰਹੁ ਲੋਕਾ ਜਾਗਤਿਆ ਅੰਦਰਿ ਜਾਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਏਹ ਕੋਈ
ਰਾਜਵੰਸੀ ਹੈ ਅਸੀ ਡਰ ਗਏ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤੁ ਮੁਸਤਾਕੁ[4] ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥
ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਢੰਢੋਰਾ ਫੇਰੋ ਜਿਸ ਨੇ ਏਹ ਕੰਮੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੇ ਕਰ ਆਪ
੧੯੬ (ੳ) ਤੇ ਆਇ ਕੇ ਰਜੂ ਹੋ/ਵੈ ਮੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤੁ ਕਛੁ ਦੇਵਾ ॥ ਤਬ ਉਹੁ ਭੂਮੀਆ ਚੋਰੁ
ਆਇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਰਾਜੇ ਨੂ ਸਲਾਮੁ ਕੀਤੋਸੁ ਕਹੈ ਜੀ ਰਾਤਿ ਕਾ ਚੋਰੁ ਮੈ ਹੀ
ਹਉ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਪੁਛਿਆ ਜੁ ਭਾਈ ਏਹ ਬਾਤਿ ਕਿਉਕਰਿ ਹੈ ਜਿਉ ਹੈ ਤਿਵੈ
ਹੀ ਸਚੁ ਆਖਣਾ ਫੇਰ ਨਾਹੀ ਕਰਣਾ ॥ ਤਬ ਉਸ ਭੂਮੀਏ ਕਹਿਆ ਜੋ ਜੀ ਮੈ
ਚੋਰੁ ਸਹੀ ਹਾ ॥ ਅਤੇ ਲੋਕਾ ਜਾਗਦਿਆ ਮੈ ਡੇਵਢੀਆ ਅੰਤਰਿ ਭੀ ਆਇਆ ਹਾ ॥
ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਮਨ ਭਾਵਦੀਆ ਲੈ ਕੇ ਪੰਡਾ ਭੀ ਮੈ ਬਧੀਆ ਹੈਨ ॥ ਫਿਰ ਜਾਲੇ
ਵਿਚਹੁ ਜਾ ਡਬਾ ਖੋਲਿਆ ਮੈ ਜਾਣਿਆ ਕਾਈ ਖਾਣ ਦੀ ਵਸਤੁ ਹੈ ਮੈ ਮੁਹਿ
ਪਾਈ ॥ ਤਬ ਉਹੁ ਲੂਣੁ ਥਾ ॥ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਗੁਰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਏਹੁ ਬਚਨ ਥਾ
ਜੁ ਬਚਾ ਸਚ ਬੋਲਣਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾਣਾ ਤਿਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਾਹੀ ਚਿਤਵਣਾ ॥
੧੯੬ (ਅ) ਇਤ / ਵਾਸਤੇ ਪੰਡਾ ਬਧੀਆ ਮੈ ਛਡੀਆ ਹੈਨਿ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ

---

[1]ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਖੜੇ ਪਹਰੇਦਾਰ। [2]ਰਾਜ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚੋਂ। [3]ਇਕ ਛੋਟਾ ਸਿੱਕਾ, ਪੈਸਾ।
[4]ਚਾਹਵਾਨ।

ਹੋਇਆ ॥ ਕਹਿਉਸੁ ਸਾਬਾਸਿ ਤੇਰੇ ਅਕੀਦੇ[1] ਨੂੰ [॥] ਪਰਤੀਤ ਗੁਰਾ ਉਪਰ ਐਸੀ
ਹੀ ਚਾਹੀਐ ॥ ਰਾਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਪਾਉ[2] ਦਿਤਾ ਹੋਰੁ ਬਹੁਤੁ ਮਾਲ ਮਤਾਇ
ਬਖਸੀ ॥ ਆਪਣਾ ਖਾਸਾ ਵਜੀਰ ਸਿਰ ਪਰਧਾਨਾ ਕੇ ਪਰਧਾਨ ਕੀਤੋਸੁ ॥ ਰਾਜਾ
ਭੀ ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ ॥ ਉਸ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਲਗੈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਾਹਗੁਰੂ
ਜਪਣਿ ॥

[ਸਾਖੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਦਕ ਦੀ ।'] ਪਰੁ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਚਾਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੇ ਦਰਸਨੁ
ਕੀ ਰਹੀ ॥ ਤਬ ਉਸ ਰਾਜੇ ਕੀ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਥੀ ਸੋ ਸਿਖਾ ਕੀ ਧੀਇ ਥੀ ॥
ਅਰੁ ਤਲੇ ਮਹਲਾ ਰਾਜੇ ਕੇ ਧਰਮੁਸਾਲਾ ਥੀ ਉਥੇ ਜੋ ਸਿਖ ਗਾਵਦੇ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨੁ
ਹੋਵੈ ॥ ਉਹ ਸੁਰਤਿ ਆਪਣੀ ਸਬਦੁ ਕੀ ਧੁਨਿ ਪਿਛੈ ਰਖੈ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਜੇ
ਨੂੰ ਰਾਨੀ ਨੇ ਕਹਿਉਸੁ ਜੁ ਰਾਜਾ ॥ / ਕਿਵੈ ਹੈ ਜੁ ਅਸਾਡੇ ਘਰਿ ਸੰਤੁਤੀ[3] ਨਾਹੀ ੧੯੭ (ੳ)
ਹੋਦੀ॥ ਅਤੇ ਧਰਮਸਾਲ ਜਾਇ ਕੇ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਪਾਸਿ ਅਰਦਾਸਿ
ਕੀਚੇ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਅਤਿ ਭਲਾ ॥ ਅਗਲੈ ਭਲਕੁ
ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਦੋਵੈ ਸੰਗਤਿ ਆਏ ॥ ਅਗੇ ਇਕਾਦਸੀ ਦਾ ਜੋੜੁ ਸੰਗਤਿ ਕਾ
ਮੇਲਾ ਥਾ [॥] ਸੰਗਤਿ ਬਹੁਤੁ ਇਕਠੀ ਹੋਈ ਥੀ ॥ ਅਤੇ ਸਬਦੁ ਵਸਿਆ ਹੈ ਸਭੁ
ਰੰਗੁ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੈਨ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜੁ ਤੁਸੀ ਗੁਰੂ
ਕਾ ਦੀਬਾਨੁ ਹਉ ਤੁਸਾ ਥੀ ਮੰਗੀਐ ਸੋ ਪਾਈਐ ॥ ਖੁਸੀ ਕਰਹੁ ਜੁ ਲੜਕਾ ਗੁਰੂ
ਦੇਇ ਤਾ ਅਰਦਾਸਿ ਪਈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਪਰਤੀਤੁ ਰਖਣੀ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਲੜਕਾ
ਦੇਇਗਾ ॥ ਤਬ ਉਇ ਘਰਿ ਗਏ ॥ ਤਾ ਹੋਦਿਆ ਹੋਦਿਆ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਉਮੇਦ ਹੋਈ ॥
ਸਮੇ ਨਾਲਿ / ਕਛੁ ਜਨਮਿਆ ॥ ਤਾ ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਲੜਕੀ ਜਨਮੀ ਹੈ ॥ ਤਬ ੧੯੭ (ਅ)
ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਆਇ ਖਬਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰਾਜਾ ਲੜਕੀ ਜਨਮੀ ਹੈ ॥ ਰਾਜੇ
ਕਹਿਆ ਝਖਿ ਮਾਰਦੇ ਹਉ ॥ ਲੜਕਾ ਜਨਮਿਆ ਹੈ ॥ ਤਬ ਹੋਦਿਆ ਹੋਦਿਆ
ਉਹੁ ਲੜਕੀ ਵਡੀ ਹੋਈ ॥ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਕੇ ਭਾਣੇ ਲੜਕਾ ਵਡਾ ਹੋਇਆ ॥
ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਇਸ ਲੜਕੇ ਕਾ ਸੰਜੋਗੁ[4] ਕਹੀ ਕਰੀਐ ॥ ਤਬ ਇਕੁ
ਹੋਰੁ ਰਾਜਾ ਥਾ ਉਸ ਕੇ ਘਰਿ ਲੜਕੀ ਥੀ ॥ ਉਸ ਤਈ ਸੰਜੋਗ ਕੀ ਬਾਤਿ ਕਹਿ
ਭੇਜੀ ॥ ਉਸਿ ਕਬੂਲ ਕੀਤੀ ॥ ਜੁ ਧੰਨੁ ਮੇਰੇ ਭਾਗ ਮੈਨੂ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲੀ ਹੈ ॥
ਉਸ ਵਧਾਈ ਅਤੇ ਜੋ ਕਛੁ ਰਸਮ ਸਾਦੀ ਦੀ ਹੋਦੀ ਹੈ ਸੁ ਅਪਣੇ ਪੰਡਤਿ ਹਥ
ਦਿਵਾਇ ਭੇਜੀ ॥ ਇਥੇ ਸਭ ਕਬੀਲਾ ਇਕਠਾ ਹੋਇਆ ॥ ਕੁੜਮਾਈ ਹੋਈ ॥
ਉਹੁ ਪੰਡਤੁ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ ॥/ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਿਛੈ ਲੋਕੁ ਪਏ ਕੰਨਿ ਜੋੜਨਿ ਜੁ ੧੯੮ (ੳ)
ਰਾਜਾ ਦਿਵਾਨਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਪਰਾਈ ਜਾਈ ਗਾਲਦਾ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਰਾਜਾ ਸੁਣੇ
ਭੀ ਪਰੁ ਮੰਨੇ ਕਿਸੈ ਦੀ ਨਾਹੀ ॥ ਈਵੈ ਜਾਣੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੁਇਰ[5] ਅਰੁ ਰਾਜਿੰਦੁ[6]
ਹੈ ॥ ਤਬ ਸਮਾ ਪਾਇ ਕੇ ਕਾਜ ਕਾ ਆਰੰਭੁ ਹੋਇਆ ॥ ਲੜਕੀ ਤਾਈ ਨਾਵਾਇ
ਧੁਵਾਇ ਮਰਦਾਨੇ ਕਪੜੇ ਪਹਰਾਇ ਘੋੜੀ ਚਾੜਿਉ ਨੇ ॥ ਅਤੇ ਜੰਞ ਚੜੀ
ਬਹੁਤ ਤਮਾਸਗੀਰ[7] ਨਾਲਿ ਉਠਿ ਚਲਿਆਂ ॥ ਭਾਈ ਦਿਖਾ ਕਿਆ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਤਬ

---

[1]ਭਰੋਸੇ । [2]ਸਰੋਪਾ । [3]ਸੰਤਾਨ, ਔਲਾਦ । [4]ਵਿਆਹ । [5]ਕੁਮਾਰ, ਲੜਕਾ । [6]ਰਾਜ ਦਾ ਵਾਲੀ । [7]ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ।

ਜੰਞਿ ਚਲੀ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਇ ਦੀ ਸਰਮ ਹੈ ॥ ਅਪਣੇ ਬਿਰਦ ਕੀ
ਲਾਜਿ ਸਮਾਲਿ ਕੈ ਅਤੈ ਰਾਜੇ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ ਅਤੇ ਪਰਤੀਤੁ ਉਪਰ ਕੋਈ ਜੁ ਸਾਗੁ[1]
੧੯੮ (ਅ) ਕੀਤੋਸੁ ॥ ਸੁਇਨੇ ਦਾ ਮਿਰਗੁ ਬਣਿ ਕੇ ਜੰਞਿ ਦੇ ਅਗੋ ਹੋਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ / ਤਬ
ਗਭਰੂ ਨੂੰ ਜੁ ਉਸਾਨ[2] ਆਇ ਘੋੜਾ ਹਰਣਿ ਪਿਛੈ ਸੁਟਿਉਸੁ ॥ ਚਲੈ ਚਲੈ ਜੰਞਿ ਭੀ
ਬਹੁਤੁ ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਗਏ ॥ ਅਗੋ ਪਿਛੈ ਜਾਦੇ ਜਾਦੇ ਤਾ ਹਰਣੁ ਇਕ ਬਾਗੀਚੇ ਵਿਚਿ
ਜਾਇ ਵੜਿਆ ॥ ਪਿਛੋਦੀ ਉਹੁ ਗਭਰੂ ਜਾਇ ਵੜਿਆ ॥ ਕਿਆ ਦੇਖੇ ਜੁ ਇਕੁ
ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਜਾਦੋ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਆਉ ਬਚਾ ਗੁਰੂ
ਤੇਰੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਕੀਤੈ ॥ ਇਹੁ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਤਬ ਪੀਛੈ ਤੇ ਖੋਜੇ ਖੋਜਿ ਜੰਞਿ
ਆਈ ॥ ਤਾ ਰਾਜਾ ਅੰਦਰਿ ਬਾਗੀਚੇ ਦੇ ਜਾਇ ਵੜਿਆ ॥ ਕਿਆ ਦੇਖੇ ਜੁ ਇਕ
ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਅਤੈ ਉਸਿ ਲੜਕੀ ਦੇ ਚਿਹਨ ਚਕਰ ਪੁਰਸਾ ਦੇ ਹੋਇ
ਗਏ ॥ ਰਾਜਾ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ਫਿਰ ਲੜਕੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਰਾਜਾ ਜੀ ਏਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
੧੯੯ (ੳ) ਹੀ ਹੈ ॥ ਦਰਸਨੁ ਕਰਦਾ ਰਾਜਾ ਪੜਦਖ/ਣਾ ਦੇਇ ਕਰਿ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਜੁ ਧੰਨੁ
ਮੇਰੇ ਭਾਗ ਵਾਹ ਵਾਹ ਸਚੇ ਪਾਤਸਾਹੁ ਤੂੰ ਮਨਸਾ ਕਾ ਦਾਤਾ ਹੈ ॥ ਕਿਤ ਮੁਖਿ ਉਸਤਤਿ
ਕਰੀ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੰ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਕੀਤੀ ॥ ਜਿ ਧੰਨੁ ਰਾਜਾ ਧੰਨੁ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਧੰਨੁ
ਤੇਰੀ ਪਰਤੀਤ[3] [॥] ਸਿਖੀ ਐਸੀ ਹੀ ਲੋੜੀਐ ॥ ਜਾਹਿ ਗੁਰੂ ਤੇਰੇ ਅੰਗੁ ਸੰਗ ਹੈ ॥
ਜਿਥੇ ਅਰਾਧੇਗਾ ਤਿਥੈ ਹੀ ਦਰਸਨੁ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਰਾਜਾ ਖੁਸੀ ਲੈ ਕੇ ਗਇਆ ॥
ਸਾਰੀ ਜੰਞਿ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹੀ ॥ ਸਭੁ ਸਿਖੁ ਹੋਏ ॥ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਗੇ ਜਪਣਿ ॥
ਤਬ ਕਾਜੁ ਕਰਿ ਕੈ ਡੋਲਾ ਘਰਿ ਲੈ ਆਏ ॥ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕੁ ਅਚੰਭਾ ਹੋਇ
ਰਹਿਆ ॥ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਰਹਿਆ । ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੪੮]
੧੯੯ (ਅ) ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ /

ਚਿਤ੍ਰ ੫੦
ਸੇਖ ਸਰਫ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਪਾਈ, ਸੋਲਾਂ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰੀ
ਬਾਬੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠਾ ਹੈ।

੨੦੦ (ੳ) **ਸਾਖੀ / ਗੋਸਟ ਸੇਖ ਸਰਫ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥** / ਤਬ ਇਕ ਸਮੇ ਬਾਬਾ
ਬਗਦਾਦ ਸਹਰ ਵਿਚ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਦੇਖੇ ਤਾ ਸੇਖ ਸਰਫ ਸੋਲਾ ਸੀਗਾਰ
ਕੀਤੇਸੁ ॥ ਅਤੈ ਬਸਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰਆ ਕੇ ਅਤੇ ਸਰਬਤ ਭੂਖਣਿ[4] ਪਹਰੇਸੁ ॥ ਅਤੈ ਨੈਨੀ
ਅੰਜਨੁ[5] ਦੀਆ ਅਤੈ ਹਥ ਮਹਦੀ ਸਿਉ ਲਾਲੁ ਕੀਤੇਸੁ । ਬਜਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਫੀਆ
ਗਾਵਦਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹਜੂਮ[6] ਹੋਈ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਸੇਖਾ ਏਹ ਕਿਆ ਸਾਗ
ਕੀਤਾ ਹੀ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਪੀਉ[7] ਨਾਹੀ ਮਿਲਿਆ ਪੀਉ ਮਿਲਣਿ ਦੀ ਨਮਤਿ ਸੀਗਾਰੁ
ਕੀਤਾ ਹੈ । ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਸੇਖ ਜੀ ਭੇਖੀ ਕੀਤੀ ਸਹੁ ਰੀਝਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਉਹੁ
ਸਚੁ ਦਾ ਗਾਹਕੁ ਹੈ ॥ ਅਤੈ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਾਹਦਾ ਹੈ ॥ ਉਸ ਦੇ ਰੀਝਾਵਣਿ ਦੀ
ਗਲਿ ਨਿਰਾਲੀ ਹੀ ਹੈ ਜੇ ਖੁਸੀ ਆਵਸੁ ਤਾ ਕਈ ਬਰਸਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪੁ
੨੦੦ (ਅ) ਗਵਾ/ਇਕੈ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੈ ॥ ਅਤੈ ਆਪਾ ਜਣਾਵੈ ਤਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੀ

[1]ਸ੍ਵਾਂਗ। [2]ਉਤੇਜਨਾ (?)। [3]ਭਰੋਸਾ। [4]ਗਹਣੇ। [5]ਸੁਰਮਾ। [6]ਭੀੜ। [7]ਪ੍ਰੀਤਮ।

ਸੇਵਾ ਉਸ ਦੀ ਨਿਹਫਲ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕੋਟ ਕੋਟ ਜਨਮ ਦਾ ਪਾਪੀ ਹੋਵੈ
ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਭੇਟੀਏ ਜਾ ਖਸਮ ਭਾਵੈ ਤਾ ਉਸ ਦੀ ਮੁਕਤਿ ਕਰੈ॥ ਓਹੁ ਭਾਣੇ ਦਾ
ਖਸਮੁ ਹੈ ਜੋ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰੈ ॥ ਪਰੁ ਤੁਸੀ ਓਹੁ ਜੋ ਕਾਫੀਆ ਗਾਵਦੇ ਸੇ ਸੋ ਗਾਵਹੁ
ਦਿਖਾ ॥ ਤਾ ਸੇਖ ਗਾਵਣਿ ਲਗਾ ॥ ॥ ਰਾਗ ਧਨਾਸਰੀ ਵਿਚ ॥ ਰਾਗੁ
ਧਨਾਸਰੀ ॥ ॥ ਨਿਤ ਪੂਛਉ ਪੰਡਤ ਜੋਇਸੀ[1] ॥ ਪ੍ਰਿਆ ਕਬਹੁ ਮਿਲਾਵਾ
ਹੋਇਸੀ ॥ ਦੁਖੁ ਦਰਦੁ ਵਿਛੋੜਾ ਖੋਇਸੀ ॥ ੧ ॥ ਤਪ ਰਹੀਆਸੁ ਨੀ ਮਾਏ ਜੀਉ
ਬਲੇ ॥ ਮੈ ਕੰਤੁ ਨ ਦੇਖਿਆ ਦੁਇ ਨੈਨ ਭਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਿਤ ਕਾਗ[2] ਉਡਾਰਉ
ਬਨਿ ਰਹਉ ॥ ਨਿਸ[3] ਤਾਰੇ ਗਣਤੀ ਮੈ ਨਾ ਸਵਉ ॥ ਜਿਉ ਲਵੈ[4] ਪਪੀਹਾ / ਤਿਉ ੨੦੧ (ੳ)
ਤਿਉ ਲਵਉ[5] ॥ ੨ ॥ ਮੈ ਪੀਉ[6] ਬਿਨੁ ਪਲੁ ਨ ਬਿਹਾਵਏ ॥ ਜਿਉ ਵਿਛੁੰਨੀ ਕੂੰਜ
ਕੁਰਲਾਵਏ ॥ ਜਿਉ ਜਲ ਬਿਨ ਮੀਨੁ ਤਰਫਰਾਵਏ ॥ ੩ ॥ ਸੇਖ ਸਰਫ ਨ ਹੋਹਿ
ਉਤਾਵਲਾ ॥ ਇਕ ਚੋਟ ਨ ਥੀਦੇ ਚਾਵਲਾ ॥ ਕਿਆ ਦਰਸਨਿ ਭੁਲਹੁ ਬਾਵਲਾ ॥ ੪ ॥
ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ ॥ ਪੈ ਚਕੀ ਆਪੁ ਪੀਸਾਈਐ ॥ ਵਿਚ ਰੰਗਣਿ ਅੰਗੁ ਜਲਾਈਐ ॥
ਜਿਉ ਤਨਿ ਕਪੜ ਰੰਗੁ ਚੜਾਈਐ ॥ ਤਾ ਨਾਮੁ ਮੰਜੀਠੇ ਪਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਇਉ ਪ੍ਰੇਮ
ਪਿਆਲਾ ਪੀਵਣਾ ॥ ਜਗਿ ਅੰਦਰਿ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੀਵਣਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਵਿਚ ਆਵੀ
ਪਾਇ ਪਕਾਈਐ ॥ ਹੋਇ ਰੂਈ ਆਪੁ ਤੁੰਬਾਈਐ ॥ ਤਿਲ ਘਾਣੀ ਮਾਹਿ ਪੀੜਾਈਐ ॥
ਤਾ ਦੀਪਕ ਜੋਤਿ ਜਗਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ਵਿਚ ਆਰਣਿ ਤਾਵਣਿ ਤਾਈਐ ॥ ਘਣ
ਅਹਰਣ ਮਾਰਿ ਸਹਾਈਐ ॥ ਤ/ਉ ਸਿਕਲ ਸਵਾਰ ਬਣਾਈਐ ॥ ੩ ॥ ਹੋਇ ਬਿਰਖੁ ੨੦੧ (ਅ)
ਰਬਾਬ ਘੜਾਈਐ ॥ ਹੋਇ ਛੇਲੀ ਆਪੁ ਕੁਹਾਈਐ ॥ ਕੀ ਚਾਰ ਬਿਚਾਰ ਬਜਾਈਐ ॥
ਇਉ ਸਰਫ ਸਰੋਦੁ ਸੁਣਾਈਐ ॥ ੪ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਤਿਸ ਦਾ ਜਬਾਬੁ ਕਹਿਆ ॥
ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ ॥ [7]ਦਰਮਾਂਦੀ ਦੁਆਰੇ ਆਈ ਆ ॥ ਨਿਜ ਮਹਲੀ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਈ
ਆ ॥ ਸਹਿ ਭਾਣਾ ਤਾ ਲੈ ਗਲਿ ਲਾਈ ਆ ॥ ੧ ॥ ਇਉ ਮਿਲਿਆ ਨੀ ਮਾਏ
ਕਰਮੁ ਕਰੈ ॥ ਭਟੀ ਸਾਂਤਿ ਦੇਖਿਆ ਪੀਉ ਨੈਨ ਭਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਣ ਅਉਗਣਿ
ਨਾਹਿ ਵੀਚਾਰਿਆ ॥ ਰੂਪੁ ਜੋਬਨੁ ਨਾਹਿ ਨਿਹਾਰਿਆ ॥ ਘਰਿ ਆਏ [8]ਨਉ ਸਹਿ[8]
ਪਿਆਰਿਆ ॥ ੨ ॥ ਪੇਖਿ ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ ॥ ਮਿਲ ਚਾਤ੍ਰਕ ਬੂੰਦ
ਤ੍ਰਿਪਤਾਸ ਮਨਾ ॥ ਪੀਆ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ [9]ਤ ਕੇਹੀ ਕੀਮ ਗਣਾ[9] ॥ ੩ ॥
ਜਨੁ ਨਾਨ/ਕ ਇਉ ਸਹੁ ਰਾਵਿਆ ॥ ਰਸੁ ਚਾਖਿ ਗੁੰਗਾ ਮੁਸਕਾਣਿਆ ॥ ਜਿਨ ੨੦੨ (ੳ)
ਪੀਆ ਤਿਨ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ॥ ੪ ॥ ਤਬ ਸੇਖ ਸਰਫ ਨੇ ਕਦਮਾ ਉਪਰ ਹਥੁ ਲਾਇਆ ॥
ਜੁ ਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਗੰਗਾ ਆਈ ॥ ਤੁਸੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਹਉ ਜੀ ॥ ਦਿਆਲੁ
ਹੋਵਹੁ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਨਜਰਿ ਭਰ ਦੇਖਣੇ ਨਾਲਿ ਸੇਖ ਤਾਈ ਦ੍ਰਿਬ ਦ੍ਰਿਸਟ ਹੋਇ
ਗਈ ॥ [10]ਰੋਮ ਰੋਮ[10] ਦਰੁ ਦੀਵਾਰ ਮਸਤੁ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਹਰਿ ਜਾਮੇ[11] ਅੰਦਰਿ ਹਰਿ
ਬੁਰਕੇ[12] ਅੰਦਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਪਇਆ ਨਜਰਿ ਆਵੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਖੁਸੀ ਦੇ ਕੇ ਚਲਦਾ

---

[1]ਜੋਤਿਸ਼ੀ । [2]ਕਾਂ [3]ਰਾਤ । [4]ਬੋਲਣਾ, ਪੀ ਪੀ ਕਰਨਾ । [5]ਪੀ ਪੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ।
[6]ਪ੍ਰੀਤਮ । [7]ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ । [8]ਨੇ ਸ਼ਹ, ਲਾੜਾ । [9]ਪਾਠ ਸੰਦਿਗਧ ਹੈ ।
[10]ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ "ਰੂਮ ਰੂਮ" ਹੈ । [11]ਕਪੜਾ, ਸਰੀਰ । [12]ਪਰਦਾ ।

ਰਹਿਆ ॥ ਇਕ ਟਿਕਾਣੇ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੪੯]
੨੦੨ (ਅ) ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥/

ਚਿਤ੍ਰ ੫੧
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕ ਸਿਖ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਬੈਠਾ ਹੈ।
ਹੇਠਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਂਦਾ ਹੈ।
(ਸਾਧੂ ਮਿਲੇ ਕਾ ਫਲ)

੨੦੩ (ੳ) **ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਇਕ ਸਿਖੁ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ [ਸਾਧੂ ਮਿਲੇ ਦਾ ਫਲ ॥]/**
ਤਬ ਬਾਬਾ ਇਕ ਸਿਖ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਸਹਰਿ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਇਕੁ ਜੁ ਸਿਖੁ ਥਾ ਸੁ ਆਵਦਿਆ ਜਾਵਦਿਆ ਸਿਖਾ ਦੀ ਬਹੁਤੁ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ॥ ਅਤੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਿਖਾ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰੈ ਤਾ ਪੁਛੈ ਜੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸਾਧੂ ਮਿਲੇ ਕਾ ਕਿਆ ਫਲੁ ਹੈ ॥ ਕੋਈ ਕਛੁ ਕਹੈ ਕੋਈ ਕਛੁ ਕਹੈ ॥ ਉਸ ਦੀ ਨਿਸਾ[1] ਨ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਇਕ ਦਿਨੁ ਬਾਬਾ ਉਸ ਦੇ ਘਰਿ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਉਸ ਬਹੁਤੁ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ॥ ਵਡੇ ਵੇਲੇ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੇ ਪੁਛਣਾ ਕੀਤਾ ॥ ਜੁ ਜੀ ਸਾਧੂ ਮਿਲੈ ਕਾ ਫਲੁ ਕਿਆ ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਕਾ ਫਲੁ ਤੈਨੂ ਭਲਕੇ ਮਲੂਮੁ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਫਲਾਣੇ ਥਾਇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਦਰਖਤੁ ਹੈ। ਉਥੇ ਜੁ ਕੋਈ ਹੋਵੈਗਾ ਸੁ ਤੇਰੀ ਨਿਸਾ
੨੦੩ (ਅ) ਕਰੇਗਾ ॥ ਜੇ ਕਰ ਤੇਰੀ ਨਿਸਾ ਉਥੇ ਨ ਹੋਈ ॥ ਤਾ ਅਸਾ/ਡੇ ਪਾਸਿ ਫਲਾਣੇ ਥਾਇ ਫਿਰ ਆਵਹਿ ॥ ਉਹੁ ਸਿਖੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਗਇਆ ॥ ਦੇਖੇ ਤਾ ਦਰਖਤ ਹੇਠਿ ਇਕ ਜੋੜਾ ਕਾਵਣੀ ਕਾਉ ਬੈਠੇ ਹਨ ॥ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਘੜੀਆ ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਬੈਠਿ ਕੇ ਉਠਿ ਆਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ॥ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿਉ ਭਾਈ ਸਿਖਾ ਤੇਰੀ ਨਿਸਾ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਉਥੇ ਮਨੁਖੁ ਕੋਈ ਨਾਹਾ ॥ ਇਕੁ ਜੋੜਾ ਕਾਵਾ ਦਾ ਬੈਠਾ ਥਾ ॥ ਮੇਰੀ ਨਿਸਾ ਕਿਸ ਤੇ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਭਲਕੇ ਭੀ ਉਸੇ ਥਾਇ ਜਾਵੈ ॥ ਭਲਕੇ ਫਿਰ ਗਇਆ ॥ ਕਿਆ ਦੇਖੇ ਜੁ ਇਕੁ ਜੋੜਾ ਬਗੁਲਿਆ ਕਾ ਬੈਠਾ ਹੈ ਮਾਨੁਖ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਘੜੀਆ ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਬੈਠਿ ਕੇ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਗਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿਉ ਭਾਈ ਸਿਖਾ ਤੇਰੀ ਨਿਸਾ ਹੋਈ
੨੦੪ (ੳ) ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ॥ ਕਹੈ / ਜੀ ਇਕੁ ਜੋੜਾ ਬਗੁਲਿਆ ਦਾ ਬੈਠਾ ਥਾ ਮਾਨੁਖ ਕੋਈ ਨਾਹਾ ॥ ਮੇਰੀ ਨਿਸਾ ਕਿਸ ਤੇ ਹੋਵੈ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਭਾਈ ਭਲਕੇ ਫੇਰ ਉਥੇ ਹੀ ਜਾਵੈਂ ॥ ਭਲਕੇ ਫੇਰ ਗਇਆ ॥ ਕਿਆ ਦੇਖੇ ਜੁ ਇਕੁ ਜੋੜਾ ਹੰਸਣੀ ਤੇ ਹੰਸੁ ਬੈਠਾ ਹੈ ਮਾਨੁਖ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਘੜੀਆ ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਬੈਠਿ ਕੇ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿਉ ਭਾਈ ਦਿਖਾ ਤੇਰੀ ਨਿਸਾ ਹੋਈ ਕਿ ਨਾਹੀ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਇਕੁ ਜੋੜਾ ਹੰਸਾ ਦਾ ਬੈਠਾ ਥਾ ਮਾਨੁਖੁ ਕੋਈ ਨਾਹਾ ਮੇਰੀ ਨਿਸਾ ਕਿਸ ਤੇ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਭਾਈ ਸਿਖਾ ਭਲਕੇ ਫੇਰ ਜਾਇ ॥ ਭਲਕੇ ਉਹੁ ਸਿਖੁ ਫੇਰ ਗਇਆ ॥ ਕਿਆ ਦੇਖੇ ਜੁ ਇਕੁ ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਪੁਰਖੁ ਬੈਠੇ ਹੈਨਿ ॥ ਉਨਾ
੨੦੪ (ਅ) ਨਾਲਿ ਪੈਰੀ ਪਉਣਾ ਹੋਇਆ ॥ ਉਨਾ ਪਾਸਹੁ ਪੁਛਿਉਸੁ ਜੁ ਭਾਈ ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਕਾ ਫ/ਲੁ

[1]ਤਸੱਲੀ।

ਕਿਆ ਹੈ ॥ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਸਾਧੁ ਮਿਲੇ ਦਾ ਫਲ ਤੈਨੂੰ ਅਜੇ ਮਲੂਮ ਨ ਹੋਇਆ ॥
ਅਸਾ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨੁ ਲਗਿਆ ਕਾ ਫਲੁ ਹੋਇਆ ॥ ਜੁ ਅਸਾਡਾ ਜਨਮੁ ਸਉਰਿਆ
ਅਸੀ ਵਡੇ ਹਤਿਆਰੇ ਪਾਪੀ ਜੀਅ ਸੇ ਤੇ ਕਾਉ ਦੀ ਜੂਨ ਪਾਏ ਸੇ ॥ ਪਹਲੇ ਦਿਨ ਜੁ
ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਅਸੀ ਬਗੁਲੀ ਬਗੁਲਾ ਹੋਇ ਗਏ ॥ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨੁ ਤੇਰੇ
ਦਰਸਨੁ ਲਗਿਆ ਹੰਸਣੀ ਹੰਸ ਹੋਏ ॥ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨੁ ਡਿਠਿਆ ਮਨੁਖ
ਦੇਹ ਸਵਾਧਾਨੁ ਪਾਈ ॥ ਉਹ ਧੰਨੁ ਤੇਰਾ ਗੁਰਦੇਵ ਹੈ ਜੁ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨੁ ਕੀਤਿਆ
ਅਸਾ ਪਾਪੀਆ ਦੀ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ਆਪਣੇ ਗੁਰਦੇਵ ਦਾ ਦਰਸਨੁ ਦਿਖਾਈ ॥
ਤਾ ਉਸ ਸਾਧੁ ਕੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲੁ ਗਏ ਦ੍ਰਿਬ ਦ੍ਰਿਸਟ ਹੋਇ ਆਈ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਸਭੈ
ਆਇ ਕੇ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਸਿਖਾ ਸੁਣਾਉ ਭਾਈ ਤੇਰੀ
ਨਿਸਾ ਹੋਈ ॥ ਤਾ / ਉਸ ਸਿਖੁ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ॥ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ੨੦੫ (ੳ)
ਮਿਤ ਤੂਹੈ ਜਾਣੇ ਜਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਮਿਲਿਆ ਤਾ ਨਿਸਾ ਦੀ ਕਿਆ ਰਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਕੀਤੀ ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਉਥੋ ਬਾਬਾ ਚਲਦਾ
ਰਹਿਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੫੦] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੫੨
ਗੋਸਟਿ ਫੈਲਸੂਫ ਫਕੀਰ ਨਾਲਿ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ।
ਕੋਲ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਖੀ ਬੀਚਾਰ ਫਕੀਰੀ ਕਾ ॥ / ਗੋਸਟੁ ਫੈਲਸੂਫ ਫਕੀਰ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ ੨੦੫ (ਅ)
ਤਬ ਇਕੁ ਫੈਲਸੂਫ ਫਕੀਰ ਨਾਲਿ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਪਹਿਲੀ
ਫਕੀਰੀ ਅੰਦਰਿ ਚਾਹੀਏ ॥ ਅੰਦਰਿ ਫਕੀਰੀ ਹੋਇ ਸੁ ਕਿਸ ਭਾਤਿ ਹੋਇ ॥ ਜਿਉ
ਧਾਨ ਕੀ ਮੁੰਜਰ ਹੋਇ ਸਠੀ ਕੀ ॥ ਤਉ ਕਛੂ ਸੋਧੀਐ ਅੰਦਰਿ ਫਲੁ ਹੋਇ ॥ ਇਸ
ਭਾਤਿ ਕਰ ਕੇ ਜੇ ਅੰਦਰਿ ਫਕੀਰੀ ਹੋਇ ਤਾ ਭਾਵੈ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ ਹੋਵੈ ॥ ਭਾਵੈ
ਉਦਾਸ ਮਹਿ ਹੋਵੈ ॥ ਅਰੁ ਜੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੁ ਮਹਿ ਨਾ ਰਹੈ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਲੇ ਤਉ ਭੇਖੁ
ਕਰਿ ਨਿਕਲੇ ਫਕੀਰ ਦਾ ॥ ਸਿਰੁ ਮੁਨਾਵੈ ਟੋਪੀ ਲੇਵੈ ਖਫਣੀ ਪਹਰੇ ਲੰਗੋਟੀ
ਪਹਰੇ ॥ ਤਬ ਏਹੁ ਬਸਤ੍ਰ ਤੋਬਹ ਤੋਬਹ ਕਰਿ ਉਠਤੇ ਹੈ ॥ ਕਹਤੇ ਹੈਨ ॥ ਏ
ਹੈਵਾਨ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਤੂ ਅਸਾ ਨੂੰ ਉਪਰਿ ਨਾ ਲੈ ॥ ਜਿਨਾ ਦੇ ਅਸੀ ਬਸਤ੍ਰ ਹਾ
ਪਰ ਜੇ / ਉਇ ਅਮਲ ਹੋਵਨ ਤਾ ਲੈ ਨਾਹੀ ਤਾ ਨ ਲੈ ॥ ਜਿਨਾ ਦਾ ਤੂੰ ਕੁਟਣੁ ਹੈ ੨੦੬ (ੳ)
ਸੇ ਲੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਫੁਰਮਾਈਐ ॥ ਸੇ ਬਸਤ੍ਰ ਕਵਨੁ ਹੈ ॥ ਜਿਤ ਪਹਰੇ ਸੋਭਾ
ਪਾਵਹਿ ॥ ਤਬ ਬਸਤ੍ਰ ਕਹਤੇ ਹੈ ਸਿਰੁ ਮੁਨਾਵਣਾ ਟੋਪੀ ਪਹਰਣੀ ਏਹ ਬਾਲਕ ਦਾ
ਭੇਖੁ ਹੈ ॥ ਕੇਹਾ ਬਾਲਕੁ ਜਿਚਰੁ ਗੋਦੀ ਰੁੜਦਾ ਹੋਵੈ ॥ ਜੇ ਉਸਿ ਬਾਲਕ ਜੇਹਾ
ਹੈ ॥ ਤਾ ਅਸਾ ਕਉ ਹਥਿ ਲਾਇ ॥ ਅਤੇ ਜੇ ਸਿਆਣਾ ਹੈ ਤਾ ਨ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥
ਅਰੁ ਖਫਨੀ[1] ਬੋਲੀ ॥ ਏ ਯਾਰ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਜੋ ਮੈਨੂ ਪੈਨਦਾ ਹੈ ਖਫਨੀ ਮੁਰਦੇ
ਦਾ ਪਹਰਾਵਾ ਹੈ ॥ ਜੇ ਜੀਵਦਾ ਮੁਰਦਾ ਹੋਵੈ ਤਾ ਪਹਰੁ ॥ ਅਤੇ ਜੇ ਕਾਈ ਦੁਨੀਆ

[1]ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਪਹਨਣ ਦਾ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਲੰਬਾ ਚੋਗਾ ।

ਥੀ ਹਿਰਸ ਕਰਹਿ ਤਾ ਤੂ ਮੈਨੂ ਨਾ ਪਹਰੁ ॥ ੨ ॥ ਫਿਰ ਫਹੌੜੀ ਬੋਲੀ ॥ ਏ
ਬੰਦੇ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਮੈ ਤੌ ਮਿਸਲ[1] ਗੁਦੜ ਦੀ ਧੂਏ ਦੀ ਹਾ ॥ ਜੇ ਖੁਦੀ[2] ਹਿਰਸ[3] ਛੌਡਹਿ
੨੦੬ (ਅ) ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਉਪ/ਰਿ ਧੁਖਹਿ ਤਾ ਹਥਿ ਲਾਇ ॥ ਨਾ ਧੁਖਹਿ ਤਾ ਨਾ ਲਾਇ ॥ ੩ ॥
ਫੇਰ ਡਿਬੀ ਬੋਲੀ ॥ ਏ ਬੰਦੇ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਤੂੰ ਜੁ ਮੈਨੂ ਹਥੁ ਲਾਇਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਤਿ
ਮਜਿਲ[4] ਚਲਹਿ ਤਾ ਤੂ ਮੈਨੂ ਹਥੁ ਲਾਇ ॥ ਤਬ ਉਸ ਪੁਛੀ ਡਿਬੀ ਤੇਰਾ ਕਵਨੁ ਰਾਹੁ
ਹੈ ॥ ਤਾ ਡਿਬੀ ਬੋਲੀ ਮੇਰਾ ਰਾਹੁ ਉਪਠਾ ਹੈ। ਹੋਰਨਾ ਭਾਡਿਆ ਦੇ ਮੁਹਿ ਸਿਧੇ
ਹੈਨ ਮੇਰਾ ਮੁਹੁ ਉਪਠਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਜਹਾਨ ਦੀਉ ਸਾਦੀਉ ਗਮੀਉ ਵਲੋ ਮੁਹੁ
ਉਪਠਾ ਕਰ ਰਖੈ ਤਾ ਹਥ ਲਾਇ ਨਾਹੀ ਤਾ ਨ ਲਾਇ ॥ ੪ ॥ ਬਹੁੜਿ ਫਕੀਰੀ
ਦੀ ਕਿਆ ਮਜਲਿ ਹੈ ॥ ਜੇ ਏਕ ਬਾਰ ਏਹ ਘਰੁ ਤਿਆਗਿ ਨਿਕਲੇ ॥ ਤਾ ਫਿਰ
ਕਿਆ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਘਰਾ ਅਗੇ ਜਾਇ ਹਥੁ ਅਡੇ ॥ ਸਬਰੁ ਕਰਕੇ ਬਹਿ ਰਹੈ ॥
ਖੁਦਾਇ ਉਪਰਿ ਸਿਦਕ[5] ਕਰੇ ॥ ਅਕੈ ਦਮੁ ਨਿਕਲਿ ਗਇਆ ॥ ਅਕੈ ਖੁਦਾਇ
੨੦੭ (ੲ) ਮਿਲਿਆ ॥ ਜਿਸ ਦੁਨੀਆ / ਨੂ ਤਿਆਗਿ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਫਿਰ ਉਸ ਹੀ ਦੁਨੀਆ
ਵਿਚ ਹਟਿ ਹਟਿ ਲਗਾ ਮੰਗਣਿ ਮੰਗਿ ਖਾਵਣਿ ॥ ਤਾ ਖੁਦਾਇ ਨਾਲਿ ਵਾਸਲੁ[6]
ਨ ਹੋਇਉ ॥ ਤਾ ਕਿਸੀ ਮਜਲੁ ਨ ਪਹੁਤਾ ॥ ਜੇ ਇੰਜੇ ਹੀ ਫਕੀਰੀ ਹੋਇ ਨ ਆਵੈ ॥
ਤਾ ਇਸ ਨੂ ਘਰੁ ਹੀ ਭਲਾ ॥ ਮਤੁ ਕਛੁ ਮਸਕਤਿ[7] ਵਿਚ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਨਾਇ ਭੀ
ਨਿਕਲੇ ॥ ਜਦਿ ਕਦਿ ਏਵੈ ਫਕੀਰੀ ਕਰੈ ਜੇ ਨ ਕਰੈ ॥ ਤਾ ਸਾਗੀ[8] ਹੋਇਆ ॥
ਸਾਗੀ ਕਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ॥ ਰਤੀ ਇਕੁ ਸਾਗੁ ਕਰਿ ਆਵਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਸਾਗੀ ਐਨ
ਜੋਗੀ ਹੈਨ ਨ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੈਨ ਜੋ ਰੂਪੁ ਕੀਤਾ ਲੋੜਨਿ ॥ ਬਾਹਰੁ ਸਾਗੁ ਕਰਤੇ
ਹਨ ॥ ਅੰਦਰਹੁ ਮਸਕਰੇ[9] ਹੈਨ ॥ ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੋਵਉ ॥ ਪੀਰ ਪੁਰਖੁ ਹੋਵਉ
ਭਗਤੁ ਸਿਧ ਸਾਧਕ ਹੋਵਉ ॥ ਅੰਦਰਿ ਦਾਵਾ ਰਹਿਆ ਤਾ ਸਾਗੀ ਹੋਇਆ ॥ ਜੇ
ਦਾਵਾ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਤਾ ਫਕੀਰੁ ਭੀ ਪੀਰ ਭੀ ਮੁਰੀਦੁ ਭੀ ਸਿਖੁ/ ਭੀ ਗੁਰੂ ਭੀ ॥
੨੦੭ (ਅ) ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੰਦੇ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਧੰਨੁ ਤੇਰੀ ਕਮਾਈ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨਿ
ਹੋਈ ॥ [੫੧ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੫੩

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੋਰਖ ਤੇ ਕਾਲ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ

ਗੋਸਟ ਗੋਰਖ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ ਨਾਲੇ ਕਾਲ ਨਾਲਿ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ॥
੨੦੮ (ੳ) / ਗੋਰਖ ਬੋਲਿਆ ॥ ਕਿਆ ਧਰਤੀ ਕਾ ਢਾਪਣਾ ਕਿਆ ਅਕਾਸ ਕੀ ਕੂਚੀ ॥
ਕਹੈ ਗੋਰਖੁ ਸੁਣਿ ਹੋ ਨਾਨਕੁ ਸੁਰਗੁ ਕੀ ਬਾਟ ਉਚੀ ਕਿ ਨੀਚੀ ॥ ੧ ॥ ਸਬਦੁ
ਧਰਤੀ ਕਾ ਢਾਪਣਾ ਸੁਰਤਿ ਅਕਾਸ ਕੀ ਕੂਚੀ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਿ ਹੋ ਗੋਰਖੁ
ਸੁਰਗ ਕੀ ਬਾਟ ਊਚੀ ਨਾ ਨੀਚੀ ॥ ੨ ॥ ਕੈ ਉਂਗਲ ਅਕਾਸੁ ਹੋ ਪੁਰਖਾ ਕੈ ਮੰਡਲ
ਮਹਿ ਤਾਰੇ ॥ ਕਲਿ ਮਹਿ ਦੇਵ ਕੇਤੇ ਹੋ ਪੁਰਖਾ ਇੰਦ੍ਰ ਬਰਸੈ ਕੇ ਧਾਰੇ ॥ ੩ ॥

[1]ਵਾਂਗ [2]ਹਉਮੈਂ। [3]ਲਾਲਚ। [4]ਪੜਾ, ਰਾਹ। [5]ਵਿਸ਼ਵਾਸ। [6]ਮਿਲਣਾ। [7]ਮਿਹਨਤ।
[8]ਸਾਂਗੀ। [9]ਮਸ਼ਖਰੇ।

ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਅਕਾਸ ਰੇ ਪੁਰਖਾ ਦੁਇ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਤਾਰੇ ॥ ਕਲਿ ਮਹਿ ਦੇਉ
ਏਕੋ ਰੇ ਪੁਰਖਾ ਇੰਦ੍ਰ ਬਰਸੈ ਨਉ ਧਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ਫਿਰ ਸਿਧ ਨੇ ਕਾਲਿ ਬੁਲਾਇਆ
ਕਾਲੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਉਠਤ ਮਾਰਉ ਬੈਠਤ ਮਾਰਉ ਮਾਰਉ ਸੋਆ ਸੂਤਾ ॥
ਚਾਰੇ ਜੁਗ ਮਹਿ ਮਹਾ ਜਾਲੁ ਹਮਾਰਾ ਕਹਾ ਕਰਹੁਗੇ ਪੂਤਾ ॥ ੫ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਬਾਬਾ
ਬੋਲਿਆ ॥ / ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਉਠਤ ਜਾਗਉ ਜਾਗਉ ਬੈਠਤ ਜਾਗਉ ਸੋਆ ਸੂਤਾ ॥ ਚਾਰੇ ੨੦੮ (ਅ)
ਜੁਗ ਤੇ ਰਹੋ ਨਿਰਾਲਾ ਤਉ ਬਾਬੇ ਕਾ ਪੂਤਾ ॥ ੬ ॥ ਸਗਲੀ ਧਰਤੀ ਡਿਬੀ ਕਰਉ
ਅੰਬਰੁ ਕਰਉ ਉਪਾਰਾ ॥ ਚਾਰੇ ਜੁਗ ਕਾ ਈਧਨ ਕਰਉ ਕਹਾ ਰਹੈ ਹੋ ਨਾਨਕੁ ਪਿੰਡ
ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੭ ॥ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਾ ਜਤੀ ਜਿਹਬਾ ਕਾ ਸੂਚਾ ॥ ਧਰਤਿ ਤੇ ਚਉੜਾ ਅਕਾਸ
ਤੇ ਮੂਚਾ ॥ ਇੰਦ੍ਰੀ ਜਿਹਬਾ ਏਕੋ ਨਾਲਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਇਤ ਸੰਜਮਿ ਬੰਚੇ ਕਾਲੁ
॥ ੮ ॥ ਫਿਰ ਕਾਲੁ ਦਿਲਗੀਰੁ ਹੋਇਆ [॥] ਕਾਲ ਕਹਿਆ ਮੈ ਹੁਕਮੁ ਵਿਚੁ ਹਾ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਾਲ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸਲੋਕ ॥
॥ ਕਹਾ ਭਇਆ ਜੇ ਪਿੰਡੁ ਨ ਪੜਿਆ ॥ ਜੇ ਸੈ ਵਰਿਆ ਭਰਮਤਿ ਫਿਰਿਆ ॥ ਜੇ
ਸੈ ਵਰਿਆ ਅਉਧੂਵ ਧਾਈ ॥ ਤਾ ਅੰਤ ਕਾਲੁ ਪਿੰਡ ਪੜੈਗਾ ਭਾਈ ॥ / ੯ ॥ ੨੦੯ (ੳ)
ਆਵੈ ਕਾਲੁ ਕਹਾ ਕੋ ਜਾਇ ॥ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਕਾਲੁ ਹੀ ਖਾਇ ॥ ਆਵੈ
ਕਾਲੁ ਕਹਾ ਕੋ ਨਸੈ ॥ ਕਵਨੁ ਕੁਟੀ ਜਿਤੁ ਜਾਇ ਕੈ ਬਸੈ ॥ ਕਵਨ ਕੁੰਟ ਜਿਤੁ
ਜਾਈਐ ਨਸਿ ॥ ਚਉਦਹ ਤਬਕ ਕਾਲਿ ਕੇ ਵਸਿ ॥ ਕਾਲਿ ਕੇ ਬਾਪੇ ਰਾਮੁ ਰਸੂਲੁ ॥
ਨਾਨਕੁ ਬਰਸਰ ਕਾਲੁ ਕਬੂਲੁ ॥ ਆਪੇ ਆਵੈ ਆਪੇ ਜਾਇ ॥ ਆਵੈ ਕਾਲ ਕਸੈ
ਲੈ ਜਾਇ ॥ ਸੰਧ ਸਾਥਿ ਜਬ ਦੇਖਾ ਮੜਾ ॥ ਜਿਤ ਦੇਖਾ ਤਿਤੁ ਨਾਨਕੁ ਖੜਾ ॥ ੧੦ ॥
ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੫੨] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ / ੨੦੯ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੫੪
ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਲਹਣਾ ਜੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ,
ਹੇਠਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾ ਰਹਿਆ ਹੈ।
(ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ)

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਅੰਗਦੁ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥/ ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ੨੧੦ (ੳ)
ਅੰਗਦੁ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ
ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਰਾਵੀ ਨਦੀ ਉਪਰਿ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਪਿਛੈ ਗੁਰੂ
ਅੰਗਦੁ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਜਦਿ ਅਢਾਈ ਪਹਰ ਰਾਤਿ ਗਈ ॥ ਤਦਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਰਾਵੀ ਨਦੀ ਉਪਰਿ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਤਦਿ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਪਿਛਲੀ ਆਇ ਰਹੀ ॥
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰੇ ਇਸਨਾਨੁ ਕੀਆ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਰੇ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਸਿਮਰਣੇ ਬੈਠਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਣਿ ਲਗਾ ॥ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬੁ ਕੀ ਸਿਫਤ
ਲਗਾ ਕਰਣਿ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ [1]ਸੁਬਾਹੀ[2] ਸਲਾਹਿ[3] ਜਿਨੀ ਧਿਆਇਆ ਇਕ ਮਨਿ ॥
ਸੇਈ ਪੂਰੇ ਸਾਹ ਵਖਤੇ ਉਪਰਿ ਲੜਿ ਮੁਏ ॥ ਦੂਜੈ ਬਹੁਤੇ ਰਾਹੁ ਮਨ ਕੀਆ ਮਤੀ

[1]ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੪੫ ਉਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਹ ਹਨ : [2]ਸਬਾਹੀ
[3]ਸਾਲਾਹ।

ਖਿੰਡੀਆ ॥ ਬਹੁਤੁ ਪਏ ਅਸਗਾਹ ਗੋਤੇ ਖਾਹਿ ਨ ਨਿਕਲੇਹਿ ॥ ਤੀਜੈ ਮੁਹਿ ਗਿਰਾਹ
੨੧੦ (ਅ) ਭੁਖ ਤਿਖਾ ਦੁਇ ਭਉ ਕੀਆ ॥/ ਖਾਧਾ ਹੋਇ ਸੁਆਹੁ ਭੀ ਖਾਣੇ ਸਿਉ ਦੋਸਤੀ ॥
ਚਉਥੇ ਆਈ ਊਘਿ ਅਖੀ ਮੀਟ ਪਵਾਰਿ[1] ਗਇਆ ॥ ਭੀ ਉਠਿ ਰਚਿਉਨੁ ਵਾਦ
ਸੈ ਵਰਿਆ ਦੀ ਪਿੜ ਬਧੀ ॥ ਸਭੇ ਵੇਲਾ ਵਖਤ ਸਭ ਜੇ ਅਠੀ ਭਉ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕੁ
ਸਾਹਿਬ ਮਨਿ ਵਸੈ ਸਚਾ ਨਾਵਣ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਤਬ ਏਹੁ ਸਲੋਕੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਜੀ
ਪੜਿਆ ॥ ਗੁਰੁ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ॥ ਜੁ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹਿ
ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਕਿਸੈ ਨਾਹੀ ਕਰ ਸਕੀ ॥ ਸੁ ਕਉਣੁ ਹੈ ਜਿ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ
ਕੋਈ ਕਰੈ ॥ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਜੁ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਕਿਆ
ਹੈ ॥ ਜਿ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਉੜਕੁ[2] ਸੁਮਾਰੁ[3] ਜਾਣੈ ਸੁ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਕਰੈ ॥ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ
ਕੋਈ ਜਾਣਦੋ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਹਉ ਜੰਤੁ ਕਿਆ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਕਾ ਵਖਿਆਣੁ ਕਰੀ ॥
ਪਰੁ ਜੁ ਜੀ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਨੂ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਲੈਣਿ ਨੂ ਲੋਚਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਮੈ ਉਨਾ ਦੀ
੨੧੧ (ੲ) ਸਲਾਹਿ ਕਰੀ ਜੇ ਕਰਿ ਸਕੀ ॥ ਸੁਬਾਹੀ ਕਹੀਐ / ਭਲਕੁ [॥] ਭਲਕੁ ਕਹੀਐ
ਸਕਾਰ [॥] ਨਾਮੁ ਲੀਜੈ ਜਿਨਾ ਇਕੁ ਮਨਿ ਹੋਇ ਕੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ
ਹੈ ॥ ਸੁਬਾਹੀ ਹਉ ਉਨਾ ਦਾ ਨਾਉ ਸਲਾਹੀ ॥ ਜਿਨੀ ਤੂ ਇਕ ਮਨਿ ਹੋਇ ਕੇ
ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ ॥ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਕੇ ਮੈ ਉਨਾ ਦਾ ਨਾਮੁ ਜਪੀ ਜਿਨਾ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਇਕੁ
ਮਨਿ ਹੋਇ ਕੇ ਜਪਿਆ ਹੈ ॥ ਹੋਰੁ ਆਸਰੇ ਮਾਇਆ ਕੇ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਮਾਇਆ ਕੀ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਰਾਜੁ ਭੋਗ ਉਪਰਹੁ ਮਨਹੁ ਉਤਾਰ ਕੈ ਨਾਮੁ ਸਾਥਿ ਮਨੂਆ
ਆਣਿ ਰਖਿਆ ਹੈ ॥ ਇਕੁ ਧਿਆਨੁ ਤੇਰੇ ਨਾਮੁ ਕਾ ਹੈ ॥ ਉਸ ਵਖਤ ਜਪੁ ਕੀਆ
ਹੈ ॥ ਹਉ ਉਨਾ ਦਾ ਨਾਮੁ ਜਪੀ ਜੇ ਤੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਵੈ ॥ ਸੇ ਉਇ ਕੈਸੇ
ਹਹਿ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤੇ ਹਹਿ ॥ ਉਈ ਪੂਰੇ ਸਾਹ ਹਹਿ ॥ ਉਈ ਪੂਰੇ ਧਨਵੰਤ
ਹਹਿ ॥ ਜਿਨਾ ਇਸੁ ਵਖਤ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਜਪਿਆ ਹੈ ॥ ਇਸ ਵਖਤ ਕੇ ਰਖਵਾਲੇ
੨੧੧ (ਅ) ਬਹੁਤੁ ਹੈ ॥ / ਐਸੇ ਰਖਵਾਲੇ ਹੈ ਜਿਨਾ ਕਾ ਏਹ ਫਰੂ[4] ਨਾਹੀ ॥ ਸਿ ਉਹੁ ਰਖਵਾਲੇ
ਜੁ ਹੈ ਉਨਾ ਕਾ ਬਲੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ॥ ਕੈਸੇ ਰਖਵਾਲੇ ਹੈਨ ॥ ਉਸ ਵਖਤ ਮਾਨੁਖੁ ਕਉ
ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਣਿ ਨਾਹੀ ਦੇਤੇ ॥ ਉਇ ਰਖਵਾਲੇ ਐਸੇ ਹੈ ਇਕ ਜੰਧਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ
ਨੂ ਢਾਹਿ ਘਤਦਾ ਹੈ ॥ ਅ ਜਜੁ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਐਸੇ ਹੈ ਜੁ ਮਸਕਤਿ ਕਰਾਇਦੇ ਹੈ ॥
ਅਨਰਥ ਕਰਾਇਦੇ ਹੈ ॥ ਮਾਰਗ ਤੇ ਕੁਮਾਰਗ ਚਲਾਇਦੇ ਹੈ ॥ ਉਇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਫੇਰ
ਘਤਦੇ ਹੈ ॥ ਜਿਤੁ ਇਸ ਦਿਆ ਮੁਖਾ ਕਾ ਨਾਸ ਹੋਦਾ ਹੈ ॥ ਸਾਹ ਪਾਤਿਸਾਹ ਸੂਰਮੇ
ਜੋਧੇ ਉਨਾ ਕੇ ਆਗੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੰਮੁ ਨਾਹੀ ॥ ਏਹੇ ਜੇਹੇ ਅਠਾਰਹ ਹਜਾਰ
ਜੋਧੇ ਹੈਨ ਉਸ ਵਖਤ ਕੇ ਰਖਵਾਲੇ ਹੈ ॥ ਉਸ ਵਖਤ ਮਾਨੁਖੁ ਕਉ ਨਾਉ
ਨਾਹੀ ਲੈਨਿ ਦੇਤੇ ॥ ਹੋਰੁ ਜੋਧੇ ਜ ਹੈ ॥ ਸੁ ਇਕ ਦਿਨ ਲੜਾਈ ਕਰ ਕੇ
੨੧੨ (ੳ) ਹਟਦੇ ਹੈ ॥ ਏਹ ਐਸੇ ਜੋਧੇ ਹੈ ॥ ਨਿਤ ਲੜਾਈ ਕਰਤੇ ਹੈ ॥ ਜੋ ਸੂਰਾ ਪੂਰਾ
ਹੋਵੈ / ਨਿਤਾ ਪਰਤ ਲੜਾਈ ਕਰਤਾ ਹੈ ॥ ਮੇਰੇ ਸੋਈ ਸਾਹੁ ਹੈ ਜੁ ਪਿਛਲੇ
ਪਹਰ ਰਾਤਿ ਕੇ ਜਾਗੇ ਅਰੁ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੇ ॥ ਜਬ ਦੂਜਾ ਪਹਰੁ ਦਿਨ ਕਾ

---

[1] ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ, ਭਾਵ ਘੂਕ ਸੌਂ ਗਇਆ। [2] ਓੜਕ, ਅੰਤ। [3] ਗਿਣਤੀ। [4] ਫੜੂ, ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ।

ਚੜਿਆ ॥ ਤਾ ਬਹੁਤੀ ਰਾਹੀ ਇਹ ਮਨੁ ਲੈ ਦਉੜਦਾ ਹੈ ॥ ਜੈਸਾ ਉਸ ਵਖਤ
ਥਾ ॥ ਐਸਾ ਸਿਮਰਨੁ ਦੂਜੈ ਪਹਰ ਨ ਹੋਇਆ ॥ ਬਹੁਤੀ ਰਾਹੀ ਮਨੁ ਦਉੜਿਆ
ਮਾਇਆ ਪੀਛੇ ॥ ਲਗਾ ਮਨ ਕੀਆ ਮਤੀ ਦਉੜਾਵਣੇ ॥ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੁਜਿਗਾਰ
ਕਰਣੇ ਨੂੰ ਵੜਿਆ ਅਸਗਾਹਾ[1] ਲਾਲਚਾ ਵਿਚ ਪਇਆ ॥ ਜਿਥੋ ਫੇਰ ਨਿਕਲੇ
ਨਾਹੀ ਲਗਾ ਗੋਤੇ ਖਾਣਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੇ ਰੰਗਿ ਨਾਲਿ ॥ ਆਸਾ ਦੇ ਦਰੀਯਾਉ ਵਿਚ
ਪਾਇਆ ॥ ਲਗਾ ਗੋਤੇ ਖਾਣਿ ॥ ਪਿਟਦਾ ਪਿਟਦਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਕੰਮਿ ਮੇ ਲਾਲਚਿ
ਵਿਚ ॥ ਜਾ ਤੀਜਾ ਪਹੁਰੁ ਦਿਨ ਦਾ ਚੜਿਆ ਤਾ ਭੁਖਾ ਹੋਇਆ ॥ ਫਿਰ ਆਇ
ਕੇ ਪਿਟਦੇ ਪਿਟਦੇ ਗਿਰਾਹੁ ਮੁਹਿ ਪਇਆ ॥ ਸੁ ਭੁਖੇ ਤੇ ਤ੍ਰਿਖਾ/ ਆਜਜੁ ਕੀਤਾ ॥ ੨੧੨ (ਅ)
ਖਾਇ ਕੇ ਜਾ ਚਉਥਾ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਕਾ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਪੈ ਸੁਤਾ ਉਂਘ
ਆਈਆਸੁ ॥ ਅਖੀ ਮੀਟ ਪਵਾਰ ਗਇਆ ॥ ਜਾ ਸੁਤਾ ਸੁਤਾ ਚਵਿਆ[2] ॥ ਤਾ
ਫੇਰ ਉਨੀ ਗਲੀ ਲਗਾ ॥ ਭੀ ਵਾਦ ਵਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਲੈ
ਉਠਿਆ ॥ ਲਗੀ ਸੈ ਵਰਿਆ ਦੀ ਪਿੜ ਬਧੀਉਨੁ ॥ ਜੁ ਨਾ ਮੈ ਮਰਣਾ ਹੈ ਨਾ
ਮੈ ਕਿਸੀ ਕਾ ਭਉ ਹੈ ॥ ਉਸ ਹੀ ਅਹੰਕਾਰੁ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨੁ[3] ਹੋਇਆ ॥ ਕਿਸੀ
ਵਖਤ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨੂ ਯਾਦ ਨ ਕੀਤਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨੂ ਯਾਦ ਕਰਣੇ ਤੇ ਰਹਿਆ ॥ ਵਖਤ
ਤਾ ਸਾਰੇ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਸਿਮਰਨਿ ਕੇ ਭਲੇ ਹੈਨਿ ॥ ਪਰੁ ਏਹੁ ਜੁ ਅਠਵਾ ਪਹਰੁ
ਪਿਛਲਾ ਪਹਰ ਰਾਤਿ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥ ਭਾਉ ਅਤੇ ਭੈ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ
ਨਾਮੁ ਲੇਤਾ ਹੈ ॥ ਉਸ ਦੇ ਸਭ ਵਖਤ ਥਾਇ ਪਵਹਿਗੇ ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥਿ ਦਾ
ਇਨਸਾਨ ਹੋਤਾ ਹੈ ॥ ਜੇ ਉਸ ਵਖਤ ਇਸ ਕੇ ਮਨ ਬਿਖੈ ਸਾਹਿਬੁ ਕਾ ਨਾ/ਮੁ ੨੧੩ (ੳ)
ਬਸੈ ॥ ਤਦਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ॥ ਜੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜੁ ਤਾ ਸੰਸਾਰੀ ਹੈਨਿ
ਤਿਨਾ ਕੂ ਇਕ ਹੀ ਪਹਰਿ ਭੈ ਭਾਉ[4] ਬਹੁਤੁ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਜੋ ਜਿਨੀ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ
ਕਹਾਇਆ ਹੈ ਉਇ ਕਿਆ ਕਰਹਿ ॥ ਤਦਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਹਿਆ ॥
ਜੁ ਬਚਾ ਮੈ ਤੁਧੁ ਉਪਰੁ ਹਥੁ ਰਖਿਆ ਹੈ ॥ ਜਿਉ ਏ ਤਿਉ ਆਖਿ [॥] ਤਬ
ਆਗਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੀ ਨਾਲਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ॥ ਕਿਆ ਕਹਿਆ ॥
ਸਲੋਕੁ ॥ [5]ਸੇਈ ਪੂਰੇ ਸਾਹਿ ਜਿਨਾ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥ ਅਠੀ ਵੇਪਰਵਾਹ
ਰਹਨਿ ਇਕਤੈ ਰੰਗੁ ॥ ਦਰਸਨ ਰੂਪੁ ਅਥਾਹਿ ਵਿਰਲ ਪਾਈਅਹਿ ॥ ਕਰਮੁ ਪੂਰੈ
ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਜਾ ਕਾ ਬੋਲੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਪੂਰਾ ਜੇ ਕਰੇ ਘਟੈ ਨਾਹੀ ਤੋਲ ॥ ੧ ॥
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ॥ ਜੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ॥
ਤੂਹੈ ਪੂਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਉ ਪੂਰਾ ਪੁਰਖੁ / ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਸੁ ਤੂਹੈ ਹੈ ॥ ਜਿਨੀ ਤੂ ਪੂਰਾ ੨੧੩ (ਅ)
ਪਾਇਆ ਹੈ ਸੇਈ ਪੂਰੇ ਸਾਹ ਹੈ ॥ ਉਨਾ ਨੂ ਆਠ ਪਹਰਾ ਵਿਚ ਹੋਰੁ ਰੰਗੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ
ਬਿਨਾ ਇਕੁ ਰੰਗੁ [॥] ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਰੰਗੁ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ॥ ਜੇ ਤਾ
ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਭੀ ਹੈਨ ਤਾ ਕੰਵਲ ਕੀ ਨਿਆਈ ਅਲੇਪ ਰਹਤੇ ਹੈਨ ॥ ਅਠੇ ਪਹਰ ਵੇ
ਪਰਵਾਹ ਰਹਤੇ ਹੈ ॥ ਇਕ ਤੇਰੇ ਰੰਗੁ ਰਹਤੇ ਹੈ ॥ ਦਰਸਨੁ ਅਤੇ ਰੂਪ ਕਾ ਅੰਤ

---

[1]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਦੀ ਥਾਹ ਨ ਹੋਵੇ। [2]ਬਰੜਾਇਆ (?) [3]ਲੇਟਣਾ, ਡੁੱਬ ਜਾਣਾ।
[4]ਪਿਆਰ। [5]ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੪੬ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਪਰੁ ਜੀ ਇਸ ਜੁਗ ਕੇ ਬਿਖੇ ॥ ਬਿਰਲੇ ਪਾਈਤੇ ਹਹਿ ॥ ਜੁ ਐਸੇ
ਹਹਿ ॥ ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ ਹਹਿ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਕਰਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਿਸ ਕਉ
ਤੂ ਪੂਰਾ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਹਿ ॥ ਜਿਸ ਕਾ ਬਚਨੁ ਅਟਲੁ ਹੈ ॥ ਅਟਲੁ ਬਚਨੁ ਕਿਆ ਹੈ ਜਿਸ
ਦੇ ਬਚਨਿ ਕਰਿ ਜੀਉ ਮੁਕਤਾ ਹੋਵੈ ॥ ਜਬ ਐਸਾ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਬ ਈਹਾ ਬੀ ਘਟਿ ਨ
੨੧੪ (ੳ) ਹੋਵੈ ॥ ਅਰੁ ਊਹਾ ਭੀ ਘਟਿ ਨ ਹੋਵੈ ॥ ਜੁ ਤੇਰੇ ਬਚਨੁ ਕਰਕੇ ਜੀ/ਉ ਮੁਕਤਾ ਹੋਵੈ ॥
ਪਰੁ ਜੀ ਜਿਸ ਨੂ ਤੂ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਮਿਲਹਿ ਤਬ ਘਟੇ ਨਾਹੀ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਤਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ
ਲਗਾ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਹਥੁ ਰਖਿਆ ਬੋਲਣਾ ਹੋਇਆ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ॥ ਸਾਖੀ
ਸੰਪੂਰਨੁ ਹੋਈ ॥ ੫੩ ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੫੫
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ।
ਗੋਸ਼ਟਿ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਮਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ

੨੧੪ (ਅ) **ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨਾਲਿ** ॥/ ਇਕ ਦਿਨੁ ਗੁਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਕੀ
ਧਰਤੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਬੈਠਾ ਥਾ ॥ ਅਢਾਈ ਪਹਰ ਰਾਤਿ ਗੁਜਰੀ ਥੀ ॥ ਡੂਢ ਪਹਰੁ
ਰਾਤਿ ਪਿਛਲੀ ਰਹਦੀ ਥੀ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਾਸਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਸਲਾਮਤਿ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ॥ ਜਿ ਬਚਾ
ਅੰਗਦਾ ਮੈ ਤੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਭਾਵਦੀ ਹੈ ਤੂੰ ਆਖੁ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਤਾ
ਹੈ ॥ ਜੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ਤੇਰੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਪਿਛਲੈ ਪਹਰ ਰਾਤਿ ਰਹਦੀ ਜਾਗਣਾ
ਭਲਾ ਹੈ ॥ ਇਹ ਮਨੁਖੁ ਜਾਗਹਿ ॥ ਇਸੁ ਵਖਤ ਦਾ ਕਹੁ ਲੇਖੁ ਹੈ ਕਿ ਅਲੇਖ ਵਸਤੁ
ਹੈ ॥ ਇਹ ਜੀਉ ਹਠ ਕਰਿ ਕੈ ਜਾਗੇ ਕਿ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ॥ ਜੇਤਾ ਇਹੁ ਜਾਗੇ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨੁ
ਕਰੇ ਤਬ ਇਸ ਕਉ ਉਸ ਵਖਤ ਜਾਗਣੇ ਕਾ ਕਿਆ ਫਲੁ ਹੋਵੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ
੨੧੫ (ੳ) ਸਿਫਤ ਕੇ ਘਰਿ ਮਾਹਿ ਸਲੋਕੁ ਕਹਿਆ ॥ ਸਲੋਕ ॥ [1]ਚਉਥੇ ਪਹਰ ਸੁਬਾਹ[2] ਕੈ
ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਉ ॥ ਤਿਨ[3] ਦਰੀਆਵਾ ਸਿਉ ਦੋਸਤੀ ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥
ਉਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੰਡੀਐ ਕਰਮੀ ਹੋਇ ਪਸਾਉ ॥ ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਕਸੀਐ ਵੰਨੀ ਚੜੈ
ਚੜਾਉ ॥ ਜੇ ਹੋਵੈ ਨਦਰਿ ਸਰਾਫ ਦੀ ਬਹੁੜਿ ਨ ਖਾਵੈ[4] ਤਾਉ ॥੧॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਏਹੁ ਜੀਉ ਜਗਾਇਆ ਕਿਸੈ ਦਾ ਜਾਗਦਾ ਹੈ।
ਏਹੁ ਜੀਉ ਹਠ ਕਰਿ ਕੇ ਜਾਗ ਸਕਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਜਦਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਇਸ ਜੀਅ ਕਉ
ਪੈਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਉ ਮਹਰਵਾਨੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ॥ ਉਸੇ ਕੇ ਅੰਦਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਅਪਨੇ
ਨਾਮੁ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਬਾਹਤਾ ਹੈ ॥ ਉਸ ਕਉ ਸੁਰਤਿ ਹੋਤੀ ਹੈ ॥ ਜਬ ਇਸ ਜੀਉ ਇਸ
ਜੁਗ ਕੇ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਇਹ ਏਹੀ ਸੁਰਤਿ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ ॥ ਜਬ ਚਉਥਾ
੨੧੫ (ਅ) ਪਹਰੁ / ਰਾਤਿ ਆਇ ਰਹੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਕੇ ਮਨ ਭਾਉ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਉਨ ਕਾ ਜਾਗਣੇ

[1]ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਵਿਚ 'ਵਾਰ ਮਾਝ ਕੀ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਤੋਂ ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਹ ਹਨ : [2]ਸਾਬਾਹ, [3]ਤਿਨਾ, [4]ਪਾਈ।

ਕਾ ਵਖਤੁ ਹੈ ॥ ਤਬ ਉਨਾ ਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਣੀ ਸਾਥਿ ਹੋਤਾ ਹੈ ॥ ਜਹਾ ਕਹਾ ਉਨ ਕਉ ਪਾਣੀ ਪਾਈਤਾ ਹੈ ॥ ਜਾਇ ਪਾਣੀ ਸਾਥਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤੇ ਹੈ ॥ ਉਸ ਵਖਤ ਕਾ ਕਿਆ ਫਲੁ ਹੈ ॥ ਜਹਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੀ ਦਰਗਾਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੰਡੀਦਾ ਹੈ ॥ ਤਹਾ ਸਾਹਿਬੁ ਕਰਮੁ ਕੀਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਾ ਪਸਾਉ ਹੋਇਆ ॥ ਜਿਉ ਸੁਇਨਾ ਕਸਵਟੀ ਲਗਾ ਨਦਰ ਸਰਾਫ ਦੀ ਚੜਿਆ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਤਾਉ ਖਾਣੇ ਤੇ ਰਹਿਆ ॥ ਖਜਾਨੇ ਕੀ ਲਾਇਕੁ ਹੋਇਆ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਾਸਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ॥ ਜੀ ਏਹ ਤਾ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤਿ ਕਾ ਫਲੁ ਹੋਇਆ ॥ ਪਰੁ ਜੀ
ਹੋਰੁ ਸਤਿ ਪਹਰ ਰਹਤੇ ਹੈ ਤਿਨਾ ਕਾ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥ ਉਨ ਮਹਿ/ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨੁ ਭਾਉ ੨੧੬ (ੳ)
ਕਿਆ ਕੀਜੈ ਕੇ ਏਹ ਪਹਰ ਏਵੇ ਵਿਹਾਵਨਿ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸਿਫਤ ਵਿਚ ਸਲੋਕੁ ਕਹਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ [1]ਸਤੀ ਪਹਰੀ ਸਤੁ ਭਲਾ ਬਹੀਐ ਪੜਿਆ ਪਾਸਿ ॥ ਉਥੈ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨ ਵੀਚਾਰੀਐ ਕੂੜੀ[2] ਘਟੈ ਰਾਸਿ ॥ ਓਥੈ ਖੋਟੇ ਸਟੀਅਹ ਖਰੇ ਕੀਚਨੁ[3] ਸਾਬਾਸਿ॥ ਬੋਲਣੁ ਫਦਲੁ[4] ਨਾਨਕਾ ਦੁਖੁ ਸੁਖ ਸਮੈ[5] ਪਾਸਿ ॥੧॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਹਿਆ ॥ ਜੁ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਏਹ ਗਲਿ ਭਲੀ ਪੁਛੀ ਆ ॥ ਸਤਾ ਪਹਰਾ ਵਿਚ ਏਹੋ ਕਮਾਵਣਾ ਜੁ ਸਤੁ ਹੀ ਕੀਜੈ ॥ ਇਕੁ ਨਿਮਖ ਢਿਲ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ਕਰਦਿਆ ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ਇਕ ਪਹਰੁ ਪਿਛਲੀ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਕੀਜੈ ॥ ਅਤੇ ਬਚਾ ਸਤਾ ਪਹਰਾ ਵਿਚ ਧਰਮੁ ਕੀਜੈ ਏਹ ਸਤੁ ਭਲਾ ਹੈ ॥ ਜੋ ਕੋਈ ਏਵ ਨ ਪਤੀਜੈ ॥ ਤਾ
ਜੋ ਪੜੇ ਹੈ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨੁ ਬਇਆਕਰਨ[6] ਉਨਾ ਪਾ/ਸਿ ਬਹਿ ਕਰਿ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨ ੨੧੬ (ਅ)
ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਕੀਚੈ ॥ ਜੁ ਕਿਉਕਰਿ ਕੂੜ ਤੇ ਰਾਸਿ ਘਟਦੀ ਹੈ ॥ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਖੋਟਿਆ ਕੀ ਠਉਰਿ ਨਾਹੀ ॥ ਖੋਟੇ ਕਉਨੁ ਕਹੀਤੇ ਹੈ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨਿ ਕਪਟੁ ਹੈ ॥ ਅਰ ਮੁਖੁ ਤੇ ਝੂਠੁ ਬੋਲਤੇ ਹੈ ॥ ਜਿਨੀ ਕੂੜੁ ਅਰੁ ਕਪਟ ਕਮਾਇਆ ਹੈ ਸੋਈ ਖੋਟੇ ਹੈ ॥ ਖੋਟਿਆ ਨੂੰ ਕੋਈ ਠਉਰ ਨਾਹੀ ॥ ਜਹਾ ਕਹਾ ਪਕੜਿ ਸਟੀਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਇਸ ਜਹਾਨ ਅਰੁ ਉਸਿ ਜਹਾਨ ਖੋਟਿਆ ਕਉ ਠਉਰ ਨਾਹੀ ॥ ਖੋਟੇ ਦਰਗਹੁ ਸਟਿ ਘਤੀਦੇ ਹੈ ਮਹਾ ਨਰਕ ਘੋਰ ਵਿਚ ਘਤਦੇ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਜਿਨੀ ਸਚੁ ਅਰੁ ਧਰਮੁ ਕਮਾਇਆ ਹੈ ॥ ਤਿਨ ਕਉ ਦਰਗਹ ਸਾਬਾਸ ਹੋਦੀ ਹੈ ॥ ਅਰੁ ਹਜੂਰ ਰਖੀਦੇ ਹੈ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਟਲ ਹੈ ॥ ਬਿਨਾ ਉਸ ਕੇ ਨਾਉ ਜੁ ਹੋਰੁ ਬੋਲਿਣਾ ਹੈ ॥ ਸੁ ਬਰਬਾਦ ਹੈ ॥ ਦੁਖ ਅਰ ਸੁਖੁ ਜੁ ਹੈ ਸੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਵਸਿ ਹੈ ॥
ਜਿਉ ਜਿਉ ਸਾਹਿਬੁ ਭਾਵਦਾ ਹੈ / ਤਿਉ ਤਿਉ ਰਖਦਾ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਮੁਖ ਤੇ ਸੋਈ ਬੋਲੇ ਜੁ ੨੧੭ (ੳ)
ਸਾਸੁ ਅਕਾਰਥਾ ਨ ਜਾਵੈ ॥ ਇਸ ਕਾ ਬੋਲਿਆ ਦਰਗਾਹੁ ਸਕਾਰਥ ਹੋਵੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਕਹਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੋਰ ਹੈ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ॥ ਜੁ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਜੁ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਨਾਮੁ ਕੀ ਕਥਾ ਪੂਛਤਾ ਹੈ ਸੋ ਮੈ ਬਹੁਤੁ ਭਾਵਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਕਹਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਜੁ ਕਹੀਤਾ ਹੈ ਸੁ ਕਹਾ ਬਸਤਾ ਹੈ ॥ ਕਿਸੁ ਪਿੰਡਿ[7] ਮਹਿ ਬਸਤਾ ਹੈ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਨਾਮੁ ਕੀ ਸਿਫਤ ਅਰੁ ਸਲਾਹ ਕੀਚੈ ॥ ਸੋ ਕਉਨੁ ਹੈ ਜੋ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ

---

[1]ਇਨ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ ਸਲੋਕ ਦਾ ਅੰਗ ਹਨ। ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਹ ਹਨ : [2]ਕੂੜੇ, [3]ਕੀਚਹਿ, [4]ਫਾਦੂਲ, [5]ਖਸਮੈ, [6]ਵਿਆਕਰਣ। [7]ਸਰੀਰ

ਪੈਂਡਾ ਦਸੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਸਿਫਤ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿ ਕਹਿਆ ॥ ਸਲੋਕ ॥ [1]ਅਠੀ
ਖੰਡੀ[2] ਅਠ ਖੰਡ ਨਾਵਾ ਖੰਡ ਸਰੀਰੁ ॥ ਉਸ ਵਿਚ ਨਉ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਏਕੁ ਭਾਲੇ
੨੧੭ (ਅ) ਗੁਣੀ ਗਹੀ[ਰ] ॥ ਕਰਮਵੰਤੀ ਸਲਾਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਕਰ ਗੁਰ / ਪੀਰ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੁ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ॥ ਅਠਿ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਹੈ ॥ ਨਾਵਾ ਖੰਡ ਏਹ ਸਰੀਰੁ ਹੈ।
ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਪਸਾਰਾ ਸੁ ਦੇਹੀ ਖੰਡ ਵਿਚ ਹੈ ॥ ਉਨਾ ਅਠਾ ਖੰਡਾ ਤੇ ਨਾਵਾ ਸ੍ਰੇਸਟ ਹੈ
ਕਿਸੁ ਗੁਣ ਕਰਕੇ ॥ ਜੁ ਇਸ ਵਿਚ ਨਉ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ[3] ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਹੈ ॥ ਖੋਜਿਤੇ
ਪਾਈਤਾ ਹੈ ॥ ਇਸ ਦੇਹ ਖੰਡ ਕਉ ਖੋਜਤੇ ਹੈ ਸੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਭਗਤਿ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਇਸ
ਤੇ ਖੋਜਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਮਸਤਕਿ[4] ਕਰਮੁ ਪਇਆ ਸੁ ਕਰਮਵੰਤ ਹੋਇ
ਤਿਨ ਕਉ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ॥ ਜਬ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਤਾ ਕੰਵਲ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਇਆ ॥ ਇਸ
ਨੂੰ ਪਰਤਖ ਦਰਸਨ ਹੋਇਆ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਕਹਿਆ ਪਾਤਿਸਾਹ ਗੁਰੂ ਭੀ
ਤੂਹੇ ਅਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਭੀ ਤੂਹੇ ॥ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਜਰਿ ਨਾਹੀ ਆਵਦਾ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਜੀ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਤੁਧੁ ਨੋ ਮੇਰਾ ਕਰਮੁ ਹੈ ॥ ਤੇਰੇ ਪਿਛੈ ਜਗਤੁ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧੇਗਾ ॥
੨੧੮ (ੳ) ਨਾਮੁ ਜੁ ਹੈ/ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਜੀਉ ਹੈ ॥ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਾਧ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਬਸਤਾ ਹੈ ॥
ਅਰੁ ਜਿਨ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਮੁ ਬਸਿਆ ਸੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਸੰਗੀ ਹੋਏ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਉਨਾ ਦਾ
ਅਧੀਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਸਬਦੁ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦਿੜਾਵਣਾ ॥ ਤਬ
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਗਾ ॥ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਈ ॥ ਵਾਕੁ ਬੋਲਣਾ
ਹੋਇਆ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਸਾਖੀ
੨੧੮ (ਅ) ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੫੪] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥/

ਚਿਤ੍ਰ ੫੬
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ॥ ਬਾਬਾ ਇਸਨਾਨ ਕਰ ਰਹਿਆ
ਹੈ ॥ ਵਿਲੂੰਧਰੇ ਪਿੰਡੇ ਦੀ ਸਾਖੀ ॥

ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ [॥] ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਣਿ ਲਗਾ ॥ [ਵਿਲੂੰਧਰੇ ਪਿੰਡੇ ਦੀ
੨੧੯ (ੳ) **ਸਾਖੀ ॥]** / ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਦਾ ਸਾ ॥ ਅੰਗਦ ਜੀ ਕਿਆ ਦੇਖੇ ਸਾਰਾ
ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਪਿੰਡਾ ਵਿਲੂੰਧਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਪੁਛਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੁ ਇਹੁ ਕਿਆ ਖਿਆਲੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਜੁ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ
ਫਲਾਣਾ ਸਿਖੁ ਅਯਾਲੁ[5] ਝਾੜਾ ਦੇ ਵਿਚ ਬਕਰੀਆ ਚਰਾਇਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੈ ਨਾਲੇ
ਆਰਤੀ ਸੋਹਲਾ ਬਹੁਤੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਲਿ ਪੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਣ [ਹੈ] ਜਿਥੇ
ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ ਹੋਵੈ ਉਥੇ ਜਾਇ ਰਹਣਾ ॥ ਫਿਰ ਉਸ ਸਿਖ ਨੂ ਸਦਾਇਆ ਬਹੁਤੁ
ਖੁਸੀ ਹੋਈ ॥ ਜੁ ਬਚਾ ਧਨ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਫਿਰ ਵਾਕੁ ਹੋਇਆ ਜੁ ਬਚਾ ਸਉਦੀ[6]
ਵਾਰੀ ਆਰਤੀ ਪੜਿਆ ਕਰਹੁ ॥ ਸਿਖੁ ਆਰਤੀ ਪੜਿ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਸਵੈਗਾ ਤਿਸ ਕੇ
ਗੁਰੁ ਅੰਗ ਸੰਗਿ ਹੈ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੫੫] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥
੨੧੯ (ਅ) **ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਹੋਈ** [॥]/ ਇਕ ਦਿਨ ਮਰਦਾਨਾ ਕੀਰਤਨ ਬੈਠਾ

---

[1]ਇਹ ਸਲੋਕ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ 'ਵਾਰ ਮਾਝ ਕੀ' ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਹੈ। ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ :
[2]ਪਹਿਰੀ [3]ਖਜਾਨੇ [4]ਮਥਾ। [5]ਆਜੜੀ। [6]ਸੌਂਦੀ।

ਕਰਦਾ ਸਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ਕਿਤਨੀ ਬਾਣੀ ਕੰਠਿ ਕੀਤੀ ਹੀ ॥ ਕਹੈ
ਜੀ ਜੇਤਣੀ ਬੋਲਿਣਾ ਹੋਇਆ ॥ ਸੋ ਮੈ ਸਭੁ ਕੰਠਿ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥ ਇਤਨੇ ਵਿਚ ਇਕੁ
ਵਡਾ ਕਰਵਾਨੁ[1] ਵਡੀ ਊਠਾ ਦੀ ਕਤਾਰ ਆਇ ਨਿਕਲੀ ॥ ਬੋਲਿਣਾ ਹੋਇਆ
ਮਰਦਾਨਿਆ ਇਸ ਕਾਰਵਾਨਬਾਸੀ[2] ਪਾਸਹੁ ਪੁਛੁ ਦਿਖਾ ਇਨਾ ਵਿਚ ਕਿਆ ਭਰਤੀ ਹੈ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਪੁਛਿਆ ॥ ਤਬ ਉਸ ਕਾਰਵਾਨਬਾਸੀ ਕਹਿਆ ਜੁ ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਪੋਥੀਆ
ਗਰੰਥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕੇ ਹੈਨ ॥ ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਵਾਹ ਤੇਰੀ
ਕੁਦਰਤਿ ਕਛੁ ਲਖੀ ਨਾਹੀ ਜਾਦੀ ॥ ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮੁ ਹੋਇਆ ਜੁ ਮਰਦਾਨਿਆ
ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚਹੁ ਕਛੁ ਪੜੁ ਦਿਖਾ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਦੇਖ ਕੇ
ਬਿਸਮਾਦੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ/ਜੁ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਧੰਨੁ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ॥ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ੨੨੦ (ੳ)
ਕਿਉ ਮਰਦਾਨਿਆ ਕਛੁ ਪੜਿਉ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਨ ਕਦੇ ਅਖੀ ਡਿਠੀ ਨ ਕਦੇ ਕੰਨੀ ਸੁਣੀ
ਹੈ ॥ ਏਹ ਬਾਣੀ ਖਰੀ ਅਚਰਜੁ ਹੈ ॥ ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੇ ਅਰਦਾਸੁ ਕੀਤੀ ਜੀ
ਪਾਤਿਸਾਹ ਏਹ ਬਾਣੀ ਕਦਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਵੈਗੀ ॥ ਵਾਕ ਹੋਇਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਏਹੁ ਬਾਣੀ
ਜੋ ਕੋਈ ਅਸਾਡੇ ਪਿਆਰੇ ਮੇਰੇ ਭਗਤਿ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰੁ ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਹੋਵਨਿਗੇ ਤਿਨਾ ਦੇ
ਮੁਹਹੁ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ॥ ਸਾਖੀ
ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੫੬] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥/ ੨੨੦ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੫੭

ਉਪਰ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਹਨ; ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਸਾਧਾਰਣ
ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਯੋਗੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਸਾਖੀ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ॥/ਬਾਬਾ ਬਾਰਹੁ ਉਦਾਸੀ ਕਰ ਫਿਰਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ੨੨੧ (ੳ)
ਬਰਸਾ ਬਾਰਹ ਕਾ ਵੀਵਾਹਿਆ ਥਾ ॥ ਅਤੇ ਪੈਤਾਲੀ ਬਰਸ ਚਕਿ ਵਿਚ ਪਾਤਿਸਾਹੀ
ਕੀਤੀ ॥ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਅਗੇ ਪਿਪਲ ਸੀ ॥ ਹੇਠਿ ਬਾਬੇ ਦੀ ਮੰਜੀ ਵਿਛਦੀ
ਸੀ ॥ ਮੰਜੀ ਉਪਰ ਡਾਵੇ ਬੈਠਾ ਰਹੰਦਾ ਸਾ । ਬਾਬੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰਿ ਟਹਲੂਆ
ਸਾ ॥ ਤਿਸ ਦਾ ਨਾਉ ਬਾਬਾ ਕਮਲਾ ਸਦਿਦਾ ਸਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਬਚਾ ਕਮਲਿਆ[॥]
ਕਮਲਾ ਬੋਲਿਆ ਜੀ ਕਿ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਬਚਾ ਬੇਲੇ[3] ਜਾਇ ਕਰਿ ਘਾਹੁ
ਲੈ ਆਉ ਘੋੜੀਆ ਅਤੇ ਮਹੀਆ ਭੁਖੀਆ ਹੈਨ ॥ ਕਮਲੇ ਦਾਤ੍ਰੀ ਲਈ ਲੈ ਕੇ ਬੇਲੇ
ਗਇਆ ॥ ਜਾ ਕਮਲਾ ਦੇਖੇ ਤਾ ਜੋਗੀਸਰਾਂ[4] ਦੇ ਸਰੂਪੁ ਜਣੇ ਤ੍ਰੈ ਇ ਬੇਲੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ
ਹੈਨ ॥ ਕਮਲਾ ਜੋਗੀਸਰੀ ਸਦਿਆ ॥ ॥ ਕਮਲਾ ਗਇਆ ॥ ਓਹੁ ਜੋਗੀਸਰ / ਬੋਲੇ ॥ ੨੨੧ (ਅ)
ਏਤ ਗਾਵ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੈ ॥ ਕਮਲੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਏਤ ਗਾਵ ਹੀ ਹੈ ॥ ਉਨੀ ਬਿਭੂਤ
ਕੀ ਚੁਟਕੀ ਦਿਤੀ ॥ ਏਹ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਜਾਹਿ ॥ ਕਮਲਾ ਬੋਲਿਆ ਮੈਨੂ
ਆਗਿਆ ਨਾਹੀ ਮੈ ਘਾਹੁ ਲਈਗਾ ਤਾ ਜਾਈਗਾ ॥ ਉਨਾ ਵਿਚਹੁ ਇਕੁ ਜਣਾ ਉਠਿਆ
ਕਮਲੇ ਦੇ ਹਥੋ ਦਾਤ੍ਰੀ ਲਈ ॥ ਲੈ ਕੇ ਘਾਹਿ ਦੀ ਮੁਠਿ ਲਈ ਲੈ ਕੇ ਖਿਲਾਰੀ ॥ ਘਾਹੇ
ਦਾ ਢੇਰੁ ਉਸਰਿ ਗਇਆ । ਓਇ ਜੋਗੀ ਬੋਲੇ ਜਿਤੜਾ ਘਾਹੁ ਚੁਕਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਿਤੜਾ
ਬੰਨਿ ਕੇ ਚਕਿ ਲੈ ॥ ਕਮਲੇ ਵਡੀ ਭਰੀ ਬਧੀ ॥ ਉਨੀ ਜੋਗੀਸਰੀ ਚਕਿ ਕੇ ਸਿਰ

[1]ਕਾਰਵਾਨ, ਕਾਫਲਾ । [2]ਕਾਫਲੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ [3]ਜੰਗਲ । [4]ਜੋਗੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮੁਖ ।

ਦਿਤੀ [॥] ਕਮਲਾ ਉਠਾਇ ਕੇ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਅਗੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮੰਜੀ ਵਿਛਾਈ
ਪਿਪਲੇ ਹੇਠਿ ਬੈਠਾ ਸਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਤੂੰ ਦਰਹਾਲਿ[1] ਘਾਹੁ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈ ॥
੨੨੨ (ੳ) ਕਿਸੇ ਦਾ ਚੁਰਾਇ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਜੇ ਕਿਸੈ ਦਾ / ਚੁਰਾਇ ਆਦਾ ਹੀ ॥ ਤਾ ਅਸਾੜੀਆ
ਘੋੜੀਆ ਅਗੇ ਮਤਿ ਪਾਇਹਿ ॥ ਕਮਲਾ ਬੋਲਿਆ ਪਿਤਾ ਜੀ ਮੈ ਘਾਹੁ ਚੁਰਾਇ ਨਾਹੀ
ਆਦਾ ॥ ਮੈ ਇਕੁ ਸਨੇਹਾ ਆਦਾ ਹੈ ॥ ਕਮਲੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਹਥਿ ਭਿਬੂਤ ਦੀ ਚੁਟਕੀ ਕਢਿ
ਦਿਤੀ ॥ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲਿਆ ਤੂ ਦਰਹਾਲ ਘਾਹੁ ਲੈ ਆਇਓ ਭਲਾ ਕੀਤੋ
ਅਤੇ ਸਨੇਹਾ ਭੀ ਆਦੋ ਸਨੇਹਾ ਭੀ ਆਦੋ ਸਨੇਹਾ ਭੀ ਆਦੋ ਤਿਨ ਵਾਰ
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਭਲਾ ਕੀਤਾ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਕਮਲਿਆ
ਅਸਾਡਾ ਤੈ ਸਨੇਹਾ ਤਾ ਆਦਾ ਪਰ ਜਾਇ ਕੇ ਸਿਧਾਰਣੇ ਨੂੰ ਸਦ ਲੈ ਆਉ ॥
ਸਿਧਾਰਣੁ ਸਣਖਤੇ[2] ਦੇ ਦਾਵੇ ਗਇਆ ਹੈ ਭਾਜੜਿ ਭੰਨਾ ॥ ਜਾਇ ਕੇ ਆਖਿਉਸੁ ਬਾਬਾ
ਬੁਲਾਇੰਦਾ ਹੀ ਦਰਹਾਲਿ ਆਉ ॥ ਬਾਹੀਆ ਲੰਮੀਆ ਦੁਇ ਮੁੱਠੀ ਮੁੜ ਦਾ ਵਾਣੁ ਲੈ ਕੇ
੨੨੨ (ਅ) ਆਓ ॥ ਸਿਧਾਰਣੁ ਬਾਬੇ ਦਾ ਸਿਖੁ ਸਾ [॥] ਜੇ ਕਦੇ ਬਾਬਾ ਜਾਦਾ / ਤਾ ਉਸ ਦੇ ਘਰਿ
ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਦਾ ॥ ਹੋਰ ਸ੍ਰਿਸਟ[3] ਪਿਛੈ ਲਗੀ ਫਿਰਦੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪਰਸਾਦੁ ਨ ਲੈਦੇ ॥
ਬਿਨਾ ਸਿਧਾਰਣ ਦੇ ਘਰਿ ॥ ਬਾਬਾ ਚਾਦਰਾ ਦੋਇ ਪੈਨਦਾ ਇਕੁ ਉਪਰ ਇਕੁ ਤਲੇ
ਬੰਨਦਾ ॥ ਉਹੁ ਚਾਦਰਾ ਸਿਧਾਰਣ ਹੀ ਉਣਾਇਦਾ ॥ ਚਾਦਰਾ ਚਾਰ ਵੁਣਾਇਦਾ ਮਹੀਨ
ਕਪੜਾ ॥ ਚਾਦਰਾ ਦੁਇ ਧੁਆਇ ਰਖੀਦੀਆ ਦੁਇ ਬਾਬਾ ਪੈਨਦਾ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਹੀ
ਅਪਣੀ ਹਥੀ ਧੋਵਣਿ ਜਾਦਾ ॥ ਦਿਨੀ ਅਠੀ ਕਮਲਾ ਸਿਧਾਰਣੇ ਜੋਗ ਸਦਣਿ ਗਇਆ ॥
ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਆਖਹਿਗਾ ਜਾਇ ਕੇ ॥ ਕਮਲਾ ਬੋਲਿਆ ਜੁ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਸੁ
ਆਖਹੁਗਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜੇ ਆਵੀਗਾ ਨਾਹੀ ਤਾ ਇਉ ਆਖਣਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਕੰਮਣੀ[4]
ਆਈ ਹੈ ਦਰਹਾਲਿ ਆਵੈਗਾ ॥ ਕਮਲਾ ਜਾਇ ਮਿਲਿਆ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਆਖਿਆ ਤੂ
੨੨੩ (ੳ) ਕਿਉ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਦਰਹਾਲਿ ਚਲੁ ॥ ਬਾਹੀਆਂ ਲੰਮੀ/ਆ ਦੁਇ ਮੁਠੀ ਮੁਞ ਦਾ
ਵਾਣੁ ਲੈ ਕੇ ਚਲੁ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਕਹਿਆ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ਚਲਹੁ ॥ ਕਮਲੇ ਆਖਿਆ ਮੈਨੂੰ
ਹੁਕਮੁ ਨਾਹੀ ਤੂ ਖਾਹਿ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ਚਲਿਆ ॥ ਆਇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪੈਰੀ
ਪਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ॥ ਸਿਧਾਰਣੁ ਕਹਿਆ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ॥
ਸਿਧਾਰਣੁ ਕਹਿਆ ਤਪਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਉਤਾਵਲੇ ਸਦੇ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਕਿਹੁ ਜਾਣਦਾ
ਹੈ ਕਿਉ ਸਦਿਆ ਹੈ [॥] ਅਸਾ ਨੂੰ ਕਮਲਾ ਫੁਰਮਾਨੁ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਦਰਗਾਹੋ[5]
ਦੇ ਚਲਣੇ ਦਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਬਚਾ ਸਿਧਾਰਣਾ ਚਲੁ ਅਸੀ ਬੇਲੇ ਜਾਹਾ ॥ ਬਾਬਾ ਤੇ
ਸਿਧਾਰਣੁ ਬੇਲ ਗਏ ॥ ਬੇਲੇ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਦਾ ਖੇਤੁ ਸਾ ਵਿਘੇ ਅਠਿ ॥ ਬਾਬਾ ਖੇਤ
ਗਇਆ ॥ ਚਾਰ ਖੂੰਠਾ[6] ਡਿਠੀਆ ॥ ਖੇਤੁ ਦੇਖ ਕੇ ਨਦੀ ਦੇ ਤਲੇ ਡਿਠੇ । ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਇਕੁ
੨੨੩ (ਅ) ਭਲਾ / ਖੁਸੀ[7] ਆਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਬਚਾ ਸਿਧਾਰਣਾ ਏਹ ਕੇਹਾ ਥਾਉ ਹੈ ਸੁ ਬਚਾ
ਅਸਾੜੀਆ ਲਕੜੀਆ ਏਤੇ ਥਾਇ ਪਾਵਣੀਆ ॥ ਕਿਸੇ ਪਾਸਿ ਆਖਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬਾ
ਤੇ ਸਿਧਾਰਣੁ ਘਰਿ ਆਏ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਬੇਟਾ ਸਿਧਾਰਣਾ ਚਾਦਰਾ ਧੋਇ ਲੈ ਆਉ ॥

---

[1]ਫੌਰਨ । [2]ਨੂੰਹ(?) [3]ਲੋਕ । [4]ਕੰਬਣੀ । [5]ਕਚਹਿਰੀ (ਰੱਬ ਦੀ) ।
[6]ਗੁੱਠਾਂ, ਕੋਨੇ । [7]ਪਸੰਦ ।

ਕਹੈ ਜੀ ਉਤਾਰਿ ਦੇਹੁ ॥ ਓਹੁ ਚਾਦਰਾ ਮੈਲੀਆ ਬਾਬੇ ਉਤਾਰਿ ਦਿਤੀਆ ॥ ਚਾਦਰਾ
ਚਿਟੀਆ ਪੈਧੀਆ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਚਾਦਰਾ ਧੋਵਣਿ ਗਇਆ ॥ ਹਛੀਆ ਧੋਇ ਲੈ
ਆਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਸਿਧਾਰਣਾ ਜਿਥੈ ਹਉ ਸਉਦਾ ਹਾ ਜਪੁ ਪੜਦਾ ਹਾ
ਓਹੁ ਥਾਉ ਹਛਾ ਲਿੰਬੁ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਗਇਆ ਘਰੁ ਹਛਾ ਲਿਤਾ[1] ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ
ਆਇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਬਚਾ ਘਰੁ ਲਿਤਾ [॥] ਸਿਧਾਰਣਿ
ਕਹਿਆ ਤਪਾ ਜੀ ਦਿਸੈ ਖੁਸੀ ਆਵੈ ਤਾ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਬਾਬਾ ਜਾਇ ਕਰਿ ਘਰੁ
/ ਡਿਠਾ [॥] ਬਾਬਾ ਜੀ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ ਮੇਰੇ ੨੨੪ (ੳ)
ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਸਮਗਰੀ ਆਣਿ ਕੁਸਾ ਤਲੇ ਵਿਛਾਵਣੀ ॥ ਅਤੇ ਲੋਈ ਭੁਈ
ਵਿਛਾਵਣੀ [॥] ਘੜੀ ਢਿਲ ਨਾਹੀ ਬਣਦੀ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਾਇ
ਕੇ ਮੁਕਦਮਾ ਚਉਧਰੀਆ ਨੂੰ ਸਦਿ ਲੈ ਆਉ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਆਖਹਿਗਾ ਜਾਇ
ਕੇ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਕਹਿਆ ਜੀ ਜਿਉ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਤਿਉ ਆਖਾ ॥ ਜਾਇ ਕੇ ਆਖੁ
ਜਿ ਇਕੁ ਮਸਲਤਿ[2] ਕਰਣੀ ਹੈ ਤੁਸਾ ਨਾਲਿ ਤੁਸੀ ਦਰਹਾਲਿ ਆਵਹੁ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ
ਹੁਕਮੁ ਲੈ ਕੇ ਗਇਆ ॥ ਚਉਧਰੀਆ ਹੁਕਮੁ ਮਨਿ ਲਇਆ ॥ ਚਉਧਰੀ ਮੁਕਦਮੁ
ਆਏ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਤੁਸੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀ ਕਿਉ ਸਦੇ
ਹੋ ॥ ਓਇ ਚਉਧਰੀ ਬੋਲੇ ਤਪਾ ਜੀ ਆਖੀਐ [॥] ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਮਿਹਰਵਾਨੁ
ਹੋਇ ਕੇ ॥ ਅਸਾ/ਨੂੰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਆਪਣੀ ਦਰਗਾਹ ਸਦਿਆ ਹੈ ॥ ਅਸਾ ਚਲਣੇ ੨੨੪ (ਅ)
ਦੀ ਸਮਿਗਰੀ ਸਭ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਸੀ ਚਲਦੇ ਹਾ ॥ ਚਉਧਰੀ ਮੁਕਦਮੁ ਬੋਲੈਂ ਜੀ
ਅਸਾ ਨੂ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਸੁ ਕਰਹਾ ॥ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਬੋਲਿਆ ਅਸਾਡਾ ਤੁਸਾ ਨੁ ਹੁਕਮੁ
ਏਹੋ ਹੈ ॥ ਤੁਸੀ ਲਕੜੀਆਂ ਦੀ ਸਮਿਗਰੀ ਕਰੋ ॥ ਹੋਰੁ ਸਭ ਮਉਜੂਦੁ ਹੈ ॥
ਚਉਧਰੀ ਬੋਲੇ ਜੀ ਲਕੜੀਆ ਬਹੁਤੁ ਹੈਨ ॥ ਚਉਧਰੀ ਲਕੜੀਆ ਦੇ ਢੇਰ ਉਸਾਰਿ
ਗਏ ॥ ਤਿਚਰ ਨੂ ਮਾਤਾ ਚੋਣੀ[3] ਸੁਣਿਆ ਜੁ ਤਪਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ॥ ਮਾਤਾ ਚੋਣੀ
ਆਈ ਸਿਧਾਰਣਿ ਸਦਿਆ ॥ ਸਿਧਾਰਣਾ ਤਪਾ ਕਿ ਆਖਦਾ ਹੈ ॥ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤਪਾ
ਚਲਦਾ ਹੈ ॥ ਵਡੇ ਚਲਾਣੇ [॥] ਮਾਤਾ ਬੋਲੀ ਇਉ ਕਿਉ ਜਾਦਾ ਹੈ ॥ ਮੈਨੂ ਤਪੈ
ਆਖਿਆ ਹੈ ਸਿਰਾਧੇ ਆਏ ਹੈਨਿ ਮੈ ਦਾਲ ਵੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦਲਿ ਛਡੀ ਹੈ ॥ ਸਿਰਾਧੁ
ਕਰਾਹਾ ਨਉ/ਮੀ ਦਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ ਮਾਤਾ ਕਿ ਆਖਿਦੀ ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ੨੨੫ (ੳ)
ਆਖਦੀ ਹੈ ਮੈਨੂ ਸਿਰਾਧੇ ਦੀ ਸਮਿਗਰੀ ਕਰਾਈ ਹੈਸੁ ॥ ਤਪਾ ਕਿਉ ਚਲਦਾ ਹੈ ॥ ਬਾਬਾ
ਬੋਲਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ ਤੇਰੀ ਅਮਾ ਸਚੀਆਰੁ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਅਸੀ ਦਿਨ ॥ ੧੫ ॥ ਹੋਰੁ
ਰਹੇ ਇਆ[4] ਹਾ ॥ ਸਿਧਾਰਣ ਆਖਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ
ਤੂ ਘੜੀ ਕੁ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਹੋਹੁ ॥ ਜਾਇ ਕੇ ਸਿਰਾਧੇ ਨੂੰ ਦਹੀ ਦੁਧ ਲੈ ਆਉ ॥
ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜੇ ਗੁਰੂ ਭਾਵੈ ਤਾ ਅਸੀ ਭੀ ਤੁਸਾਡੇ ਘਰਿ ਆਵਹਗੇ ਵਿਦਾ
ਹੋਵਣਿ ॥ ਦਿਨੀ ਅਠੀ ॥ ਸਿਧਾਰਣੁ ਪੈਰੀ ਪੈਏ ਕੇ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ
ਬੋਲਿਆ ॥ ਪਿਛੈ ਅਸੀ ਆਵਹਿਗੇ ॥ ਬਾਬਾ ਸਿਧਾਰਣੇ ਦੇ ਘਰਿ ਗਇਆ ॥ ਦਿਨੀ

---

[1]ਲਿੰਬਿਆ । [2]ਮਸ਼ਵਰਾ । [3]ਮੂਲੇ ਚੋਣੇ ਦੀ ਧੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ । [4]ਏਥੇ, ਇਥੇ ।

ਅਠੀ ॥ ਦਿਨ ਦੁਇ ਸਿਧਾਰਨ ਦੇ ਘਰਿ ਰਹਿਆ ਫੇਰ ਆਖਿਆਉਸੁ ਸਿਧਾਰਣਾ
੨੨੫ (ਅ) ਅਪਣੇ ਘਰਿ ਦੇ ਆਦਮੀ ਲੈ ਆਉ ॥ ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਅਸੀ ਵਿਦਾ / ਹੋਵਹਿ ॥
ਬਾਬੇ ਗੁਰੂ ਅਗੇ ਸਿਧਾਰਨਿ ਆਪਣੇ ਆਦਮੀ ਸਦਿ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਾਏ ॥ ਬਾਬਾ ਵਿਦਾ
ਹੋਇਆ ॥ ਸਿਧਾਰਣੇ ਵਿਦਾ ਬਾਬਾ ਤਾ ਕਰਦਾ ਜਾ ਕੋਹੁ ਇਕੁ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪਿਛੈ
ਲਗਾ ਆਵਦਾ ॥ ਉਤ ਦਿਨ ਸਿਧਾਰਣੇ ਜੋਅ ਹੋਇਆ ਜੁ ਮੈ ਅਰਦਾਸੁ ਕਰੀ ॥
ਤਿਚਰ ਤਾਈ ਬਾਬਾ ਫਿਰ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਬੋਲਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ ਗਲਿ
ਕਰਹਿਗਾ [॥] ਜੀ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵ ਤਾ ਕਰੀ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਤੁਠਾ ਹੂ ਕਿਹੁ
ਮੰਗੁ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਕਹਿਆ ਜੀ ਜੇ ਤੂ ਤੁਠਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਮੇਰਾ ਕੁੜਮੁ ਬਧਾ ਹੈ ਆਗਰੇ
ਛੁਟੈ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਕੁੜਮੁ ਛੁਟਾ ਕਿ ਦੇਈਗਾ ॥ ਆਖੀਗਾ ਹਉ ਦੁਰਗਾ ਛੁਡਾਇ
ਹਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਕੋਈ ਲੈਸੀ ਨਾਹੀ ॥ ਜੋ ਹਉ ਸਿਧਾਰਣਿ ਛੁਡਾਇਆ ਹਾ ॥ ਤਾ
ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਤੁਠਾ ਹੂ ਕਿਹੁ ਮੰਗੁ ॥ ਸਿਧਾਰਣੁ ਬੋਲਿਆ ਤੁਠਾ ਹੈ ਕਿਹੁ ਮੇਰਾ ਕੁੜਮੁ
੨੨੬ (ੳ) ਛੁਟੈ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ / ਕੁੜਮ ਛੁਟਾ ਕਿ ਦੇਈਗਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ
ਏਹ ਘੜੀ ਪਹਰ ਲਿਖ ਲੈ ਤੇਰਾ ਕੁੜਮੁ ਛੁਟਾ ਕਹੁ ਹੋਰ ਮੰਗੁ ॥ ਸਿਧਾਰਣੁ
ਬੋਲਿਆ ਜੀ ਹੋਰ ਕਿ ਮੰਗਾ ਮੇਰਾ ਕੁੜਮੁ ਛੁਟੈ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਅਸਾੜੇ
ਘਰਿ ਆਉ ॥ ਫਿਰਿ ਸਿਧਾਰਣੁ ਦੁਧ ਦਹੀ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰਾਧੇ ਦੇ ਦਿਨ ਆਇਆ ।
ਬ੍ਰਹਮਣਿ ਜਿਵਾਲੇ ਸਿਰਾਧੁ ਹੋਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਬੋਲਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ ਮੇਰਾ
[ਘਰ ਲਿੰ]ਬੁ[1] ਹਛਾ ਕਰਿ [ਕੇ][2] ॥ ਸਿਧਾਰਣੁ ਕਹਿਆ ਜੀ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੋਇਆ ॥
ਘਰੁ ਲਿੰਬਦਾ ਹਾ ॥ ਲਿੰਬ ਪਹੁਤਾ ਆਇ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ
ਬਚਾ ਸਿਧਾਰਣਾ ਮੇਰੀਆ ਚਾਦਰਾ ਧੋਇ ਲੈ ਆਉ ॥ ਹਛੀਆ ਚਾਦਰਾ ਧੋ[ਇ ਲੈ]
ਆਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ [ਬਚਾ ਸਿਧਾਰ][3]ਣਾ ਚਉਧਰੀਆ ਮੁਕਦ[ਮਾ ਨੂੰ ਸਦਿ
੨੨੬ (ਅ) ਲੈ ਆਉ । ਸਿਧਾਰਣਿ ਸਦਿ ਲੈ ਆਇਆ ॥][4] / ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਸਿਖੁ
ਹੋ ਅਤੇ ਚਉਧਰੀ ਭੀ ਹੋ ॥ ਇਕੁ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਿਹੁ ॥ ਚਉਧਰੀ ਬੋਲੈ ਜੋ ਅਸਾ
ਨੂ ਹੁਕਮੁ ਕੀਜੈ ਸੁ ਕਰਹਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਅਸਾ ਨੂ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ॥
॥ ਅਸਾ ਦਿਨੁ ॥ ੧੫ ॥ ਮੰਗਿ ਲਏ ਸੇ ਤਾ ਅਸੀ ਰਹੇ ਸੇ ॥ ਹੁਣਿ ਤੁਸੀ
ਲਕੜੀਆ ਬੇਲੇ ਪਾਇ ਆਹੁ ॥ ਹੁਕਮੁ ਦਰਹਾਲਿ ਹੈ ॥ ਉਨੀ ਚਉਧਰੀ ਆਖਿਆ
ਜੀ ਤੂ ਚਲਹਿਗਾ ॥ ਅਸਾਡਾ ਕਉਣੁ ਹਾਲੁ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਤੁਸੀ ਨਿਹਾਲਿ
ਹੋਏ ॥ ਤੁਸਾਡੇ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਿਵਾਸੁ ਹੋਇਆ ॥ ਫੇਰ ਬੋਲਿਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਚਉਧਰੀ
ਲਕੜੀਆ ਲੈ ਗਏ ॥ ਬੇਲੇ ਚਲੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ [ਉਨੀ][5] ਸਦਿ ਕੇ ਆਖਿਆ ਤੁਸੀ
ਦਰਹਾਲਿ ਲ[ਕੜੀਆ][6] ਪਾਇ ਕੇ ਆਵਹੁ ਤੁਸਾ ਆਇਆ [ਹਉ ਚਲਸਾ ॥][7]
੨੨੭ (ਅ) [ਚਉਧਰੀ][8] ਲਕੜੀਆ ਬੇਲੇ ਪਾਇ ਕੇ [ਆਇ ਪਹੁਤੇ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ][9] / ਮੈਨੂ
ਉਥੇ ਲੈ ਜਾਹੁਗੇ ॥ ਤਾ ਮੇਰੇ ਉਪਰੁ ਚਾਰ ਪਾਹਰੂ ਬਠਾਲਣੇ ॥ ਚਉਹੀ ਕੁੰਟੀ ਹਥੀਆਰਾ
ਨਾਲਿ ਬਹਣਾ ਡਰਣਾ ਨਹੀ ॥ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਬੋਲਿਆ ਅਸੀ ਲੋਟਦੇ ਹਾ [॥] ਬਾਬਾ

[1-9]ਮੂਲ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਮਿਟੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ, ਹੱਥ-ਲਿਖਤ 495 (ਸੈਂ. ਪ. ਲਾ.) ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਲੇਟਿਆ ॥ ਏਹੁ ਗਲਿ ਕਰ ਕੇ ਸਮਾਇ ਗਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪੁਤਰ ਸਿਕਾਰ
ਗਏ ਸੇ ॥ ਉਥੇ ਬਾਹਰਿ ਸੁਣਿਆ ਤਪਾ ਨਾਨਕ ਸਮਾਣਾ ॥ ਉਥੋ ਉਹਿ ਘੋੜੀਆ
ਦਉੜਾਇ ਕੇ ਆਇ ਗਏ ॥ ਜਾ ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਬਾਬਾ ਸਮਾਣਾ ਹੈ ॥ ਉਨਾ ਦੋਹੀ ਦਿਤੀ
ਤੁਧੁ ਪਰਮੇਸਰੇ ਦੀ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖੁ ਦੀ ਦੋਹੀ ਹੈ ॥ ਇਕ ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਗਲਾ ਕਰਕੇ
ਸਮਾਇ ॥ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਕਰਤ ਪੁਰਖ ਉਠਿ ਬੈਠਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ॥ ਆਖਹੁ ਕਿਆ
ਆਦੇ ਹੋ। ਤੁਸਾ ਚਾਰਿ ਘੜੀਆ ਮੰਗੀਆ ਜੇ ਚਾਰ ਪਹਰ ਮੰਗਦੇ ਤਾ ਚਾਰ ਪਹਰਿ
ਰਹਦਾ ॥ ਜੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਜੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ / ਜੇ ਚਾਰ ਬਰਸ ਜੇ ਚਾਰ ਜੁਗੁ ਮੰਗਦੇ ਤਾ ੨੨੭ (ਅ)
ਚਾਰ ਜੁਗੁ ਰਹਦਾ ॥ ਆਖਹੁ ਕੀ ਆਖਿਦੇ ਹੋ ॥ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਬੋਲਿਆ ॥ ਤੁਧੁ ਪਾਤਿਸਾਹੀ
ਦਿਤੀ ਨਿਵਾਦੀਏ ਖਤਰੀ ਨੂੰ ਅਸਾਡਾ ਕਉਣੁ ਹਾਲੁ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਮੈ ਨਾਹੀ
ਦਿਤੀ ਉਸ ਕੇ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖ ਸੀ ॥ ਉਨ ਦਿਤੀ। ਸਿਰੀ ਚੰਦੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਘੋੜੀ
ਚੜਦੇ ਮਹੀਨ ਕਪੜੇ ਪੈਨਦੇ। ਕਿਦੂ[1] ਬਾਵਹੁ ਮਿਲਦਾ ਕਿਦੂ ਖਾਵਹੁ ਖਾਦੇ ॥ ਹੁਣਿ
ਅਸੀ ਕੀ ਕਰਹਿਗੇ [॥] ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਇਨੀ ਕਪੜੀਹੁ ਮਹੀਨ ਕਪੜੇ ਪਹਰੁਗੇ ॥
ਐਰਾਕਣੀ ਘੋੜੀ ਚੜਿ ਕੈ ਚੰਗਾ ਖਾਹੁਗੇ ॥ ਮਨਿ ਭੀੜ ਕਾਈ ਕਰਣੀ ਨਾਹੀ ॥
ਗੁਰੂ ਸਿਖੀ ਅਗੇ ਬਹੁਤੁ ਹੋਵੈਗੀ ਤੁਸੀ ਮੁਹਿ ਮੰਗਹੁਗੇ ਸੁ ਮਿਲੇਗਾ ॥ ਹਥਾ ਉਪਰਿ
ਰਖੀਉਹਗੇ ॥ ਸਿਰੀ ਚੰਦੁ ਬੋਲਿਆ ਅਸਾ ਨੂ ਕਿਸੈ ਨੂ ਸਉਪਿ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ
ਮੈ ਤੁਸੀ ਉਸ / ਨੂ ਸਉਪੇ ਹਉ ॥ ਜਿਨ ਕਲਾਧਾਰੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸ ਨੂ ਹਉ ਸਉਪੀ ੨੨੮ (ੳ)
ਜਿਨ ਜਗਤੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਿਸੇ ਨੂੰ ਸਉਪੇ ਹੋ ॥ ਗੁਰ ਪੀਰਾ ਦੇ ਕੁਤੇ ਖਾਦੇ ਹੈਨ ॥
ਤੁਸੀ ਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਉ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਮੈ ਪਿਛੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਨਾਹੀ ਕਰਣੇ ॥
ਫਿਰ ਚਉਧਰੀ ਬੋਲੇ ਜਗਤਿ ਰਹਸੀਉ ਨਾਹੀ ਨਿੰਦਾ ਹੋਵੈਗੀ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ
ਤੁਸਾਡੀ ਖੁਸੀ ਹੋਵੈਗੀ ਸੁ ਕਰਣਾ ਰੋਵਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਇਤਣੀਆ ਗਲਾ ਆਖਿ ਕੈ
ਬਾਬਾ ਸਮਾਣਾ ॥ ਫਿਰ ਸਿਰੀ ਚੰਦੁ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਚਉਧਰੀਆ ਪਗਾ ਉਤਾਰੀਆ ॥
ਸਿਧਾਰਣ ਪਿਛਵਾੜੇ ਆਇ ਕਰਿ ਧਰਤੀ ਨਾਲਿ ਮਾਰੀ ॥ ਆਖਣਿ ਲਗਾ ਨਾ ਮੈ
ਘਰਿ ਰਖਿਆ ਨ ਕੋਈ ਰੁਜਿਗਾਰੁ ਕੀਤਾ ॥ ਮੈ ਆਪਣਾ ਘਰਿ ਉਜਾੜਿਆ ॥ ਮੇਰੀ
ਘਾਲਿ ਅਵਿਰਥਾ[2] ਗਈ ॥ ਮੈਨੂ ਕਛੂ ਪਲੈ ਨ ਪਾਇਉ ॥ ਬਾਬਾ ਫਿਰ ਉਠਿ
ਬੈਠਾ ॥ / ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ॥ ਤੁਸੀ ਇਸ ਨੂ ਸਦਾਇ ਕੇ ਪੁਛਹੁ ॥ ਮੈ ਵਿਚ ਦੋਸੁ ਹੈ ੨੨੮ (ਅ)
ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਦੋਸੁ ਹੈ ॥ ਸਿਧਾਰਣ ਸਦਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ ਮੈਨੂੰ
ਦਰਗਾਹ ਮਿਲਹਿਗਾ ਨਾਹੀ ਜੇ ਕੂੜ ਬੋਲਿਹਗਾ ॥ ਮੈ ਆਖਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ ਤੁਠਾ
ਹੂ ਕਿਹੁ ਮੰਗੁ ਤਾ ਤੁਧੁ ਕੀ ਮੰਗਿਆ ॥ ਜੀ ਮੈ ਮੰਗਿਆ ਮੇਰਾ ਕੁੜਮੁ ਛੁਟੈ ਬਧਾ
ਹੈ ਆਗਰੈ ਵਿਚ ॥ ਬਾਬਾ ਤਿਹੁ ਵਾਰੀ ਬੋਲਿਆ ਤੁਠਾ ਹੂ ਕਿਹੁ ਮੰਗੁ ॥ ਤਿਨ ਵਾਰੀ
ਇਸ ਕੁੜਮੁ ਮੰਗਿਆ ॥ ਮੇਰਾ ਕੁੜਮੁ ਛੁਟੈ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਹੁਣਿ
ਅਸਾਨੂ ਕਿਆ ਦੋਸ ਦੇਦਾ ਹੈ ॥ ਬਾਬਾ ਫਿਰ ਸਮਾਇ ਗਇਆ ॥
ਬਾਬੇ ਦੀ ਸਮਿਗਹੀ ਲੈ ਚਲੈ ਤਾ ਤੁਰਕੀ[3] ਆਣਿ ਠਾਕਿਆ ॥ ਹਿੰਦੂ
ਅਤੇ ਤੁਰਕਾ ਬੋਲਾਚਾਲੀ ਹੋਈ ॥ ਤਬ ਇਕ ਚਉਧਰੀ ਨੁ ਬਾਬਾ ਰਾਹ ਜਾਦਾ

---

[1]ਨੀਵੇਂ ਦਰਜੇ ਦੇ (?) [2]ਬੇਫਾਇਦਾ। [3]ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ।

੨੨੯ (ੳ) ਮਿਲਿਆ ॥ ਉਇ ਚਉਧਰੀ ਆਇ ਕੇ ਦੇਖੇ ਤਾ ਵਡਾ / ਸੋਰੁ ਹੋਦਾ ਹੈ ॥ ਉਨਿ
ਪੁਛਿਆ ਏਹੁ ਸੋਰੁ ਕੇਹਾ ਹੈ ॥ ਉਨੀ ਸਾਰੀ ਗਲਿ ਕਹੀ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਕਹਿਆ
ਜੋ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮੈਨੂ ਫਲਾਣੇ ਥਾਇ ਪਾਲਕੀ ਚੜਿਆ ਜਾਦਾ ਮਿਲਿਆ [॥] ਜਾ
ਚਾਦਰ ਉਠਾਇ ਕੇ ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਵਿਚ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਸਭੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ
ਰਹੈ ॥ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਜਾਇ ਲਗੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਦੀ ਚਾਦਰ ਅਤੇ ਹੋਰੁ
ਸਮਿਗਰੀ ਲੈ ਚਲੇ ॥ ਉਥੇ ਖੜਿ ਉਤਾਰਿਆ [॥] ਜਣੁ[1] ਬੈਸੰਤ੍ਰ ਕੀ ਚਉਕੀ ਉਤੇ
ਬਾਬਾ ਚਉਕੀ ਮਾਰਿ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਜਾ ਬੈਸੰਤ੍ਰ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਸਿਖੁ ਸੰਗਤਿ
ਘਰਿ ਆਏ ॥ ਪਾਹਰੂ ਚਉਕੀ ਬੈਠੇ ਸਣਿ ਹਥੀਆਰੀ ॥ ਰਾਤੀ ਰਾਤਿ ਪਈ ਤਾ ਚਾਰੇ
ਪਾਹਰੂ ਚਉਹੀ ਕੂੰਡੀ ਬੈਠੇ ॥ ਜਾ ਅਧੀ ਰਾਤਿ ਹੋਈ ਆਖੀਐ ਕਸਤੂਰੀ ਅਗਰ
੨੨੯ (ਅ) ਅਨੇਕ ਸੋਧੇ ਕਾ ਮਹਿਕਾਰੁ ਏਥੇ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਹੈ ॥ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁ/ਗੰਧਤਾ ਏਥੇ ਹੀ
ਮਹਕਾਇ ਰਹੀ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਝਰਣਾਟ ਅਨਾਹਦ ਧੁਨੀ ਵਜੰਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਭਾਤਿ ਕੇ
ਵਾਜਿਆ ਕਾ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਚਉਕੜੀ ਮਾਰਿ ਉਠਿ ਬੈਠਾ ॥
ਜੋੜੇ ਪੈਧੇ ਮਹੀਨ ਕਪੜੇ ਮਥੇ ਲਾਲੁ ਟਿਕਾ ॥ ਉਠਿ ਚਾਰੇ ਪਾਹਰੂ ਹਥਿ ਜੋੜ ਪੈਰੀ
ਪਏ ॥ ਅਗੋ ਉਨਾ ਨੂੰ ਸੈਨਤਿ ਹੋਈ ॥ ਉਤੇ ਵੇਲੇ ਵਾਉ ਚਲੀ ॥ ਬਾਬੇ ਦੀ ਦਾੜੀ
ਦੇ ਵਾਲ ਫਰ ਫਰ ਕਰਨਿ ਹਲਣਿ ਲਗੇ । ਚਹੁ ਘੜੀਆ ਤੀਕ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਬੈਠਾ
ਰਹਿਆ ॥ ਚਾਰ ਘੜੀਆ ਵਜੰਤ੍ਰ ਤੇ ਸੁਗੰਧ ਹੋਇ ਰਹੀ ॥ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਅਸਵਾਰ ਹੋਇ ਕੇ ਦਰਗਾ ਅਸਥਲ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਭਲਕੇ ਭਲਕੁ ਹੋਇਆ ਪਾਹਰੂ
ਘਰੁ ਆਏ ॥ ਤਾ ਆਵਣਿ ਲਗੇ ਕਿਨੇ ਨ ਜਾਤੋ ਛਲਿ ਗਇਆ ॥ ਫਿਰ ਉਥੇ ਚਲੇ
੨੩੦ (ੳ) ਮਾਤਾ ਚੋਣੀ ਬੋਲੀ ॥ ਖੇਟਾ ਸਿਧਾਰਣਾ ਇਕ ਦੰਦੂ ਤਪੇ/ਦਾ ਰਖੀ ਹਉ ਤਵੀਤੁ ਕਰ
ਕੇ ਗਲਿ ਪਾਈਗੀ ॥ ਉਥੰ ਚਉਥੇ ਕੀ ਸਮਿਗਰੀ ਲੈ ਗਏ ॥ ਜਾ ਸਿਵਾ ਜਾਇ ਕੇ
ਦੁਧੁ ਨਾਲਿ ਤਉਕਣਿ ॥ ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਫੁਲੁ ਅਸਤੁ[2] ਕਿਹੁ ਨਾਹੀ ॥
ਲਕੜੀਆ ਸੜੀਆ ਬੈਸੰਤ੍ਰ ਸਭ ਦੇਖਿ ਰਹੇ ॥ ਫੁਲੁ ਅਸਤ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਕੋਲੇ
ਨਦੀ ਵਿਚ ਪਰਵਾਹ ਦਿਤੇ ॥ ਸਭੁ ਪਛਤਾਵਣਿ ਲਗੇ ਕਿਨੇ ਨ ਜਾਤੇ ਛਲਿ
ਗਇਆ ॥ ਸੰਮਤ ॥ ॥ ੧੫੯੫ ॥ ਵਰਖੇ ਮਾਹਿ ਅਸੂ ਸੁਦੀ ॥ ੧੦ ॥ ਕੇ
ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸਮਾਣਾ ॥ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ॥ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ
ਹੋਈ ॥ [੫੭ ॥] ਅਖਰੁ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਭੁਲਾ ਚੁਕਾ ਬਖਸਿ ਵਾਚਣਾ ॥ ਗੁਰੂ ਦਾ
ਬੋਲਿਣਾ ਗੁਰ ਜਾਣੈ ॥ ॥ ਸਾਖੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ॥ ॥ ਸੰਮਤ ॥ ੧੭੯ [੦][3] ॥
੨੩੦ (ਅ) ਮਿਤੀ ਭਾਧੋ ਸੁਦੀ ੩ ਵਾਰ ਸੁਕਰੁ ॥ ਜੋਗ ਸੰਪੂਰਣੁ ਹੋਈ ॥ ਲਿਖ/ਤੰ ਫਕੀਰ
ਹਕੀਰ ਤਕਸੀਰ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਗੁਲਾਮੁ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਟਹਲੂ ਦਇਆ ਰਾਮੁ ਅਬਰੋਲੁ
ਕਾ ਪੋਤੀ ਪਵਣਾ ਵਾਚਣਾ ॥ ਹੋਰ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਾ ਦੀਬਾਨੁ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ
ਕੀ ਜਬਾਣ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਾ ਤੁਸਾ ਹੀ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ ॥ ਤੁਸਾ ਥੀ
ਮੰਗੀਐ ਸੁ ਪਾਈਐ ॥ ਸਿਰ ਦਾਨਾ ਕੇ ਦਾਨੁ ਨਾਮੁ ਦੇਣਾ ॥ ਅਤੇ ਖੁਸੀ ਕਰਣੀ ॥
ਜੁ ਤੁਸਾਡਾ ਸਦਿਕਾ ਗੁਰੂ ਚਿਤ ਆਵੈ ॥ ॥ ਖੁਸੀ ਕਰਣੀ ਜੀ ॥ ਰਸਨਾ[4]

[1]ਜਾਣੋ । [2]ਅਸਤਿ, ਹੱਡੀ । [3]ਮਿਤੀ ਬਾਰੇ ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ, ਪੰਨਾ ੧੯ (ਭੂਮਿਕਾ) । [4]ਜੀਭ, ਜਬਾਨ ।

ਹਲਾਵਣੀ ਜੀ ॥ ਆਖਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਭੀ ਇਕੁ ਮਨਿ ਹੋਇ ਕੇ ਆਖਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥
ਭੀ ਆਤਮਾ ਲੀਨ ਹੋਇ ਕੇ ਇਸ ਤਰਹ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਖਹੁ ॥ ਜੁ ਸਚਿਖੰਡ ਅਵਾਜ
ਪਹੁੰਚੇ ॥ ਆਖਹੂ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਜੋ ਕੋਈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਖੇਗਾ ਤਿਸ ਨੂ ਦਰਸਨ ਦਾ ਫਲੁ
ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਤਿਸ/ਨੂ ਮੁਕਤਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈਗੀ ॥ ਤਿਸ ਦਾ ਆਵਾਗਉਣ ੨੩੧ (ੳ)
ਕਟੀਐਗਾ ॥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਿਵਾਜੇ । ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਕੇ ਮੰਨੇ ॥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਬਖਸੇ ॥ ਸਨਮੁਖਿ ਦਰਬਾਰੀ ॥ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥
ਸਾਚੇ ਸਬਦਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਮਥੇ ਉਜਲੇ ॥ ਸਬਦੂ ਕੇ ਬੇਤੇ ਜਿਨਾ ਡਿਠਿਆ
ਗੁਰੂ ਚਿਤ ਆਵੇ ॥ ਜਿਨਾ ਮਿਲਿਆ ਮੇਰੀ ਦੂਰਮਤਿ ਵੰਞੈ ਮਿਤ੍ਰ ਅਸਾਡੇ ਸੋਈ ॥ ਭਾਈ
ਸੰਗੂ ਮਲ ॥ ਪਾਸੈ ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ ਵਾਚਣਾ ॥ ਹੋਰੁ ਹਥਿ ਪਕੜਿਆ ਦੀ ਸਰਮ ਹੈ ॥
ਖੁਸੀ ਕਰਣੀ ॥ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸ ਸਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ਰਖਹੁ ਹਾਥੁ ਦੇਇ ॥ ੧ ॥ ੧ ॥ ੧ ॥
ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ॥ ਕਰਨ ਕਾਰਣੁਹਾਰੁ ਸਮਰਥੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ॥

ਅੰਤਿਕਾਵਾਂ

ਅੰਤਿਕਾ ੧

ਨਮੂਨਾ ਜਨਮਸਾਖੀ ਬਾਬਾ ਹੰਦਾਲ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

॥ ਜਨਮਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਕੀ ॥

॥ ਸੰਮਤ ੧੬੩੦ ॥ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ॥ ੧੫ ॥ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਥਿਤੀ ॥ ਵਾਰ ਆਇਤ ॥ ਸੁਆਤੀ ਨਿਛਤ੍ਰ ॥ ਸਵਾ ਪਹਰ ਰਾਤ ਰਹਿਦੀ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ॥ ਜਾ ਸਵੇਰੁ ਝਲਾਘੁ ਹੋਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਗਾਜੀ ਪਿਤਾ ਸੁਖਾਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਆਇ ਦਰਵਾਜਾ ਖੜਿਕਾਇਓਸੁ ॥ ਤਾ ਸੁਖਾਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮਣ ਆਖਿਆ ਕੌਣੁ ਭਾਈ ॥ ਗਾਜੀ ਆਖਿਆ ਜੀ ਮੈ ਗਾਜੀ ਘਣਗਸੁ ਹਾਂ ॥ ਨੀਗਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੁਸੀ ਪਤ੍ਰੀ ਲੈਕਰ ਚਲੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲਿ ॥ ਤਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਆਖਿਆ ਗਾਜੀ ਤੂੰ ਚਲਦਾ ਹੋ ਆਗੇ ਆਗੇ ॥ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨਾਨ ਕਰਿ ਪੂਜਾ ਕਰਿ ਕੇ ਤੇਰੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਆਵਦਾ ਹਾ ॥ ਤਾ ਗਾਜੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਇ ਕੇ ਵਿਛਾਵਣ ਵਿਛਾਇ ਕਰ ਥਾਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁੜ ਦੀ ਰੋੜੀ ਰਖੀ ਅਤੇ ਕੇਸਰ ਦੀ ਕਟੋਰੀ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਅਤੇ ਰੁਪਯਾ ਰਖਿ ਕੈ ਬੈਠਾ ਸੀ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਆਇਆ ਵਿਛਾਵਣ ਤੇ ਬੈਠਿ ਗਿਆ ॥ ਅਤੇ ਪੁਛਿਓਸੁ ਬਾਲਕਾ ਕਿਸ ਵਖਤ ਜਨਮਿਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਗਾਜੀ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਸਵਾ ਪਹਰਿ ਰਾਤ ਰਹਿਦੀ ॥ ਤਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪਤ੍ਰੀ ਕਢਿਕੇ ਮਹੂਰਤਿ ਨਿਛਤ੍ਰ ਡਿਠਾ ॥ ਤਾ ਕਿਆ ਦੇਖੇ ਬਾਲਕਾ ਭਲੇ ਨਿਛਤ੍ਰ ਸਵਾਤੀ ਜਨਮਿਆ ਰਿਧ ਸਿਧ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇਗੀ ॥ ਅਤੇ ਆਖਿਆਓਸੁ ਗਾਜੀ ਇਹ ਤੇਰੇ ਘਰਿ ਪਰਮੇਸਰ ਦਾ ਭਗਤੁ ਜਨਮਿਆ ਹੈ ਤੇਰੀ ਸਾਰੀ ਕੁਲ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰੇਗਾ ॥ ਤਾ ਗਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜੀ ਬਾਲਕ ਦਾ ਨਾਉ ਕਿਆ ਸਦਿਆ ਕਰੀਏ ॥ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪਤ੍ਰੀ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਅਰ ਮਨ ਵਿਚਿ ਵੀਚਾਰੁ ਕੀਤਾ ॥ ਜੁ ਇਸ ਬਾਲਕੇ ਦਾ ਕਿਆ ਨਾਉ ਰਖੀਐ ॥ ਤਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਹਿਆ ਗਾਜੀ ਉਤਾਵਲਾ ਨ ਹੋਇ ॥ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉ ਪੰਜਵੇ ਦਿਨਿ ਧਮਾਹਣ ਥੋਂ ਉਪਰੰਤ ਰਖਾਗਾ ॥ ਪੰਜ ਦਿਨ ਚੁਪ ਕਰਹੁ ॥ ਇਸ ਦਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਕੇ ਰਖਾਗਾ ॥ ਗਾਜੀ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਜੀ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਤਿਲਕੁ ਮਸਤਕ ਲਗਾਇਆ ਆਪਣੇ ਨਾਲੇ ਗਾਜੀ ਦੇ ਨਾਲੇ ਹੋਰੁ ਜੋ ਕੋਈ ਬੈਠੇ ਸੇ ॥ ਰੋੜੀ ਰੁਪਯਾ ਲੈ ਕਰਿ ਘਰ ਗਇਆ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ॥ ਜਾ ਪੰਜ ਦਿਨ ਗੁਜਰੇ ਤਾਂ ਗਾਜੀ ਫੇਰਿ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੇ ਘਰਿ ਆਇਆ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀਅਸੁ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਹਿਆ ਗਾਜੀ ਸੁਖੀ ਰਹੁ ॥ ਤਾ ਗਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜੀ ਪੰਜ ਦਿਨਿ ਹੋਇ ਮੁਕੇ ਤੁਸੀ ਚਲੋ ਨਾਉ ਰਖੋ ॥ ਤਾ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਨਾਲਿ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਚਉਕੀ ਵਿਛਾਇ ਦਿਤੀ ॥ ਰੁਪਯਾ ਰੋੜੀ ਗੁੜ ਦੀ ਥਾਲੀ ਵਿਚਿ ਪਾਇ ਮਿਸਰ ਕੇ ਅਗੇ ਰਖੀ ॥ ਤਾਂ ਸੁਖਾਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਹਿਆ ਮੈ ਨੀਗਰ ਦਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖ ਕੇ ਨਾਉ ਰਖਾਗਾ ॥ ਗਾਜੀ ਤੂੰ ਬਾਲਕੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲੈ ਆਉ ॥ ਤਾ ਗਾਜੀ ਅੰਦਰ ਜਾਇ ਕੇ ਬਾਲਕੇ ਨੂ ਕੁਛੜਿ ਵਿਚ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਬਾਲਕੇ ਦਾ ਤੇਜੁ ਸੂਰਜ ਦੀ ਨਿਆਇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਅਗੋ ਉਠਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ॥ ਅਤੇ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਆਖਿਆ ਗਾਜੀ ਮੈ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਨਾਵ ਨਹੀ ਸੀ ਰਖਿਦਾ ਮੈ ਹੁਣਿ ਦਰਸਨੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ਬਾਲਿਕੁ ਮੈਨੂ ਅਵਤਾਰੀ ਨਜਰ ਆਇਆ

ਹੈ ਇਹ ਬਾਲਕ ਵਡਾ ਭਗਤ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਪਰੁ ਗਾਜੀ ਮੈ ਤੈਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹਾ ॥ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਹੰਕਾਰ ਨੇ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਜੇਹਾ ਹੈ ॥ ਜੋ ਏਹੁ ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਲੇਗਾ ॥ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉ ਹੰਦਾਲ ਭਗਤ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਅਤੇ ਤਿਨਾ ਲੋਆ ਵਿਚਿ ਹੰਦਾਲ ਭਗਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਹੰਦਾਲ ਭਗਤ ਜੀ ਸਦੀਏਗਾ ॥ ਇਹ ਨਾਉ ਰਖਿ ਕੈ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਆਪਣੇ ਘਰਿ ਆਇਆ । ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਵਡੇ ਹੋਵਣ ਲਗੇ ॥ ਹਉਲੇ ਹਉਲੇ ਬਰਖਾ ਅਠਾ ਦਾ ਹੋਇਆ ॥ ਤਬਿ ਘਰ ਦੀਆ ਮਹੀ ਚਾਰ ਲੈ ਆਇਆ ਕਰੇ ॥ ਘਰ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕੀਤਾ ਕਰੇ ॥ ਤਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਜੋਗੀ ਪੁਰਖ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿ ਕੇ ਹੰਦਾਲ ਭਗਤਿ ਕੇ ਘਰਿ ਭੇਜਿਆ ॥ ਤਿਸਨੇ ਹੰਦਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਆਗੇ ਧੂਆ ਆਇ ਕੈ ਪਾਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਤਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਜਾਇਆ ਕਰੇ ॥ ਪਰ ਬੋਲੇ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਭੈਸਾ ਚਾਰਿਆ ਕਰੇ ॥ ਤਾ ਏਕ ਦਿਨ ਜੋਗੀ ਪੁਰਖ ਨੇ ਕਹਿਆ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਦੁਧੁ ਹਮ ਕੋ ਭੀ ਪਿਲਾਉ ॥ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਦੁਧ ਤਿਸ ਕੈ ਬਰਤਨ ਮੈ ਪਾਇ ਦੀਆ ॥ ਅਰ ਤਿਸ ਦਿਨ ਥੀ ਲੈ ਕਰਿ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਟਹਲ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਕਰੈ ॥ ਅਰੁ ਧੂਆ ਤਿਸ ਦਾ ਪਾਇ ਦੇਵੇ ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤਿਸ ਕੇ ਸਾਥਿ ਲਾਗੀ ਜੈਸੇ ਚਕੋਰ ਕੀ ਚੰਦ ਸਾਥਿ ਲਾਗਤੀ ਹੈ ॥ ਜੈਸੇ ਬੰਬੀਹੇ ਕੀ ਮੇਘ ਸਾਥਿ ਹੋਤੀ ਹੈ ॥ ਤੈਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੰਦਾਲ ਕੀ ਜੋਗੀ ਸ ਥਿ ਲਾਗੀ ॥

× × ×

ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਆਗੇ ਇਕ ਨਗਰੁ ਪੰਡਰਪੁਰ ਆਇਆ ॥ ਜਿਥੇ ਨਾਮਦੇਵ ਦੇਹੁਰਾ ਫਿਰਾਇਆ ਸੀ ॥ ਉਸ ਨਗਰ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ॥ ਉਥੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਬਹੁਤ ਰਹਿੰਦੇ ਸੇ ॥ ਇਕ ਠਾਕੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਇ ਉਤਰੇ ॥ ਤਾ ਉਥੇ ਬੈਸਨੋ ਬੈਰਾਗੀ ਪੁਛਿਆ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਕਿਧਰੋਂ ਆਵਣਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਕਹਿਆ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ ਤੇ ਆਏ ਹੈ ॥ ਨਾਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ਕਿਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਆਖਿਆ ॥ ਨਾਉ ਹਮਾਰਾ ਹੰਦਾਲ ਕਰਤਾਰੀ ਹੈ ॥ ਤਬ ਉਸ ਬੈਸਨੋ ਬੈਰਾਗੀ ਕਹਿਆ ਕੁਛੁ ਪੜੇ ਹੋ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਕਹਿਆ ਹਾ ਪੜੇ ਹਾ ॥ ਤਬ ਤਿਸ ਕਹਿਆ ਕਿਆ ਪੜੇ ਹੋ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਕਹਿਆ ਭਜਨ ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ॥ ਤਬ ਤਿਸ ਕਹਿਆ ਭਜਨ ਤੋ ਕਰਤੇ ਹੋ ॥ ਔਰ ਕੁਛੁ ਜਾਨਤੇ ਭੀ ਹੋ ॥ ਕਹਿਆ ਆਹੋ ਜਾਨਤੇ ਹੈ ॥ ਤਿਨ ਕਹਿਆ ॥ ਹੋਰ ਕਿਆ ਜਾਨਤੇ ਹੋ ॥ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਕਹਿਆ ਇਕੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਤ ਹੋਰ ਸਭ ਅਸਤ ॥ ਕਛੁ ਕਰਤੇ ਭੀ ਹੋ ਕਿ ਅਤੀਤ ਹੋ ॥ ਗੁਰੁ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਕਹਿਆ ਕਰਤੇ ਹੈ ॥ ਬੈਸਨੋ ਕਹਿਆ ਕਿਆ ਕਰਤੇ ਹੋ ॥ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਕਹਿਆ ਕਰਤੇ ਹੈ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਸੰਗ ॥ ਬੈਰਾਗੀ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਏਹੁ ਬਾਲਕੁ ਖਬਰਦਾਰੁ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਆਗੇ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲਿ ਬੋਲਿਆ ॥ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਬੜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ॥ ਤੁਮ ਜੈਸਿਓ ਕਾ ਦਰਸਨ ਹੂਆ ॥ ਏਹਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਰਹੀਐ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਆਖਿਆ ਭਲਾ ਜੀ ॥ ਤਾ ਰਾਤਿ ਉਸ ਥੇ ਰਹੇ ॥ ਰਾਤਿ ਗੋਬਿਦ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ॥ ਬੈਰਾਗੀ ਦਾ ਨਾਉ ਗੋਵਰਧਨ ਸੀ ॥ ਬੈਰਾਗੀ ਵਾਚ ॥ . . .

ਅੰਤਿਕਾ ੨

ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰਣੀ

ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ **Panj. B-40** ਅੰਕ ਤੇ ਸਾਖੀ	ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅੰਕ	ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਅੰਕ	ਜਨਮਸਾਖੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਅੰਕ
੧. ਅਵਤਾਰ/ਬਾਲਪਣ	੧	੨	੧-੪
੨. ਸਾਖੀ/ਗੋਸ਼ਟ ਪਾਂਧੇ ਨਾਲ	੨	੨	੫
ਕੁੜਮਾਈ ਤੇ ਵਿਆਹ	੩	੩	੧੧-੧੨
੩. ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕੀਤਾ	੪	੩	੮
੪. ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਂ ਨ ਫਿਰੀ	੫	੪	੯
ਖੇਤੀ ਵਣਜ ਸੌਦਾਗਰੀ	੬	੫	੧੭,੨੨,੨੩
੫. ਗੋਸ਼ਟ ਵੈਦ ਨਾਲ	੭	੫	੧੫, ੧੬
੬. ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨੂੰ ਤਿਆਰੀ, ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ	੮,੯	੬	੨੪, ੨੬
ਵੇਈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ (ਤੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਤਿਆਗ)	੧੦	੭	੨੮,੨੯,੩੦
ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ	੧੧	੭	੩੧,੩੨,੧੧੩
ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਰ ਗੋਸ਼ਟ	×	×	×
੭. ਉੱਪਲ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਬਸਤੀ	੧੨	੮	੩੫,੩੬,੬੩
ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁਖ ਗਵਾਈ	੩੦	੮	×
੮. ਗੋਸ਼ਟ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ (ਰਸਕਸ, ਪਹਨਣ, ਖਾਣ, ਘੋੜੇ, ਪਾਖਰ, ਆਦਿ ਸੰਬੰਧੀ)	੩੧	੧੬	੧੪੨, ੧੪੩, ੧੪੪, ੧੪੫
੯. ਗੋਸ਼ਟ ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ [ਤਥਾ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ, ਮੁਰੀਦ ਸ਼ਾਹ ਕਾ ਨਾਲਿ]	×	×	×
੧੦. ਸਾਖੀ ਰਾਕਸ਼ ਨਾਲ (ਤਪਤ ਕੜਾਹਾ ਬੁਝ ਗਇਆ)	੪੪	੧੦	੭੧
੧੧. ਸਾਖੀ ਭੋਲੇ ਚੋਰ ਨਾਲਿ (ਸਜਣ ਠੱਗ ਵਾਲੀ)	੧੩	੧੨	੭੩
੧੨. ਸਾਖੀ ਕਲਿਜੁਗ ਨਾਲਿ	੨੪	੧੧	੬੮
ਧੰਨ ਏਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ	×	×	×
੧੩. ਸਾਖੀ ਇਕ ਸਿਖੁ ਨਾਲਿ (ਸੇਲੀ ਵਟ ਕੇ ਅਤੀਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਕਾਇਆ)	×	×	×

ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B. 40 ਅੰਕ ਤੇ ਸਾਖੀ	ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅੰਕ	ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਅੰਕ	ਜਨਮਸਾਖੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਅੰਕ
੧੪. ਸਾਖੀ ਮੱਕਾ ਫੇਰਿਆ	੫੧	×	੧੩੫
੧੫. ਗੋਸ਼ਟ ਸ਼ਾਹ ਰੁਕਨ ਦੀਨ, ਪੌਤੇ ਬਹਾਵਦੀ, ਨਾਲਿ (ਸੀ-ਹਰਫ਼ੀ ਉਚਾਰੀ)	੫੧	×	×
੧੬. ਗੋਸ਼ਟ ਬਾਬਾ ਰਤਨ ਹਾਜੀ ਨਾਲਿ ("ਹਾਜਰਾ ਕਉ ਮਿਹਰ ਹੈ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	੩੬	×	×
੧੭. ਗੋਸ਼ਟ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ	੩੨	੧੭	੧੪੭,੧੪੮,੧੪੯
ਕਿੜੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ	੩੪	੧੮	×
੧੮. ਸੈਦਪੁਰ ਦੀ ਕਤਲਾਮ	੩੫	੧੮	੧੩੯,੧੪੦
(ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ)	੩੫ ਫੁ.ਨੋ.	੧੯	×
੧੯. ਰਾਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਚਕ ਬੱਧਾ (ਸਾਖੀ ਕਰੋੜੀਏ ਨਾਲਿ)	੪੦	੨੦	੧੫੩
੨੦. ਤਪਸਿਆ ਤੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ (ਸੁਚ ਰਸੋਈ)	੩੮	੮	੩੬,੩੯,੪੦;੪
੨੧. ਬਾਬਾ ਤ੍ਰਿਰੀਆ ਰਾਜ ਗਇਆ	੨੩	੯	×
੨੨. ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟ (ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਹੋਈ) :			
("ਸੱਚ ਕਾਲੁ ਕੂੜ ਵਰਤਿਆ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	×	੧੪	੧੧੭
("ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਸਾਈ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	×	੧੪	੧੧੭
(ਸੋ ਗਿਰਹੀ, ਸੋ ਅਵਧੂਤੀ, ਸੋ ਪਖੰਡੀ, ਆਦਿ ਦਾ ਉੱਤਰ)	੫੦	੧੪	੧੧੭
("ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੈ ਮਹਿ ਮੁੰਦ੍ਰਾ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	੫੦	੧੪	੧੨੨
("ਗੁੜ ਕਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕਰਿ ਧਾਵੈ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	੫੦	੧੪	੧੨੨
("ਥਾਪਿਆ ਨ ਜਾਇ", "ਜੇ ਜੁਗੇ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ", ਆਦਿ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	×	੧੪	×
੨੩. ਭਾਈ ਲਹਣਾ ਭਉਣਿ ਪਰਸਣ ਗਇਆ	×	੨੨	੧੭੨
ਭਾਈ ਲਹਣਾ ਜੀ ਦੀ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਮੁੜ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ	×	×	×
੨੪. ਸਾਖੀ ਮੂਲੇ ਖਤ੍ਰੀ ਨਾਲਿ	×	੨੪	੧੮੪
੨੫. ਬਾਬੇ ਤਪ ਆਰੰਭਿਆ ਤੇ ਲਹਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਸਰ ਗਈ	×	੨੫	੧੭੮
੨੬. ਬਾਬੇ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭੀ ("ਤੇਰਾ ਮੁਖ ਸੁਹਾਵਾ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	×	੨੫	੧੭੯

ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj B. 40 ਅੰਕ ਤੇ ਸਾਖੀ	ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅੰਕ	ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਅੰਕ	ਜਨਮਸਾਖੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਅੰਕ
ਗੋਰਖ ਨਾਲ ਭੇਂਟ (ਅੰਗਦ ਸਹਿਤ)	×	੨੫	੧੭੮
ਬਾਬੇ ਧਾਣਕ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ	×	੨੫	੧੮੦
੨੭. ਗੋਸ਼ਟਿ ਅਜਿਤੈ ਰੰਧਾਵੇ ਨਾਲਿ	×	×	×
੨੮. ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਗਇਆ (ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟ ਕੀਤੀ) :			
(ਲੋਟਾ ਭਗਤੀਆਂ ਦਾ ਲਭਾਇਆ)	×	੨੩	੧੭੩
('ਭਾਂਡਾ ਧੋਇ ਬੈਸ ਧੂਪ ਦੇਵਹੁ' ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	×	੨੩	੧੭੩
(ਮਿਰਗਾਣੀ ਦਾ ਉਡਾਣਾ, ਕੰਧ ਦਾ ਦੌੜਾਣਾ)	੫੨	੨੩	×
("ਪਹਿਰਾ ਅਗਨਿ ਹਿਵੈ ਘਰ ਬਾਧਾ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	੫੨	੨੩	੧੭੩
(ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿਚ ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰਨਾ)	੫੨	੨੩	੧੭੩
੨੯. ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਮਹਲ ਵਿਚ (ਪੰਥ ਚਲਾਵਣ ਦਾ ਵਰਦਾਨ)	×	੧	੧੪੬
੩੦. ਸਾਖੀ ਇਕ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਹੋਈ (ਮੁਨਾਫਕ ਦੇਸ ਦੀ)	×	੧੩	੭੨
੩੧. ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਇਆ (ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਸਾਖੀ)	੫੧	੧੫	੧੩੫,੧੩੬
੩੨. ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਕਬੀਰ ਭਗਤ ਨਾਲਿ (ਗੋਸ਼ਟ ਕਬੀਰ ਤੇ ਨਾਨਕ)	×	×	੫੨
੩੩. ਗੋਸ਼ਟ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨਾਲ (ਭਾਗੀਰਥ, ਮਨਸੁਖ ਤੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ)	੪੧	੨੧	×
ਸਾਖੀ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੀ (ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਤੇ 'ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ' ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	੪੭	੨੧	×
੩੪, ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਾਬੁਲ ਗਇਆ (ਮਸੀਤ ਦੌੜਾਈ)	×	×	×
੩੫. ਸਾਖੀ ਭੂਟੰਤ ਦੇਸ ਕੀ (ਬਾਬੇ ਸੋਇਨੇ, ਰੁਪੇ, ਤਾਂਬੇ,	×	×	×
ਕਲੀ, ਜਿਸਤ, ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ)	×	×	×
੩੬. ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਮੁਲਕ ਗਇਆ (ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾਇਆ)	×	×	×
੩੭. ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਗਇਆ (ਮੋਏ ਦੁੰਬੇ ਜਿਵਾਏ)	×	×	×
੩੮. ਬਾਬਾ ਜੀ ਰੁਹੇਲਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿਚ (ਬਾਲਕ ਬਣ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਵਿਕਾਣਾ)	×	×	×
੩੯. ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੇਸ ਆਏ ਨਿਕਲਿਆ (ਕੁੱਠਾ ਦੁੰਬਾ ਜਿਵਾਇਆ; ਅੰਨ ਅਤੇ ਅੱਗ ਦਿੱਤੇ)	×	×	×

ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj B. 40 ਅੰਕ ਤੇ ਸਾਖੀ	ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅੰਕ	ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਅੰਕ	ਜਨਮਸਾਖੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਅੰਕ
੪੦. ਇਕ ਹੋਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੇਸ (ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਘਰ ਢਾਹਣੋਂ ਰੋਕਿਆ)	×	×	×
੪੧. ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ	×	×	×
੪੨. ਸਾਖੀ ਅਜਿਤੈ ਰੰਧਾਵੇ ਨਾਲਿ (ਢੀਮ ਚੁੱਕ ਕੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਦਿੱਤਾ) (ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ ਨੂੰ ਘਿਉ ਦੇਣ ਚਲਿਆ)	×	×	×
੪੩. ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਗਇਆ	×	×	×
ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਉਡਣਾ; ਆਦਿ	੫੨	੨੩	×
(ਅਜਿਤੈ ਦਾ ਮੋਏ ਪੰਖੇਰੂ ਜੀਵਾਲਣਾ)	×	×	×
(ਸੰਗਤੀਆ ਸਿਖ ਅੱਗ ਵਿਚ ਪਇਆ)	×	×	×
੪੪. ਬਾਬਾ ਜੀ ਏਕ ਦੇਸ ਗਏ (ਪੀਣ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ)	×	×	×
੪੫. ਬਾਬਾ ਹਿੰਵਚਲ ਆਇਆ (ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਦੱਤ)	×	×	×
੪੬. ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੁਜਰਾਤ ਗਏ (ਧੁਜਾਂ ਵਾਲੇ ਇਕ ਸਾਹ ਦੀ) (ਦੁਨੀਚੰਦ ਨਿਸਤਾਰਾ)	੩੭	×	×
੪੭. ਸਾਖੀ ਠੱਗਾਂ ਦੀ ਚਲੀ (ਠੱਗਾਂ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ)	੨੩	×	੯੦
੪੮. ਸਾਖੀ ਭੂਮੀਏ ਚੋਰ ਨਾਲ ਹੋਈ (ਲੂਣ-ਹਰਾਮੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ) (ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਦਕ ਦੀ)	×	×	×
੪੯. ਗੋਸ਼ਟ ਸ਼ੇਖ ਸਰਫ ਨਾਲ (ਬਗਦਾਦ, ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੀਤੇ)	×	×	×
੫੦. ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਹੋਈ (ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਕਾ ਫਲ)	×	×	×
੫੧. ਬੀਚਾਰ ਫ਼ਕੀਰੀ ਕਾ	×	×	×
੫੨. ਗੋਸ਼ਟ ਗੋਰਖ ਨਾਲ (ਨਾਲੇ ਕਾਲ ਨਾਲ)	×	×	×
੫੩. ਗੋਸ਼ਟ ਅੰਗਦ ਨਾਲ ("ਸੁਬਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ ਜਿਨਿ ਧਿਆਇਆ ਇਕ ਮਨ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	×	×	×
੫੪. ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨਾਲ ("ਚਉਥੇ ਪਹਿਰ ਸਬਾਹ ਕੇ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤਾ")	×	੨੬	×

ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B-40 ਅੰਕ ਤੇ ਸਾਖੀ	ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅੰਕ	ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਅੰਕ	ਜਨਮਸਾਖੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਅੰਕ
੫੫. ਸਾਖੀ ਵਿਲੂੰਧਰੇ ਪਿੰਡੇ ਦੀ	×	×	×
੫੬. ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ (ਭਵਿਖ ਵਿਚ ਉਚਾਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਬਾਰੇ)	×	×	×
੫੭. ਸਾਖੀ ਚਲਾਣੇ ਦੀ	੫੭,੫੫*	੩੦	ਦੇਖੋ ਨੋਟ ਹੇਠਾਂ

*ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਈ ਸਾਖੀ ਨੰਬਰ ੫੭ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਸਾਖੀ ਨੰਬਰ ੫੫ (ਮਖਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ) ਇੱਥੇ ਅਤੇ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਿਚ ਆਈ ਜੋਗੀਸ੍ਰਾਂ ਤੇ ਸਿਧਾਰਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਾਂ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' (ਸੰਪ. ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ) ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੋੜਵੰਦ ਪਾਠਕ ਉੱਥੋਂ ਵਾਚਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨ।

ਨੋਟ : ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B. 40 ਵਿਚ "ਸੋਦਰ ਤੇਰਾ ਕਹਿਆ" . . . ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਨ ਹੀ ਇਹ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹੈ, ਪਰ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅੰਕ ਨੰਬਰ ੨੮ ਅਤੇ ੧੯੮-੯੯ ਉਪਰ ਆਈ ਹੈ।

ਅੰਤਿਕਾ ੩

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚੋਂ ਆਏ ਸ਼ਬਦ

ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗ ਤੇ ਮਹਲਾ	ਪੰਨਾ ਹਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ	ਪੰਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਉਜਲ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ	ਸੂਹੀ ਮ: ੧	੬੧	੭੨੯
ਅਛਲ ਛਲਾਈ ਨ ਛਲੈ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੭੪	੨੫
ਅਠੀ ਖੰਡੀ (ਪਹਰੀ) ਅਠ ਖੰਡ	ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧	੧੫੬	੧੪੬
ਅਮਲੀ ਅਮਲੁ ਨ ਅੰਮੜੇ	ਵਡਹੰਸ ਮ: ੧	੫੬	੫੫੭
ਆਪੀਨੈ ਆਪ ਸਾਜਿਓ	ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧	੭੫	੪੬੩
ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ	ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧	੭੦	੧੨੯੧
ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੯੪	੭੬੫
ਇਹ ਮਨ ਈਟੀ ਹਾਥਿ ਕਰੈ	ਸੂਹੀ ਮ: ੧	੧੦੪	੯੬
ਏਕੁ ਸੁਆਨੁ ਦੁਇ ਸੁਆਨੀ ਨਾਲਿ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੧੦੦	੨੪
ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣੀ ਕਾਰ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੮੪	੯੧
ਸਚੁ ਕਾਲੁ ਕੂੜੁ ਵਰਤਿਆ	ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧	੮੭	੪੬੮
ਸਚ ਕੀ ਕਾਤੀ ਸਚੁ ਸਭੁ ਸਾਰ	ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੭੪	੯੫੬
ਸਤੀ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਸਤੁ ਕਮਾਹਿ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੮੭	੯੫੧
ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੋ ਸਿਮਰੀਐ (ਸੇਵੀਐ)	ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ ਮ: ੩	੭੧	੫੦੯
ਸਭ ਰਸੁ ਮਿਠੇ ਮੰਨਿਐ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੫੬	੧੬
ਸੁਣ ਵਡਾ ਆਖੈ ਸਭ ਕੋਇ	ਆਸਾ ਮ: ੧	੪੩,੪੪	੩੪੮
ਸੁਬਾਹੀ ਸਲਾਹਿ ਜਿਨੀ ਧਿਆਇਆ	ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧	੧੫੧	੧੪੫
ਸੇਈ ਪੂਰੇ ਸਾਹਿ ਜਿਨਾ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ	ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧	੧੫੩	੧੪੬
ਸੋ ਉਦਾਸੀ ਜੋ ਪਾਲੇ ਉਦਾਸੁ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੮੮	੯੫੨
ਸੋ ਅਵਧੂਤੀ ਜੋ ਧੂਪੇ ਆਪਿ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੮੮	੯੫੨
ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਜੋ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰੈ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੮੮	੯੫੨
ਸੋ ਪਾਖੰਡੀ ਜੋ ਕਾਇਆ ਪਖਾਲੇ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੮੮	੯੫੨
ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ ਜੋ ਉਲਟੇ ਬ੍ਰਹਮ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੮੯	੯੫੩
ਹੈ ਹੈ ਕਰਣਿ ਤੇ ਉਹਿ ਉਹਿ ਕਰਣਿ	ਸੂਹੀ ਮ: ੧	੬੪	੧੪੧੦
ਕਹਾ ਸੁ ਖੇਲ ਤਬੇਲੇ ਘੋੜੇ	ਆਸਾ ਮ: ੧	੭੭	੪੧੭
ਕਹਾ ਦੇਖਿਆ ਖੁਰਾਸਾਨ ਮਾਹਿ (ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ)	ਤਿਲੰਗ ਮ: ੧ (ਆਸਾ ਮ: ੧)	੭੮	੩੬੦

ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗ ਤੇ ਮਹਲਾ	ਪੰਨਾ ਹਫ਼ਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ	ਪੰਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਸਾਈ	ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧	੮੭	੧੪੫
ਕਵਣ ਸੁ ਵੇਸੋ ਹਉ ਕਰੀ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੭੨	੧੩੮੪
ਕਿਉ ਮਰੇ ਮੰਦਾ ਕ੍ਰਿਉ ਜੀਵੈ ਜੁਗਤਿ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੮੯	੯੫੩
ਕੁਮਤਿ (ਕਬੁਧਿ) ਡੂਮਣੀ ਦਇਆ ਕਸਾਇਣ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੮੩	੯੧
ਕੂੜ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੮੦	੧੨੮੩
ਕੋਈ ਆਖੈ ਭੂਤਣਾ	ਮਾਰੂ ਮ: ੧	੪੩	੯੯੧
ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੫੮,੧੦੭	੧੪
ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੈ ਮਹਿ ਮੁੰਦ੍ਰਾ	ਆਸਾ ਮ: ੧	੮੯	੩੫੯
ਗੁੜੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਧਾਵੈ	ਆਸਾ ਮ: ੧	੯੦	੩੬੦
ਘਰ ਹੀ ਝੂਰੇ ਮੁੰਧ ਵਿਦੇਸ ਪਿਰ	ਵਾਰ ਵਡਹੰਸ ਮ: ੧	੭੧	੫੯੪
ਚਉਥੈ ਪਹਰ ਸੁਬਾਹ ਕੈ ਸੁਰਤਿਆ	ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧	੫੪	੧੪੬
ਜਗ ਕਉਆ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਚੀਤ	ਬਸੰਤ ਮ: ੧	੧੧੯	੧੧੮੭
ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੩੮	੧੬
ਜਿਨ ਸਿਰ ਸੋਹਨਿ ਪਟੀਆ	ਆਸਾ ਮ: ੧	੭੯	੪੧੭
ਜਿਨ ਕਉ ਭਉ ਤਿਨ ਨਾਹਿ ਭਉ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੪੯	੭੮੮
ਜਿਨ ਕੇ (ਕਉ) ਭਾਡੇ ਭਾਉ	ਸੂਹੀ ਮ: ੧	੯੩	੭੨੯
ਜੇ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ	ਜਪੁਜੀ ਮ: ੧	੯੦	੨
ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ	ਤਿਲੰਗ ਮ: ੧	੭੬	੭੨੨
ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮਾਇਲ	ਮਾਰੂ ਮ: ੧	੧੨੧	੯੯੨
ਥਾਪਿਆ ਨ ਜਾਇ ਕੀਤਾ ਨ ਹੋਇ	ਜਪੁਜੀ ਮ: ੧	੯੦	੨
ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਸਨ ਕੈ ਕਾਰਣਿ	ਆਸਾ ਮ: ੧	੫੩	੩੫੮
ਨਉ ਸਤ ਚਉਦਹ ਤੀਨ ਚਾਰ	ਬਸੰਤ ਮ: ੧	੧੧੨	੧੧੯੦
ਨੰਢੀ ਥੀਏ ਨ ਰਾਵਿਆ (ਫਰੀਦਾ ਨੰਢੀ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਓ)	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੭੨	੧੩੮੦
ਨਾਲਿ ਕਿਰਾੜਾ ਦੋਸਤੀ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੯੫	੧੪੧੨
ਨਿਵਣ ਸੁ ਅਖਰ ਖਿਵਣ ਗੁਣ	ਮਾਰੂ ਮ: ੧	੭੨	੧੩੮੪
ਪਹਿਰਾ ਅਗਨ ਹਿਵੈ ਘਰ ਬਾਧਾ	ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧	੧੦੬	੧੪੭
ਪੰਖੀ ਹੋਵਾ ਉਡਰਾ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੫੭	੧੪
ਪਾੜ ਪਟੋਲਾ ਧਜਿ ਕਰਹੁ (ਕਾਇ ਪਟੋਲਾ ਪਾੜਤੀ)	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੭੧	੧੩੮੩
ਪੋਥੀ ਪੁਰਾਣ ਕਮਾਈਐ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੭੪	੨੫
ਫੂਟੋ ਆਂਡਾ ਭਰਮ ਕਾ	ਮਾਰੂ ਮ: ੫	੫੯	੧੦੦੨

ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗ ਤੇ ਮਹਲਾ	ਪੰਨਾ ਹਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ	ਪੰਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਬਾ ਤੇਰੇ ਲਾਲੇ ਕਿਆ ਚਤਰਾਈ (ਮੂਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ)	ਮਾਰੂ ਮ: ੧	੬੫	੯੯੧
ਭਉ ਤੇਰਾ ਭੰਗ ਖਲੜੀ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ	ਤਿਲੰਗ ਮ: ੧	੭੯	੭੨੧
ਭਾਡਾ ਧੋਇ ਬੈਸਿ ਧੂਪੁ ਦੇਵਹੁ	ਸੂਹੀ ਮ: ੧	੧੦੫	੭੨੮
ਮਹਲਿ ਕੁਚਜੀ ਮੜਵੜੀ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਮ: ੧	੭੨	੧੦੮੮
ਮਤੁ ਜਾਣ ਸੋ ਗਲੀ ਪਾਇਆ ਹੀ (ਅਮਲ ਕਰਿ ਧਰਤੀ ਬੀਜ ਸਬਦੋ)	ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੧	੫੦	੨੩
ਮਨ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਣਾ ਹੋਵੈ	ਆਸਾ ਮ: ੧	੧੨੦	੩੫੯
ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ	ਸੋਰਠ ਮ: ੧	੪੨	੫੯੫
ਮਿਹਰ ਮਸੀਤ ਸਿਦਕ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੪੯	੧੪੦
ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ	ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧	੪੮	੧੪੧
ਮੁਕਾਮੁ ਕਰਿ ਘਰਿ ਬੈਸਣਾ	ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੧	੫੧	੬੪
ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰਿ ਉਸਰਹਿ	ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੧	੬੨	੧੪
ਰੂਪੈ ਕਾਮੈ ਦੋਸਤੀ ਭੁਖੈ ਸੁਆਦੇ (=ਸਾਦੈ ਗੰਢ)	ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਮ: ੧	੭੩	੧੨੮੮
ਵੈਦ ਨ ਭੋਲੇ ਦਾਰੂ ਲਾਇ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੪੫	੧੨੫੬
ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੪੫	੧੨੭੯
ਵੈਦਾ ਵੈਦੁ ਸੋ ਵੈਦੁ ਤੂੰ	ਸਲੋਕ ਮ: ੨	੪੫	੧੨੭੯

ਅੰਤਿਕਾ ੪

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰੇ ਸ਼ਬਦ

ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗ, ਵਕਤਾ, ਆਦਿ	ਪੰਨਾ ਜਨਮਸਾਖੀ
ਉਠਤ ਜਾਗਉ ਬੈਠਤ ਜਾਗਉ	ਕਾਲ ਉਵਾਚ	੧੫੧
ਉਠਤ ਮਾਰਉ ਬੈਠਤ ਮਾਰਉ	ਕਾਲ ਉਵਾਚ	੧੫੧
ਅਜਬ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਫਕਰ ਕੀ	ਤਿਲੰਗ ਮ: ੧	੮੪
ਅਲਫ਼ ਅਲਹ ਕਉ ਯਾਦ ਕਰਿ	ਸੀ-ਹਰਫ਼ੀ ਮ: ੧	੬੭
ਇਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਇਕਾ ਹਦਿ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੭੧
ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਾ ਜਤੀ ਜਿਹਬਾ ਕਾ ਸੂਰਾ	ਨਾਨਕ-ਕਾਲ ਗੋਸ਼ਟ	੧੫੧
ਈਮਾਨ ਕੁਰਾਨ ਕਉ ਜਤਨ ਕੀ ਜਿਲਦ ਕਰਿ	ਤਿਲੰਗ ਮ: ੧	੫੧
ਸਬਦੁ ਧਰਤੀ ਕਾ ਢਾਪਣਾ	ਗੋਰਖ ਨਾਲਿ ਗੋਸ਼ਟ	੧੫੦
ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਜੁ ਕੰਤ ਕੀ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੭੩
ਹਾਜਰਾ ਕਉ ਮਿਹਰ ਹੈ	ਗਜਲ ਮ: ੧	੬੯
ਕਹਾ ਭਇਆ ਜੇ ਪਿੰਡ ਨ ਪੜਿਆ	ਕਾਲ ਉਵਾਚ	੧੫੧
ਕਿਆ ਧਰਤੀ ਕਾ ਢਾਪਣਾ	ਗੋਰਖ-ਨਾਨਕ ਗੋਸ਼ਟ	੧੫੦
ਕੈ ਉਂਗਲ ਅਕਾਸ ਹੇ ਪੁਰਖਾ	ਗੋਰਖ-ਨਾਲਿ ਗੋਸ਼ਟਿ	੧੫੦
ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਤੀਰ ਤਰਕਸ ਮੈ ਕਰਿ	ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੫੨
ਚਰਨ ਲਾਗ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ, ਇਤਿ ਆਦਿ	ਕਬੀਰ-ਨਾਨਕ ਗੋਸ਼ਟ	੧੧੩
ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਅਕਾਸ ਰੇ ਪੁਰਖਾ	ਗੋਰਖ-ਨਾਨਕ ਗੋਸ਼ਟ	੧੫੧
ਜਬ ਹਮ ਭਗਤਿ ਭਏ ਸੁਖਦੇਉ	ਸ਼ਬਦ ਕਬੀਰ	੧੧੪
ਜਾਹਿ ਵੈਦਾ ਘਰ ਆਪਣੇ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੪੫
ਜਾਮਾ ਪਹਰਿ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਾ, ਇਤਿ ਆਦਿ	ਗੋਸ਼ਟ-ਅਜਿਤੈ ਰੰਧਾਵੇ ਨਾਲਿ	੧੦੦
ਦਰਮਾਦੀ ਦੁਆਰੇ ਆਈ ਹਾਂ	ਗੋਸ਼ਟਿ ਸ਼ੇਖ ਸਰਫ਼ ਨਾਲਿ	੧੪੭
ਨਿਤ ਪੂਛਉ ਪੰਡਿਤ ਜੋਇਸੀ	ਸੇਖ ਸਰਫ	੧੪੭
ਪੈ ਚਕੀ ਆਪੁ ਪੀਸਾਈਐ	ਸੇਖ ਸਰਫ	੧੪੭
ਮੁਲਾ ਦਿਲ ਸਿਉ ਦਿਲਹਿ ਮਿਲਾਵਹਿ	ਤਿਲੰਗ	੬੬

ਅੰਤਿਕਾ ੫

ਨਾਵਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਹਕੀਕਤ

ਅਚਲ : ਬਟਾਲਾ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਕੋਈ ਸੱਤ ਕੁ ਕਿੱਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿਥ 'ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਤੇ ਸਥਿਤ ਇਕ ਮੁਕਾਮ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਵੇਲੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵਲੇ ਇਹ ਸ਼ਿਵ-ਪੂਜਕਾਂ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇੱਥੇ ਸ਼ਿਵਰਾਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਵੱਡੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਬਚਨ-ਬਿਲਾਸ ਲਈ, ਇੱਥੇ ਸ਼ਿਵਰਾਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ।

ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ : ਸੇਖ ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ ਜਾਂ 'ਅਦਹਮਾਨ', ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਧਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਣਿਆ ਪਛਾਣਿਆ ਸੂਫ਼ੀ ਸੰਤ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਸਾਖੀ ਨੰ. ੪੨ ਵਿਚ ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ ਦਾ ਫਿਰ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਤੇ ਉੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ "ਕਲਾਨਉਰ ਦੇ ਪਰਗਣੇ ਨੇਬਾਦੇ ਪਿੰਡ ਰਹੰਦਾ" ਦਸਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਖ਼ਿਆਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ 'ਸੰਦੇਸ਼ ਰਾਸਕ' ਦਾ ਰਚੈਤਾ ਅਦਹਮਾਨ ਹੋਵੇ ਜੋ ਪੰਦਰਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਵਧਿਆ ਫੁਲਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਖੀਕਾਰਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸਮਝੀ ਹੋਵੇ।

ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਧੀ : ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਪਠਾਨ ਸਲਤਨਤ ਦਾ ਆਖਰੀ ਹੁਕਮਰਾਨ, ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ਇਹ ੧੫੧੭ ਈ. ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠਾ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਕਿਮ, ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਲੋਧੀ, ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨ ਰਖ ਸਕਿਆ। ਉਸਦੀ ਸ਼ਹ ਤੇ ਬਾਬੁਰ ਨੇ ੧੫੨੬ ਈ. ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਪਾਨੀਪਤ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਧੀ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਬਰਾਹੀਮ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਇਆ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਖ਼ਾਤਮਾ ਹੋ ਗਇਆ। ਇਸ ਦੀ ਖ਼ਸਤਾ ਹਾਲ ਕਬਰ ਪਾਨੀਪਤ ਲਾਗੇ ਦਸੀਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ਰਫ਼, ਸ਼ੇਖ : ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ਼-ਉੱਦੀਨ ਪਾਨੀਪਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲਗਪਗ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਲਾਂ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਲੰਦਰੀਆ ਫ਼ਿਰਕੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਇਸ ਫ਼ਿਰਕੇ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਨਜਮ-ਉੱਦੀਨ ਗ਼ੌਸ ਕਲੰਦਰ ਨੇ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ। ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਮੁਫ਼ਤੀ (ਫ਼ਤਵਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਕੇ ਫ਼ਕੀਰ ਹੋ ਗਇਆ ਤੇ ਚੋਖੀ ਰਿਆਜ਼ਤ (ਸਾਧਨਾ) ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਨੀਪਤ ਦਾ ਨਾਮਾਵਰ ਸੂਫ਼ੀ ਬਣ ਗਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਿਊ ੧੩੨੪ ਈ. ਵਿਚ ਹੋਈ। ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਕਰਨਾਲ ਅਤੇ ਪਾਨੀਪਤ, ਦੋਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ, ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ, ੯ ਤੋਂ ੧੨ ਰਮਜ਼ਾਨ ਤਕ, ਹਰ ਸਾਲ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੋਖੀ ਮਾਨਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਭੇਂਟ ਬਾਬੇ ਨਾਲ ਕਰਾਈ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਮੇਲ ਦਾ ਸਥਾਨ ਮੱਕੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਬਗਦਾਦ ਸ਼ਹਰ ਦਸਿਆ ਹੈ।

ਸ਼ਿਘਲਾਦੀਪ : ਸਿਘਲਾਦੀਪ ਦਾ ਨਾਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭਿ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ

ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ ਕੋਈ ਇਲਾਕਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ "ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ" ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਿਵਨਾਭਿ, ਰਾਜਾ : 'ਸ਼ਿਵਨਾਭਿ' ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ 'ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਧੁੰਨੀ' ਹੈ। ਜਨਮਸਾਖੀ ਸਾਹਿੱਤ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੰਘਲਾਦੀਪ (ਲੰਕਾ) ਦਾ ਰਾਜਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਿੱਖ ਦਸਿਆ ਹੈ। 'ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭਿ ਕੀ' ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਮਯਾਦੁਨੀ ਦਾ ਦਾ ਦਾਦਾ ਕਰਕੇ ਚਿਤਾਰਿਆ ਗਇਆ ਹੈ। ਡਾ: ਮਕਲਊਡ ਦੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਾਦੇ ਦਾ ਨਾਂ "ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮਬਾਹੁ ਅਠਵਾਂ" ਸੀ, ਤੇ ਉਹ ੧੪੮੪–੧੫੦੮ ਤੋਂ ਕੋਟੇ ਉਪਰ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਰਹਿਆ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਐਂਡ ਦ ਸਿਖ ਰਿਲੀਜਨ, ਪੰਨਾ ੧੧੪–੧੧੫) ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ ਨੇ "ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮਬਾਹੁ" ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ਿਵ–ਪੂਜਕ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ "ਸ਼ਿਵਨਾਭਿ" ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ।

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ : ਕਪੂਰਥਲਾ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਲੋਧੀ ਪਠਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲੋਧੀ ਦਾ ਮੋਦੀ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

ਸੈਦਪੁਰਪ : ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਗਰ, ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਦੇ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਵਲ ਕੋਈ ਅੱਠ ਮੀਲਾਂ ਦੀ ਵਿਥ ਤੇ ਵਸਦਾ ਇਕ ਕਸਬਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ "ਸੈਦਪੁਰ ਸਲੋਏ" ਤੇ "ਸੈਦਪੁਰ ਸਡਿਆਲੀ" ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਚਿਤਾਰਿਆ ਗਇਆ ਹੈ। ਬਾਬਰ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਹਰ ਨੂੰ ਤਹਸ ਨਹਸ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਸ਼ਹਰ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਿਆ। ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਸ ਨਗਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਸਾਇਆ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਏਮਨਾਬਾਦ' ਰਖਿਆ। ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਇਹ ਨਗਰ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਨਾਂ ਏਮਨਾਬਾਦ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਸੂਰ : ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤਹਸੀਲ। ਰਿਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ, ਲਵ, ਅਤੇ ਕਸੂਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੁਤ੍ਰ, ਕੁਸ਼, ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਨਾਂ ਕੁਸ਼ਪਪੁਰ ਸੀ ਜੋ ਵਿਗੜਦਾ ਵਿਗੜਦਾ ਕੁਸੂਰ/ਕਸੂਰ ਬਣ ਗਇਆ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੂਫ਼ੀ ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਇੱਥੇ ਦਾ ਹੀ ਵਸਨੀਕ ਸੀ।

ਕਦਲੀ ਬਨ : "ਕਦਲੀ" ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ 'ਕੇਲੇ' ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਕਦਲੀ ਬਨ ਦਾ ਭਾਵ ਉਹ ਖਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕੇਲਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਬਨ ਜਾਂ ਖੇਤ ਹੋਣ। ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੇਲਾ–ਉਗਾਊ ਕਈ ਖਿੱਤੇ ਹਨ।

ਕਰਤਾਰਪੁਰ : ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ 'ਤੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੰਤਲੀ ਆਯੂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਬਣੀ।

ਕਲਾਨੌਰ : ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਇਕ ਤਹਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ। ਇਥੇ ਹੀ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਖ਼ਤਨਸ਼ੀਨੀ ਦੀ ਰਸਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਕੰਙਣਪੁਰ : ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲਾਹੌਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦਾ ਇਕ ਪਿੰਡ।

ਕਾਬੁਲ : ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ ਤੇ ਰਾਜਧਾਨੀ। ਇਹ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ੨੯੦

ਕਿੱਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਉੱਤੇ ਲੰਗਰ ਤੇ ਕਾਬੁਲ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਾਗਰ ਤਟ ਤੋਂ ਉਚਾਈ ੬੨੪੪ ਫੁਟ ਦਸੀਦੀ ਹੈ।

ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ : ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਥਾਣਾ ਵੈਰੋਵਾਲ, ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ। ਇਹ ਤਰਨਤਾਰਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ 16 ਕਿੱਲੋਮੀਟਰਾਂ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ।

ਖ਼ਿਜ਼ਰ, ਖ੍ਵਾਜਾ : ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰਿਵਾਇਤ ਵਿਚ ਇਕ ਨਬੀ (ਪੈਗੰਬਰ) ਜੋ ਹਜ਼ਰਤ ਨੂਹ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ। ਆਬਿ ਹਯਾਤ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਇਸੇ ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਵਿਚ ਹੈ। "ਖ਼ਿਜ਼ਰ" ਦਾ ਅਰਥ "ਹਰਿਆਵਲ" ਵੀ ਹੈ, ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਵਰੁਣ ਦੇਵ ਅਥਵਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਇਸੇ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਕੰਦਰ ਮਹਾਨ ਇਸੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਖੁਰਾਸਾਨ : ਈਰਾਨ ਦੇ ਪੂਰਬ ਤੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵਲ ਸਥਿਤ ਇਕ ਨਗਰ। ਹਰਾਤ ਤੇ ਮਸ਼ਹਦ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ ਹਨ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬੁਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਸਿੰਧੂ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ "ਖੁਰਾਸਾਨ" ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਗੋਇੰਦਵਾਲ : ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਤਹਸੀਲ, ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦਾ ਪ੍ਰਸਿਧ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ।

ਜਲਾਲਾਬਾਦ : ਇਕ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਤਾਂ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਨਗਰ ਲਈ ਇਹ ਵਰਤਿਆ ਗਇਆ ਹੈ। ਗੱਲ ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਹੈ।

ਤਖ਼ਤਮਲ : ਖਡੂਰ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ।

ਦੀਪਾਲਪੁਰ : ਜ਼ਿਲਾ ਮੰਟਗੁਮਰੀ (ਪਕਿਸਤਾਨ) ਦੀ ਇਕ ਤਹਸੀਲ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਬੁਰ ਨੇ ੧੫੨੪ ਈ. ਵਿਚ ਫ਼ਤਹਿ ਕੀਤਾ।

ਪਸਰੂਰ : ਜ਼ਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ (ਪਕਿਸਤਾਨ) ਦੀ ਇਕ ਤਹਸੀਲ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ। ਇਹ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਇਕ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ।

ਪਖੋ/ਪਖੋਕੇ : ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਕੋਈ ੧੦ ਕੁ ਕਿਲੋਮੀਟਰਾਂ ਦੀ ਵਿਥ ਤੇ, ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਦਰਿਆ ਦੀ ਸੱਜੀ ਬਾਹੀ, ਤੇ ਰੰਧਾਵੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇਕ ਪਿੰਡ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ, ਮੂਲਾ ਚੋਣਾ, ਇੱਥੇ ਦਾ ਹੀ ਵਸਣੀਕ ਸੀ।

ਪੱਟੀ : ਮੌਜੂਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੇ ਲਾਗੇ ਇਕ ਕਸਬਾ।

ਫ਼ਰੀਦ, ਸ਼ੇਖ਼/ਬਾਬਾ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਂ ਸ਼ੇਖ਼ ਫ਼ਰੀਦ–ਉਦ੍-ਦੀਨ ਮਸਊਦ ਗੰਜਿ ਸ਼ਕਰ ਸੀ। ਯਾਦ ਇਹ "ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ" ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਸ਼ੇਖ਼ ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਸੁਲੇਮਾਨ ਤੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਮਰਿਯਮ ਸੀ। ਇਹ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੋਤਵਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ "ਚਾਵਲੀ ਮਸ਼ਾਇਖ਼" ਆਖਦੇ ਹਨ, ੧੧੭੩ ਈ. ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਚਿਸ਼ਤੀ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦੇ ਪੀਰ ਖ੍ਵਾਜਾ ਬਖ਼ਤਿਆਰ ਕਾਕੀ

ਦੀ ਮੁਰੀਦੀ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਅਜੋਧਨ (ਮੌਜੂਦਾ ਨਾਂ ਪਾਕਪਟਨ) ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੨੬੪/੬੫ ਈ. ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਪਾਕਪਟਨ ਵਿਚ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਬਹਾ-ਉੱਦੀਨ ਜ਼ਕਰੀਆ, ਸ਼ੇਖ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੇਖ ਬਹ-ਉਲ-ਹੱਕ ਵੀ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸੂਫ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸੁਹਰਾਵਰਦੀ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦੇ ਬਾਨੀ ਬਣੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੧੧੬੯-੭੦ ਈ. ਵਿਚ ਕੋਟ ਕਰੋਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੁਲਤਾਨ, ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਖਿਆ ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਿਹ ਬ-ਉੱਦੀਨ ਸੁਹਰਾਵਰਦੀ ਪਾਸੋਂ ਬਗ਼ਦਾਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਲਾਲ-ਉੱਦੀਨ ਤਬਰੀਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਅੱਡਾ ਮੁਲਤਾਨ ਬਣਾਇਆ, ਜੋ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਗਇਆ। ਮ੍ਰਿਤਿਊ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ੧੨੬੪ ਈ. ਵਿਚ ਹੋਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ।

ਬਗ਼ਦਾਦ : ਇਰਾਕ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ। ਇਹ ਦਰਿਆ ਦਜਲਾ ਤੇ ਫ਼ਰਾਤ ਦੇ ਸੰਗਮ ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ ਤੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੱਧਕਾਲੀ ਯੁਗ ਵਿਚ ਇਹ ਇਸਲਾਮੀ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਉਚਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਧਰਮ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਪੀਰ ਫ਼ਕੀਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ। ਮੱਕੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਵਲੀ ਅੱਲਾਹ ਬਹਲੋਲ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਠਹਿਰੇ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਕੁਤਬਾ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬੁਰ, ਜ਼ਹੀਰੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ : ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਮੁਗ਼ਲ ਸਾਮ੍ਰਾਜ ਦਾ ਬਾਨੀ। ਇਹ ਬਾਪ ਵਲੋਂ ਤੀਮੂਰ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿੱਚੋਂ ਅਤੇ ਮਾਂ ਵਲੋਂ ਚੰਗੇਜ਼ ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਚੁਗਤਾਈ ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ "ਚੁਗੱਤਾ" ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਬੁਲ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਫ਼ਰਗ਼ਾਨਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜੇਹੀ ਰਿਆਸਤ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਮਿਲੀ। ੧੫੦੪ ਈ. ਵਿਚ ਕਾਬੁਲ ਫ਼ਤਹ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਵਲ ਰੁਖ਼ ਕੀਤਾ। ੧੫੨੧ ਈ. ਵਿਚ ਸੈਦਪੁਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਫਿਰ ੧੫੨੬ ਈ. ਵਿਚ ਪਾਨੀਪਤ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਧੀ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇ ਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਬਣ ਬੈਠਾ। ਇਸ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਿਊ ੧੫੩੪ ਈ. ਵਿਚ ਆਗਰੇ ਹੋਈ।

ਬ੍ਰਹਮ, ਸ਼ੇਖ : ਪੂਰਾ ਨਾਂ ਸ਼ੇਖ ਇਬਰਾਹੀਮ; ਇਹ ਸ਼ੇਖ ਫ਼ਰੀਦ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਵਾਰਿਸ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "ਫ਼ਰੀਦ ਸਾਨੀ" (ਦੂਜਾ ਫ਼ਰੀਦ) ਅਤੇ "ਬ੍ਰਹਮ ਬਾਲਾ" ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੫੫੩ ਈ. ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਈ ਅਤੇ, ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ, ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ।

ਭੂਟੰਤ : ਭੋਟਿਆਂ (ਤਿਬਤੀਆਂ) ਦਾ ਦੇਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਾਣਿਆ ਪਛਾਣਿਆ ਨਾਂ 'ਤਿਬਤ' ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਭੂਟਾਨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਲ ਮਿਲਾਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ।

ਮੱਕਾ : ਸਊਦੀ ਅਰਬ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਗਰ, ਜਿਥੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪੈਗੰਬਰ ਹੋਣ ਦਾ ਏਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਮੱਕੇ ਦਾ ਹੱਜ ਕਰਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਬਰਕਤ ਵਾਲਾ ਕਾਰਜ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਤੇ ਕੀ ਸਰਾਇ : ਮੌਜੂਦਾ ਜ਼ਿਲਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਦੀ ਤਹਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਵਲ ਇਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੁਣ 'ਨਾਗੇ ਕੀ ਸਰਾਇ' ਹੈ। ਇਹ ਸੜ ਗਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਨਾਗਿਆਂ ਮੁੜ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ "ਨਾਗੇ ਦੀ ਸਰਾਇ" ਕਹਲਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ 'ਮਤੇ ਕੀ ਸਰਾਇ' ਦੇ ਹੀ ਜੰਮਪਲ ਸਨ। ਇਹ ਨਾਗਾ ਕੀ ਸਰਾਇ ਤੋਂ ਕੋਈ ੪੦੦ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਵਿਥ ਤੇ ਥੇਹ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਨਗਰ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਮਿੱਠਾ, ਮੀਆਂ : 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਅਨੁਸਾਰ ਡੇਰਾ ਗਾਜ਼ੀ ਖਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ, ਮਿਠਨਕੋਟ, ਦਾ ਇਕ ਫਕੀਰ ਜਿਸ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਭੇਂਟ ਹੋਈ। ਪਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਲੇਖਕ ਐਚ.ਮਾਰਟਿਨ ਕਲਾਰਕ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਖੰਡ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਤੇ ਪੂਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਕ ਪੀਰ। ਇਸ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਫਤਹਗੜ੍ਹ ਨੇੜੇ ਪਿੰਡ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠੂ ਵਿਚ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਿਮ ਦਾ ਮੁਸ਼ੀਰ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਚਹੇਤੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਹਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਹੋਇਆ। ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਫਕੀਰੀ ਧਾਰਣ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਬਾਦਤ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੱਤੀ। (ਦੇਖੋ ਪੀ. ਐਨ. ਕਿਅਉ. ਜਿ. ੨, ਨੰ: ੨੨), ਜੁਲਾਈ ੧੩੯੫ ਡਾ. ਮੈਕਲਉਡ PB, ੪੦ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਪੰਨਾ 38, ਫੁਟਨੋਟ ੧੪੬ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ)।

ਰਤਨ ਹਾਜੀ, ਬਾਬਾ : ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਰਾਜਾ ਬਿਨੈਪਾਲ ਦੇ ਦੀਵਾਨ, ਰਤਨ ਪਾਲ, ਜਾਂ ਰਤਨ ਚੰਦ ਦਾ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਨਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਿਹਾਬ-ਉੱਦੀਨ ਗੌਰੀ ਇਸੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਬਠਿੰਡੇ ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਇਆ। ਬਠਿੰਡੇ ਉੱਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਗਇਆ। ਇਸ ਮੱਕੇ ਦਾ ਹੱਜ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਮੱਕੇ ਦੇ ਹੱਜ ਪਿੱਛੋਂ ਵਾਪਸੀ ਉੱਤੇ ਇਸ ਬਠਿੰਡੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਤਿੰਨ ਮੀਲਾਂ ਦੀ ਵਿਥ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਖਾਨਗਾਹ ਬਣਾਈ ਜੋ ਉਸ ਪਾਸੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਰਤਗਾਹ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਿਉ ੧੨੩੪-੩੫ ਈ. ਵਿਚ ਹੋਈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਪਰੰਪਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁੱਗਾ ਪੀਰ ਜਾਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਪੀਰ ਦਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੀ ਹੈ।

ਲੱਖੀ ਜੰਗਲ : ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ, ਕੋਟਕਪੂਰਾ, ਮੁਕਤਸਰ, ਆਦਿ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਮਧਕਾਲੀ ਯੁਗ ਵਿਚ ਲੱਖੀ ਜੰਗਲ ਕਹ ਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਸਹਾਇਕ ਪੁਸਤਕ-ਸੂਚੀ
BIBLIOGRAPHY

ੳ) ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ

ਗੋਸ਼ਟ ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ—
ਨਿਜੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਲੋਇਰ ਮਾਲ, (ਹੁਣ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ), ਪਟਿਆਲਾ, ਮਿਤੀਹੀਨ।

ਗੋਸ਼ਟਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਕੀ—
ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੰਬਰ ੩੫੧੦-੧੨, ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ੧੮੩੬ ਬਿ./੧੭੭੯ ਈ.।
ਨੰਬਰ ੨੫੨੭, ਸੈਂਟ੍ਰਲ ਪਬਲਿਕ (ਸਟੇਟ) ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਪਟਿਆਲਾ।

ਗੋਸ਼ਟਿ ਸੁਖਦਿਉ ਭਗਤੁ ਕੀ—
ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੰਬਰ ੬੭੧, ਸੈਂਟ੍ਰਲ ਪਬਲਿਕ (ਸਟੇਟ) ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਪਟਿਆਲਾ।

ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ—
ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ ਕਪੂਰ (ਸ੍ਵਰਗਵਾਸੀ), ਮਕਾਨ ਨੰਬਰ ੨੭੬੧, ਗਲੀ ਪਿੱਪਲ ਮਹਾਦੇਵ ਵਾਲੀ, ਹੌਜ਼ ਕਾਜ਼ੀ, ਦਿੱਲੀ, ੧੭੧੫ ਬਿ./੧੬੫੮ ਈ.।
[ਇਸੇ ਦੀ ਫੋਟੋਸਟੇਟ ਕਾਪੀ, ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਔਫ ਹਿਸਟਾਰੀਕਲ ਸਟੱਡੀਜ਼, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ਅਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ]
ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੰਬਰ ੭੬੭ ਅਤੇ ੩੪੨, ਪੰਜਾਬ ਆਰਕਾਈਵਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ।

ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—
ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ(ਲੰਡਨ)Panj. B. 40 ਵਾਲੀ,੧੭੯੦ਬਿ./੧੭੩੩ ਈ;
ਖਰੜਾ ਨੰਬਰ ੪੭੪, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ।
[ਇਸੇ ਦੀ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫਿਲਮ ਕਾਪੀ, ਪੰਜਾਬ ਆਰਕਾਈਵਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਬੇਰਿੰਗ ਕ੍ਰਿਸ਼ਚੀਅਨ ਕਾਲਿਜ, ਬਟਾਲਾ, ਵਿਚ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ]

ਜਨਮਸਾਖੀ/ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—
ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੰਬਰ ੪੯੫, ਸੈਂਟ੍ਰਲ ਪਬਲਿਕ (ਸਟੇਟ) ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ੧੮੧੩ ਬਿ./ ੧੭੫੬ ਈ.।

ਸਾਖੀ ਤੇ ਗੋਸ਼ਟਿ ਸੰਗ੍ਰਹ—
ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੰਬਰ ੧੯੪, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, ਮਿਤੀਹੀਨ।

ਧਿਆਉ ਬਿਹੰਗਮ ਕਾ, ਆਦਿ—
ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੰਬਰ ੩੪੭, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ।

ਅ) **ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ**

ਪੰਜਾਬੀ

'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ'—ਦੇਖੋ 'ਸ਼ੰਭੂ ਨਾਥ ਵਾਲੀ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ' :

'ਸ਼ੰਭੂ ਨਾਥ ਵਾਲੀ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ' ਪ੍ਰਸਿੱਦ ਨਾਂ। 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' (ਸੰਪ. ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ), ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਘੰਟਾ ਘਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਦੂਜਾ ਸੰਸਕਰਣ ੧੯੭੨; ਤੀਜਾ ਸੰਸਕਰਣ ੧੯੮੩.

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ', ਸ੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ, 'ਸ਼ਹੀਦ ਬਿਲਾਸ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ' (ਸੰਪ. ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ), ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ੧੯੬੧.

ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ, [ਡਾ.], 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ', ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ੧੯੭੩.

'ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ' (ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ)—

ਪਹਿਲੀ ਸੈਂਚੀ —ਸਚਖੰਡ ਪੋਥੀ (ਸੰਪ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ/ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ), ਸਿੱਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰਿਸਰਚ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ੧੯੬੨.

ਦੂਜੀ ਸੈਂਚੀ —ਹਰਿ ਜੀ ਤੇ ਚਤਰਭੁਜ ਪੋਥੀ (ਸੰਪ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ/ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ), ਸਿੱਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰਿਸਰਚ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ, ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ੧੯੬੯.

'ਜਨਮਸਾਖੀ ਪਰੰਪਰਾ' (ਸੰਪ. ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ), ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ੧੯੬੯.

ਜੀ.ਬੀ. ਸਿੰਘ, 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ', ਮਾਡਰਨ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼, ਲਾਹੌਰ, ੧੯੪੪.

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, 'ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਅਨ', ਪ੍ਰਕ. ਮਿਸਿਜ਼ ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ, ੧੧੧ ਐਲ/੧੬, ਲਾਜਪਤ ਨਗਰ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, ੧੯੭੨.

ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ, 'ਤਿੰਨ ਖੋਜ ਪਤ੍ਰ', ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ੧੯੭੦.

'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' (ਸੰਪ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ), ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤੀਜਾ ਸੰਸਕਰਣ, ੧੯੪੭.

ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, 'ਖੁਲ੍ਹੇ ਲੇਖ', ਅਤਰ ਚੰਦ ਕਪੂਰ ਐਂਡ ਸਨਜ਼, ਦਿੱਲੀ, ਸੰਸਕਰਣ ੧੯੫੨ ਈ.

ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ, 'ਪੰਜਾਬੀ ਅਦਬ ਦੀ ਮੁਖ਼ਤਸਰ ਤਾਰੀਖ਼', ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ: ਆਪ, ੧੯੪੮.

——'ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਖਾ ਤੇ ਛੰਦਾਬੰਦੀ—ਜਪੁ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ', ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਆਪ, ਲਾਹੌਰ, ੧੯੩੭.

ਹਿੰਦੀ

'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ' (ਸੰਪ. ਸੰਤ ਸੰਪੂਰਣ ਸਿੰਘ), ਭਾਈ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵੈਦ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ, ਪੰਜਾਬ, ੧੯੮੫ ਬਿ./੧੯੨੮ ਈ.

ਦ੍ਵਿਵੇਦੀ, ਹਜ਼ਾਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦ, 'ਨਾਥ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ', ਨੈਵੇਦਜ ਨਿਕੇਤਨ, ਵਾਰਾਣਸੀ, ੧੯੬੬.

ਬਾਜਪੇਯੀ, ਕਿਸ਼ੋਰੀਦਾਸ, 'ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਨੁਸ਼ਾਸਨ', ਨਾਗਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰਿਣੀ ਸਭਾ, ਕਾਸ਼ੀ, ੨੦੨੩ ਬਿਕ੍ਰਮੀ।

ਮਰਾਠੀ

Balaji Prabhakar Modak, *Chronological Tables*, Rajaram College, Kohlapur 1889.

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ

Hans S.S. (ed), *B. 40 Janam Sakhi Baba Nanak—Paintings*, Guru Nanak Dev University, 1987.

Journal of Indian History, Vol. XLV, pt. I, No, 133, April 1967.

Kannu Pillai, L. D. Swami, *Indian Ephemeris* (A. D. 700—A. D. 1799), Pub. Government of Madras, 1922.

—*Guru Nanak and the Sikh Religion*, Oxford University Press, 1968.

—*The B 40 Janamsakhi*, Guru Nanak Dev University, Amritsar, 1980.

Papers on Guru Nanak (Proceedings of Punjab History Conference—4th Session, March 1969), Punjabi University, Patiala, 1970.

Piar Singh, *A Critical Survey of Panjabi Prose in the Seventeenth Century* (Unpublished Doctoral Thesis), Punjab University, Chandigarh, 1968.

Subhan, John A., *Sufism*, Lucknow Publishing House, 37—Cantonment Road, Lucknow, 1960.

ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ
INDEX

ਸੁਧਾਈ ਪਤ੍ਰ

ERRATA

ਬਾਵਜੂਦ ਯਤਨ ਦੇ, ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਛਪਾਈ ਵਿਚ ਕੁਝ ਭੁੱਲਾਂ ਰਹ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਾਠਕ-ਜਨ ਪੁਸਤਕ ਵਾਚਣ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਲੇਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਅਸ਼ੁੱਧ	ਸ਼ੁੱਧ
੮	੧੪	ਰਚਨਾ	ਰਚਨਾ ਵਿਚ
੧੯	੧	ਵੀ ਗੱਲ	ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ
੨੩	ਫੁ.ਨੋ. 33	ਅੰਤਿਕਾ ੧	ਅੰਤਿਕਾ ੫
੪੧	੧੫	ਉਠਿਉ ਸੁਲਿ	ਉਠਿਉ ਮੁਲਿ
੫੪	੧੯	ਜੀਉ ਧਾਸਾਹਿ	ਜੀਉ ਪਾਤਿਸਾਹਿ
੬੭	੨	ਸੋਏ	ਹੋਏ
੮੦	੧੩	ਵਿੰਦਾ	ਵਿਦਾ
੯੨	੧੫	ਕਿ ਹਾਲੁ	ਕਿ ਹਾਲੁ
੯੨	੨੭	ਜਾ ਗੁਝੂ	ਜਾ ਗੁਰੂ
੧੦੦	੧	ਏਦਾ	ਸਦਾ
੧੦੨	੨੩	ਹਹਰਾਮ	ਰਹਰਾਸ
੧੦੩	੧੦	ਹੇਣੀ ਹੈ	ਹੋਣੀ ਹੈ
੧੦੮	੩੨	ਨਾਸੁ	ਨਾਮੁ
੧੦੯	੬	ਦਾਖੀ	ਸਾਖੀ
੧੧੯	੧੪	ਕੀਐ ਜੀ	ਕੀਜੀਐ
੧੧੯	੨੨	ਸੁਦ੍ਰ	ਸੁੰਦ੍ਰ
੧੨੦	੭	ਸਚਦੁ	ਸਬਦੁ
੧੨੦	੧੮	ਸੀਤਨ	ਸੀਤਲ
੧੨੨	੪	ਤਲਵੰਦੀ	ਤਲਵੰਡੀ
੧੨੮	੩੧	ਪਹੁਕਦਾ	ਪਹੁਚਦਾ
੧੨੮	ਫੁ.ਨੋ. 6	ਙਰੇਫਤਾ	ਫਰੇਫਤਾ
੧੨੮	ਫੁ.ਨੋ. 7	ਖ੍ਹਾਜਾ	ਖ੍ਹਾਜਾ
੧੨੮	ਫੁ.ਨੋ. 8	ਪਗਾਲ	ਪਾਗਲ
੧੨੯	੨੭	ਰਹੀਆ	ਰਹਿਆ
੧੩੦	੨੬	ਬੈਨ	ਬੈਠ
੧੪੫	ਫੁ.ਨੋ. 1	ਭਬੋਸੇ	ਭਰੋਸੇ
੧੫੯	੨੪	ਸਿਰਾਧੇ	ਸਿਰਾਧ

1234567890